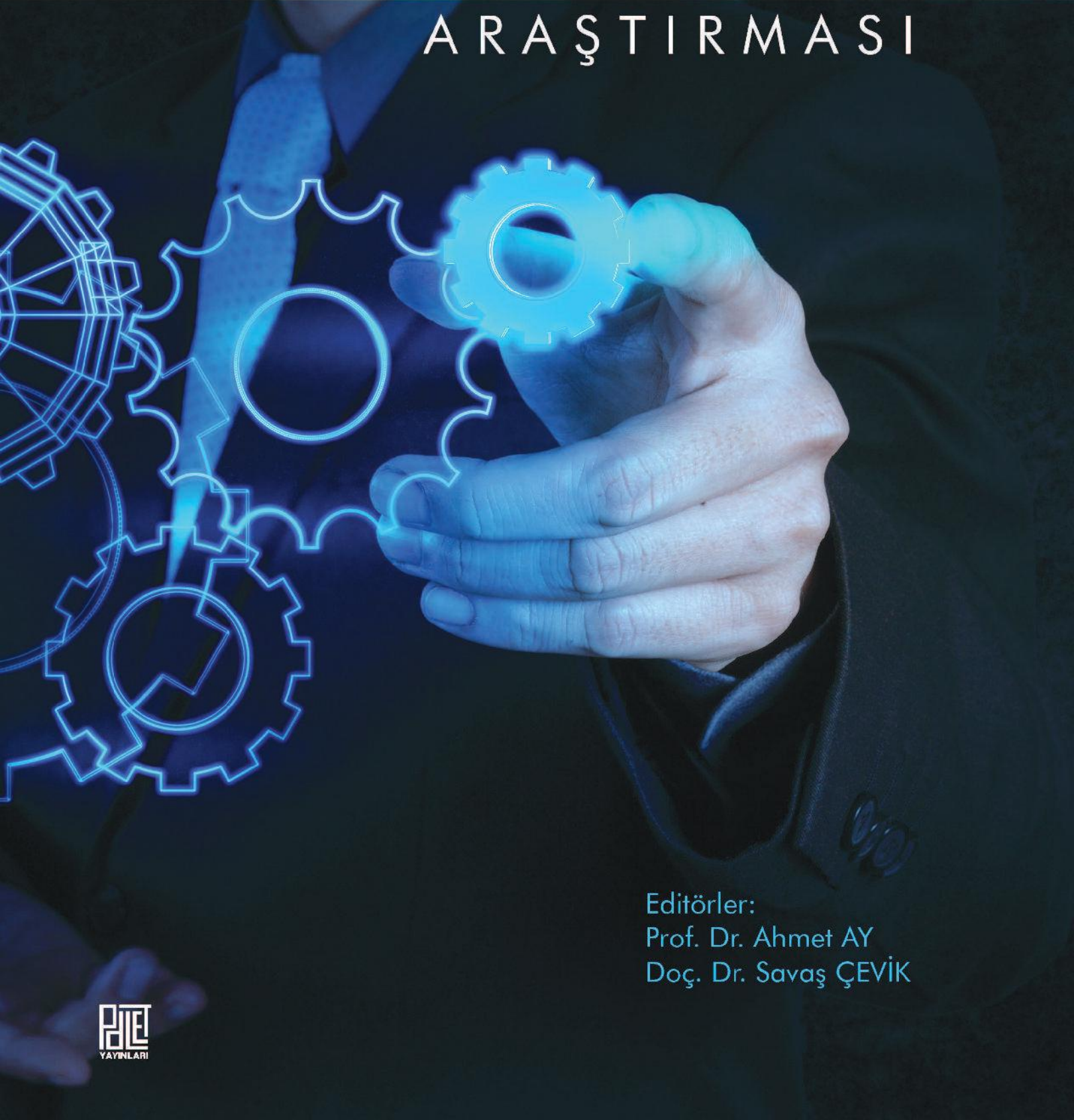

SEKTÖREL YAPISIYLA
KONYA İMALAT SANAYİ
ARAŞTIRMASI

Editörler:
Prof. Dr. Ahmet AY
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

SEKTÖREL YAPISIYLA
KONYA İMALAT SANAYİ
ARAŞTIRMASI

EDİTÖRLER:

Prof. Dr. Ahmet AY
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

ISBN: 978-605-2338-07-0

Baskı

Şelâle Ofset

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya

MATBAA SERTİFİKASI: 13361

Konya, Haziran 2017

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya

Tel. 0332 353 62 27

YAYINCI SERTİFİKASI: 10418

Web: www.paletyayinlari.com.tr

Email: paletyayinevi@gmail.com

SEKTÖREL YAPISIYLA
KONYA İMALAT SANAYİ
ARAŞTIRMASI

EDİTÖRLER:

Prof. Dr. Ahmet AY
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

SUNUŞ

Bu çalışma Konya İmalat Sanayi'ni sektör bazlı bir genel görünümünü sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamındaki analiz ve değerlendirmeler Konya İmalat Sanayi'nde faaliyet gösteren firmalara alan araştırması kapsamında uygulanan anket verilerine dayanmaktadır. Verilerin toplanmasına yönelik yüz yüze anket görüşmeleri Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü 2015-2016 eğitim öğretim dönemi son sınıf öğrencilerinin Lisans Bitirme Projesi kapsamında bu öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Böylece öğrencilerin alan araştırması deneyimi edinmeleri ve sektörleri de tanıyarak iş dünyası ile ilişkilere dair deneyimlerini geliştirmeleri amaçlanmıştır.

Çalışma sadece bir akademik ilgiden kaynaklanmadı. Bunun ötesinde, içinde yaşadığımız topluma karşı sorumluluğumuzun bir sonucu olarak ortaya çıktı. Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü öğretim elemanları ve son sınıf öğrencileri ile Konya'nın ekonomik yapısının analizine katkı sağlanması Konya'da yerleşik bir akademinin bir sorumluluğu olarak görülmüştür. Üstelik imalat sanayine dair kapsamlı bir taramanın gelecekte yapılacak çalışmalar için bir zemin oluşturması da beklenmiştir. İmalat sektörlerinde Türkiye'nin önde gelen illerinden biri olarak Konya ekonomisinin detaylı olarak incelenmesi akademik olduğu kadar politika geliştirmek için de önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmüştür.

Çalışma geniş bir kolektif çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. En başta Lisans Bitirme Projesi dersinin uygulaması olarak Konya sanayisinde firma firma görüşmeler gerçekleştiren ve heyecanla araştırmayı destekleyen 2015-2016 eğitim-öğretim dönemi son sınıf öğrencilerimize teşekkür borçluyuz.

Öte yandan toplanan verilerin ayıklanması, analize hazır hale getirilmesi ve raporlaştırılması gibi oldukça zahmetli işler bölümümüz araştırma görevlileri tarafından gerçekleştirilmiştir. İktisat bölümü araştırma görevlileri bu titiz görevi büyük bir fedakârlık ve çaba ile yerine getirdiler. Dahası akademik hayatlarının başında işbirliği, birlikte çalışma kültürü, dayanışma ve sabır gibi erdemleri de bize sunan bölümümüz araştırma görevlilerine teşekkür ederiz.

Bölümümüz öğretim üyeleri çalışmanın başlangıçta kabulünden, bitişine kadar inanarak destek verdiler. Bundan sonraki çalışmalara da örnek olacak güzel bir ortak dayanışma ve işbirliği kültürü sergilediler. Kendilerine teşekkürü borç biliyoruz.

Araştırma NACE sınıflandırması dikkate alınarak sektörel olarak Konya imalat sanayini incelemektedir. Kitabın organizasyonunda her bir bölüm bir ya da ilişkili bir grup sektöre tahsis edilmiştir. Araştırmanın Konya ekonomisi üzerine gelecek akademik çalışmaları teşvik edici bir etki doğurması ve politika yapımcılar açısından faydalı olması en büyük temennimizdir.

*Prof. Dr. Ahmet AY
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK*

İÇİNDEKİLER

1. Konya İmalat Sanayinin Genel Görünümü..... 13
Ahmet AY, Savaş ÇEVİK
2. Et, Süt ve Ürünleri İmalatı Sektörü 31
Haldun SOYDAL, Mustafa TEK
3. Konya Un Sektörü 45
Ahmet AY, Bilal ÖZEL
4. Konya Gıda Ürünleri İmalat Sektörü 65
Fatih MANGIR, Bilal ÖZEL
5. Konya'da Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü..... 85
Zeynep KARAÇOR, Rahime Hülya ÖZTÜRK
6. Konya Ayakkabı ve Deri Sektörü..... 101
Mustafa GERÇEKER
7. Konya'da Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri Sektörü 115
Burcu GÜVENEK, Ayşen EDİRNELİGİL, Rahime Hülya ÖZTÜRK
8. Konya'da Kâğıt, Kâğıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basımı-
Çoğaltılması Sektörleri 129
Savaş ÇEVİK
9. Konya'da Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin ve Kauçuk ve Plastik
Ürünlerin İmalatı Sektörleri 155
Mehmet Okan TAŞAR, Perihan Hazel KAYA
10. Konya İnşaat Faaliyetleri ve Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri
İmalatı Sektörleri..... 175
Hakan ACET, Mustafa TEK

11. Konya Ana Metal Sanayi..... 191
Savaş ERDOĞAN
12. Makine ve Teçhizatı Hariç; Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı Sektörü
..... 207
Esra KABAKLARLI
13. Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı Sektörü ve
Elektrikli Teçhizat İmalatı Sektörü..... 223
Orhan ÇOBAN, Duygu BAYSAL KURT, Seyit Taha KETENCİ
14. Tarım Alet ve Makineleri 239
Mehmet MUCUK, Ayşen EDİRNELİGİL
15. Konya Otomotiv Sanayii 259
Alper SÖNMEZ, Seyit Taha KETENCİ
16. Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı / Makine ve
Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı / Motorlu Kara Taşıtlarının ve
Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti İle Onarımı Sektörü..... 275
Orhan ÇOBAN, Duygu BAYSAL KURT, Seyit Taha KETENCİ

KATKIDA BULUNANLAR

Prof. Dr. Ahmet AY, 1965 yılında Konya’da doğan Ahmet AY, lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü’nde tamamladı. Yüksek Lisans ve doktora eğitimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı’nda tamamladı. 1989 Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü’nde başladığı akademik kariyerine, 2001 yılında Yardımcı Doçent, 2008 yılında Doçent ve 2013 yılında Profesör olarak devam etti. Halen Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü’nde öğretim üyesi olarak devam etmektedir. Uluslararası iktisat, büyüme, kalkınma ve makroekonomi konularında çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve 4 çocuk sahibidir. ahmetay@selcuk.edu.tr

Prof. Dr. Orhan ÇOBAN, 1970 yılında Kahramanmaraş’ta doğdu. 1993 yılında Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) İktisat Bölümü’nü bitirdi. 1994 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünde araştırma görevlisi olarak akademik hayatına başladı. 1996 yılında Cumhuriyet Üniversitesi SBE İktisat Teorisi ABD’da “Gümrük Birliği Sürecinde Türk Otomotiv Sanayininin Rekabet Edebilirlik Analizi” isimli çalışmayla Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 1996 yılında aynı Enstitü’de doktora eğitimine başladı ve 2001 yılında “Türkiye Tekstil Endüstrisininin Üretim Yapısı ve Karşılaştırmalı Rekabet Gücü: AB Örneği Almanya İle Karşılaştırma ve Bir Alan Çalışması” isimli teziyle İktisat Doktoru unvanını aldı. Doktora eğitimi esnasında DAAD’nin davetlisi olarak Almanya’nın Hagen Şehrinde bulunan Fern Üniversitesinde araştırmalar yaptı. 2001 yılında Erciyes Üniversitesi Nevşehir İİBF’ne Yardımcı Doçent Doktor olarak atandı. 2005 yılında Doçent oldu, 2008 yılında Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümüne atandı. 2010 yılında ise Profesör ünvanını aldı. Halen Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Orhan ÇOBAN, evli ve üç çocuk sahibidir. ocoban@selcuk.edu.tr

Prof. Dr. Zeynep KARAÇOR lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Selçuk Üniversitesi’nde iktisat alanında yürüttü. Araştırma ilgisi iktisat politikası, kriz ekonomisi, yeni ekonomi, enflasyon beklentisi ve davranışsal iktisat konuları üzerinedir. Karaçor hâlihazırda lisans ve lisansüstü düzeyde Türkiye Ekonomisi, Kriz Ekonomisi, Uluslararası Ekonomi Politikası ve Fiyat Teorisi dersleri vermekte ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Profesör Doktor olarak görev yapmaktadır. zkacaror@selcuk.edu.tr

Doç. Dr. Savaş ÇEVİK lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Marmara Üniversitesi’nde maliye alanında yürüttü. Araştırma ilgisi kamu ekonomisi, vergi teorisi ve politikası, hukukun iktisadi analizi ve davranışsal iktisat konuları üzerinedir. Çevik hâlihazırda lisans ve lisansüstü düzeyde kamu maliyesi, vergi hukuku ve araştırma yöntemleri dersleri vermekte ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. scevik@selcuk.edu.tr

Doç. Dr. Fatih MANGIR, Lisans eğitimini O.D.T.U. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Selçuk Üniversitesi’nde iktisat alanında yürüttü. Araştırma ilgisi uluslararası ticaret teorisi ve politikası, açık makroekonomi analizi ve

uluslararası sermaye hareketleri konuları üzerinedir. Mangır hâlihazırda lisans ve lisansüstü düzeyde uluslararası iktisat, international economy, uluslararası sermaye hareketleri dersleri vermekte ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Doçent Doktor olarak görev yapmaktadır. fmangir@selcuk.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet MUCUK, Doç. Dr. Mehmet MUCUK, lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Selçuk Üniversitesi'nde yürüttü. Araştırma ilgisi enerji ekonomisi, gelir dağılımı, mikro ve makro teori konuları üzerinedir. Mucuk hali hazırda lisans ve lisansüstü düzeyde iktisadi analiz, enerji ekonomisi, gelir dağılımı ve yoksulluk teorisi dersleri vermekte ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Doçent Doktor olarak görev yapmaktadır. mehmetmucuk@selcuk.edu.tr

Doç. Dr. Haldun SOYDAL, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde lisans ve aynı üniversitenin İktisat Anabilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. Doktora tezini doğrudan yabancı sermaye yatırımları konusunda hazırladı. Başlıca ihtisas alanları ekonofizik, nöroekonomi, dijital ekonomi, enerji ekonomisi, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, para ve finansal sistem oluşturmaktadır. Selçuk Üniversitesi İktisat Bölümü'nde Makroiktisat, Para Teorisi ve Politikası, Türkiye Ekonomisi ve Maliye Politikası derslerini vermekte ve İktisat Politikası Anabilim Dalı'nda Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. hsoydal@selcuk.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet Okan TAŞAR lisans eğitimini Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini ise Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında tamamlamıştır. Makro iktisat bilim alanında Doçentlik unvanına, devlet-ekonomi ilişkisi, rant kollama, iktisadi regülasyonlar ve iktisadi doktrinler tarihi başta olmak üzere farklı ekonomik konu başlıklarında kitap ve makalelere sahiptir. Halen Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü öğretim üyesi olarak akademik kariyerine devam etmektedir. otasar@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Hakan ACET, 29 Eylül 1977 yılında Almanya'nın Düsseldorf şehrinde doğdu. 1996 yılında Konya Meram Anadolu Lisesinden ve 2001 yılında Hacettepe Üniversitesi iktisat bölümünden mezun oldu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü iktisat bölümünde yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlayan yazar 2010 yılında aynı bölümde yardımcı doçent unvanını aldı. Halen Selçuk Üniversitesi iktisat bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. hakanacet@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GERÇEKER, lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) İktisat Bölümünde tamamladı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde 2008 yılında Araştırma Görevlisi olarak akademik kariyerine başladı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında 2010 yılında yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında da doktora eğitimini tamamladı. 2016 yılında ise Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Ana Bilim Dalına Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. Aynı bölümde halen öğretim üyeliği yapmakta olup, lisans düzeyinde Uluslararası İktisat, Ekonomik Büyüme ve Uluslararası Finans derslerini yürütmektedir. mustafagerceker@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Burcu GÜVENEK, lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünde tamamlayarak 2001 yılında mezun oldu. Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında tamamladı. 2010 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Yardımcı Doçent unvanı aldı. Halen Selçuk Üniversitesi İktisat bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. burcugunenek@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Esra KABAKLARLI, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümünde tamamladıktan sonra, yüksek lisans ve doktora eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisat Bölümünde tamamlamıştır. Yazar 2003 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra 3 yıl Denizbank A.Ş'de Kurumsal Kredilerde uzman olarak görev yapmış, halen devam etmekte olduğu akademisyenliğe 2006 yılında Selçuk üniversitesinde başlamıştır. YÖK bursu ile Doktora tez araştırması için 6 ay İngiltere Regents University'de bulunmuştur. Genel olarak İktisat politikası çalışan yazarın dijital ekonomi, sanayileşme politikaları, özelleştirme ile genç işsizlik konuları ilgi alanını oluşturmaktadır. Evli ve iki çocuk annesi olan yazarın yurt içi ve yurt dışı gergilerde yayınları bulunmaktadır. etalasli@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Perihan Hazel KAYA lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Çorum İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Selçuk Üniversitesi'nde İktisat alanında yürüttü. Araştırma ilgisi Türk İktisat Tarihi ve Avrupa İktisat Tarihi konuları üzerinedir. Kaya hâlihazırda lisans düzeyde Türk İktisat tarihi, İktisat ve çağdaş İktisadi düşünce ve krizler dersleri vermekte ve Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Dr. olarak görev yapmaktadır. perihaner@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Savaş ERDOĞAN Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde tamamladı. Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ana bilim dalında tamamladı. İlgi duyduğu araştırma alanları Mikro İktisat Teorisi, Matematiksel İktisat, Makro İktisat Teorisi ve Ekonometri konuları üzerinedir. Erdoğan Selçuk Üniversitesi İİBF'de İktisadi Matematik, Mikro İktisat, Uygulamalı Ekonometri ve İktisadi Analiz dersleri vermektedir. serdogan@selcuk.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Alper SÖNMEZ (İstanbul, 1980) ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra 2002 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nden Fakülte birincisi olarak mezun oldu. Doktora derecesini ODTÜ İktisat Bölümü'nden 2012 yılında aldı. 2002-2013 yılları arasında ODTÜ İktisat Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Cornell Üniversitesi, Uygulamalı Ekonomi ve İşletme Bölümü'nde bir yıl süreyle (2011-2012) misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 2012 yılında ODTÜ Prof. Dr. Mustafa Parlar Vakfı tarafından ODTÜ Yılın Tezi Ödülüne ve 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından düzenlenen "4.Akademik Yarışmada" üçüncülük ödülüne layık görülmüştür. Sönmez'in "*Multinational Companies, Knowledge and Technology Transfer*" adlı kitabı Springer yayınevi tarafından 2013 yılında yayınlanmıştır. Teknoloji İktisadi, yenilik, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, küresel üretim ve değer zincirleri ile otomotiv sanayi konuları üzerinde çalışmakta ve 2013 yılından itibaren Selçuk Üniversitesi İktisat bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır. alpersonmez80@gmail.com

Dr. Rahime Hülya ÖZTÜRK lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Yüksek Lisans ve doktora çalışmalarını aynı üniversitede iktisat alanında yürüttü. Araştırma ilgisi Osmanlı iktisat tarihi, Vakıf Muhasebe Defterleri, 16.yüzyıl Osmanlı iktisadi konuları üzerinedir. Öztürk hâlihazırda Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde araştırma görevlisi doktor olarak görev yapmaktadır. hulyaozturk1921@gmail.com

Arş. Gör. Duygu BAYSAL KURT, lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında tamamladı. Hali hazırda Selçuk Üniversitesi'nde İktisat alanında doktora çalışmalarına devam etmekte olup, İktisat bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. dbaysal@selcuk.edu.tr

Arş. Gör. Ayşen EDİRNELİGİL, lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Selçuk Üniversitesi'nde iktisat alanında tamamladı. Araştırma ilgisi Türk İktisat Tarihi, Türkiye ekonomisi ve davranışsal iktisat konuları üzerinedir. Edirneligil, hali hazırda Selçuk Üniversitesi'nde İktisat alanında doktora çalışmalarına devam etmekte ve İktisat bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. aysenkoroglu@selcuk.edu.tr

Arş. Gör. Seyit Taha KETENCİ, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında tamamladı. Hali hazırda Selçuk Üniversitesi'nde İktisat alanında doktora çalışmalarına devam etmekte olup, İktisat bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. stk@selcuk.edu.tr

Arş.Gör. Bilal ÖZEL Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde Lisans eğitimini tamamladıktan sonra Ankara'da çeşitli firmalarda üst düzey yöneticilik görevinin ardından akademik hayatına başlamıştır. Selçuk üniversitesinde iktisadi gelişme ve uluslararası iktisat alanında yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra halen aynı ana bilim dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmakta ve doktora eğitimine devam etmektedir. Evli ve bir erkek çocuk babası olan Bilal ÖZEL özellikle İslam ekonomisi, kalkınma ekonomisi, sürdürülebilir kalkınma, dış ticaret, ödemeler bilançosu, Türkiye ekonomisi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerine ulusal ve uluslararası alanlarda çalışmalarına devam etmektedir.

Arş. Gör. Mustafa TEK lisans eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde tamamladı. Hâlihazırda yüksek lisans eğitimine hem Selçuk Üniversitesi'nde hem de Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında kamu ekonomisi, davranışsal iktisat ve Osmanlı iktisat tarihi sayılabilir. Mustafa Tek Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. mtek@selcuk.edu.tr

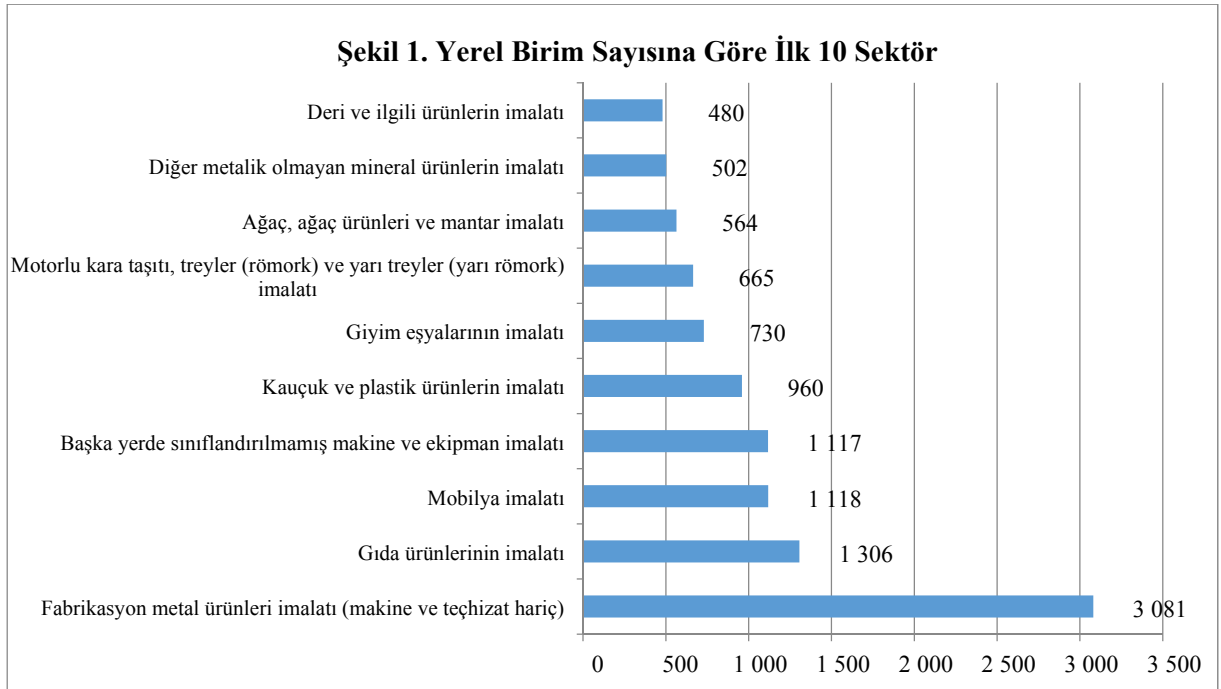
Konya İmalat Sanayinin Genel Görünümü

Prof. Dr. Ahmet AY
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

1. Giriş: Konya Ekonomisine ve Sanayisine Genel Bakış¹

Konya nüfus bakımından Türkiye'nin 7. Büyük ilidir. Sahip olduğu geniş tarım alanları, farklı agro-ekolojik alt bölgeler, coğrafi konumu ve ürettiği bir çok tarım ürünü dolayısıyla Türkiye'nin "Tarım Başkenti" olarak da anılmaktadır. Türkiye tarım alanının %8,2'si, toplam tahıl üretiminin %10,7'si, arpa üretiminin %11,6'sı, kuru fasulye üretiminin %31,1'i, şekerpancarı üretiminin %32'si, toplam buğday üretiminin %30'u Konya'da üretilmektedir.

Konya'da son yıllarda sanayide büyük gelişmeler kaydedilmiştir. 9 adet organize sanayi bölgesi, 19 küçük sanayi sitesi, il merkezinde yer alan 15 küçük sanayi sitesi, Konya iline bağlı ilçelerde yer alan 11 küçük sanayi sitesi ve 14 özel sanayi sitesi ile Türkiye ekonomisinin istihdam ve sanayi yükünü sırtlayan illerden bir tanesidir.

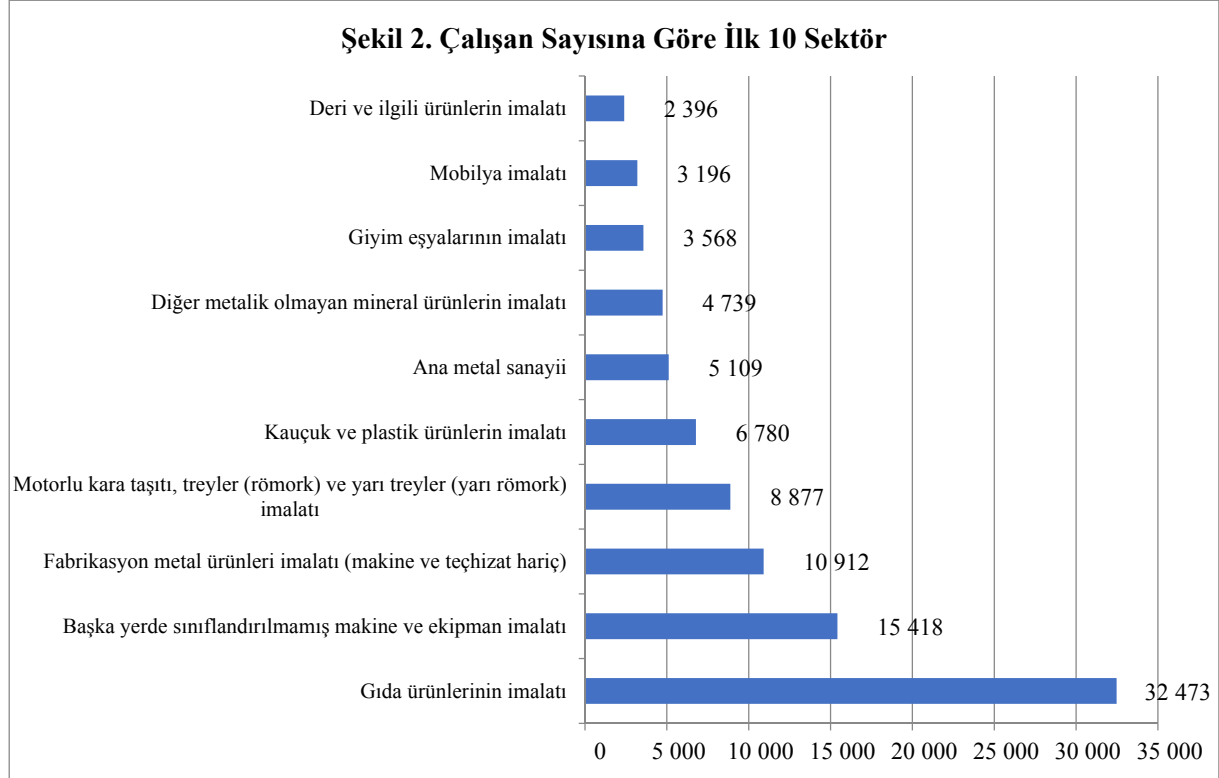

Sanayi sektöründe Konya ili; genç ve nitelikli insan kaynağı, büyük bir pazarın tam ortasında yer alan stratejik konumu, zengin doğal kaynakları, enerji potansiyeli, güçlü sanayi yapısı, yatırımcılara tahsis edilebilir geniş arazi varlığı, güçlü sosyal sermaye ve iletişim ortamı, sanayi yatırımlarına sağlanan teşvik, destek ve muafiyetler ile tam bir fırsat alanıdır. İl merkezinde bulunan iki OSB'nin yanı sıra Akşehir, Beyşehir, Çumra, Ereğli, Kulu, Karapınar ve Seydişehir

¹ Bu bölüm Ay (2015)'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

ilçelerinde OSB kurulmuştur. Toplam 3.500 alanda faaliyet gösteren OSB'ler 37.000 kişilik istihdam sağlamaktadır. Ayrıca 528 alanda yerleşik, 14 özel sanayi sitesinde 2.526 işyeri üretime geçmiş olup, 33.000 kişi istihdam edilmektedir.

Konya'nın bir özelliği de; sanayisinin belli tür ürünlere dayalı olmayıp oldukça geniş bir sektörel alanda üretim yapmasıdır. Diğer bir ifade ile makine sanayisinden kimyaya, tekstilden otomotiv yedek parçaya, elektrik-elektronikten gıdaya, ambalajdan kağıt sanayine kadar oldukça değişik üretim alanlarında faaliyet göstermektedir.

Konya; istihdam ve ülkemiz ekonomisine kazandırdığı katma değer açısından İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya'dan sonra 6'ncı il konumundadır. İldeki 9 adet Organize Sanayi Bölgesi, 39 adet küçük sanayi sitesi ve 14 adet özel sanayi sitesinde konumlanmış imalat sektörü işletmeleri, Türkiye genelindeki kayıtlı işletmelerin % 4'ünü oluşturmakta ve sanayi üretimi yapan firma sayısı açısından 5'inci sırada yer almaktadır.

İlde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin işyeri sayısı bakımından sektörel çeşitliliği dikkat çekicidir. Başta otomotiv yan sanayi, tarım makineleri, değirmen makineleri, ekmek makineleri ve metal işleme makinelerinin ağırlıklı olarak oluşturduğu makine sanayi, döküm sanayi, gıda sanayi, ayakkabı sanayi olmak üzere, lastik-plastik ürünleri, mobilya, dokuma-giyim, tuz, alüminyum, mermer öne çıkan sanayi ürünlerindedir. Konya'da sanayinin gelişmesinde, yatırım ve üretim aşamasında yatırımcılara uygun ortamlar sağlayan organize sanayi bölgeleri, özel sanayi siteleri ve küçük sanayi siteleri büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1. - İlk 10 Sektör (Faaliyet Sayısı ve İstihdama göre)

NACE Rev.2	İmalat Sanayi	Yerel Birim Sayısı	NACE Rev.2	İmalat Sanayi	İstihdam
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3081	10	Gıda ürünlerinin imalatı	30824
10	Gıda ürünlerinin imalatı	1306	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	19346
31	Mobilya imalatı	3676	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	8481
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1117	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	11168
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	960	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	8835
14	Giyim eşyalarının imalatı	730	24	Ana metal sanayisi	8552
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	665	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4840
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	564	14	Giyim eşyalarının imalatı	4410
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	502	31	Mobilya imalatı	3676
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	480	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	
TOPLAM		3858			102227

Konya'nın Ekonomik Durumu

Konya 40.000'den fazla KOBİ'si ile Türk ekonominin en dinamik şehirlerinden biridir. Öte yandan tahıl, un, tuz, şeker üretimi açısından Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. Geniş tarım alanlarına sahiptir ve gıda sektöründe lider iller arasındadır. Doğal kaynaklar bakımından da ayırt edici özelliklere sahiptir. Sözelimi birincil alüminyum madeninin Türkiye'de çıkarıldığı tek ildir, Türkiye tuzunun %65'ini tek başına üretmektedir, zengin linyit yataklarına ve gelişmiş demir ve döküm sektörüne sahiptir.

Tablo 2: Konya İhracatında İlk Beş Sektör (2014)

Kod	Sector (ISIC Rev. 3)	İhracat
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	459.402.209
87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça ve aksesuarları	245.345.342
4	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilenebilir hayvansal menşeli ürünler	104.294.618
76	Alüminyum ve alüminyum eşya	77.662.732
73	Demir veya çelikten eşya	75.627.232
	TOPLAM	1.491.165.914

Konya tarımsal ürünler ve madencilikten de öte gelişmiş bir sanayiye sahip illerimiz arasındadır. İmalat sanayinde özellikle makine imalat, otomotiv yan sanayi, ana metal, tarım alet ve makineleri imalatı, gıda sanayi ve ayakkabıcılık önde gelen sektörler arasındadır. Konya'da 9 tane organize sanayi bölgesi 14 özel sanayi bölgesi, 38 küçük özel sanayi sitesi ve 1 teknoloji geliştirme bölgesi ile gelişmiş bir sanayi altyapısı bulunmaktadır. Bölgenin en büyük fuar merkezi de Konya'da bulunmaktadır.

Dış ticaret potansiyeline bakıldığında 2013 rakamları ile 1.346.481.788 dolarlık ihracatla Türkiye 14.'sü ve 1.226.452.976 ithalat yaparak Türkiye 15.'incisidir. İhracat yapan 1.427 adet firması ile (2013 rakamları ile Türkiye'de 6.sırada) dinamik bir dış ticaret potansiyeline sahiptir. Konya'nın ihracat kapasitesi hızla artmaktadır. 2000-2016 yılları arasında ihracat değeri 15 kat, ihracatçı sayısı 5 kat artmıştır. 2016'da ihracat 1,31 milyar dolara ulaşmıştır. Konya'da 160'dan fazla ülkeye ihracat yapılmaktadır.

Dinamik sanayisi yatırım, girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerine de yansımaktadır. Alınan Yatırım Teşvik Belgelerinde 163 belge ile Türkiye'de 6. Sıradadır. 2012'de İSO'nun Türkiye genelinde düzenlediği ilk 500'e giren firmalar arasında 9; ikinci 500'e giren firma arasında ise 15 Konya firması bulunmaktadır. Konya marka tescilinde 1.554 tescil ile Türkiye 5.si; patent tescilinde 28 tescil ile Türkiye 7.si; faydalı model tescilinde 105 tescil ile Türkiye 5.sıdır.

Konya yeterli ve ucuz işgücüne de sahiptir. 4 üniversite, 100.000 üniversite öğrencisi, 70.000 teknik okul öğrencisi ile güçlü ve kalifiye bir insan sermayesine sahiptir.

Konya'nın stratejik konumu ve güçlü sosyal sermaye ve kültürel/tarihi dokusu ek avantajlar da sağlamaktadır. Anadolu'nun merkezinde yer alıp karayolu ile 3 saatte 10 milyon, 6 saatte 57 milyon insana ulaşım sağlayabilecek pozisyonundadır. Aktif ticari örgütleri ve STK'lar, kamu ve özel kuruluşlar arasında güçlü ortaklık potansiyeli bulunmaktadır. Köklü tarihi geçmişi, sosyal ve kültürel etkinlikleri ile turizm potansiyeline sahiptir. Yıllık 2,5 milyon ziyaretçi ağırlamaktadır.

Konya'nın alternatif enerji kaynakları açısından da yüksek potansiyeli bulunmaktadır. Konya yüksek güneş radyasyon oranları ve müsait geniş arazileri ile güneş enerjisinden yararlanma potansiyeli yüksek bir ildir. Bunun yanında rüzgâr enerjisi için avantajlı bölgelere ve tarımsal atıklardan biyogaz üretme potansiyeline de sahiptir. Öte yandan Karapınar Yenilenebilir Enerji Kaynak alanı ile ülkedeki en avantajlı noktalardan biridir.

Ucuz ve kalifiye işgücü, yurtiçi ve bölgesel pazarlara yakınlık, yüksek yatırım ve girişimcilik kabiliyeti, ileri teknoloji kullanımı, uluslararası ticarete açıklığı ve hammadde tedarik kolaylığı

gibi avantajlarının yanında yabancı sermaye yetersizliği, Ar-ge ve inovasyonda arzu edilen noktada olmaması, işbirliği kültüründeki yetersizlikler gibi dezavantajları da bulunmaktadır.

2. Araştırmanın Amaç, Kapsam ve Yöntemi

Araştırma Konya’da imalat sanayinin sektörler göre ve bütün olarak genel görünümünü, üretim, istihdam, teknoloji, dış ticaret ve yönetim yapısını ve firma sahip ve yöneticilerinin ekonomik/politik koşullara, bu koşulların firma faaliyetleri üzerindeki etkisine dair görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Bunun yanında, bu özellikler açısından sektörler arasındaki farklılıklar ve benzerlikleri tespit etmek, sanayi politikası tartışmaları için zemin teşkil edecek bir rapor oluşturmak ve geleceğe dair politika önerileri geliştirmek de çalışmanın amaçları arasındadır.

Araştırma, bu amaçlarla hazırlanan anketin NACE Rev-2 Sınıflaması dikkate alınarak Konya imalat sanayinde faaliyet gösteren firmalara uygulanması ile elde edilen birincil verilere dayanmaktadır. NACE Kodlarının kullanılması sektörler için anlamlı bir sınıflama yapmayı kolaylaştırmanın yanında diğer çalışmalarla, resmi istatistiklerle ve başka ülkelerle karşılaştırılabilirliği sağlamak bakımından da avantajlıdır.

Çalışma kapsamında, Konya imalat sanayinin mevcut yapısı dikkate alınarak toplam 26 sektör 15 ana başlık altında incelenmiştir.

Tablo 3 - Çalışmanın Sektörel Kapsamı ve NACE Kodları

	Sektörler	NACE Kodu
1	Et ve Süt Ürünleri İmalatı	10.1 ve 10.5
2	Un Sektörü	10.6
3	Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	10.3; 10.4; 10.7; 10.8; 11
4	Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü	13 ve 14
5	Deri Ürünleri ve Ayakkabı Sektörü	15
6	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mobilya İmalatı	16 ve 31
7	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri ile Kayıtlı Medyanın Basımı/Çoğaltılması Sektörü	17 ve 18
8	Kimyasal Ürünler, Kauçuk ve Plastik Sektörü	20 ve 22
9	İnşaat Faaliyetleri ve Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünler İmalatı	23 ve 41
10	Ana Metal Sanayi	24
11	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	25
12	Bilgisayar, Elektronik ve Optik Ürünler ile Elektrikli Teçhizat İmalatı	26 ve 27
13	Tarım Alet ve Makinaları İmalatı	28.3
14	Motorlu Kara Taşıtı, Treyler ve Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	29
15	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/Makine ve Ekipmanlarını Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının Ticareti ve Onarım Sektörü	28; 33 ve 45

Araştırma kapsamında uygulanan anket 28 ana sorudan oluşmaktadır. Sorular şu kapsamda sorular içermektedir:

- İşletmenin yönetsel yapısı
- İstihdam ve üretim yapısı
- İşletmenin sermaye, yatırım, üretim ve borç yapısı
- Girdiler, ürünler ve bunların iç ve dış ticaret yapısı
- ARGE, teknoloji ve enerji kullanım yapısı
- Ekonomik ve politik risklerin firma faaliyetlerine etkisine dair katılımcının görüşleri

Anket uygulaması Lisans Bitirme Projesi dersi kapsamında Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü 4. Sınıf öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Normal ve İkinci Öğretim'den toplam 290 öğrenci önce anket uygulaması konusunda kısa bir eğitimden geçirilmiş arkasından yüzyüze mülakatlar gerçekleştirmek üzere önceden belirlenen firmaların adreslerine ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Anket uygulaması Nisan-Mayıs 2016 aralığında gerçekleştirilmiş olup soruların çoğunda katılımcıların 2015 yılı faaliyetlerini ya da o andaki durumu değerlendirmeleri istenmiştir.

Araştırmanın örneklemini Konya Sanayi Odası'na kayıtlı firmalar arasından seçilmiştir. Tablo-4 araştırmanın örnekleminin sektörel dağılımını ve anket geri dönüş oranlarını göstermektedir. Konya Sanayi Odasının tüm üyelerine ulaşmak hedeflenilmiş olup adresi elde edilebilen 1288 firma araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak soruları cevaplamak açısından uygun birinin işyerinde bulunamaması, araştırmaya katılımın reddedilmesi ya da değerlendirmeye almaya elvermeyecek derecede eksik bilgi verilmesi nedenleri ile bunlardan 964 tanesinden elde edilen veriler analiz kapsamında alınmıştır

Tablo 4 - Uygulanan Anketlerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	Ziyaret Edilen İşletme	Uygulanan Anket	Geri Dönüş Oranı (%)
Et ve Süt Ürünleri İmalatı	39	17	43,6
Un Sektörü	49	40	81,6
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	129	78	60,5
Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü	45	23	51,1
Deri Ürünleri ve Ayakkabı Sektörü	74	53	71,6
Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mobilya İmalatı	49	18	36,7
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri ile Kayıtlı Medyanın Basımı/Çoğaltılması Sektörü	28	28	100,0
Kimyasal Ürünler, Kauçuk ve Plastik Sektörü	105	92	87,6
İnşaat Faaliyetleri ve Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünler İmalatı	56	45	80,4
Ana Metal Sanayi	120	81	67,5
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	153	121	79,1
Bilgisayar, Elektronik ve Optik Ürünler ile Elektrikli Teçhizat İmalatı	33	22	66,7
Tarım Alet ve Makinaları İmalatı	71	49	69,0
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler ve Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	156	125	80,1
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/Makine ve Ekipmanlarını Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının Ticareti ve Onarım Sektörü	181	172	95,0
TOPLAM	1288	964	74,9

Firmaların adres ve bilgileri Konya Sanayi Odası'ndan elde edilmiş olup araştırma kapsamına alınan firmalar araştırmanın Sanayi Odası'nın bilgisi dâhilinde yapıldığı konusunda mülakat öncesinde bilgilendirilmiştir.

Görüşmeler ya işletme sahibi ya da ortakları ile veya üst düzey yöneticileri ile gerçekleştirilmiştir. Tablo-5'den görülebileceği gibi katılımcıların %33'ü işletme sahibi ya da ortağı %66'sı müdür, genel müdür gibi üst düzey yöneticidir.

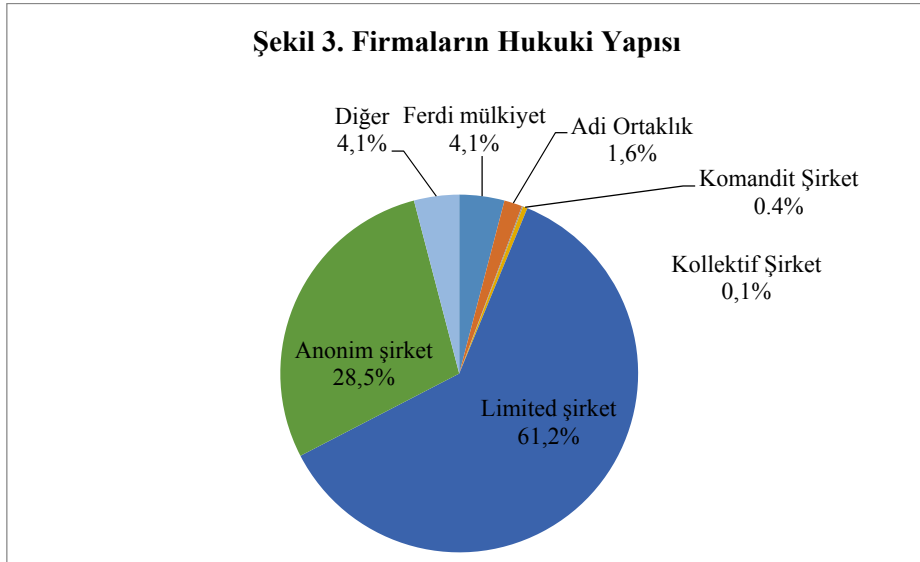
Tablo 5 Katılımcıların İşletmedeki Pozisyonu

Katılımcının İşletmedeki Pozisyonu	Toplam	Yüzde
İşletme sahibi	199	%20,29
İşletme ortağı	125	%12,74
Üst düzey yönetici	657	%66,97
Genel Toplam	981	%100

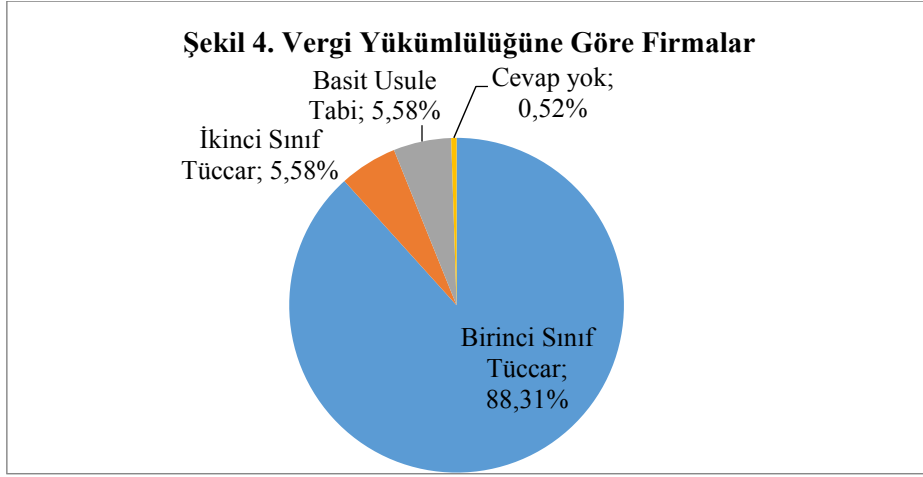
3. Araştırma Bulguları Kapsamında Konya İmalat Sanayinin Mevcut Durumu

3.1. İşletmelerin Yönetimsel ve Hukuki Yapısı

Şekil-3 imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların hukuki örgütlenme yapısını göstermektedir. Görüleceği gibi en çok benimsenen örgütlenme yapısı %61 ile limitet şirkettir. Ondan sonra %29 ile anonim şirket gelmektedir. Türkiye genelinde de olduğu gibi komandit ve kolektif şirket nadiren kullanılmaktadır.

Doğrudan hasılatla dair soruların cevaplanma olasılığının düşük olacağı düşünülerek firmaların işlem hacmi ile ilgili genel bir görünüm elde etmek bakımından firmalara ne tip vergi yükümlülüğüne tabi oldukları soruldu. Buna göre görüşülen firmaların büyük çoğunluğu (%88) birinci sınıf tüccar niteliğindedir. Bu bilgi yukarıda işletmenin şirketleşme yapısı ile ilgili bulguyu desteklemektedir. Firmaların %6'sı ikinci sınıf tüccar, %6'sı da basit usule tabi küçük esnaf olarak faaliyet göstermektedir.

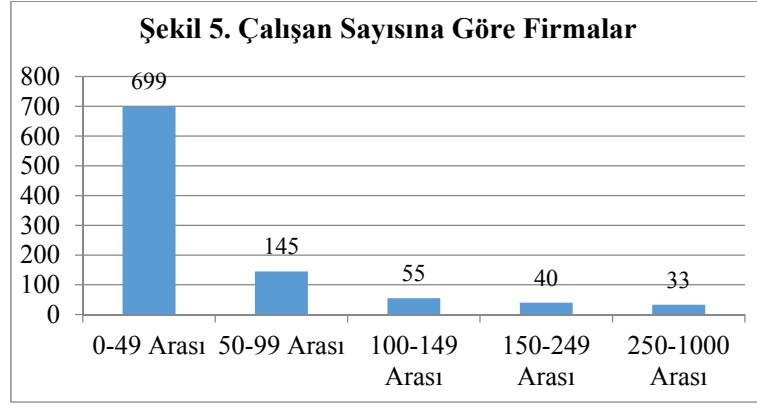
Firmaların sermaye yapılarına bakıldığında (Tablo-6) %100'ü gerçek kişilerin ortaklığında bulunanların oranı %82, %100'ü firma ortaklığında bulunanların oranı %7'dir. Yabancı sermaye ortaklığı oldukça düşük gözükmemektedir. Firmaların %96'sının hiçbir yabancı ortağı bulunmamasında geri kalanların ise %1 ile %50 arasında yabancı ortağı bulunmaktadır. Tamamı kamu mülkiyetinde olan 3 firma, tamamına yakını (%81-99) kamu mülkiyetinde olan 1 firma bulunmaktadır. Firmaların 17'sinde %1-10 arasında 16'sında ise %11-50 arasında kamu ortaklığı bulunmaktadır.

Tablo 6 - Firmaların Sermaye Yapısı

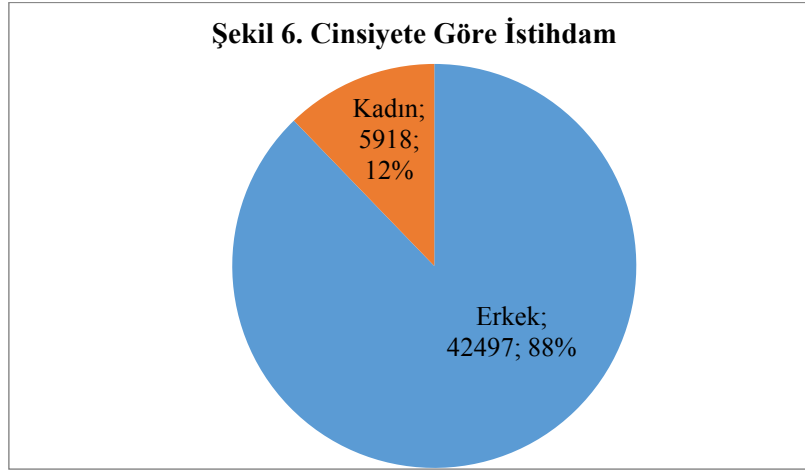
Hisse Payı	Gerçek Kişiler	Firmalar	Yabancı Sermaye	Kamu Kurumları
% 0	8.69%	84.55%	95.77%	96.00%
% 1 - 10	0.43%	2.68%	2.28%	1.84%
% 11 - 50	4.08%	5.04%	1.63%	1.73%
% 51 - 80	3.22%	0.75%	0.33%	0.00%
% 81 - 99	1.72%	0.11%	0.00%	0.11%
% 100	81.87%	6.87%	0.00%	0.32%

3.2. İşletmelerin İstihdam Yapısı

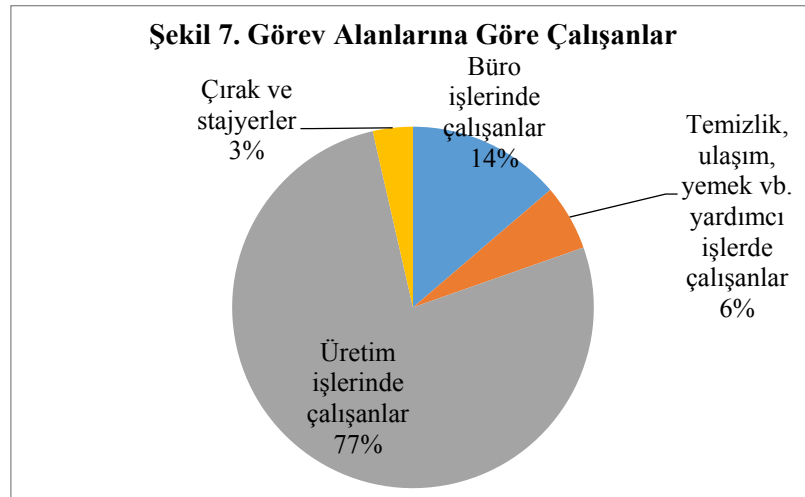
Konya imalat sanayinde istihdam yapısının genel görünümünü elde etmek üzere firmalara önce firmada toplam kaç kişinin istihdam edildiği soruldu. Şekil-5'den görüleceği gibi firmaların büyük bölümü (görüşülen firmaların %72'si) 1 ile 49 arasında kişi istihdam eden küçük ölçekli firmalardır. %15'i (145 işletme) 50 ile 99 arasında kişi istihdam etmektedir. 100 ve daha fazla kişi istihdam eden toplam 128 firma bulunmaktadır ve bunların sadece 33'ü 250 ve daha fazla çalışana sahiptir.

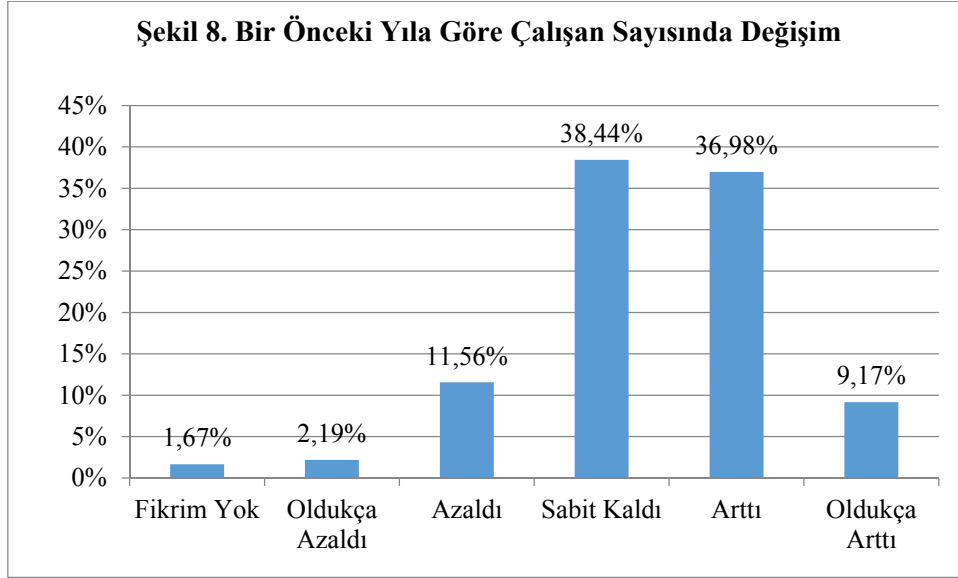
Görüşülen işletmelerce bildirilen çalışan sayısının toplamı 48415'dir. Şekil-6 bunun cinsiyete göre dağılımını göstermektedir. Görüleceği gibi toplam istihdamın büyük bölümü (%88) erkeklerden oluşmaktadır. Kadın istihdamı sadece %12'dir. İşletmelerin %32'sinde hiç kadın istihdam edilmemektedir.

Şekil-7 çalışanların görev alanlarına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre çalışanların %77'si üretim ve imalat işlerinde, %14'ü büro işlerinde ve %6'sı temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmaktadır. Toplam istihdamın %3'ü çırak ve stajyer olarak bildirilmiştir.

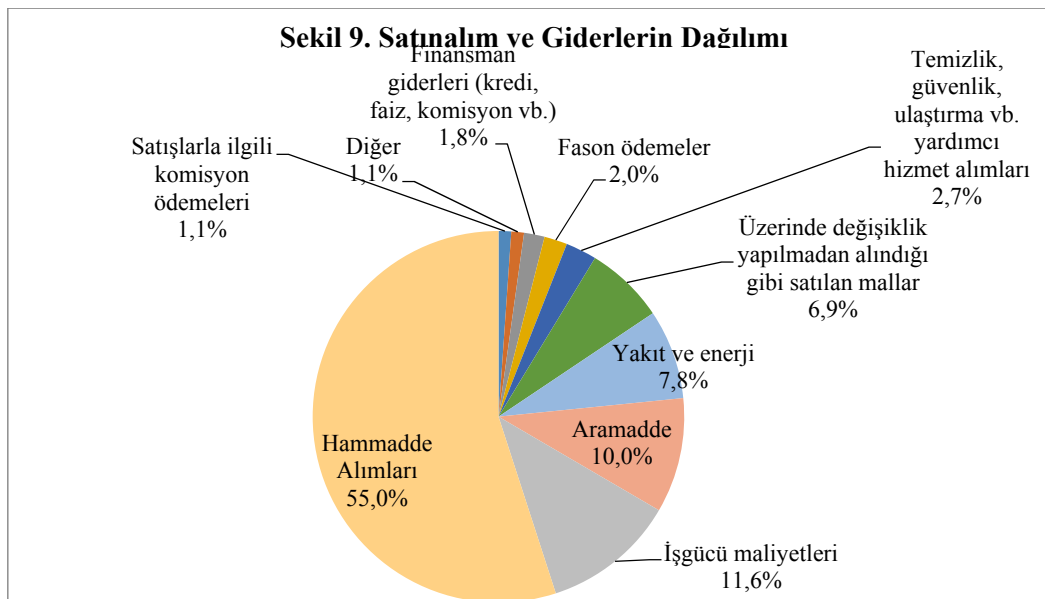

Katılımcılardan ayrıca mevcut çalışan sayısını bir önceki yıl ile karşılaştırdıklarında nasıl bir değişim olduğunu değerlendirmeleri de istendi. Şekil-8'den görüleceği gibi %38'i çalışan sayısının aynı kaldığını bildirmiş, %46'sı arttığını ve %14'ü azaldığını bildirmiştir. Genel itibariyle imalar sanayinde istihdamın bir önceki yıla göre artış gösterdiği söylenebilir.

3.2. Üretim, Yatırım ve Borç

Kuşkusuz sektörler göre farklılaşma beklenebilir ancak, Şekil-9 ortalama olarak imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların giderlerinin ve satınalmalarının dağılımını göstermektedir. Buna göre en yüksek maliyet unsuru %55 ile hammadde alımlarıdır. İşgücü maliyetleri toplam giderler içerisinde görece düşük bir paya sahip olup toplam giderlerin ortalama %11,6 'sını oluşturmaktadır. Bunu sırayla aramadde, yakıt ve enerji, alındığı gibi satılan mallar, yardımcı hizmet alımları, fason ödemeler, finansman giderleri, komisyon ödemeleri ve diğer giderler izlemektedir.

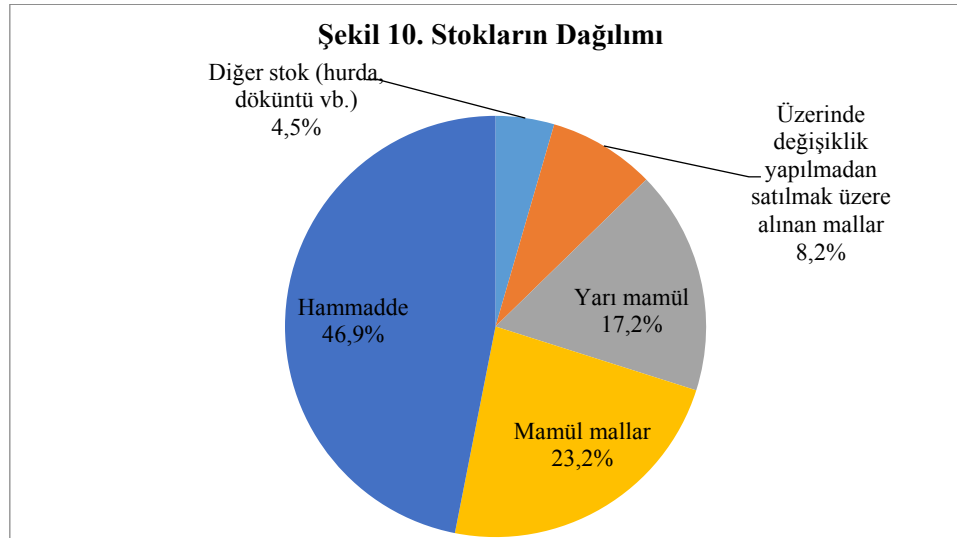

Girdilerin ve satışların menşei ve destinasyonu açısından bakıldığında (Tablo-7) girdilerin %86'sının yurtiçinden alındığı %14'ünün yurtdışından temin edildiği görülmektedir. Satışların ise %82'si yurtiçine %19'u yurtdışına yapılmaktadır. Her şeyden önce girdi ve satışlar bakımından imalat sanayinin belirli ölçüde uluslararasılaştığı söylenebilir. Öte yandan toplam satışların içinde yurtdışına satışların payı, toplam girdi alımları içinde yurtdışından alımların payından yüksektir ki bu da küçük bir farkla da olsa firmaların daha ihracat odaklı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 - Menşeiine Göre Girdi Temini ve Satışlar

Girdi Temini	
Yurtdışından alımlar	13.9
Yurtiçinden alımlar	86.1
	100
Satışlar	
Yurtdışına satışlar	18.5
Yurtiçine satışlar	81.5
	100

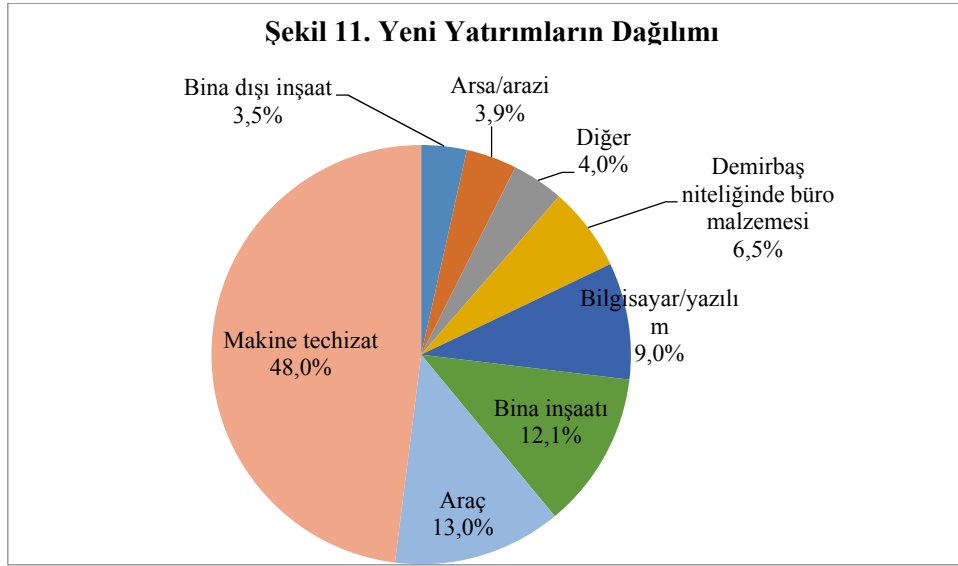
İşletmelerin stok yapılarına bakıldığında (Şekil-10) en büyük stok unsurunun %47 ile hammadde stoku olduğu görülmektedir. Bunu sırayla mamul, yarı mamul ve üzerinde değişiklik yapılmadan satılmak üzere alınan mallar takip etmektedir.

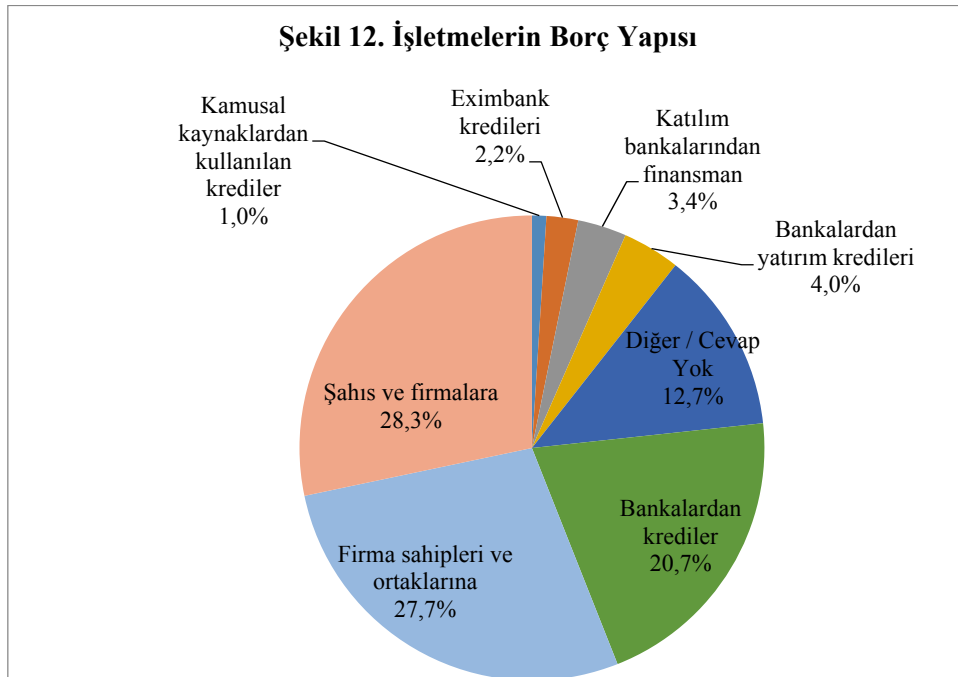
İşletmelere 2015 yılında yeni yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda %23'ü yeni herhangi bir yatırım yapmadıklarını %77'si ise herhangi bir nitelik ya da tutarda yeni yatırımları olduğunu bildirmiştir. Yeni yatırımları olan işletmelere toplam yatırımlarının dağılımını belirli yatırım tiplerine göre dağıtmaları istenmiştir. Şekil-11 tüm imalat sanayinde yeni yatırım yapan işletmelerin yatırımlarının ortalama dağılımlarını göstermektedir.

Buna göre yatırımların %48'i makine ve teçhizatlara, %13'ü araç alımlarına, %16 bina ve bina dışı inşaat işlerine, %9'u bilgisayar, yazılım gibi bilgi teknolojilerine ve % 6,5'u demirbaş niteli-

ğinde büro malzemelerine yapılmıştır. Makine ve teçhizatın yüksek paya sahip olması üretim odaklı yatırımlar yapıldığını göstermek bakımından önemlidir.

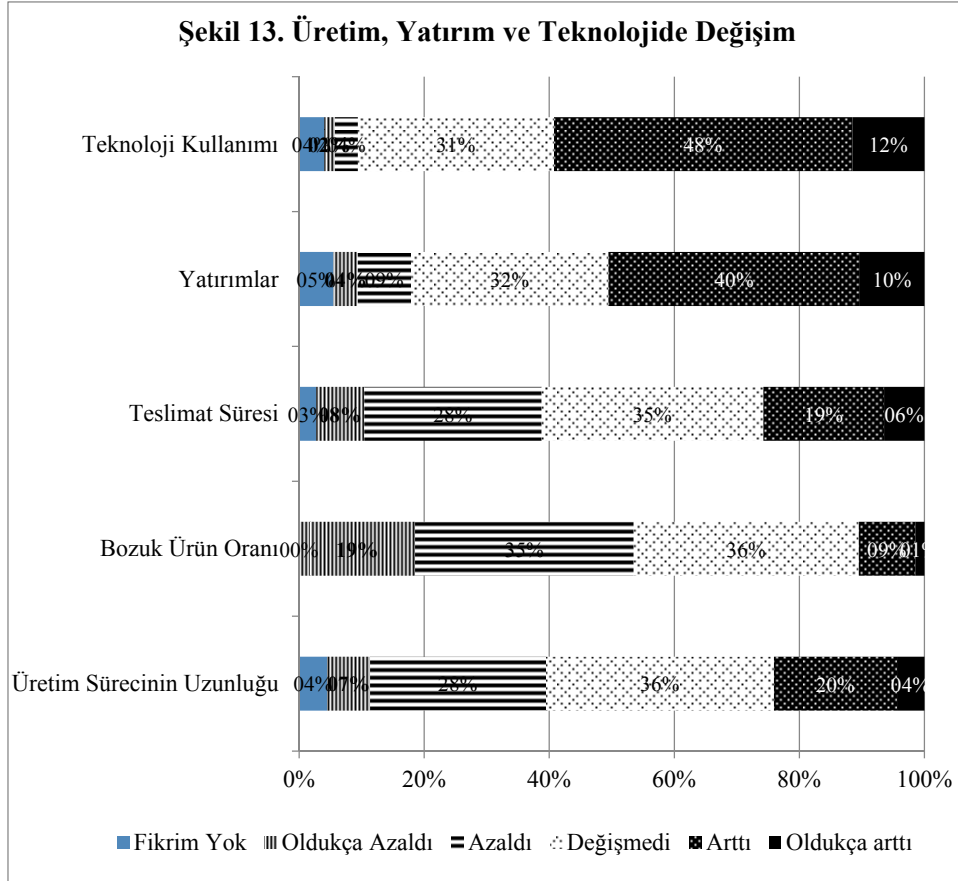
İşletmelerin borç ve kredi yapısını değerlendirme üzere borçlarını alacaklılara göre dağıtımını istenmiştir. Buna göre (Şekil-12) işletmeler büyük ölçüde firma sahiplerinden ve diğer şahıs ve firmalardan borçlanmaktadır. Bu iki grup toplam borç ve kredilerin %56'sını oluşturmaktadır. Bankalardan kullanılan toplam kredilerin payı %25'dir ve bunun çok küçük bir kısmı yatırım kredisi niteliğindedir. Katılım bankalarının finansman amaçlı kullanımı %3,4'tür. Diğer bir husus olarak Eximbank kaynaklı kredilerin ve kamusal kaynaklardan kullanılan kredilerin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

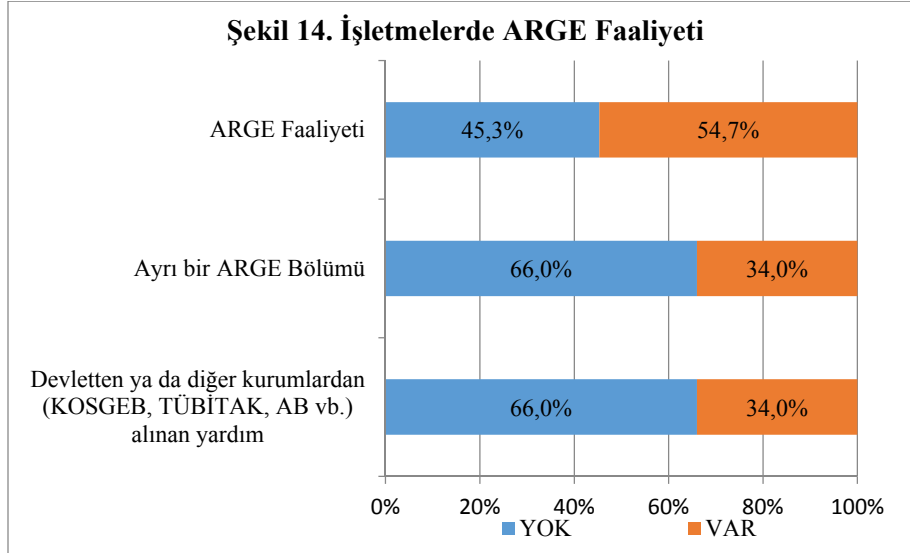
İşletmelerden aynı zamanda borçlarını para cinsine göre de dağıtmaları istenmiş buna göre tüm imalat sanayinde ortalama olarak borç ve kredilerin %88'i yerli para cinsinden %12'si yabancı para cinsindedir.

3.3. Teknoloji, ARGE ve İşbirlikleri

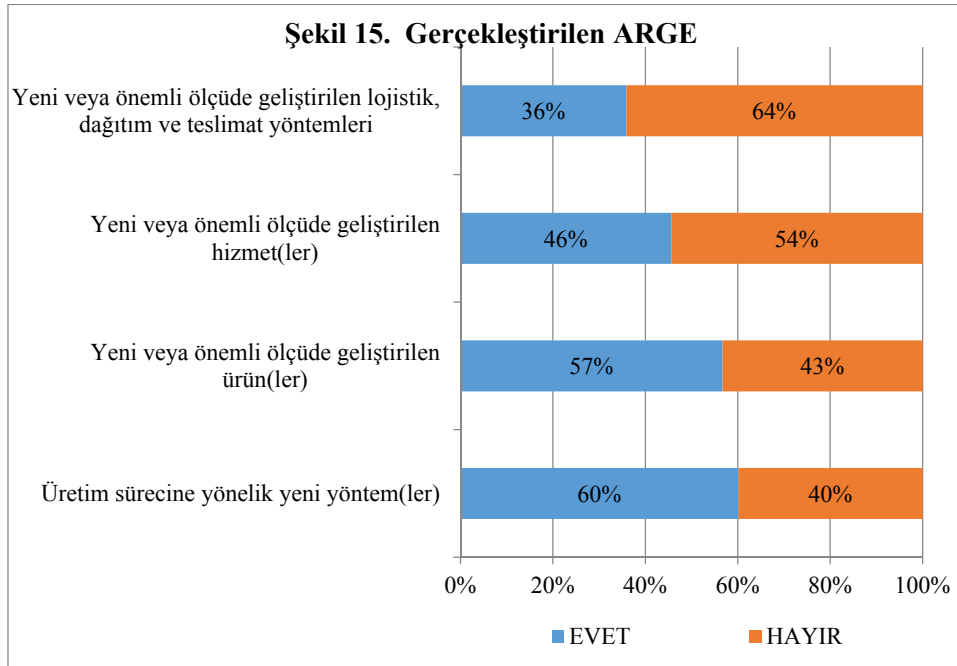
İşletmelerin teknoloji kullanımlarında, yatırımlarında ve üretim yapılarında bir önceki yıla göre değişime bakıldığında (Şekil-13) teknoloji kullanımının işletmelerin yarısından fazlasında (%60) artış gösterdiği görülmektedir. En yüksek artışın teknoloji kullanımında gerçekleştirildiği bildirilmiştir. Yatırımlardaki artış bildirenler %50 olmuştur.

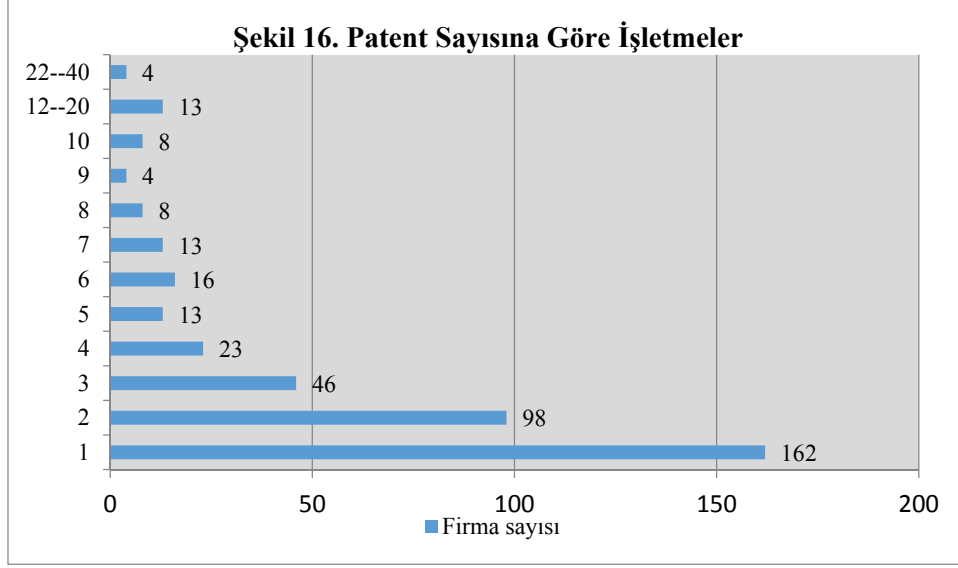
Üretim teknolojisinde ve yönetiminde gelişmelere bakıldığında teslimat süresinde iyileşme bildiren işletme %36, kötüleşme bildiren işletme %26'dır. Bozuk ürün oranında azalış bildiren işletme oranı %54 iken artış bildiren işletme %26'dır. Üretim sürecinin uzunluğunda azalış bildiren firma %35 ve artış bildiren firma %24'tür. Genel olarak değerlendirildiğinde teknoloji kullanımında ve yatırımlarda büyük oranda artışa rağmen üretim sürecinde etkinliğin yeterince artırılamadığı söylenebilir.

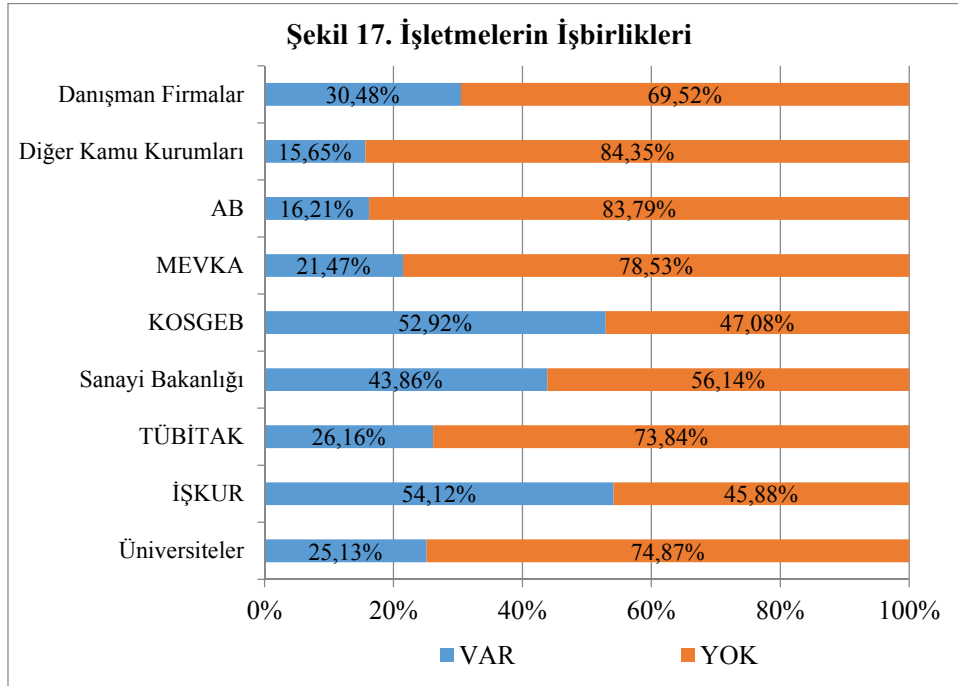
Şekil-14 işletmelerin ARGE faaliyetlerinin varlığını ve kapsamını değerlendirmektedir. Buna göre imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların %55'i herhangi bir nitelikte bir ARGE faaliyetinin bulunduğunu bildirmiştir. Ancak sadece %34 ayrı bir ARGE departmanlarının bulunduğunu ve yine %34 ARGE ile ilgili devlet desteklerinden ya da KOSGEB, TÜBİTAK ve ABD gibi diğer kurumların desteklerinden yararlandığını bildirmektedir. Bu değerler ARGE faaliyetleri açısından oldukça yüksek kabul edilebilir.

Şekil-15 ise gerçekleştirilen ARGE faaliyetlerinin niteliğini değerlendirmektedir. Firmaların %60'ı üretim sürecine dair yeni yöntemler geliştirdiğini, %57'si yeni ürün ya da mevcut ürünlerde önemli ölçüde gelişme yaptıklarını, %46'sı hizmetlerde gelişme sağladıklarını ve %36'sı lojistik, dağıtım ve teslimat yöntemleri ile ilgili gelişme sağladıklarını ifade etmiştir. Bu değerler oldukça yüksek olarak değerlendirilebilir ve bu bağlamda Konya imalat sanayi oldukça yüksek ARGE potansiyeli taşımaktadır.

Şekil-16 ise firmaların patent sayıları görülmektedir. Sadece 1 patenti olduğunu bildiren firma 162'dir. 246 firma ise 2 ya da daha fazla patenti olduğunu bildirmiştir. Böylece görüşme yapılan firmaların yarıya yakını (408 firma) en azından bir patente sahip gözükmektedir.

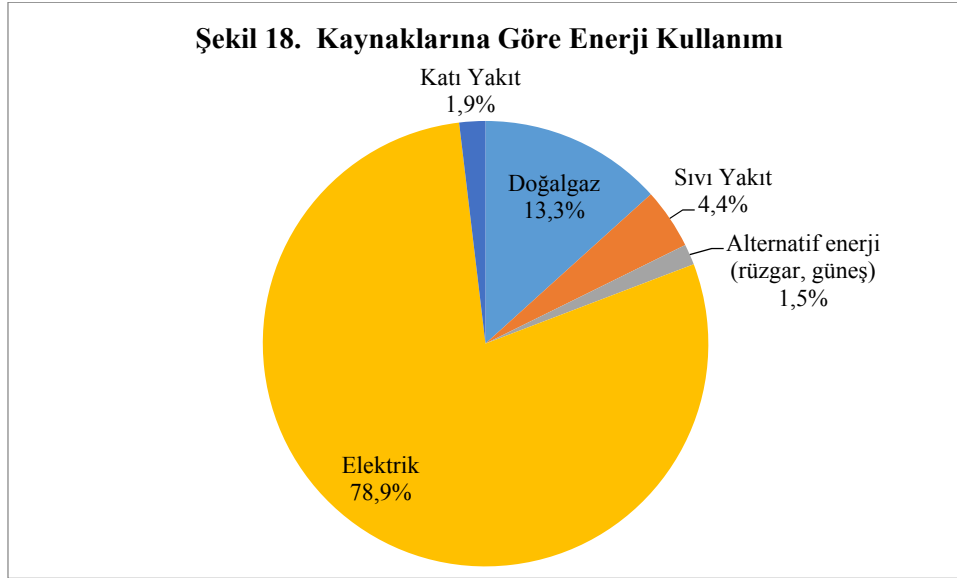

İşletmelerin çeşitli kamu kurumları, organizasyonlar, yardım-destek-proje birimleri ile işbirliklerine bakıldığında (Şekil-17) firmaların %31'inin bir danışman firma ile çalıştığı, %25'inin üniversiteler ya da üniversitelerden hocalar ile işbirliği olduğu

3.3. Enerji Kullanımı

Enerji üretim alanlarında en önemli maliyet unsurlarından biridir. Yukarıda (Şekil-7) değerlendirildiği üzere firmaların toplam giderlerinin %8'i enerji ve yakıt giderlerinden oluşmaktadır. Öte yandan sürdürülebilir kalkınma için enerjinin hangi kaynaklardan elde edildiği de önemli-

dir. Bu bakımdan firmalara imalat sürecinde ne tip enerji kullandıkları da sorulmuştur. Şekil-18'den görüleceği üzere üretim sürecinde kullanılan başat enerji, elektrik enerjisidir. Onu %13,3 ile doğalgaz ve %4,4 ile sıvı yakıt takip etmektedir.

Alternatif enerji kaynaklarının kullanımı oldukça sınırlıdır. Toplam enerji kullanımının ancak %1,5'ü rüzgâr, güneş gibi alternatif kaynaklara dayanarak elde edilmektedir.

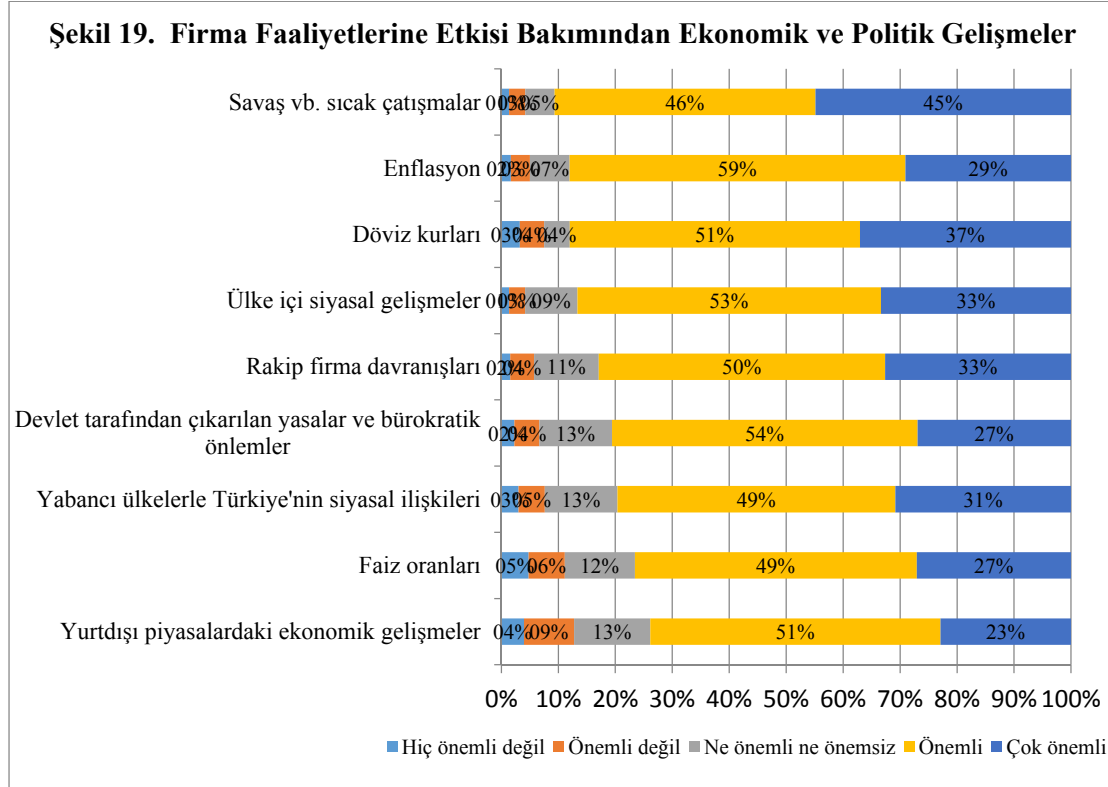
İşletmelere bir diğer soru ile enerjeyi işletme bünyesinde mi ürettikleri yoksa piyasadan mı temin ettikleri de sorulmuştur. Buna göre toplam kullanılan enerjinin %6'sının işletme bünyesinde üretildiği, %94'ünün işletme dışından satın alındığı bildirilmiştir.

3.4. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Tablo-5'den görülebileceği gibi araştırma anketini cevaplayanlar ya firma sahip/ortakları ya da firmada üst düzey yöneticilerdir. Bu bakımdan onların ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetleri üzerindeki etkisine dair görüşleri önemli kabul edilebilir. Bunu dikkate almak üzere, 2015 yılında meydana gelen gelişmeleri ve firma faaliyetlerini dikkate alarak, çeşitli ekonomik ve politik faktörleri firmanın faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturduğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Şekil-19 bu değerlendirmelere dair bulguları sunmaktadır.

Şekil-19 "önemli" ve "çok önemli" kategorilerinin toplamının büyüklüğüne göre faktörleri sıralamaktadır. Buna göre işletme faaliyetleri üzerindeki risk bakımından en önemli bulunan husu "savaş vb. sıcak çatışmalar" olmuştur. Katılımcıların %91'i bunu önemli bulmuştur. Konya imalat sanayinin Ortadoğu ile olan dış ticareti ve bu bölgedeki sıcak çatışma ortamı dikkate alındığında bu faktörün Konya imalat sanayinde önemli bir etkiye sahip olduğu algılanan risk bakımından da görülmektedir.

İkinci ve üçüncü sırada iki önemli ekonomik faktör; enflasyon ve döviz kuru bulunmaktadır. Girdilerde yabancı ürünlerin payı, satışlarda yurtdışı ilişkiler ve borçlarda yabancı para cinsinin bulunuyor olması dikkate alındığında bu iki faktörde istikrarsızlık ve dalgalanmalar firma faaliyetleri açısından önemli bir risk unsurudur.

Diğer faktörlere görece daha a riskli değerlendirilen hususlar ise “yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeler (önemli: %74) ve faiz oranları (önemli: %76) olmuştur. Bu iki faktörden sonra “yabancı ülkelerle Türkiye’nin siyasal ilişkileri” gelmektedir. Bu husus yine Ortadoğu ile ilişkiler ve özellikle, Türkiye dış ticaretinde önemli bir paya sahip Rusya ile 2015 yılında meydana gelen diplomatik krizlerin ekonomik yansımaları açısından önemli etkiye sahip olmuştur.

4. Genel Değerlendirme

Konya gelişmiş ve Türkiye’de ilk sıralarda yer alan tarımsal ve doğal kaynak potansiyelinin yanı sıra gelişmiş bir imalat sanayine de sahiptir. Üstelik girişimcilik, yatırımcılık, teknoloji kullanımı ve ihracat açısından tüm alanlarda yüksek bir potansiyeli bulunmaktadır. Çalışma bu potansiyelin firma seviyesinde ve sektörel düzeyde detaylarını incelemeyi, imalat sanayi firmalarının karakteristiklerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu amaçla yürütülen anket çalışması Konya Sanayi Odası üyesi firmalara uygulanmış ve imalat sanayinde faaliyet gösteren 964 firmadan elde edilen veriler analize dahil edilmiştir. Görüşmeler tamamen firma sahipleri, ortakları ya da üst düzey yöneticileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın geri kalanı sektörel olarak detaylı incelemeleri kapsıyor olmakla beraber bütün olarak tüm imalat sanayine bakıldığında firmaların %90’ının anonim ve limited şirket şeklinde organize olduğu, ortaklık yapısında yabancı sermaye yatırımının oldukça düşük olduğu (firmaların %96’sının hiçbir yabancı ortağı bulunmamaktadır), %72’sinin 1 ila 49 kişi arasında kişi istihdam eden KOBİ niteliğinde olduğu görülmektedir.

Kaynakça

Ay, Ahmet (2015), “Konya Ekonomisi”, 18. Ulusal İktisat Sempozyumu, Konya, 10-12 Ekim 2015.

Et, Süt ve Ürünleri İmalatı Sektörü

Doç. Dr. Haldun SOYDAL

Arş. Gör. Mustafa TEK

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Et ve et ürünleri sektörü ile süt ve süt ürünleri sektörü arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Dolayısıyla ikisi birbirinden ayrı olarak düşünülmemelidir. Sektörlere ilişkin bilgiler sırasıyla aktarılacaktır.

Et, geçmişten günümüze zengin omega-3 içeriğine sahip, yüksek biyolojik değeri, doyuruculuğu ve tat maddeleri açısından insan beslenmesinde ön sırada yer alan önemli bir besin maddesidir. Et, esansiyel aminoasitler ve bazı mineraller bakımından oldukça zenginken, vitaminler ve esansiyel yağ asitleri bakımından fakirdir. Etin yapısı türlerine göre farklılık gösterir. Hatta bir türün ırkları ve de aynı hayvanın farklı kastan olanlar arasında bile yapısal farklılıklar söz konusudur (İTO, 2004; 2).

Kesim sonucu elde edilen et, hem tüketime hazır bir mamul hem de et ürünlerinin üretiminde kullanılacak yarı mamul niteliği taşımaktadır. Hayvan kesiminden sonra elde edilen ürünler; işlenmemiş et ürünleri, işlenmiş et ürünleri ve yan ürünler olmak üzere üç ana grupta incelenebilir.

İşlenmemiş Et Ürünleri; Taze ve dondurulmuş olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Rosto, bonfile, kıyma, pirzola, biftek, kuşbaşı ve parça etler vb. taze et ürünleridir. Bu taze et ürünleri dondurulmak suretiyle belli süreler saklanabilmektedir. İşlenmemiş et ürünleri arasında karkas etler de bulunmaktadır.

İşlenmiş Et Ürünleri; Parça halinde, kuşbaşı-kıyma büyüklüğünde ve emülsiyon teknolojisi ile işlenen ürünler adı altında üçe ayrılmaktadır. Pastırma ve füme etler ile konserve ürünler parça halinde işlenmiş et ürünlerdir. Sucuk ve kavurma ürünleri ise kuşbaşı ve kıyma büyüklüğünde işlenen ürünlerdir.

Yan Ürünler; Hayvanların kesim işlemi yapıldıktan sonra gövdeden ayrılan deri, barsak, böbrek vb. bölümler yan ürünler olarak adlandırılır. Bu ürünler, yenilebilen ve endüstride hammadde olarak kullanılanlar olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Böbrek, yürek, karaciğer vb. ürünler yenilebilen yan ürünler kapsamında bulunmaktadır. Endüstride hammadde olarak kullanılan yan ürünler ise, deri, barsak, yağlar, kan, et-kemik unu ve rendering yağları, tırnak-boynuz unu şeklinde sınıflandırılabilir (Türkiye Kalkınma Bankası, 2000; 8).

Sütte insan yaşamı için gerekli olan protein, karbonhidrat, vitamin, yağ, su, mineral maddeler bulunmaktadır. Likit sütün % 87'si su, %13'ünü de katı maddeler olan laktoz, mineral, protein, vitamin, enzimler ve yağ oluşturmaktadır. Süt proteini; kasların çalışmasını güçlendirir, saç ve tırnakların oluşmasını, büyüme ve gelişmeyi sağlar, hücre ve dokuların oluşmasını artırır. Süt şekeri; bağırsaklarda yumuşaklığı ve enerji sağlar, istenmeyen hastalık yapan canlıların üremesini önlemektedir. Süt yağı; enerji kaynağıdır, vücuda A,D,E,K vitaminlerini sağlamaktadır.

Süt, kalsiyum ve fosfor bakımından oldukça zengindir. Kalsiyum, fosforla birlikte kemik ve dişlerin gelişiminde çok önemlidir. Kas kasılması, kanın pıhtılaşması, sinir iletimi gibi önemli görevler üstlenmektedir. Eğer yeterli miktarda alınmazsa; kemiklerde yumuşama, kas kasılmalarında yetersizlik ve diş çürümelere görülebilir. Bu nedenle süt ve süt ürünleri önemli kalsiyum ve

fosfor kaynağıdır. Bu yönleriyle süt yüksek besin değerine sahip bir üründür (Hayrabolu Ticaret Borsası, 2008: 1).

2. Sektörde, Dünyada ve Türkiye’de Genel Eğilimler

Dünya nüfusunun hızla artması temel gıdaların yetersizliğine neden olmaktadır. 2050 yılına kadar dünya nüfusunun 1/3 oranında artacağını göz önünde bulundurduğumuzda et talebinin de tam iki katına çıkacağını söyleyebiliriz. Dünya çapında hayvancılık sektörü insanların temel gıda ihtiyaçlarını karşılamak konusunda büyük bir öneme sahiptir. Hayvancılık sektörü dünya tarımsal gayri safi hasılanın %40’ını oluşturarak 1.3 milyar insanın geçim kaynağını oluşturmaktadır (Trakya Kalkınma Ajansı, 2014: 3).

1990 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre, en hızlı büyüme tavukta gözlenmektedir. 1990-2013 döneminde tavuk varlığındaki artış % 97 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında sığır varlığı, bir önceki yıla göre % 0,5 artarak 1 milyar 468 milyon başa yükselmiştir. Manda varlığı % 0,8 artışla 194 milyon başa, koyun varlığı ve domuz varlığı % 0,5 artarak sırasıyla 1 milyar 163 milyon baş ile 977 milyon başa yükselmiştir. Keçi varlığı ise % 0,5 düşerek 976 milyon başa gerilemiştir (Et ve Süt Kurumu, 2014: 5).

FAO verilerine göre, ülkemizde hayvancılık toplam tarımsal üretim değerinde % 46’lık bir paya sahiptir. Hayvansal üretim değeri içinde, en önemli iki bileşen; % 72 pay ile et, % 21 pay ile süttür. FAO tarafından yayınlanan Ekim 2014 Gıda Görünüm Raporu’na göre; 2014 yılında dünya et üretimi, bir önceki yıla göre % 1,1 artarak 311,6 milyon tona yükselmiştir. Dünya et üretimindeki artış, gelişmekte olan ülkelerden kaynaklanmıştır. Bu ülkeler aynı zamanda artan talebinde merkezindedir. 2014 yılında FAO Gıda Fiyat Endeksi, Mart ayından itibaren sürekli bir düşüş içerisindedir. FAO Et Fiyat Endeksi (2002-2004=100) Aralık 2014’de 196 puan ile bir yıl öncesine göre % 5,8 daha yüksek seviyededir.

Dünyada, son yıllarda meydana gelen ekonomik gelişim ve dönüşüm süt ve süt ürünleri üretim, tüketim ve ticaretini de etkilemiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen gelir ve nüfustaki artış zorunlu gıda maddesi olan ve insan beslenmesinde önemli bir yer tutan süt ve süt ürünleri tüketimini arttırmıştır. FAO tahminlerine göre 2012 yılında dünya toplam süt üretimi %2 artarak 754 milyon tona ulaşmıştır. Dünya ticaretinde süt ürünleri ağırlıklı olarak peynir ve tereyağı olarak işlem görürken son yıllarda bu ürünlerin yanı sıra yoğurt, dondurma ve süt tozu gibi ürünlerinde dünya ticaretinde önem kazandığı görülmektedir. Süt ve süt ürünleri talebinde meydana gelen bu artış, süt ve süt ürünleri üretiminin ve ticaretinin de artmasına neden olmuş ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde süt ve süt ürünleri sektörünün, ulusal ve uluslararası yatırımlar çeken bir pazar haline dönüşmesine katkı sağlamıştır. Dünyada süt ürünleri üretim, tüketim ve ticaretinde de artış trendi devam etmektedir. Özellikle son yıllarda Yeni Zelanda ve Avustralya’nın süt ürünleri ihraç pazarındaki payı artarken, AB’nin payı azalmaktadır. Dünya süt ürünleri ithalat pazarında Çin, Rusya, Meksika ve Japonya’nın ağırlığı devam etmektedir (Terin, 2014: 54).

3. Konya’da Sektör

3.1. Konya’da Sektörün Genel Görünümü

Türkiye'nin tarım ve hayvancılık sektöründe gerek sahip olduğu tarım alanları, gerekse barındırdığı hayvan sayısı ile Konya önemli bir yere sahiptir. Konya 38.257 km²’lik yüz ölçümü ile Türkiye'nin en büyük ilidir. Bu büyük yüz ölçümünün yanında Konya 2,66 milyon hektar alanlık tarım arazisine sahiptir. İlimiz Türkiye'nin buğday deposu olma özelliğinin yanında hayvan-

cılık sektöründe de oldukça önemli bir noktadadır. Son veriler itibariyle Konya'da 390 bin adet büyükbaş, 1 milyon 800 bin adet küçükbaş hayvan, 11 milyon adet kümes hayvanı bulunmaktadır. İlimizde bulunan büyük baş hayvanların 80 bini yerli ırk, 110 bini kültür ırkı, 198 bini melezdir. Konya'da yıllar itibariyle kesilen hayvan sayılarına bakacak olursak 2005 yılında büyük bir düşüş yaşanmakla beraber 2006 yılında düşen bu sayının tekrar yükseldiğini görmekteyiz (Aydın, 2007: 18).

Konya, Türkiye'nin toplam tarım alanı bakımından en büyük alana sahip ilidir. Türkiye'nin tarım alanlarının yüzde 9'u ile mera ve çayırının yüzde 5'i Konya'da bulunmaktadır. Bu büyük tarımsal alan ve geniş mera ve otlakların varlığı, Konya'daki yüksek süt üretiminin en önemli sebebidir. TÜİK verilerine göre ise en fazla sütün üretildiği iller sırasıyla Konya: 962.806, İzmir: 756.483, Balıkesir:750.711, Erzurum: 748.266,Sivas: 620.884'dır. Konya, Türkiye'de inek sütü üretiminde 506.739 tonla üçüncü, koyun sütü üretiminde 65.638 tonla Van'dan sonra ikinci ve koyun sayısı ile Van ve Şanlıurfa'dan sonra üçüncü, inek sayısı ile beşinci sırada yer almaktadır. Konya'nın koyun ve inek sütü üretimindeki payının diğer süt türlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Keçi sütü üretimindeki pay yüzde 1,5 civarındadır; manda sütü üretimindeki pay ise ihmal edilebilir düzeydedir. Sütün çabuk bozulan bir ürün olması ve taşıma imkânlarının yetersizliği, sütün peynir veya diğer süt ürünlerine çevrilerek satılmasını da beraberinde getirmektedir. Üretilen sütün yüzde 60'ı beyaz peynir yapımında kullanılmaktadır. Yoğurt, tereyağı ve süttozu yapımında kullanılan sütün oranı yüzde 25, kaşar peynir yapımında kullanılan sütün oranı ise yüzde 15 olarak ölçülmüştür. (Konya Ticaret Borsası, 2012: 82).

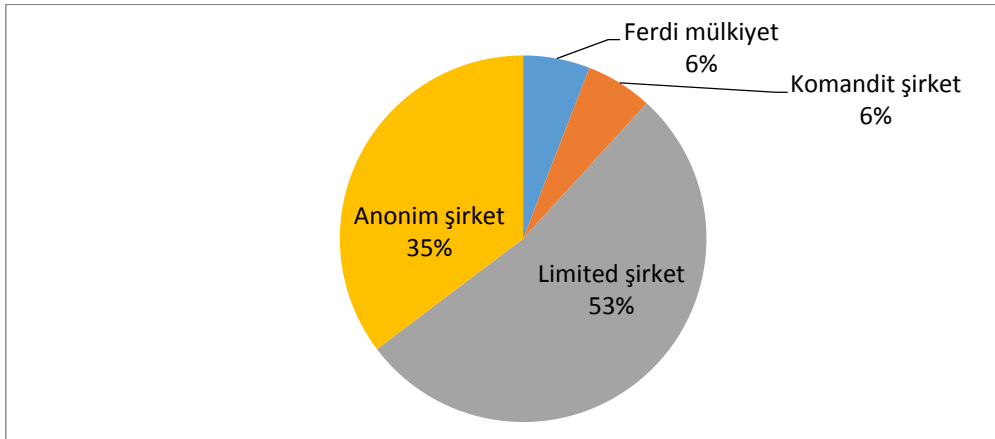
3.2. Anket Bulguları ile Konya'da Et ve Et Ürünleri İmalatı Sektörü ile Süt ve Süt Ürünleri İmalatı Sektörü

Anket kapsamında et ve et ürünleri imalatı sektöründen 10, süt ve süt ürünleri imalatı sektörü 7 firma ile görüşülmüştür.

3.2.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

Vergi yükümlülüğü açısından firmalara bakıldığında 13 tanesi (%76) birinci sınıf tüccar 4 tanesi (%24) ise ikinci sınıf tüccar statüsünde yer almaktadır. Hukuki statüleri bakımından ise (Grafik-1) 9 tanesi (%53) limited şirket, 6 tanesi (%35) ise anonim şirket olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca birer tanede komandit şirket ve ferdi mülkiyet statüsünde firma bulunmaktadır.

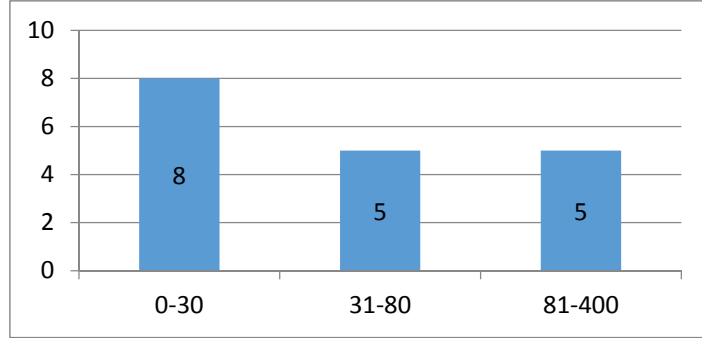
Grafik-1: Hukuki Durum

3.2.2. İstihdam yapısı

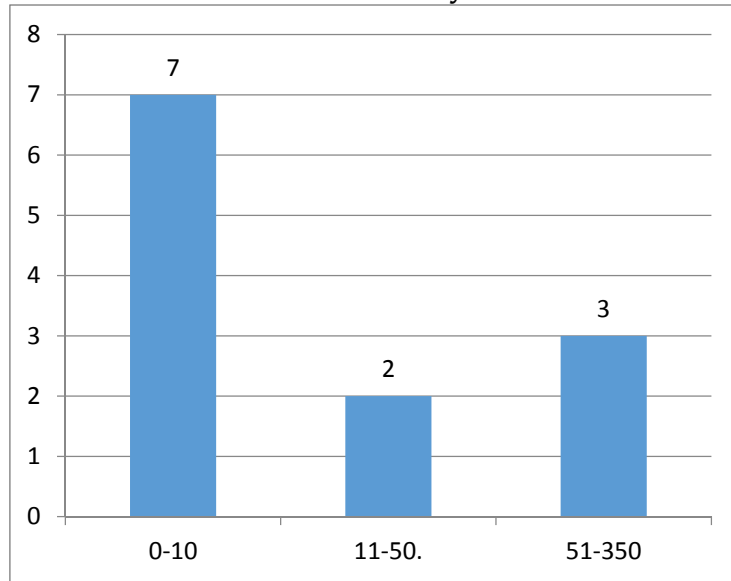
Her iki sektörde istihdam edilen kişi sayısı toplam 1320'dir. Süt ve süt ürünleri imalatı sektöründe toplam 684(ortalama 98 kişi), et ve et ürünleri imalatı sektöründe ise 636 kişi çalışmakta olup ortalama 64 kişi olarak hesaplanmıştır.

Grafik-2: Çalışan Sayısı

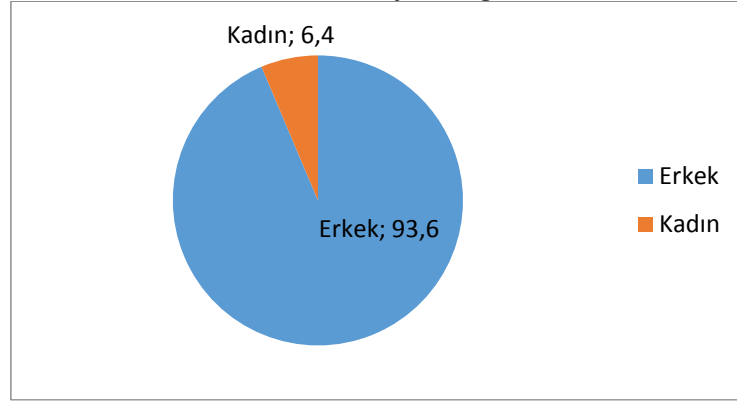
Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 12 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Aşağıdaki grafikte firmalara ait ciro bilgisi yer almaktadır.

Grafik-3: Ciro (Milyon TL)

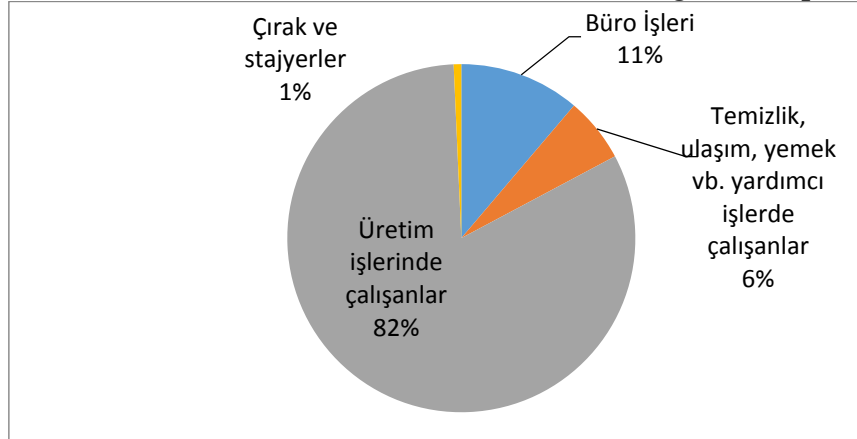
Sektörlere ayrı ayrı baktığımızda ise et ve et ürünleri imalatı sektöründe toplam ciro yaklaşık 469 Milyon TL ve ortalama olarak firma başı 69 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Süt ve süt ürünleri sektöründe ise toplam ciro 401 Milyon TL olarak beyan edilmiş ve 6 firma ortalama olarak 80 Milyon TL ciro elde etmiştir.

Sektörde çalışanların cinsiyet dağılımlarına baktığımızda kadın istihdamının diğer birçok sektörde olduğu gibi düşük olduğu görülmektedir. Ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %93,6'sı erkek çalışanlardan %6,4'ü kadın çalışanlardan oluşmaktadır. (Grafik-2)

Grafik-4: Cinsiyet Dağılımı

Firmalardan 6 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. Ancak firmaların hiçbirisi yabancı uyruklu, eski hükümlü ya da gazi-gazi ve şehit yakını çalıştırmadığını bildirmiştir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen sadece 1 firma bulunmaktadır.

Çalışanların firma bünyesinde üstlendikleri görevlerin dağılımına (Grafik-3) baktığımızda üretim işlerinde çalışanların %82 ile en büyük payı aldığını görmekteyiz. Büro işlerinde çalışanların ağırlığı ise %11 olarak belirlenmiştir.

Grafik-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

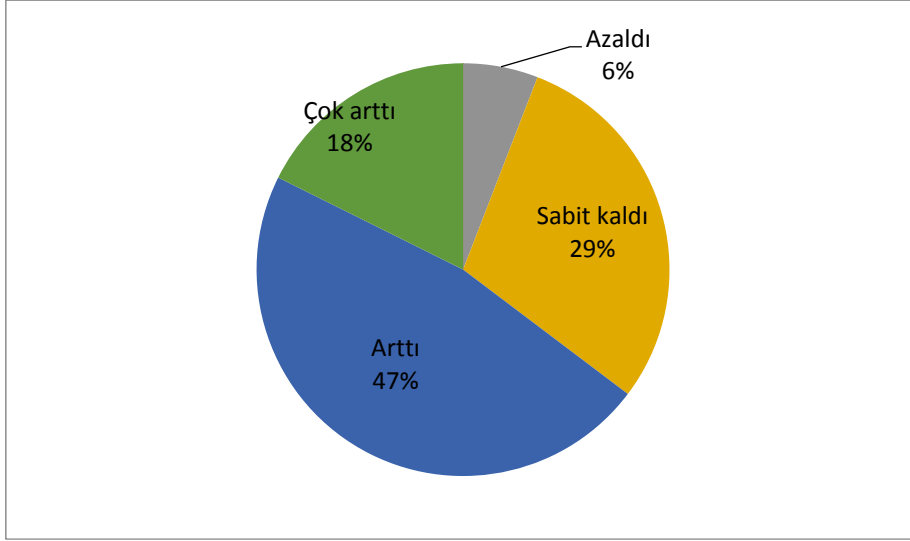
Sektörleri ayrı olarak incelediğimizde çalışanların niteliklerine göre dağılımına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda (Tablo-1) yer almaktadır.

Tablo 1: Görev Tipine Göre İstihdam				
	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çırak/Stajyer
Et ve Et Ürünleri	12,7%	7,7%	72,8%	1,3%
Süt ve Süt Ürünleri	9,2%	4,1%	87,6%	0,2%
Toplam	10,9%	5,8%	79,9%	0,7%

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %6'sı çalışan sayısının azaldığını, %47'si arttığını, %29'u aynı kaldığı-

nı ve %18'i çok arttığını bildirmiştir. Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde sektördeki istihdamın artış eğilimde olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

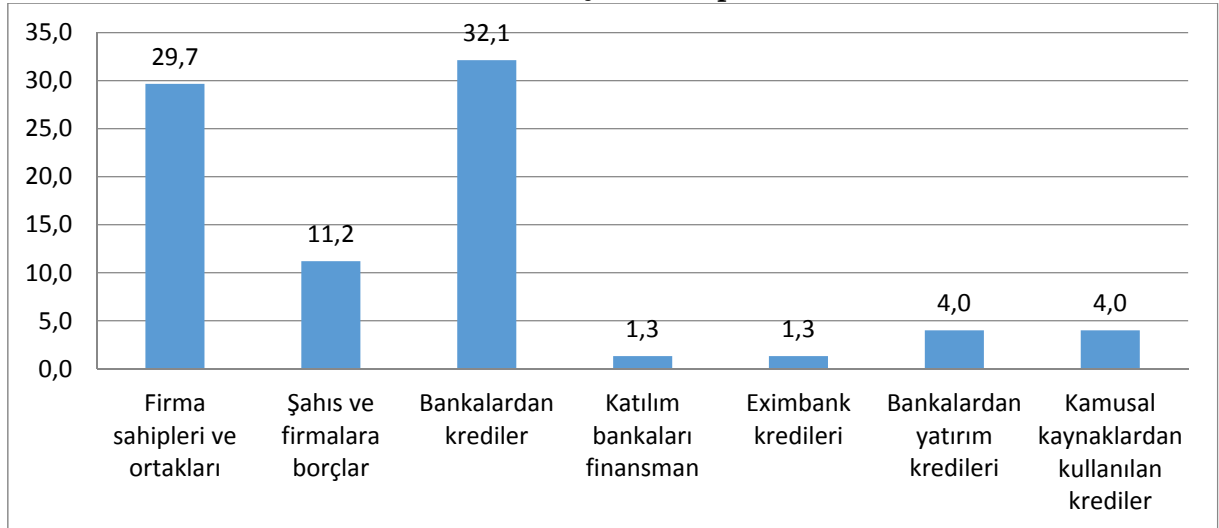

Sektörleri ayrı olarak incelediğimizde istihdamdaki değişime ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır. Her sektörde de arttı ve çok arttı diyenler % 50'den fazladır.

3.2.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımlarına baktığımızda 17 firmanın 16 tanesinin tamamında sermayenin özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere ait olduğu bilgisi edinilmiştir. 1 adet firmada ise sermayenin yarısı özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere kalan yarısı ise gerçek hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilerin elinde olduğu görülmüştür.

Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

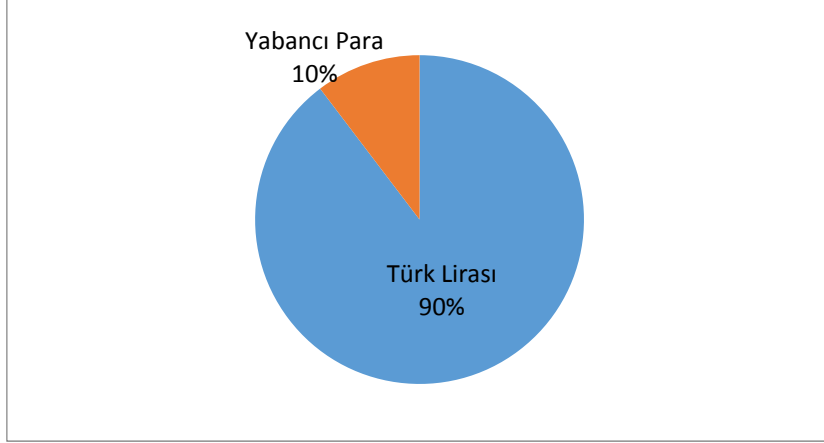

Ankete katılan firmaların borç-kredi yapısı incelendiğinde (Grafik-5) portföyün genel olarak bankalardan (%32,1), ortaklardan (%29,7) ve diğer şahıs ile firmalardan (%11,2) alınan borçlar-

dan oluştuğu görülmektedir. Ankette yer alan diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı görülmüştür.

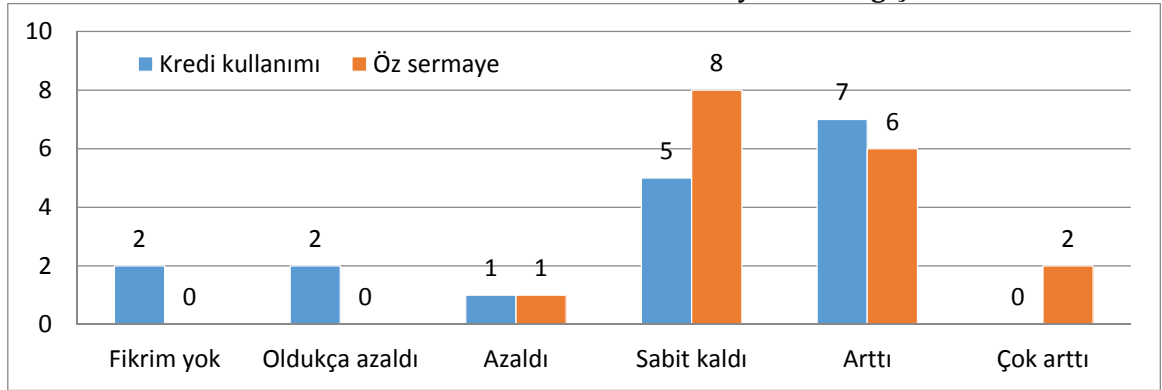
Firmaların toplam borçlarının %89,7'nin Türk Lirası, kalan %10,3'ünün ise yabancı para cinsinden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

Aşağıdaki grafikte firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Genel itibarıyla firmalar kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin sabit kaldığını ve artma eğiliminde olduğunu beyan etmişlerdir. Fikrim yok, oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise oldukça azdır.

Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

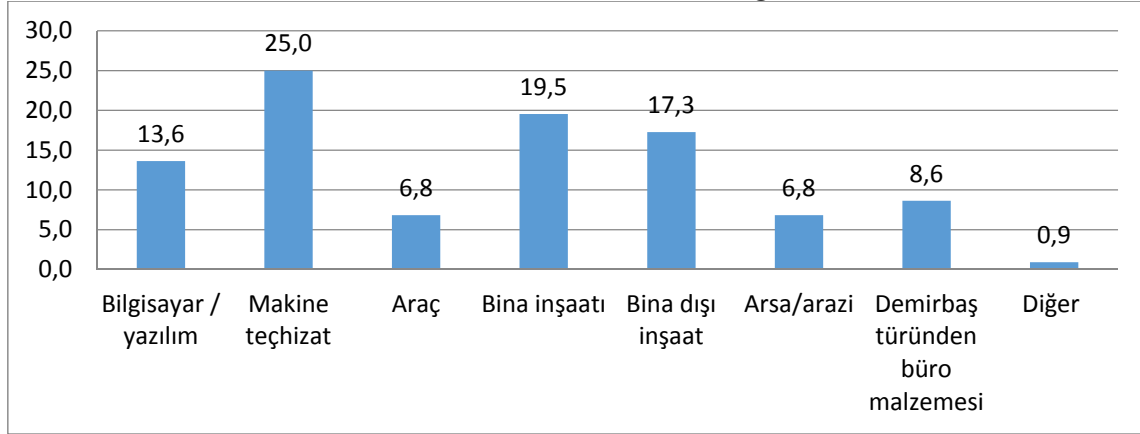

Et ve süt sektörlerinin birbiri ile olan organik bağından ötürü firmalara ilişkin birçok başlık birlikte incelenmiştir.

3.2.4. Yatırım, Ar-Ge, Yenilik, Teknoloji

Firmalardan 2015 yılında yatırım yapanların alanlara göre dağılımı yüzde olarak üstteki grafikte yer almaktadır. Et sektöründe yer alan 10 adet firmadan 3 tanesi, süt sektöründe yer alan 7 adet firmadan 3 tanesi yeni yatırım yapmadığını belirtmiştir. Sektörlerin doğası gereği yapılan yatırımların makine/teçhizat ile bina ve bina dışı inşaat olduğu ortaya çıkmıştır.

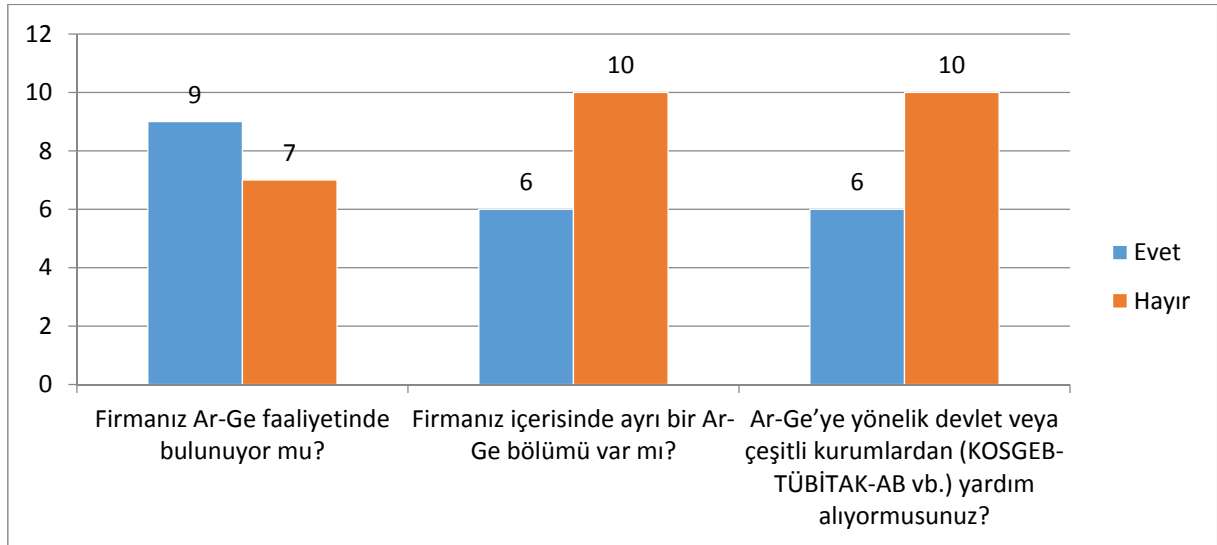
Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

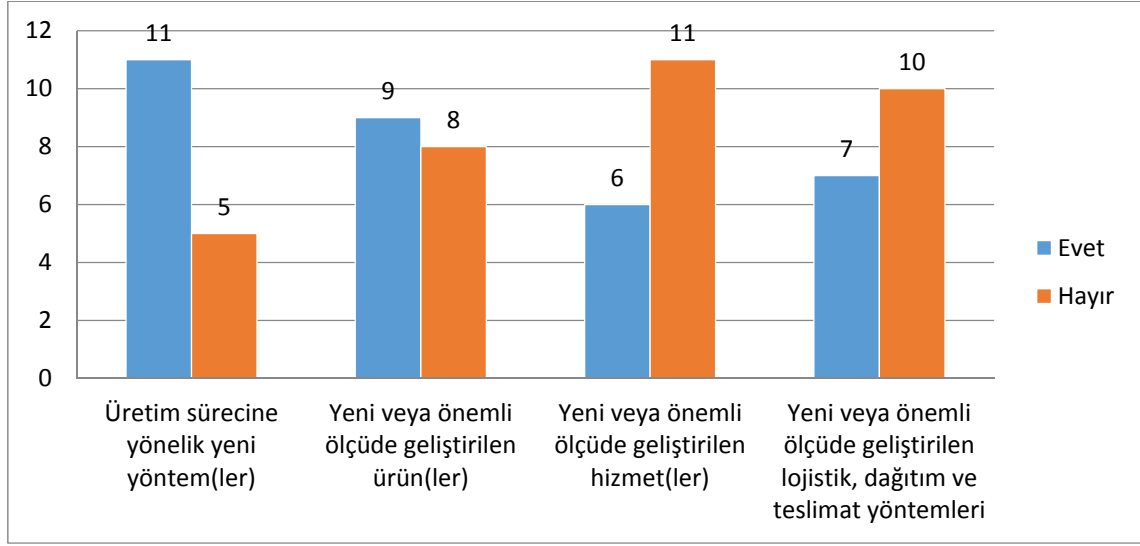
Sektörde faaliyet gösteren firmalar genel olarak Helal Sertifikası, HACCP, İSO, TSE, HASİP, HACEP, NİSSERT vb. belgelere sahiptirler.

Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere Ar-Ge faaliyetlerinde bulunup bulunmadığına 6 firma hayır, 9 firma evet cevabını vermiştir. 6 adet firmanın bünyesinde ayrı bir Ar-Ge bölümünün olduğu bilgisi edinilmiştir. Devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım alan 6 firma bulunmaktadır.

Grafik-11: Yeni Yatırımlar

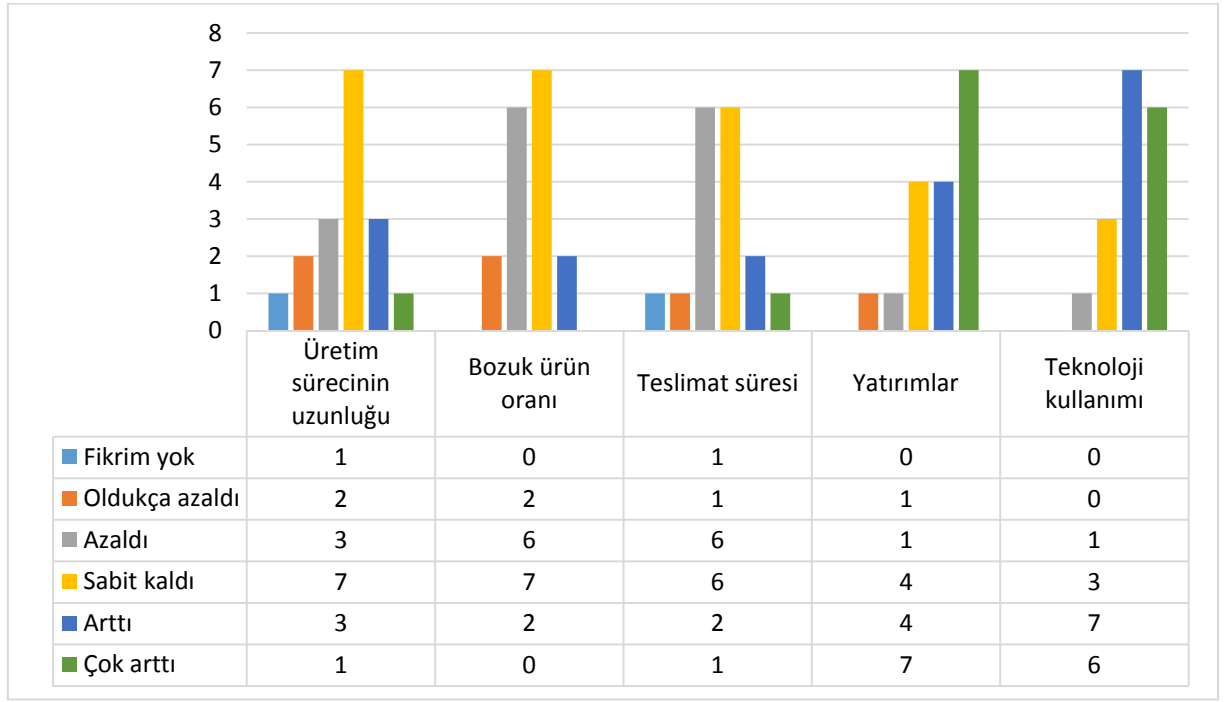

Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı bilgisine aşağıdaki grafikten ulaşabiliriz. Grafikte firma sayıları verilmiştir.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

Ankete katılan firmalardan patent sahibi olanların hepsinde sayı 1-4 aralığındadır. 11 firma ise hiç patente sahip olmadığını belirtmiştir.

Aşağıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri adet olarak yer almaktadır. Grafikte ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014'e göre aşırı değişim göstermedikleri çıkarımını yapabiliriz.

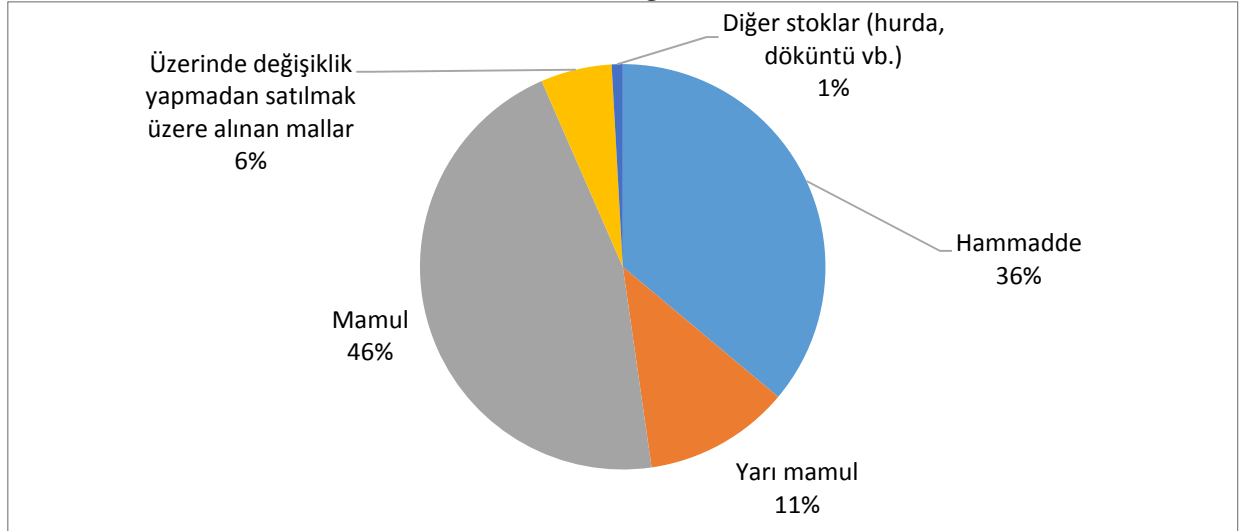
Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

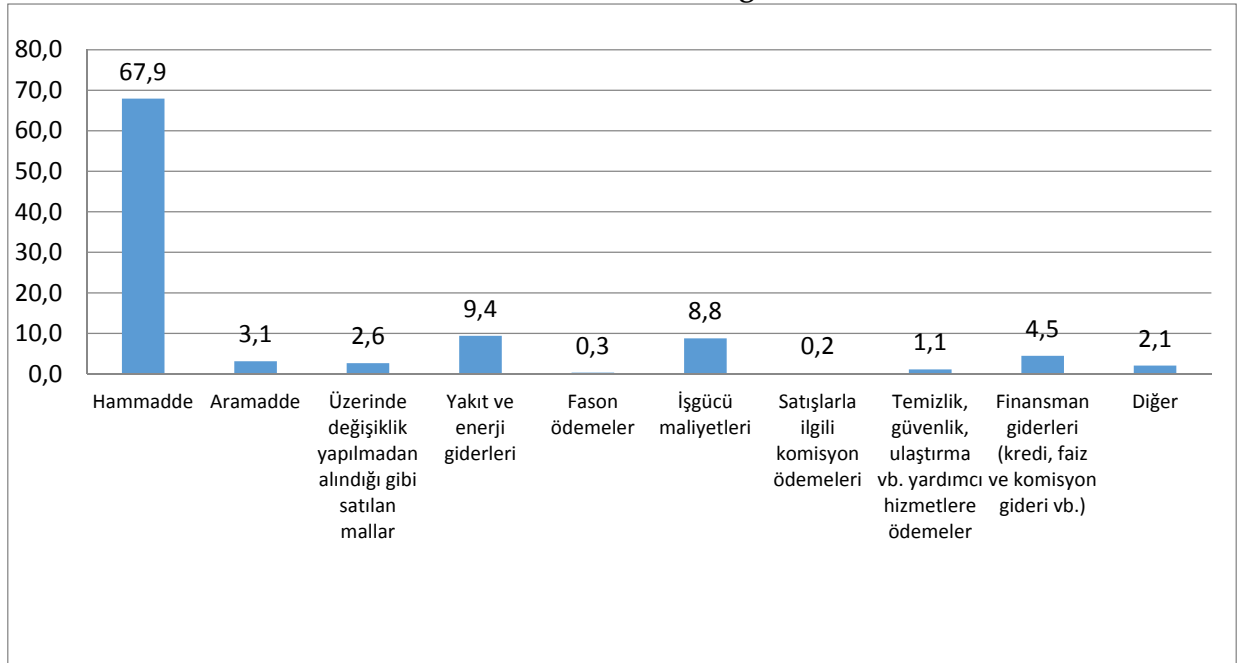
Firmaların temel olarak süt ve peynir, yoğurt ve tereyağı gibi süt ürünleri ürettiği görülmüştür. Ayrıca et ürünleri ve yumurta üretimi yaptıkları da belirlenmiştir.

Firmaların stok durumlarına baktığımızda genel olarak hammadde (%36,3), mamul (%46) ve yarı mamul (11,7) ürünlerden oluştuğunu görmekteyiz. Diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Grafik-14: Stok Dağılımı

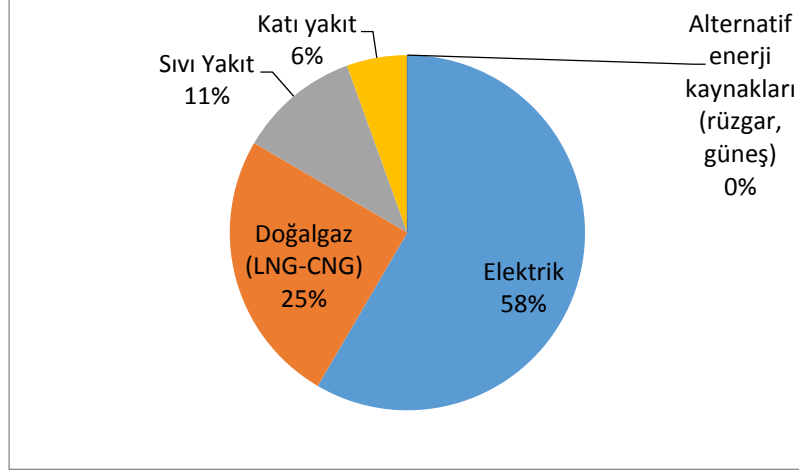
Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

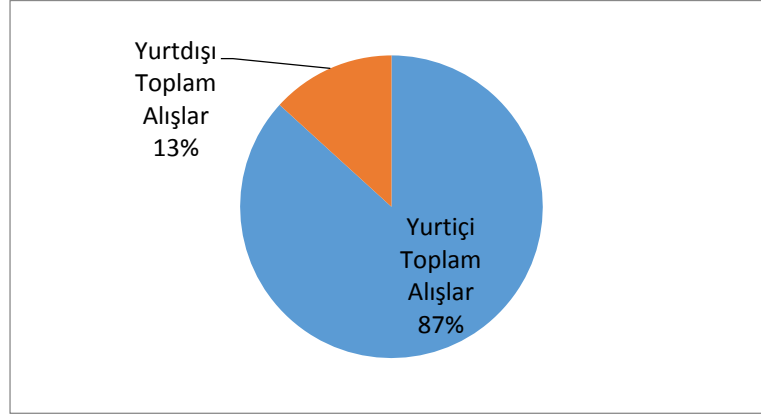
Firmaların satınalım/harcama dağılımları incelendiğinde hammadde kaleminin %67,9 ile en büyük payı aldığı, yakıt ve enerji giderleri ile iş gücü maliyetlerinin sırasıyla %9,4 ve %8,8 oranlarıyla hammaddeyi takip ettiği ve kalan kalemlerin %14'lük kısmı paylaştıkları görülmüştür.

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda ise %59,1 ile elektriğin başı çektiği ve %25,3 ile onu takip ettiğini görmekteyiz. Hiçbir firmanın alternatif enerji kaynakları (rüzgâr, güneş vb.) kullanmadığı görülmüştür.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

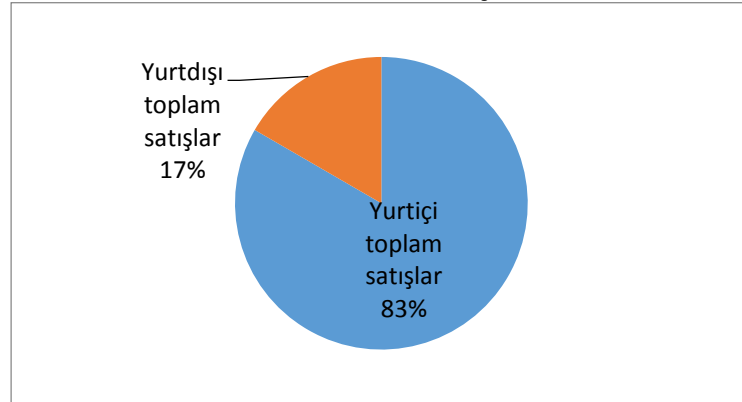

Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri

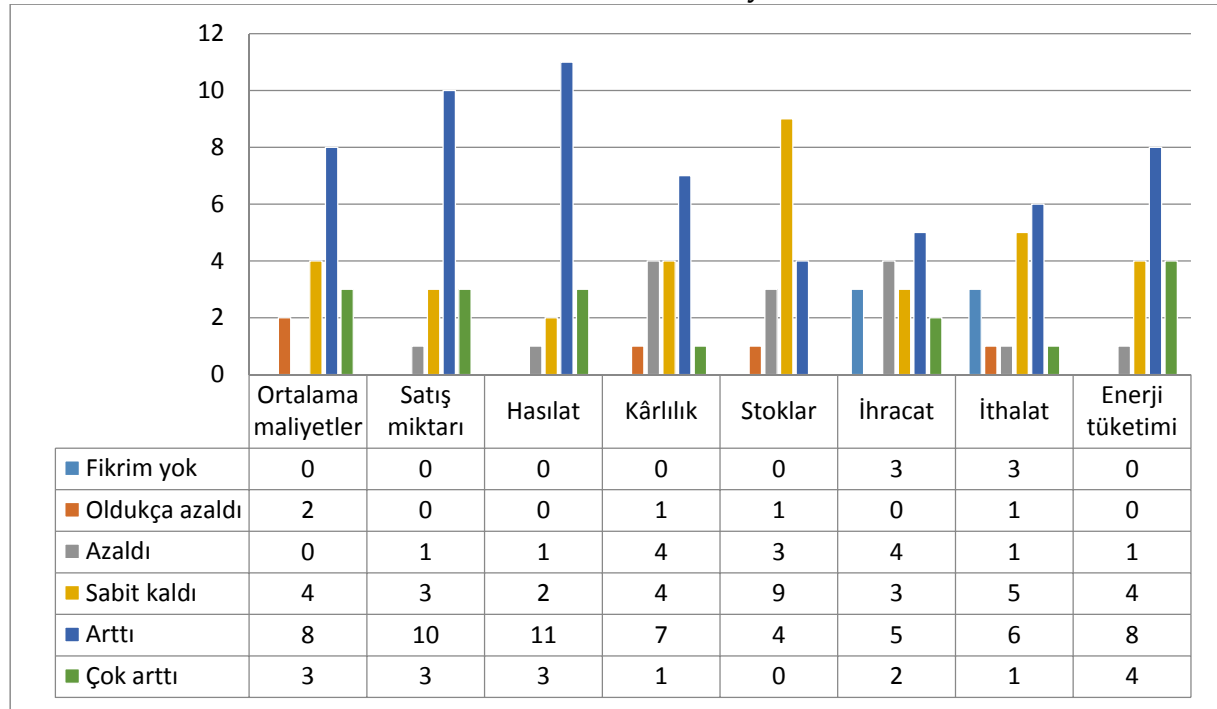
Kullanılan hammaddenin %86,8'si yurtdışından, kalan %13,2'sinin ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir.

Grafik-18: Ürün Satış Yeri

Yapılan satışların ise %83,4'ünün yurtiçine, %16,6'sının ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir

Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

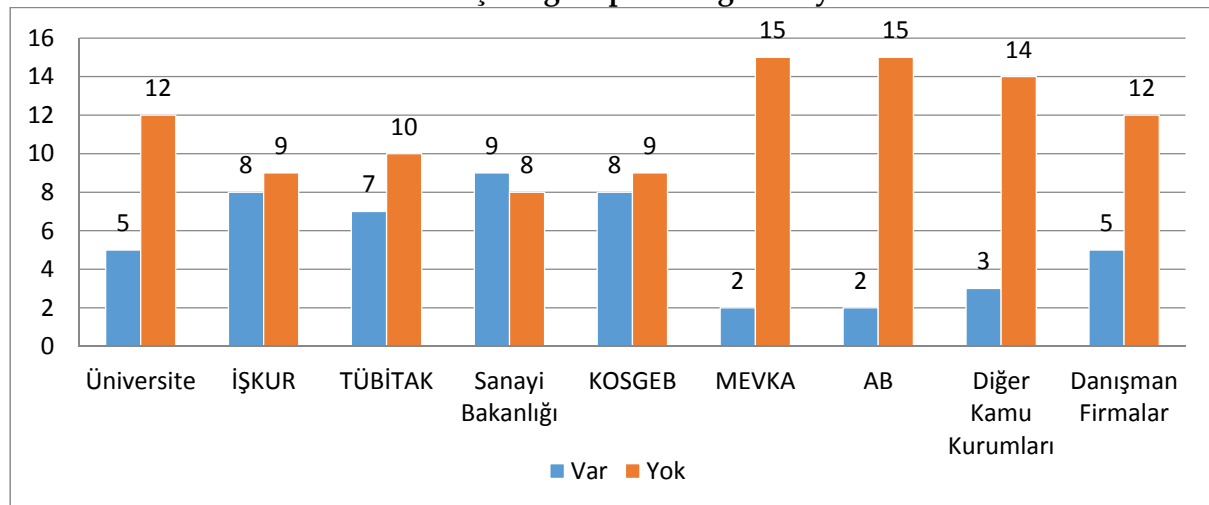

Yukarıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri adet olarak yer almaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlendiği görülmektedir.

3.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

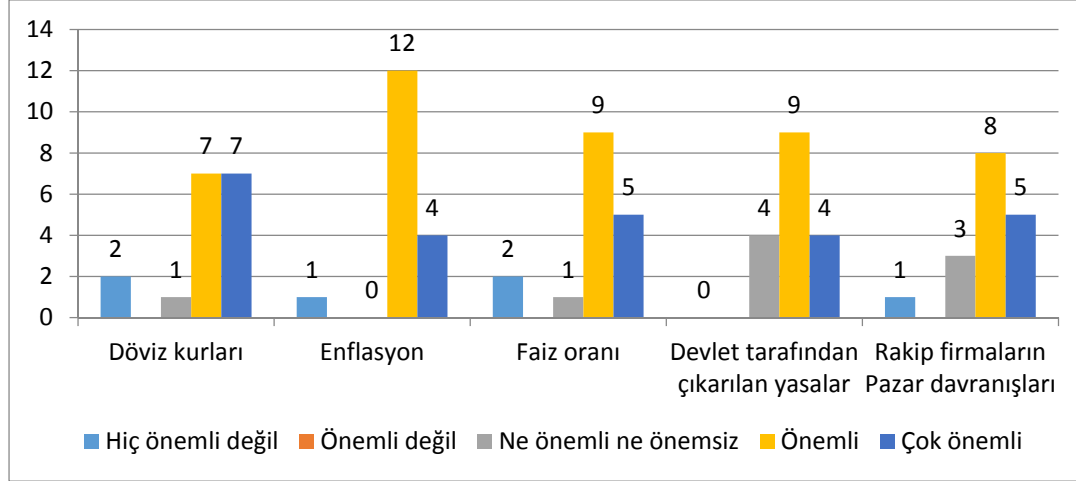
Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

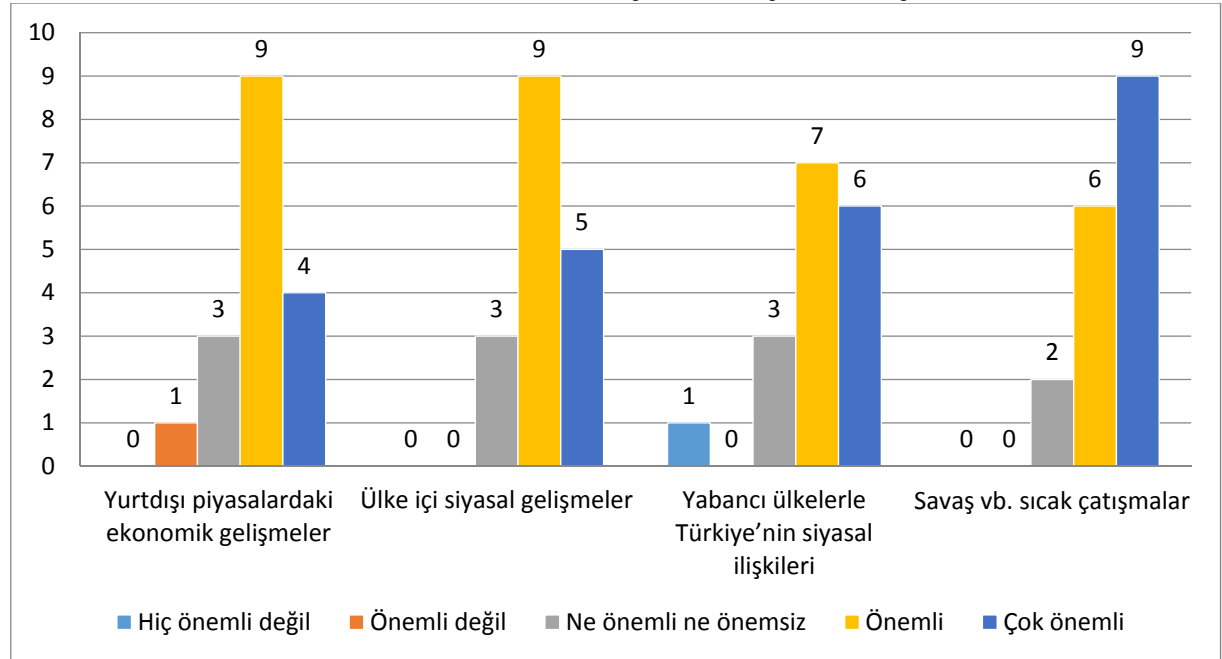
3.2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Anketleri cevaplayan firmaların 6'sında firma sahibinin, 2 tanesinde firma ortağının ve 9 tanesinde ise üst düzey yöneticinin anketi cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu yöneticilerin ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşleri aşağıdaki grafikte özetlenmiştir.

Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

4. Sonuç

Başta et ve süt olmak üzere hayvansal ürünler toplumun yeterli ve dengeli beslenmesindeki en önemli kaynakları oluşturmaktadır. Alt üretim dallarıyla birlikte hayvancılık, gıda temininde olduğu kadar, doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması ile kırsalda hayat standartlarının yük-

seiltilmesi açısından da hayati bir yere sahiptir. Türkiye, dünyada hayvansal ürünler açısından hem önemli bir üretici hem önemli bir tüketicidir. Türkiye'nin gelişen ekonomisi ile hayvancılık sektöründe de küresel üretim ve ticaretteki payını artırması için teknolojik gelişmeleri takip eden ve bilgi üreten bir sektörün varlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yaptığımız çalışmada sektörün gelişmesi için birçok alanda veri temin edilmiştir. Uygulana-
cak politikalara yol göstermesi hedeflenmiştir. Sektörün Konya'daki durumu ile ilgili bir çerçeve
çizilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Aydın, Z. (2007). **Hayvancılık ve Kırmızı Et Sektörü**. http://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/42_Hayvanc%C4%B1l%C4%B1k%20ve%20K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1%20Et%20Sekt%C3%B6r%C3%BC_23_10_2007.pdf, Erişim Tarihi:12.04.2017

ESK (Et ve Süt Kurumu). (2014). **2014 Yılı Sektör Raporu**. http://www.esk.gov.tr/upload/Node/10255/files/2014_Yili_Sektorel_Degerlendirme_Raporu.pdf?, Erişim Tarihi: 12.04.2017

HTB (Hayrabolu Ticaret Borsası). (2007). **Tekirdağ Süt ve Süt Ürünleri Sektörünün Rekabetçilik Analizi**. <http://hayrabolutb.org.tr/media/haber/7Suturunleri.pdf?>, Erişim Tarihi: 12.04.2017

İTO (İstanbul Ticaret Odası). (Haziran 2004). **Kırmızı Et Sektörü Profili**. <http://www.ito.org.tr/Do-kuman/Sektor/1-56.pdf?>, Erişim Tarihi: 12.04.2017

KTB (Konya Ticaret Borsası). (2012) **“Tarımsal Sanayide Yapısal Özelliklerin Analizi ve Rekabet Stratejilerinin Modellenmesi” Projesi Sonuç Raporu**. <http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konyada%20Tar%C4%B1msal%20Sanayilerde%20Yap%C4%B1sal%20%C3%96zelliklerin%20Analizi%20Envanter%20Un%20S%C3%BCt%20Raporu%20KTB%20DFD.pdf?>, Erişim Tarihi: 12.04.2017

Terin, M. (2014). “Dünya Süt ve Süt Ürünleri Üretim, Tüketim, Fiyat ve Ticaretindeki Gelişmeler”. **İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, 4(3), 53-63.

TKA (Trakya Kalkınma Ajansı). (Kasım 2014). **Kırklareli Et ve Et Ürünleri Sektörü Araştırması**. http://investinkirklareli.org.tr/uploads/docs/050120153aHtd_.pdf?, Erişim Tarihi: 12.04.2017

TKB (Türkiye Kalkınma Bankası). (Temmuz 2000). **Et ve Et Ürünleri**. http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/SA/2000-SA/SA-00-03-06_Et_ve_Et_Urunleri_Sektoru.pdf, Erişim Tarihi: 12.04.2017

KTB (Konya Ticaret Borsası). (2012) **“Tarımsal Sanayide Yapısal Özelliklerin Analizi ve Rekabet Stratejilerinin Modellenmesi” Projesi Sonuç Raporu**. <http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konyada%20Tar%C4%B1msal%20Sanayilerde%20Yap%C4%B1sal%20%C3%96zelliklerin%20Analizi%20Envanter%20Un%20S%C3%BCt%20Raporu%20KTB%20DFD.pdf?>, Erişim Tarihi: 12.04.2017

Konya Un Sektörü

Prof. Dr. Ahmet AY

Arş. Gör. Bilal ÖZEL

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

1.1. Un Sektörünün Tarihçesi

Buğday tarih boyunca insanoğlunun en temel gıda maddelerinden birisi olmuştur. Tarımsal faaliyetlerin başladığı ilk zamanlardan elde edilen veriler buğday ve arpanın dövülerek ve savrulularak ayıklandığını ve un haline getirildiğini göstermektedir. Bu çağlarda yapılan unların el değirmenlerinde dövüldüğünden un ve kum karışımından oluşan ekmeğin türevlerinin yapıldığı tespit edilmiştir (Childe, 1993).

Buğday, değirmenlerden önce elde un haline getirilirken zaman içerisinde hayvan gücü ve akarsu gücünü kullanan değirmenler ile un haline dönüştürülmeye başlamıştır. Hayvan ya da başka bir güç ile büyük taşlar arasında kabuklarından ayrılan buğday ezilerek un haline getirilmiştir. XIX. Yüzyılın ortalarında Macarlar tarafından bugünkü modern değirmenlerin esasını teşkil eden valsler arasında öğütme tekniği geliştirilmiştir. Bu icadın gelişmesi teknolojik gelişmeleri de beraberinde sürükleyerek günümüzde tam otomasyon sistemli bilgisayar donanımlı modern fabrikalarda insan eli değmeksizin üretilen fabrikaların kurulmasına neden olmuştur. .

1.2. Buğday Kökeni

Buğday tarihin ilk dönemlerinde ekmeğin haline getirilmeyordu. Bu dönem başlamadan evvel tahıllar, önceleri ezilerek ve bulamaç yapılarak ya da kavru olarak tüketilmekteydi. Ekmeğin yapımı için buğdayın kullanılması ancak M.Ö. 1800'lerde Mısır'da ortaya çıkmıştır. Bugünkü haliyle buğday, yabancı bir bitkiden zaman içerisinde evrimleşmiş ve bugünkü durumuna gelmiştir. (Kün, 1996).

Coğrafi şartlar ve buğdayın yetişmesine elverişli kuşak olarak Türkiye iklimi buğday üretimine oldukça elverişlidir. Tarihte buğday üretimi Anadolu'da bu nedenle çok rahat yapılmıştır. Konya Çatalhöyük'teki arkeolojik kazılar İç Anadolu'da binlerce yıl önce buğday üretimi yapıldığını ve basit öğütme tekniklerinin kullanıldığını ortaya koymaktadır.

1.3. Değirmencilikten Kitlesele Üretime

Türkiye iklim ve coğrafya bakımından buğday üretimine oldukça elverişli ülkelerden biridir. Tarihin en eski yerleşim yerlerinden biri olan Konya Çatalhöyük'teki arkeolojik kazılar bu bölgede ilk toplumsal hayatın varlığından bu güne buğday üretimi yapıldığını ve basit öğütme tekniklerinin o zamandan beri kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Anadolu tarihinde binlerce yıldır var olan buğday üretim ve tüketimi yüzünden değirmenlerin varlığı en küçük yerleşim birimlerine kadar yayılmış bulunmaktaydı. Bununla birlikte un üretiminde değirmenden fabrikaya geçiş ise nispeten hızlı yaşanmıştır. 1950'li yıllara kadar 40 binin üzerinde bulunan taş değirmen sayısı modern üretim tekniklerinin

gelişmesi ile yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Fabrika sayısının bu tarihten itibaren artmasında köylerden şehirlere yönelik göç dalgalarının yaşanmasıyla kırsal alanda yaşayan nüfusun azalması ve kentlerde başlayan yoğun nüfus artışı etkili olmuştur. Daha önce köylerde buğday üretimini kendisi yapan halk kentlere göç ettiğinde artık hazır ekmek ile tanışmış ve tüketim alışkanlığı bu yönde değişim göstermiştir.

Un fabrikalarının sayısının artmasının bir diğer nedeni ise Toprak Mahsulleri Ofisinin kurulması ile birlikte devlet tarafından üreticilerden satın alınan buğdaylar, daha düşük fiyatlarla artan kentsel nüfusun ihtiyaçları için kullanıldığında un sanayisi yatırımcılar için cazip hale getirmiştir. Yine yerli olarak değirmen imalatı yapan firmaların faaliyete geçmesi ile ülke içerisinde modern fabrikaların sayısı giderek artmıştır.

Fabrika sayılarında yıldan yıla yaşanan artışlar neticesinde atıl kapasite sorunu ile karşılaşmış ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1983'te un imalatı sektörü için sağlanan teşvikler kaldırmıştır. Teşvikler kaldırılrsa da makine yenileme yatırımlarına destek sürmüştür. Teşviklerin kaldırılması ile birlikte yatırımlar azalmaya başlamış ve kalkınmada öncelikli bölgelerde teşvikler tekrar hayata geçirilene kadar azalmaya devam etmiştir. 1977 yılında 5,9 milyon ton/yıl buğday kırma kapasitesine sahip 307 un fabrikası varken, 1986 yılında buğday kırma kapasitesi 13,8 milyon ton/yıl'a ve fabrika sayısı da 584'e yükselmiştir. 1990'lı yıllarda fabrika sayısı 700'e yaklaşmış ve buğday kırma kapasitesi ise yıllık 22 milyon tona ulaşmıştır.(Köse, 2009).

BÖLGELER	FABRİKA SAYISI
İç Anadolu	202
Marmara	135
Karadeniz	141
Güneydoğu Anadolu	94
Doğu Anadolu	28
Ege	54
Akdeniz	46
Kaynak: (TUSAF, 2012)	

Son verilere göre, Türkiye'deki toplam un üretim kapasitesi 35 milyon ton olarak tahmin edilmektedir. Mevcut üretim miktarı ise yaklaşık 20 milyon tondur. 2014 yılında 19,5 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. Bu haliyle mevcut üretim kapasitesi, Türkiye'deki toplam un tüketiminin 3 katına yaklaşmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin mevcut un üretim kapasitesi, yurt içi talebi karşılamaya yeterli olmakla beraber yurt dışı ihracatı için de elverişli bulunmaktadır.

Öncelikle, ABD ve Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki un sanayisi sektöründe faaliyet gösteren firma sayısı oldukça yüksektir. Bu nedenle, pek çok fabrika düşük kapasiteyle çalışmak zorunda kalmaktadır. Kapasite kullanım oranları ABD'de yüzde 90'lardadır. İngiltere'de yüzde 100'e yaklaşmaktadır. Dünya ortalaması ise yüzde 65'lerdedir. Türkiye'de ise bu oran yüzde 45'leri ancak bulmaktadır.

Ekonomik bir faaliyet olarak ve işletmecilik mantığı açısından değerlendirildiğinde, Türk un sanayisinin mevcut yapısı rasyonel ve karlı görünmemektedir. Üstelik ülkemizde un sanayisinin önünü açacak belirli bir politika oluşturulmamışken, yeni yatırımlara girişilmesi sektör açısından önemli riskler de doğurmaktadır. Bunlar;

- Küçük ve orta ölçekli firmaların sayıca çok olması ve düşük kapasite ile üretim yapmaları,
- Rekabetin çok yoğun olmasından dolayı kar paylarında azalmanın olması,
- İşçilik ve enerji maliyetlerinin yüksekliği ile dış piyasadaki rekabet şansının azalması,
- Yetişmiş işgücünün olmayışı ve kalite standartlarının yaygınlaşmaması vb. riskler üreticileri zor durumda bırakmaktadır.

2.Sektörde Dünyada ve Türkiye’de Genel Eğilimler

2.1.Buğday Üretimi

Türkiye’de ekilen tarım alanlarının yarısına yakınında hububat üçte birinde de sadece buğday üretilmektedir. Son 20 yılda buğday ekim alanlarında fazla bir değişim görülmemekte olup, ekili alandan 8-9 milyon hektar civarında değişim göstermiştir. Türkiye buğday ekim alanlarının yaklaşık %15-16’sı makarnalık buğday üretiminde kullanılmaktadır. (Demir, 2007).

Ülkemizde 1 kişinin beslenmesi için ortalama yıllık 225 kg buğday gerekli olduğu düşünülürse yaklaşık 70 milyon nüfusumuz için 15.8 milyon ton buğdaya ihtiyaç vardır. Ülkemizde her yıl yaklaşık 9.4 milyon hektarlık alana buğday ekimi için ise dekara 20 kg tohumluktan yaklaşık 1.9 milyon ton gerekmektedir. Yine her yıl gerek depolamada ve gerekse taşınma sırasındaki kayıpları da %3 sayarsak yaklaşık 0.6 milyon ton buğday ürünü kullanım dışı kalmaktadır. Özet olarak bugünkü nüfusumuz için yılda en azından $15.8 + 1.9 - 0.6 = 18.3$ milyon ton buğday üretmek zorundayız. (Güngör, Güngör,2007).

Tablo 2.: Türkiye’de Yıllara Göre Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi		
Yıllar	Ekilen Dönüm	Üretim (Milyon Ton)
2000	94.000.000	21
2001	94.000.000	19
2002	93.000.000	19,5
2003	91.000.000	19
2004	93.000.000	21
2005	92.500.000	21,5
2006	84.900.000	20
2007	80.977.000	17,2
2008	80.900.000	17,8
2009	81.000.000	20,6
2010	81.034.000	19,7
2011	80.960.000	21,8
2012	75.296.394	20,1
2013	77.726.000	22,1
2014	77.000.000	19
Kaynak: (TUIK)		

Tabloyu incelediğimizde üretimin en fazla olduğu yıl 2013 yılı olmuştur. 2007 yılı ise üretim olarak en düşük olan yıldır.

Hububat (tahıl) adı verilen taneli unlu bitkiler botanikte buğdaygiller olarak sınıflandırılmaktadır ve Dünyada en fazla üretilen ve buna bağlı olarak da tüketimi en fazla olan hububat çeşidi buğdaydır. Türkiye’de birkaç il dışında hemen hemen her bölgede buğday ekimi yapılmaktadır. Bu ekinler buğday ile yapılan birçok mamule kaynak teşkil etmektedir (Eker, 2006).

Türkiye’de tahıllar içinde buğday en fazla ekimi yapılan ve yaygın olarak tüketilen çeşittir. Unlu mamul tabiri ile kast edilen mamuller ya direk olarak tüketilebilen undan yapılmış ürünler ya da bazı işlemler ile örneğin pişirilmek sureti ile hazırlanan ürünlerdir. Bunlar kek ve pasta grubu, çörekler, börek, gofret ve benzeri ürünler bu gruba girerler.(Üçüncü, 2000).

Tablo 3.: Türkiye’de Buğday Unu İhracatı		
Yıl	Değer (Bin \$)	Değişim (%)
2002	47.608	-
2003	111.482	134,20
2004	197.487	77,10
2005	426.152	115,80
2006	272.850	-36,00
2007	424.486	55,60
2008	617.975	45,60
2009	581.471	-5,90
2010	596.282	2,50
2011	891.744	49,60
2012	840.817	-5,70
2013	946.605	12,60
2014	931.613	-1,60
Kaynak: (ZMO, 2016)		

Tablodaki verilerden buğday ihracatındaki en büyük değişimin 2005 yılında yaşandığı görülmektedir. Bu yılda zaten Dünya genelinde değer ve miktar dikkate alındığında birinci olmuştur. 2012 ve 2014 yıllarında ise negatif yönlü bir değişim görülmektedir.

2.2.Un Üretimi

İnsan beslenmesinde temel gıda maddesi olan buğday, un haline getirilmeden önce ilk olarak temizleme işlemine tabi tutulur ve yabancı maddelerden ayrıştırılır. Ardından Tavlama sistemine alınır ve valsler arasında modern değirmenlerde öğütülmek sureti ile un haline getirilir. Günümüzde tüm un fabrikalarında öğütme işlemi valslerle yapılmaktadır. Fabrikalar dışında küçük işletmelerde halen değirmencilik sistemi uygulanmaktadır.

Un ve unlu mamuller sektöründe birçok ürün çeşidine rastlamak mümkündür. Bununla birlikte un sektöründe yoğunluk buğday unu, bisküvi ve makarna üretiminde toplanmıştır. Köy yaşamının yerini kentsel nüfusa bırakması ile birlikte hazır unlu mamul tüketimi giderek artmış artan iç tüketim beraberinde dış ticaretin de bu sektörde fazlaşmasına neden olmuştur.

Un ve Unlu Mamuller Tanıtım Grubu kapsamındaki ürünler aşağıda yer almaktadır:

- Buğday Unu
- Diğer Hububat Unları
- Diğer Şekilde İşlenmiş Hububat Taneleri; Patates Unu

- Çeşitli Un, Ezme, Toz; Buğday Gluteni
- Nişastalar;
- Malt Hülasası, Un, Ezme, Nişasta ve Malt Esaslı Müstahzarlar
- Hububat Esasla Kabartılmış Mamuller
- Ekmekler, Gevrekler ve Diğer Ekmekçi Mamuller
- Mayalar ve Kabartma Tozları
- Çorbalar, Et Suları ve Bunların Müstahzarları
- Kepek, Kavuz ve Diğer Kalıntılar

Gelişmekte olan ülkelerde, sanayileşmenin başlaması ile birlikte ilk olarak hayata geçen fabrikalar un fabrikaları olmuştur. Gelişmiş ülkelerde unlu mamuller yönelik talepte giderek bir azalma gösterse de Dünya genelinde un ve unlu mamuller büyük bir öneme sahip olma-ya devam etmektedir. Türkiye’de de gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ilk kurulan fabrikalar un fabrikaları olmuş ve bu fabrikalar teknolojik gelişmeleri izleyerek günümüzdeki modern üretim tesisleri halini almışlardır. (Yurdakul, Aktaş, 2000).

3. Konya’da Sektör

3.1. Konya’da Sektörün Genel Görünümü

Türkiye’de üretilen ekmeklik buğdayın yaklaşık olarak yüzde 11’ini Konya ilinde üretilmektedir. Eğer makarnalık buğday ve bununla beraber arpa üretimini de dikkate alacak olursak yüzde 15’e yakın bir kısmı yine Konya ilinde üretilmektedir. Şeker pancarı üretiminin ise yüzde 35 e yakın kısmı yine Konya ‘ya aittir. 2011 yılında, 3,2 milyon ton buğday, 1,1 milyon ton arpa, 5,1 milyon ton şeker pancarı üretimi gerçekleşmiştir. Bu üç ürünün ekonomik değeri yaklaşık 3 milyar 300 milyon TL’dir. Konya 5 milyar TL ile Türkiye bitkisel üretim değerinin %6,2’sini, 2,5 Milyar TL’lik hayvansal üretimiyle de Türkiye hayvansal üretim değerinin %5,2’sini karşılamaktadır. Konya yıllık 250 bin ton tohum üretimiyle de Türkiye tohum üretiminin %38’ini tek başına karşılamaktadır. Oysa Türkiye, ekim alanı ve üretim miktarı bağlamında buğday, arpa, yulaf gibi birçok tarla bitkisi ile sebze-meyve tarımında dünyada ilk 10 ülke arasına girerken, bu ürünlerin bazılarının verimliliğinde ancak ilk 50 ülke arasına girebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında sektörün en önemli eksikliği verimlilik ve kalitedir.

Tablo 4.: Gıda Sanayinde İşletme Sayısının Alt Sektörlere Dağılımı (%)	
GIDA SANAYİ ALT DALLARI PAY	%
Un ve Unlu Ürünler	65,4
Meyve ve Sebze İşleme	11,4
Süt ve Süt Ürünleri	11,1
Tasnif Dışı Ürünler	4,25
Bitkisel Yağ ve Margarin	3,4
Şeker ve Şekerli Ürünler	3,15
Et ve Et Ürünleri	1,07
Su Ürünleri	0,2
TOPLAM	100

Türkiye’de gıda sanayinde alt sektörler açısından sayısal dağılıma bakıldığında; sanayinin %65’ini un ve unlu mamuller oluşturmaktadır.

Türkiye’de gıda sanayinde yıllık ortalama kapasite kullanım 2016 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre %70,2’dir. Kapasite kullanımının düşük olmasında, gıda sanayi hammadde üretimlerinin mevsimsel dalgalanmalara bağlı olması ile yaşanan olumsuzluklar, ihracat yapılan bölgelerde süreklilik ve bölge dinamiklerinin etkileri ile bazı alt sektörlerdeki hammadde kullanımlarının dalgalanma yaşaması etkili olmaktadır.

Ülkemizde hemen hemen tüm illerde un değirmeni bulunmaktadır. Gerek buğday öğütme kapasitesi gerekse değirmen sayısı bakımından Konya, İstanbul, Ankara ve İzmir ilk dört sırayı almaktadır.

Türkiye’de mevcut bulunan değirmenlerin bölgelere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.: Türkiye’deki Değirmenlerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (1997)		
BÖLGELER	FABRİKA SAYISI	PAY (%)
Marmara	176	24,50
Ege	77	10,70
Karadeniz	97	13,50
İç Anadolu	216	30,00
Doğu Anadolu	37	5,15
Güneydoğu Anadolu	62	8,65
Akdeniz	54	7,50

Mevcut değirmenlerin büyük bölümünün iç Anadolu bölgesinde olduğu görülmektedir. İç Anadolu bölgesini Marmara gölgesi izlemektedir. Bu iki bölge toplam fabrikaların yarısından fazlasını bünyesinde toplamıştır. Bunda ekim alanlarının bu bölgelerde ağırlıklı olması neden olmaktadır. Hammadde ve pazara olan yakınlık bir diğer önemli etkidir.

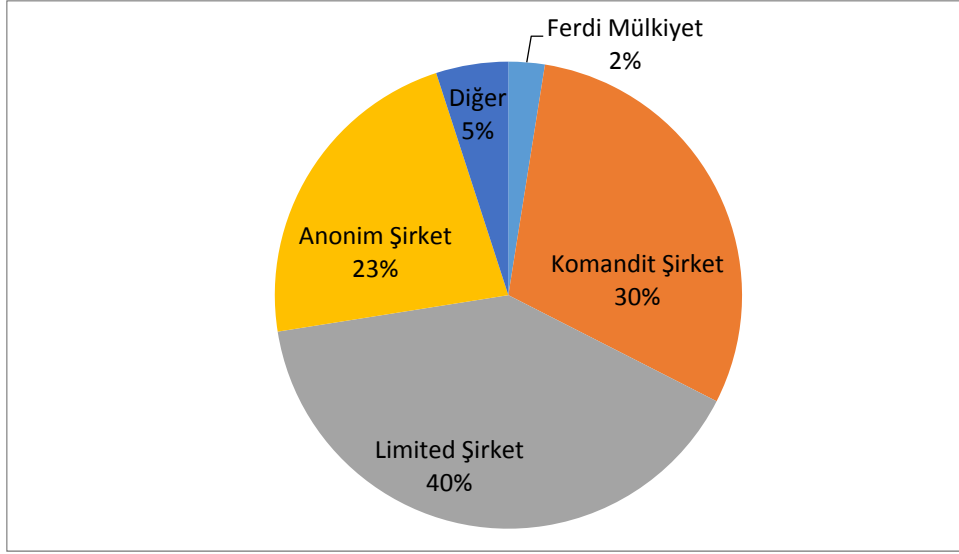
İşletmeler buğday alımını, buğdayın hasat edildiği yaz aylarında yapmalarına rağmen dönem içerisinde de aylık olarak alım yapmaktadır. Toprak Mahsulleri Ofisi dışında piyasadan da alım yapılmaktadır.

3.2.Anket Bulguları ile Konya’da Un Sektörü

Anket kapsamında Un sektöründen 40 firma ile görüşülmüştür.

3.2.1.Sektörde Firmalar ve hukuki Yapısı

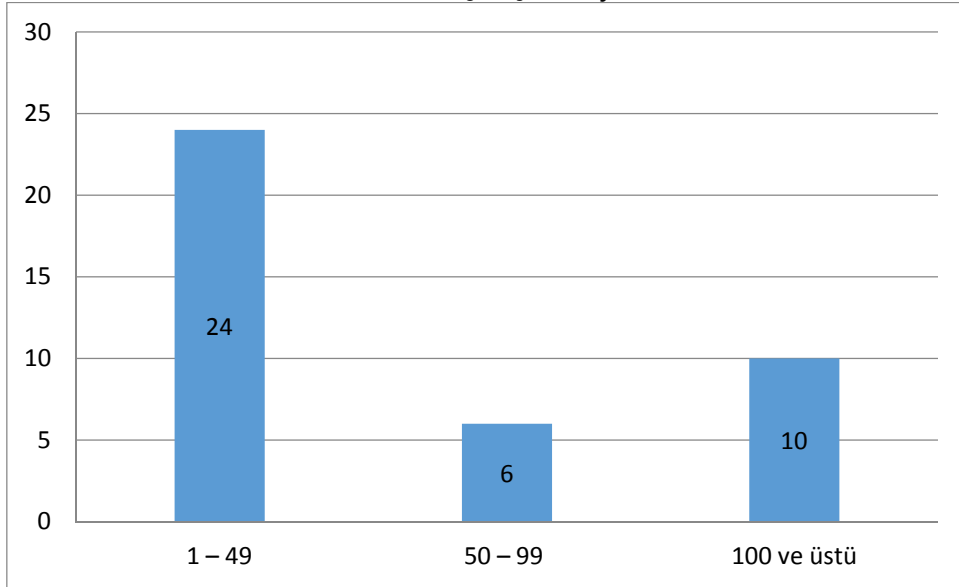
Anket kapsamında 40 adet firma ile görüşülmüş ve ankete cevap verenler açısından 7 tanesi işletme sahibi 7 tanesi işletme ortağı ve 26 tanesi üst düzey yönetici olduğu tespit edilmiştir. Bu firmalardan 12 tanesi 0-5 yıllık, 11 tanesi 6-10 yıllık, 13 tanesi 11-15 yıllık, 4 tanesi 16 ve üzeri yıllık işletmelerdir. En eski şirket 1950 yılında faaliyetine başlamıştır. Bu firmalardan 1 tanesi ferdi mülkiyet, 12 tanesi komandit şirket, 16 tanesi limited şirket, 9 tanesi anonim şirket kalan 2 tanesi ise diğer şirket türlerindedir.

Grafik-1: Hukuki Durum

Şirketlerin hukuki yapılarına ilişkin sorulara verdiği yanıtlara bakılarak hazırlanan yukarıdaki pasta grafikte büyük bölümünün limitet şirket olarak kurulduğu görülmektedir. Bu şirket türünü komandit şirketler ve anonim şirketler izlemektedir. Ferdi mülkiyete sahip işletme sayısı ise sadece %2 olmuştur.

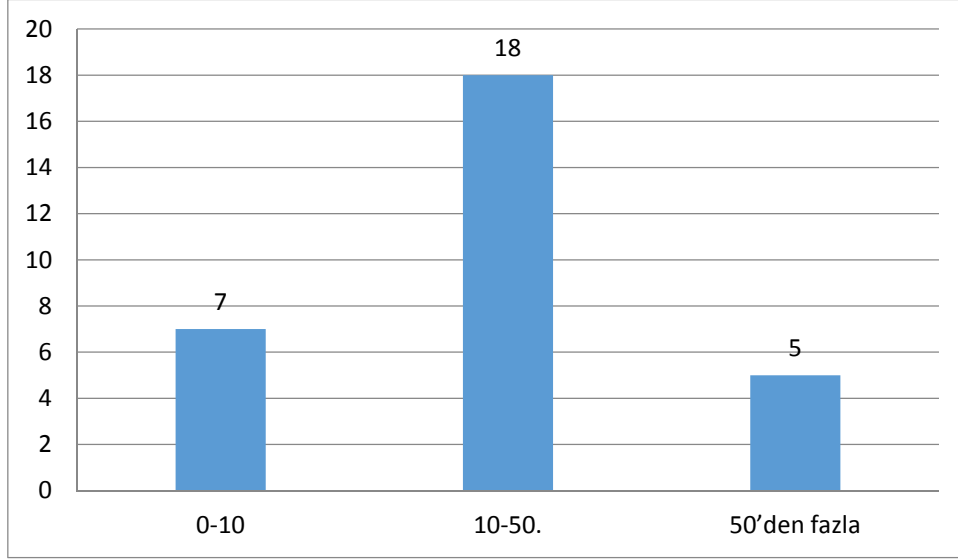
3.2.2. Sektörde İstihdam

Sektörde istihdam edilen kişi sayısı toplam 1320'dir. Firma başına ortalama 78 kişi düşmektedir. 12 adet firma 0-50 aralığında kişi, 3 adet firma 51-200 aralığında kişi, 2 adet firma ise 200'ün üzerinde kişi çalıştırmaktadır.

Grafik-2: Çalışan Sayısı

Çalışan sayılarına baktığımızda ise 50 kişiye kadar istihdam eden firma sayısı 24, 50 ila 100 kişi istihdam eden firma sayısı ise 6 firmadır. Kalan 10 firma ise 100 kişi ve üstü istihdam sağlamaktadır.

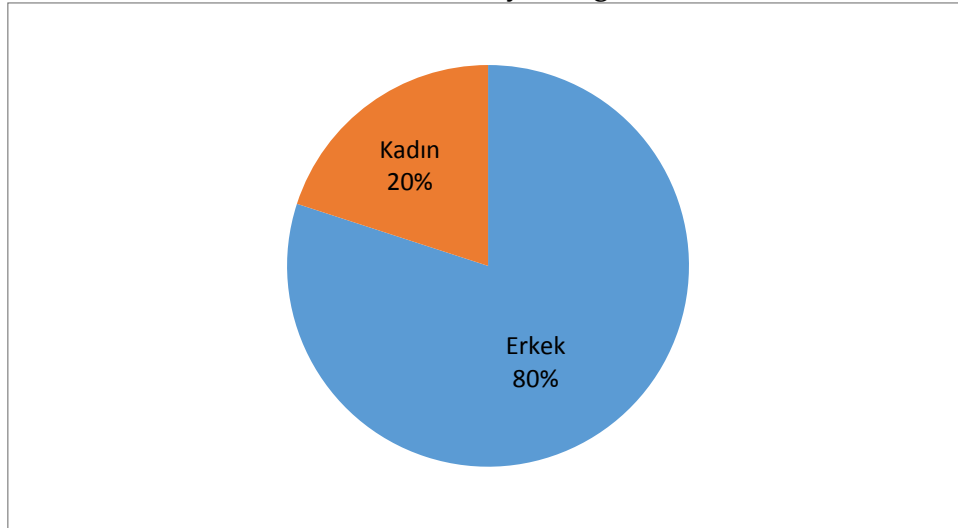
Grafik-3: Ciro (Milyon TL)

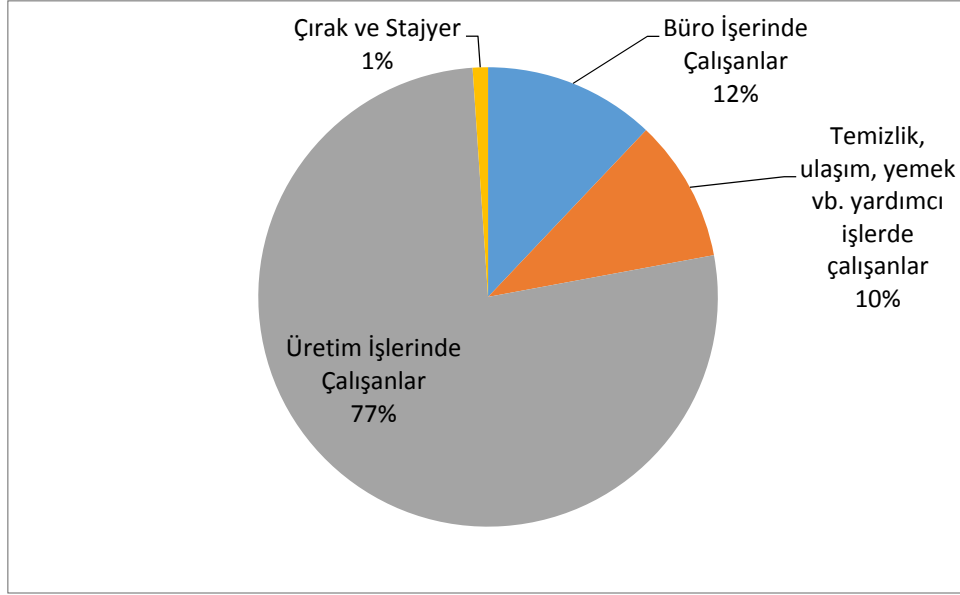
Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 12 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 4 tanesi 10.000.000 TL'den daha az, 5 tanesi 10.000.000 TL ile 100.000.000 TL Aralığında, 3 tanesi ise 100.000.000 TL'nin üzerinde ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Ankete katılan 5 adet firma ise ciro bilgisi paylaşmamıştır.

Sektörde kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %89'u erkek çalışanlardan %11'i kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

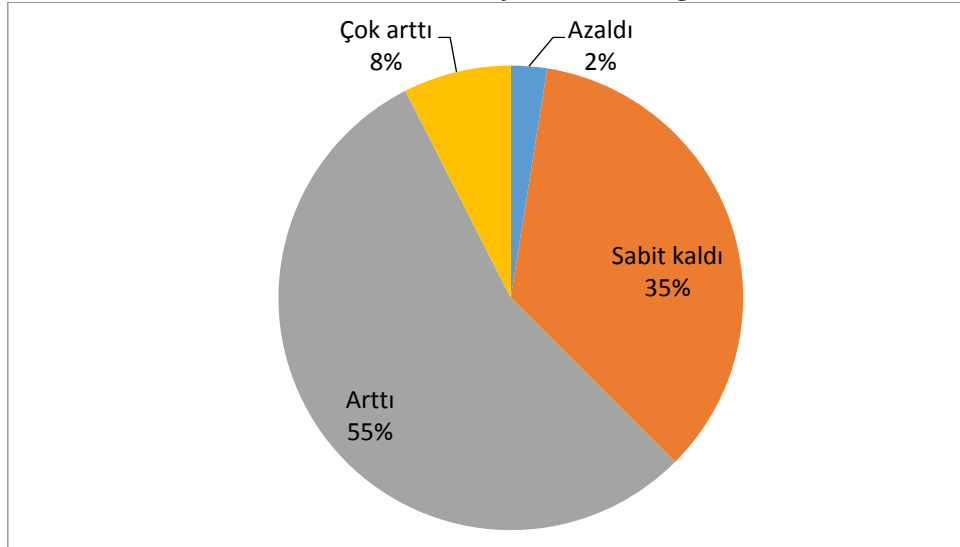
Grafik-4: Cinsiyet Dağılımı

Firmalardan 6 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. Ancak firmaların hiçbirisi yabancı uyruklu, eski hükümlü ya da gazi-gazi ve şehit yakını çalıştırmadığını bildirmiştir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen sadece 1 firma bulunmaktadır.

Grafik-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında, sektörde ortalama olarak, çalışanların %77'si üretim işlerinde, %12'si büro işlerinde, %10'u temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %1'i çıracak ve stajyerlerden oluşmaktadır.

Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

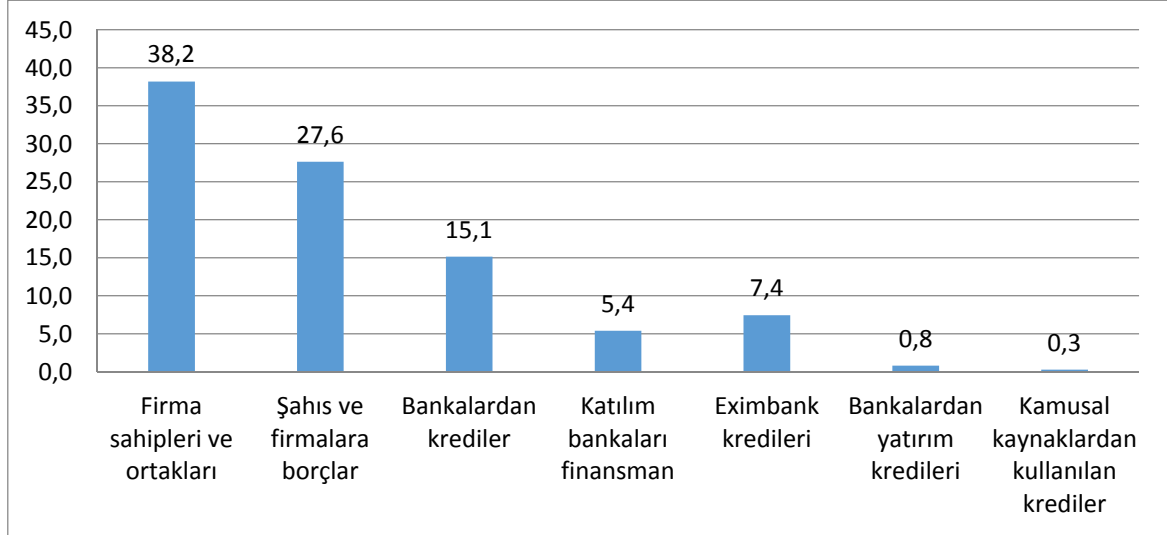
Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde Firmaların %2'si çalışan sayılarının azaldığını %35'i aynı kaldığını ve %55'i arttığını bildirmişlerdir.

3.2.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmalara sermaye dağılımı sorulduğunda un sektöründe 30 firmanın özel hukuk hükümlerine tabi firmalara 10 tanesinin gerçek kişilere ait olduğu görülmektedir.

Firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına bakıldığında, araştırma kapsamındaki üç firma bu konudaki sorulara cevap vermemiş, bir firma ise herhangi bir borcu olmadığını bildirmiştir. Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla kamusal kaynaklı, şahıs ve firmalar, banka kredileri ve firma sahip/ortakları olduğu görülmektedir.

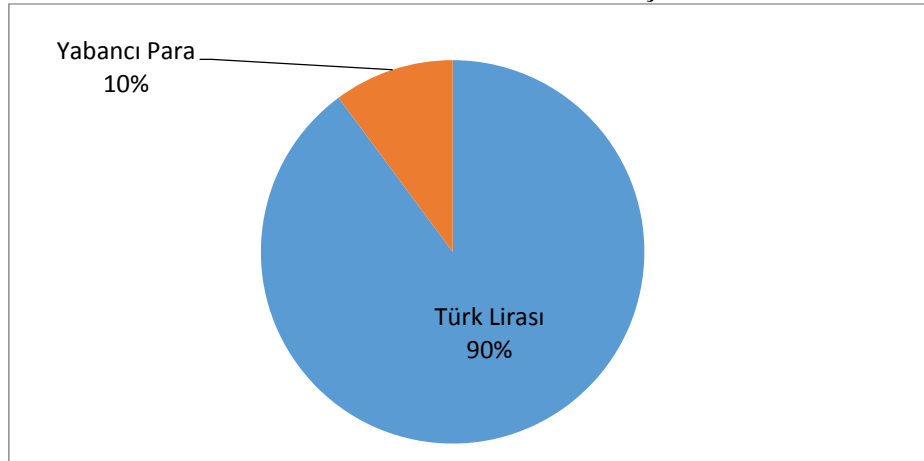
Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

Firmaların ekonomik yapılarına ilişkin analiz yapabilmek için borç ve kredi yapılarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplara bakılacak olursa firma sahibi ve ortaklarından yapılan borçlanma ilk sırada yer almaktadır. Yani firmalar ilk finansman ihtiyacını ortaklar arasında çözmeye eğilimindedirler. Şahıs ve firmalara olan borçlar ikinci büyük finans kalemi olmuş ve banka kredileri ise sadece %15'lik bir pay alabilmiştir. Buna katılım bankalarından sağlanan finansman destekleri de eklenecek olursa finansal sistem tarafından kullanılan kredilerin oranı %20 civarında olmaktadır. Diğer tüm kredi çeşitleri ile beraber bu oran %28 civarına denk gelmektedir.

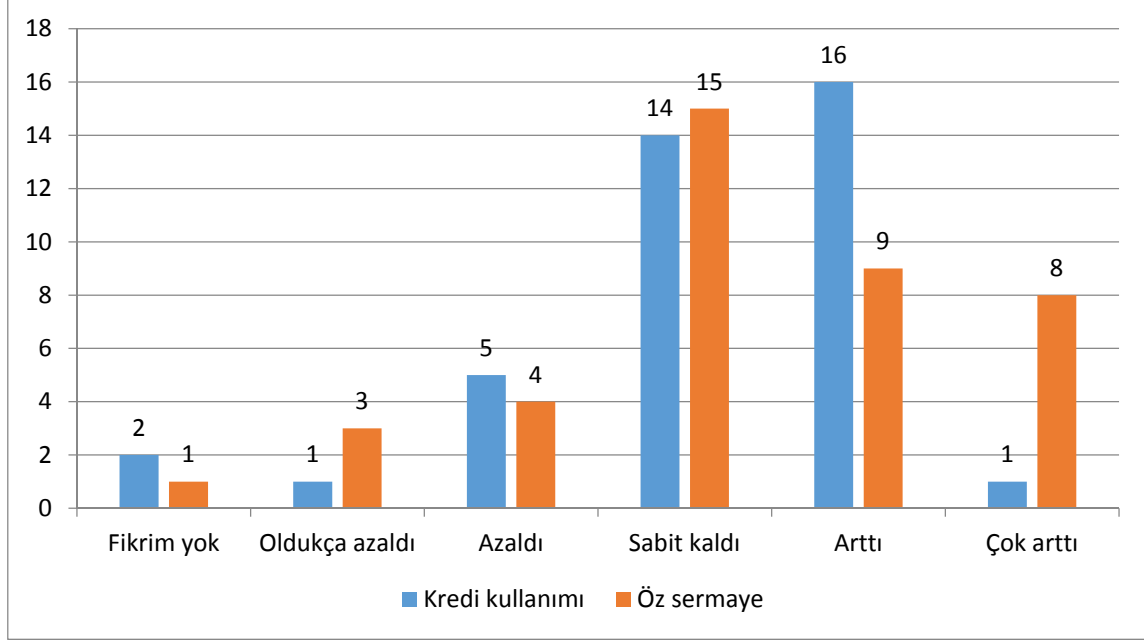
Aşağıdaki şekilde para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Sektörde birden ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %90'sini döviz cinsinden borçlar %10'unu oluşturmaktadır.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

2015 yılında kredi/borç kullanımının 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcıların yarısından fazlası sabit kaldığını ifade etmiştir. Sektörde de firmaların üçte birine yakını borç ve kredilerinde bir artış olduğunu beyan etmiştir.

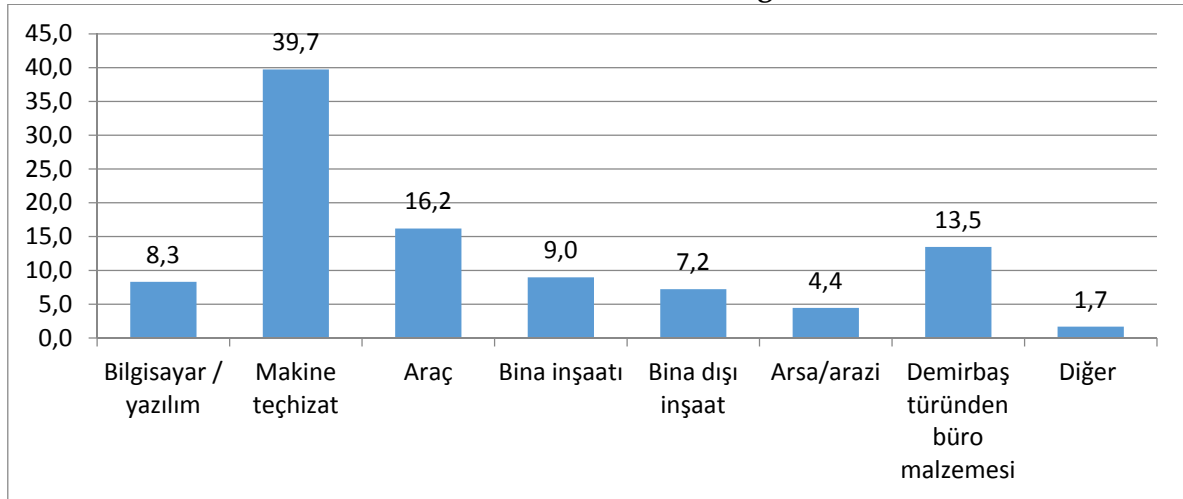
Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

Önceki yıla göre öz sermayede değişim değerlendirildiğinde firmaların büyük bölümü sabit kaldığını ifade ederken artış olanlar yoğunluktadır.

3.2.4. Yatırım, ARGE, Yenilik, Teknoloji

Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

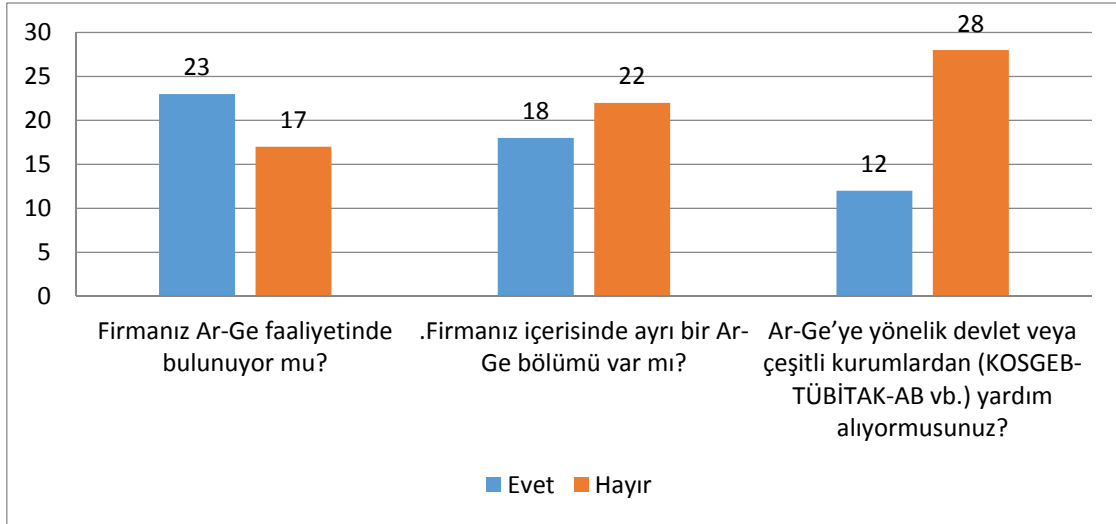

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 11 firma herhangi bir düzeyde yeni yatırım yaptıklarını, 16 firma ise yapmadıklarını belirtmiştir. Sektörde de yeni yatırım yapan firmaların dağılımı yaklaşık olarak benzerdir.

Aşağıdaki şekilde yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Görüleceği gibi en çok yatırım makine ve teçhizatlar yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, bilgisayar/yazılım ve demirbaş türünden büro malzemeleri izlemektedir.

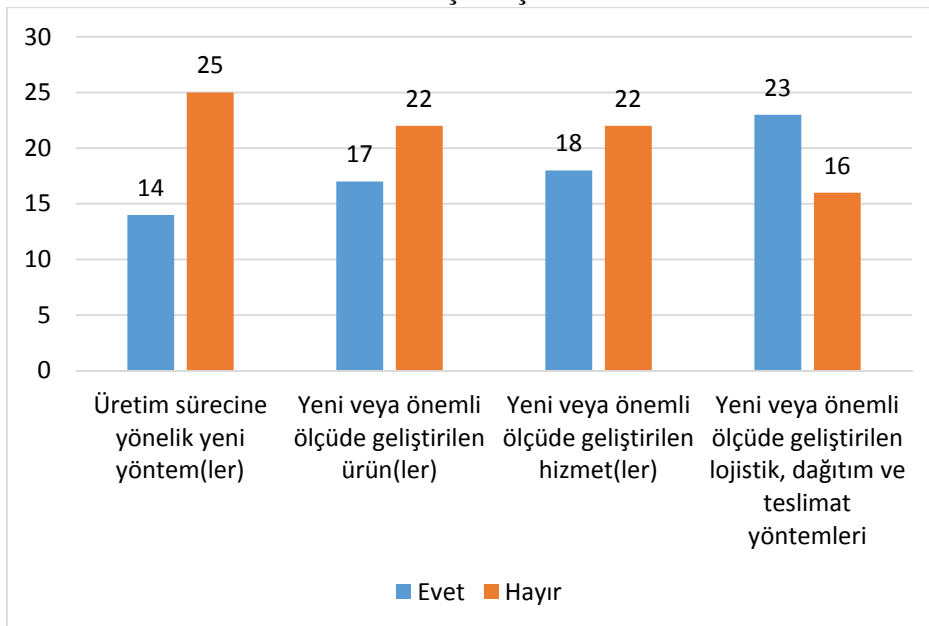
Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. Un sektöründeki toplam sahip olunan belge 68'dir. Hiç belge ve sertifika sahibi olmadığını bildiren firma sayısı 9 olup, en fazla belge sayısı olarak 31 belgeye sahip sadece 1 firma bulunmaktadır. Bunu en az 2 belgeye sahip 23 firma takip etmektedir.

Grafik-11: Yeni Yatırımlar

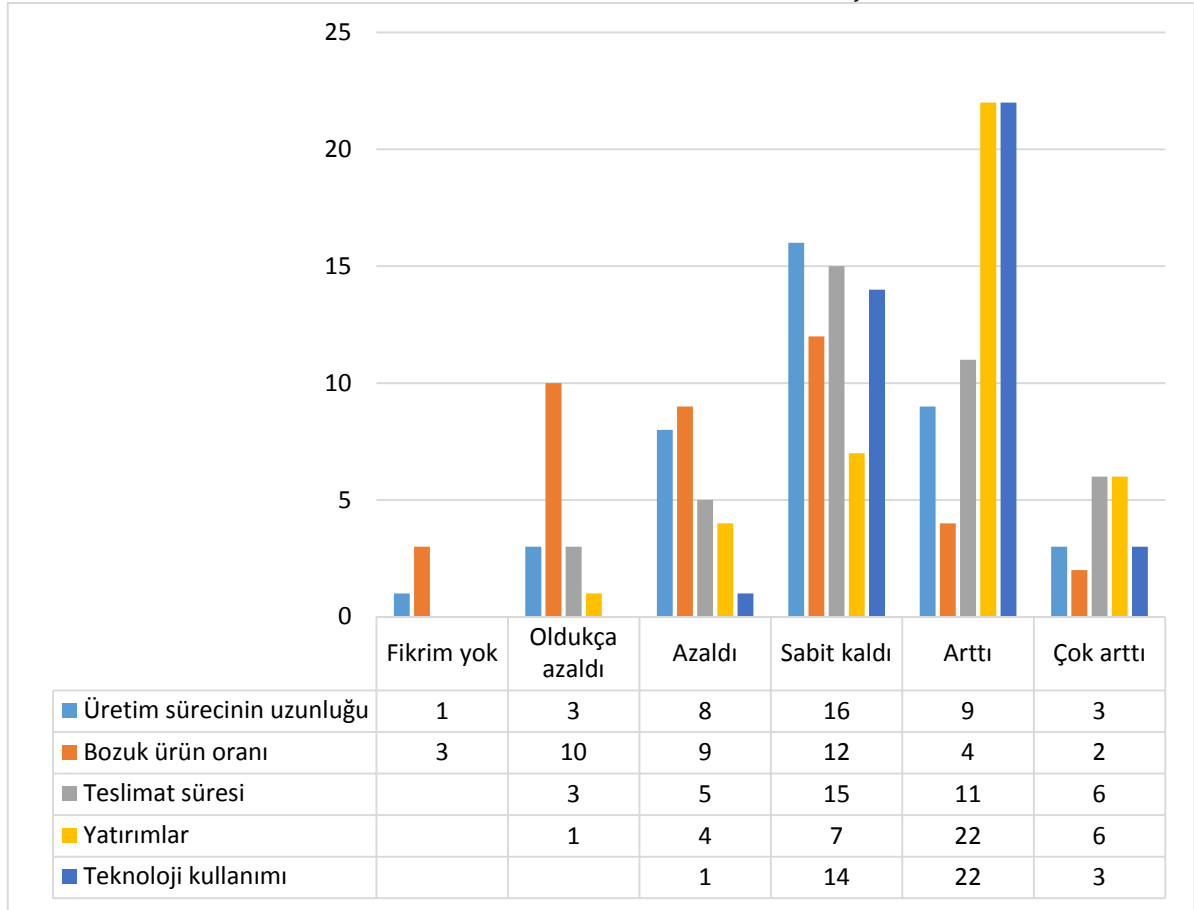
Araştırma ve Geliştirme faaliyetlerini analiz edebilmek için sorulan sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde ise 23 firmanın Ar-Ge faaliyetinde bulunduğu ve sadece 18 tanesinin bu faaliyetler için ayrı bir birim kurduğu görülmektedir. Ar-Ge faaliyetlerine yönelik desteklerden ise bu firmaların sadece 12 tanesi destek alabilmektedir.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

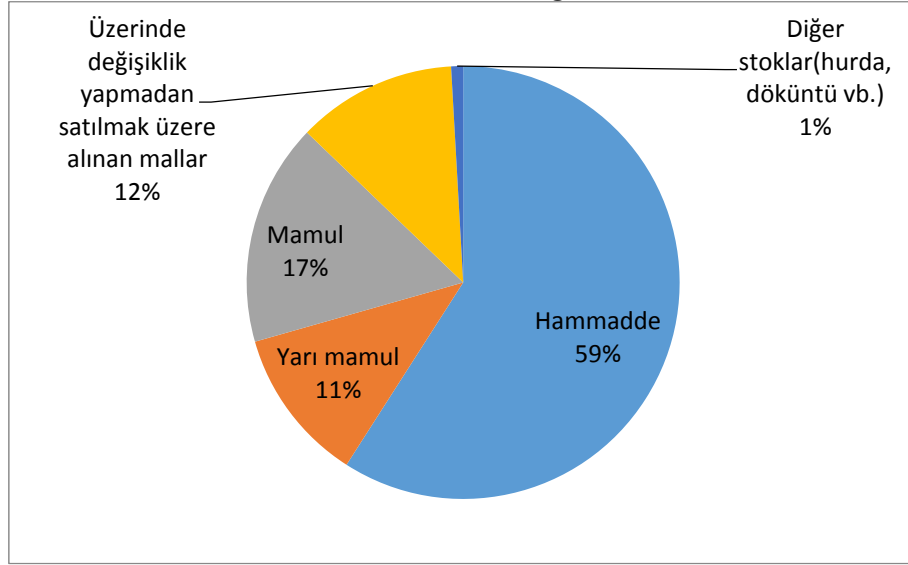
Bu ARGE faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmek olduğu görülmektedir. Bunu ürünlere yönelik yenilikler, hizmetlere yönelik yenilikler ve lojistik/dağıtım/teslimat yöntemlerine ilişkin yenilikler izlemektedir.

Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

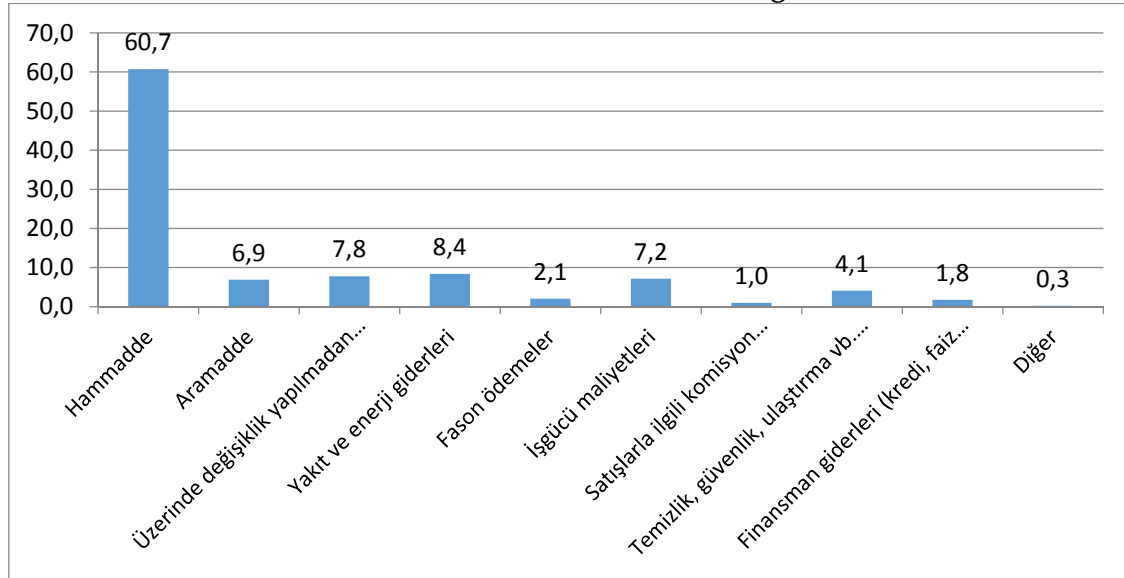
Bir önceki yıla göre değişimlerin izlendiği sorularda ise teknoloji kullanımı ile yatırımların en fazla artış gösteren alanlar olduğu görülmektedir. Üretim sürecinin uzunluğunda ise bir önceki yıla kıyasla büyük ölçüde bir değişim gözlemlenmemiştir. Yine teslimat süreleri de bir önceki yıla göre firmalarca büyük ölçüde sabit kaldığı şeklinde değerlendirilmiştir.

Grafik-14: Stok Dağılımı

Stokların dağılımına baktığımızda ise hammadde stoklarının belirgin bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Mamul mal stoku ise hammadde stoklarının 3 te 1'ine ancak tekabül etmektedir.

Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

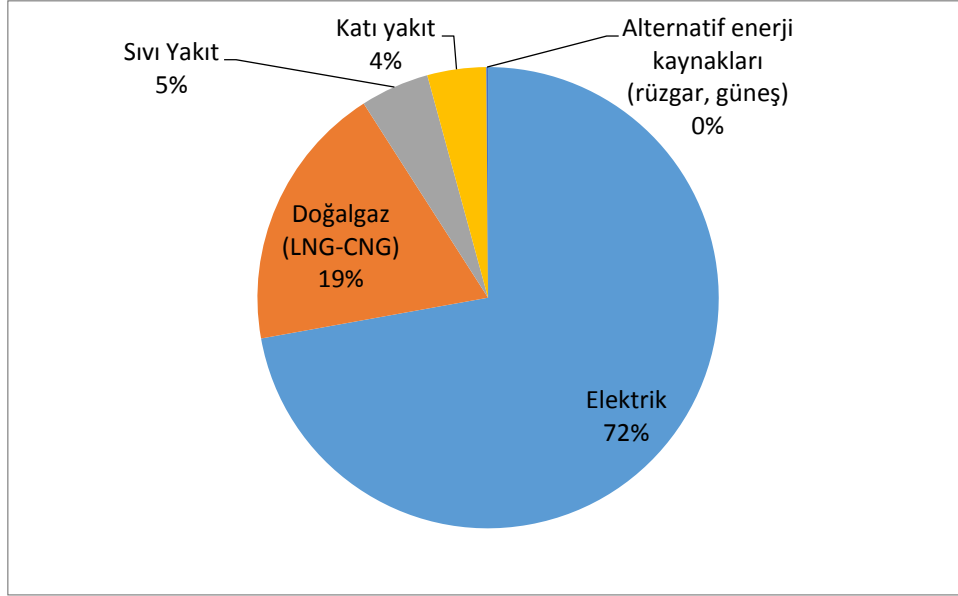

Patent sayılarına bakacak olursak 1 firmanın 9, 1 firmanın yedi patenti bulunmaktadır. Hiç patente sahip olmayan 16 firma ankete katılan un sektöründe bulunmaktadır. Yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istendiğinde firmaların %27,5'inde yatırımların aynı kaldığı, %40'ında arttığı ve %12,5'inde azaldığı görülmektedir.

3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

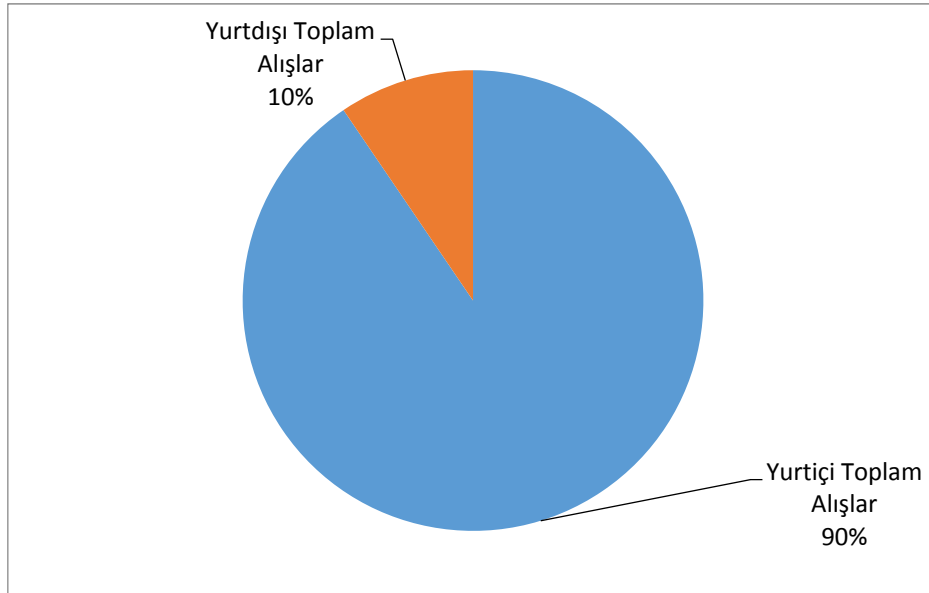
Üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrik ve doğal gazdan elde edilmektedir. Alternatif enerji kaynakları sektörde de çok az oranda kullanılmaktadır. Bu oran içerisinde Elektrik %73 'e yakın değerle birinci sırada bulunmaktadır.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

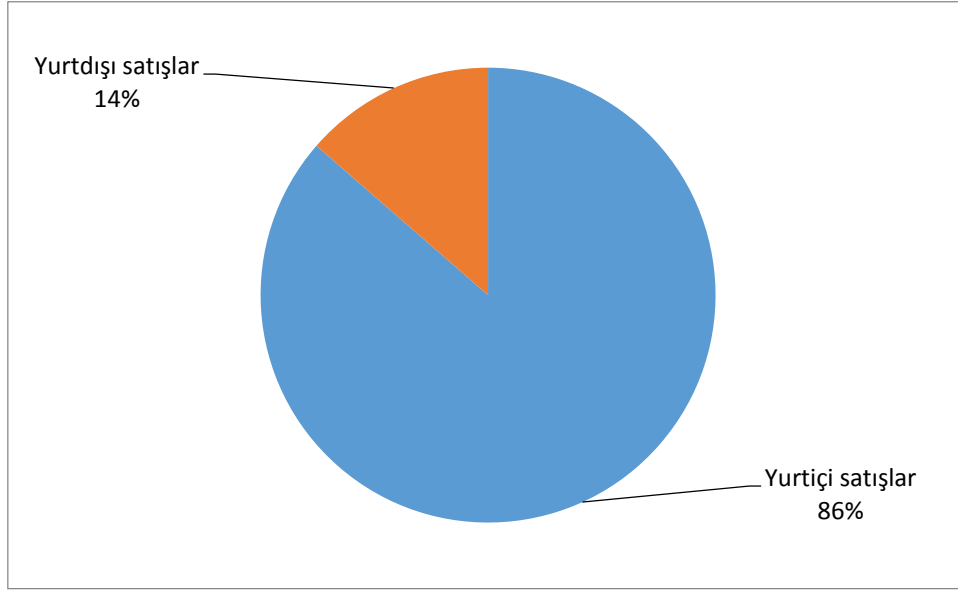
Sektörde de firmalar enerjinin tamamına yakını piyasadan temin etmektedirler. Firma içinde üretilen enerji kullanılan toplam enerjinin %1'i kadardır.

Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri

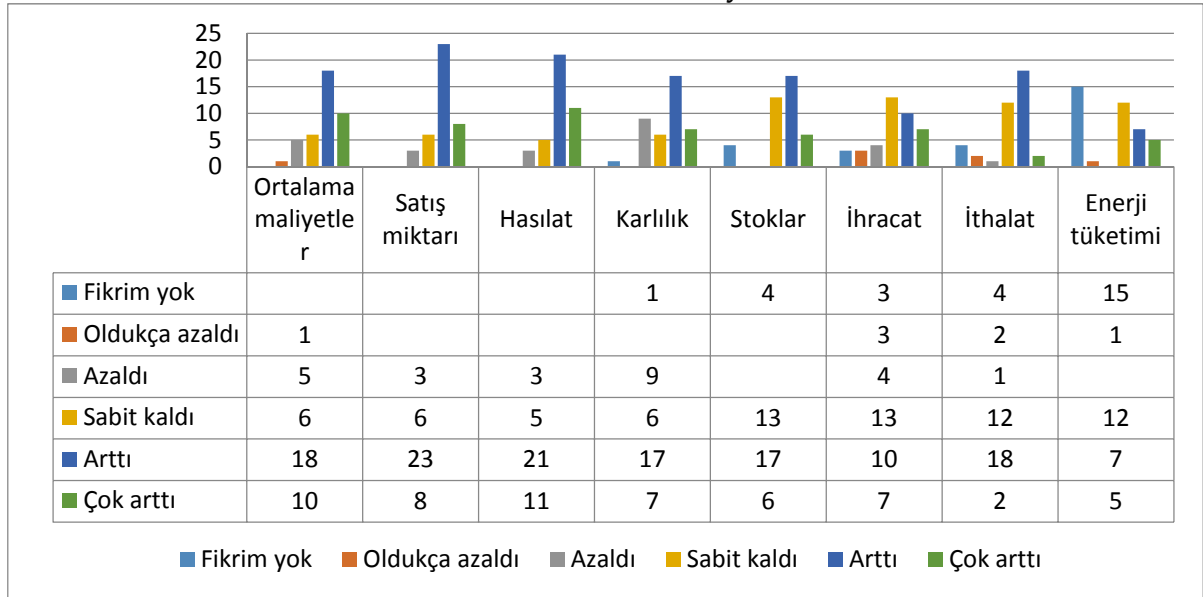
Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarı mamul gibi girdilerin menşei açısından firmalar değerlendirildiğinde, un sektöründe %90,5 oranında yerli ürünler kullanıldığı yurt dışı alımların ise %9,5 düzeyinde seyrettiği görülmektedir.

Grafik-18: Ürün Satış Yeri

Firmaların yaklaşık %86'sı yurt içi satış yapmaktadır. İhracat yapan firma oranı ise sadece %14'tür.

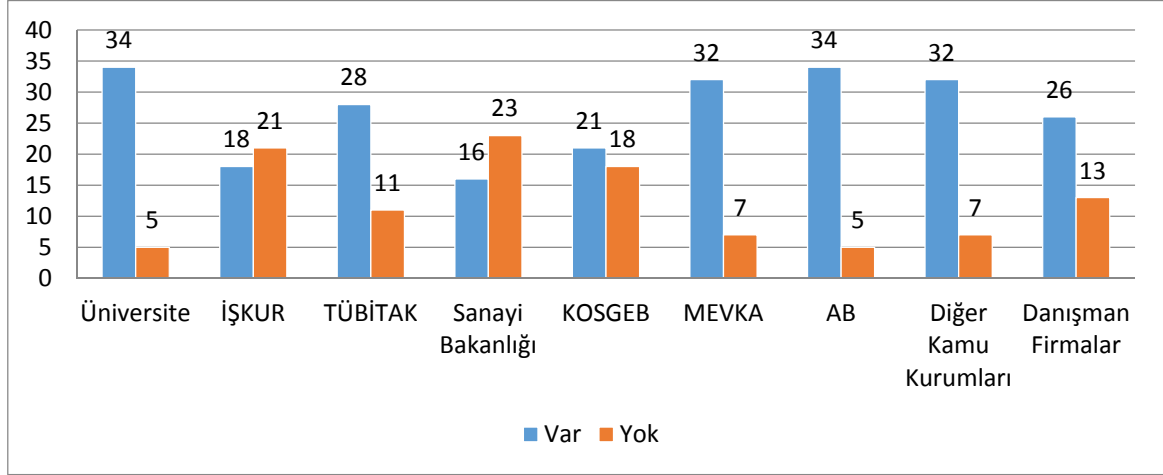
Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

Ekonomik faaliyetler açısından satış miktarının arttığı görülmektedir. İthalat miktarı da buna bağlı olarak artış göstermiştir. Satışlar ile beraber artan bir diğer kalem ise ortalama maliyetler olmuştur. Hasılat ve ortalama maliyetler firmalar tarafından en çok artış olan kalemler olarak tespit edilmiştir.

3.2.6. İşbirlikleri

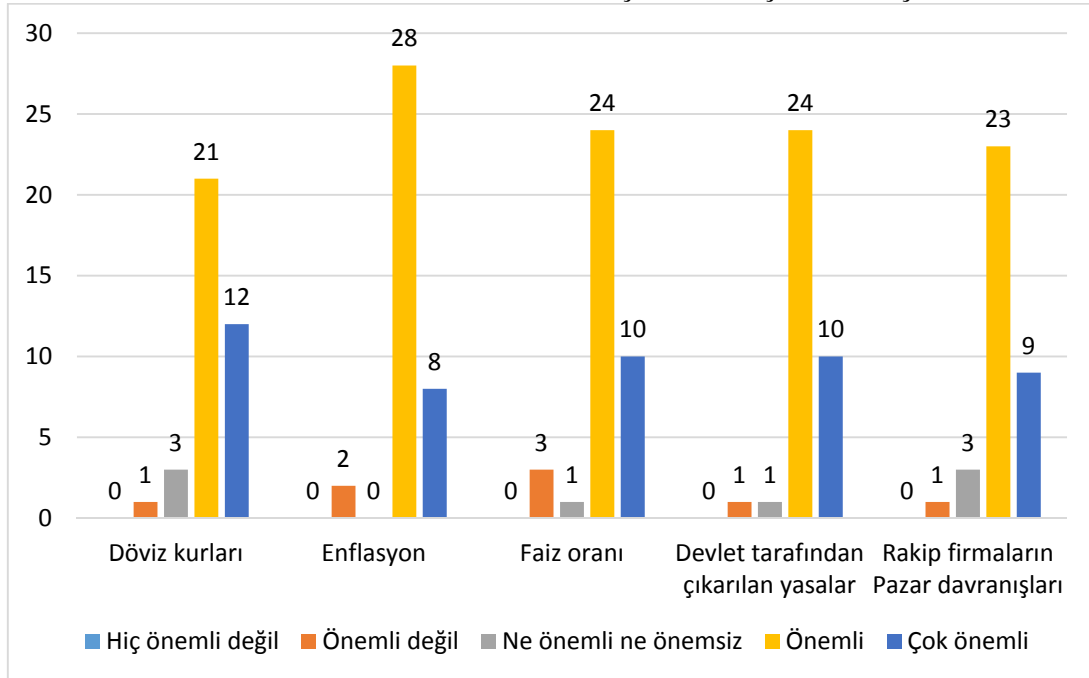
Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

Yapılan işbirliklerine ilişkin sorulara verilen cevaplarda üniversite ve AB işbirliğinin en fazla tercih edilen işbirliği olduğu görülmüştür. Bunu bölge kalkınma ajansı olan MEVKA ve diğer kamu kurum ve kuruluşları izlemektedir.

3.2.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

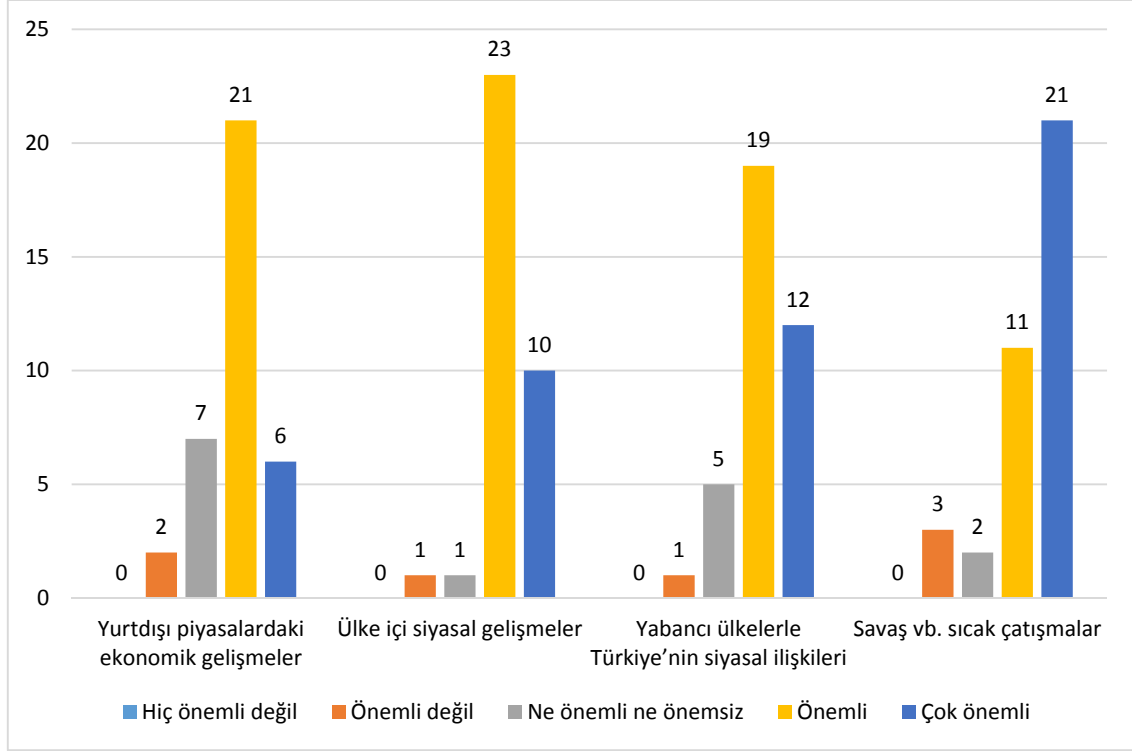
Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Ekonomik ve politik gelişmelere ilişkin firmalar en önemli gelişme olarak enflasyonu görmektedirler. Enflasyondan sonraki en önemli görülen kalemler ise faiz oranında meydana gelen değişimler ile devlet tarafından çıkarılan yasalar olmuştur.

Cevaplayıcılara 2015 yılı faaliyetleri kapsamında tarafımızdan belirtilen bazı ekonomik değişkenlerin ve siyasal gelişmelerin iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturmuş olduğu soruldu. Verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Bölgede yaşanan gelişmelere bağlı olarak firmaların gördüğü en önemli gelişme savaş ve sıcak çatışmalar olmuştur. Bu değeri ülke içerisindeki siyasal gelişmeler takip etmektedir. Yurtdışı piyasalar için ondan sonra gelen kalem olmuştur.

4. Sonuç

Konya tarihin en eski çağlarından bu güne buğday üretimi yapılan ilk merkezlerden birisidir. Gerek kültürel gerekse tarihsel açıdan buğday bölge için hep önemli bir geçim ve besin kaynağı olmuştur. Bu açıdan bölge için un üretimi oldukça önemlidir. Günümüzde un imalatı modern tesisler ve fabrikalarda dünyanın en gelişmiş sistemleri ile yapılmaktadır.

Ticaret yapısına baktığımızda Konya ülke üretiminde lider konumda bulunmaktadır. Üretime bağlı olarak un hammaddesini kullanan sanayi dalları bölgede hızla gelişim göstermiştir. Bu açıdan bölge ekonomisi açısından önemli olmasının yanı sıra ülke ekonomisi açısından büyük bir katma değer yarattığı ortadadır.

Yapılan bu anket çalışması ile un sektöründe faaliyet gösteren firmaların bir analizi yapılmaya ve örneklem üzerinden sektörün sorunlarına ışık tutmaya çalışılmıştır. Firmaların üretimlerini modern ve büyük tesislerde yapmalarına karşın kapasite kullanım oranları %70 dolaylarında olduğundan dış pazarlarda rekabet anısı zayıflamaktadır. Ülke içerisinde Ar-Ge faaliyetlerindeki yetersizlik sektör için de geçerlidir. Firmaların ihracat potansiyelleri desteklenmeli ve maliyetleri azaltmak için devlet desteği gerekmektedir. Özellikle %70 in üzerinde elektrik enerjisi kullanan sektörde alternatif enerji yatırımlarına teşvik verilmeli ve istihdam desteği sağlanmalıdır. Firmaların ekonomik ve siyasal gelişmelerden etkilendikleri

ve un sektöründeki ihracatın bu gelişmelere bağlı değiştiği düşünüldüğünde ikili anlaşmalarda özellikle sektör lehine girişimlerde bulunulması faydalı olacaktır.

Kaynakça

Childe, G., (1993), **Tarihte Neler Oldu**, Çevirenler: Mete Tuncay- Alaeddin Şenel, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Demir, A. (2007), "Buğday", **Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, T.E.A.E- BAKIŞ**, Sayı 9, Nüsha 1, Haziran 2007.

Güngör, H., Güngör, G. (2001). **Trakya Bölgesi Un Sanayi Sektör Analizi**. Trakya Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi Proje No:301. S.28–50–53.

Kün, E., (1996), **Serin İklim Tahılları** (3. Baskı). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:1451, Ankara.

TUSAF (Un Sanayicileri Federasyonu), (2012), **Un Sanayii Sektör Raporu**.

Üçüncü, M. (2000), **Gıdaların Ambalajlanması**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Yurdakul, O., Aktaş, E. (2000). "Türkiye'de Un Sanayi Sektörünün Analizi". **IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi**. 6-8 Eylül, Tekirdağ.

ZMO, Ziraat Mühendisleri Odası, (2016), **Buğday Dosyası**, http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=23218&tipi=38&sube=0 (Erişim tarihi 15.09.2016)

Konya Gıda Ürünleri İmalat Sektörü

Doç. Dr. Fatih MANGIR

Arş. Gör. Bilal ÖZEL

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Gıda ürünleri imalat sektörü, gıda hammaddelerinin bulunması aşamasından başlayarak, hammaddenin işlenmesi, gıda haline gelmesi, depolanması, ambalajlanması, saklanması ve bu işlemlerin birden fazlasının veya hepsinin birlikte yapıldığı ürünlerin satış yerlerine gönderildiği aşamaların tamamını kapsar (ORAN, 2013). Başka bir tanıma göre de gıda sanayi kaliteli, kontrolden geçmiş ve standart hammaddeyi girdi üretiminden başlayarak gıdanın tüketiciye kaliteli, sağlıklı, güvenli bir şekilde ulaşması ve tüketiciler tarafından tüketilmesine kadar olan tüm süreçleri içermektedir (Baltacı vd., 2014:80).

ISIC Rev 3.1 ve NACE Rev 2. istatistiki sınıflandırma yöntemlerine göre, sektörün faaliyet gösterdiği alt kollar arasında işlenmiş et, balık, meyve ve sebze, katı yağlar ve sıvı yağlar, süt ürünleri, tahıl (hububat) imalatı ürünleri, unlu ve nişastalı mamuller, diğer gıda ürünleri, hayvan yemleri yer almaktadır (ÇKA, 2015:9).

Üretimi tamamıyla yurt içinde gerçekleşen gıda ürünleri, hammaddesinin yapısı itibariyle tarım ve hayvancılık sektörü ile doğrudan ilişkilidir. Büyük bir kısmı küçük ve orta boy işletme olan sektör oyuncularını hem sayısal olarak hem de çeşitlilik bakımından ülkemizin hemen hemen bütün illerinde faaliyet göstermektedir. Sektörün yapısı ağırlıklı olarak KOBİ olup dağınık bir yapı sergilese de ihracata katkı sağlayan önemli sektörlerden biridir. Türkiye için sanayileşme süreci Cumhuriyet'in kuruluşundan yani 1923'ten sonra gıda sektörü ile başlamıştır. Bu yıllarda kurulan ilk modern tesislerde şeker, un üretilmiştir (Baltacı vd., 2014:82).

1.1. Temel Faaliyet Alanları

Gıda sektörünün tarımsal hammaddelerin işlenmesi ve tüketime hazır hale getirilmesi temel fonksiyonu olup bu görevini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi için üretim sürecinin yüksek kalitede gerçekleşmesi gerekmektedir. Tarımsal ve hayvansal üretim, imalat, perakende, taşımacılık ve tedarik hizmetlerini içeren bu zincirleme yapı gıda sektörünün Türkiye ekonomisinin önemli sektörlerinden biri yapmıştır. Gıda zincirini, 'tarladan sofraya' ilkesinden hareketle; çiftçiler, sanayiciler, tedarikçiler, nakliyeciler, perakendeciler ve tüketicileri de içine alan farklı gruplar oluşturmaktadır (T.C. Sanayi Genel Müdürlüğü, 2013:10).

Gıda ürünlerinin imalatı, NACE² sisteminde 10. Maddede yer almakta olup 9. Alt sektörde ele alınmaktadır (http://ec.europa.eu/eurostat/web/nace-rev2/correspondence_tables):

- 10.1 Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı
- 10.2 Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması
- 10.3 Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
- 10.4 Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı
- 10.5 Süt ürünleri imalatı

² Fransızca kısaltma olup acilimi `Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne`, dir. 1970 yılından beri cesitli versiyonlari bulunmaktadir.

- 10.6 Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı
- 10.7 Fırın ve unlu mamuller imalatı
- 10.8 Diğer gıda maddelerinin imalatı
- 10.9 Hazır hayvan yemleri imalatı

Etin işlenmesi ve saklanması ana başlığı iki alt kategoriye ayrılarak incelenmektedir. Bunlar Kümes hayvanları etlerinin işlenmesi ve saklanması ile Et ve kümes hayvanları etlerinden üretilen ürünlerin imalatıdır. Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması başlığı ise kendi içinde Patatesin işlenmesi ve saklanması, Sebze ve meyve suyu imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı ise sıvı, kati ve yenilebilir kati sektörleri özelinde ele alınmaktadır. Süt ürünleri imalatı alt başlıkları peynir ve dondurmacılık olmak üzere iki alt başlığa bölünmektedir. Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı, Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı, Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamullerin imalatı da fırın sektörünün alt başlıklarıdır. Diğer gıda maddelerinin imalatı içerisinde yer alan alt başlıklar Şeker imalatı, Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı, Kahve ve çayın işlenmesi, Baharat, sos, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı, Hazır yemeklerin imalatı, Homojenize gıda müstahzarları ve diyetetik gıda imalatıdır. Son olarak, hazır hayvan yemleri imalatı ana başlığı Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı, Ev hayvanları için hazır gıda imalatı iki alt başlıkta kategorize edilmiştir.

TUIK 2014 istatistiklerine göre gıda sektöründe en büyük alt sektör %30 ile diğer gıda maddelerinin imalatıdır. Daha sonra %13.4 ile sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması gelmektedir. Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması payı %1.7, Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı %4.6, Süt ürünleri imalatı %12, Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı %6.8, Fırın ve unlu mamuller imalatı %14, Hazır hayvan yemleri imalatı payı % 3.2'dir. Gıda sektörünün meydana getirdiği katma değer %57.3 olarak gerçekleşmiş ve Türkiye ekonomisinde en çok katma değer yaratan sektörlerden biri olmuştur.

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye'de Genel Eğilimler

Gıda ürünleri emeğe dayalı yapısı ve artan nüfus miktarından dolayı sürekli artış göstermekte ve bu artış gelişmekte olan ülkeler önceliğinde gerçekleşmektedir. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü'nün (UNIDO) her yıl düzenli olarak ilan ettiği veriler dikkate alındığında sektöre ait 2016 yılı ikinci çeyrek verisine göre önceki yıla ait aynı dönem verileri ile mukayese edildiğinde küresel anlamda %2.3 büyüme gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan ülkeler dikkate alındığında gıda sektörü artış oranı %4.3 iken gelişmiş ülkelerde büyüme artışı sadece %0.3 olarak gerçekleşmiştir.

2014 verilerine göre gıda sektöründe en fazla kazanç sağlanan bölgeler arasında Asya Pasifik ülkesi (5.1 trilyon\$) yer alırken bu bölgeyi Ortadoğu ve Afrika (3.3 trilyon \$), Avrupa (3 trilyon \$), Latin Amerika (2.2 trilyon \$) ve Kuzey Amerika (1.5 trilyon \$) takip etmiştir.

Türkiye gıda sektörü açısından önemli bir ülkedir. Gıda ve içecek imalat sektörü GSYH'nin %18.9'na karşılık gelmektedir. Türkiye dünyada 7. tarım üretici ülke olup Avrupa'da 1. sırada yer almaktadır. 2014 yılı Türkiye'nin gıda ve içecek ihracatı 11.1 milyar dolar iken ithalatı 5.6 milyar dolar gerçekleşmiştir (Çınar ve Pauwels,2015:2). 2015 yılında ise sektör 11,7 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiş ve lider ihracatçı sektörler otomotiv, ana metal ve hazır giyim sektörleri arasında yer almıştır.

2.1. Ticaret

Dünya genelinde gıda tüketimi hızlı şekilde artmaktadır. Yerel üretim bu talebi karşılayamadığı için ticaret hızla artmaktadır. Gıda ve tarım ticareti hızla artış göstermekte ve son 50 yılda 5 kat artış göstermiştir. Ancak bu gelişimde pastanın büyük kısmı gelişmiş ülkelere gitmiştir. Dünya üzerinde en fazla ihracat ve ithalat Avrupa ve Amerika ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Dünya Gıda İhracat ve İthalatı, 2012 (milyar dolar)

	İhracat	İthalat
Avrupa	403	418
Asya	160	264
Amerika	266	159
Afrika	29	64
Okyanusya	45	14
Kaynak: http://www.fao.org/3/a-i4691e.pdf		

2.2. Dünya Yapısı ve Tüketim Pazarı

Gıda artan dünya nüfusunun temel ihtiyaçlarını karşılamak için vazgeçilmez sektörlerden biridir. Hızla artan nüfus gıda arz ve talep yönünden çeşitli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Artan zorluklara karşılık arzın artırılması ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu zorluklardan en önemlisi giderek artan küresel iklim değişiklikleri ve enerji ile girdi fiyatlarında yaşanan değişimlerdir. Bu yüzden sektör alternatif kaynak arayışlarına gitmekte ve gıda fiyatlarında yaşanan değişimlere karşı üreticileri ve tüketicileri korumak adına çeşitli önlemler almaya çalışmaktadırlar.

Bununla birlikte 2007-2008 yılları arasında dünya gıda krizi yaşanmış dünya gıda fiyatları hızlıca artmıştır. Dünya gıda krizinin ortaya çıkış nedenleri pek çok şekilde sınıflandırılabilir da temel nedenler arz ve talep dengesinin talep yönünde aşırı şekilde artışı olarak kabul edilebilir. Bu dengeyi bozan nedenler ve etkileri şu şekilde sıralanabilir (Gurluk ve Turan, 2008:72):

- Gelişmekte olan ülkelerdeki güçlü ekonomik büyüme, dünya gıda talebini arttırmış ve daha katma değeri daha yüksek tarım ürünlerine yönelime neden olmuştur.
- Tarımsal ürünler arz miktarlarındaki artış oranının yavaş olması, stok miktarlarının azalması, buna karşın beslenme, besleme ve biyoenerjiye olan taleplerdeki anormal artış önemli fiyat artışlarına neden olmuştur. Bu fiyat artışlarının da düşüş trendine gireceği beklenmemektedir.
- Pek çok aile işletmesi, et, süt meyve ve sebzeyle bağlı olan değişen tüketim alışkanlıklarından faydalanmak istemektedir. Ancak endüstriyel tarım işletmeleri nedeniyle piyasaya girişte kapasite yetersizliği ve rekabet güçlerindeki zayıflama bunu imkânsız hale getirmektedir. Tarımsal malların kalite ve güvenliği bakımından endüstriyel işletmelerle rekabet edebilirlik imkânsız olmuştur.
- Yoksul hane halklarında satıcı grubunda olan çok küçük bir bölüm artan gıda fiyatlarından faydalanırken, bu malların satın alıcısı durumundaki kesim toplam yoksul hane halklarının büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır.
- Pek çok ülke yetersiz beslenme ve çocuk ölüm oranlarını azaltma bakımından aşama kaydetse de, yoksulluk ve açlığı önlemeye yönelik politikalarda hedeflere ulaşılması mümkün görülmemektedir.

- Artan gıda fiyatları, kısa ve uzun dönemde yoksul kesimi besin değeri olmayan gıdaları tüketmeye yöneltecektir.
- Son yıllarda petrol fiyatlarındaki yükseliş tüm sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de üretim maliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Doğal kaynaklar bakımından yetersiz gelişmekte olan ülkeler artan enerji fiyatları nedeniyle daha da kötü duruma gelmeye başlamışlardır.
- Dış ticarete gelişmiş ülkelerin aşırı korumacı politikaları ve yüksek sübvansiyonlar geliştirmekte olan ülkeleri olumsuz etkilemektedir. Tarım ürünleri fiyatları belirli bir seviyenin altına düşmemektedir.

3. Konya'da Sektör

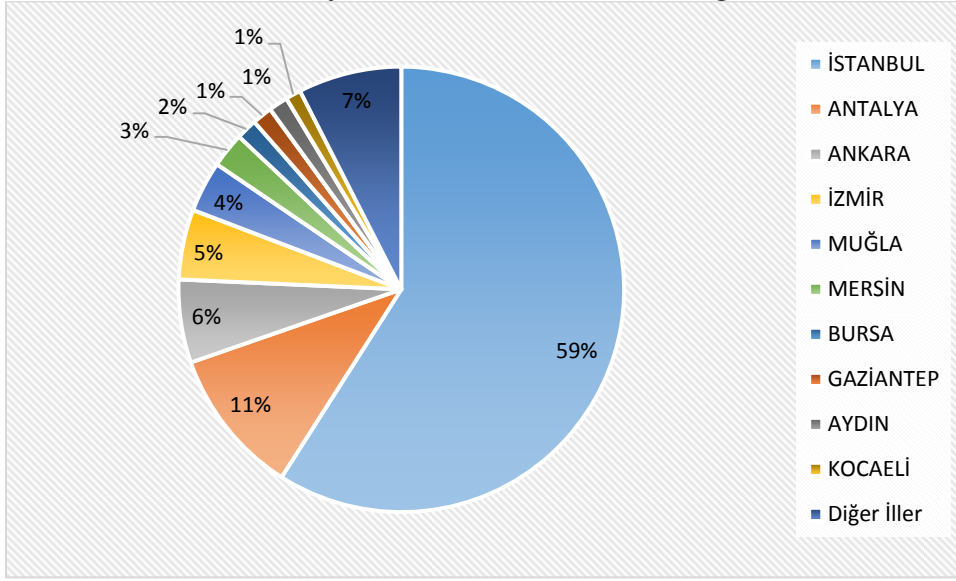
3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya ilinde imal edilen gıda sanayii ürünlerinin hammadde kaynaklarının neredeyse tamamı ülke içinden tedarik edilmektedir. Konya'da 2012 yılında yayımlanan ikinci en büyük sanayi kuruluşları listesinde 14 firma yer almıştır. Bu firmalardan 7 tanesi gıda ürünleri imalatı sektöründe bulunmaktadır. Üretim yapan diğer firmaların büyüklükleri dikkate alındığında büyük bir bölümü Kobi olan işletmelerden oluşmaktadır. Sektörün yapısal olarak dağınık olması ve kayıtlarının sağlıklı tutulmaması nedeniyle istatistiki verilere ulaşmak oldukça güçtür. TÜİK verilerine göre 2002 yılında istihdam sağlayan ekonomik faaliyet kollarının imalat sanayi içerisinde en fazla istihdam sağlayan sektör, 13 bin kişi ile, gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörü olmuştur (TÜİK, 2010)

Diğer Dünya örneklerine kıyasla Türkiye'de tarımsal altyapının yaygın oluşu ve hayvancılığın birçok bölgede yapıyor olması nedeni ile gıda sektörünün kuruluş ilerlemesi birçok sektöre kıyasla daha kolay olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kurulan ilk modern tesislerde şeker, un ve bira üretilmiştir. Ülkemizde 1926 yılında Uşak ve Alpullu Şeker Fabrikaları ilk açılan gıda imalatı tesisleri arasında yer almaktadır. 1947 yılında ilk çay fabrikası kurulmuştur. 1952 yılında Et ve Balık Kurumu kurulmuş ve onu ilk süt fabrikası 1957 yılında kurulmuştur. Bu tarihten sonra özellikle 1980 sonrası gelişen liberal politikalar ile özel sektöre ait birçok gıda işletmesi kurulmuş ve yaygınlaşmıştır.

3.2. Sektörün Bölgesel Yapısı

Türkiye için gıda ürünleri imalatı bölgesel olarak farklılık göstermektedir. Özellikle Marmara bölgesinde ve ege bölgesinde gıda sanayi ön plana çıkmaktadır. Bölgeler arası bu farklılıklar üretim altyapısı ile taşımacılık faaliyetleri gibi nedenler ile belli ürünlerde belli bölgelerde yoğunlaşmıştır. Konya ili için yüksek kapasiteli un fabrikalarının kurulması ve makarna, bisküvi vb. gıda ürünlerinin imalatının yapılması buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Karadeniz bölgesi çay üretiminin merkezi olduğundan bu bölgede is çay üretim ve işletme tesisleri yaygınlaşmıştır.

Grafik 1: Uluslararası Sermayeli Şirketlerin İllere Göre Dağılımı (1954-2015 Ocak)

Kaynak: Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu, Türkiye Gıda ve İçecek 2014 Envanteri

Yukarıdaki grafikten Gıda ve içecek ürünlerine yapılan yabancı yatırım miktarlarını izlemek mümkündür. Bu grafiğe göre en fazla yatırım İstanbul, Antalya ve Ankara illerine yapılmıştır. 2015 sonu itibari ile bu sektöre toplam yatırım yapan şirket sayısı 41 binin üzerinde olmuştur.

3.3. Sektörde Üretim ve Kapasite

Bir sektörün incelemenin yapıldığı ülke ekonomisi açısından önemini gösteren veriler üretim ve kapasite verileridir. Bu veriler vasıtası ile sektörün genel durumunu ve ekonomiye olan katkı düzeyine detaylı olarak bakılabilmektedir. Türkiye için bu veriler TÜİK Yıllık Sanayi İstatistiklerine ile her yıl düzenli olarak yayımlanmaktadır. 2009 yılında sektörün imalat sanayi içerisindeki payı ise %16,5'a çıkmıştır.

Tablo 2: İmalat Sanayi

	İmalat sanayi			Gıda ürünleri imalatı			İçecek imalatı		
	Ciro	Üretim	İstihdam	Ciro	Üretim	İstihdam	Ciro	Üretim	İstihdam
2005	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2006	119	107	102	108	105	104	106	102	100
2007	133	114	106	123	109	111	115	105	96
2008	151	112	106	152	112	116	128	113	96
2009	137	100	95	160	112	118	136	111	95
2010	161	114	100	186	120	124	146	120	116
2011	206	125	105	227	128	128	167	121	121

Kaynak: Akın (2012)

Türkiye imalat sanayinin üretim ve kapasite durumu incelendiğinde gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörünün birçok alanda öne çıkan bir sanayi kolu olduğu görülmektedir. İmalat sanayi

içerisinde önemli bir yere sahip olan gıda imalat sektörü Et ve balık ürünleri bitkisel ve hayvansal yağlara, islenmiş meyve ve sebzelerden alkollü içeceklerle kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan bu sektör, firma sayısı, istihdam, dış ticaret, katma değer, ciro gibi farklı alanlarda imalat sanayi içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, mevcuttaki düşük teknoloji yapıları göz önünde bulundurulduğunda Ar-Ge, kapasite kullanım oranı gibi çeşitli değişkenlerde ise diğer imalat sanayi sektörlerine göre geride kalmaktadır. Gıda – içecek sektörü mevcuttaki düşük teknoloji yapıları, buna bağlı olarak otomasyon ve makineleşmenin az olması ve sektördeki firma ölçeklerinin küçüklüğü gibi nedenlerden dolayı emek yoğun bir özellik içermektedir. Sektör, firma sayısında imalat sanayi içinde ilk sırada yer alırken, istihdamda ise tekstil ürünleri imalatı (13,7%) ve giyim eşyaları imalatından (%12,7) sonra 3'üncü sırada bulunmaktadır.

3.4. Sektörde İstihdam ve İstihdam Sorunları

Türkiye'de gıda ve içecek sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin sayısı 2015 yılında 35.631 adettir. Bunlardan 459 tanesi içecek imalatı yapan firmalardır. Bu işletmelerin yaklaşık olarak 11,6 sına denk gelmektedir.

Tablo 3: İstihdam Dağılımı			
	İmalat Sanayi	Gıda ve İçecek Sanayi	İmalat Sanayi İçindeki Payı
İşyeri Sayısı (2008) (Adet)	321.652	34.781	10,80
Toplam Çalışan Sayısı (2008)	2.858.485	328.653	11,50
– Kadın	565.102	68.849	12,20
– Erkek	2.293.383	259.804	11,30
Ücretli Çalışan Sayısı (2008)	2.538.318	288.615	11,40
– Kadın	538.506	65.587	12,20
– Erkek	1.999.812	223.028	11,20
Üretim Değeri (2008) (Milyon)	477,14	66,73	14,00
Katma Değer (2008) (Milyon)	93,80	10,98	11,70
İhracat (2010) (Milyon USD)	105,86	6,83	6,50
İthalat (2010) (Milyon USD)	152,56	3,79	2,50
Kaynak: Kalkınma Bankası			

4. Türkiye'nin Dış Ticaretteki Yeri

Gıda ve içecek sektörünün dış ticaret yapısı incelendiğinde son 10 yıllık dönem içerisinde sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. 2003 yılında 2,6 milyar dolar ihracat rakamı ve 1,6 milyar dolar ithalat rakamına erişen sektör on yıl içerisinde 10 milyar doların üzerinde ihracat rakamına ve 5 milyar doların üzerinde ise ithalat rakamına ulaşmıştır. 2013 sonu itibari ile bu rakam Dünya genelinde 14. Sıraya yükselmesine enden olmuştur.

4.1. Türkiye'de Ekonomi Politikaları

Gıda sektörü, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ilk yatırım alanlarından birisi olmuştur. Yeni cumhuriyetin ilk dönemlerinde devlet, gıda sektöründe büyük ölçekli işletmeler kurmuş ve bu alana özellikle yoğun olarak yatırım yapmıştır. Bu işletmeler o dönemde KİT (Kamu İktisadi

Teşebbüsü) adı altında ilk olarak şeker, çay, tütün, alkollü içecekler, et ve süt ürünleri üretimi alanlarında faaliyet göstermişlerdir. 1980 yılına kadar özel teşebbüsün oldukça sınırlı ve küçük boyutta kaldığı sektörde 1980'den sonra ihracata yönelik bir sanayileşme dönemine geçilmiş, bu dönemde dış ticaret rejiminde gıda ürünlerini de kapsayan önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunların başında gıda ve tarımsal ürünler dış ticaretinin serbestleştirilmesi gelmektedir. 1984 yılında gıda ürünlerinin ithalatında uygulanan vergi ve harçlar da önemli ölçüde düşürülmüştür. 1990'lı yılların başında ise özelleştirme kapsamına alınan Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), Yem Sanayi AŞ (YEMSAN) ile Et ve Balık Kurumu'na (EBK) ait işletmeler özelleştirilmiştir (Yenal, 2001)

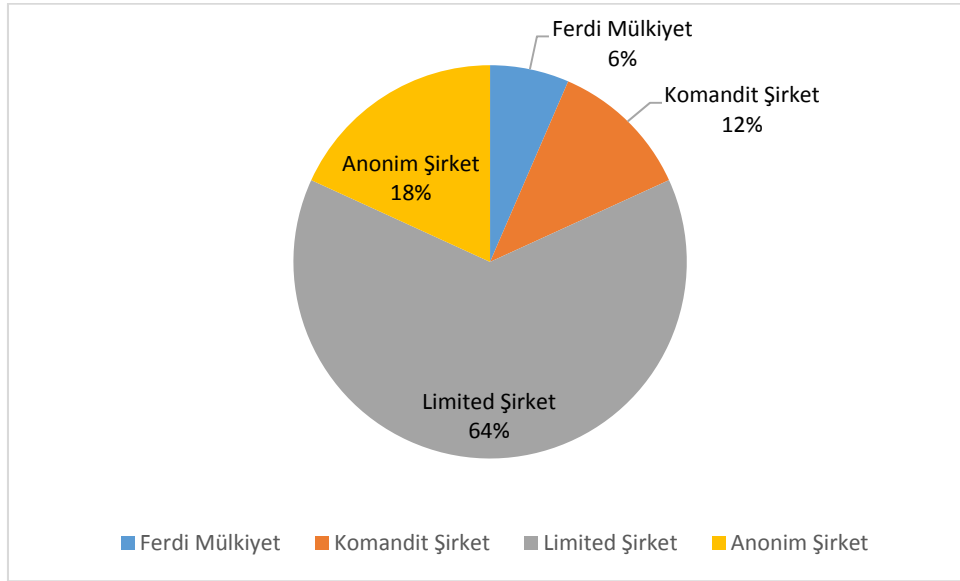
5. Anket Bulguları ile Konya'da Gıda Ürünleri İmalatı Sektörü

Anket kapsamında Gıda Ürünleri İmalatı sektöründe 77 firma ile görüşülmüştür.

5.1. Sektörde Firmalar ve hukuki Yapısı

Anket kapsamında 77 adet firma ile görüşülmüş ve ankete cevap verenler açısından 13 tanesi işletme sahibi 14 tanesi işletme ortağı ve 50 tanesi üst düzey yönetici olduğu tespit edilmiştir. Bu firmalardan 28 tanesi 0-5 yıllık, 15 tanesi 6-10 yıllık, 14 tanesi 11-15 yıllık, 20 tanesi 16 ve üzeri yıllık işletmelerdir. En eski şirket 1983 yılında faaliyetine başlamıştır. Bu firmalardan 1 tanesi ferdi mülkiyet, 12 tanesi komandit şirket, 16 tanesi limited şirket, 9 tanesi anonim şirket kalan 2 tanesi ise diğer şirket türlerindedir.

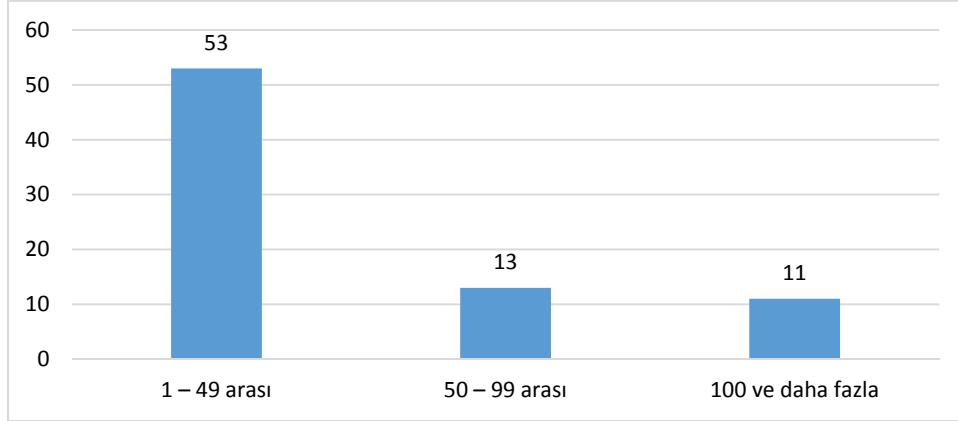
Grafik-2: Hukuki Durum

Sektör içerisindeki şirketlerin %64'ü Limited Şirket, %18'i i Anonim Şirket %12'si Komandit Şirket yapısında bulunmaktadır.

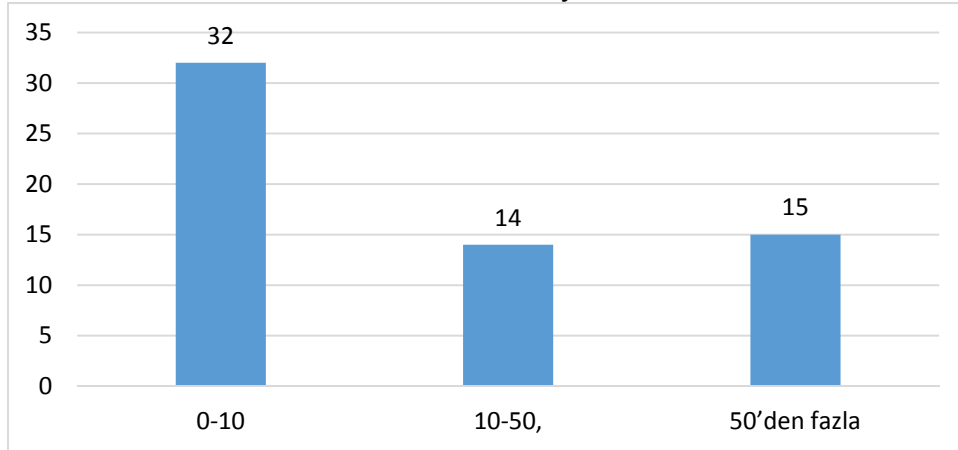
5.2. İstihdam yapısı

Grafik-3: İstihdam Yapısı

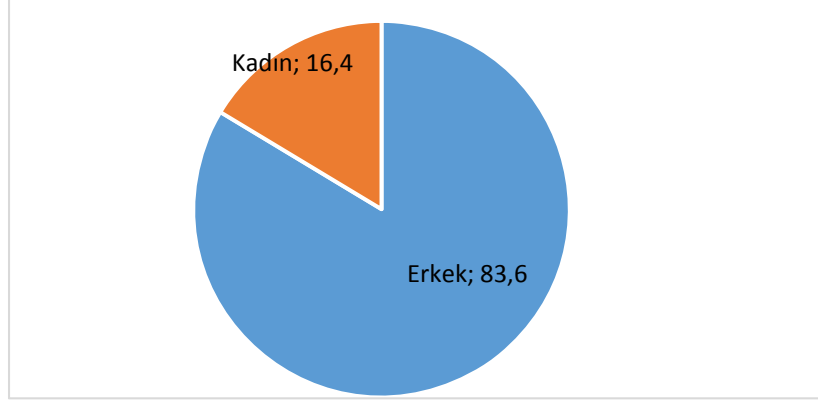

Sektörde 53 firma 0-50 Aralığında kişi, 13 adet firma 50-99 Aralığında kişi, 11 adet firma ise 100'ün üzerinde kişi çalıştırmaktadır.

Grafik-4: Ciro (Milyon TL)

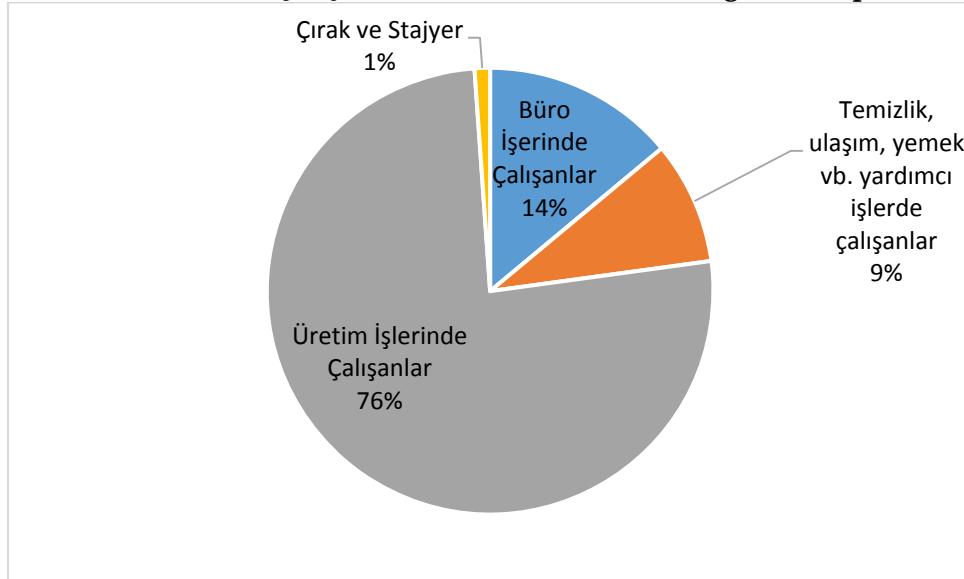

Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 61 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 32 0-10 milyon TL Aralığında, 14 tanesi ise 10-50 milyon aralığında ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir. 15 firmanın cirosu ise 50 milyon TL'den fazladır. Ankete katılan 16 adet firma ise ciro bilgisi paylaşmamıştır.

Grafik-5: Cinsiyet Dağılımı

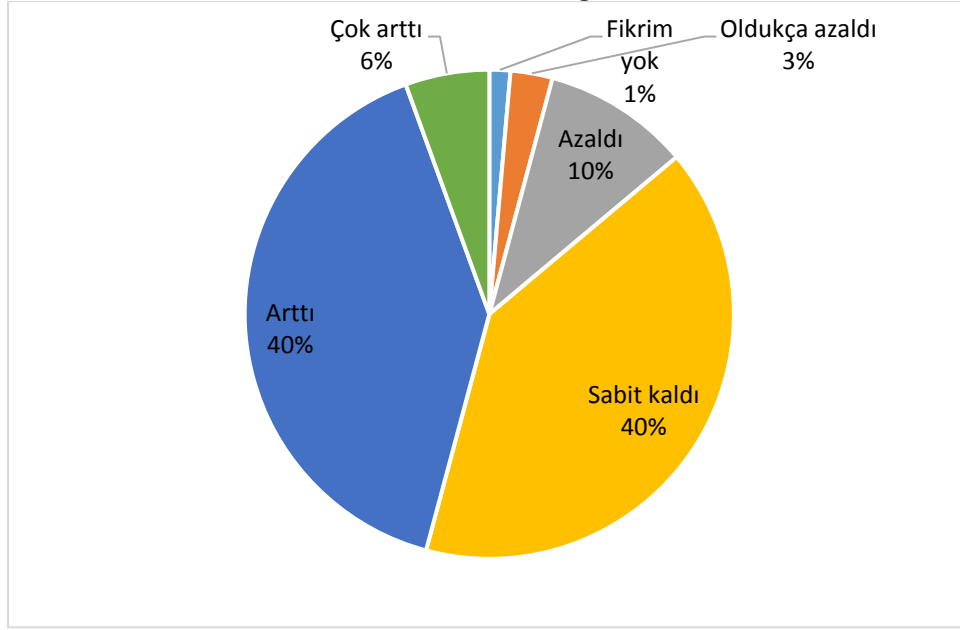
Sektörde kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %83'ü erkek çalışanlardan %16'sı kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

Firmalardan 14 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. Ancak firmalardan bir tanesi 4 yabancı uyruklu, çalıştırdığını bildirmiştir.

Grafik-6: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Çalışanların firma bünyesinde üstlendikleri görevlerin dağılımına (Grafik-6) baktığımızda üretim işlerinde çalışanların %82 ile en büyük payı aldığını görmekteyiz. Büro işlerinde çalışanların ağırlığı ise %11 olarak belirlenmiştir.

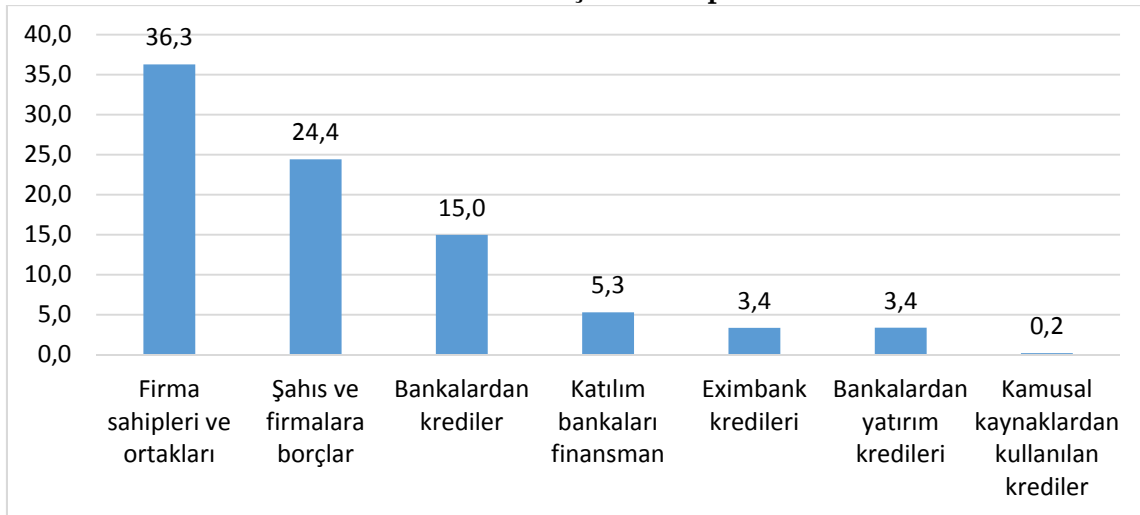
Çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında, sektörde ortalama olarak, çalışanların %77'si üretim işlerinde, %12'si büro işlerinde, %10'u temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %1'i çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır.

Grafik-7: İstihdam Değişimleri

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde istihdam sayısında azalma oldukça az olduğu izlenmektedir.

5.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

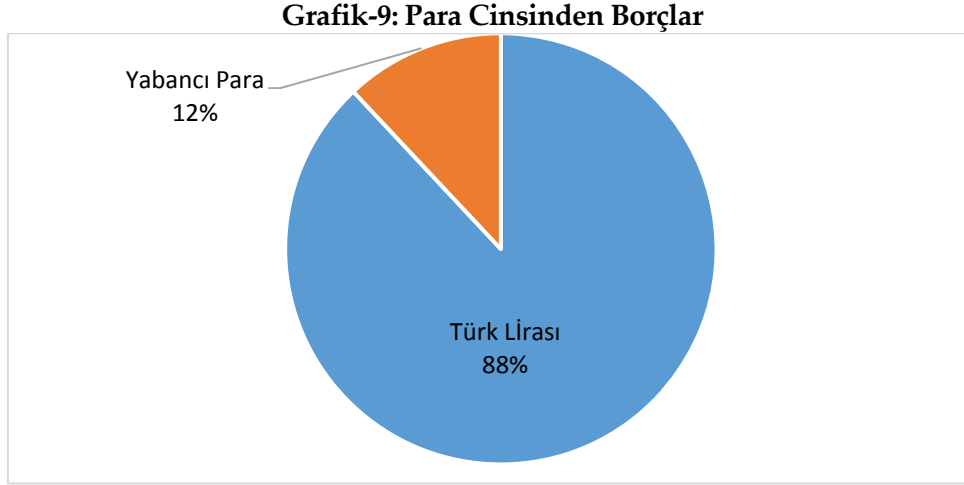
Firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına bakıldığında, araştırma kapsamındaki üç firma bu konudaki sorulara cevap vermemiş, bir firma ise herhangi bir borcu olmadığını bildirmiştir. Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla kamusal kaynaklı, şahıs ve firmalar, banka kredileri ve firma sahip/ortakları olduğu görülmektedir.

Grafik-8: Borç-Kredi Yapısı

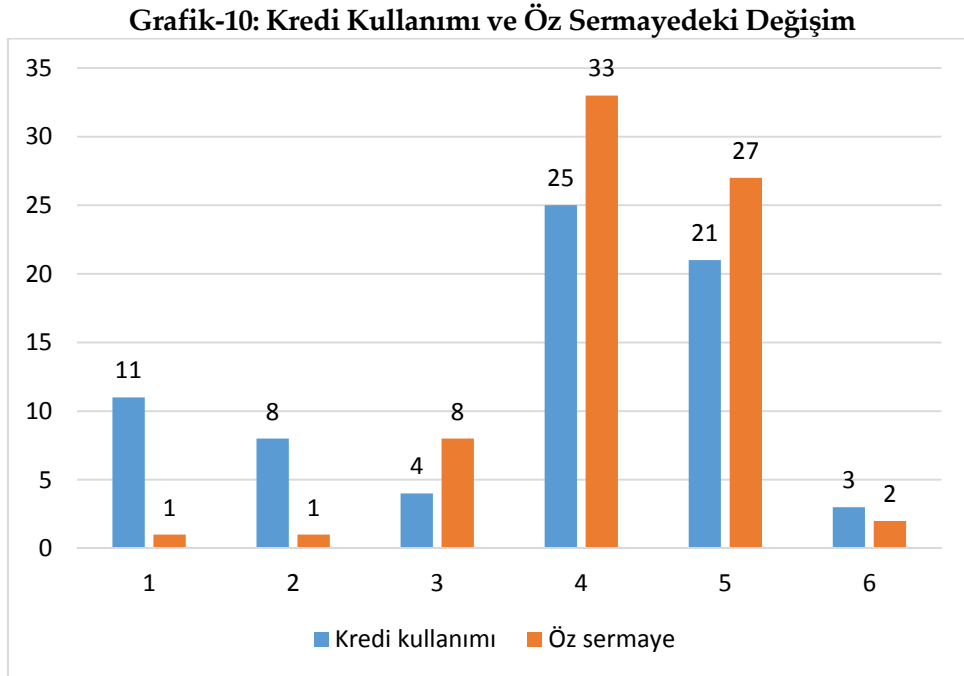
Firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına bakıldığında, araştırma kapsamındaki üç firma bu konudaki sorulara cevap vermemiş, bir firma ise herhangi bir borcu olmadığını bildirmiştir. Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi

kaynaklarının sırayla kamusal kaynaklı, şahıs ve firmalar, banka kredileri ve firma sahip/ortakları olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki şekilde para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Görüleceği gibi ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %88'ini döviz cinsinden borçlar %12'sini oluşturmaktadır.

2015 yılında kredi/borç kullanımının 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcıların yarısından fazlası sabit kaldığını ifade etmiştir. Firmaların üçte birine yakını borç ve kredilerinde bir artış olduğunu beyan etmiştir.

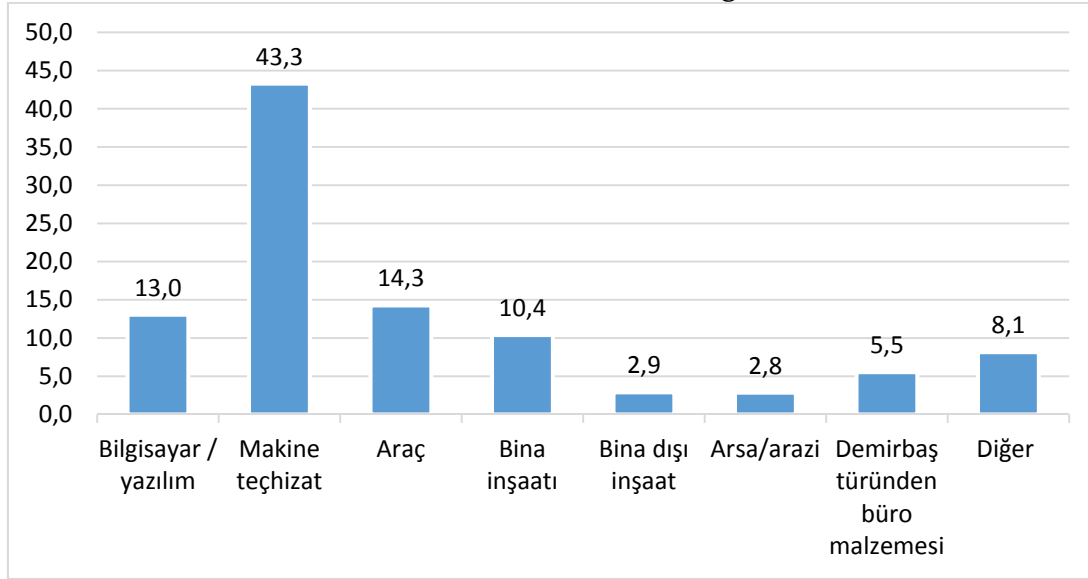

Önceki yıla göre öz sermayede değişim değerlendirildiğinde firmaların büyük bölümü sabit kaldığını ifade ederken artış olanlar yoğunluktadır.

5.4. Yatırım, Ar-Ge, Yenilik, Teknoloji

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 49 firma herhangi bir düzeyde yeni yatırım yaptıklarını, 28 firma ise yapmadıklarını belirtmiştir.

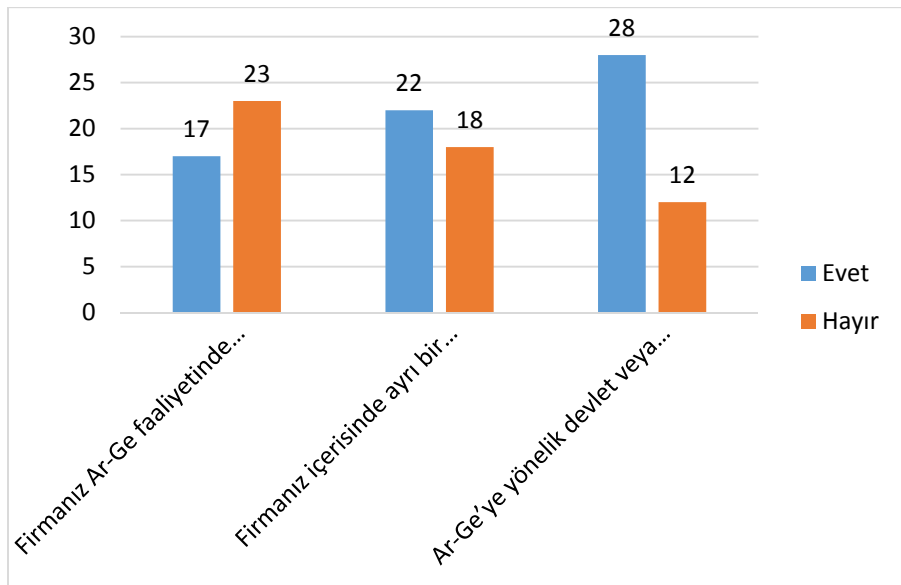
Grafik-11: Yeni Yatırımların Dağılımı

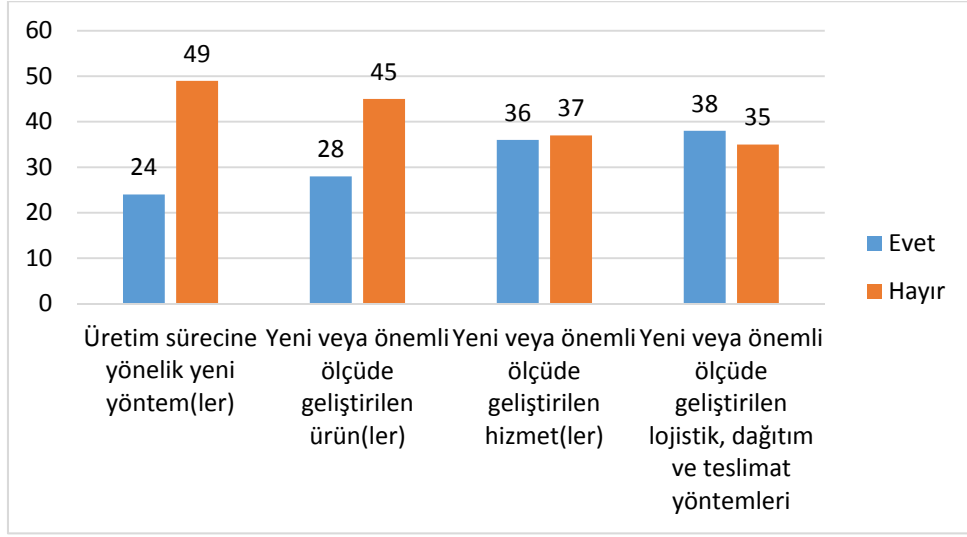
Aşağıdaki şekilde yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Görüleceği gibi en çok yatırım makine ve teçhizatalara yapılmıştır. Bunu sırayla bilgisayar/yazılım ve demirbaş türünden büro malzemeleri izlemektedir.

Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. Sektördeki toplam sahip olunan belge 122'dir. Hiç belge ve sertifika sahibi olmadığını bildiren firma sayısı 22 olup, en fazla belge sayısı olarak 56 belgeye sahip sadece 1 firma bulunmaktadır. Bunu en az 42 belgeye sahip 23 firma takip etmektedir.

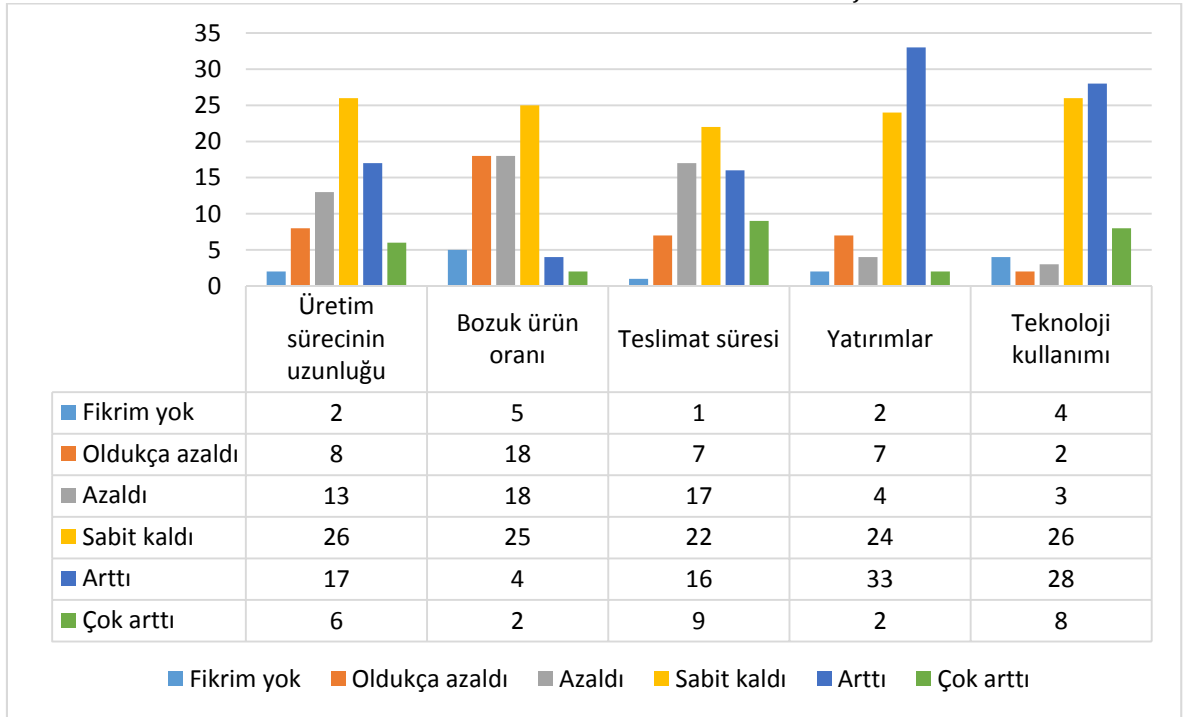
Grafik-12: Yeni Yatırımlar

Yeni yatırımlar konusunda verilen cevaplara bakıldığında firmaların yarıya yakınında Araştırma ve Geliştirme departmanı henüz tesis edilmemiş olduğu görülmektedir.

Grafik-13: Gerçekleştirilen Ar-Ge

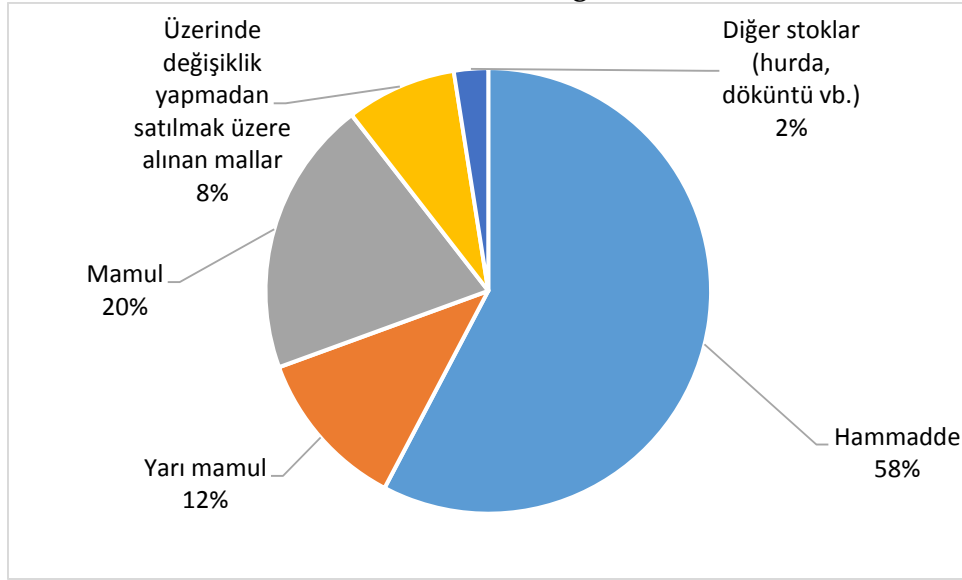
Bu ARGE faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmek olduğu görülmektedir. Bunu ürünlere yönelik yenilikler, hizmetlere yönelik yenilikler ve lojistik/dağıtım/teslimat yöntemlerine ilişkin yenilikler izlemektedir.

Grafik-14: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

Bir önceki yıla göre yatırımlarda yapılan değişikliklerde teknoloji kullanımının ve genel olarak yatırım miktarının arttığı tespit edilmiştir. Bozuk ürün sayısı azalmış ve teslimat sürelerinde belirgin bir değişiklik olmamıştır.

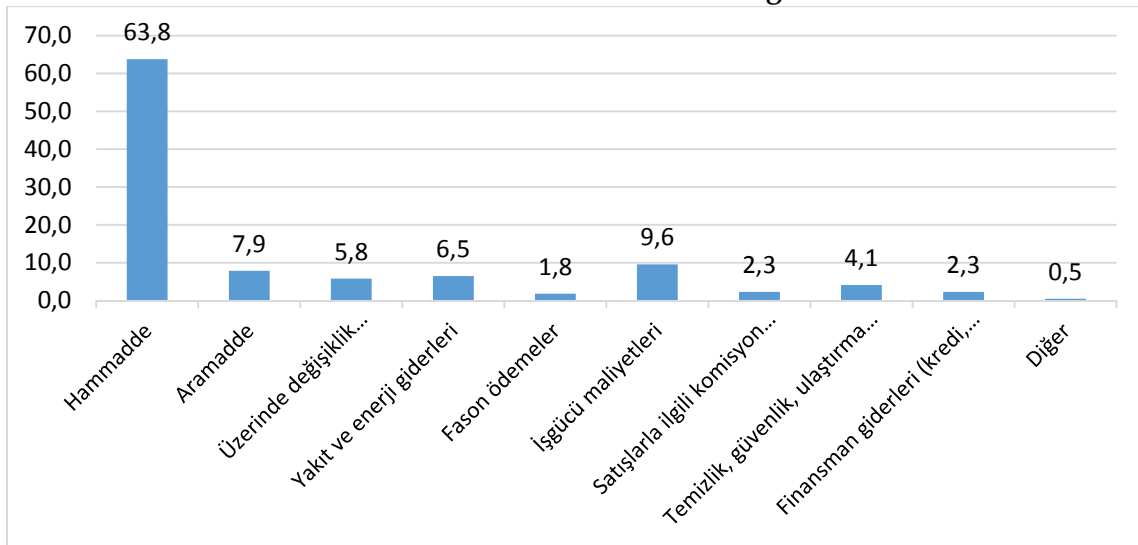
3.2.4. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Grafik-15: Stok Dağılımı

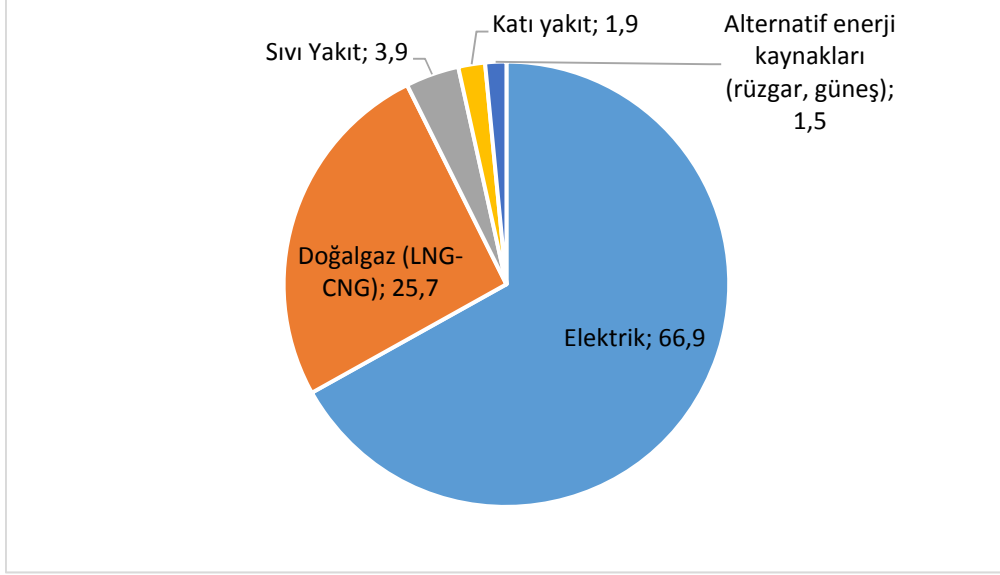
Ürünler, maliyetler, ticaret ve stok verilerini incelediğimiz yukarıdaki grafiğe bakacak olursak stok dağılımında en büyük stok payını sektörde hammadde stoklarının teşkil ettiğini görmekteyiz. Hammaddenin ardından mamul stokları ve yarı mamul stokları toplam stokların %90 'ını oluşturmaktadır.

Grafik-16: Satın Alım / Harcama Dağılımı

Stok verilerine paralel şekilde hammadde üzerine yapılan harcama toplam satın alımların yaklaşık %64'üne tekabül etmektedir. İkinci en büyük harcama kalemi ise firmalar açısından işgücü maliyetleri olmuştur.

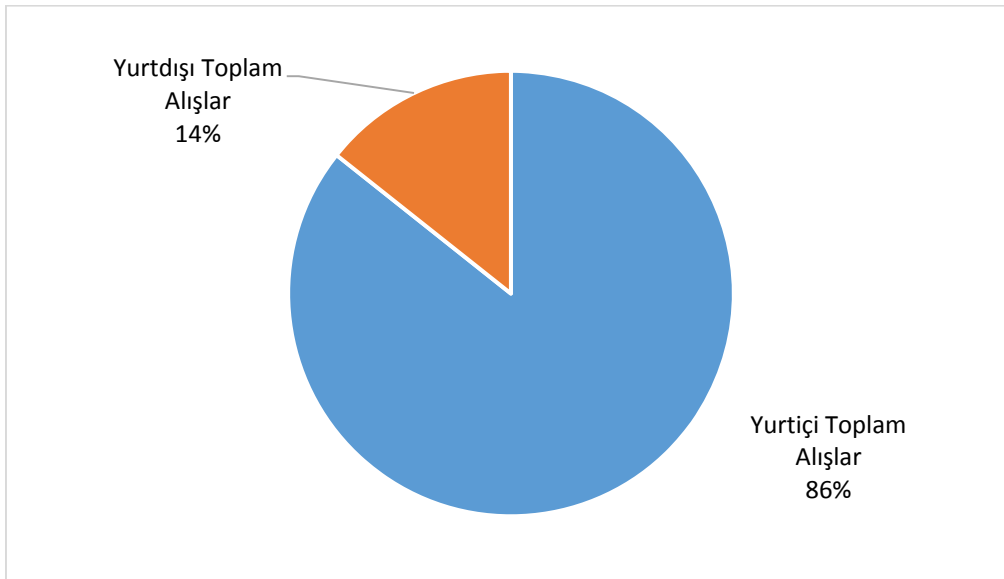
Grafik-17: Kullanılan Enerji Dağılımı

Üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrik ve doğal gazdan elde edilmektedir. Alternatif enerji kaynakları en az kullanılmaktadır. Bu oran içerisinde Elektrik %67 'ye yakın değerle birinci sırada bulunmaktadır.

Firmalar enerjinin tamamına yakını piyasadan temin etmektedirler. Firma içinde üretilen enerji kullanılan toplam enerjinin %6'sı kadardır.

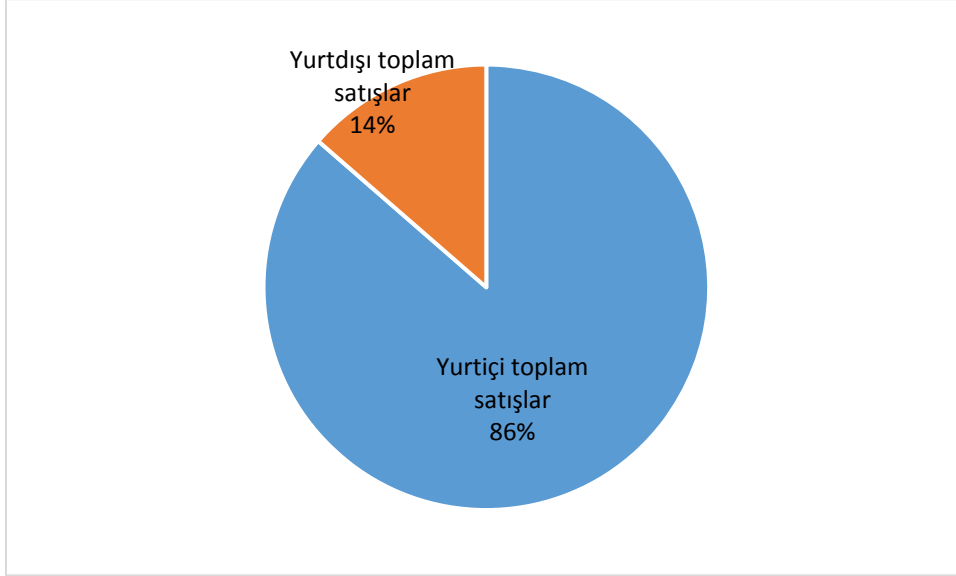
Grafik-18: Hammadde Satın Alım Yeri

Kullanılan hammaddenin %86'sının yurtiçinden, kalan %14'ünün ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir.

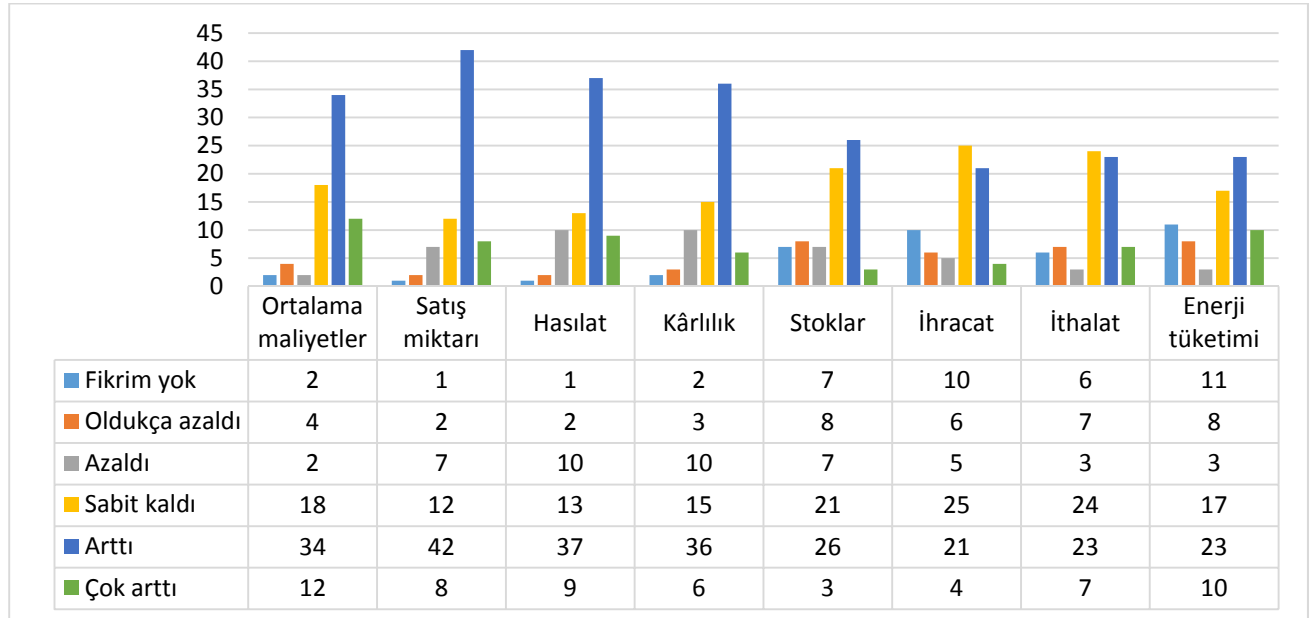
Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarı mamul gibi girdilerin menşei açısından firmalar değerlendirildiğinde, sektör içerisinde %90,5 oranında yerli ürünler kullanıldığı yurt dışı alımların ise %9,5 düzeyinde seyrettiği görülmektedir.

Grafik-19: Ürün Satış Yeri

Ürün satış yeri sorularına verilen cevaplara baktığımızda ise Sadece %14 lük bir kısmın yurtdışı satışlardan oluştuğu ve geri kalan %86 lük kısmın yurtiçi satışlara denk geldiğini görmekteyiz.

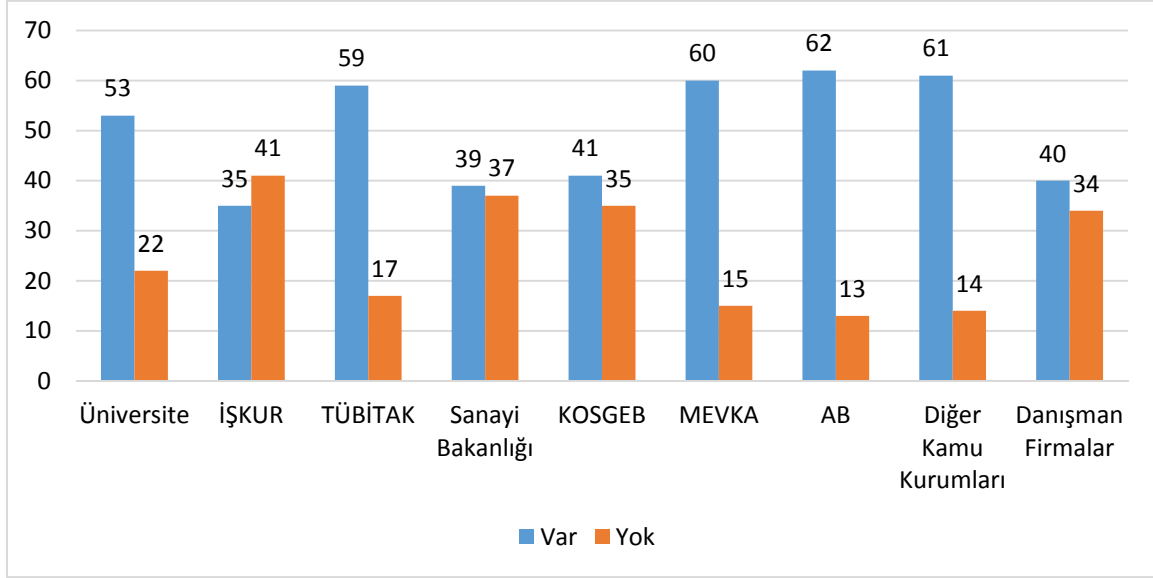
Grafik-20: Ekonomik Faaliyetler

Ekonomik faaliyetlerin gelişmesine verilen cevaplarda ise satış miktarlarında artış olduğu görülmektedir. Buna paralel şekilde hasılat ve karlılık oranlarında da artış olduğu ankete katılan firmalar tarafından belirtilmiştir. Fikir beyan edilmeyen en büyük seçenek enerji tüketimi ve dış ticaret verileri olmuştur.

3.2.5. İşbirliği

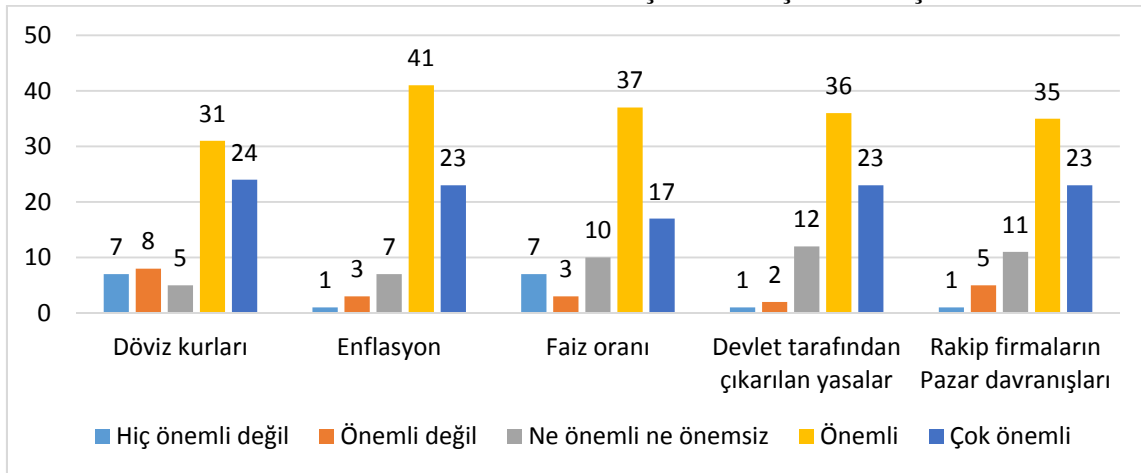
Grafik-21: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

Firmaların işbirliği yaptığı organizasyonlarda AB projeleri ilk sırada yer almaktadır. Bunun diğer kamu kurum destekleri ve MEVKA projeleri takip etmektedir. En az işbirliği İŞKUR ve sanayi bakanlığı ile yapılmaktadır.

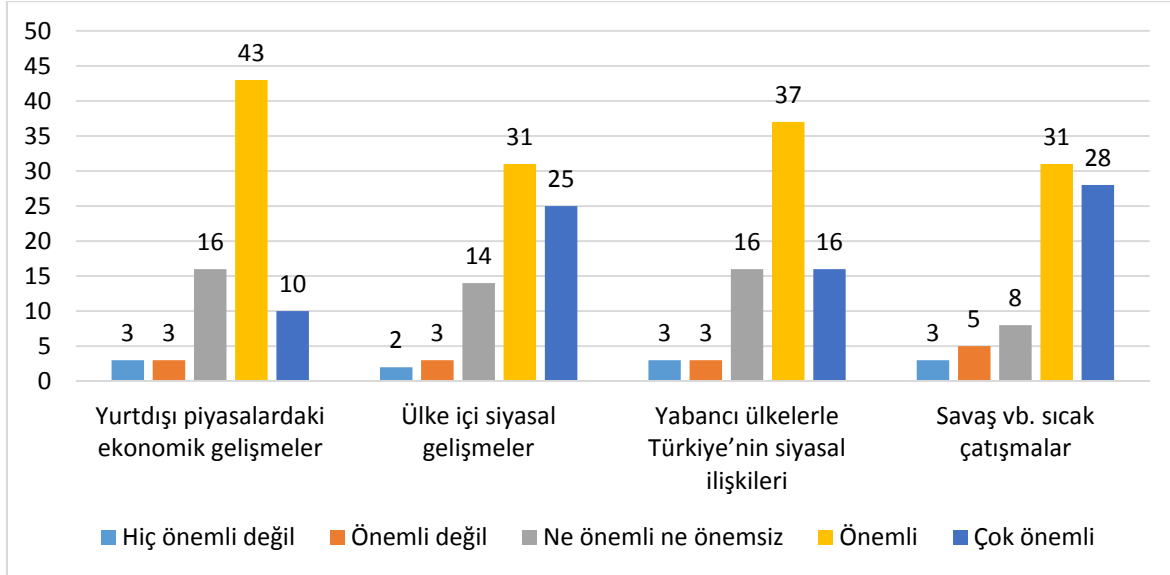
3.2.6. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Ekonomik ve politik gelişmelere ilişkin görüşlerde ise en önemi görülen konu başlığının enflasyon olduğu görülmektedir. Bu değişkeni faiz oranı ve devlet eliyle çıkarılan yasalar izlemektedir.

Grafik-23: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Patent sayılarına bakacak olursak 2 firmanın 5, 1 firmanın 4 patenti bulunmaktadır. Hiç patente sahip olmayan 16 firma ankete katılan gıda ürünleri imalatı sektöründe bulunmaktadır.

Yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istendiğinde firmaların %30,77'sinde yatırımların aynı kaldığı, %42,31'inde arttığı ve %5,13'ünde azaldığı görülmektedir.

4. Sonuç

Yapılan bu anket çalışması kapsamında 77 adet firma ile görüşülmüş ve ankete cevap verenler arasında en eski şirket 1983 yılında faaliyetine başlamıştır. Bu firmalardan 1 tanesi ferdi mülkiyet, 12 tanesi komandit şirket, 16 tanesi limited şirket, 9 tanesi anonim şirket kalan 2 tanesi ise diğer şirket türlerindedir.

Analize konu olan firmaların büyük bölümünün yurt içi satış ile ilgilendiği ve ihracat faaliyeti olmadığı görülmektedir. Birçoğu fason üretim de yapan firmaların kurumsallaşma modellerine ihtiyaç duydukları tespit edilmiş ve AR-GE faaliyetlerine ağırlık vermeleri kurumsallaşma ve büyümeleri önünde en önemli aşama olarak görülmüştür. Firmaların yurtdışı pazarda rekabet avantajı sağlayabilmeleri için orta ve uzun dönemli sabit maliyetlerinde devlet desteği gerekmektedir.

Özellikle proje ve desteklerden faydalanma konusunda yetersiz kalınmıştır. Devlet desteği (teşvikler) ve proje destekleri ile kurumsallaşma aşamalarını tamamlayan KOBİ ağırlıklı işletmelerin yurt içi satış dışında ihracata yönelmeleri üretim kapasiteleri açısından mümkün gözükmemektedir. Zira hammaddelerin %85 e yakın bir kısmını yurt içi piyasadan temin edebilen bu firmalar açısından ara malı ithalatı döviz baskısından bağımsız enflasyon ile bağlantılı şekilde devam etmektedir.

Kaynakça

- Akın, F, (2012), "Gıda Ürünleri ve İçecek Sanayinin Ekonomik Özellikleri", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi** 14/3 ss.17-70.
- Baltacı, A., Burgazoğlu, H., Kurtuldu, S. (2014), "Kırklareli İli Gıda Ve İçecek İmalatı Sektörünün Rekabetçilik Düzeyinin Analizi", **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 14 , Yıl:14 , Sayı:1, 14:75-94
- Baltacı, F.,Kavacık, M., Şentürk, F. K., ve Kurar, İ. (2014). "Yöneticilerin Liderlik Özelliklerinin Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi: Alanya'da Bulunan 4 ve 5 Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Araştırma". **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(14), 59-85.
- Cinar, S. ve Pauwels, R. (2015), **The Turkish Food and Beverage Sector**, Flanders Investment and Trade,
- ÇKA (2015), **Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı Sektörel Analiz Raporu**, http://www.cka.org.tr/dosyalar/Gıda_icecek_raporu.pdf
- Gürlük ,S. ve Turan, Ö. (2008),` Dünya Gıda Krizi: Nedenleri ve Etkileri`, **U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi** Cilt 22, Sayı 1, 63-74
- ORAN (2013), **TR72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) Gıda Sektörüne Yönelik İmalat Sanayi Raporu**, http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/Dokmerkezi/TR72_Gıda_Sektörü_Imalat_Sanayi_Raporu.pdf
- T.C. Sanayi Genel Müdürlüğü (2013). **Gıda ve İçecek Sektörü Raporu** (2013/1), www.iso.org.tr/file/gıda-ve-icecek-sektör-raporu-83.pdf
- TÜİK (2010) **Bölgesel Göstergeler TR-52 Konya Karaman**, ISSN:1307-0894
- TÜİK (2014) **Yıllık İş İstatistikleri**
- UNIDO (2016), **World Manufacturing Production**,
- YENAL, N. Z. 2001. "Türkiye'de Tarım ve Gıda Üretiminin Yeniden Yapılanması ve Uluslararasılaşması". **Toplum ve Bilim**, Sayı: 88, İstanbul, s. 32-54.

Konya'da Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü

Prof. Dr. Zeynep KARAÇOR
Dr. Rahime Hülya ÖZTÜRK

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Tekstil ve hazır giyim sanayi, birbirleri ile olan etkileşimleri ve hazır giyim sanayinin üretim ve dağıtım zincirinden kaynaklanan yakın ilişki nedeniyle çoğu zaman birbiri yerine kullanılan iki terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekstil, sadece iplik ve kumaş üretimi anlamına gelmemekte, halıcılık, otomotiv, yangın söndürme hortumları gibi birçok farklı alanda da kullanılmaktadır (Arslan, 2008:23).

Uluslararası Sanayi Sınıflandırması Standardı (ISIC) tekstil ve hazır giyim sanayini ISIC 17 ve ISIC 18 ile tanımlamaktadır. Bu iki sektör alt gruplara bölünmüş ve tekstil ve hazır giyim sektörleri dikey olarak yapılandırılmışlardır. Ürün akışı, hammaddenin ipliğe dönüşmesi ile başlamakta daha sonra kumaş dokuma, örme işlemleri gelmektedir. Sanayide polimerizasyon, eğirme, doku verme, örme, baskı, boyama, apreleme ve diğer önemli ekstrüzyon işlemleri yer almaktadır.

Pamuk ipliği, pamuklu ve yünlü dokuma, suni-sentetik ve ipekli dokuma ve trikotaj (örme) sanayini içeren tekstil sektörünün son aşamasını hazır giyim oluşturmaktadır. Teknolojideki ve tüketici taleplerindeki gelişmeler tekstil ürünlerinin, dolayısıyla sektörün kapsamını da genişletmiştir. Sektör, kullandığı hammaddeler ve işlem özellikleri bakımından "hafif endüstri" tanımına girmektedir. Üretim aşamaları ve kullanılan makinelerin çeşitliliği, üretim hızının düşüklüğü gibi nedenlerle "emek-yoğun" bir sanayi dalı olarak tanımlanan tekstil sektörü son yıllarda sanayide görülen önemli yapısal değişiklikler sonucu "sermaye-yoğun" bir sanayi dalı haline dönüşmüştür.

Hazır giyim, kısa sürede seri olarak ortaklaşa yapılan üretim şeklinde tanımlanabilir. Rahat ve kısmen ucuz bir giyim şeklidir. Endüstri devrimine bağlı olarak değişen sosyal koşullar ve teknolojik ilerlemeler, ısmarlama giyim ve terzilik sanatının yerini hazır giyimin almasına neden olmuştur (İTO, 2007:15).

Hazır giyim sektörü vasıflı ve özellikle vasıfsız iş gücüne sağladığı istihdam ile çağdaş yaşam standartlarına ulaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda iş birliği yaptığı yan sanayilerin (astar, tela, düğme, fermuar vb.) gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Diğer sektörlerle göre az yatırım sermayesi gerektiren bir sanayi dalı olması ve günümüzde çok duyarlı bir konu olan çevreyi kirletmemesi, hazır giyim sektörünün önemini daha da artırmaktadır.

Sanayi devriminden bu yana başta İngiltere olmak üzere gelişmiş ülkelerin sanayileşme sürecine damgasını vuran ve günümüzde de gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarında benzer bir rol oynayan hazır giyim sanayi, ileri teknoloji sektörlerinin ağırlığına rağmen, gelişmiş pazar ekonomilerinde de yaratılan katma değer sıralamalarında ilk sıralarda yer almaktadır.

Son yıllarda tüm imalat sanayiinde olduğu gibi tekstil ve hazır giyim sanayiinde de ürünlerin nihai katma değeri içinde hizmet bileşeninin payı artmıştır. Tüketici beklentilerinin de bu

doğrultuda yönlendirmesi nedeniyle Ar-Ge, tasarım, tedarik, lojistik, pazarlama, müşteri ilişkileri gibi hizmetler giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Güleryüz, 2011:8).

Değer zinciri bir firmanın tüm faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin diğer faaliyetlerle olan ilişkisinin sistematik incelenmesidir. Bir ürünün nihai olarak ortaya çıkmasında ve tüketiciye sunulmasında pek çok firmanın faaliyetleri etkilidir. Bu firmaların bir araya gelmesiyle de değer sistemi ortaya çıkmaktadır. Rekabet avantajı kazanma ve bunu sürdürebilme sadece firmanın kendi içindeki değer zincirinin anlaşılmasına değil firmanın tüm değer sistemi içinde ne kadar uygun olduğuna da bağlıdır (DPT, 2007:31)

Hazır giyim ürününde katma değerın yüzde 10'u tekstil üreticisi tarafından, yüzde 20'si hazır giyim üreticisi tarafından, yüzde 20'si tasarımı yapan marka sahibi tarafından, yüzde 50'si ise satış ve dağıtım yapanlar tarafından yaratılmaktadır(OECD, 2001:9). Dolayısıyla nihai dağıtım kanallarına en iyi şekilde ulaşılarak bu sektörde daha yüksek katma değer elde edilmesi mümkündür(Güleryüz, 2011:8).

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye'de Genel Eğilimler

2005 yılında kotaların kalkmasıyla birlikte, dünya hazır giyim pazarında hem arz hem de talep yönünde şiddetli bir rekabet yaşanmaya başlamıştır. Kötüleşen ekonomik koşullar nedeniyle A.B.D, Almanya ve Japonya gibi büyük ülkelerde tüketicilerin satın alma kararlarında fiyatın önemi artmaya başlamıştır. Özellikle, tüketicilerin belirli bir kalitedeki ürünü daha düşük fiyatlardan talep etmesi, hazır giyim ürünleri üzerinde ciddi bir fiyat baskısı yaratmıştır. Diğer taraftan, perakende sektöründe faaliyet gösteren firmaların çeşitlenmesi, sayılarının artması ve faaliyetlerinin genişlemesi hazır giyim ürünlerindeki fiyat rekabetini şiddetlendirmiştir. Örneğin, geçmişte distribütörlerden ya da doğrudan ithalatçılardan alım yapan perakendeciler, günümüzde doğrudan ithalata, hatta ucuz işçilikle üretim yapan ülkelerde fason üretime yönelmişlerdir. Bu da perakendecilere, aracılar olmadan doğrudan tüketiciye ulaşma imkânı vermiş ve fiyatların düşmesine yol açmıştır. Kotaların kalkmasıyla birlikte, büyük alım gruplarının alımlarını tek ya da birkaç ülkede yoğunlaştırması ve bunu üreticiler üzerinde kullanması, fiyatlar konusunda üreticilerin aleyhine önemli bir baskı unsuru oluşturmuştur. Dolayısıyla, bu baskı, hem üretici ülkeler arasında, hem de aynı ülkedeki üreticiler arasında şiddetli bir rekabetin yaşanmasına yol açmıştır. Kotaların kalkmasıyla dünya tekstil ve hazır giyim pazarlarındaki koşullar değişmiş, firmaların 2005 öncesinde sahip oldukları tedarik imkânları büyük ölçüde sınırlanmıştır. Yeni dönemde ürün tedariki yanında hizmet sunumu da önem kazanmıştır. Dünya hazır giyim üretim kapasitesinin talepten iki kat daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Dünya tekstil ve hazır giyim ticaretine etki eden en önemli olay, Çin'in 11 Aralık 2001 tarihinde DTÖ'ye 143. üye olarak girmesi olmuştur. Çin bu üyelikle, DTÖ'nün "Tekstil ve Konfeksiyon Antlaşması"na tabii olmuş ve 2005 yılından itibaren kotaların kaldırılmasıyla tekstil ve konfeksiyon ihracatını önemli oranda artırmıştır. Bununla birlikte, 1,5 milyarlık nüfusa sahip olan Çin, yaklaşık 150 milyonluk yüksek gelirli bir kitle ile aynı zamanda önemli bir pazar durumuna gelmiştir. Dünya hazır giyim ihracatı 2010 yılında 354 milyar dolar civarında gerçekleşmiş olup, bu rakamın yaklaşık 183 milyar doları örme ürünlerden, 170 milyar doları da örülmemiş ürünlerden oluşmaktadır. Örme hazır giyim ticaretinde en önemli yeri tişörtler ve kazaklar tutmaktadır. 2010 yılındaki ticaret tişörtlerde 34 milyar doları, kazaklarda ise 45 milyar doları aşmıştır. Örülmemiş hazır giyim ticaretinde ise en önemli yeri kadın ve kız çocukları için takımlar ile erkek ve erkek çocukları için takımlar tutmuştur. 2010 yılındaki ihracat, kadın ve kız çocukları için takımlarda 47 milyar doları, erkek ve erkek çocukları için takımlarda ise 36 milyar doları aşmıştır.

3. Konya'da Sektör

Tekstil sektörü Konya sanayisinde de önemli bir yere sahiptir. 2001 krizi ile birlikte problemler yaşayan Konya tekstili bu sorunlu dönemleri yavaş yavaş aşmaya başlamıştır. Nitekim 2001 krizinden önce şehrimizdeki tekstil atölye sayısı 500 iken bu sayı krizin ardından 100'e düşmüştür. Bu sektör ekonomideki mevcut aksaklıklardan en fazla etkilenen sektörlerden birisidir. Girdiler, dövizle ve ithalatla sağlandığı için sektör fazlasıyla kırılganlıklar taşımaktadır. Zamanla yatırımcıların sayısının artması firma sayısında artış sağlamıştır (www.kto.org).

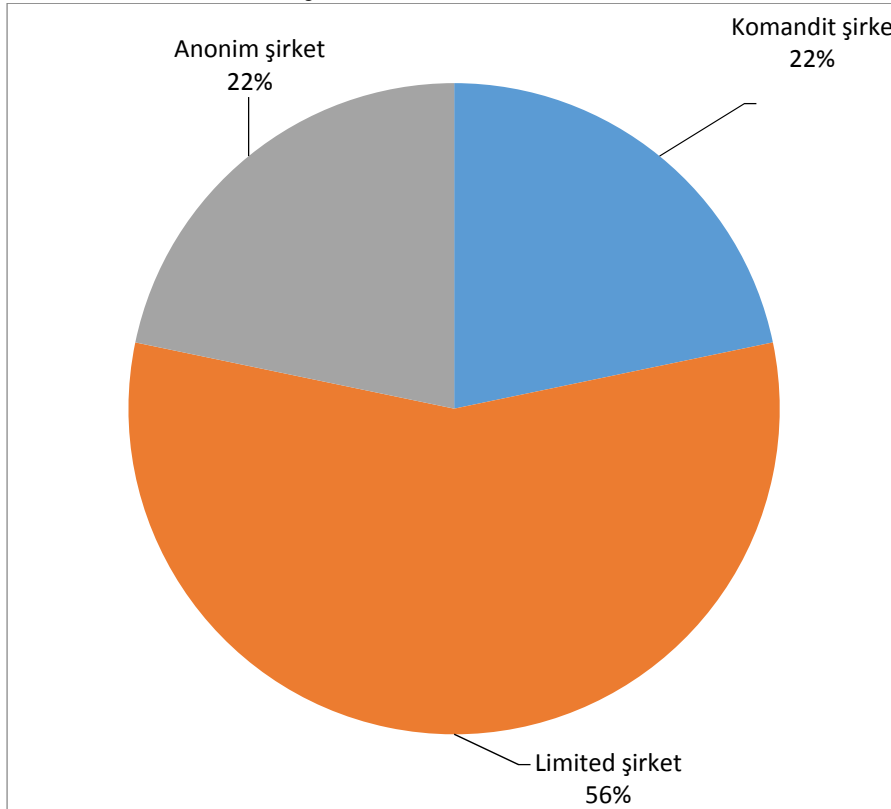
3.1. Anket Bulguları ile Konya'da Hazır Giyim ve Tekstil Ürünleri Sektörleri

Aşağıdaki tabloda hazır giyim ve tekstil ürünleri sektörlerine dağıtılan ve geri dönen anketlerin alt sektörler göre dağılımı yer almaktadır. Firmaların NACE kodlarına göre dağıtım Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Reel Sektör Ar-Ge ve Uygulama Dairesi Sanayi Müdürlüğü'nün oluşturmuş olduğu sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

3.1.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

Vergi yükümlülüğü açısından firmalara bakıldığında 22 tanesi birinci sınıf tüccar 1 tanesi ikinci sınıf tüccar statüsünde yer almaktadır. Hukuki statüleri bakımından ise ele alınan firmaların %56'sı limitet şirket, %22'si anonim, %22'si komandit şirket konumundadır.

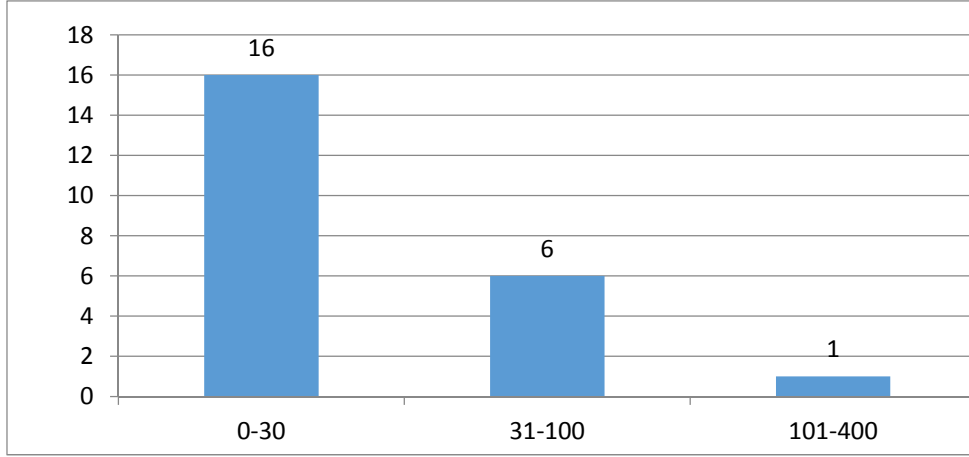
Şekil-1: Hukuki Durum

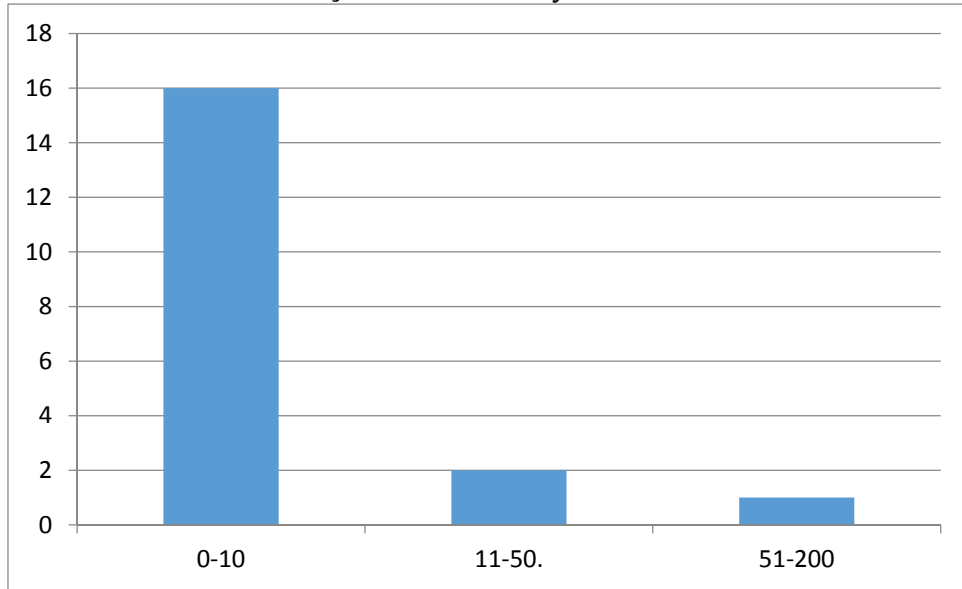
3.1.2. İstihdam Yapısı

Sektörde 643 kişi çalışmaktadır. Firmalar ağırlıklı olarak 100'den az işçi çalıştırmaktadır. Aşağıdaki şekilde dağılım yer almaktadır.

Şekil-2: Çalışan Sayısı

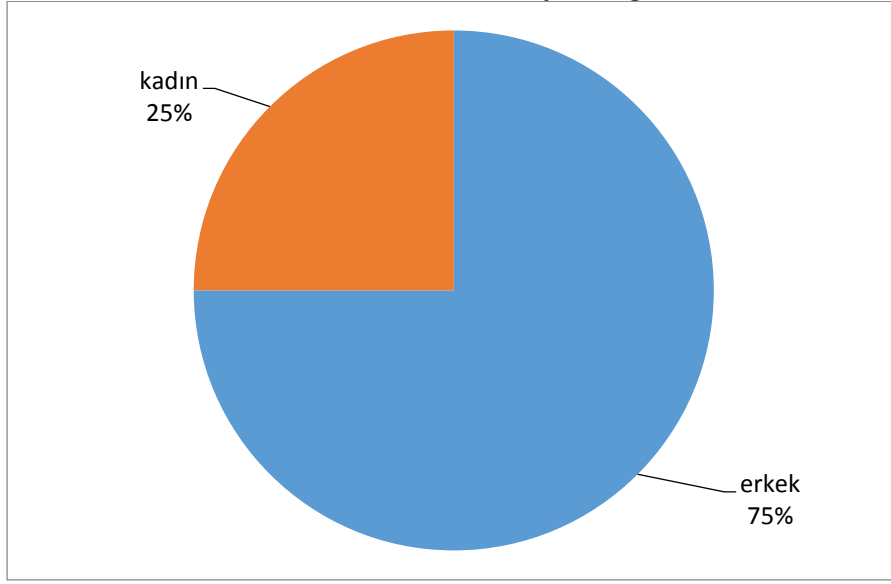

Şekil-3: Ciro (Milyon TL)

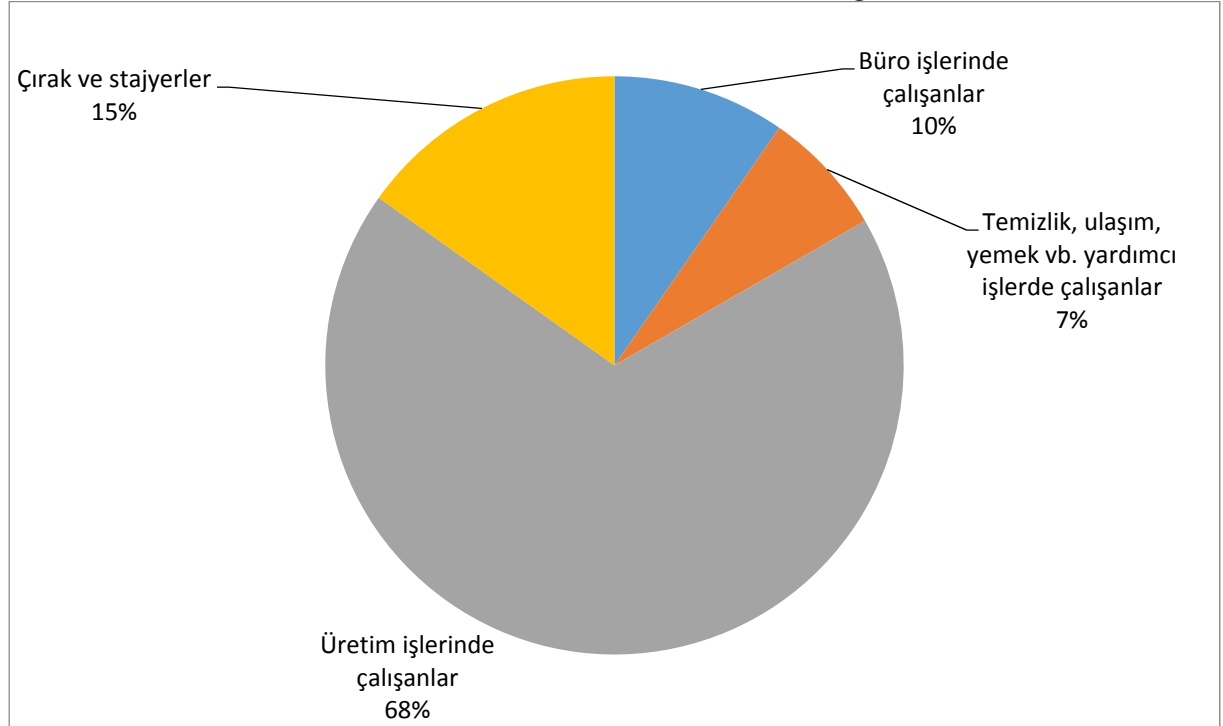

Sektörde ankete cevap veren firmaların 2015 yılındaki toplam cirosu 863 Milyon TL'dir. Firmalar ağırlıklı olarak 10 Milyon TL'nin altında ciro elde etmiştir.

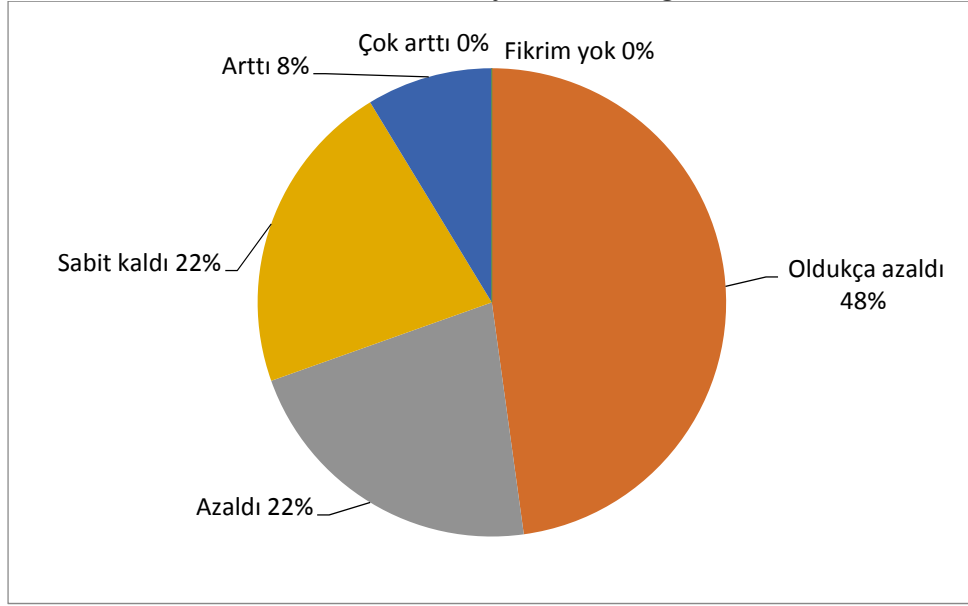
Sektörde çalışanların yaklaşık % 75'i erkek olup, % 25'i kadındır.

Şekil-4: Çalışanların Cinsiyet Dağılımı

Şekil-5’de görüldüğü üzere sektörde üretim işlerinde çalışanların oranı % 68 iken, büro işlerinde çalışanların oranı % 10, temizlik, ulaşım, yemek vb. işlerde çalışanların oranı % 22’dir.

Şekil-5: Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı

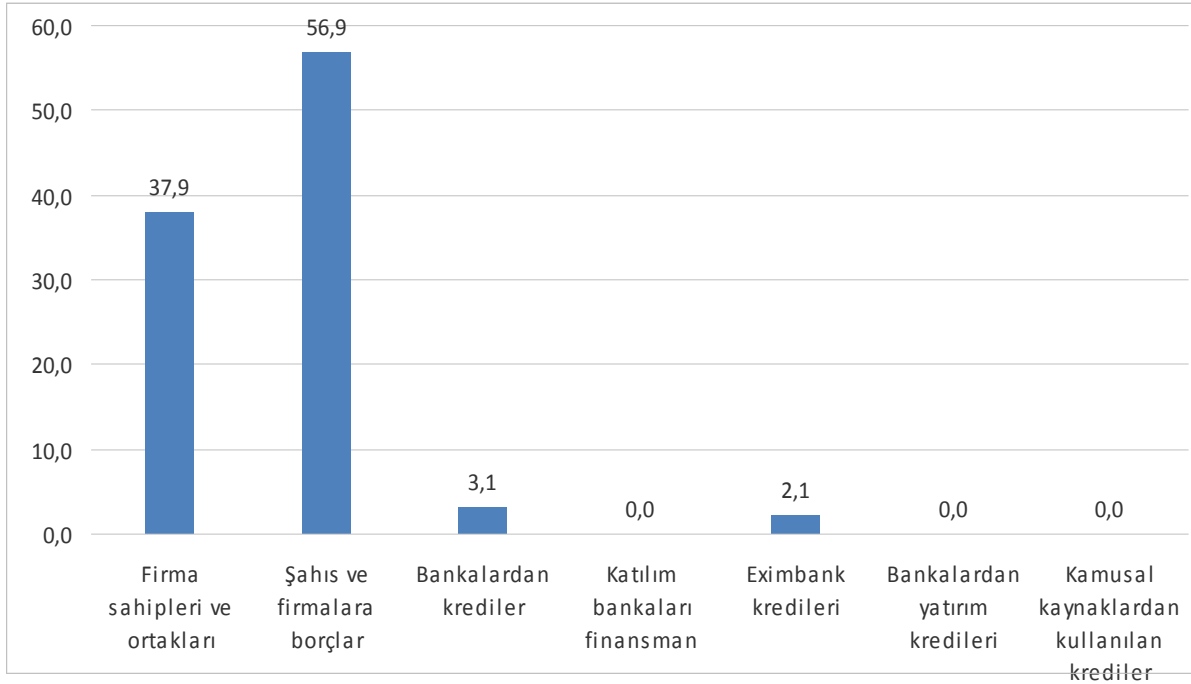
Öte yandan anket uygulanan firmalardan 19 tanesi ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 17 tanesi 10.000.000 TL’den daha az, 1 tanesi 10.000.000 TL ile 100.000.000 TL aralığında, 1 tanesi ise 100.000.000 TL’nin üzerinde ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

Şekil-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

Bir önceki yıl (2014) ile kıyaslandığında istihdamda ortaya çıkan değişim durumu Şekil-6'da gösterilmiştir. Buna göre firmaların %22'si çalışan sayısının azaldığını, %8'i arttığını, %22'si aynı kaldığını ve %48'i oldukça azaldığını bildirmiştir

3.1.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

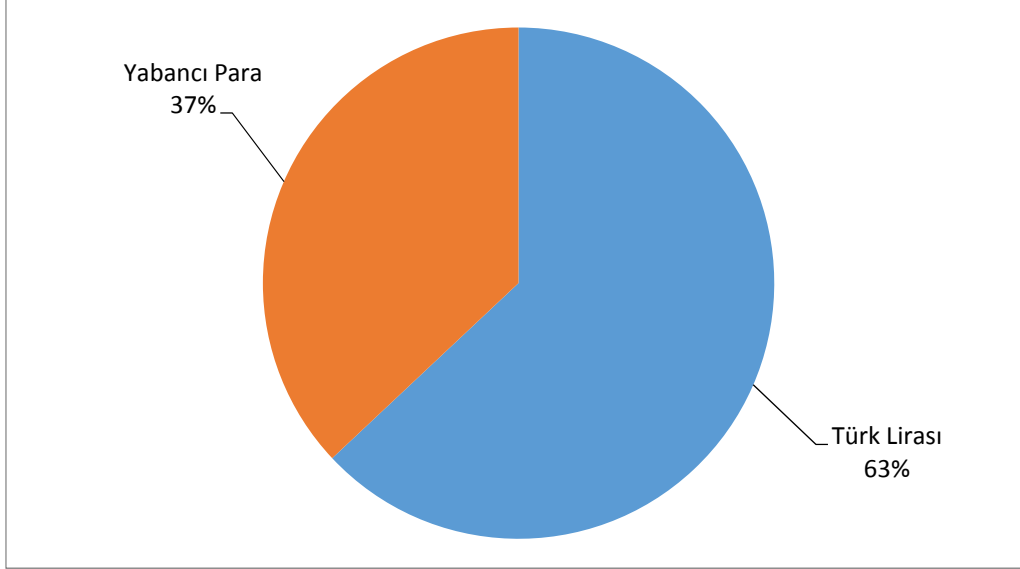
Aşağıda yer alan Şekil-7 firmaların borç-kredi yapıları hakkında bilgi vermektedir.

Şekil-7: Borç-Kredi Yapısı

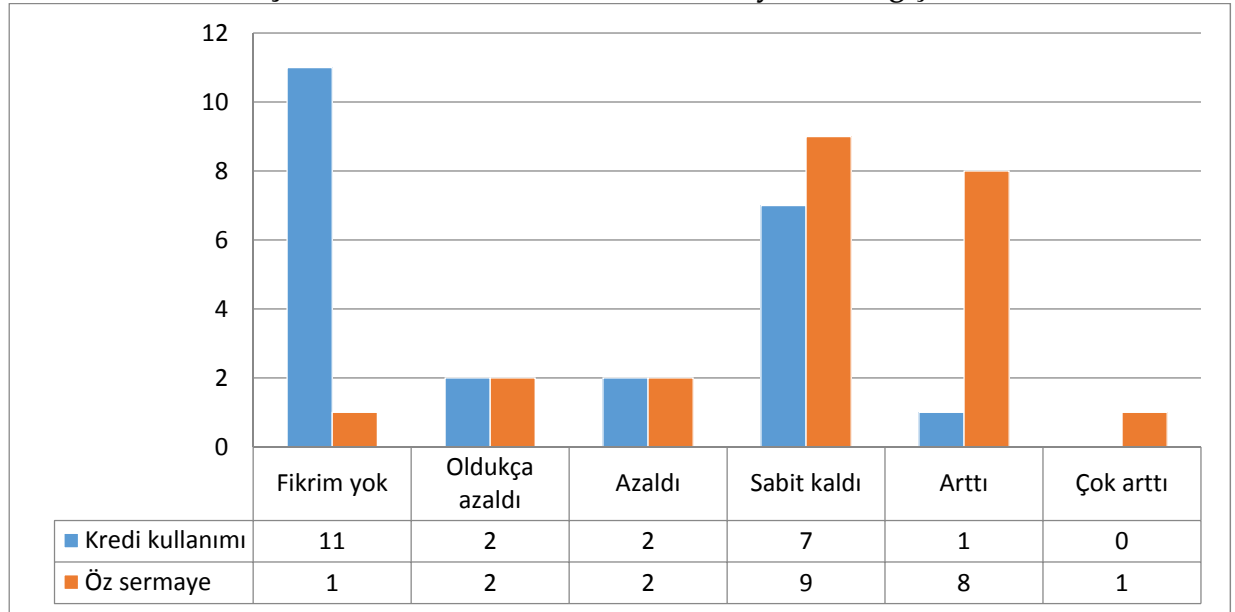
Borç-Kredi yapısı hakkında bilgi sunan Şekil 7'ye göre sektördeki firmaların sahip oldukları borçların % 56,9'u şahıs ve firmalardan, %37,9'u firma sahipleri ve ortaklarından, % 3,1'i ise bankalardan yapılmıştır. Kalan %2,1'i ise diğer kanallardan yapılmıştır.

Ayrıca aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere borçların % 63'ü Türk Lirası cinsinden yapılırken, kalan % 37'si yabancı para cinsinden yapılmıştır

Şekil-8: Para Cinsinden Borçlar

Şekil-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

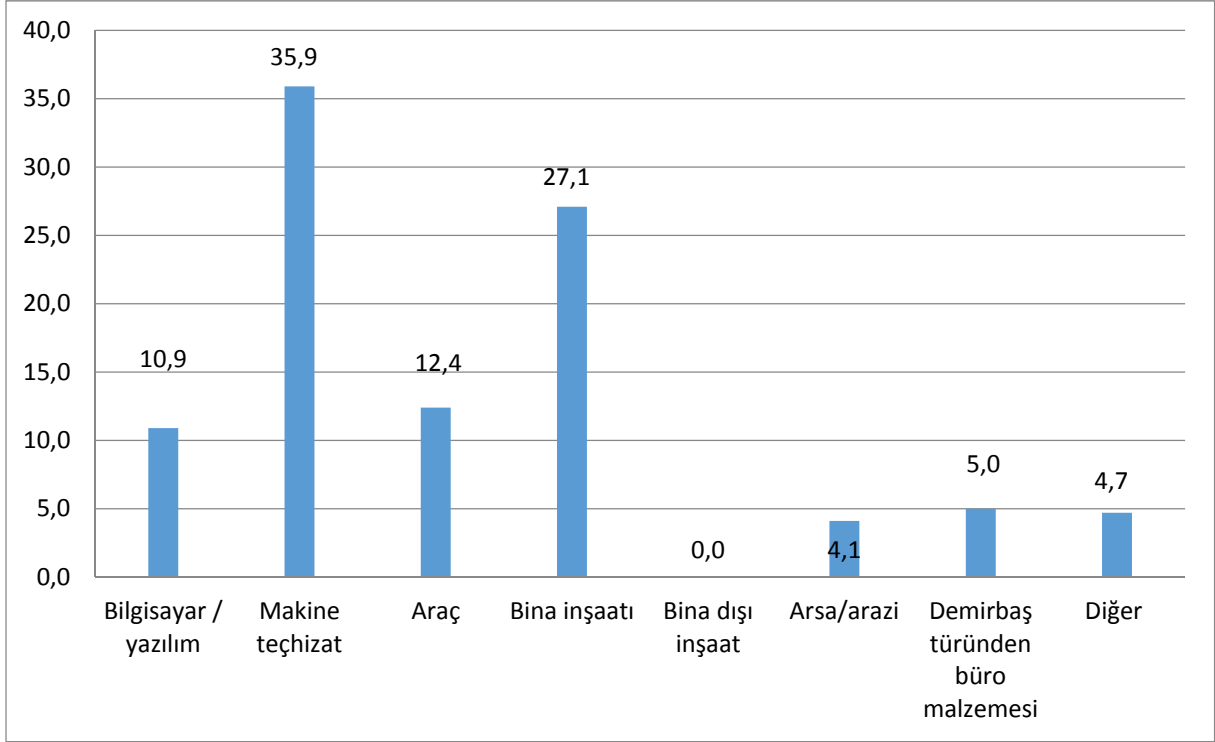

Şekil-9'da firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Genel itibarıyla firmalar kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin sabit kaldığını veya artma eğiliminde olduğunu beyan etmişlerdir. Fikrim yok, oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise diğer cevaplara nispeten daha azdır.

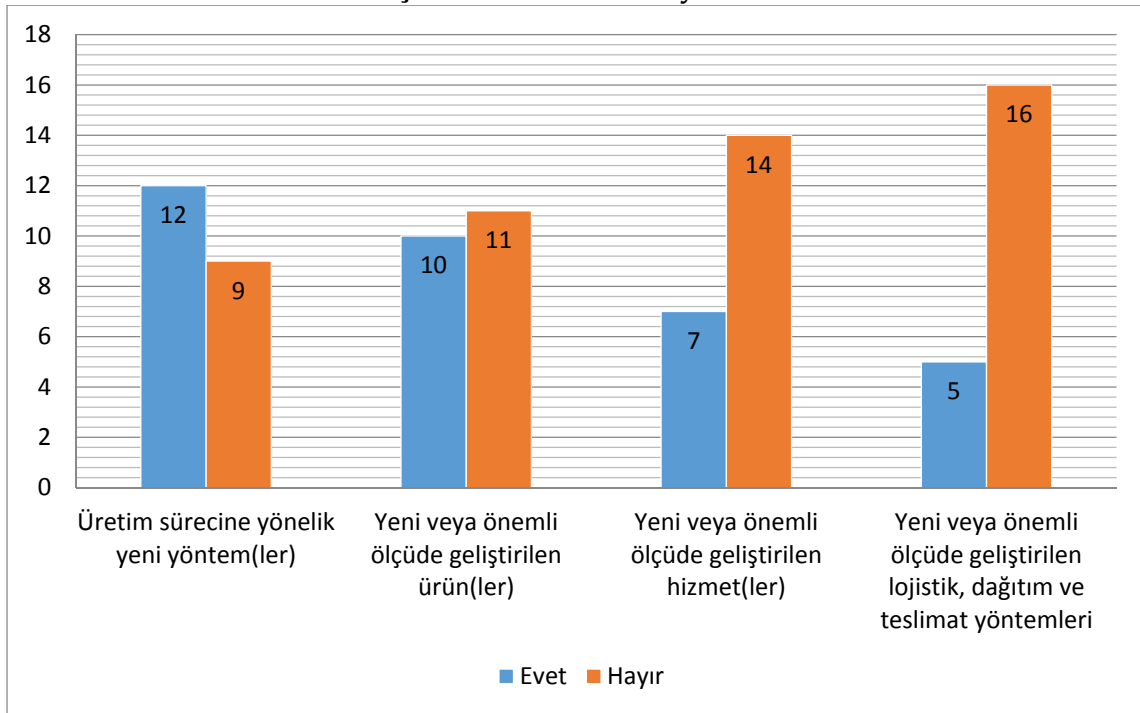
3.1.4. Yatırım, AR-GE, Yenilik ve Teknoloji

Şekil-10'a göre yapılan yatırımların % 35,9'u makine ve teçhizat için yapılırken, % 27,1'i bina inşaatı, % 12,4'ü araç, %10,9'u bilgisayar/yazılım, % 5'i demirbaş türünden büro malzemesi, % 4,1'i arsa/arazi, kalan %4,7'si diğer kalemler için yapılmıştır.

Şekil-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

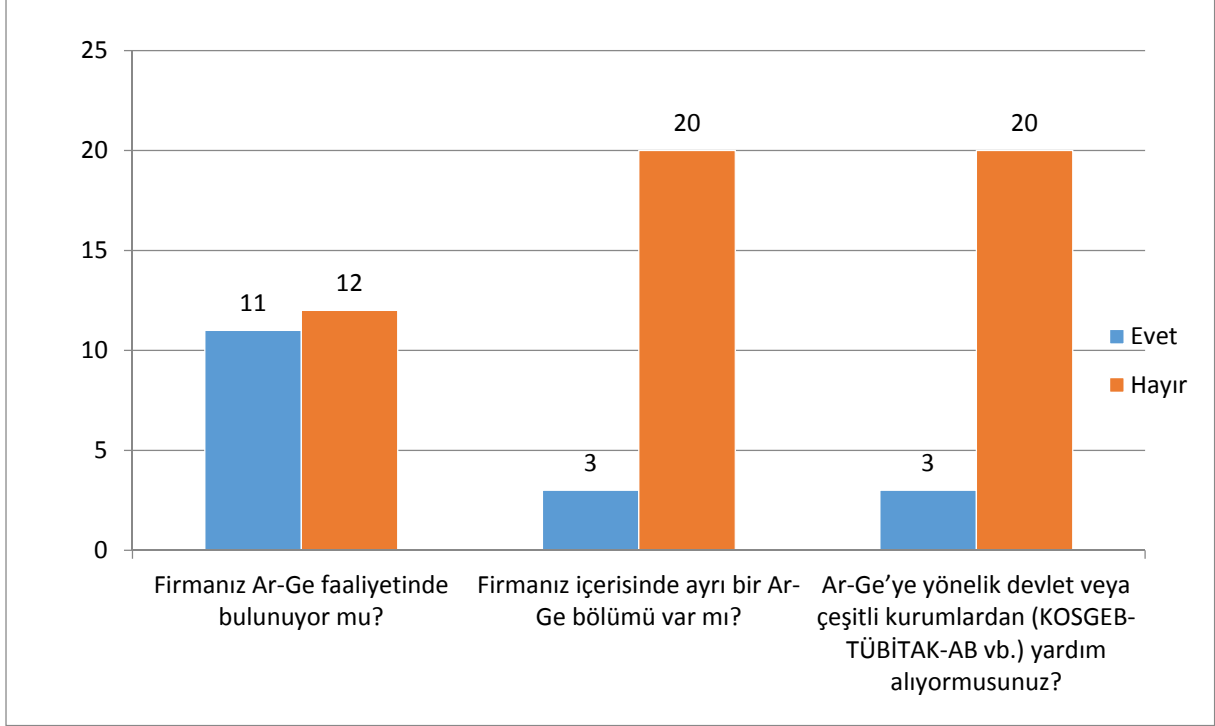

Şekil-11: Yenilik Faaliyetleri

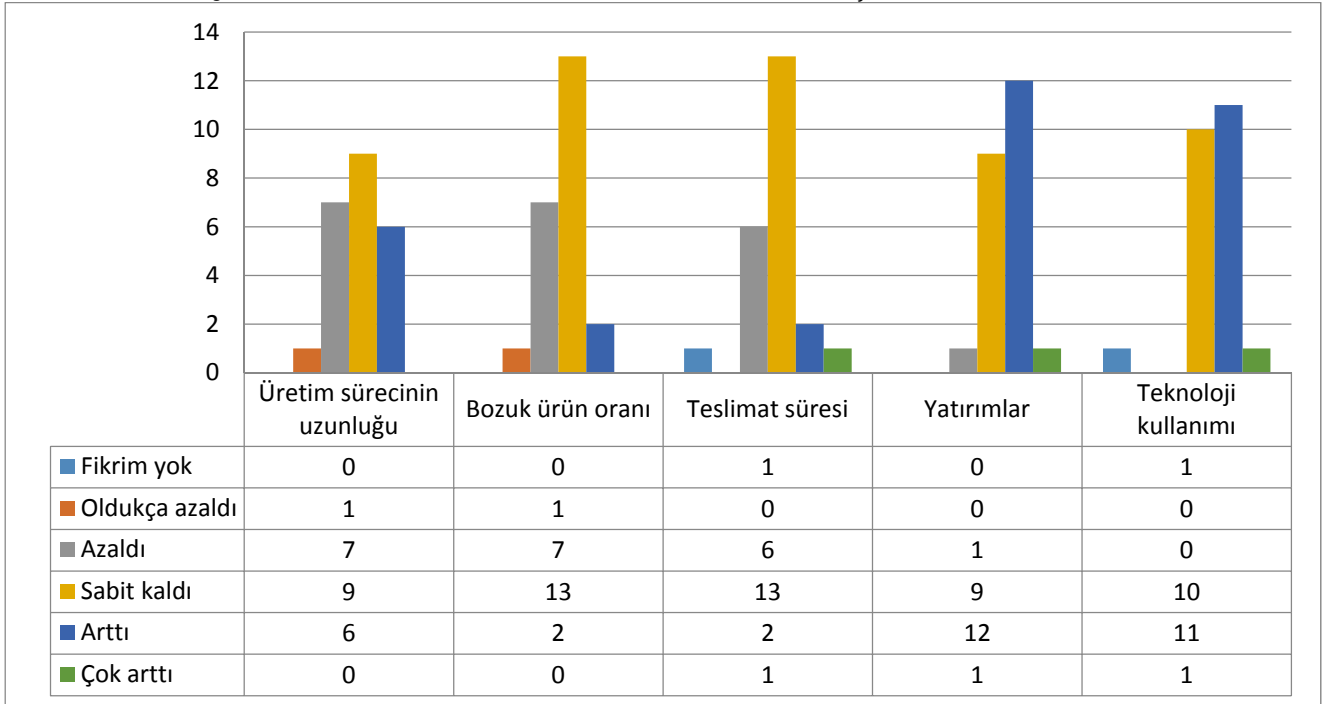

Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı bilgisi Şekil-11’de görülmektedir. Şekilde firma sayıları verilmiştir. Bunlardan bir tanesini yorumlamak gerekirse yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürünler olduğunu ifade eden 10 adet firma bulunmaktadır.

Şekil-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

Şekil-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

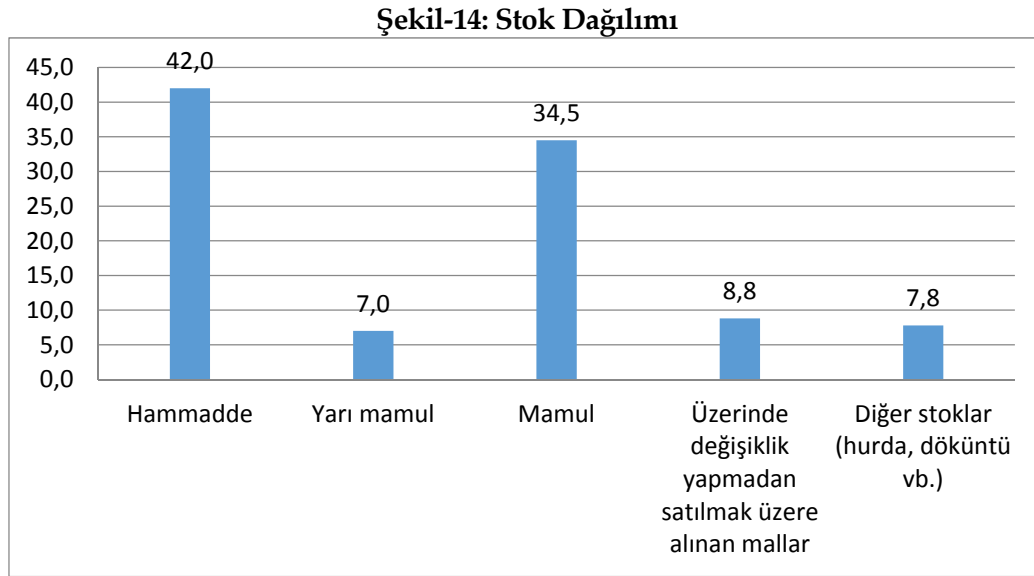

Şekil-13’de firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri yer almaktadır. Şekilde ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014 yılına kıyasla kayda değer bir değişim göstermedikleri yorumu yapılmasına olanak sağlamaktadır.

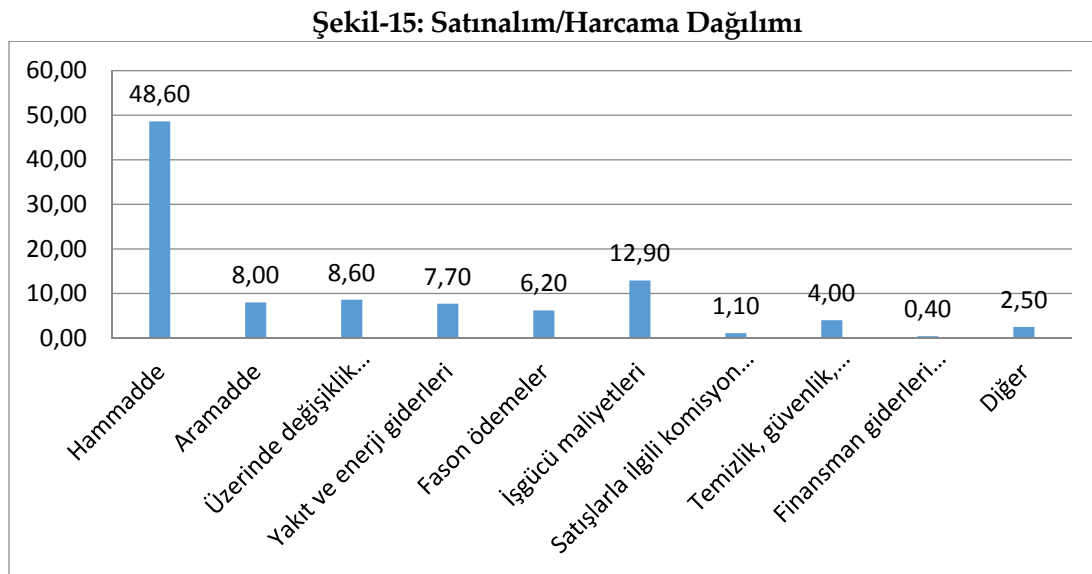
3.1.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret ve Stok

Sektörde yer alan firmaların ağırlıklı olarak ayakkabı ürettikleri söylenilebilir.

Sektörde 2015 yılı itibariyle tutulan stokların yüzde cinsinden payları aşağıdaki Şekil-14’te gösterilmiştir.

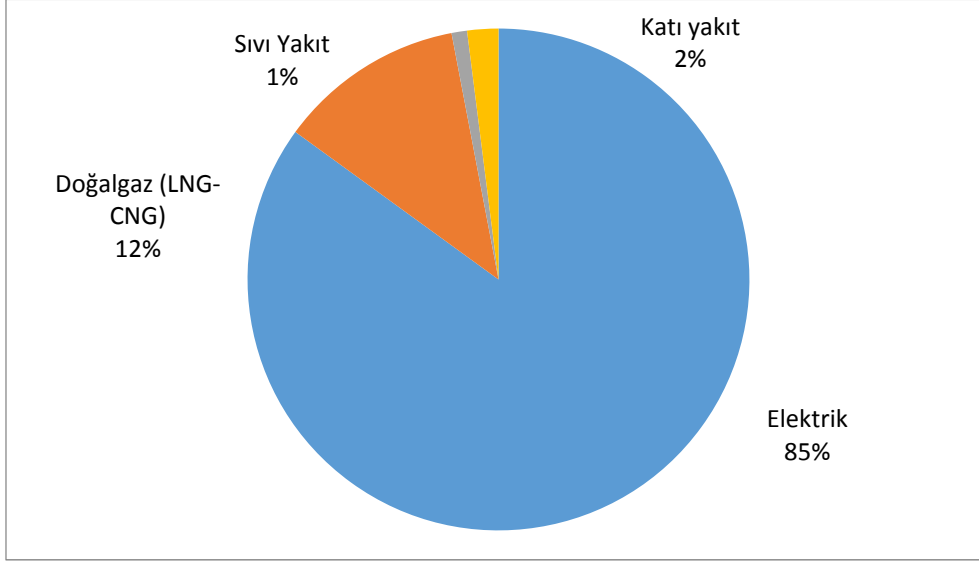
Sektördeki (hasılatla oranla) mevcut stokların büyük çoğunluğu hammadde cinsinden tutulmaktadır. Buna göre hammaddenin toplam stoklar içindeki payı % 42’dir. Ayrıca mamul malların payı %34,5 iken, yarı mamul stokların payı ise % 7’dir.

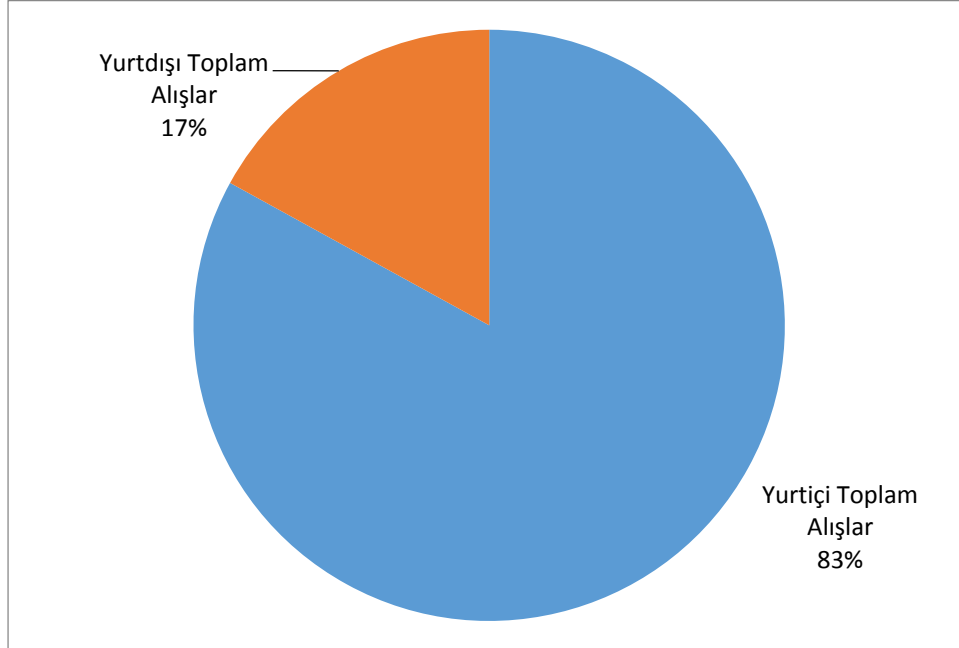
Satınalım/Harcama dağılım grafiğine göre hazır giyim ve tekstil sektöründe yapılan harcamaların %48,60'ı hammadde ihtiyaçları için yapılırken, işgücü maliyetlerinin oransal yüzdesi % 12,9 seviyesindedir. Üzerinde değişiklik yapılmadan alındığı gibi satılan mallar için yapılan harcamalar % 8,6 düzeyinde yer almaktadır. Ara maddeler için yapılan harcamalar ise toplam harcamalar içerisinde % 8'lik bir paya sahiptir.

Kullanılan hammaddenin %83'ü yurtiçinden, kalan %17'sinin ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir. Yapılan satışların ise %82,6'sının yurtiçine, %17,4'ünün ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir.

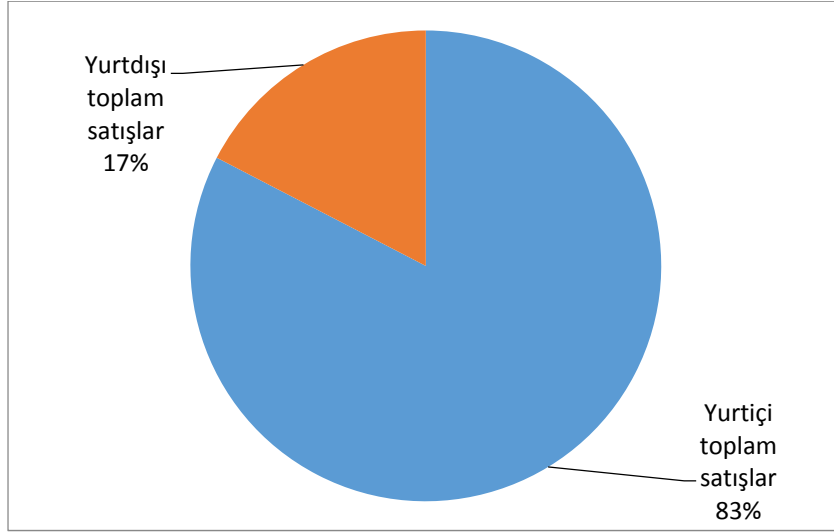
Şekil-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

Şekil-17: Hammadde Satın Alım Yeri

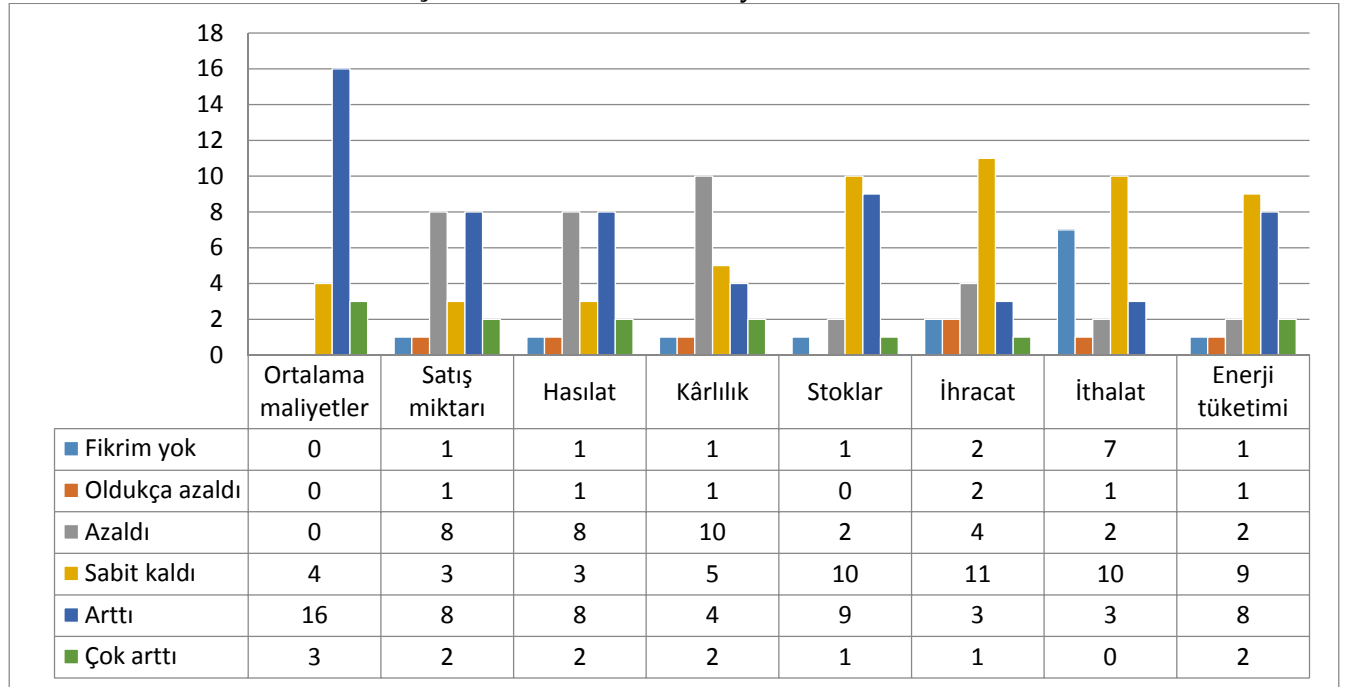

Şekil-18: Ürün Satış Yeri

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda %85'lik pay ile elektriğin ilk sırada yer aldığı ve bunu %12'lik pay ile doğalgazın takip ettiği görülmektedir. Öte yandan alternatif enerji kaynaklarının hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Şekil-19: Ekonomik Faaliyetler

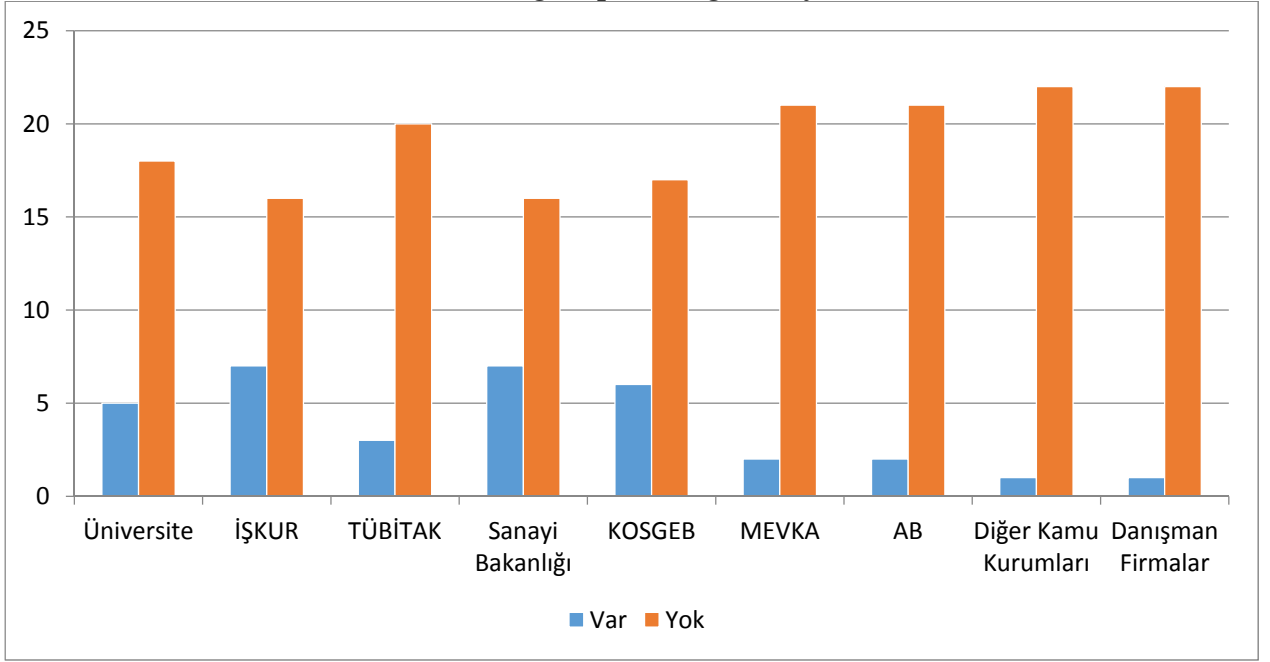

Şekil-19'da firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri yer almaktadır. Yapılan anketler neticesinde sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlenen seçenekler olduğu görülmektedir.

3.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki Şekil-20'de yer almaktadır.

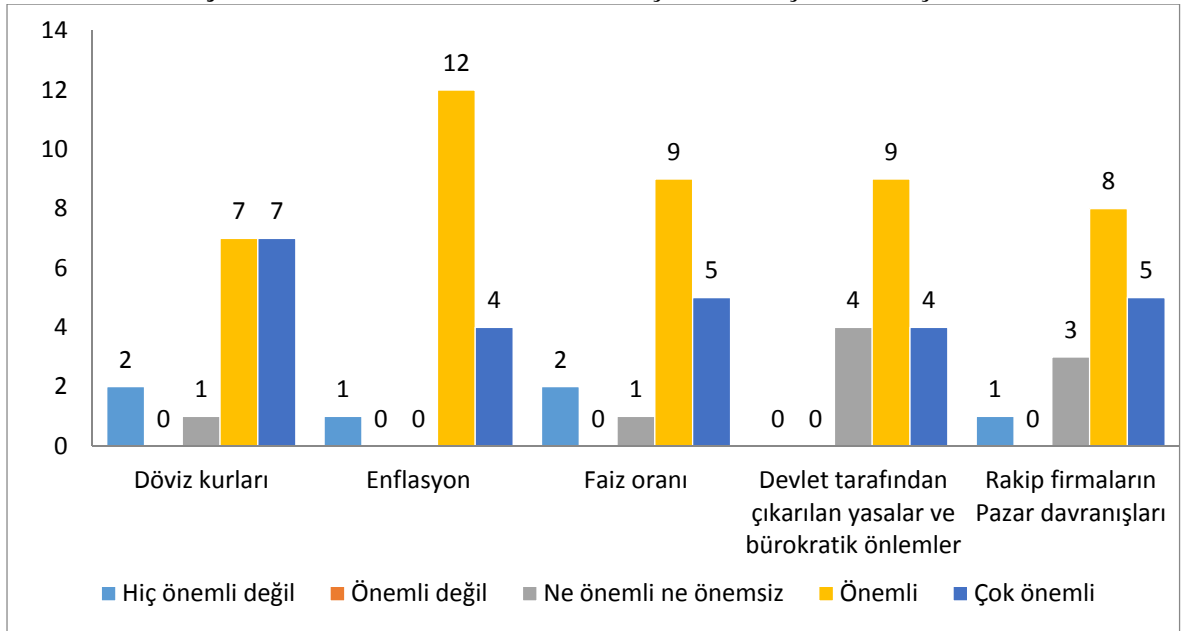
Şekil-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

3.1.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

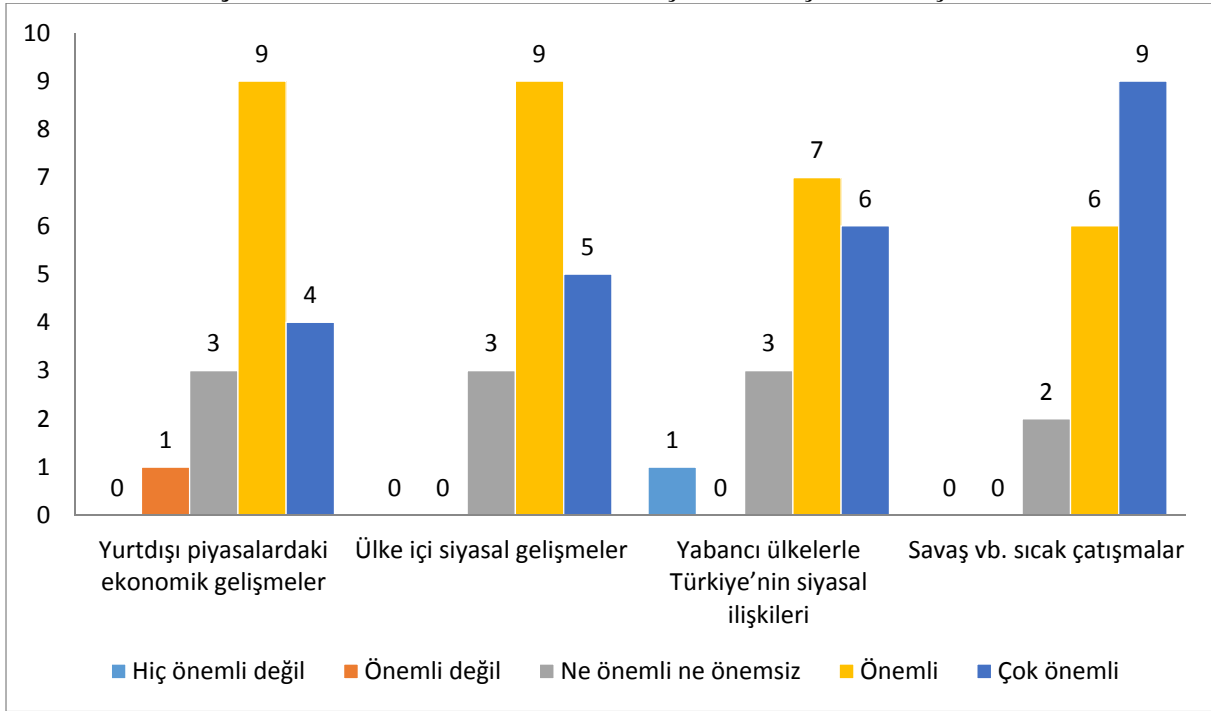
Ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşler aşağıdaki şekillerde gösterilmiştir.

Şekil-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Buna göre firmaların büyük çoğunluğu makro ekonomik göstergelerdeki gelişmelerin firma faaliyetlerine etkiye bulunduğunu ifade etmiştir.

Şekil-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Yine ankete katılan firmaların büyük bir kısmı ülke içi ve ülke dışı siyasal gelişmelerin firma faaliyetlerini etkileyebildiğini belirtmişlerdir.

4. Sonuç

Tekstil ve Hazır Giyim sektörü 1980 yılından itibaren uygulanan ihracata yönelik kalkınma politikası ile gelişmiş ve bu alana yapılan yatırımlar artmıştır. Tekstil ve Hazır Giyim sektörü gayrisafi yurt içi hâsıla, döviz girişi, sanayi üretimindeki pay, ihracat, istihdam ve yatırım gibi makro büyüklükler açısından Türkiye'nin önemli sektörlerinden biridir. Türkiye'de Hazır Giyim ve Tekstil sektörü ihracata yönelik katkısı yüksek bir sektördür. Türkiye'de sektörün mevcut kapasitesi yurt içi talebin oldukça üstündedir.

Türkiye'de üretilen hazır giyim ürünlerinin büyük bir kısmını pamuklu ürünler oluşturmaktadır. Sektörün pamuk, yün, iplik ve kumaş gibi hammadde ve ara malı ihtiyacı büyük ölçüde yurt içinden karşılanmakla birlikte, önemli miktarda ithalat da gerçekleştirilmektedir. Türkiye dünyanın 8. büyük pamuk üreticisi olmasına karşın, yerli üretim iç talebi karşılamamaktadır. Ülkemiz dünya pamuk tüketiminde 4. sırada almaktadır. Sektörün sahip olduğu başlıca avantajlar hızlı teslimat, hedef pazarlara olan yakınlık, teknik, sosyal ve idari bilgi birikimi, tecrübe, geniş ürün yelpazesi ve tasarım kapasitesi olarak sıralanabilir. Hazır giyim sektöründeki büyük firmalar son zamanlarda yurt içinde ve yurt dışında mağazalaşmaya yoğunlaşmışlardır. Türk hazır giyim sanayi esnek üretim yapısına sahip olup, değişen moda eğilimlerine de uyum sağlayarak yüksek katma değere sahip, modalı ürünler üretir konuma gelmiştir.

Dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde çevre, kalite, sağlık vb. alanlarda yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak bu konularla ilgili çeşitli düzenlemelere ve uygulamalara gidilmektedir. Bugün, hazır giyimde en önemli pazarımız olan AB'de çevre ve sağlıkla ilgili olarak yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak, pek çok ürünün yanı sıra tişörtler için AB çevre etiketi geliştirilmiştir. Firmalarımız da son yıllarda bu gelişmeleri yakından takip etmekte ve çevre etiketlerine artan

bir oranda ilgi göstermektedirler. Buna bağlı olarak da kalite yönetim sistemlerine uygun faaliyet gösteren firmaların sayısı hızla yükselmektedir. Sektör Avrupa'da uygulamaya konan çevre ve sağlıkla ilgili düzenlemelere uyum sağlamıştır.

Konya'da Tekstil ve Hazır Giyim sektöründe 643 istihdam edilmektedir. Firmaların ağırlıklı olarak 100 kişiden fazla çalışan istihdam ettikleri görülmektedir. Sektörde faaliyette bulunan firmaların 2015 yılı cirosu 863 milyon tl olup firmalar genel olarak 10 milyon TL'nin altında ciro elde etmişlerdir. Sektörde çalışan personelin cinsiyet dağılımına bakıldığında ise %75 ile erkek çalışan, %25 kadın çalışan olduğu görülmektedir. Firmalar borçlanma açısından firmaların banka kaynaklarını küçük oranda kullandıkları, finansman ihtiyaçlarını daha çok şahıslar, firmalar ve ortaklar kanalıyla çözdükleri görülmektedir. Firmalar Türk Lirası cinsinden borçlanmayı tercih etmektedirler. Firmaların yatırımları içinde makine teçhizat ve bina yatırımları öne çıkmaktadır. Firmalar üretim sürecinde ihtiyaç duydukları hammaddeleri genellikle yurt içinden temin etmektedirler. Stoklar içinde hammadde ve mamul malların oranı yüksektir. Firma alımları içinde hammadde temini önemli yer tutmaktadır. Üretim faaliyetinde bulunmak için kullanılan en önemli kaynaklar elektrik ve doğalgazdır. Konya Tekstil ve Hazır Giyim sektörü üretim kapasitesi olarak çeşitli ve kaliteli üretimi ile Türkiye ekonomisinde yer alan önemli şehirlerden bir tanesi olma özelliğine sahiptir.

Kaynakça

Arslan, Kahraman (2008). **Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası**. MÜSİAD Araştırma Raporları No:57

DPT (2007), **Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu**, Ankara: DPT

Güleryüz, Ömer (2011). **Küresel Gelişmeler Işığında Türkiye'de Tekstil Sektörü ve Geleceği**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi

İTO (2007), **Hazır Giyim Sektörü ve Çin Malları ile Rekabet Gücü**, İstanbul: İTO Yayınları

OECD (2001), **Electronic Commerce Business Impact Projects**, Paris: OECD

KTO (2007). **Tekstil Sektör Raporu**, www.kto.org.tr (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2016)

Konya Ayakkabı ve Deri Sektörü

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GERÇEKER

1. Giriş

Değişen ve küreselleşen dünyanın giderek artmakta olan rekabet koşullarında başarı elde edebilmek için ülkelerin rekabet gücünü artırması, bunun için de imalat sanayi ve sektörlerin politika ve stratejilerini geliştirmesi gerekmektedir. Geliştirilmesi ve önem verilmesi gereken sektörlerden bir tanesi de deri ve dericilik sektörü olarak bilinmektedir. Günümüz koşullarında doğanın en şık ve aynı zamanda en işlevsel materyallerinden biri olan deri, zamanla gelişen üretim yöntemleri sayesinde, hayvansal ve bitkisel lifler dokunarak giyim materyali elde edilmesiy-le beraber mobilya, ayakkabı ve aksesuar gibi alanlarda da önemli bir yer tutmaktadır (Jabrailov, 2006: 37).

Deri sektörü, 1970'li yıllardan bu yana Türk ve dünya ekonomisinde giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Bundan dolayı son yıllarda sektörde hızlı bir gelişim sağlanmakta ve yurtiçinde bulunan ham deri kaynaklarının yanı sıra, önemli ölçüde ithal hammadde kaynakları kullanılarak yüksek miktarlarda deri ürünleri ihracatı gerçekleştirilmektedir (Ekonomi Bakanlığı, 2012: 1).

Deri ve deri ürünleri imalat sanayii, tabaklama ve deri işleme, saraciye ürünleri, deri giyim eşyası ve ayakkabı sektörüne kadar geniş bir üretim alanında faaliyet göstermektedir. Deri ve deri ürünleri imalat sanayi daha çok el emeğine dayalı olmasına rağmen aynı zamanda yüksek uzmanlık gerektiren bir sanayi kolu olarak tanımlanabilir. Öte yandan deri imalat sanayide kaliteli hammadde temini ise ayrı bir önem taşımaktadır (İSO, 2015: XI).

Ülke ekonomilerine önemli katkılar sağlayan deri sektörü başka hiçbir sektörde bulunmayan bir özelliğe de sahiptir. Bu özellik doğrudan sektörün hammaddesi olan derinin özgün yapısına ve bu özgün yapıyı tüketilinceye kadar sürdürmesine dayanmaktadır. Son ürün olarak üretilen deri ayakkabı, kıyafet ya da herhangi bir deri eşya da bu nedenle özgün olmaktadır. Bu özellik deri sektörünün kendi içinde kârlılığını uzun dönemde belirleyen ana unsur olmaktadır (İSO, 2004: 1).

Günümüzde insanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri olan ayakkabının tarihi kıyafetlerin ilk olarak kullanıldığı Antik Mısır ve Eski Yunan medeniyetlerine kadar dayanmaktadır. Ayakkabının modern dünyanın vazgeçilmez ürünleri arasında olmasından dolayı ayakkabıcılık sektörü küresel çapta meydana gelen krizlerden en az etkilenen ve istikrarlı bir büyüme kapasitesine sahip olan sektörlerden biri kabul edilmektedir (Doğaka, 2014: V).

Deri ve ayakkabıcılık sektörünün oluşturduğu çevre kirliliği nedeniyle ham deri üretimi ve deri işleme faaliyetleri 1990'lı yıllardan itibaren gelişmiş ülkelere kaymaya başlamış olup bu değişim yeni aşamaları da beraberinde getirmiştir. Çin, Hindistan ve Pakistan geleneksel üreticilerin önünde yeni rakip üreticiler haline gelmiştir. Bu anlamda Çin, Hindistan, Pakistan ve Rusya Orta Doğu pazarının orta ve düşük gelir segmentine yönelik üretim gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte Çin ve Hindistan'da son yıllarda meydana gelen üretim maliyetlerindeki artış, bu ülkeleri kapasite yatırımı gerçekleştirmek yerine kalite ve marka yatırımlarına doğru yönlendirmektedir. Avrupa ülkeleri ve gelişmiş ülkelerin pazarlarında ise kaliteli, çevre normlarına uygun

bir şekilde üretilmiş markalı ve yüksek katma değer yaratan ürünlere olan talep devam etmektedir (İSO, 2015:XIII).

Refah düzeyi yüksek olan ülkelerde kişi başına düşen ayakkabı tüketimi gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere oranla daha yüksektir. Kişi başına yıllık ayakkabı tüketim ortalaması İngiltere’de 8.1, ABD’de 7.5, İspanya’da 6.3, Türkiye’de ise 2.5 ayakkabı düzeylerinde seyretmektedir (Doğaka, 2014: V).

Türkiye’de yakın tarihe kadar babadan oğula geçen bir zanaat olarak bilinen ayakkabı ve deri üretimi, 1950’li yıllardan itibaren küçük sanayi olarak görülmeye başlanmıştır. 1970’li yıllarda gerçek manada sanayileşme süreci gerçekleşmiştir. 1980’lerin ortalarında ise ithalata getirilen serbestlik, ayakkabı sanayinin gelişmesine makineleşme yönünden faydalı olmuştur. Ayrıca söz konusu serbestlik sektördeki firmaların üretimde kullanmak üzere ulaşmakta zorluk çektiği bazı girdileri de daha kolay temin edebilmelerini sağlamıştır (Genç, 2005: 5).

Türkiye deri ve ayakkabıcılık sektörü uzun yılların bilgi ve tecrübe birikimi ile kurulu üretim kapasitesi ve nitelikli işgücüne dayalı rekabet üstünlüklerine sahiptir. Bununla birlikte son dönemlerde tasarım, moda ve marka kapasitesinde de önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Avrupa’nın ikinci büyük kurulu kapasitesine sahip deri sanayi önemli bir değişim süreci geçirmektedir. Bu değişim sürecinde sermaye yapısı zayıf, ölçek sorunu olan, kalite fiyat dengesini sağlayamayan firmalar sektörden çekilirken, sektör yüksek katma değerli ve kaliteli üretime, zamanında üretim ve teslimata, tasarım kapasitesini geliştirmeye, markalaşmaya ve modaya uygun ürünler üretmeye yönelmektedir (ATO, 2016: 3).

Türkiye’de ayakkabıcılık sektöründe 300.000 kişinin çalıştığı, bu kişilerin 20.000’inin sanayileşmiş kalan 280.000 kişinin ise sanayileşmemiş işletmelerde istihdam edildiği bilinmektedir. Sektörde yer alan işletmelerin yaklaşık olarak %50’si İstanbul’da faaliyette bulunurken işletmelerin çoğunluğu İstanbul ve İzmir’de faaliyet göstermektedir. Konya, Bursa, Gaziantep, Ankara, Manisa, Adana ve Malatya ayakkabı üretiminin yapıldığı diğer önemli şehirler olarak bilinmektedir. Türkiye’de 500 milyon çift üretim kapasitesi olduğu söylenen ayakkabı sektöründe bu kapasitenin sadece yarısı kullanılabilir. Resmi rakamlarda ise üretim miktarı çok daha az olarak görülmektedir (Gümüş, 2013: 11).

Türkiye’de 2015 yılında 675 milyon dolarlık ihracat ile deri ve deri ürünleri içerisinde en fazla paya sahip olan ayakkabı ihracatı, 2016 yılı Ocak ayında da aynı şekilde en fazla ihracat yapılan ürün grubu olmuştur. 2015 yılı Ocak ayına göre 2016 yılı Ocak ayında ayakkabı ihracatı %15,7 oranında düşüşle 57,1 milyon dolardan 48,1 milyon dolara gerilemiştir. Ayakkabı ihracatı, deri ve deri ürünleri ürün grupları içerisinde %54,3’lük bir paya sahip olmuştur. 2016 yılı Ocak ayında en çok ayakkabı ihracatı yapılan ülkeler sıralamasında Irak 5,2 milyon dolar ile ilk sırada yer alırken, 4,1 milyon dolarlık ihracatla Rusya ikinci sırada konumlanmıştır (İTKİB, 2016: 6).

Öte yandan Türkiye’de ayakkabıcılık sektöründe üretim kapasitesi bakımından İstanbul ve İzmir’in ardından üçüncü sırada yer alan Konya’nın sektördeki pazar payı toplamın %15’i düzeyindedir. Konya’da bu sektörde yaklaşık olarak 10 bin kişinin çalıştığı bilinmekle birlikte ayakkabıcılık sektöründeki durumu yansıtabilecek yeterli, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak zordur. Doğru ve güvenilir bilginin elde edilememesinin en önemli nedeni ise ayakkabıcılık sektörünün çoğunlukla işgücüne dayalı küçük işletmelerden oluşması, üretim kapasitesinin yüksek ancak kapasite kullanım oranının düşük olmasıdır. Ayakkabıcılık sektöründe eğitim hayatı bir öneme sahiptir ancak mevcut yapı yeterli miktarda eğitilmiş işgücü ihtiyacını karşılayamamaktadır. Konya ayakkabıcılık sektöründe faaliyette bulunan işgücününün eğitim seviyesi incelendiği zaman yaklaşık olarak %60’ı ilkökul mezunu, %25’i ortaokul mezunu, %10’u lise ve dengi okul mezunu, %5’i ise üniversite ve yükseköğretim mezunu olarak hesaplanmaktadır (Gümüş, 2013: 19). Bu ça-

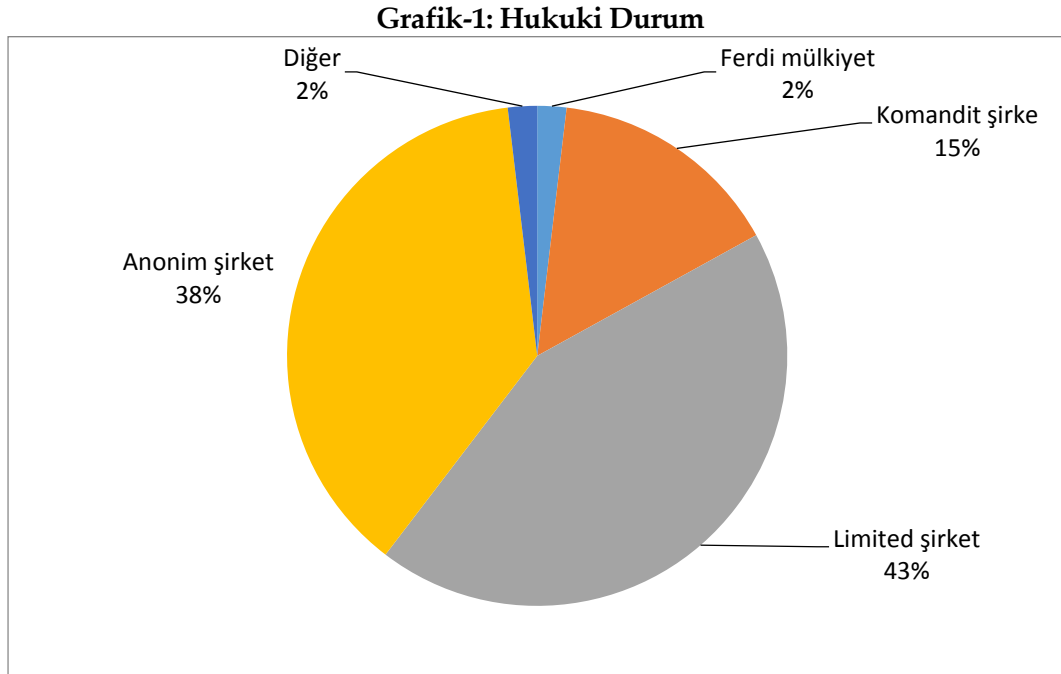
lişmada Konya'da deri ve ayakkabıcılık sektöründeki mevcut durum anket çalışmaları yardımıyla ortaya konulmuştur.

2. Anket Bulguları ile Konya'da Ayakkabı ve Deri İmalatı Sektörleri

Aşağıdaki tabloda ayakkabı ve deri sektörüne ait dağıtılan ve geri dönen anketlerin alt sektörler göre dağılımı yer almaktadır. Firmaların NACE kodlarına göre dağıtım Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Reel Sektör Ar-Ge ve Uygulama Dairesi Sanayi Müdürlüğü'nün oluşturmuş olduğu sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

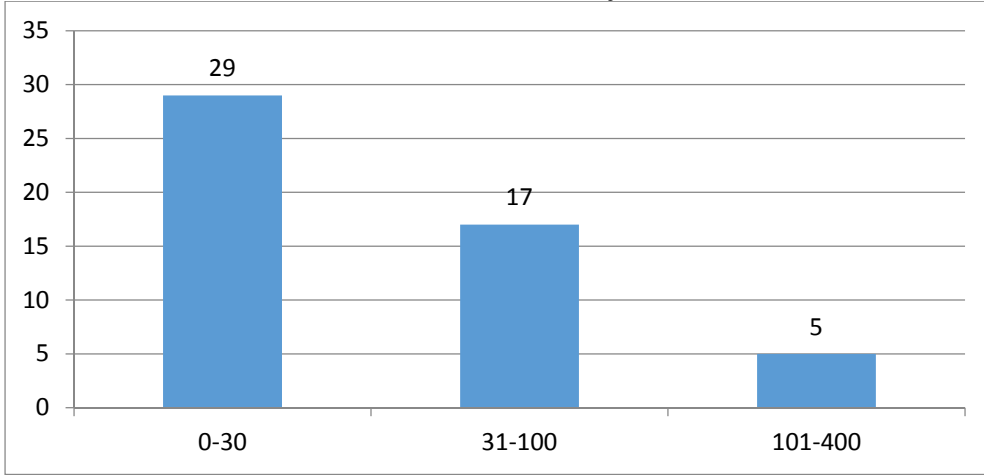
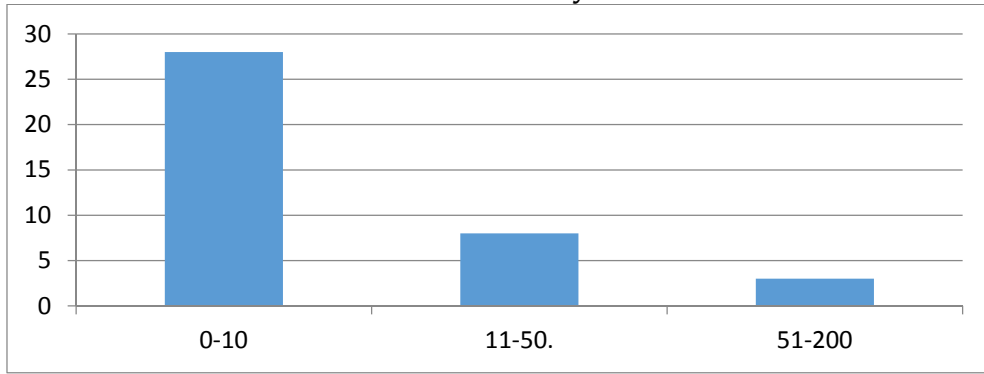
2.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

Vergi yükümlülüğü açısından firmalara bakıldığında 47 tanesi birinci sınıf tüccar 3 tanesi ikinci sınıf tüccar ve 3 tanesi ise basit usule tabi tüccar statüsünde yer almaktadır. Hukuki statüleri bakımından ise ele alınan firmaların % 43'ü limited şirket, % 38'i anonim şirket, % 15'i komandit şirket, % 2'si ferdi mülkiyet ve son olarak %2'si diğer şirket konumundadır.

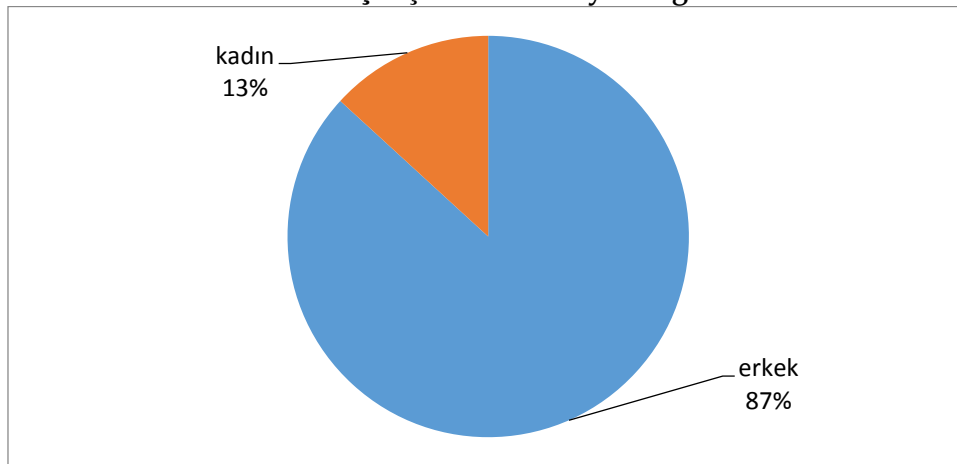
2.2. İstihdam Yapısı

Sektörde toplamda 2505 kişi çalışmaktadır. Firmalar ağırlıklı olarak 100'den az işçi çalıştırmaktadır. Aşağıdaki grafikte dağılımı yer almaktadır.

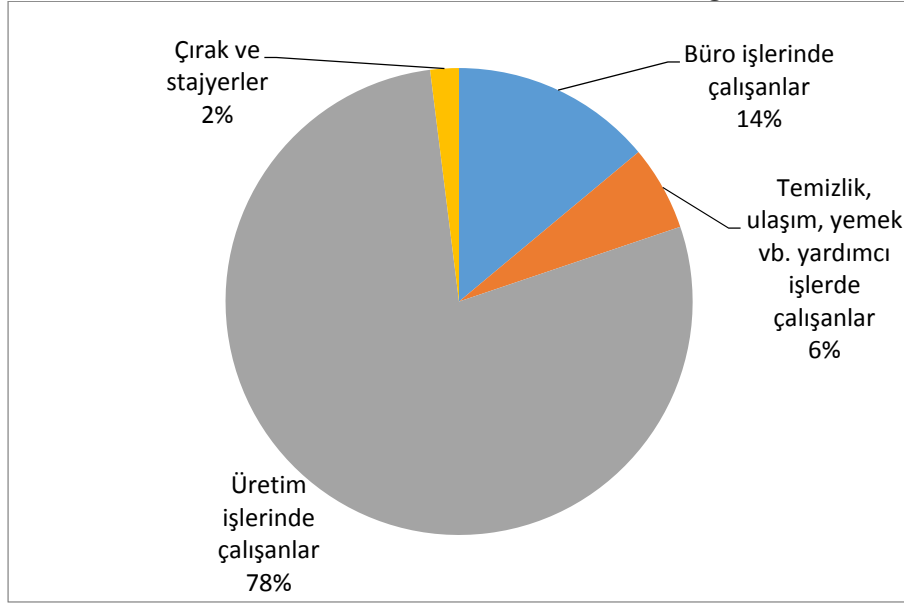
Grafik-2: Çalışan Sayısı**Grafik-3: Ciro (Milyon TL)**

Sektörde ankete cevap veren firmaların 2015 yılındaki toplam cirosu 731 Milyon TL'dir. Firmalar ağırlıklı olarak 10 Milyon TL'nin altında ciro elde etmiştir.

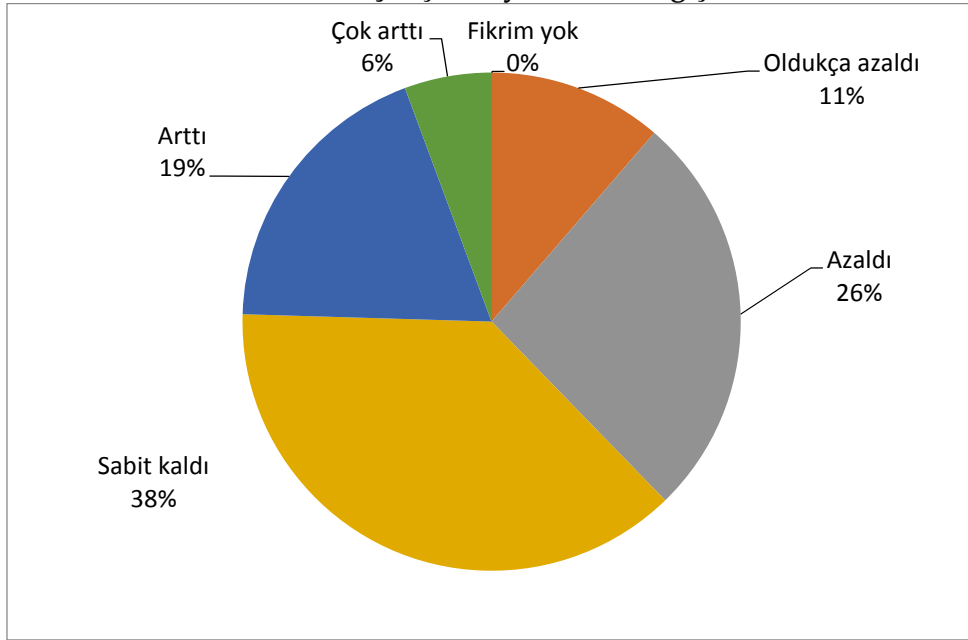
Sektörde çalışanların yaklaşık % 87'si erkek olup, % 13'ü kadındır.

Grafik-4: Çalışanların Cinsiyet Dağılımı

Grafik-5'te görüldüğü üzere sektörde üretim işlerinde çalışanların oranı % 78 iken, büro işlerinde çalışanların oranı % 14, temizlik, ulaşım, yemek vb. işlerde çalışanların oranı % 6'dır.

Grafik-5: Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı

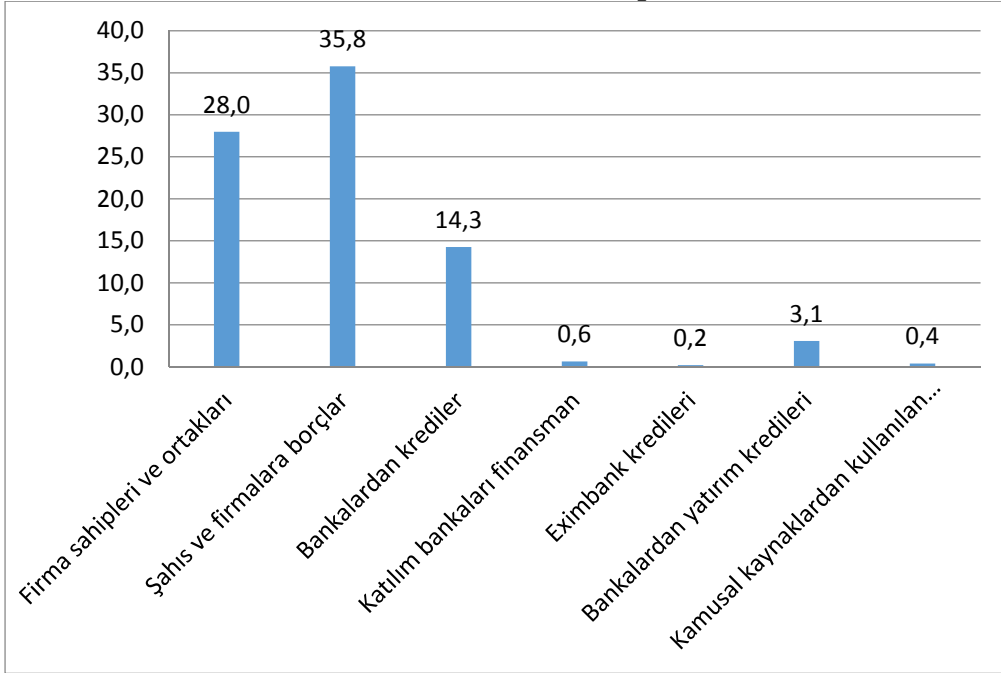
Öte yandan anket uygulanan firmalardan 40 tanesi ciro bilgilerini paylaşmıştır. Buna göre 7 firma harici diğer bütün firmaların ciroları 1 milyon TL'nin üzerindedir. Ayrıca 10 firmanın toplam cirosu ise 10 milyon TL'nin üzerindedir.

Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

Bir önceki yıl (2014) ile kıyaslandığında istihdamda ortaya çıkan değişim durumu Grafik-6'da gösterilmiştir. Buna göre firmaların % 38'i çalışan sayısının sabit kaldığını, % 26'sı azaldığını ve % 19'u ise arttığını beyan etmiştir.

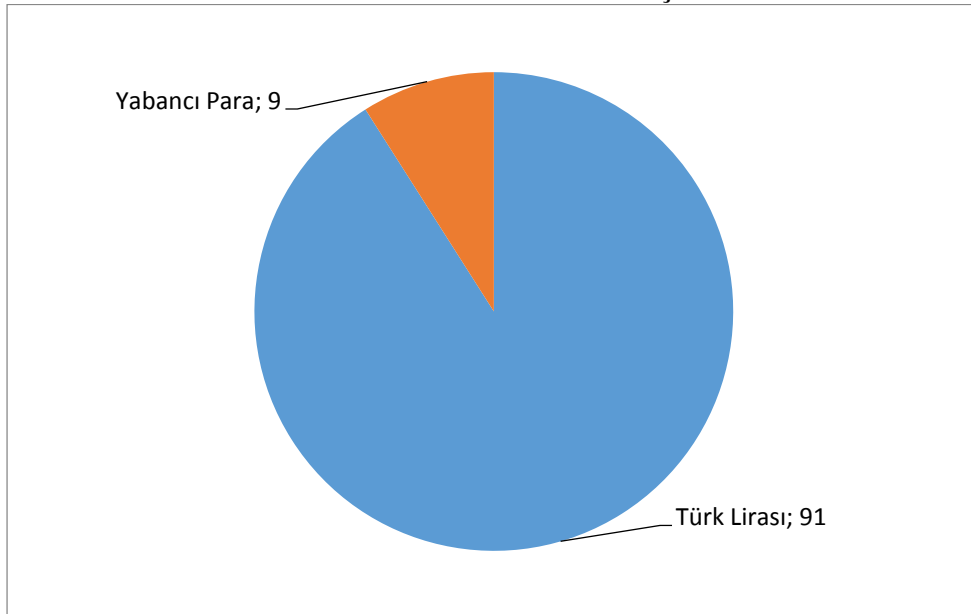
2.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

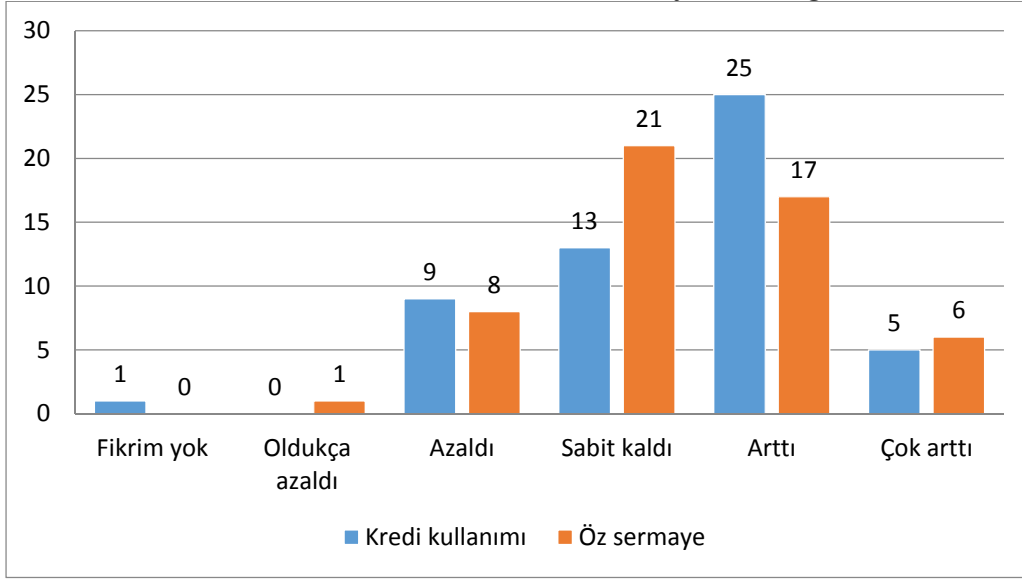
Aşağıda yer alan Grafik-7 firmaların borç-kredi yapıları hakkında bilgi vermektedir.

Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

Borç-Kredi yapısı hakkında bilgi sunan Grafik-7'ye göre sektördeki firmaların sahip oldukları borçların % 35,8'i şahıs ve firmalardan, % 28'i firma sahipleri ve ortaklarından, % 14,3'ü ise bankalardan yapılmıştır. Kalan %4,3'ü ise diğer kanallardan yapılmıştır.

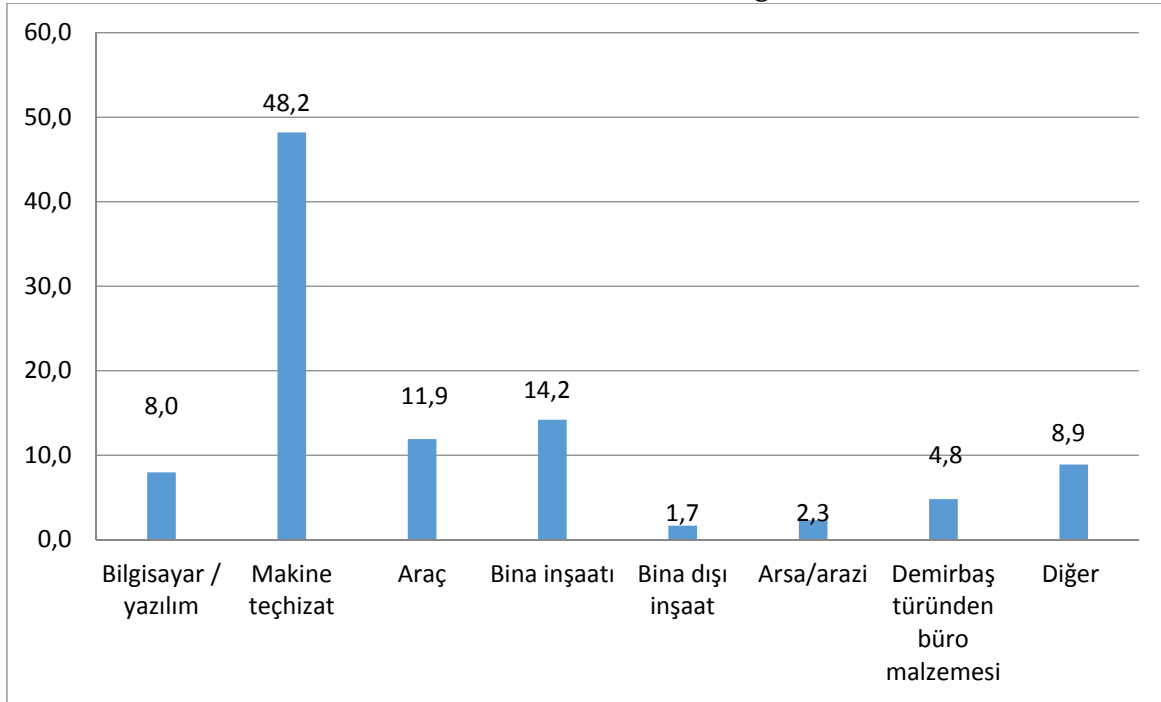
Ayrıca aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere borçların % 91'i Türk Lirası cinsinden yapılırken, kalan % 9'u yabancı para cinsinden yapılmıştır.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

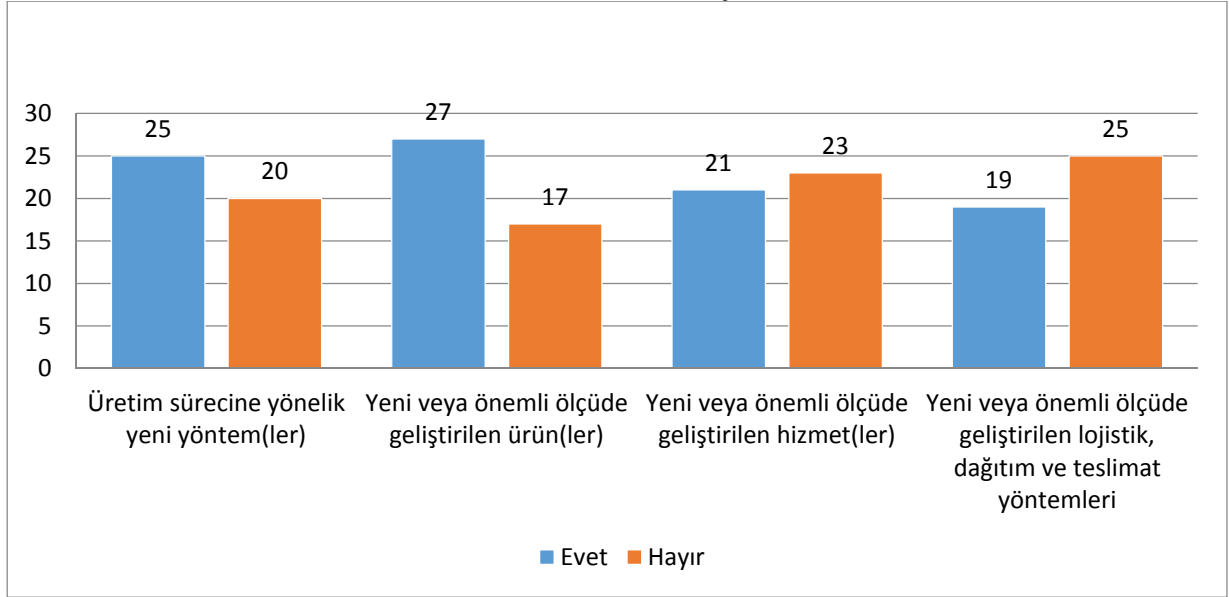
Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

Grafik-9'da firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Genel itibarıyla firmalar kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin sabit kaldığını veya artma eğiliminde olduğunu beyan etmişlerdir. Fikrim yok, oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise diğer cevaplara nispeten daha azdır.

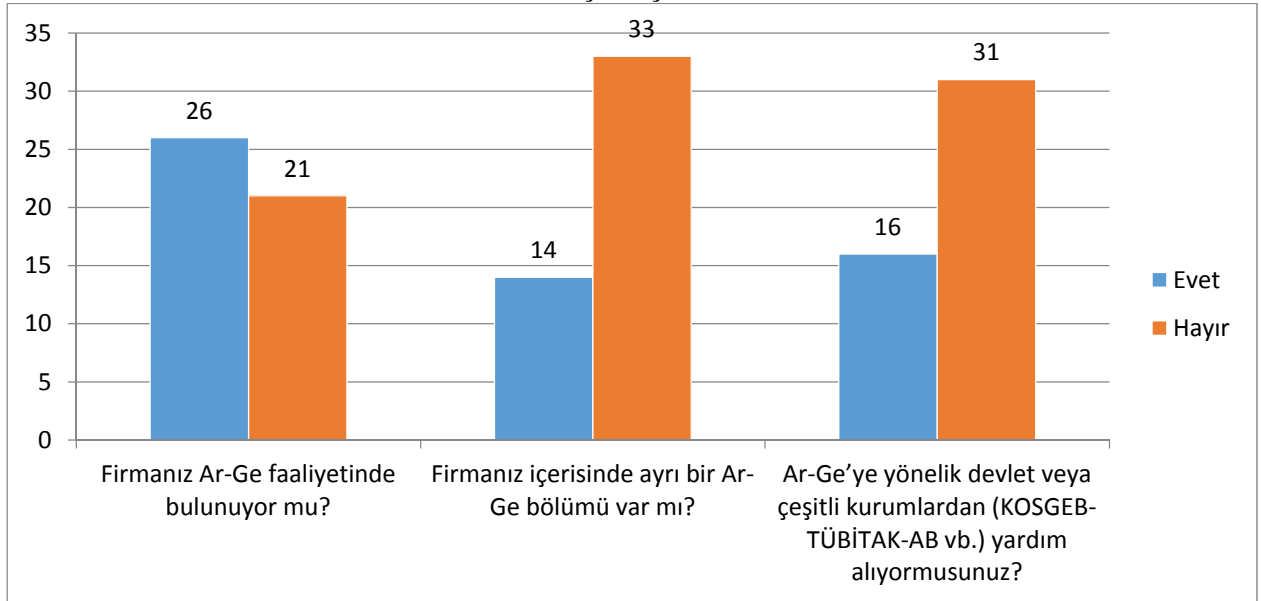
2.4. Yatırım, AR-GE, Yenilik ve Teknoloji

Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

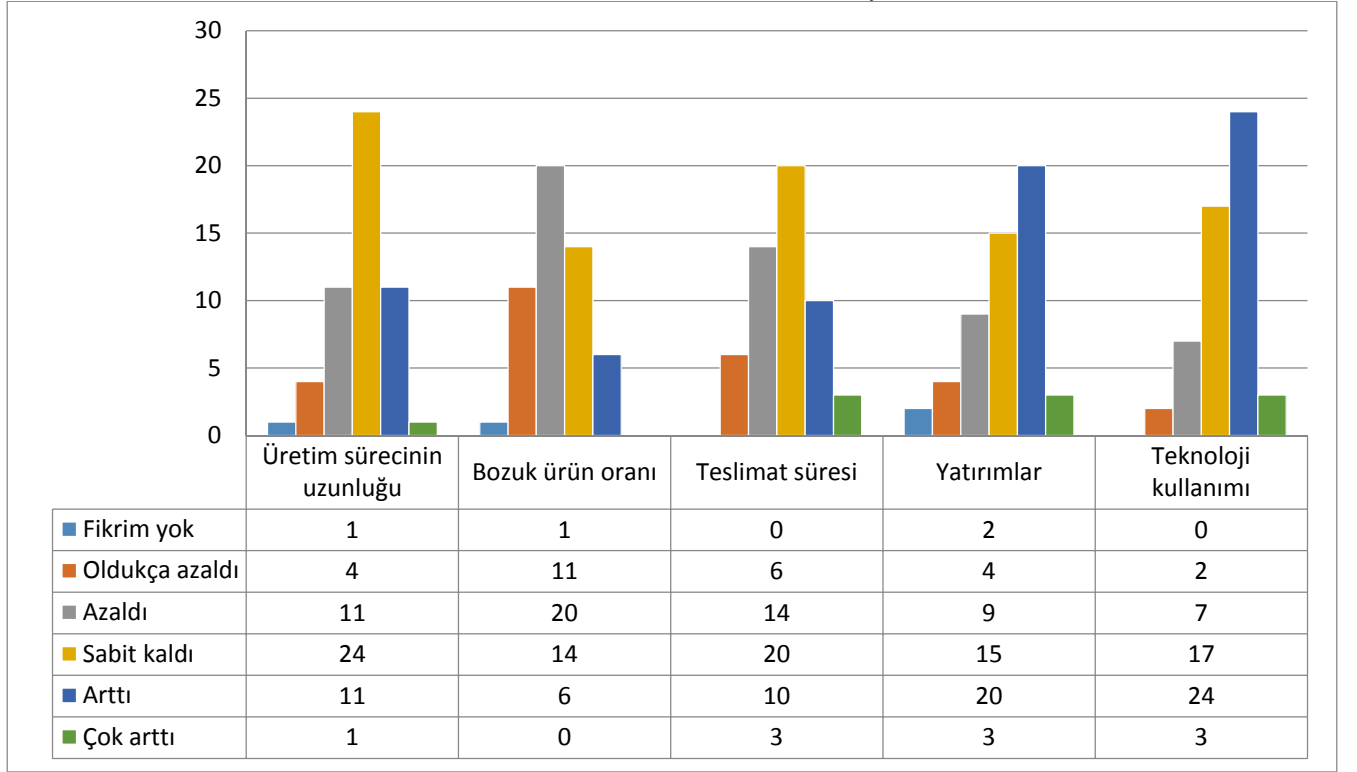
Grafik-10'a göre yapılan yatırımların % 48,2'si makine ve teçhizat için yapılırken, % 14,2'si bina inşaatı, % 11,9'u araç,%8'i bilgisayar/yazılım, % 4,8'i demirbaş türünden büro malzemesi, % 2,3'ü arsa/arazi, %1,7'si bina dışı inşaat ve kalan yüzde 8,9'u diğer kalemler için yapılmıştır.

Grafik-11: Yenilik Faaliyetleri

Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı bilgisi Grafik-11’de görülmektedir. Grafikte firma sayıları verilmiştir. Bunlardan bir tanesini yorumlamak gerekirse yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürünler olduğunu ifade eden 27 adet firma bulunmaktadır.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

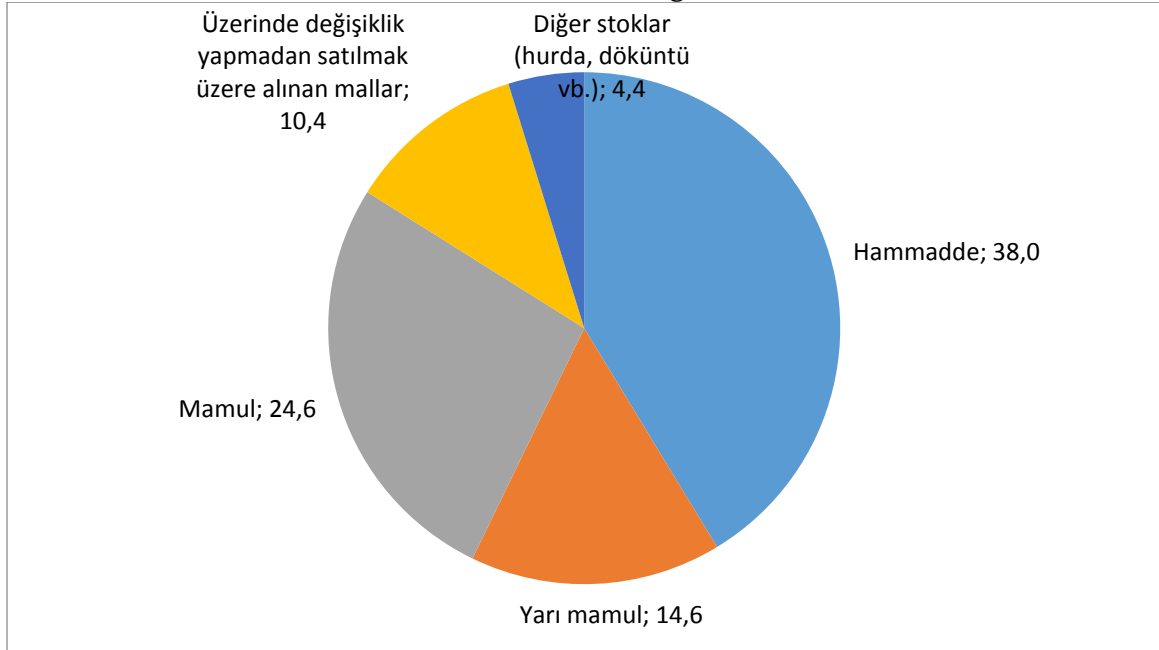
Grafik-13’te firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri yer almaktadır. Grafikte ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014 yılına kıyasla kayda değer bir değişim göstermedikleri yorumu yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret ve Stok

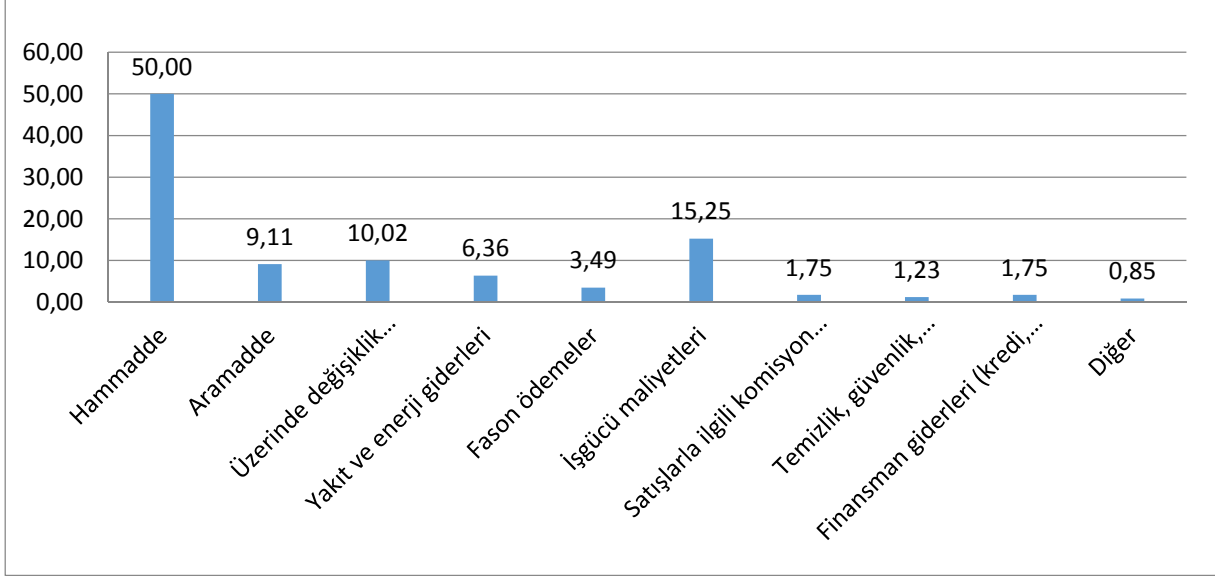
Sektörde yer alan firmaların ağırlıklı olarak ayakkabı ürettikleri söylenilebilir.

Sektörde 2015 yılı itibariyle tutulan stokların yüzde cinsinden payları aşağıdaki Grafik-14'te gösterilmiştir.

Grafik-14: Stok Dağılımı

Sektördeki (hasılatla oranla) mevcut stokların büyük çoğunluğu hammadde cinsinden tutulmaktadır. Buna göre hammaddenin toplam stoklar içindeki payı % 38'tir. Ayrıca mamul malların payı %24,6 iken, yarı mamul stokların payı ise % 14,6'dır.

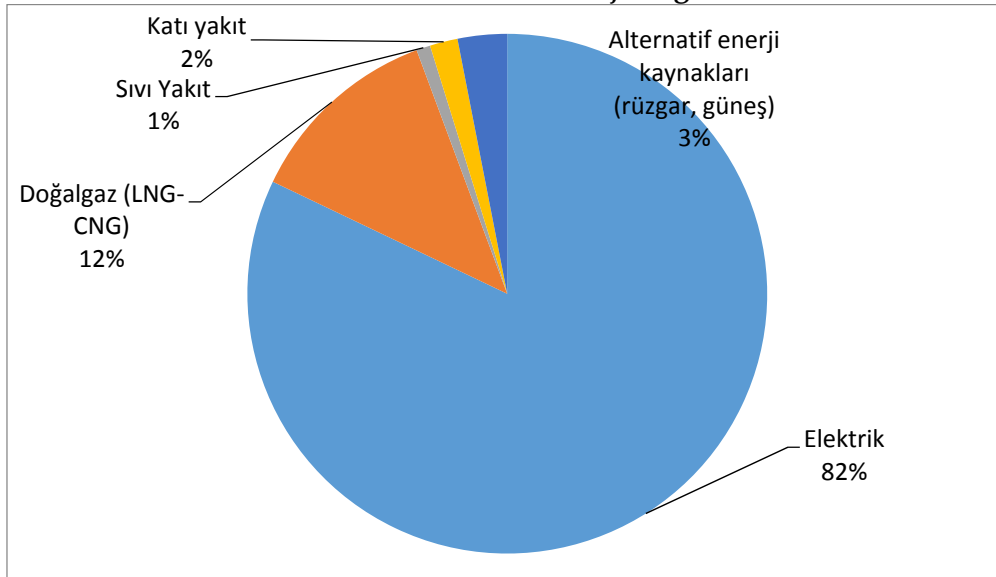
Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

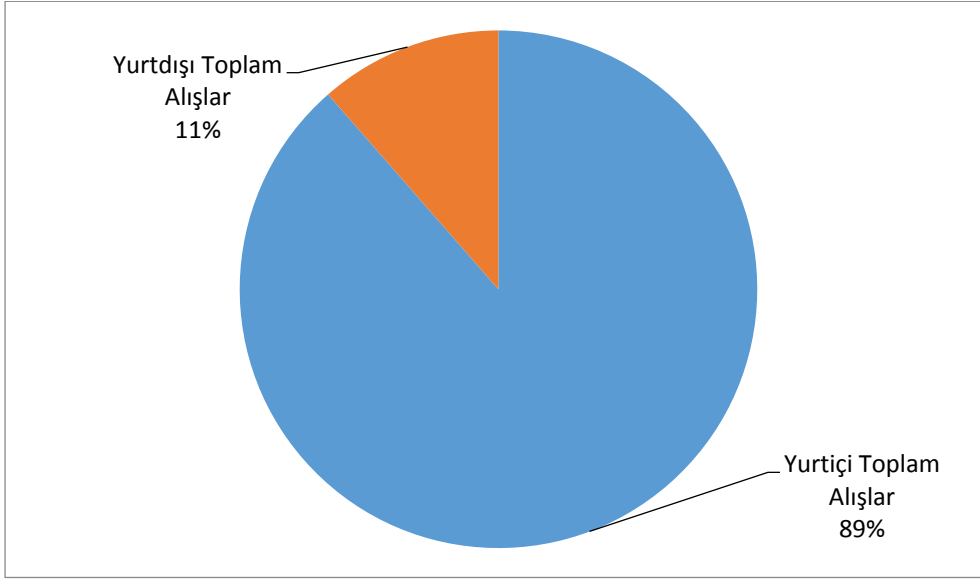
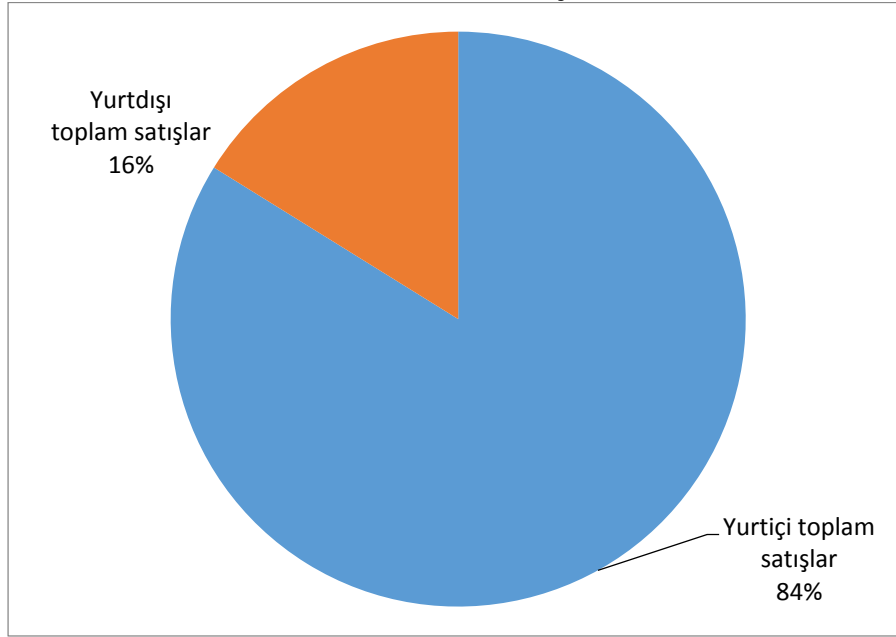

Satınalım/Harcama dağılım grafiğine göre ayakkabı-deri sektöründe yapılan harcamaların %50'si hammadde ihtiyaçları için yapılırken, işgücü maliyetlerinin oransal yüzdesi % 15,25 seviyesindedir. Üzerinde değişiklik yapılmadan alındığı gibi satılan mallar için yapılan harcamalar % 10,02 düzeyinde yer almaktadır. Ara maddeler için yapılan harcamalar ise toplam harcamalar içerisinde % 9,11'lik bir paya sahiptir.

Harcamalar içerisinde en fazla ağırlığa sahip olan hammaddelerin menşesine bakıldığında ise sektörde ihtiyaç duyulan hammaddelerin çoğu yurt içinden temin edilmektedir. Ayrıca Konya'da ayakkabı-deri sektöründe faaliyet gösteren firmalar tarafından üretilmiş olan ürünlerin %84'ü yurt içi piyasalarda satılırken, % 16'lık kısmı ise yurt dışına gönderilmektedir.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

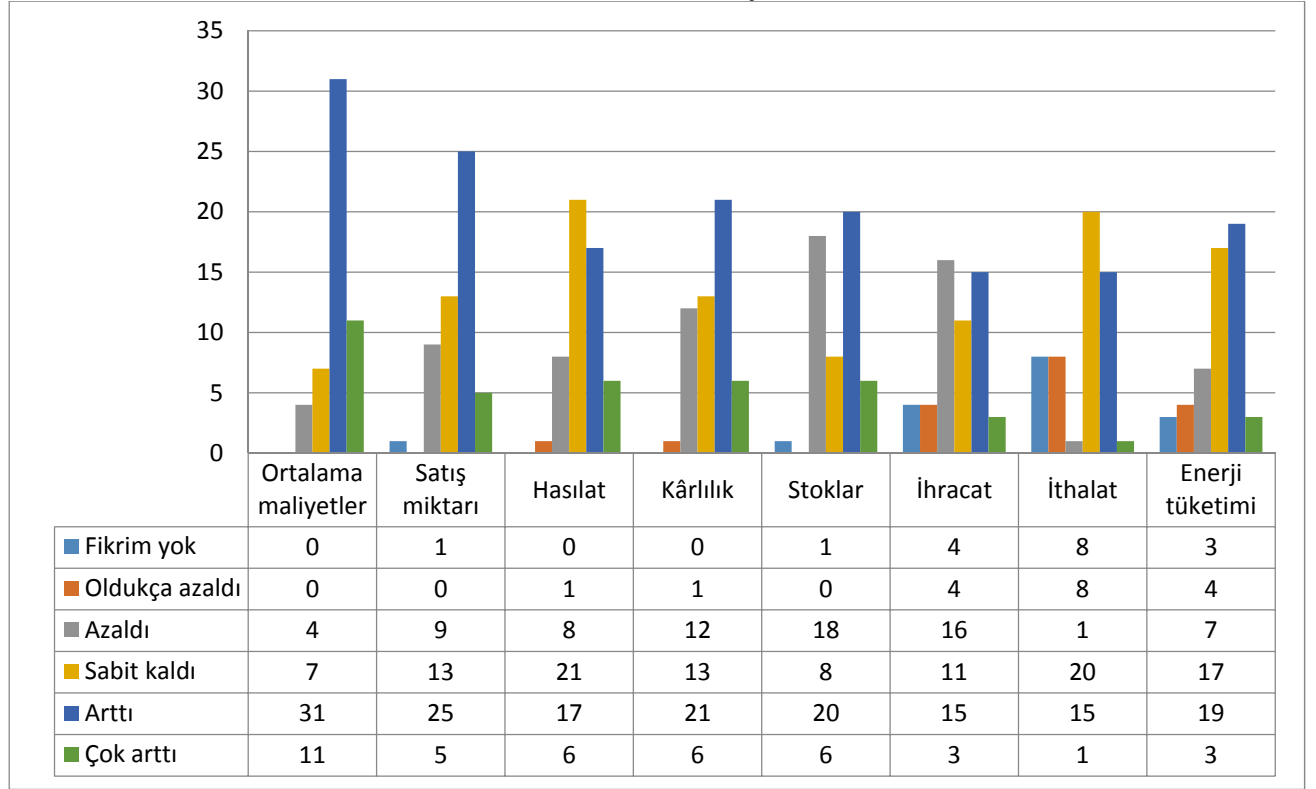

Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri**Grafik-18: Ürün Satış Yeri**

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda %82'lik pay ile elektriğin ilk sırada yer aldığı ve bunu %12'lik pay ile doğalgazın takip ettiği görülmektedir. Öte yandan alternatif enerji kaynakları (rüzgâr, güneş vb.) kullanımının ise %3 ile oldukça düşük seviyelerde kaldığı tespit edilmektedir.

Grafik-19'da firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri yer almaktadır. Yapılan anketler neticesinde sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlenen seçenekler olduğu görülmektedir.

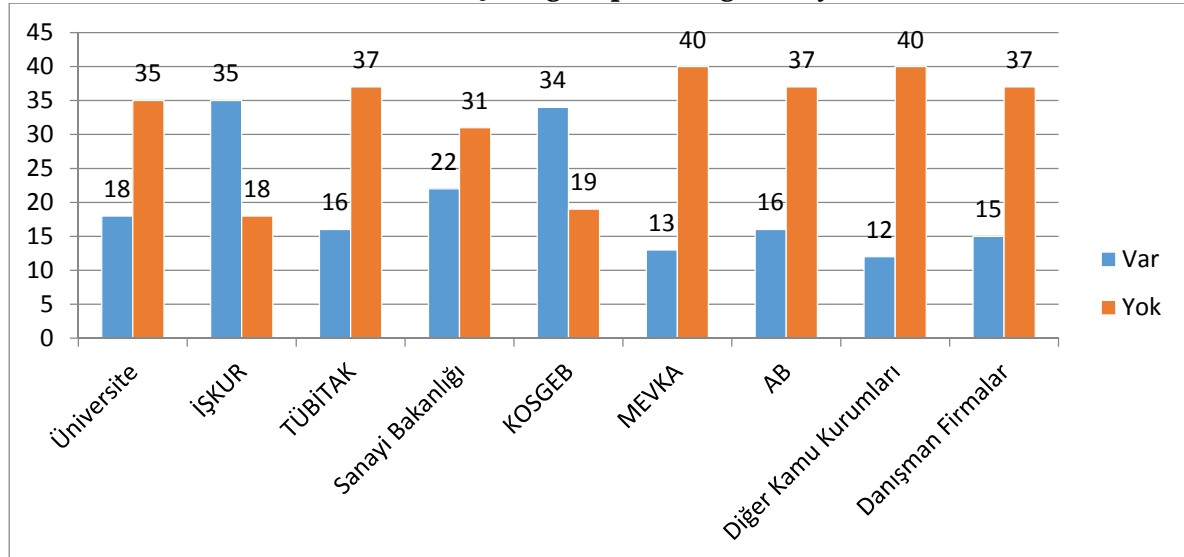
Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

2.6. İşbirliği

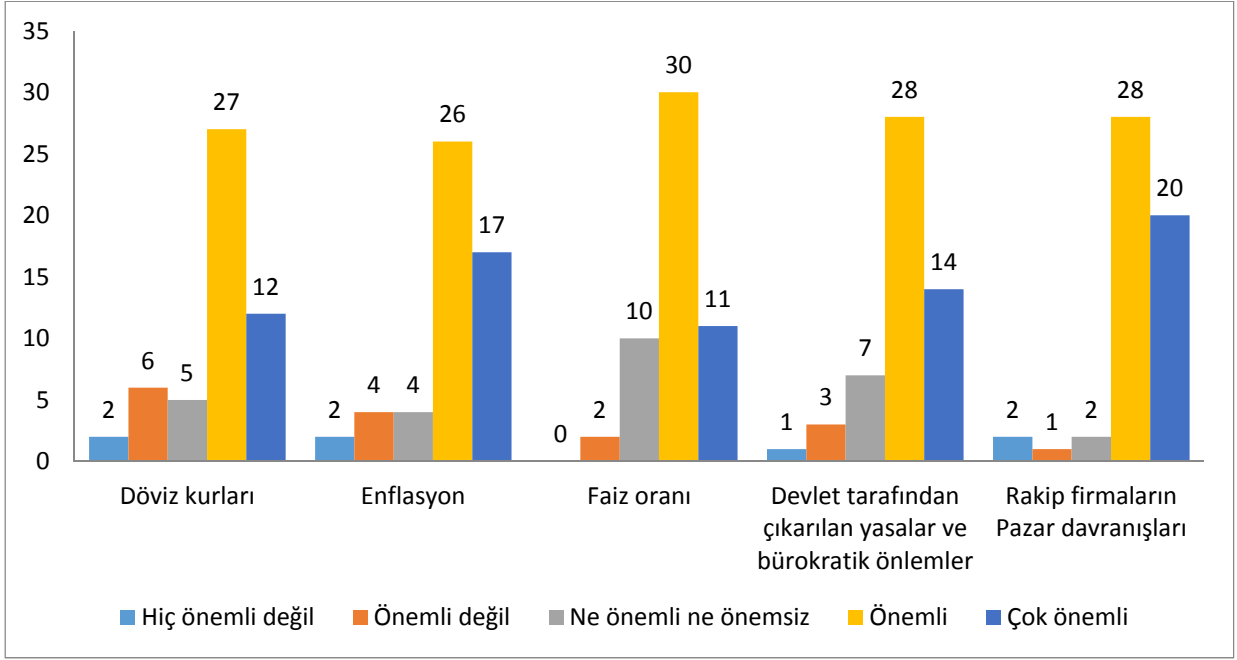
Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki Grafik-20'de yer almaktadır.

Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

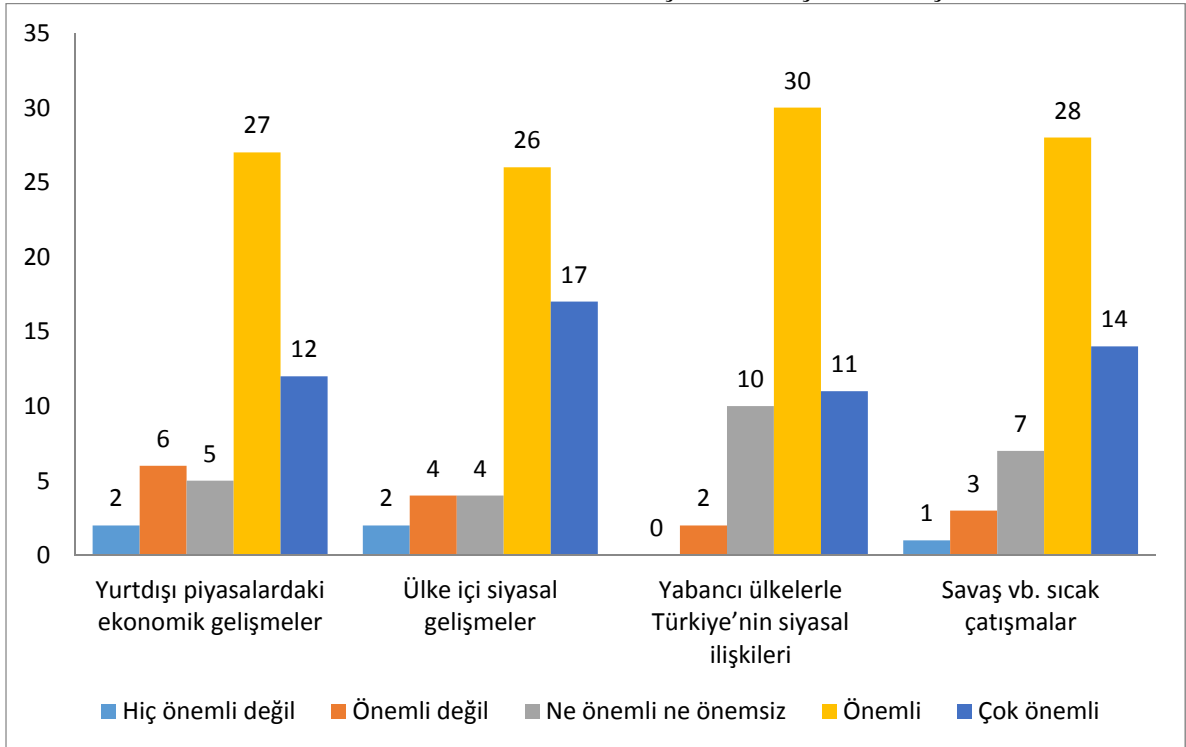

2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşler aşağıdaki grafilerde gösterilmiştir.

Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Buna göre firmaların büyük çoğunluğu makro ekonomik göstergelerdeki gelişmelerin firma faaliyetlerine etkide bulunduğunu ifade etmiştir.

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Yine ankete katılan firmaların büyük bir kısmı ülke içi ve ülke dışı siyasal gelişmelerin firma faaliyetlerini etkileyebileceğini belirtmişlerdir.

3. Sonuç

Konya Ayakkabı ve Deri İmalat Sanayi sektörünün mevcut durumunu tespit etmek amacıyla yapılmış olan bu çalışmada, yapılan anketler neticesinde sektöre dair pek çok soru cevap bulunmuştur. Ancak ortaya çıkan cevaplar içerisinde üç farklı nokta üzerine ayrıca önem verilmelidir. Buna göre ilk olarak Konya'da faaliyet gösteren firmaların ölçek olarak büyüklük durumu dikkat çekmektedir. Gerek çalışan sayısı gerekse ciro durumu göz önüne alındığında Konya'da faaliyet gösteren büyük ölçekli firma sayısının oldukça az olduğu gözle çarpılmaktadır. Diğer deyişle sektörde faaliyet gösteren firmaların genellikle küçük ve orta ölçekli firmalar olduğu tespit edilmiştir. Anketler neticesinde dikkat çeken ikinci önemli nokta ise Ar-Ge faaliyetlerine ilişkin cevaplarda ortaya çıkmıştır. Anket sonuçlarına göre sektörde faaliyet gösteren 47 firmadan 21 tanesi Ar-Ge faaliyetinde bulunmadığını, 31 tanesi devlet veya çeşitli kurumlardan Ar-Ge desteği almadığını ve 33 firma ise kendi bünyesinde ayrı bir Ar-Ge bölümü bulunmadığını ifade etmişlerdir. Çalışmada dikkat çeken üçüncü ve son nokta ise dış ticaretle ilgilidir. Buna göre; Konya'da faaliyet gösteren firmaların ürettiği ürünlerin %84'ü yurt içi satışlara konu olmaktadır. Bu anlamda ihracata yönelik gerçekleştirilen üretim de yurt içine kıyasla oldukça düşük kabul edilebilir.

Bütün bu dikkat çeken noktalar birlikte değerlendirildiğinde; Konya'da faaliyet gösteren firmaların daha fazla Ar-Ge faaliyetinde bulunmaları sağlanmalı ve bu sayede dış ticarete rekabet edebilirlik seviyeleri yükseltilmelidir. İhracata yönelik üretim yapılması gerek Konya ekonomisi açısından gerekse Türkiye ekonomisinin geneli açısından önem arz etmektedir. Öte yandan Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması, ihracat potansiyelinin yükseltilmesi gibi durumlar neticesinde de küçük ve orta ölçekli faaliyet gösteren firmaların birçoğu büyük ölçekli firma olma yolunda ilerleyebilecektir. Böylece sektörün güçlenmesi ve büyümesiyle beraber ülke ve bölge istihdamına önemli katkılar sağlanabilecektir.

Kaynakça

ATO (Ankara Ticaret Odası) (2016). **Deri ve Deri Ürünleri Sektör Raporu**. Ankara: Ankara Ticaret Odası.

DOĞAKA (T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı) (2014). **Ayakkabıcılık Sektör Raporu**. Hatay: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.

Genç, Ömür (2005). **Ayakkabı Sektör Araştırması**. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü.

Gümüş, Murat (2013). **TR 52-13-TD01/11 Ayakkabıcılar Sanayi Makine-Ekipman Envanteri Araştırması**, <http://docplayer.biz.tr/5076361-Konya-ayakkabicilar-odasi.html>.

İSO (İstanbul Sanayi Odası) (2004). **Deri ve Deri Ürünleri, Ayakkabı, Ayakkabı Yan sanayii ve Suni Deri Sektörü**. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası.

İSO (İstanbul Sanayi Odası). (2015). **Deri ve Deri Ürünleri İmalatı Sanayi**. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası.

İTKİB (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri) (2016). **Deri ve Deri Ürünleri Sektörü**. İstanbul: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri.

Jabrayilov, Eldar (2006). **Türkiye Deri Sektöründe Dış Ticaretin Gelişimi ve Rusya Pazarına Yönelik Bir Araştırma**. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2012). **Deri ve Deri Mamulleri Sektörü**. Ankara: Ekonomi Bakanlığı.

Konya'da Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri Sektörü

*Yrd. Doç. Dr. Burcu GÜVENEK
Arş. Gör. Ayşen EDİRNELİGİL
Dr. Rahime Hülya ÖZTÜRK*

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Orman ürünleri sanayi sektörü Türkiye'de 1870 yılındaki sanayi yapılanmasına dahil edildikten sonra ilk kereste fabrikası 1892 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Sektör, 1963 yılında planlı kalkınma dönemleri ile birlikte hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. 1970 yılında Orman Bakanlığı'na bağlı olarak Orman Ürünleri Sanayi Kurumu (ORÜS) kurularak 1983 yılında bu kuruluş iktisadi devlet teşekkülü niteliğine kavuşturulurken 1992 yılında özelleştirilmiştir (www.csb.gov.tr).

Ağaç mamulleri ve orman ürünleri sektörü imalat sanayi içerisinde yer alan önemli sektörlerden biri olup, temel yapılanması kereste ve parke sanayi, kontrplak sanayi ve levha sanayi üzerine oluşturulmuştur. Kamu finansı ile kurulan ve geliştirilen bu sektör, özelleştirmenin ilk örneklerini de barındırmaktadır. Türkiye'nin en dinamik sektörlerinden biri olan ve odun esaslı hammadde kullanan mobilya ve kağıt sektörü de bu sektörün içinde değerlendirilmektedir (TOBB Türkiye Orman Ürünleri Meclisi Sektör Raporu, 2013).

Ağaç mamulleri ve orman ürünleri Türkiye'de çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından birbirleri arasında uyum bulunmayan farklı şekillerde sınıflandırılmakta ve çoğu kurum mobilya sektörünü ağaç-orman ürünlerinin alt dallarından biri olarak değerlendirilmektedir. Sanayi Genel Müdürlüğü tarafından, ilk olarak birinci imalat sanayi (kereste, levha, kâğıt hamuru ve kağıt sanayi), ikinci imalat sanayi (parke, doğrama, mobilya, karoser, prefabrik vb.) ve diğer orman ürünleri sanayi şeklinde genel anlam taşıyan tasnif yapılmıştır. Daha sonra ise ağaç ve orman mamulleri sektörü Ahşap Yapı Ürünleri, Kağıt ve Karton ürünleri, Kereste ve Parke Sektörü, Yonga Levha ve Lif Levha Sektörü, Kaplama ve Kontrplak Sektörü ve Mobilya Sektörü olmak üzere 6 ana gruba ayrılmış ve buna göre tasnifler tamamlanmıştır. (MEVKA, 2011).

Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri Sektörü'nün en önemli kollarından birini mobilyacılık oluşturmaktadır. Mobilya sektörü Türkiye'nin en köklü ve gelişmeye uygun sektörlerinden biridir. Mobilya sektörü gerek Türkiye'de gerek dünyada emek yoğun yapısı, diğer sektörler ile olan bağlantısı ve bilgi ve teknoloji yoğun üretimi ile imalat sanayi için büyük önem taşımaktadır.

İstanbul Sanayi Odasının Mobilya Sektörü Raporuna göre ağırlıklı olarak küçük ölçekli işletmelerin faaliyet gösterdiği sektörde, son dönemde ürün çeşitliliğinin de artmasıyla özellikle ihracatta yeni pazarlar açılması sağlanmıştır (www.iso.org.tr).

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye'de Genel Eğilimler

Dünya'da üretilen ağaç ürünleri üretiminin çoğunluğunu tomruk, kereste ve talaş parçaları oluşturmaktadır. Dünya'daki ağaç ürünleri ihracatı incelendiğinde ABD'nin ağaç ürünleri dünya ihracatında birinci sırada olduğu görülmektedir. ABD dünya ağaç ürünleri ihracatının %10'unu yapmaktadır. ABD'yi %8,9 pay ile Kanada, %8,5 ile Almanya, %6,9 ile İsveç, %5,7 ile Finlandiya, %4,8 ile Çin takip etmektedir. Ağaç ve orman ürünlerinden kerestede dünya genelinde yıllık

üretim miktarı 406 milyon m³ düzeyindedir. Dünyada Mobilya Endüstrisi Mobilya dış ticaretinde son yıllarda göze çarpan başlıca gelişim mobilya pazarının dışa açılma oranındaki artıştır. 34 milyar dolara yaklaşan mobilya dış ticaret açığı ile ABD, 60 milyar doları aşan ihracatı ile AB ve yaklaşık 58 milyar doları aşan mobilya dış ticaret fazlası ile Çin sektörün önemli aktörleri olarak dünya mobilya piyasalarını yönlendirmektedirler.

Dünya mobilya ihracatı, 2002 yılında 63,9 milyar dolar iken, 2008 yılında 132,3 milyar dolara ulaşmış ancak küresel ekonomik krizin etkisiyle 2009 yılında 108,2 milyar dolara düşmüştür. 2014 yılında dünya mobilya ihracatı bir önceki yıla göre %5,5 oranında artış göstererek 178,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Dünya mobilya ihracatında büyük ölçüde AB ülkeleri söz sahibidir. Birçok AB ülkesinde mobilya imalatı temel bir endüstridir ve dünyada rekabetçi bir konuma sahiptir. Almanya ve İtalya Birliğin en büyük üretici ve ihracatçılarıdır. Polonya, Fransa, Danimarka, Belçika, İsveç, Avusturya, İngiltere ve Hollanda ise diğer önemli mobilya ihracatçısı ülkelerdir. AB mobilya endüstrisi son derece uzmanlaşmış olup, pek çok alt sektörden oluşmaktadır. Döşenmiş/kaplanmış mobilyalar ile mutfak mobilyaları en büyük iki üretim grubudur. AB ülkeleri aynı zamanda ahşap mobilya transit ticaretinde de önemli bir konuma sahiptir. AB ülkelerinden Almanya 2014 yılı verilerine göre 13,5 milyar dolarlık ihracat rakamı ile ilk sırada yer almaktadır. İtalya ise 2014'de 11,9 milyar dolarlık ihracatıyla, dünya mobilya ihracatının % 6,7'lik kısmını gerçekleştirmiş ve AB ülkeleri arasında ikinci sırada yer almıştır. İtalyan ürünlerinin dünyada tercih edilmesinin nedeni tarz, tasarım, teknoloji ve etkin servis olarak sıralanmaktadır. Çin mobilya ihracatında hızla büyüyerek Almanya ve İtalya'yı geride bırakmıştır. 2014 yılı mobilya ihracatında söz sahibi diğer ülkeler ve payları ise sırasıyla şöyledir; Almanya % 7,5, İtalya % 6,7, Polonya % 6,2, ABD % 4,9, Meksika % 4,3 ve Vietnam %3,4 Dünya genelinde mobilya ihracatı yapan ilk 20 ülke nezdinde genel olarak ihracat rakamlarında bir artış gözlenmektedir.

Dünya mobilya ithalatı yıllar itibariyle artış göstermiş olup 2014 yılında ithalat bir önceki yıla göre % 7,7 oranında artış göstererek 130,7 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. İthalatta en büyük pay ihracatta olduğu gibi AB'ye aittir. Dünyanın en büyük mobilya ithalatçısı konumundaki ülke ise ABD'dir. ABD'den sonra en büyük ithalatçı ülke Almanya'dır. 2014'de 15,8 milyar dolarlık ithalatı ile dünya mobilya ithalatının yaklaşık %10'unu gerçekleştirmiştir. Diğer önemli ithalatçı ülkeler ise şöyledir; İngiltere, Fransa, Japonya, Kanada ve Hollanda'dır. Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa, İspanya ve Hollanda AB'nin en büyük mobilya tüketicileridir. Söz konusu ülkeler nüfus yapısı itibariyle dışa açık, çok fazla seyahat eden, çok-kültürlü insanları ile de mobilya tüketiminde değişik kültürlerin özelliklerinden etkilenmektedir (www.ankaratb.org.tr, erişim tarihi: 17.04.2017).

Türkiye'de ağaç ürünleri sektörü geçmiş yıllarda daha çok iç piyasanın ihtiyacını karşılamaya yönelik olup mikro ölçekli işletmelerin ve eski teknolojilerin uygulandığı bir sektör iken son yıllarda sektörün Ar-Ge çalışmalarına daha çok yönelmesi, yeni teknolojilerin kullanılmaya başlanması ile AB ve Ortadoğu pazarlarına hitap etmeye başlamıştır (OKA, 2014). Mobilya sektörü 1990'lı yıllardan itibaren orta ve büyük ölçekli işletmelerin katılımlarıyla ülke imalat sanayisi içinde %3'lük üretim katkısıyla önemli bilgi ve sermaye ağırlıklı imalat kolu olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan bu dönüşümün temelinde yatan neden küreselleşmedir. Son yıllarda rekabetin artmasıyla ekonomik ölçekte ve dünya standartlarında üretim yapan tesisler kurulmuş ve perakende satış mağazaları ile hem iç piyasaya hem de dış piyasaya ürün satar konuma gelmiştir. Türkiye'de kereste üretiminin %20'si mobilya sektörün de kullanılmaktadır (DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu,2006).

3. Konya'da Sektör

3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

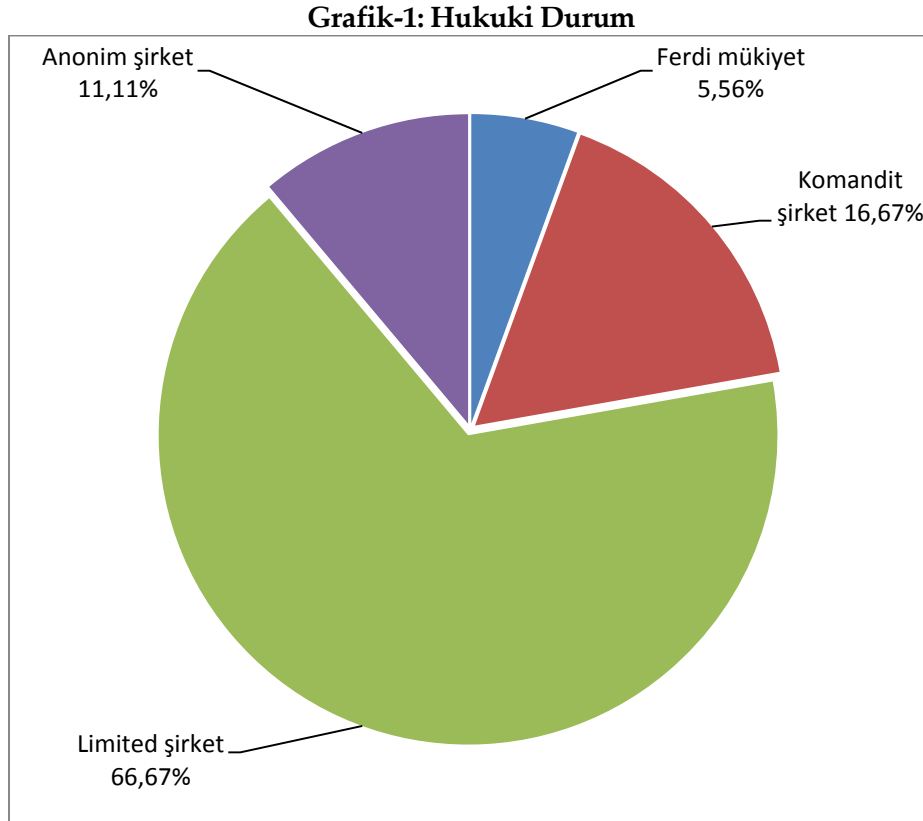
Konya'da önemli bir yere sahip olan mobilya sektörü; gerek büro gerekse ev mobilyası konularında uzmanlaşmıştır; 2007 yılında Konya ihracatında ilk 10'da yerini almayı başarmıştır. Konya'nın, genel ihracatı içerisindeki payı %4'tür. Ağaç işleri sanayinde de Türkiye'de öne çıkan iller arasındadır. Sektörde kerestecilik, taban tahtası, lambri ve ahşap parke, ahşap yapı elemanları üretilmektedir. Konya ağaç işleri sanayisini incelediğimiz zaman Türkiye'de öne çıkan iller arasında olduğunu görmekteyiz. Sektörde, Kerestecilik, Taban tahtası, Lambri ve Ahşap parke, Ahşap kapı, Laminat ve Soft Kaplama, Kontrplak, Ahşap yapı elemanları, imalat kalemlerinden bazılarıdır.

3.2. Anket Bulguları ile Konya'da Mobilya Ürünleri İmalatı Sektörü ile Ağaç Ürünleri İmalatı Sektörü

Anket kapsamında mobilya ürünleri imalatı sektöründen 9, hazır giyim ürünleri imalatı sektörü 9 firma ile görüşülmüştür.

3.2.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

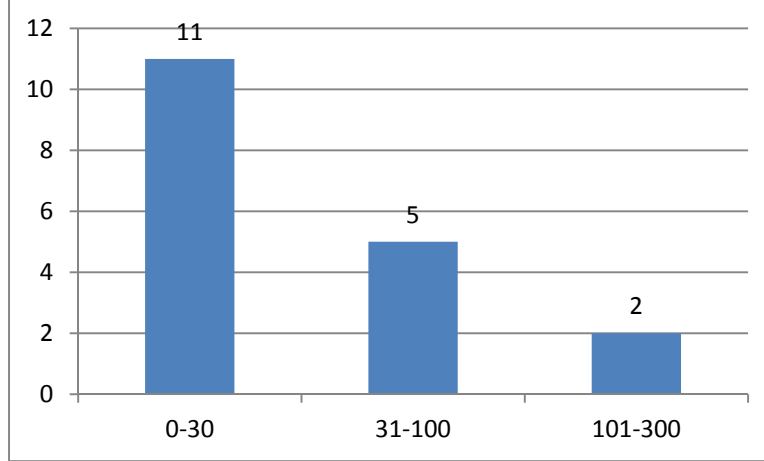
Vergi yükümlülüğü açısından 14 tanesi (%95,27) birinci sınıf tüccar 1 tanesi (%0,06) ise ikinci sınıf tüccar 3 tanesi (%4,67) basit usul statüsünde yer almaktadır. Hukuki statüleri bakımından ise (Grafik-1) 12 tanesi (%70) limited şirket, 2 tanesi (%12) ise anonim, 2 tanesi (%12) komandit şirket ve 1 tanesi (%6) ferdi mülkiyet olduğunu beyan etmiştir.

3.2.2. İstihdam Yapısı

Her iki sektörde istihdam edilen kişi sayısı toplam 800'dür. Mobilya ürünleri imalatı sektöründe toplam 476 (ortalama 53 kişi), hazır giyim ürünleri imalatı sektöründe ise 324 kişi çalışmakta olup ortalama 36 kişi olarak hesaplanmıştır. 11 adet firma 0-30 aralığında kişi, 5 adet firma 31-100 aralığında kişi çalıştırmakta olduğunu beyan etmiştir.

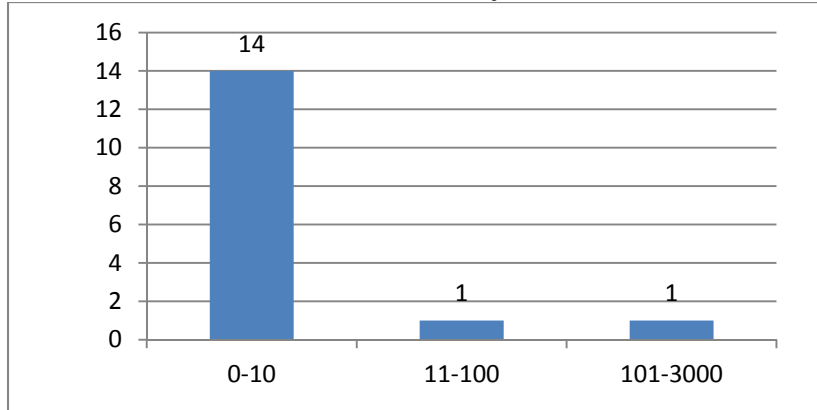
Grafik-2: Çalışan Sayısı

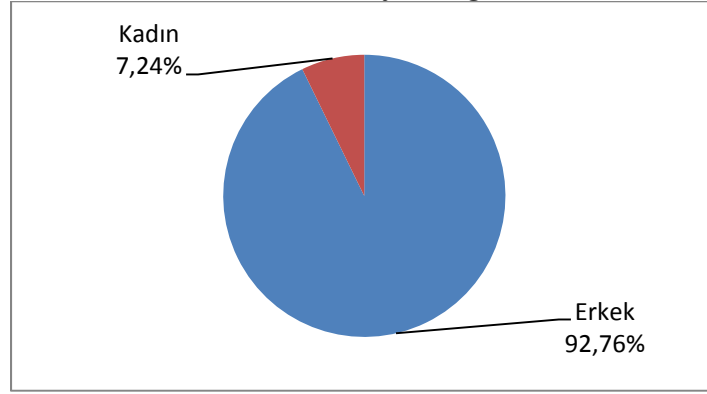
Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 19 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 17 tanesi 10.000.000 TL'den daha az, 1 tanesi 10.000.000 TL ile 100.000.000 TL aralığında, 1 tanesi ise 100.000.000 TL'nin üzerinde ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Anket katılan 4 adet firma ise ciro bilgisi paylaşmamıştır.

Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 16 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 14 tanesi 10.000.000 TL'den daha az, 1 tanesi 10.000.000 TL ile 100.000.000 TL aralığında, 1 tanesi ise 100.000.000 TL'nin üzerinde ciroya sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Anket katılan 2 adet firma ise ciro bilgisi paylaşmamıştır.

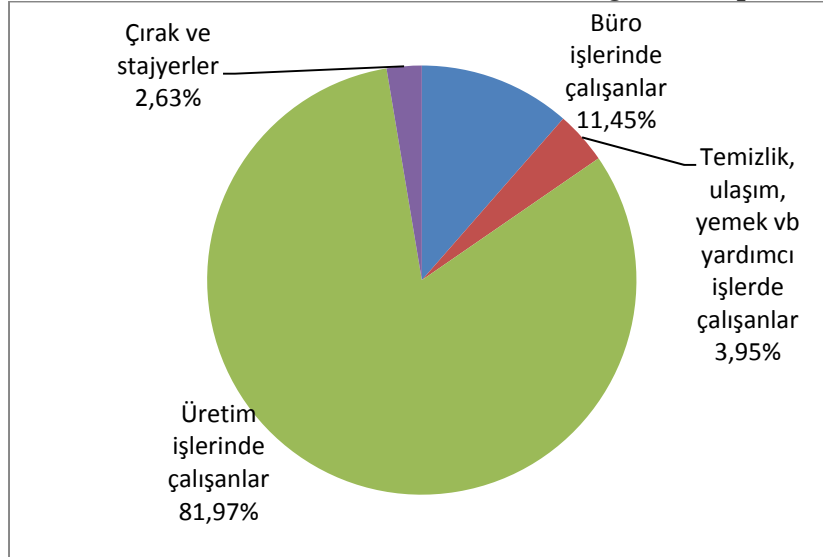
Grafik-3: Ciro (Milyon TL)

Sektörde kadın işçi sayısı erkek işçi sayısından oldukça düşüktür. Ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %92,7'si erkek çalışanlardan %7,3'ü kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

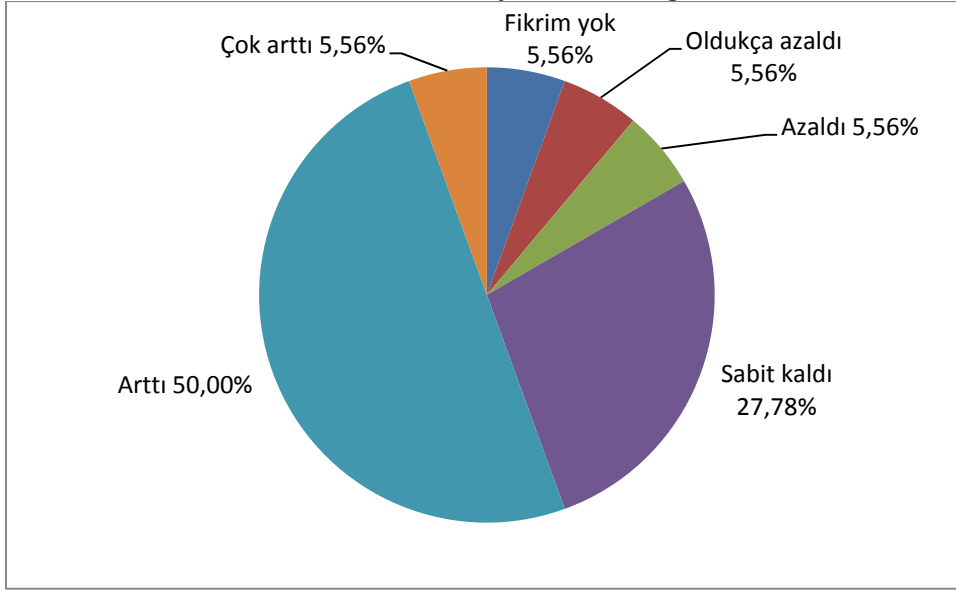
Grafik-4: Cinsiyet Dağılımı

Firmalardan 1 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. Firmalardan 1 tanesi yabancı uyruklu 1 tanesinde eski hükümlü çalıştırdığını beyan etmiş olup gazi ve şehit yakını çalıştıran firma bulunmamaktadır.

Grafik-5: Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

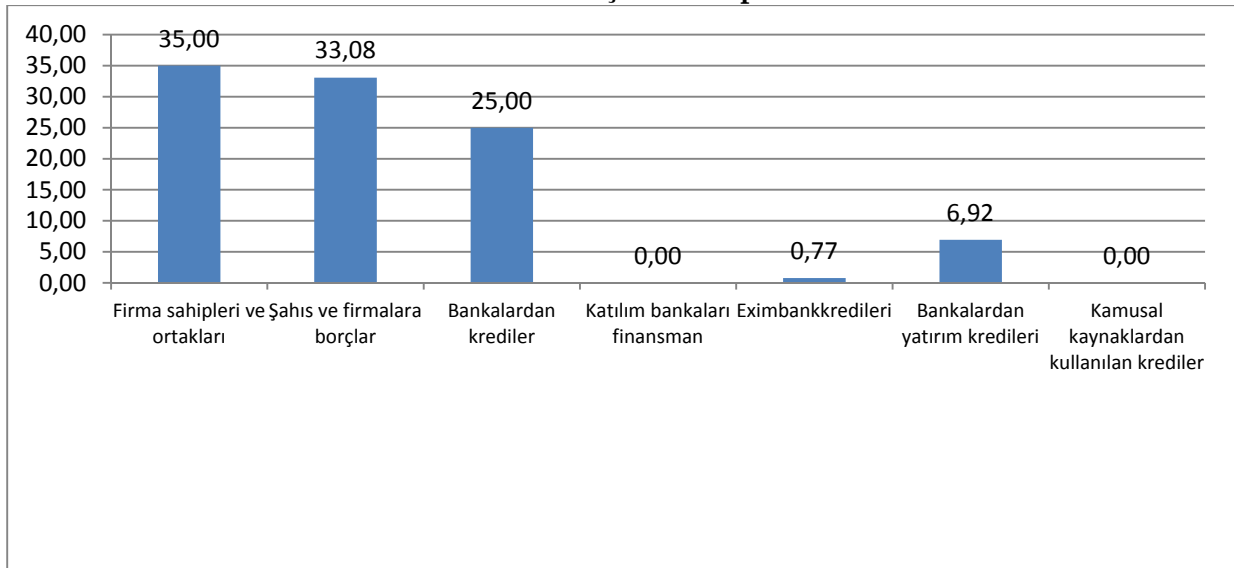
Çalışanların firma bünyesinde üstlendikleri görevlerin dağılımına (Grafik-3) baktığımızda üretim işlerinde çalışanların %73 ile en büyük payı aldığını görmekteyiz. Büro işlerinde çalışanların ağırlığı ise %14 olarak belirlenmiştir.

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında (Grafik-4) firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %6'si çalışan sayısının azaldığını, %49'u arttığını, %27'si aynı kaldığını ve %6'si çok arttığını bildirmiştir. Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde sektördeki istihdamın artış eğiliminde olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

3.2.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

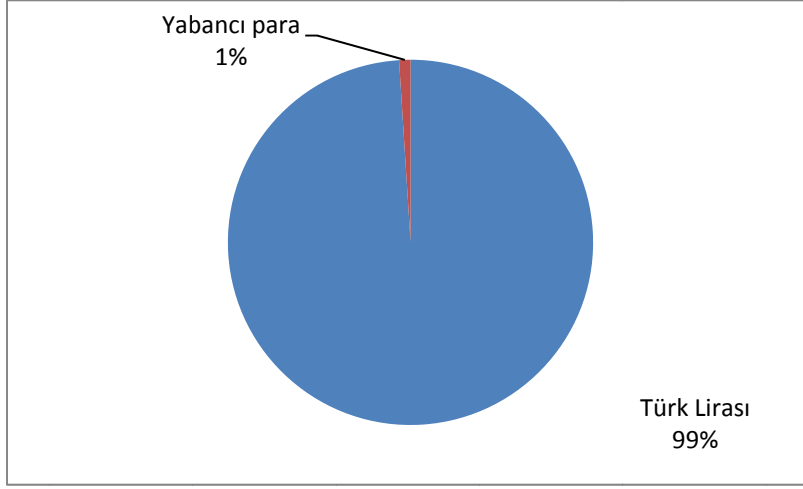
Firmaların sermaye dağılımlarına baktığımızda 18 firmanın 14 tanesinin tamamında sermayenin özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere ait olduğu bilgisi edinilmiştir. 1 adet firmada ise sermayenin %70'i özel hukuk hükümlerine tabi firmalar kalan %30 ise yabancı sermayenin elinde olduğu görülmüştür. 1 firma ise %30 özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere kalan %70 ise özel hukuk hükümlerine tabi firmalara ait olduğu. 1 firmanın ise %50 özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere kalan %50 ise özel hukuk hükümlerine tabi firmalara ait olduğu beyan edilmiştir.

Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

Ankete katılan firmaların borç-kredi yapısı incelendiğinde (Grafik-5) portföyün genel olarak bankalardan (%25), ortaklardan (%34,2) ve diğer şahıs ile firmalardan (%33,9) alınan borçlardan oluştuğu görülmektedir. Ankette yer alan diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı görülmüştür.

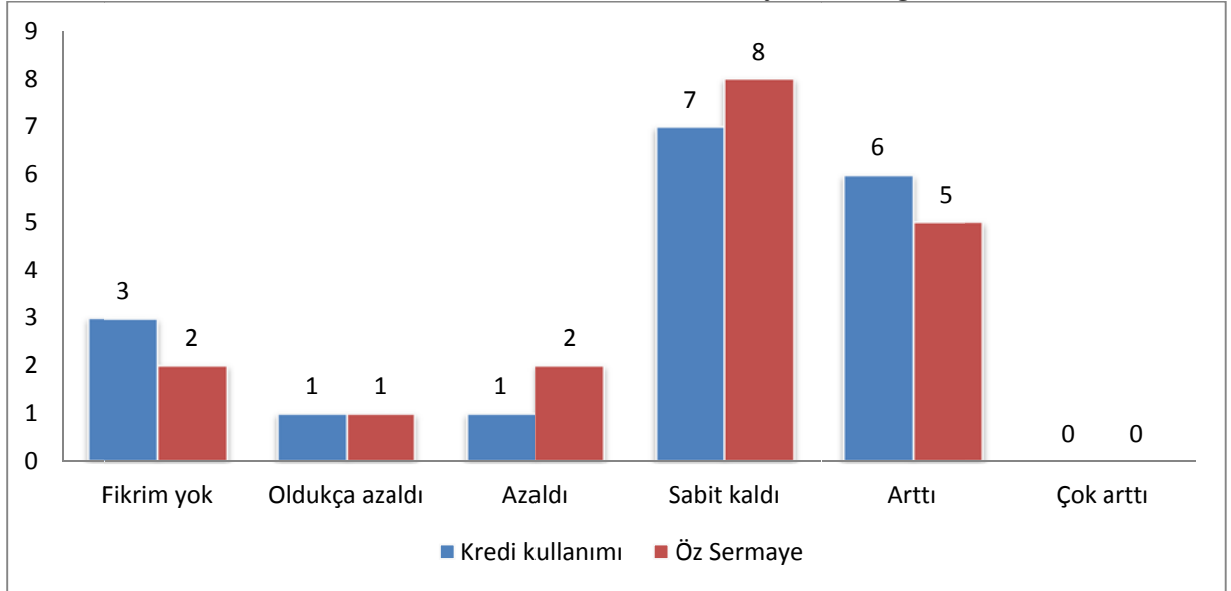
Firmaların toplam borçlarının %99'unun Türk Lirası, kalan %1'inin ise yabancı para cinsinden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

Aşağıdaki grafikte firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Genel itibarıyla firmalar kredi öz sermayelerinin sabit kaldığını ve artma eğiliminde olduğunu beyan etmişlerdir. Oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise oldukça azdır.

Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

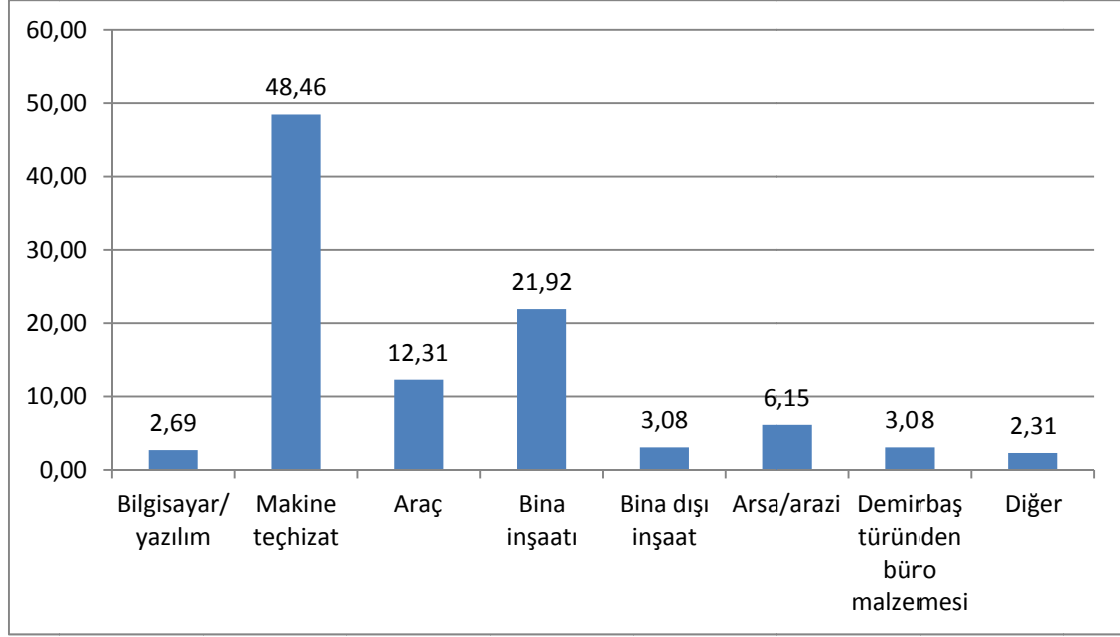
Mobilya ve Ağaç sektörlerinin birbiri ile olan organik bağından ötürü firmalara ilişkin birçok başlık birlikte incelenmiştir.

3.2.4. Yatırım, Ar-ge, Yenilik, Teknoloji

Firmalardan 2015 yılında yatırım yapanların alanlara göre dağılımı üstteki grafikte yer almaktadır. Anketeye katılan firmalardan 5 tanesi ise 2015 yılında yatırım yapmadığını beyan etmiştir.

Sektörde faaliyet gösteren firmalar genel olarak İSO, TSE, vb. belgelere sahiptirler.

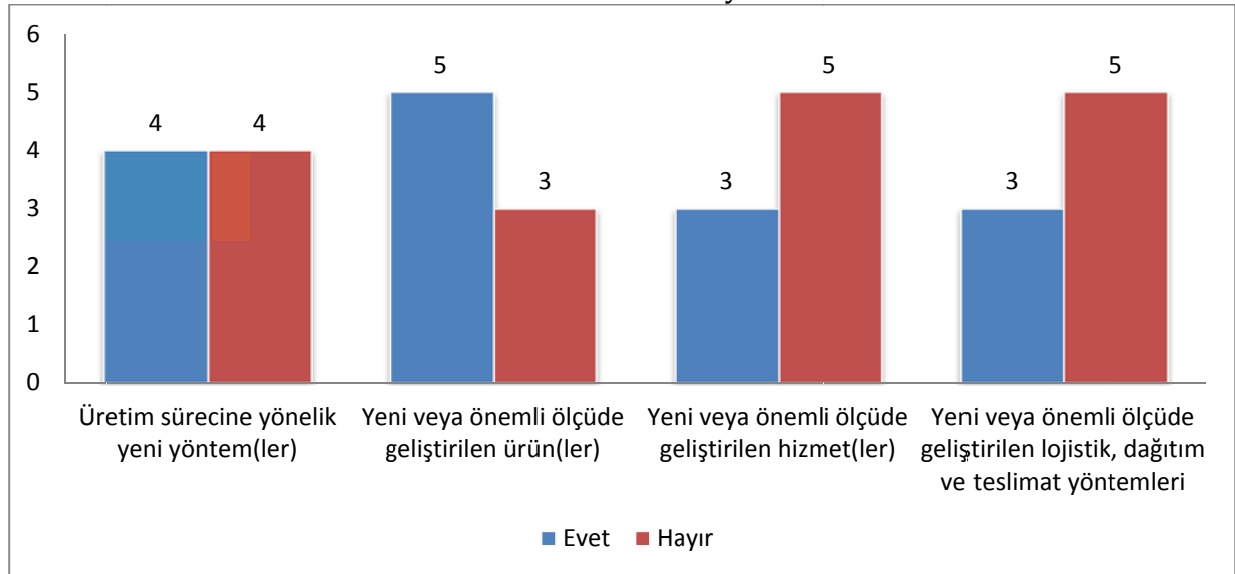
Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

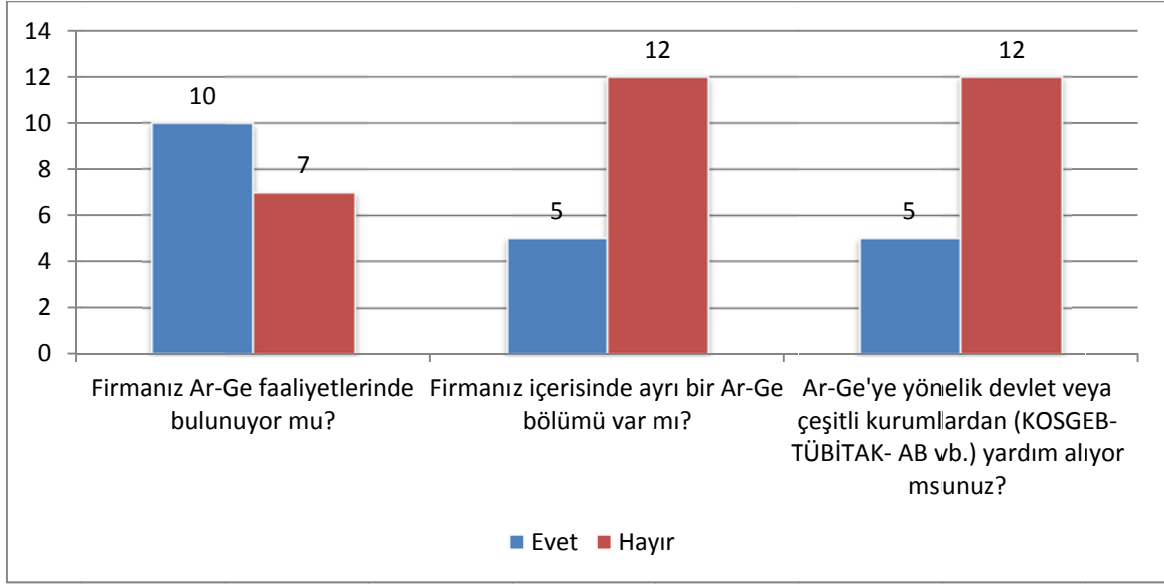
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunup bulunmadığına 8 firma hayır, 10 firma evet cevabını vermiştir. 5 adet firmanın bünyesinde ayrı bir Ar-Ge bölümünün olduğu bilgisi edinilmiştir. Devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan 5 firma bulunmaktadır.

Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı bilgisine aşağıdaki grafikten ulaşabiliriz. Grafikte firma sayıları verilmiştir.

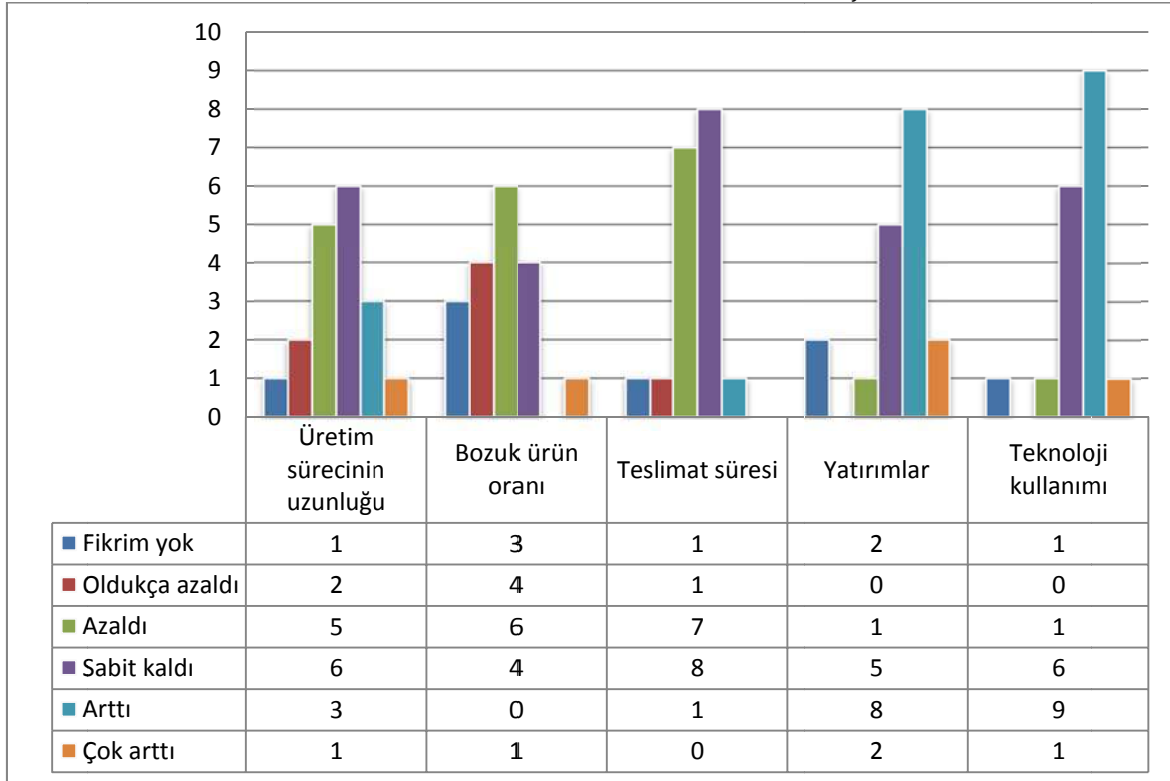
Grafik-11: Yenilik Faaliyetleri

Ankete katılan firmalardan patent sahibi olanların Ar-Ge faaliyetlerine önem veren firmalarda olduğu görülmektedir. Hiçbir firmada patent olmaması dikkat çekicidir.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

Aşağıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri yer almaktadır. Grafikte ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014'e göre aşırı değişim göstermedikleri çıkarımını yapabiliriz

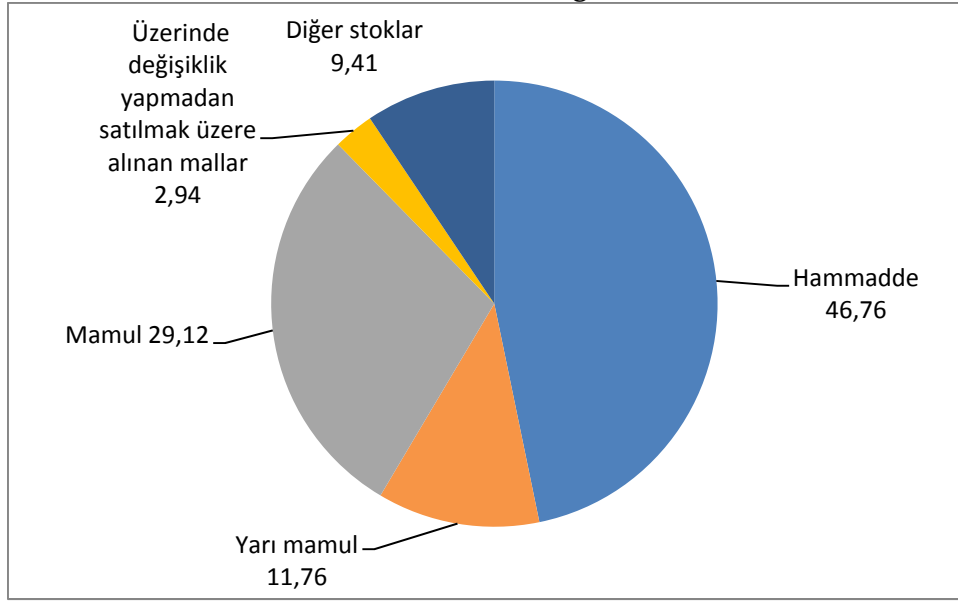
Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Firmaların temel mutfak dolabı, kapı, pervaz, palet ve mobilya üretimi yaptıkları da belirlenmiştir.

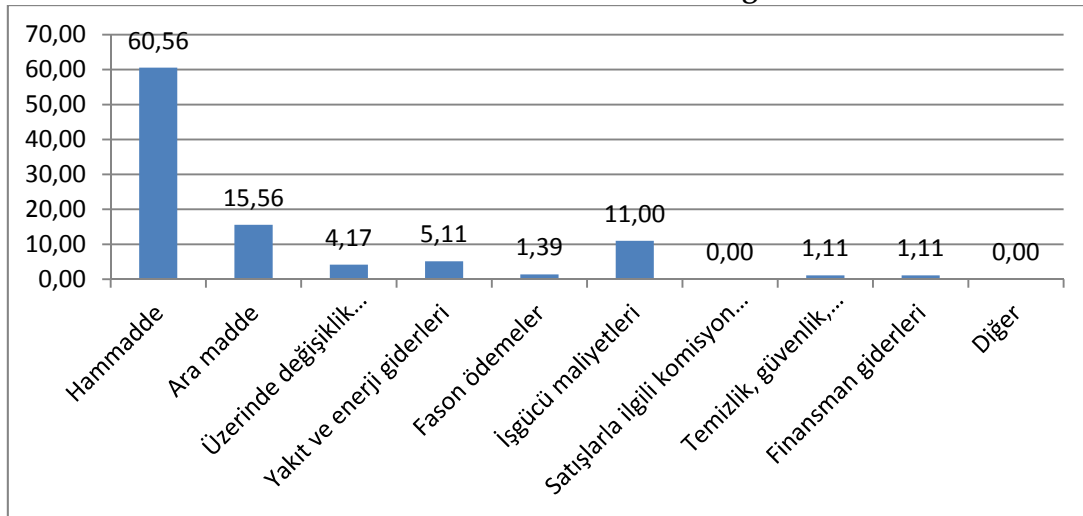
Firmaların stok durumlarına baktığımızda (Grafik-9) genel olarak hammadde (%46,8), mamul (%29,1) ve yarı mamul (11,8) ürünlerden oluştuğunu görmekteyiz. Diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Grafik-14: Stok Dağılımı

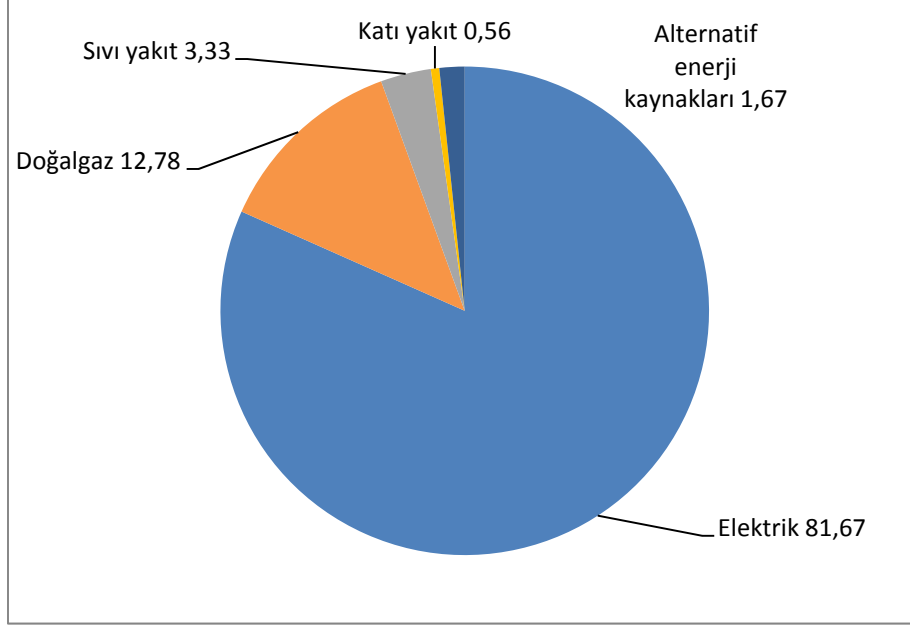
Firmaların satınalım/harcama dağılımları incelendiğinde hammadde kaleminin %60,6 ile en büyük payı aldığı, yakıt ve enerji giderleri ile iş gücü maliyetlerinin sırasıyla %5,1 ve %11 oranlarıyla hammaddeyi takip ettiği ve kalan kalemlerin %23,3'lük kısmı paylaştıkları görülmüştür.

Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

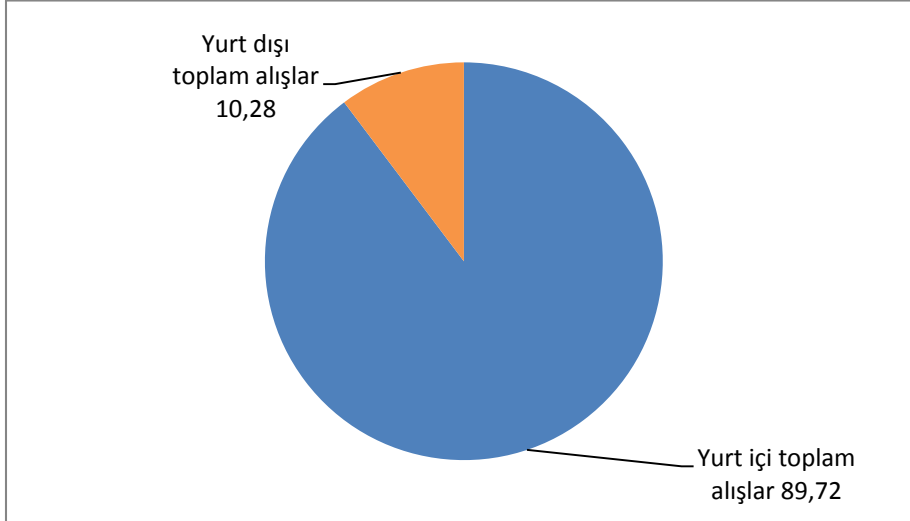

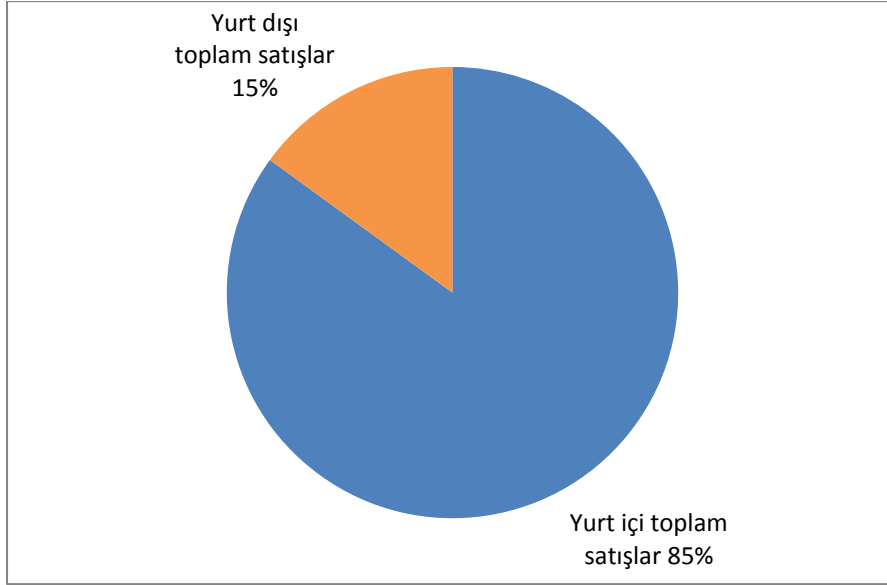
Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda ise %81 ile elektriğin başı çektiği ve doğalgazın %13 ile onu takip ettiğini görmekteyiz. Hiçbir firmanın alternatif enerji kaynakları (rüzgâr, güneş vb.) kullanmadığı görülmüştür.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

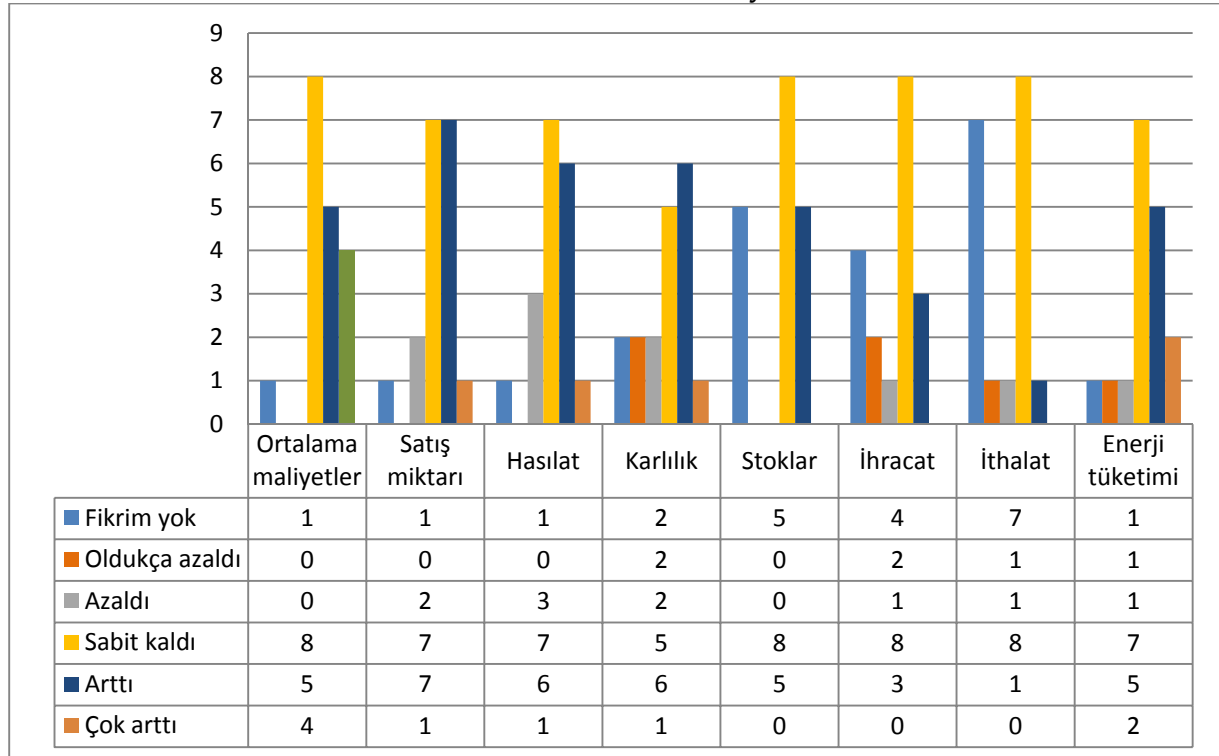

Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri

Grafik-18: Ürün Satış Yeri

Kullanılan hammaddenin %83'ü yurtiçinden, kalan %17'sinin ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir. Yapılan satışların ise %82,6'sının yurtiçine, %17,4'ünün ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir.

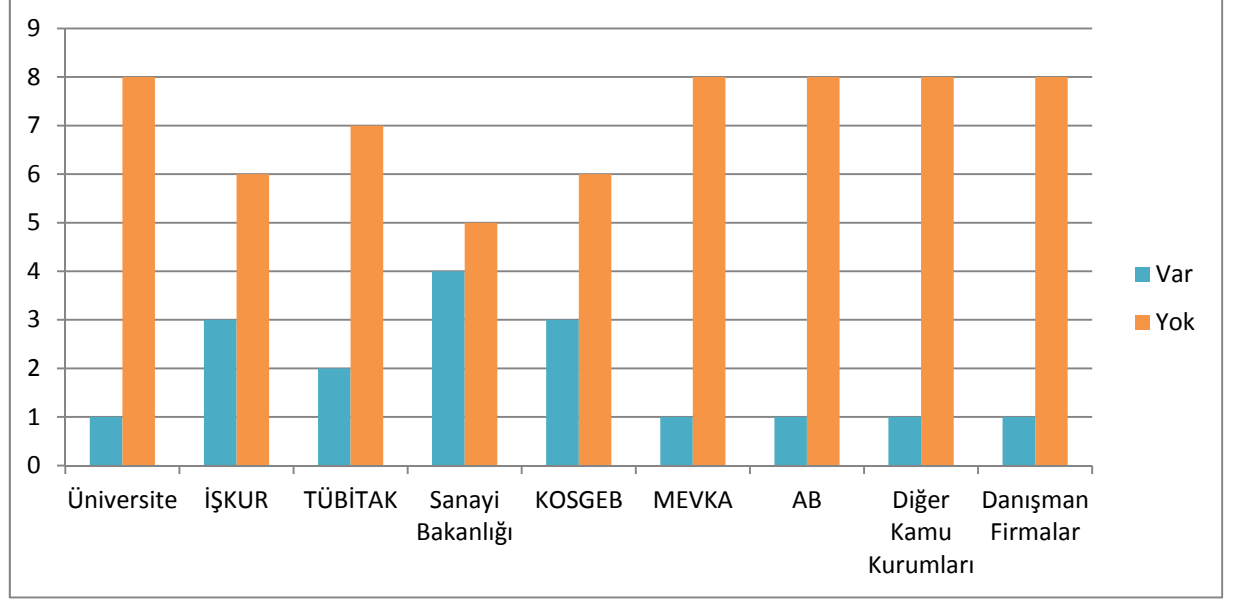
Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

Yukarıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri yer almaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlendiği görülmektedir.

3.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

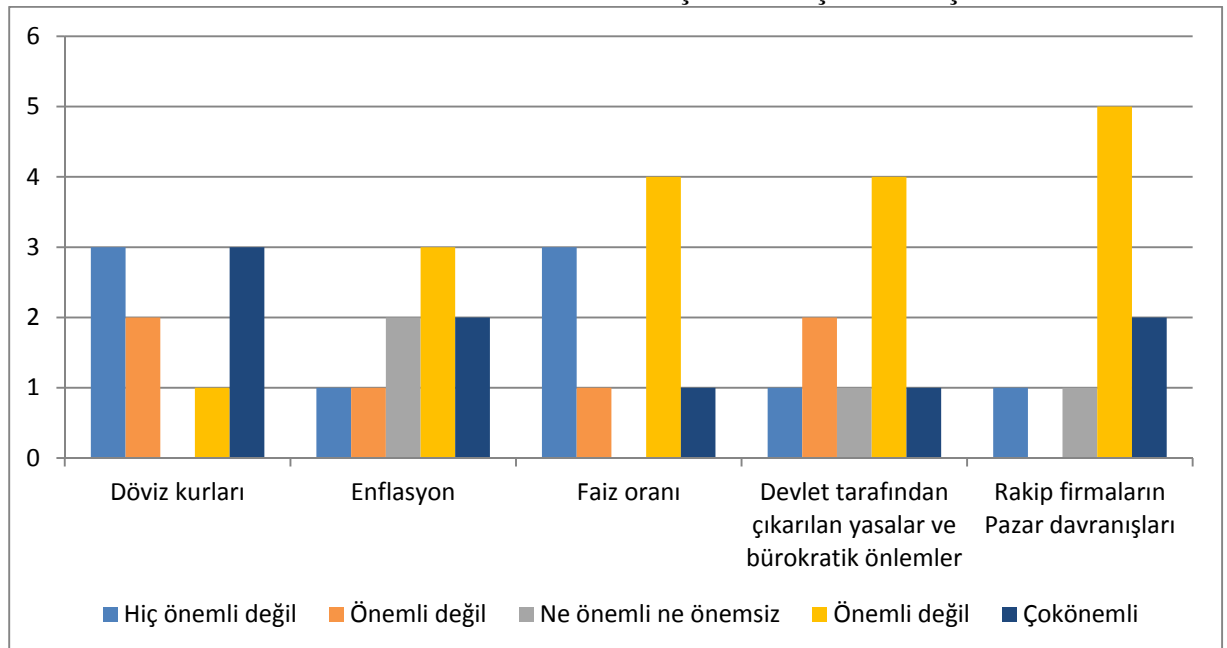
Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

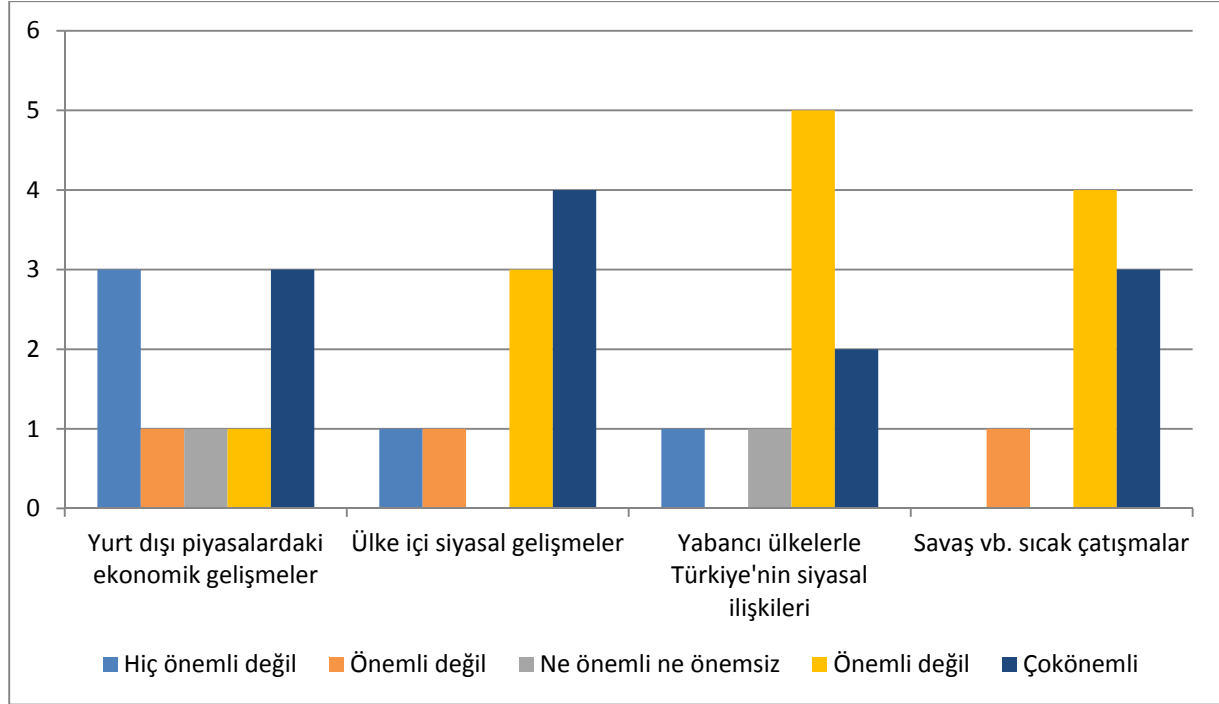

3.2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Anketleri cevaplayan firmaların 6'sında firma sahibinin, 2 tanesinde firma ortağının ve 9 tanesinde ise üst düzey yöneticinin anketi cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu yöneticilerin ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşleri aşağıdaki grafikte özetlenmiştir.

Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

4. Sonuç

Konya imalat sanayisinde önemli bir yere sahip olan ağaç ve orman ürünleri sektörü için anket sonuçları değerlendirilmiş olup, sektöre dair önemli bilgiler elde edilmiştir. Alım satımları itibari ile ağırlıklı olarak yurt içi piyasasında etkili olduğu gözlenen firmaların ekonomik gelişmelerden en çok döviz kuru ve yurt dışı piyasalardaki ekonomik gelişmelerin firma faaliyetleri üzerinde etkili olduğu görüşü oldukça dikkat çekmektedir. Geçen yıla oranla ihracatlarını arttırdıklarını belirten firmalar, aynı şekilde satışları, gelirleri ve karlılıkları artarken maliyetleri de aynı oranda artmıştır. Sektörde en çok Sanayi Bakanlığı, KOSGEB, İŞKUR, TÜBİTAK gibi kurumlarla iş birliği yapıldığı gözlenmiştir. Bu bilgiler ışığında, Konya'da ağaç ve orman ürünleri sektörünün gelişime oldukça açık bir sektör olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- www.ankaratb.org.tr
- www.csb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- www.dpb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- www.iso.org.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- www.mevka.org.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- www.oka.org.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)
- www.tobb.org.tr, (Erişim Tarihi: 17.04.2017)

Konya'da Kâğıt, Kâğıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basımı-Çoğaltılması Sektörleri

Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Teknolojik gelişmelerle yapısında ve üretim teknolojisinde dönüşüm ve gelişmelere rağmen kâğıt, kâğıt ürünleri ile medya ürünlerinin basımı-çoğaltımı insanlık tarihinde en eski sanayi faaliyetleri arasındadır. Her iki sektör de eski olmakla birlikte hızla gelişen, ileri teknoloji kullanan, karmaşık üretim süreçlerinden oluşan ve sermaye-yoğun üretime yapısına sahiptir.

Bu bölüm bu iki sektörü yani 'kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı' ile 'kayıtlı medyanın basımı-çoğaltılması' sektörlerini Türkiye'de ve dünyadaki eğilimler ve potansiyelleri ve anket verilerine dayanarak Konya'da sektörün yapısını birlikte incelemektedir.

Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı, ağırlıklı olarak ağaç türleri, çeşitli yıllık bitkilerden ve geri dönüşümden elde edilmiş atık kâğıttan selüloz ve kâğıt hamuru üretilerek bunların kimyasal ve mekanik işlemlerle kâğıt ve kâğıt ürünlerine dönüştürülmesi konuları ilgilenen imalat dalıdır (İSO, 2015: XV). Kâğıt ürünleri yazı tabında ve gazete basımında kullanılacak kültürel kâğıtların yanı sıra, oluklu mukavva, temizlik kâğıtları, ambalaj kâğıtları, karton ve ince özel kâğıtlar biçiminde ürünleri ifade etmektedir. Sektör faaliyetleri NACE.2 kodlaması ile 17 numaralı kod ile ifade edilmektedir ve Tablo-1 bu kodlama ile sektördeki ayrımı göstermektedir.

17	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı		18	Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	
	17.1	Kâğıt hamuru, kâğıt ve mukavva imalatı		18.1	Basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri
		17.11 Kâğıt hamuru imalatı			18.11 Gazetelerin basımı
		17.12 Kâğıt ve mukavva imalatı			18.12 Diğer matbaacılık
	17.2	Kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı			18.13 Basım ve yayım öncesi hizmetler
		17.21 Oluklu kâğıt ve mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavvadadan yapılan muhafazaların imalatı			18.14 Ciltçilik ve ilgili hizmetler
		17.22 Kâğıttan yapılan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri imalatı		18.2	Kayıtlı medyanın çoğaltılması
		17.23 Kâğıt kırtasiye ürünleri imalatı			18.20 Kayıtlı medyanın çoğaltılması
		17.24 Duvar kâğıdı imalatı			
		17.29 Kâğıt ve mukavvadadan diğer ürünlerin imalatı			

Kaynak: TÜİK (2015)

Görüleceği gibi sektör faaliyetleri iki ana gruba ayrılmaktadır: ilk grup doğrudan kâğıt hamuru ve kâğıt-mukavva imalatı ile ilgili faaliyetleri, ikinci grup ise bunlardan yapılan ürünleri kapsamaktadır.

İlk grup faaliyetler;

- i. Kâğıt hamuru
- ii. Kâğıt ve mukavva imalatı şeklinde sınıflanmaktadır.

İkinci grup ise şu kategorilerden oluşmaktadır.

i. *Oluklu kâğıt ve mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavvadadan yapılan muhafazaların imalatı:* Bu kategori, bürolarda, dükkânlarda ve benzeri yerlerde kullanılan kâğıt evrak tasnif kutuları, mektup kutuları ve benzeri eşyaların imalatı; kâğıt ve kartondan yapılan torba ve çanta imalatı; kâğıt ve mukavvadadan koli, kutu ve benzeri muhafazaların imalatı; oluklu kâğıt ve oluklu mukavva imalatını kapsamaktadır.

ii. *Kâğıttan yapılan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri imalatı:* Tuvalet kâğıdı, kâğıt mendil, temizlik amaçlı kâğıt mendil ve havlular, masa örtüsü ve peçeteler; Kâğıt ve mukavvadadan yapılmış tabak, kase vb. ürünler; Hijyenik havlu, tampon, ped, bebek bezi vb. hijyenik ürün ve giyim eşyası, giysi aksesuarı imalatı kategorilenmektedir.

iii. *Kâğıt kırtasiye ürünleri imalatı:* Karbon kâğıdı, kopyalı kâğıt, mumlu teksir kâğıdı gibi kopyalama materyalleri, kâğıttan ofset tabakalar ve yapışkanlı kâğıtların imalatı; Kâğıt ve mukavvadadan ve ana niteliği bilgi içermeyen eğitim ve ticari kırtasiye malzemeleri imalatı; Kâğıt ve mukavvadadan dosya, portföy dosya, klasör vb. imalatı; Basım ve yayım kâğıdı ile diğer kâğıt ve mukavvaların imalatından oluşmaktadır.

iv. *Duvar kâğıdı imalatı:* Duvar kâğıdı ve benzeri duvar kaplamaları; ve Tekstil duvar kaplamalarının imalatı bu kategoriden sınıflanmaktadır

v. *Kâğıt ve mukavvadadan diğer ürünlerin imalatı:* Bu kategori, kâğıt ve mukavvadadan etiketlerin; Filtre kâğıdı, kartonları ve mukavvaları, kâğıt hamurundan filtre edici blok ve levhalar ile kaplanmış ya da sıkıştırılmış eşyaların; Sigara kâğıdı, kâğıt ve mukavvadadan bobin, makara, yumurta viyölü vb., destekler, hediyelik ve süs eşyalarının; ve jakar makinelerinde kullanmak için kâğıt ve mukavvadadan kartlar ile kaydedici cihazlara mahsus diyagram kâğıtları imalatından oluşmaktadır.

Kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltılması sektörü ise 'basım ve basımla ilgili hizmet faaliyetleri' ve 'kayıtlı medyanın çoğaltılması' olarak ilk alt sektöre ayrılmaktadır. Basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri kapsamındaki alt sektörel faaliyetler şunlardır:

i. *Gazetelerin basımı:* Gazetelerin, dergilerin ve süreli yayınların basım hizmetleri (haftada dört veya daha fazla yayınlananlar)

ii. *Diğer matbaacılık:* Çıkartma, takvim, ticari katalog, broşür, poster, satış bülteni, kartpostal, davetiye, tebrik kartları, yıllık, rehber, resim, çizim, boyama kitapları, çizgi roman vb. basımı; Gazetelerin, dergilerin ve süreli yayınların basım hizmetleri (haftada dörtten daha az yayınlananlar); Ansiklopedi, sözlük, kitap, kitapçık, müzik eserleri ve müzik el yazmaları, atlas, harita vb. basımı; Röprodüksiyon basımı; Serigrafi faaliyetleri; Posta pulu, damga pulu, matbu belgeler, tapu senetleri, akıllı kart, çek defteri, kâğıt para ve diğer değerli kâğıtların vb. basımı; Plastik, cam, metal, ağaç ve seramik üzerine baskı faaliyetleri.

iii. *Basım ve yayım öncesi hizmetler:* Basımda kullanılmak üzere baskı klişeleri ya da silindirleri ile diğer basım unsurlarının üretilmesi, mizanpaj, dizgi, tabaka yapım hizmetleri, gravür baskı için silindirlerin kazınması veya asitle aşındırılması vb. faaliyetler; Basım öncesi bilgisayar destekli hizmetler.

iv. Ciltçilik ve ile ilgili hizmetler: Ciltçilik v ilgili hizmetler (katlama, birleştirme, dikme, yapıştırma, kesme, kapak takma vb. işlemler ile damgalama, Braille alfabesi kopyalama vb. hizmetler).

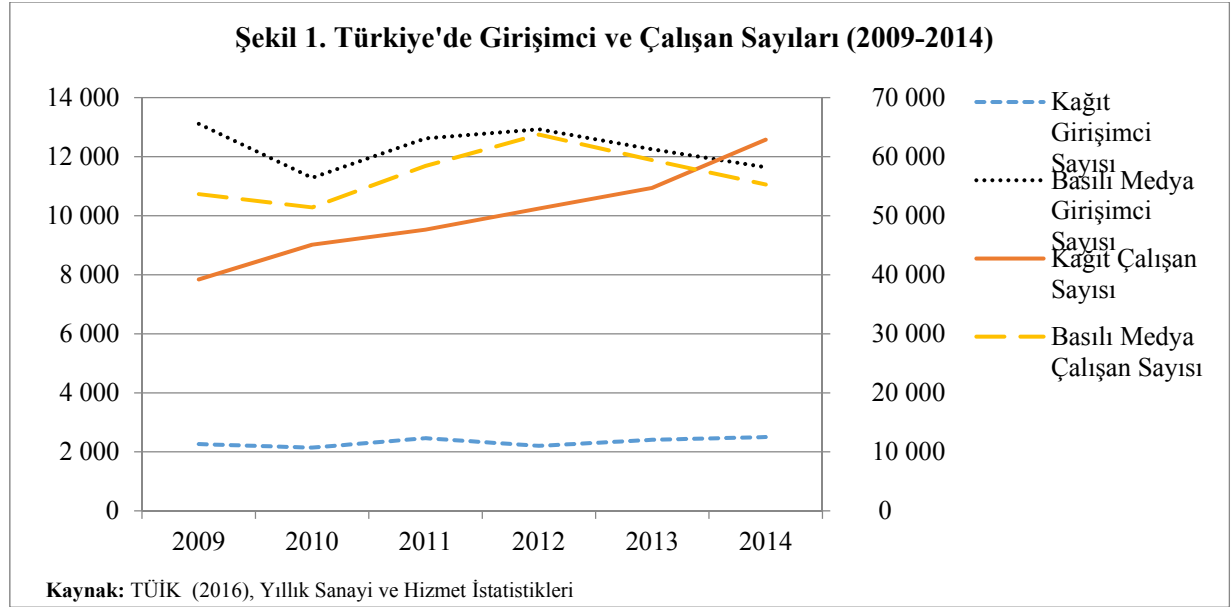
Kayıtlı medyanın çoğaltılması kapsamındaki faaliyetler şunlardır:

- Ses ve görüntü kayıtlarının çoğaltılması (CD'lerin, DVD'lerin, kasetlerin ve benzerlerinin asıl (master) kopyalarının çoğaltılması).
- Yazılımların çoğaltılması hizmetleri (CD, kaset vb. ortamlardaki bilgisayara yazılımlarının ve verilerin asıl (master) kopyalarının çoğaltılması).

Çalışmanın geri kalanında önce Türkiye ve Dünyada sektördeki genel eğilimler incelenecek arkasından Konya'da bu iki sektörün durumu Türkiye ile kıyaslanarak ve anket verileri incelenerek analiz edilecektir.

2. Sektörde Türkiye'de ve Dünyada Genel Eğilimler

Ülkemizde kâğıt sektörü büyük ölçüde baskı yazı, temizlik, ambalaj kâğıtları, karton, mukavva, oluklu mukavva ve kâğıt torba üretimlerini kapsamaktadır. Temel hammadde olan beyazlatılmış selülozun üretimi ülkemizde gerçekleştirilmediği gibi ticari amaçla kurulmuş kimyasal selüloz fabrikası da bulunmamaktadır (TOBB, 2012:1). Türkiye'de iç Pazar hızlı bir şekilde büyüyor olmasına rağmen, iç piyasalarda hammadde üretiminin olmaması, ülkemizde kâğıt sektöründe ara malı kullanımının yüksek olmasına neden olmaktadır (Çevik, 2016:4).

Kâğıt ve basım sektörü Türkiye'nin toplam imalat sanayi içindeki payı görece küçük olmakla birlikte teknolojik gelişmelere çok açık ve gelecek için yaratacakları katma değer açısından önemli olabilecek sektörlerdir. 2014 yılı itibariyle kâğıt sektöründe girişimci sayısı 2.501 ve çalışan sayısı 62.875'dir. Basılı medya sektöründe ise girişimci sayısı 11.644 ve çalışan sayısı 55.271'dir. Dolayısıyla kâğıt sektörü daha az ancak istihdam kapasitesi açısından daha büyük firmalardan oluşmaktadır.

Tablo 2: Toplam Girişim ve Çalışan Sayılarının Sektör İçinde Dağılımı (2014)					
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı			Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması		
	Girişimci sayısı(%)	Çalışan Sayısı (%)		Girişimci sayısı(%)	Çalışan Sayısı(%)
Kâğıt hamuru, kâğıt ve mukavva imalatı	11,80%	11,30%	Basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri	99,75%	99,94%
Kâğıt hamuru imalatı	0,00%	0,00%	Gazetelerin basımı	4,26%	5,20%
Kâğıt ve mukavva imalatı	11,80%	11,30%	Diğer matbaacılık	90,69%	90,11%
Kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı	88,20%	88,70%	Basım ve yayım öncesi hizmetler	2,39%	3,14%
Oluklu kâğıt ve mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavva-dan yapılan muhafazaların imalatı	49,90%	49,14%	Ciltçilik ve ilgili hizmetler	2,41%	1,50%
Kâğıttan yapılan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri imalatı	13,55%	19,99%	Kayıtlı medyanın çoğalt.	0,25%	0,06%
Kâğıt kırtasiye ürünleri imalatı	7,48%	6,02%	Kayıtlı medyanın çoğaltılması	0,25%	0,06%
Duvar kâğıdı imalatı	0,20%	0,20%			
Kâğıt ve mukavvadadan diğer ürünlerin imalatı	17,07%	13,35%			
TOPLAM	%100	%100	TOPLAM	%100	%100
Kaynak: TÜİK (2016), Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri'nden hesaplanmıştır					

Her iki sektörde girişimci ve çalışan sayılarındaki son beş yıldaki değişimi gösteren Şekil-1'de görüleceği gibi (çalışan sayısı sağ ekseninde, girişim sayısı sol ekseninde temsil edilmektedir) 2012 sonrasında basılı medya sektörü girişimci ve çalışan sayısı açısından bir küçülme trendinde iken kâğıt sektöründe girişimci sayısının görece istikrarına rağmen çalışan sayısının sürekli artma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2009'da kâğıt sektöründe çalışan sayısı 39.217'den 2014'e kadar iki kata yakın artmış ve 62.875 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-2 her iki sektördeki girişim ve çalışan sayılarının sektörün alt sektör faaliyetlerin göre dağılımını 2014 yılı için sunmaktadır. 2014 yılında sektör içi faaliyetlerin ağırlığı açısından girişimci ve çalışan sayıları değerlendirildiğinde görülmektedir ki kâğıt sektöründe faaliyetlerin yaklaşık %80'i 'kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı' altsektöründe ve Kayıtlı medya sektöründe neredeyse tamamına yakını 'basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri' altsektöründedir.

Tablo 3: Sektörde Ciro, Üretim, Katma Değer ve Yatırım (TL, Türkiye Payı, 2014)				
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı			Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	
	% Türkiye	TL	% Türkiye	TL
Ciro	0,67%	23.615.769.569	0,24%	8.306.909.469
Üretim Değeri	1,05%	22.829.036.837	0,37%	8.152.653.840
Faktör Maliyetleri İle Katma Değer	0,87%	4.527.427.203	0,32%	1.680.479.279
Maddi Mallara İlişkin Brüt Yatırım	1,23%	2.573.621.048	0,20%	424.042.583

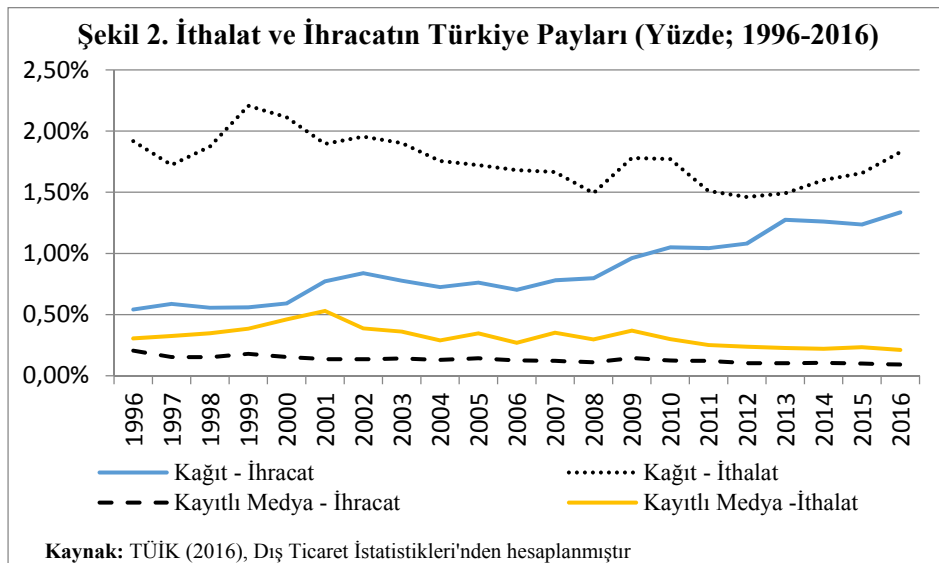
Kaynak: TÜİK (2016), Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri'nden hesaplanmıştır

Kâğıt sektöründe kâğıt hamuru imalatı ile uğraşan firma bulunmamaktadır (TÜİK birkaç tane az olduğunda veriyi göstermemektedir) ve girişimcilerin ve çalışanların tamamı 'kâğıt ve mukavva imalatı' ile uğraşan firmalar kapsamındadır. Kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı içinde ise 'oluklu kâğıt ve mukavva ve bunlardan muhafazaların imalatı' toplam kâğıt sektörünün %50'sini oluşturacak kadar kapsamlıdır.

Kayıtlı medya sektöründe 'basım ve çoğaltım' altsektörü girişimci ve çalışan sayısı tüm sektörün binde 1-2'sini oluşturacak kadar küçükken, basım ve ilgili hizmetler altsektörü içinde faaliyetlerin %90'ı 'diğer matbaacılık' kapsamında yapılmaktadır.

Dolayısıyla her iki sektör için de Türkiye'de bir faaliyet çeşitliliği olmadığı ve faaliyetlerin belirli altsektörlerde yoğunlaşma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo-3'de her iki sektörde ciro, üretim değeri, faktör maliyetleri ile katma değer ve brüt yatırım görülmektedir. Görüleceği gibi her iki sektör de tüm bu göstergelerde Türkiye'nin toplam imalatı içinde %1'den daha küçük paya sahiptir. Ama özellikle kayıtlı medya sektörü, bu göstergelerde Türkiye toplamına oranla binde 2-3'ler düzeyindedir. Kâğıt sektöründe 1980'lerde Türkiye görece kendi kendine yeterli iken takip eden dönemde kalite endişeleri ile ithal ürünlerin iç piyasalarda ağırlığı artmaya ve dış piyasalara bağımlı hale gelmeye başlamıştır. Hammadde ve teknoloji bakımından dışa bağımlılık yüksektir (Çevik, 2016: 12).

Sektörlere ilişkin ihracat ve ithalatın Türkiye ihracat ve ithalatı içindeki payları gösteren Şekil-2’de görüleceği gibi her iki sektörde de ihracat ve ithalat Türkiye ihracat ve ithalatı içinde görece küçük yer tutmaktadır ve her iki sektörde de ithalat, ihracatın üzerindedir. Kâğıt sektöründe ithalat 1990’ların sonundan itibaren azalma eğiliminde olmakla birlikte 2014’den itibaren küçük artışlar görülmektedir. İhracat ise 2000’lerin başından itibaren sürekli surette artmaktadır. Yerli üretimin yabancı üretimi ikame ettiği söylenebilir. Ancak sektörün dış ticaretteki rekabetçiliği görece küçük iyileşmelere rağmen “düşük” olarak bulunmaktadır (Bayraktar, 2012: 360). Kayıtlı medya sektöründe ithalat da ihracat da (ithalatta bazı küçük dalgalanmalara rağmen) görece istikrarlı gözükmemektedir.

Tablo 4:Kâğıt ve Mukavva ile Bunlardan Yapılan Ürünlerde İhracatçı Ülkeler (2014)									
Kâğıt ve Mukavva					Kâğıt ve Mukavva Ürünleri				
			Dünya Payı (%)					Dünya Payı (%)	
Ülke	Değer (milyon ABD Doları)	Ortalama Büyüme (%) 2010-2014	(%)	Kümülatif (%)	Ülke	Değer (milyon ABD Doları)	Ortalama Büyüme (%) 2010-2014	(%)	Kümülatif(%)
Dünya	1.167.535	13	100		Dünya	668.955	6,5	100,0	
Almanya	153.013	-05	13,1	13,1	Çin	111.009	20,3	16,6	16,6
ABD	113.764	15	9,7	22,8	Almanya	82.577	3,1	12,3	28,9
İsveç	93.603	-03	8,0	30,9	ABD	52.130	3,4	7,8	36,7
Finlandiya	90.798	-11	7,8	38,6	İtalya	34.201	3,2	5,1	41,8
Çin	75.835	189	6,5	45,1	Polonya	28.302	10,3	4,2	46,1
Kanada	68.311	-20	5,9	51,0	Hollanda	26.813	5,9	4,0	50,1
Fransa	50.393	-21	4,3	55,3	Kanada	23.315	3,0	3,5	53,6
İtalya	46.310	35	4,0	59,3	Belçika	22.330	4,2	3,3	56,9
Avusturya	37.606	20	3,2	62,5	Fransa	19.926	1,1	3,0	59,9
Endonezya	32.639	-34	2,8	65,3	Türkiye	14.751	13,1	2,2	62,1
Hollanda	32.420	29	2,8	68,1	İngiltere	14.698	1,4	2,2	64,3
Belçika	32.046	-03	2,7	70,8	İspanya	14.322	-1,3	2,1	66,4
İspanya	29.808	21	2,6	73,4	Meksika	14.117	7,0	2,1	68,5
Kore	26.632	44	2,3	75,6	Japonya	14.010	15,8	2,1	70,6
Polonya	26.504	55	2,3	77,9	Çek Cum.	13.109	6,8	2,0	72,6

Kaynak: UN (2016), International Merchandise Trade Statistics, www.comtrade.un.org’den derlenmiştir.

Tablo-4 ve Talo-5 ise kâğıt sektöründe dünya ihracat ve ithalatını ve bu kapsamda önemli ihracatçı ve ithalatçı ülkeleri göstermektedir. Tablo-4'den görüleceği gibi kâğıt ve mukavva ürünlerine ilişkin dünya ihracatının %78'i ve kâğıt ve mukavva ürünleri ihracatının %73'ü on beş ülke tarafından yapılmaktadır. Kâğıt ve mukavva ürünlerinin dünya ihracatı değeri 1.167.535 milyon ABD Doları ve kâğıt ve mukavvaya dayalı ürünlerin dünya ihracatı 668.955 milyon ABD Doları'dır. Türkiye 2014 yılı itibariyle kâğıt-mukavva ürünleri ihracatında, toplam dünya ihracatının %2.2'si ile 10. ülke konumundadır.

Öte yandan 2010 ile 2014 arası değerlendirildiğinde kâğıt ve mukavva ihracatında %13 ve kâğıt-mukavva ürünleri ihracatında %6.5'luk bir büyüme olduğu sektörün genişleme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo-5 kâğıt ve mukavva ile kâğıt-mukavva ürünleri ithalatının dünya ülkeleri arasında dağılımını göstermektedir. Görüleceği gibi Türkiye kâğıt ve mukavva ithalatında %2.4'lük pay ile 13. sıradadır.

Tablo 5: Kâğıt ve Mukavva ile Bunlardan Yapılan Ürünlerde İthalatçı Ülkeler (2014)									
Kâğıt ve Mukavva					Kâğıt ve Mukavva Ürünleri				
			Dünya Payı (%)					Dünya Payı (%)	
Ülke	Değer (Milyon Dolar)	Ortalama Büyüme (%) 2010-14	(%)	Kümülatif (%)	Ülke	Değer (Milyon Dolar)	Ortalama Büyüme (%) 2010-14	(%)	Kümülatif (%)
Dünya	1.194.700	1,5	100		Dünya	645.373	5,3	100,0	
Almanya	108.178	1,4	9,1	9,1	ABD	66.794	4,9	10,3	10,3
ABD	100.916	0,8	8,4	17,5	Almanya	47.693	7,3	7,4	17,7
İngiltere	66.004	-2,2	5,5	23,0	Fransa	40.802	2,9	6,3	24,1
Fransa	56.944	-1,5	4,8	27,8	İngiltere	35.122	6,8	5,4	29,5
İtalya	49.171	-0,3	4,1	31,9	Kanada	28.836	3,8	4,5	34,0
Belçika	36.191	-0,2	3,0	34,9	Hollanda	23.681	8,1	3,7	37,6
Çin	35.890	-0,7	3,0	37,9	Belçika	20.824	4,7	3,2	40,9
Polonya	35.360	4,5	3,0	40,9	Meksika	18.374	2,3	2,8	43,7
Meksika	34.423	5,5	2,9	43,8	Rusya	15.575	3,0	2,4	46,1
Hollanda	33.208	3,3	2,8	46,6	Japonya	13.984	6,1	2,2	48,3
İspanya	32.076	0,8	2,7	49,2	İsviçre	13.555	3,0	2,1	50,4
Kanada	31.311	0,3	2,6	51,9	İspanya	13.048	1,1	2,0	52,4
Türkiye	28.579	3,5	2,4	54,3	Polonya	12.304	5,8	1,9	54,3
Rusya	25.936	1,9	2,2	56,4	Çin	12.115	19,2	1,9	56,2
Hindistan	23.854	9,7	2,0	58,4	İtalya	11.750	2,8	1,8	58,0

Kaynak: UN (2016), International Merchandise Trade Statistics, www.comtrade.un.org/ den derlenmiştir.

Basım sektörüne bakıldığında, 2014 yılı için basım ve ciltleme makinelerinin en önemli ihracatçıları Almanya, ABD, Japonya, İtalya, İsrail, İsviçre, İngiltere, Belçika, Çin, Fransa, Avusturya, Hollanda, Hong Kong ve Singapur, en önemli ithalatçı ülkeler ise Çin, ABD, Almanya, Endo-

nezya, Belçika, Birleşik Arap Emirlikleri, Hong Kong, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya, Hindistan, Türkiye ve Brezilya'dır (UN, 2016)

3. Konya'da Sektör

3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya günümüzde Orta Anadolu Bölgesinde tarımın yanı sıra ticaret ve imalat sanayinde de önemli illerinden biridir ve etrafındaki illerdeki faaliyetler açısından lokomotif il konumundadır. Oldukça çeşitlenmiş imalat sanayine sahip olan Konya'da ilgi konumuz olan kâğıt ve basılı medya sektöründe de faaliyet gösteren girişimler bulunmaktadır.

Tablo 6 her iki sektöre ilişkin ekonomik göstergeleri Türkiye ortalaması ile karşılaştırmaktadır. Görüldüğü gibi Konya-Karaman bölgesinde (TR52 Bölgesi) kâğıt sektöründe toplam 53, basım sektöründe toplam 261 girişim faaliyet göstermektedir. Toplam girişim sayısına oranla Türkiye'de sektördeki girişim sayısı kâğıt sektörü için %0.09, kayıtlı medya için %0.41 olup TR52 bölgesinin oranlarından bir miktar daha yüksektir. Ancak diğer göstergelerde (istihdam sayısı, ciro, brüt yatırımlar) TR52 bölgesi sektörün Türkiye ortalamasından bir miktar daha iyi ortalamalara sahiptir.

**Tablo 6: Türkiye'de ve TR52 Bölgesinde Kâğıt ve Basım Sektörü
(Toplam ve Toplam Faaliyete Oranla; 2014)**

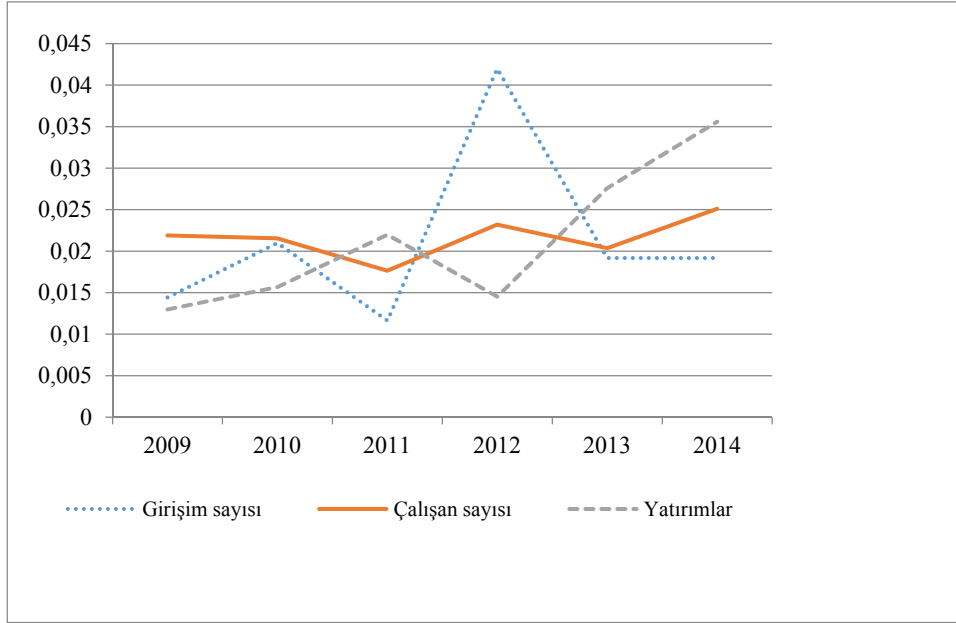
				Toplam Faaliyete Oranla	
	(1)	(2)	(3)	(1/3)	(2/3)
	Kâğıt ve kâğıt ürünleri	Kayıtlı medya	Toplam Faaliyet	Kâğıt ve kâğıt ürünleri	Kayıtlı medya
TÜRKİYE					
Girişim Sayısı	2 765	12 105	2 924 674	0.09%	0.41%
Çalışan Sayısı	62 501	55 947	13 559 084	0.46%	0.41%
Ciro	23 353 058 498	8 472 355 340	3 500 297 914 497	0.67%	0.24%
Brüt Yatırımlar	2 563 823 194	432 305 115	209 304 864 998	1.22%	0.21%
KONYA-KARAMAN (TR52)					
Girişim Sayısı	53	261	84 009	0.06%	0.31%
Çalışan Sayısı	1 569	1 495	324 843	0.48%	0.46%
Ciro	489 629 872	348 761 221	75 769 442 661	0.65%	0.46%
Brüt Yatırımlar	91 246 700	14 898 848	4 491 847 873	2.03%	0.33%

Kaynak: TÜİK (2016), Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri'nden hesaplanmıştır

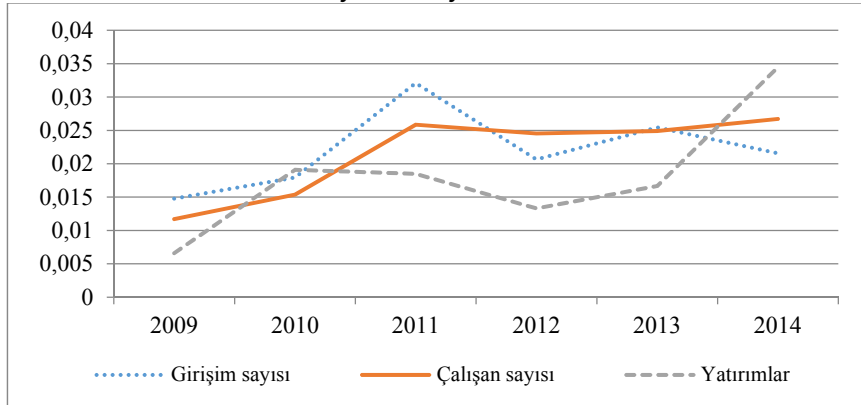
Şekil-3 Türkiye'de girişim ve çalışan sayıları ile brüt yatırımlara oranla TR52 Bölgesinde girişim ve çalışan sayıları ve brüt yatırımlardaki gelişimi 2009-2014 arası için göstermektedir. Görüldüğü gibi kâğıt sektöründe girişim ve çalışan sayısı 2012 yılında artmış olmakla birlikte sonrasında yeniden eski düzeylerine dönmüş ancak 2009 ile 2014 arasında sektördeki yatırımlar artış göstermiştir. Kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründe de 2009 ile karşılaştırıldığında girişim ve çalışan sayısı artmış brüt yatırımlar önemli miktarda artış göstermiştir.

Şekil 3:Türkiye Faaliyetlerine Oranla TR52 Bölgesinde Sektörün Ekonomik Faaliyetleri

(A) Kâğıt Sektörü

(B) Kayıtlı Medya Sektörü

Kaynak: TÜİK (2016), Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri'nden hesaplanmıştır

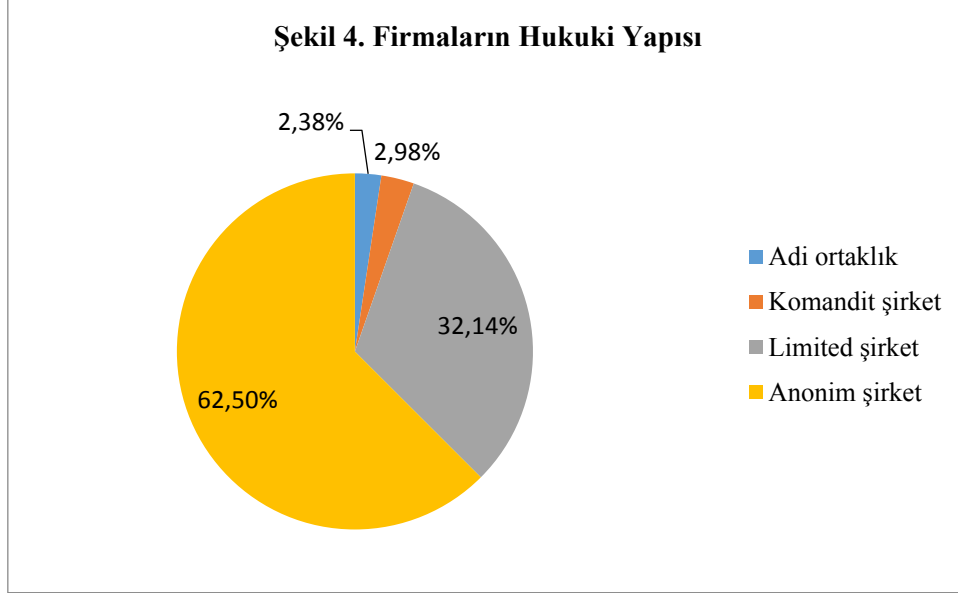
3.2. Anket Bulguları ile Konya'da Kâğıt - Kâğıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basımı - Çoğaltımı Sektörü

Anket kapsamında kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı sektöründen 13, kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründen 14 firma ile görüşülmüştür. Uygulanan anket sayısı TR52 bölgesindeki girişimlerin kâğıt sektörü için %25'i, basım sektörü için %6'sını oluşturmaktadır. Anketler yüz-yüze mülakat şeklinde uygulanmıştır.

Çalışmanın devamı anketle elde edilen bulguları sunmakta ve değerlendirmektedir. Verilerin sunumunda genelde her iki sektör bir arada değerlendiriliş olmakla birlikte bazı durumlarda iki sektör arasındaki farklılıkları görebilmek için ayrı ayrı ele alınıp karşılaştırılmıştır.

3.2.1. Sektörde Firmalar ve Hukuki Yapısı

Firmalara vergisel yükümlülük tipleri açısından bakıldığında anket kapsamında görüşülen toplam 27 firmadan sadece 1 tanesi basit usule tabi olduğu diğerlerinin tamamının birinci sınıf tüccar kategorisinde olduğu görülmektedir.

Firmaların hukuki yapısına bakıldığında (bkz. Şekil-4) büyük bölümünün (15 firma, %63) anonim şirket olarak organize olduğu 9 tanesinin limitet şirket, 1 firmanın komandit şirket ve 2 tanesinin adi ortaklık olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir.

3.2.2. Sektörde İstihdam

Araştırma kapsamındaki 27 firmanın toplam istihdamı 1150 olup, firma başı ortalama istihdam 42,6'dır. Tablo 2'den görüleceği gibi firmaların büyük bölümü 1-50 arası çalışan istihdam etmektedir. 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 4'tür. İstihdam ettiği çalışan bakımından en büyük firma kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründe faaliyet göstermekte olup istihdam sayısı 320'dir.

Tablo 7: Her İki Sektörde İstihdam Sayısı		
İstihdam Sayısı	Firma sayısı	%
1 – 9 arası	4	14.81%
10 – 19 arası	10	37.04%
20 – 49 arası	8	29.63%
50 – 99 arası	1	3.70%
100 ve daha fazla	4	14.81%
Toplam	27	100.00%

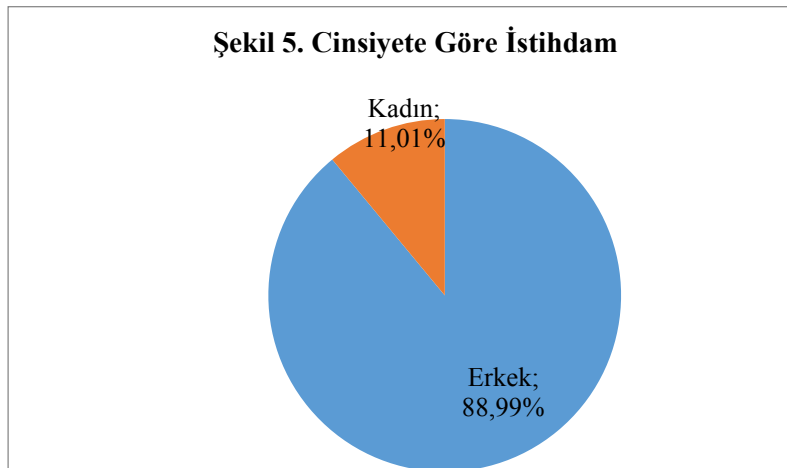
İki sektöre ayrı ayrı bakıldığında kağıt sektöründe toplam istihdam 394 (ortalama 30.3) ve kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründe 756 (ortalama 54)'dir.

Tablo 8: Sektörlere Göre İstihdam ve Ciro					
Satır Etiketleri	İstihdam		Ciro		
	Toplam İstihdam (kişi)	Ortalama İstihdam (kişi)	Toplam (YTL)	Ciro	Ortalama Ciro (YTL)
Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	394	30,31	134.800.000		11.233.333
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	756	54	300.200.000		21.442.857
Genel Toplam	1150	42,6	435.000.000		16.730.769

Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu da sorulmuştur. Tablo 8'den görüleceği gibi her iki sektörün 2015 yılı ciro toplamı³ 435 milyon YTL'dir. Ortalama ciro kayıtlı medyanın basımı çoğaltımı sektöründe kâğıt sektörünün iki katı kadardır. Her iki sektör birlikte değerlendirildiğinde Tablo 9'da görüleceği gibi firmaların büyük bölümü (%62) 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat bildirmiştir. 50 milyondan fazla hasılat bildiren sadece 1 firma bulunmaktadır.

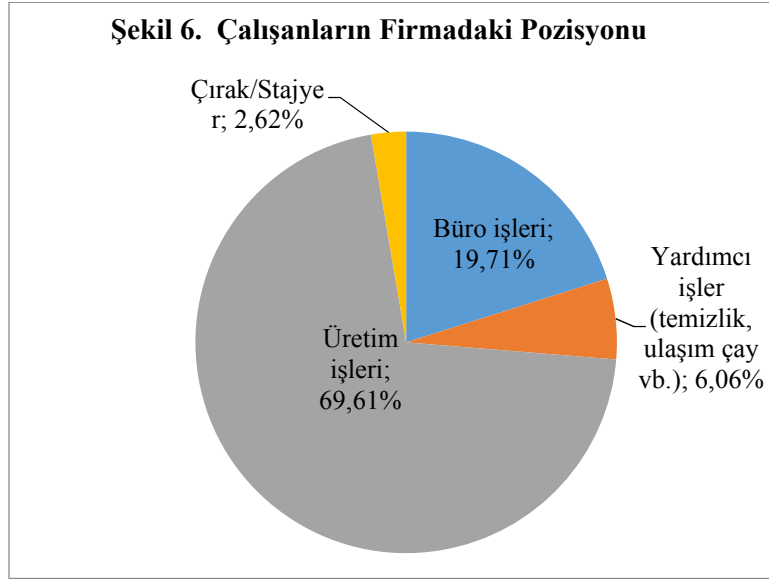
Tablo 9: Her İki Sektörde Yıllık Ciro (2015)		
Ciro	Firma sayısı	%
0-1.000.000	5	19.23%
1.000.000-10.000.000	16	61.54%
10.000.000-50.000.000	4	15.38%
50.000.000'den fazla	1	3.85%
Toplam	26	100.00%

Sektörde kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %89'u erkek çalışanlardan %11'i kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Her iki sektörde de ortalama kadın ve erkek istihdamı yaklaşık aynıdır.

³ Kâğıt sektöründen bir firma cirosunu bildirmemiştir.

İstihdam edilen çalışanlardan engelli istihdam eden sadece 5 firma bulunmakta olup her iki sektörde istihdam edilen engelli sayısı toplam 21'dir ve toplam istihdamın %1.8'ini oluşturmaktadır. Sadece 2 firma eski hükümlü istihdam etmekte olup toplam eski hükümlü istihdamı 10 kişidir ve bu da her iki sektördeki toplam istihdamın binde 9'una isabet etmektedir. Araştırmaya dâhil olan firmalar yabancı uyruklu ve gazi-şehit yakını statüsünde çalışan istihdam bildirmemişlerdir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen sadece 3 firma bulunmaktadır ve her firma bu statüde 1 çalışanlarının bulunduğunu bildirmiştir.

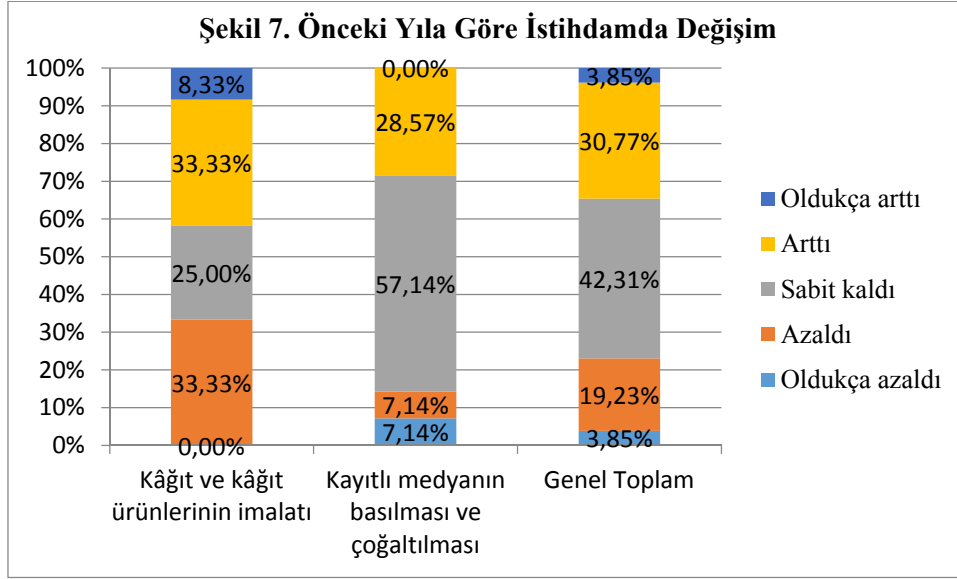

Çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında, her iki sektörde ortalama olarak, çalışanların %70'i üretim işlerinde, %20'si büro işlerinde, %6'sı temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %3'ü çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır. Çırac ve stajyer çalıştıran 6 firma bulunmaktadır. 8 firmada ise yardımcı görevlerde çalışan herhangi bir çalışan bildirilmemiştir.

Tablo 10: Görev Tipine Göre İstihdam (Kâğıt ve Kayıtlı Medya)

	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çırac/Stajyer
Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	15.61%	6.61%	71.04%	3.85%
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	23.81%	5.51%	68.18%	1.39%
Toplam	19.71%	6.06%	69.61%	2.62%

Öte yandan her iki sektör karşılaştırılacak olursa kâğıt imalatı sektöründe üretim işlerinde çalışanların ve çırak ve stajyerlerin kayıtlı medya sektörüne göre ortalama olarak daha fazla olduğu görülmektedir. İşin doğası gereği büro işlerinde çalışanların oranı kayıtlı medya sektöründe daha fazladır.

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde her iki sektörden firmaların %23'ü çalışan sayılarının azaldığını %42'si aynı kaldığını ve %35'i arttığını bildirmişlerdir. İki sektöre ayrı ayrı bakılacak olursa, kâğıt sektöründe istihdamda azalma %33 iken kayıtlı medya sektöründe %14 ve kâğıt sektöründe istihdamda artış %42 iken kayıtlı medya sektöründe %35'dir. Kayıtlı medya sektörü görece daha istikrarlı bir istihdam yapısı sergilemektedir.

3.2.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmalara sermaye dağılımı sorulduğunda kâğıt sektöründe sadece 1 firmanın tamamının özel hukuk hükümlerine tabi firmalara ait olduğu diğerlerinin özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere ait olduğu; kayıtlı medyanın basımı e çoğaltımı sektöründe ise 4 firmanın özel hukuk hükümlerine tabi firmalara 10 tanesinin gerçek kişilere ait olduğu görülmektedir.

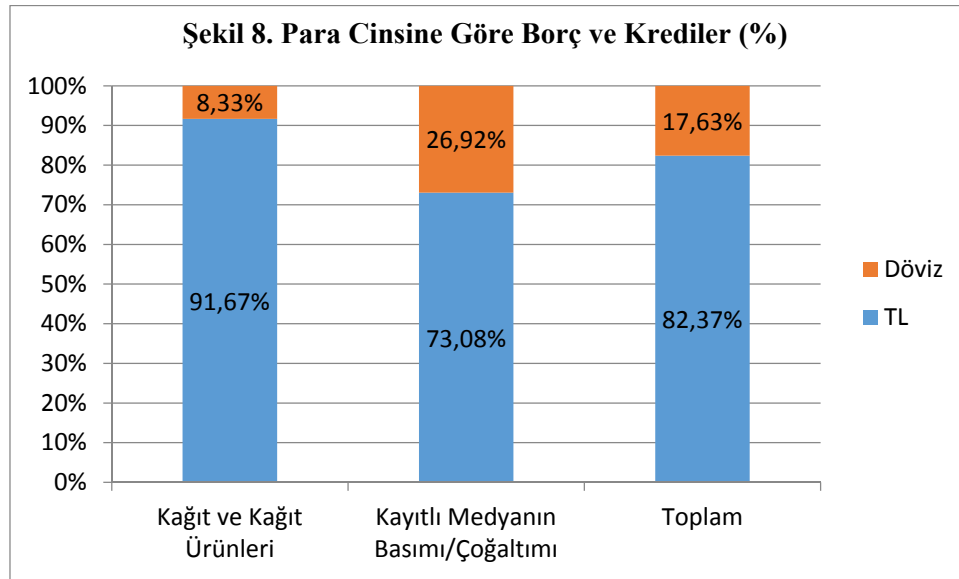
Tablo 11: Firmaların Sermaye Dağılımı			
Sermaye Sahibi	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	Genel Toplam
Firmalar	1	4	5
Gerçek kişiler	12	10	22
Yabancı sermaye	0	0	0
Kamu	0	0	0
Genel Toplam	13	14	27

Firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına bakıldığında, araştırma kapsamındaki iki firma bu konudaki sorulara cevap vermemiş, üç firma ise herhangi bir borcu olmadığını bildirmiştir. Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar, banka kredileri ve firma sahip/ortakları olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri kâğıt sektöründe hiç başvurulmayan, kayıtlı medya sektöründe sadece birer firmanın başvurduğu kaynaklardır. Kamusal kaynaklar her iki sektörde de kullanılmamaktadır. İlgili borç/kredi kaynağının toplam borç içindeki ortalama miktarı olarak bakıldığında banka kredileri her iki sektörde de en yoğun

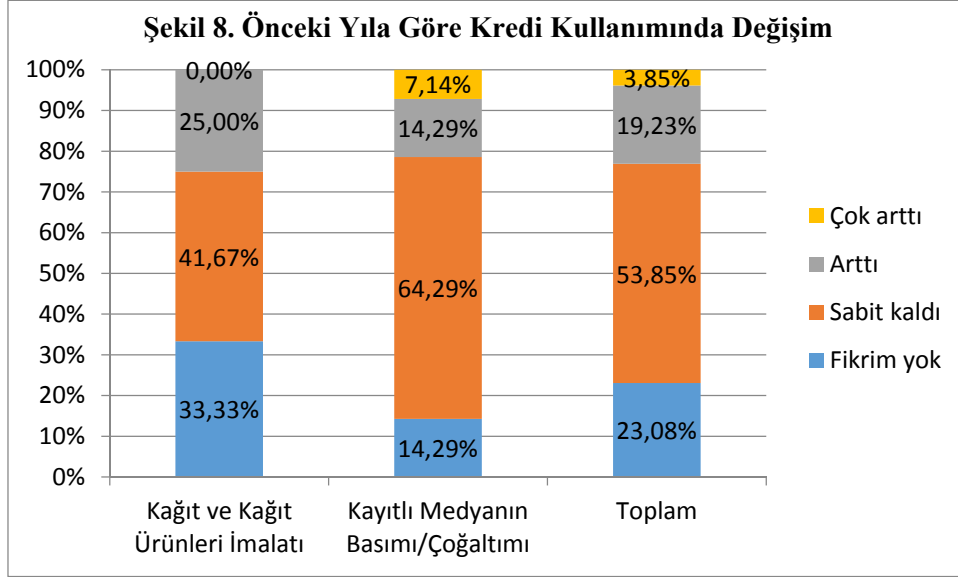
kullanılan kaynak olup bunu sırayla şahıs ve firmalara borçlar ve işletme sahip/ortaklarından borçlar izlemektedir. Öte yandan kâğıt sektöründe kayıtlı medyanın basımı/çoğaltımı sektörü ile karşılaştırıldığında firma sahip/ortaklarına görece daha az borçlanılmakta, şahıs ve firmalar ile bankalardan görece daha fazla borçlanılmaktadır.

Borç ve Kredi Kaynakları	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı		Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması		Genel Toplam	
	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans
Firma sahipleri ve ortakları	6.67	4	19.62	6	13.14	10
Şahıs ve firmalara borçlar	40.56	9	27.69	9	34.12	18
Bankalardan krediler	52.78	9	39.62	7	46.20	16
Katılım bankaları finansman	0	0	e lis1	1	1.35	1
Eximbank kredileri	0	0	2.69	1	1.35	1
Bankalardan yatırım kredileri	0	0	7.69	1	3.85	1
Kamusal kaynaklardan kullanılan krediler	0	0	0	0	0	0
Toplam	100		100		100	

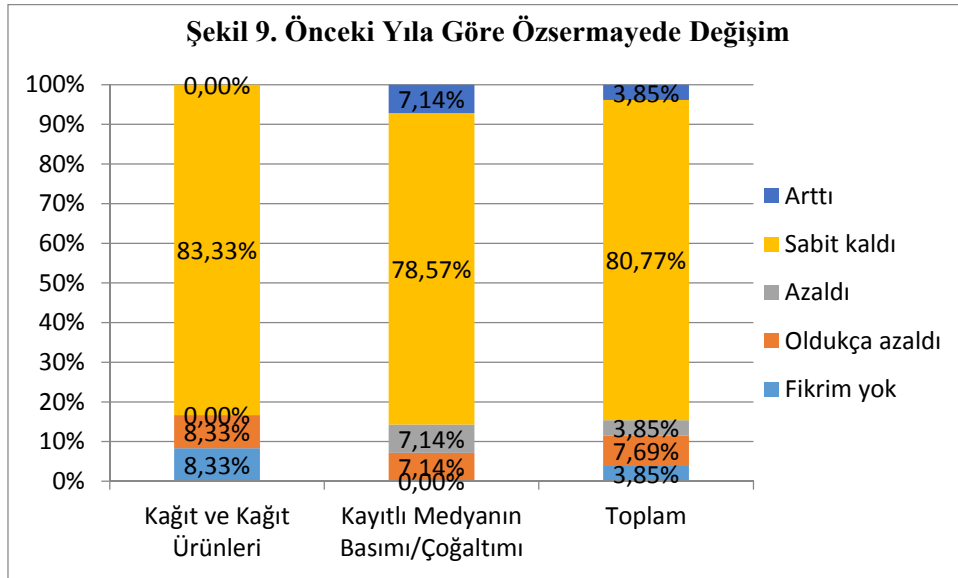
Aşağıdaki şekilde para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Görüleceği gibi her iki sektörde birden ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %82'sini döviz cinsinden borçlar %18'ini oluşturmaktadır. Kâğıt sektöründe döviz cinsinden borçlanma kayıtlı medyanın basımı çoğaltımı sektörüne göre oldukça düşüktür. Kayıtlı medyanın basımı çoğaltımı sektöründe döviz cinsinden borçlar toplam borçların üçte birinden fazladır.

2015 yılında kredi/borç kullanımının 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcıların yarısından fazlası sabit kaldığını ifade etmiştir. Her iki sektörde de firmaların üçte birine yakını borç ve kredilerinde bir artış olduğunu beyan etmiştir.

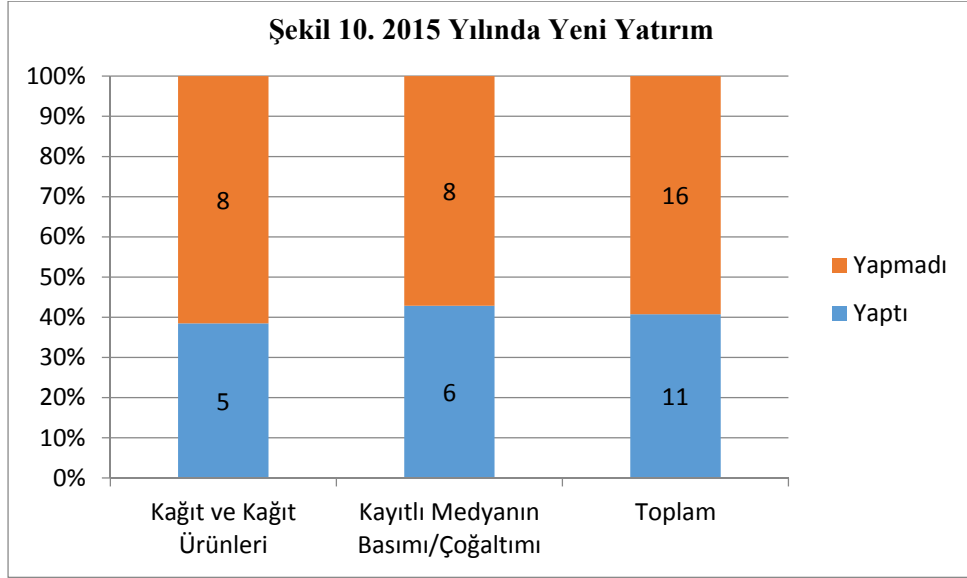

Önceki yıla göre özsermayede değişim değerlendirildiğinde firmaların büyük bölümü (her iki sektör ortalaması olarak %81) aynı kaldığını ifade etmiş, kağıt sektöründe %8'i azaldığını, kayıtlı medya sektöründe ise %14'ü azaldığını %7'si arttığını ifade etmiştir.

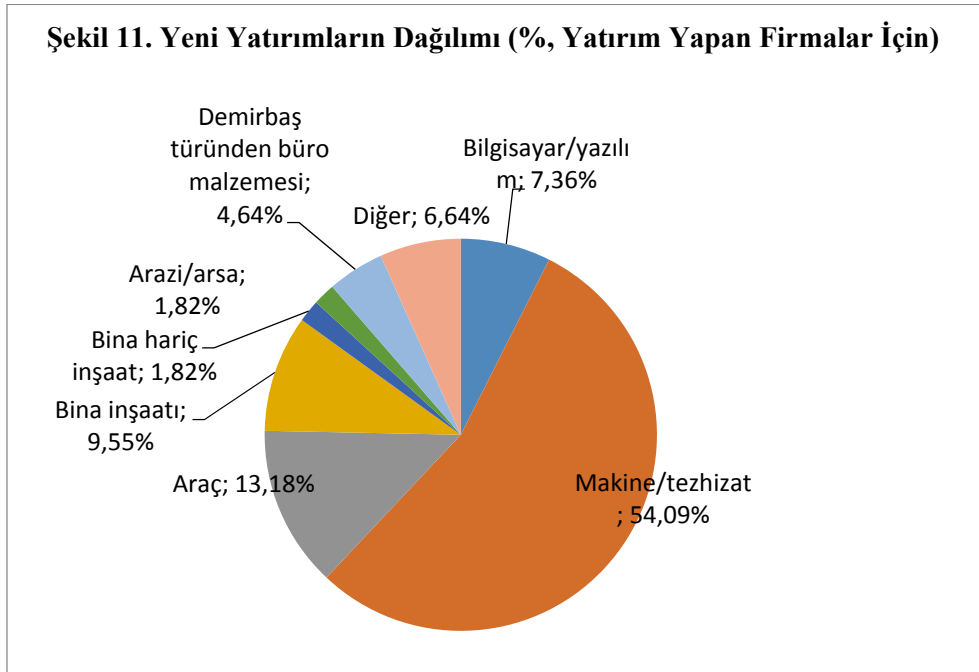

3.2.4. Yatırım, ARGE, Yenilik, Teknoloji

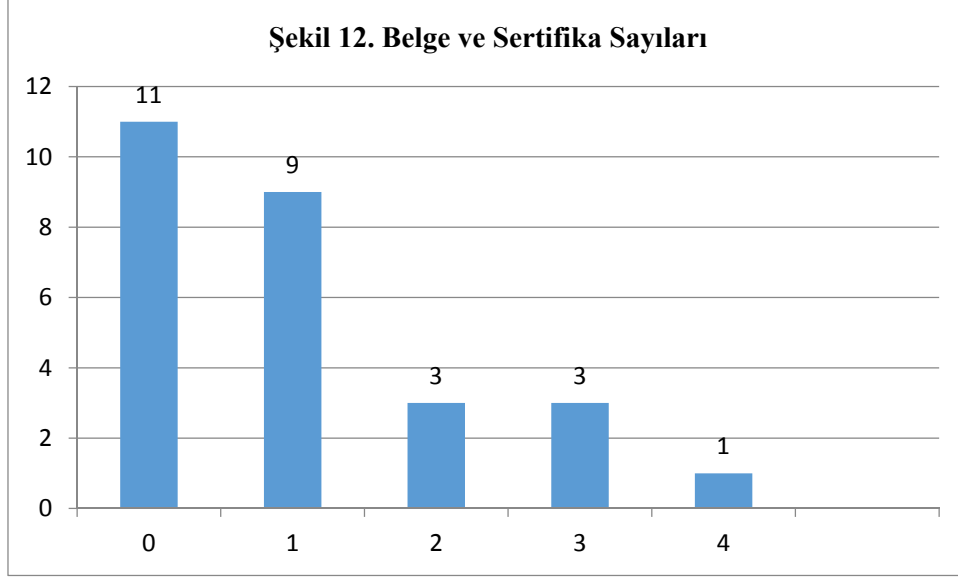
Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 11 firma herhangi bir düzeyde yeni yatırım yaptıklarını, 16 firma ise yapmadıklarını belirtmiştir. Her iki sektörde de yeni yatırım yapan firmaların dağılımı yaklaşık olarak benzerdir. Kâğıt sektöründe 5 firma kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltılması sektöründe 6 firma yeni yatırım yaptığını belirtmiştir.

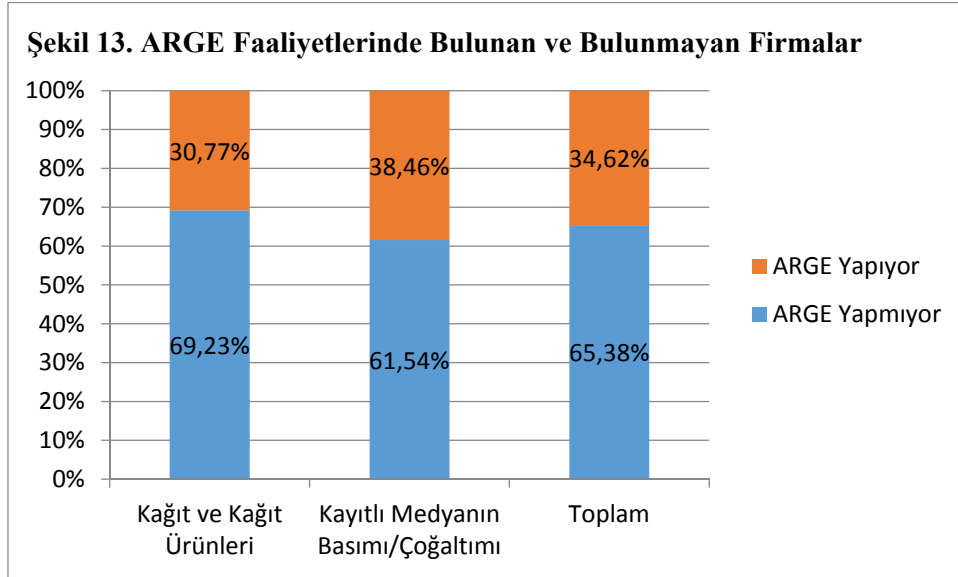
Aşağıdaki şekilde her iki sektörde birden, yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Görüleceği gibi en çok yatırım makine ve teçhizatlara yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, bilgisayar/yazılım ve demirbaş türünden büro malzemeleri izlemektedir.

Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. Kâğıt ürünlerine toplam sahip olunan belge 13, kayıtlı medyanın basımı çoğaltımı sektöründe 14'dir. Hiç belge ve sertifika sahibi olmadığını bildiren firma sayısı 11 olup, en fazla belge sayısı olarak 4 belgeye sahip sadece 1 firma bulunmaktadır.

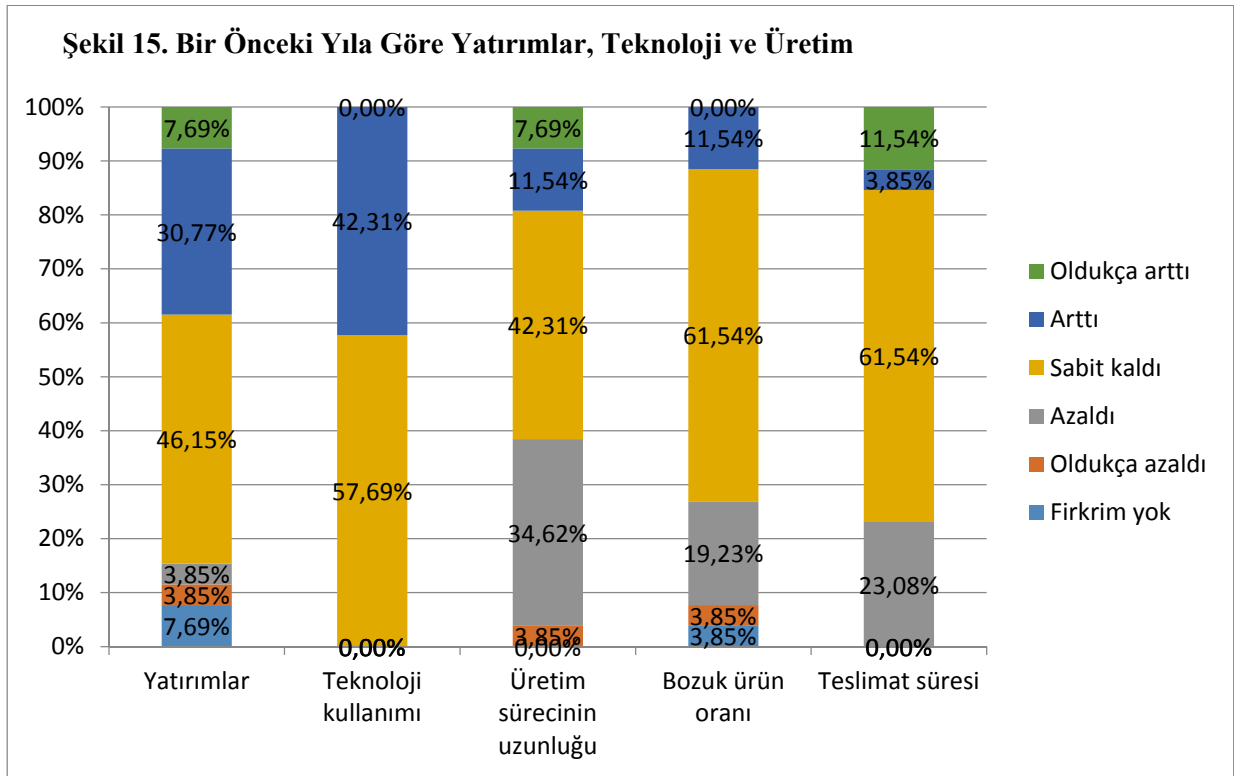
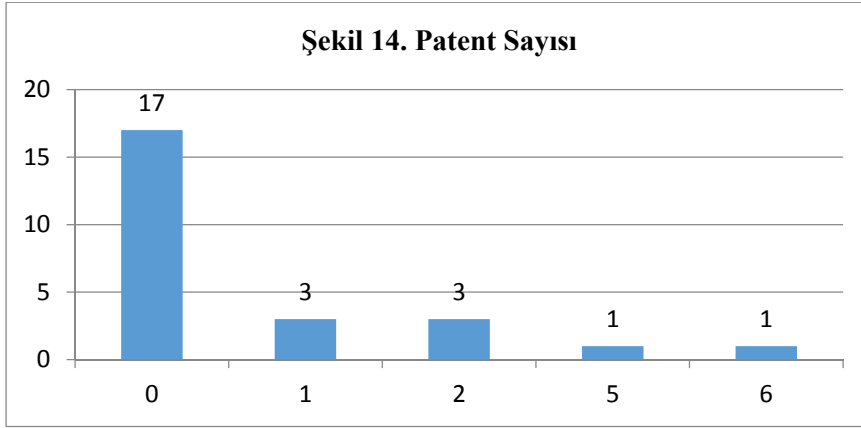
Her iki sektörde sadece 4 firma ayrı bir ARGE bölümlerinin olduğunu bildirmiştir. Sadece 2 firma Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım aldığını bildirmiştir.

Bu ARGE faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmek olduğu görülmektedir. Bunu ürünlere yönelik yenilikler, hizmetlere yönelik yenilikler ve lojistik/dağıtım/teslimat yöntemlerine ilişkin yenilikler izlemektedir.

Tablo 13: Yenilik Faaliyetleri			
Üretim sürecine yönelik yeni yöntem(ler)	Yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürün(ler)	Yeni veya önemli ölçüde geliştirilen hizmet(ler)	Yeni veya önemli ölçüde geliştirilen lojistik, dağıtım ve teslimat yöntemleri
90.91%	54.55%	45.45%	18.18%

Şekil-14 cevaplayıcıların kaç tane patenti olduğunu göstermektedir. Firmaların 17 tanesinin hiç patenti bulunmamaktadır. Bir ya da daha fazla patenti olduğunu bildiren firma sayısı 8'dir. Bir firma 5 ve diğer bir firma 6 patenti olduğunu bildirmiştir.

Şekil-15 firmaların bir önceki yıllara karşılaştırdıklarında yatırım, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki değişime dair bildirimlerini sunmaktadır. Yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istendiğinde firmaların %46'sında yatırımların aynı kaldığı, %39'unda arttığı ve %8'inde azaldığı görülmektedir. Teknoloji kullanımı %58'inde aynı kalmış ve %42'sinde artmıştır. Teknoloji kullanımında azalma olan firma bulunmamaktadır. Üretim sürecinin uzunluğu firmaların %42'sinde aynı kalmış, %39'unda azalmış ve %19'unda artmıştır. Bozuk ürün oranı firmaların %62'sinde aynı kalmış, %12'sinde artmış ve %23'ünde azalmıştır. Teslimat süreleri ise firmaların %62'sinde aynı kalmış, %15'inde artmış, %23'ünde azalmıştır.

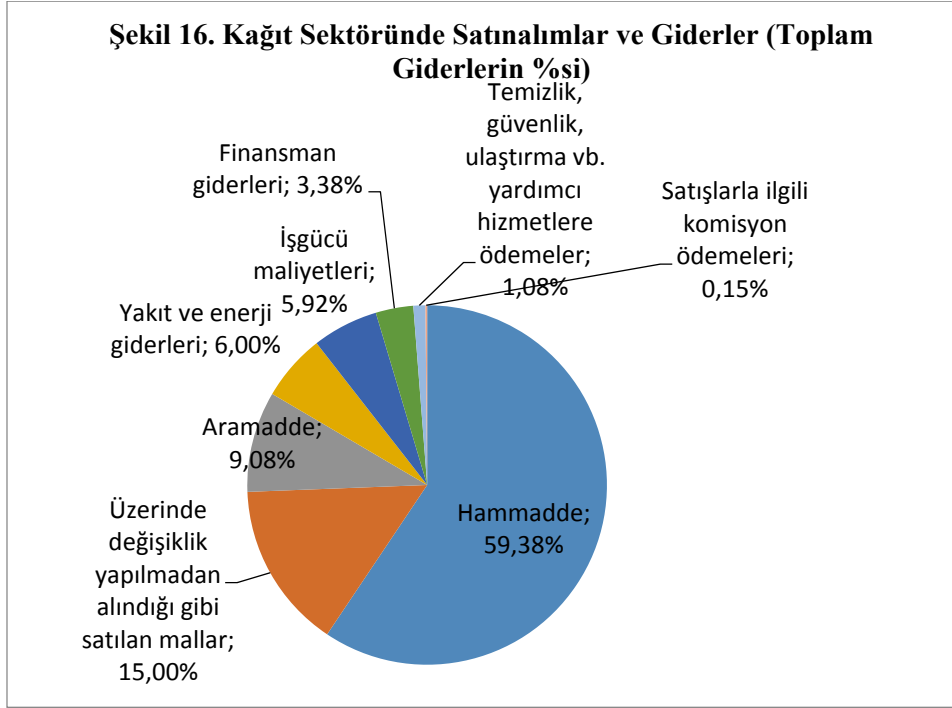
3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Firmaların her iki alt sektör faaliyetlerinden hangilerine yoğunlaştıklarını tespit etmek üzere hangi tip ürünler ürettikleri sorulmuştur. Birden fazla altsektörle ilgili ürünler ürettiklerinde ilk sırada belirttikleri ürünler dikkate alınarak firmaların cevapları Tablo-14 özetlemiştir. Buna göre 2 firma cevap vermemiş olmakla birlikte incelenen örnekleme kâğıt ve mukavva üreten firma bulunmamakta, bunlar adayalı ürünler üreten firmalar faaliyet göstermektedir.

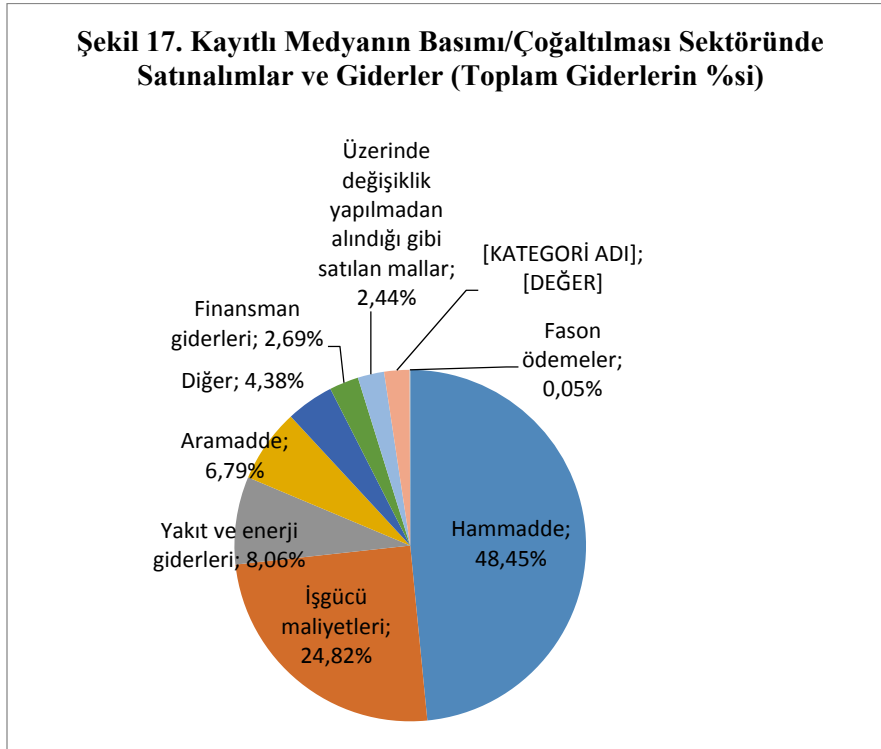
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı			Kayıtlı Medyanın Basımı ve Çoğaltılması		
NACE Kod	Altsektör	Firma Sayısı	NACE Kod	Altsektör	Firma Sayısı
17.21	Oluklu kâğıt ve mukavva imalatı ile kâğıt ve mukavvadan yapılan muhafazaların imalatı	4	18.11	Gazetelerin, dergilerin ve süreli yayınların basım hizmetleri	2
17.22	Kâğıttan yapılan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri imalatı	2	18.12	Diğer matbaacılık	10
17.23	Kâğıt kırtasiye ürünleri imalatı	1	18.13	Basım ve yayım öncesi hizmetler	2
17.29	Kâğıt ve mukavvadan diğer ürünlerin imalatı	4			
(boş)		2			
Genel Toplam		11			14

Diğer yandan kayıtlı medyanın basımı çoğaltılması sektöründe de 'çoğaltma' faaliyeti ile uğraşan firma bulunmamaktadır. Firmaların büyük bölümü 'diğer matbaacılık' faaliyetleri ile iştiğal etmektedir. (Lütfen Tablo-1 ile karşılaştırınız). Konya'da sektördeki faaliyetler, Türkiye'deki girişim sayılarını gösteren Tablo-2'ye paralel bulgular göstermektedir.

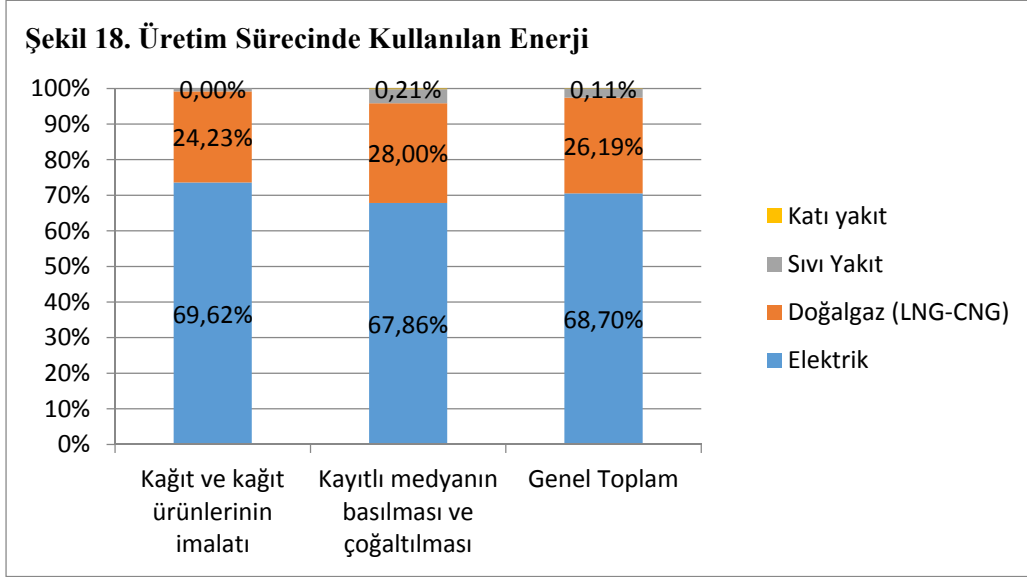
Şekil-16 ve 17 ise her iki sektörde toplam giderlerin yüzdesi olarak satınalım ve giderler göstermektedir. Görüldüğü gibi kâğıt sektöründe en önemli gider kalemi hammaddedir (%60) ve onu sırayla üzerinde değışiklik yapılmadan alındığı gibi satılan mallara harcamalar (%15), aramaddesi (%9,1) ve yakıt ve enerji (%6) takip etmektedir. İşgücü maliyetleri toplam giderlerin ancak %6'sı kadardır.

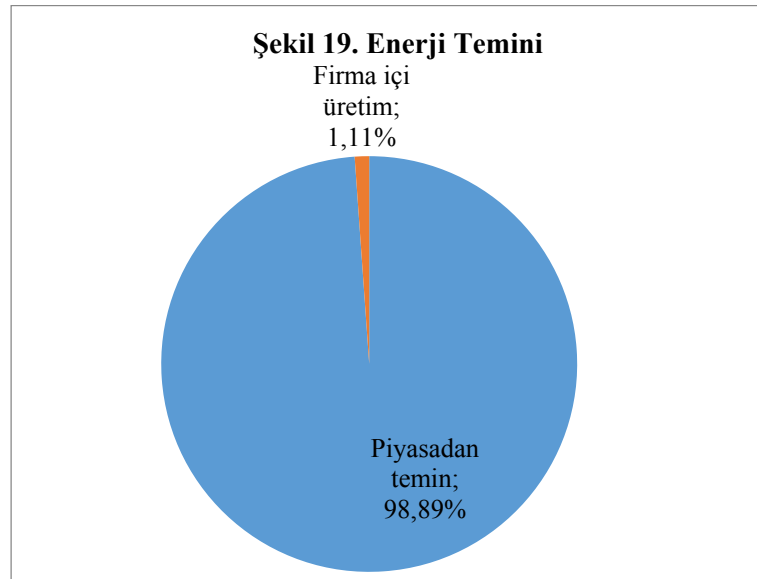
Kayıtlı medyanın basımı-çoğaltılması sektöründe ise toplam giderlerin yüzdesi olarak ham madde %49, işgücü maliyetleri %25, yakıt ve enerji %8,1 ve aramadde %7'dir. İki sektör arasındaki en önemli farklılık işgücü maliyetlerinde ortaya çıkmaktadır. Basım sektöründe işgücü maliyetleri kâğıt sektöründen oldukça yüksek olup toplam giderlerin dörtte biri kadardır. İkinci bir farklılık kâğıt sektöründe üzerinde değişiklik yapmadan alındığı gibi satılan mallar basım sektöründe göre önemli sayılabilecek bir yer tutmaktadır.

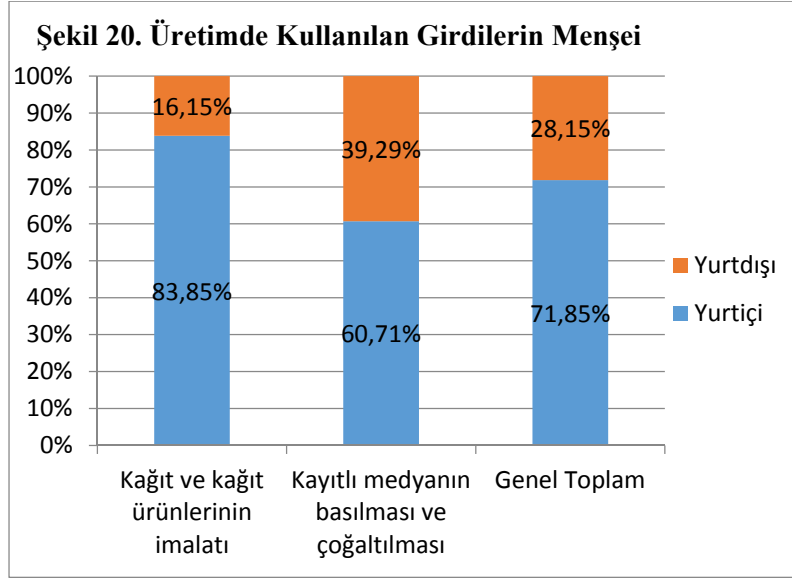
Şekil-18'den izlenebileceği gibi üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrik ve doğal gazdan elde edilmektedir. Alternatif enerji kaynakları her iki sektörde de kullanılmamaktadır.

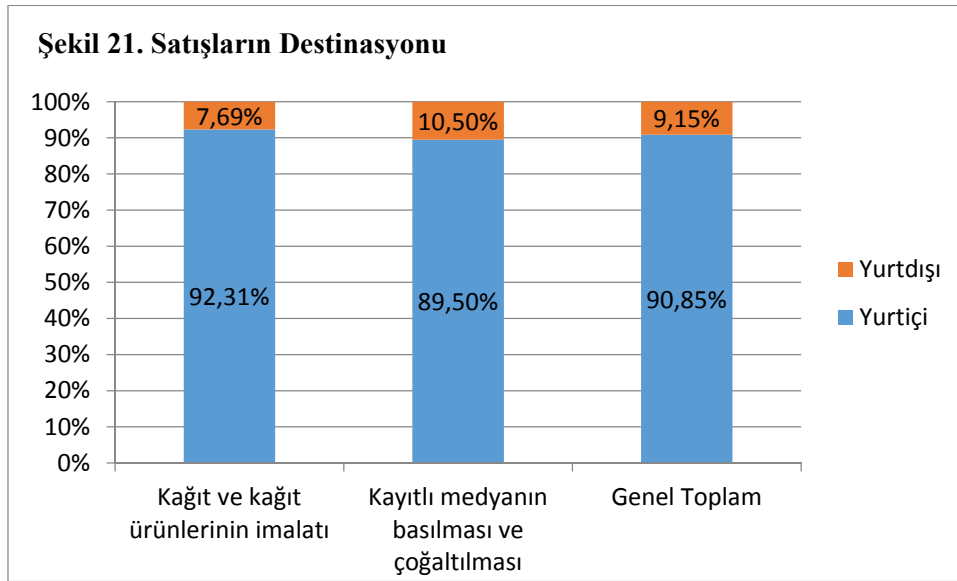
Her iki sektörde de firmalar enerjinin tamamına yakını piyasadandır. Firma içinde üretilen enerji kullanılan toplam enerjinin %1'i kadardır.

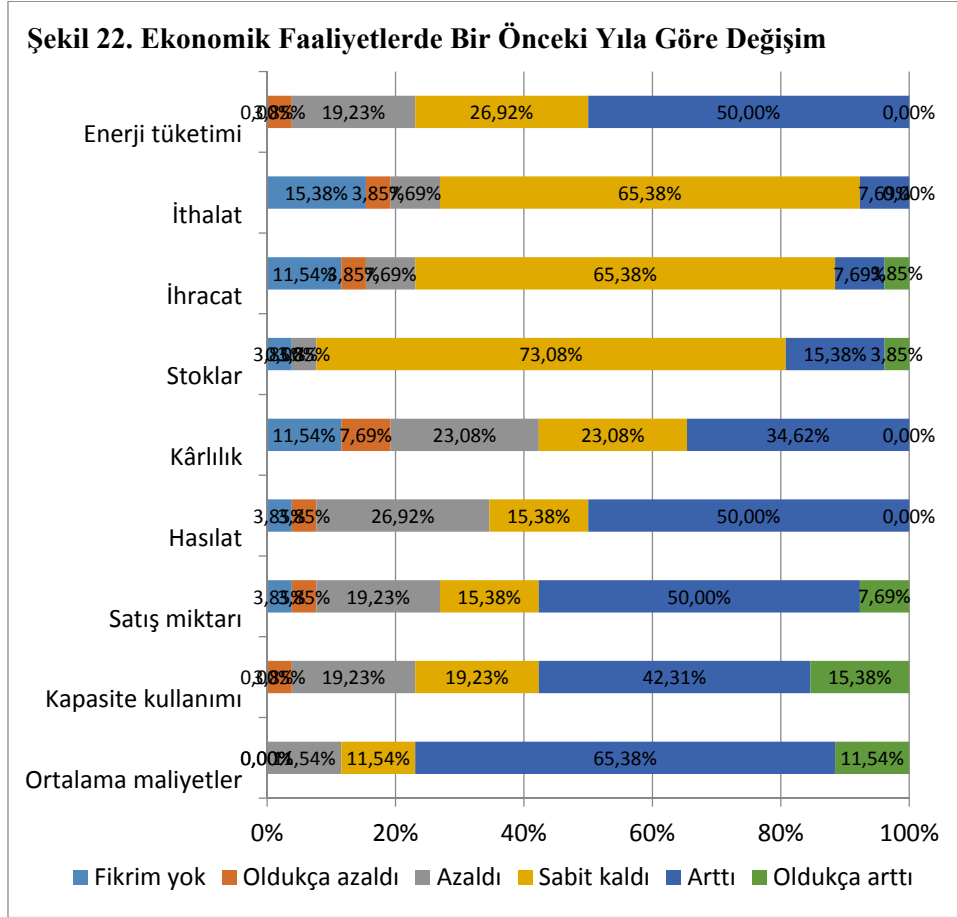
Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarımamul gibi girdilerin menşei açısından firmalar değerlendirildiğinde, kâğıt ve kâğıt ürünleri sektöründe %84 oranında yerli ürünler kullanıldığı ancak kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründe yabancı menşeli ürün kullanımının daha yüksek olduğu görülmektedir (%39).

Şekil-21 ise satışların destinasyonunu göstermektedir. Kâğıt sektörü büyük ölçüde (%92) yurtiçine yönelik üretim yapmaktadır. Basım sektöründe ise bu oran %90'dır.

Sektördeki performanstaki yıllık gelişimi izleyebilmek üzere cevaplayıcılara ayrıca 2016 yılı ekonomik faaliyetlerini 2015 yılı ile karşılaştırmaları istenmiştir.

Şekil-22 enerji tüketimi, ithalat, ihracat, stoklar, karlılık, hasılat, satış miktarı, kapasite kullanımı ve ortalama maliyetlerdeki değişimi geçen yılla karşılaştırmaktadır. 'Arttı' ve 'çok arttı' olarak cevaplanan faaliyetlere bakıldığında cevaplayıcıların %78'i ortalama maliyetlerin, %58'i kapasite kullanımının ve satış miktarının ve %50'si hasılatın ve enerji tüketiminin arttığını ifade etmiştir. Stoklarda, ithalatta ve ihracatta büyük değişimler görülmemektedir.

3.2.6. İşbirlikleri

Katılımcılara ayrıca firmanın çeşitli kamu, eğitim ve destek kuruluşu ile işbirliği olup olmadığı sorulmuştur. Her iki sektörden de hiçbir firma AB ile birlikte bir çalışma yürütmemektedir. Kalkınma ajansı ile basım sektöründen sadece iki firmanın işbirliği vardır. TÜBİTAK ile ise kâğıt sektöründen sadece bir firma işbirliği yapmaktadır. En yaygın işbirliği İŞKUR, KOSGEB ve Sanayi Bakanlığı iledir. Öte yandan üniversite ile ya da bir danışman firma ile işbirliği yürüten sadece üçer firma bulunmaktadır.

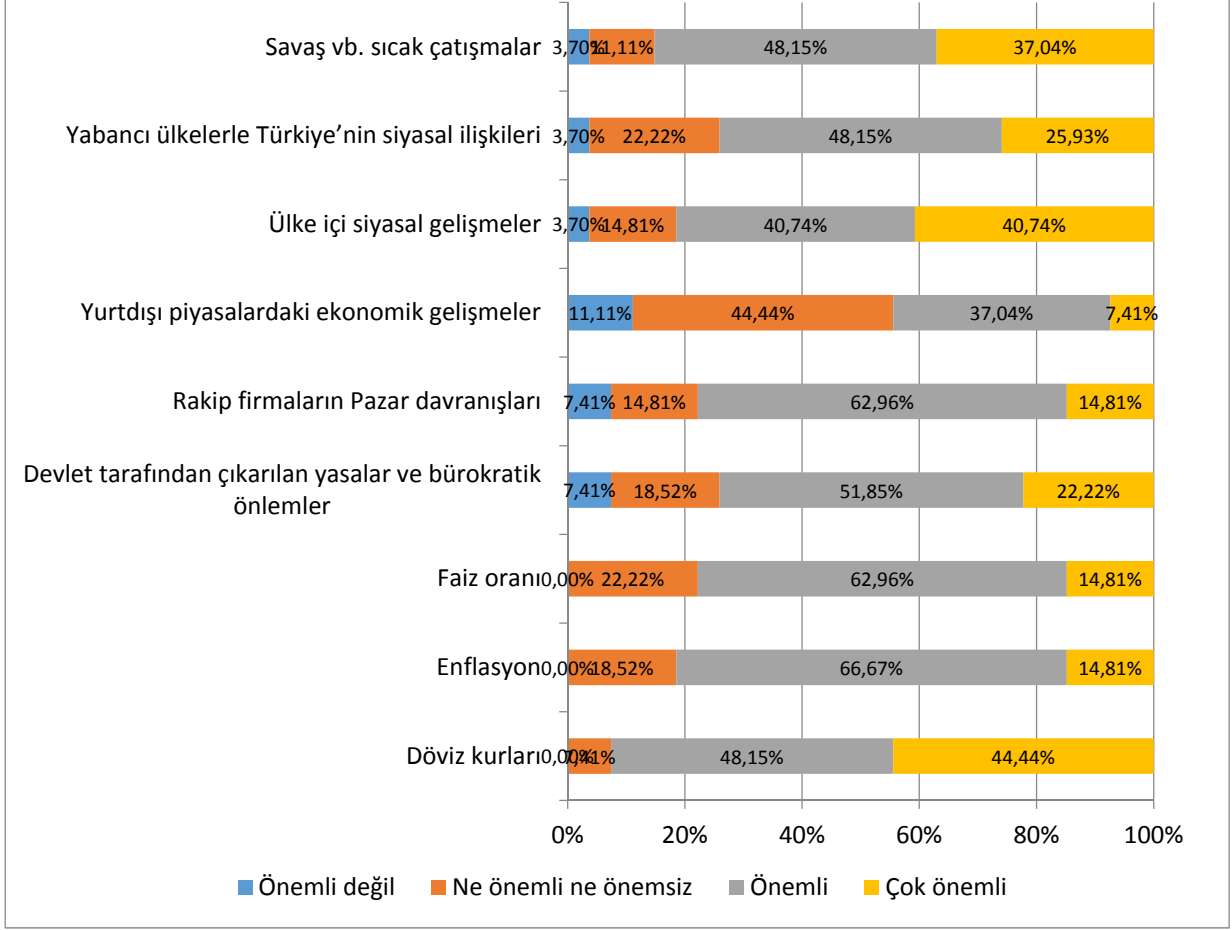
	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	Genel Toplam
Üniversite	0	3	3
İŞKUR	7	7	14
TÜBİTAK	1	0	1
Sanayi Bk.	4	4	8
KOSGEB	3	6	9
MEVKA	0	2	2
AB	0	0	0
Diğer Kamu	1	0	1
Danışman Firma	2	1	3
	18	23	41

3.2.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

Anketin uygulanması sadece üst düzey yöneticiler ve işletme sahip ya da ortakları ile yürütülmüştür. Araştırma anketi kapsamında görüşülen cevaplayıcıların işletmedeki pozisyonu aşağıdaki gibidir. Buna göre sadece 3 görüşme işletme sahip ya da ortakları ile yapılmış diğerleri üst yöneticiler ile yürütülmüştür.

İşletmedeki pozisyon	Frekans	%
İşletme sahibi	2	%7.4
İşletme ortağı	1	%3.7
Üst düzey yönetici	24	%88.9
Genel Toplam	27	%100

Cevaplayıcılara 2015 yılı faaliyetleri kapsamında tarafımızdan belirtilen bazı ekonomik değişkenlerin ve siyasal gelişmelerin iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturmuş olduğu soruldu. Verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Şekil 23. Ekonomik ve Siyasal Gelişmelerin Ticari Faaliytlere Etkisi

Cevaplayıcıların 'çok önemli' olarak nitelediği ilk üç etken sıraya 1-döviz kurları, 2-ülke içi siyasal gelişmeler ve 3- savaş vb. sıcak çatışmalardır. 'Önemli' ve 'çok önemli' olarak nitelenme açısından etkenler sıralandığında; 1- döviz kurları, 2- savaş vb. sıcak çatışmalar ve 3. sırada ülke içi siyasal gelişmeler ile enflasyon birlikte bulunmaktadır.

4. Sonuç

Gerek kâğıt ve kâğıt ürünleri gerekse kayıtlı medyanın dağıtım ve çoğaltım sektörü Türkiye ekonomisinde diğer sektörler göre görece düşük yer edinmiş olmasına rağmen hammadde ve teknoloji bakımından dışa bağımlılığın da yüksek olduğu sektörlerdir. Üstelik her iki sektör de teknolojiyi yüksek derecede kullanım ve karmaşık üretim teknikleri gerektirmekte ve teknoloji-deki hızlı gelişmelerden etkilenmektedir. Dünyada ise bu iki sektöründe üretim değeri artmaktadır. Bu bakımdan hammadde ve teknolojiye erişimi kolaylaştıracak, iç piyasaların ihtiyaçlarını karşılayacak ve yerel firmaların uluslararası rekabetçiliğini artıracak sektör-spesifik sanayi politikalarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Konya'yı da kapsayan TR52 Bölgesinde sektörün durumuna bakıldığında her iki sektör için de girişimci sayısının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Buna rağmen bölgede bu sektörler yapılan yatırımlar Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Bu bakımdan her iki sektör de Türkiye ortalamaları ile karşılaştırıldığında gelecekte bölge ekonomisi için önemli sektör olma potansiyeline sahiptir.

Çalışma kapsamında Konya'da sektör firmalarının potansiyellerin ve karakteristiklerini belirlemek, sektörün Konya'daki genel durumunu analiz etmek üzere, kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı sektöründen 13, kayıtlı medyanın basımı ve çoğaltımı sektöründen 14 firma ile yüzyüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Uygulanan anket sayısı TR52 bölgesindeki girişimlerin kâğıt sektörü için %25'i, basım sektörü için %6'sını oluşturmaktadır. Kağıt sektöründeki firmaların büyük bölümü kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı ile, kayıtlı medyanın basımı-çoğaltımı sektöründeki firmaların büyük bölümü matbaacılık işleri ile iştigal etmektedir.

Anket bulgularına göre firmaların yaklaşık %95'inin anonim ve limitet şirket şeklinde organize olduğunu, firmaların yarısından fazlasında 8-10 kişi istihdam edildiğini, toplam istihdam ve firma başı ortalama cironun kayıtlı medyanın basımı-çoğaltımı sektöründe daha yüksek olduğunu göstermektedir.

İstihdamın %90'ı erkek istihdamı biçiminde olup, toplam çalışanların %70'i üretim işlerinde istihdam edilmektedir. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında kağıt sektörüne göre kayıtlı medya sektöründe istihdamda değişimin görece daha istikrarlı olduğu görülmektedir.

Her iki sektörde de firmaların yaklaşık %40'ı çalışma yılında yeni yatırım yaptığını ifade etmişken yatırımların yarıdan fazla makine ve teçhizat alımları biçimindedir. Bu sektörlerin teknoloji bağımlılığı ile de bağlantılı görülebilir. Firmaların %35'i ARGE çalışması yaptığını bildirmiştir. Yapılan yenilik faaliyetleri ise büyük ölçüde üretim sürecini iyileştirmeye yönelik faaliyetlerden oluşmaktadır.

Kâğıt sektöründe giderlerin %70'i, kayıtlı medya sektöründe %55'i hammadde ve aramalı alımlarına yöneliktir. Yakıt ve enerji giderleri ortalama olarak giderlerin %7'sini oluşturmakta olup kullanılan enerjinin yaklaşık %70'i elektrik enerjisi biçimindedir. Üretimde kullanılan girdilerin kağıt sektöründe %16'sı, kayıtlı medya sektöründe %40'ı yabancı menşelidir. Satışların ise ortalama %90'ı yurtiçi piyasalara gerçekleştirilmektedir.

Firmalar ekonomik faaliyetlerinde etkili olan en önemli faktörler olarak döviz kurlarını, ülke içi siyasal gelişmeleri, özellikle ihracatın önemli destinasyonlarından olan Ortadoğu'daki istikrarsızlıkları ve enflasyonu göstermektedir.

Sonuç olarak gerek bölge ekonomisi gerek ülke ekonomisi açısından sektörün hammadde temini, teknoloji kullanımı ve uluslararası rekabetçiliği açısından bir sanayi stratejisi geliştirilecek biçimde gerek kamu kurumları tarafından gerekse akademik olarak incelenmesi ve politika geliştirilmesi önemli gözükmektedir.

Kaynakça

Bayraktar, F. (2012), "Kağıt Hamuru, Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı", **Türkiye İmalat Sanayinin Analizi (2005-2010 Dönemi; 22 Ana Sektör İtibariyle)**, Ankara: Türkiye Kalkınma A.Ş., ss. 329-374

Çevik, B. (2016), **Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Sektörü**, İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü Raporu, https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/sr201607_kagitsektoru.pdf (Erişim Tarihi: 20.01.2017).

İSO (2015), **Kâğıt, Kâğıt Ürünleri ve Basım Sanayi**, İstanbul: İSO Yayınları

TOBB (2012), **Türkiye Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Sektör Meclisi**, Ankara: TOBB

TÜİK (2015), **NACE Rev-2: Altılı Ekonomik Faaliyet Sınıflaması**, Ankara: TÜİK

TÜİK (2016), **Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri**, www.tuik.gov.tr

TÜİK (2016), **Dış Ticaret İstatistikleri**, www.tuik.gov.tr

UN (2016), **International Merchandise Trade Statistics**, www.comtrade.un.org

Konya'da Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin ve Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı Sektörleri

Doç. Dr. Okan TAŞAR
Yrd. Doç. Dr. Perihan Hazel KAYA

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Kimya sektörü, kimyasal maddeler ve bunların türevlerinin üretimini gerçekleştiren işlemlerin, süreçlerin ve kuruluşların tamamıdır. Ayrıca hayat standardımızı arttıran, hastalıklara karşı korunmamızı ve tedavi edilmemizi sağlayan, temizlik ve hijyen konularında katkıda bulunan bir sektördür (Kalkınma Bakanlığı, 2015:1).

Ülkelerin gelişmişlik göstergelerinden biri olarak kabul edilen kimya sektörünün temel faaliyet alanlarını tüketici malları (parfüm, kozmetik, sabun, deterjan), temel kimyasallar (petrokimyasallar, plastik, sentetik kauçuk, suni elyaf, endüstriyel gazlar, gübre), özel kimyasallar (boya, mürekkep, tarım ilaçları) ve ilaç gibi alt kategorileriyle geniş bir alan oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, bu sektör; tarım ilaçları, sentetik gübreler, veteriner ilaçları, sentetik elyaflar, sabun, deterjan, plastik hammaddeleri, beşeri ilaç sanayi, kozmetik sanayi, boya, seri ve tekstil kimyasalları, inşaatlar için yapıştırıcı, koruyucu, derz, izolasyon malzemeleri, barut ve patlayıcılar, plastik ve kauçuk ürünler gibi çok geniş bir alanda nihai ve ara malı sağlamaktadır (TÜBİTAK, 2013:80).

Kimya sektörü ile yakından bağlantılı olan kauçuk ve plastik ürünler sektörü çalışmada ayrı olarak yer almıştır. Kauçuk ve plastik ürünler sektörü genellikle ara mal üreten bir sektör olup inşaat, tarım, dayanıklı tüketim malları, otomotiv ve elektronik, ambalaj malzemeleri gibi birçok alanın önemli bir tedarikçisi konumundadır (İSO, 2012:22).

Bu çerçevede kauçuk ürünleri; iç ve dış lastikler (otomobil, kamyon, uçak vb.), doğal veya sentetik kauçuk mamulleri (kauçuk tabaka, levha şerit vb.), boru, pipet, hortum, hijyenik ürünler (emzik, biberon vb.), kauçuk kayış, bağlantı parçaları vb. birçok üründen oluşurken; plastik ürünleri ise otomotiv, inşaat, elektrik/elektronik ve ambalaj gibi çeşitli sanayi kolları veya nihai tüketiciler tarafından kullanılan birçok yarı mamul ve mamul mal oluşmaktadır (AİA, 2012:7). Kimya sanayi ürünlerinin yaklaşık %70'i diğer sanayiler tarafından tüketilirken, %30'u da nihai tüketiciler tarafından kullanılmaktadır.

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye'de Genel Eğilimler

Kimya sektörü, otomotiv, bilgi ve iletişim teknolojileri, makine, yatırım ve tüketim malları sektörlerinin tamamına girdi sağlayan çok önemli bir sektördür.

Dünya kimya sanayinde önceki yıllarda Avrupa Birliği hâkimiyeti söz konusu iken son yıllarda Uzak Doğu ve Asya ülkelerine geçmiştir. Küresel ölçekte kimya sanayinde kimyasal ürünler satışlarında en hızlı pazar büyümesi Çin, Uzak Doğu ve Güney Amerika pazarlarında görülmektedir. Dünyada kimya sanayinin yaklaşık % 38'ini ana kimyasallar, %27'sini özel kimyasallar, %25'ini farmasötikler ve %10'unu tüketici kimyasalları oluşturmaktadır. Kimya sektörü sermaye-teknoloji yoğun bir sektör olduğu için işgücü yoğunluğu düşüktür. Bu nedenle sektörün imalat sektörü istihdamı içindeki payı son beş yıldır ortalama %8 düzeyinde seyretmiştir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014:7-10).

Dünya kimyasal madde ticareti 2012 yılında önceki yıla göre %12,8'lik bir artışla 3.127 milyar Euro ve 2013 yılında da 3.156 Milyar Euro gerçekleşmiştir. Geçen 10 yıl ile karşılaştırıldığında önemli bir artış kaydetmemiştir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014:7).

Tablo 1: Ürün Bazında Dünya Kimya Sektörü İthalatı (Bin ABD \$)				
Ürün	2014	2015	14/15 Değişim (%)	2015 Pay (%)
Mineral Yakıtlar/Yağlar	2.906.034.608	1.690.717.475	-41,8	43,3
İnorganik Kimyasal	131.486.972	117.762.175	-10,4	3
Organik Kimyasallar	464.670.173	400.497.654	-13,8	10,3
Eczacılık Ürünleri	532.876.019	514.555.871	-3,4	13,2
Gübreler	74.146.710	68.053.601	-8,2	1,7
Boya, Macun, Vernik	84.007.468	74.127.840	-11,8	1,9
Parfümeri, Kozmetik	114.846.039	105.293.351	-8,3	2,7
Sabunlar	60.990.861	54.512.268	-10,6	1,4
Barut, Patlayıcı Madde	4.886.379	4.547.565	-6,9	0,1
Muhtelif Kimyasallar	198.165.564	176.565.357	-10,9	4,5
Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	629.078.678	560.711.955	-10,9	14,4
Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	111.883.160	95.536.750	-14,6	2,4
Albüminoid Madde	31.041.103	28.217.158	-9,1	0,7
Fotoğrafçılık, Sinemacılık Eşyası	16.608.216	14.672.045	-11,7	0,4
Toplam	5.360.721.950	3.905.771.065	-27,1	100
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Kimya Sektörü, 2016, s.2				

Dünya kimya ürünleri ihracat ve ithalat değerleri incelendiğinde, ABD'nin ithalatta ve ihracatta lider konumunda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ithalatta ilk sırayı ABD alırken ikinci sırayı Çin üçüncü sırayı da Almanya almaktadır. Japonya, Fransa, Belçika, Güney Kore ve Hollanda ilk üç ülkeyi takip etmektedir.

Türk kimya endüstrisi, ağırlıklı olarak petrokimya, sabun, deterjan, gübre, ilaç, boya-vernik, sentetik elyaf, soda gibi çeşitli kimyasal hammadde ve tüketim ürünlerinin üretiminin gerçekleştirildiği tesislerden oluşmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren firmaların önemli bir kısmı küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmakla birlikte, büyük ölçekli firmalar ile çok uluslu şirketler de faaliyet göstermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2015:13). Türk kimya sektörü ithalata bağımlı bir sektördür. Kullanılan hammaddenin %70'i ithal edilirken %30'u ise yerli üretimle karşılanmaktadır. Plastik üretimin ana girdisi %90 oranında petrokimya sektöründen sağlanmaktadır. Petrokimya sektörü ise büyük ölçekli, sermaye ve teknoloji yoğun bir sektördür. Bununla birlikte plastik ve kauçuk sektörü %90'ın üzerinde ithalata bağımlı bir sektördür (Ekonomi Bakanlığı, 2016:3).

Türkiye kimyasallar ve kimyasal ürünler ihracatında 2013 yılında 6 Milyar Dolar ile dünya kimyasallar ve kimyasal ürünler ihracatı içinden %0,5 pay almaktadır. 2014 ve 2015 yıllarında ise payını gittikçe azaltmıştır. Türk kimyasallar ve kimyasal ürünler imalatı sanayisi dünya kimya-

sallar ve kimyasal ürünler ihracatı içindeki payını sınırlı ölçüde ancak kademeli olarak arttırmayı başarmaktadır. 2005 yılından bu yana dünya ihracatı içindeki payını 0,19 puan yükseltmiştir (ISO, 2015:17).

Tablo 2: Türkiye'nin Kimya Sektörü İhracatı (Bin ABD \$)				
Ürün	2014	2015	14/15 Değişim (%)	2015 Pay (%)
Mineral Yakıtlar/Yağlar	5.801.945	4.211.055	-27,4	25,5
İnorganik Kimyasal	1.321.145	1.249.078	-5,5	7,6
Organik Kimyasallar	534.080	474.102	-11,2	2,9
Eczacılık Ürünleri	806.552	878.819	9,0	5,3
Gübreler	151.429	134.736	-11,0	0,8
Boya, Macun, Vernik	771.222	681.232	-11,7	4,1
Parfümeri, Kozmetik	772.111	695.769	-9,9	4,2
Sabunlar	1.017.463	868.990	-14,6	5,3
Barut, Patlayıcı Madde	28.563	30.264	6,0	0,2
Muhtelif Kimyasallar	593.798	564.497	-8,0	3,3
Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	6.099.728	5.371.206	-11,9	32,5
Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	1.426.829	1.178.369	-17,4	7,1
Albüminoid Madde	181.793	175.670	-3,4	1,1
Fotoğrafçılık, Sine-macılık Eşyası	18.746	12.527	-33,2	0,1
Toplam	19.525.404	16.508.314	-15,5	100
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Kimya Sektörü, 2016, s.4				

3. Konya'da Sektör

Konya sanayi yapısı itibariyle aynı anda birçok alanda faaliyet gösteren sektörleri içerisinde barındırmaktadır. Konya'da gelişmiş sektörlerin başında tarım makineleri, otomotiv yan sanayi ve makine sanayi gelmektedir. Plastik boya ve kimya sanayi, döküm sanayi, inşaat malzemeleri sanayi ve ambalaj sanayi, gıda ve ayakkabıcılık sektörü diğer gelişmiş sektörler arasında yer almaktadır.

3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya ilinde sanayi sektörü, hızlı gelişen ve dinamik bir yapıya sahiptir. İmalat sanayinin gelişmesine paralel olarak, iç ve dış ticarete konu olan sınai ürün çeşitliliği artmıştır. İlde ticareti yapılan ürünler arasında tarım makineleri, imalat makineleri, otomotiv yan sanayi, lastik-plastik ürünleri, tarıma dayalı işlenmiş ürünler, ayakkabı, mobilya, demir-çelik ürünleri, dokuma-giyim, tuz, alüminyum ve mermer yer almaktadır.

Konya ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 3.378'dir. Türkiye genelinde toplam sanayi işletmesi içerisinde %4'lük bir oran ile sanayisi gelişmiş 5 inci il olma özelliğine sahiptir (Sanayi Genel Müdürlüğü,2014:291).

Konya'da imalat sanayi içerisinde kimyasal madde ve ürünler sektörü ve kauçuk ve plastik ürünler sektörünün içeriği aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 3: Kimyasal ve Kimyasal Ürünler ile Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı Sektörü						
Nace Kodu (20)	Kimyasal ve Kimyasal Ürünler İmalatı	Mevcut Sanayi Durumu			Kapasitedeki Pay (%)	
		Faaliyet Sayısı*	Kapasite Kg/Litre	İstihdam	İlde	Bölgede (TR52)
20.12	Boya maddeleri ve pigment imalatı	7	7.809.000 kg	32	100	100,00
20.13	Diğer inorganik temel kimyasalların imalatı	4	1.128.156.780 kg	140	100	100,00
20.14	Diğer organik temel kimyasalların imalatı	3	5.998.050 kg/	1262	100	67,61
			168.000.000 lt		100	100,00
20.16	Birincil formda plastik hammaddelerin imalatı	4	5.115.000 kg	107	100	82,09
20.17	Birincil formda sentetik kauçuk imalatı	3	6.600.000 kg	50	100	100,00
20.30	Boya, vernik ve benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı	18	127.355.356 kg	196	100	100,00
20.41	Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlatıcı maddeler imalatı	27	120.355.820 kg	504	100	100,00
			757.200 lt		100	100,00
20.42	Parfümlerin, kozmetiklerin ve kişisel bakım ürünlerinin imalatı	62	27.751.048 kg	920	100	100,00
			14.330.882 lt		100	100,00
20.52	Tutkal imalatı	3	1.809.682 kg	18	100	100,00
20.53	Uçucu yağların imalatı	2	541.725 kg	47	100	100,00
20.59	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı	68	279.094.754 kg	1000	100	98,78
			7.552.800 lt		100	100,00
20.60	Suni veya sentetik elyaf imalatı	2	937.954 kg	183	100	100,00
Nace Kodu (22)	Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı	Mevcut Sanayi Durumu			Kapasitedeki Pay (%)	
		Faaliyet Sayısı*	Kapasite Kg/Litre	İstihdam	İlde	Bölgede (TR52)
22.11	İç ve dış lastik imalatı; lastiğe sırt geçirilmesi ve yeniden işlenmesi	5	116.792 adet	45	100	100,00
22.19	Diğer kauçuk ürünlerin imalatı	44	27.246.306 adet	731	100	100,00

22.21	Plastik tabaka, levha, tüp ve profil imalatı	88	9.259.146 adet	3.921	100	99,99
			227.285.546 kg		100	98,19
22.22	Plastik torba, çanta, poşet, çuval, kutu, damacana, şişe, makara vb. paketleme malzemelerinin imalatı	78	280.989.791 adet	1.410	100	94,43
			32.158.325 kg		100	100,00
22.23	Plastik inşaat malzemesi imalatı	37	2.499.423 kg	1.396	100	99,73
			1.863.350 adet		100	100,00
			2.235.969 m ²		100	76,63
22.29	Diğer plastik ürünlerin imalatı	94	25.797.422 kg	1.597	100	98,79
			142.674.069 adet		100	100,00
			16.646 m ²		100	100,00
*Veri sistemi, üretim faaliyetlerini analize yönelik olduğu için firma sayıları yerine NACE koduna göre faaliyet sayıları dikkate alınmıştır.						
Kaynak: Mevlana Kalkınma Ajansı, TR52 Düzey 2 Bölgesi (Konya-Karaman), 2023 Vizyon Raporu (Sanayi Sektörü), s.26						

Konya ilinde bulunan sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına bakıldığında %19'luk bir oran ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipmanlar imalatı ve %15'lik bir oran ile gıda ürünleri imalatı sektörlerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunları % 15 Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) ve %8 Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı takip etmektedir. Kimyasal madde ve ürünler imalatı sektörünün payı ise %3'tür (Sanayi Genel Müdürlüğü,2014:293).

Konya, kauçuk ve plastik ürünlerinde ülkemizin önemli üretim merkezlerinden biridir. Plastik inşaat malzemesi üretiminde -özellikle PVC üretimi- ülkemizin en büyük 2 firması Konya'da bulunmaktadır. Ayrıca plastik sulama ve ekipmanları ile altyapı boruları üretimi yapan birçok firmayı bünyesinde barındıran sektör Konya'da yıldızı parlayan ve ihracattaki payı giderek artan bir konumdadır.

3.2. Anket Bulguları ile Konya'da Kauçuk, Plastik, Kimyasal ve Kimyasal Ürünleri Sektörü

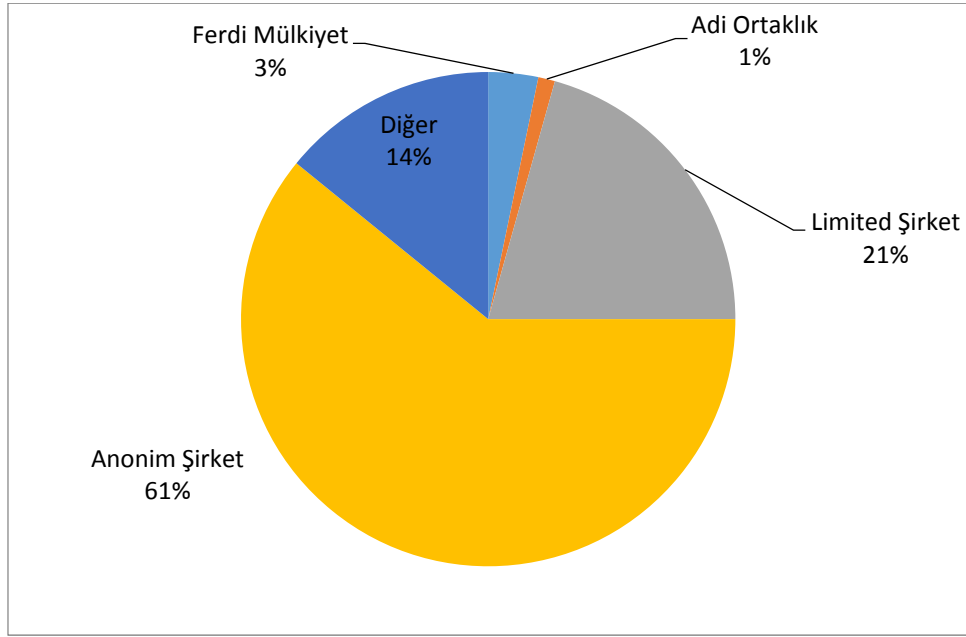
Anket kapsamında kimyasal ve kimyasal ürünleri sektöründen 26, kauçuk ve plastik sektöründen 66 firma ile görüşülmüştür.

Biz, bazı durumlarda iki sektör arasındaki farklılıkları da ele almakla birlikte genel olarak her iki sektörü birlikte değerlendireceğiz.

3.2.1. Sektörde Firmalar ve Hukuki Yapısı

Firmalara vergisel yükümlülük tipleri açısından bakıldığında anket kapsamında görüşülen toplam 92 firmanın tamamının birinci sınıf tüccar kategorisinde olduğu görülmektedir.

Şekil-1: Hukuki Durum

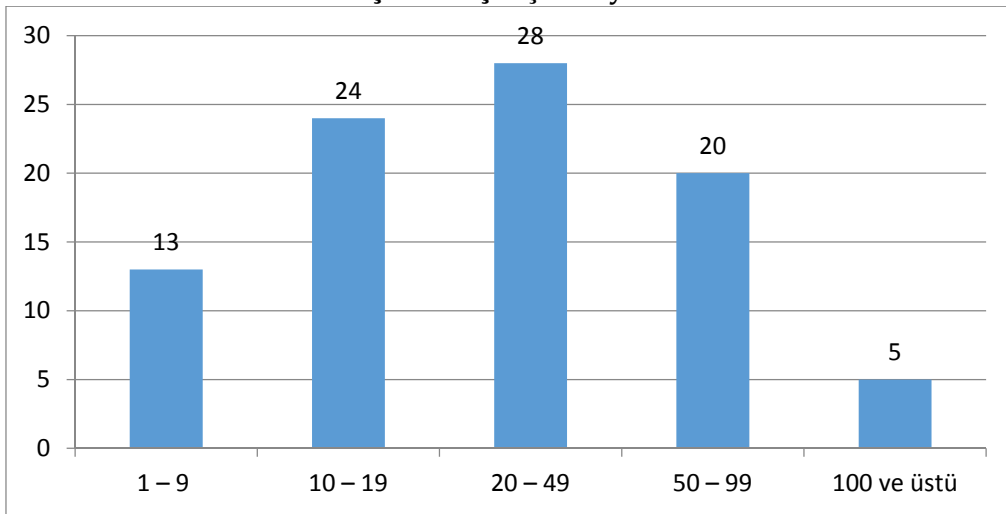

Firmaların hukuki yapısına bakıldığında büyük bölümünün (56 firma, %61) anonim şirket olarak organize olduğu 19 tanesinin limitet şirket, 3 firmanın da ferdi mülkiyet şirketi olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir.

3.2.2. Sektörde İstihdam

Araştırma kapsamındaki 90firmada toplam istihdamı 2831 olup firma başı ortalama istihdam 30.7'dir. Firmaların büyük bölümü 1-50 arası çalışan istihdam etmektedir. 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 5'tir.İstihdam ettiği çalışan bakımından en büyük firma kayıtlı kauçuk ve plastik sektöründe faaliyet göstermekte olup istihdam sayısı 278'dir.

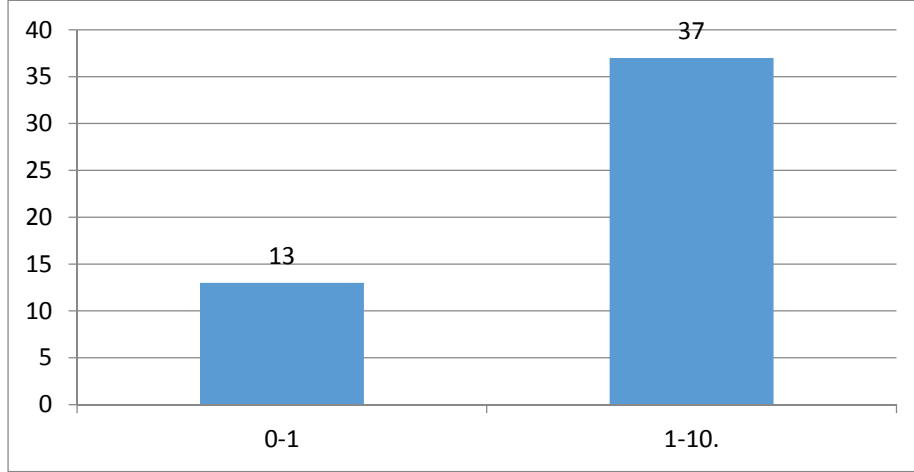
Şekil-2: Çalışan Sayısı

İki sektöre ayrı ayrı bakıldığında kauçuk ve plastik sektöründe toplam istihdam 1886 (ortalama 28.5) ve kimyasal ve kimyasal ürünleri sektöründe 945 (ortalama 36.3)'dir.

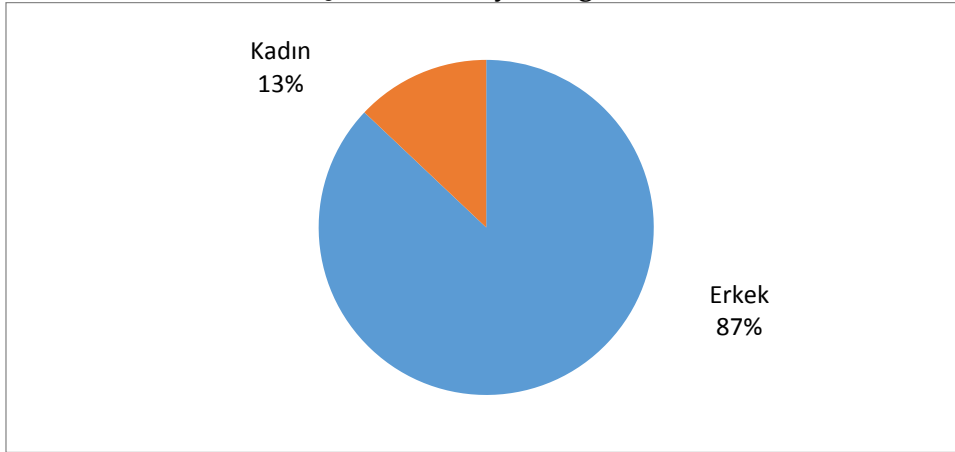
Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu da sorulmuştur. Her iki sektörün 2015 yılı ciro toplamı⁴ 4 milyar YTL'dir. Tablo 4'te görüleceği gibi firmaların büyük bölümü (%54) 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat bildirmiştir. 50 milyondan fazla hasılat bildiren 4 firma bulunmaktadır.

Şekil-3: Ciro (Milyon TL)

Sektörde kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %87'si erkek çalışanlardan %13'ü kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Kimyasal ve kimyasal ürünleri sektöründe kadın istihdamı kauçuk ve plastik sektörüne göre daha fazladır.

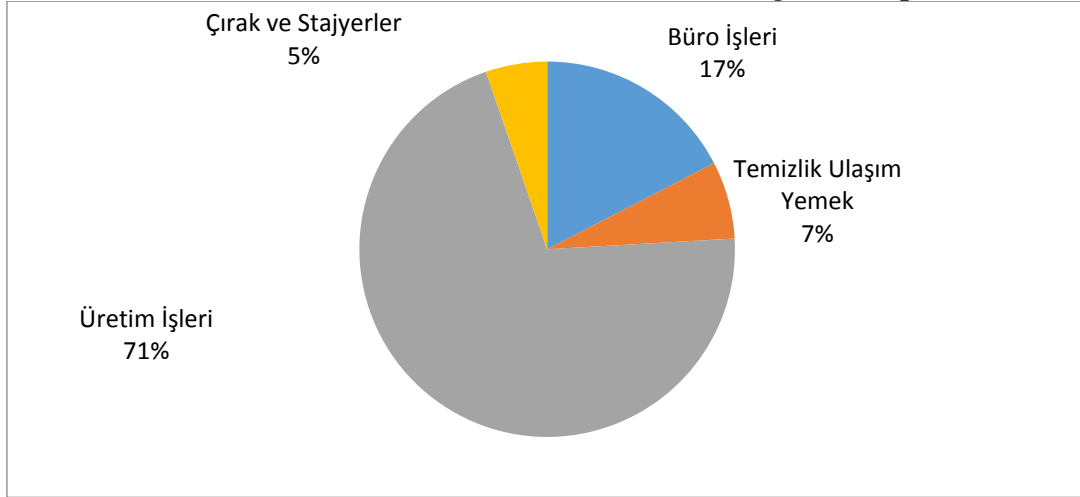
Şekil-4: Cinsiyet Dağılımı

İstihdam edilen çalışanlardan engelli istihdam eden sadece 15 firma bulunmakta olup her iki sektörde istihdam edilen engelli sayısı toplam 44'tür ve toplam istihdamın %1.49'unu oluşturmaktadır. Sadece 3 firma eski hükümlü istihdam etmekte olup toplam eski hükümlü istihdamı 13 kişidir ve bu da her iki sektördeki toplam istihdamın binde 4'üne isabet etmektedir. Sadece 2 firma yabancı uyruklu istihdam etmekte olup toplam yabancı uyruklu istihdamı 4 kişidir ve bu da her iki sektördeki toplam istihdamın binde 1'ine isabet etmektedir. Araştırmaya dâhil olan firmalar gazi-şehit yakını statüsünde çalışan istihdam etmediklerini beyan etmişlerdir.

⁴Kauçuk ve plastik sektöründe 20 firma ve kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe de 6 firma ciro bildirmemiştir. Toplam ciro bildiren firma sayısı 68'dir.

Şekil-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

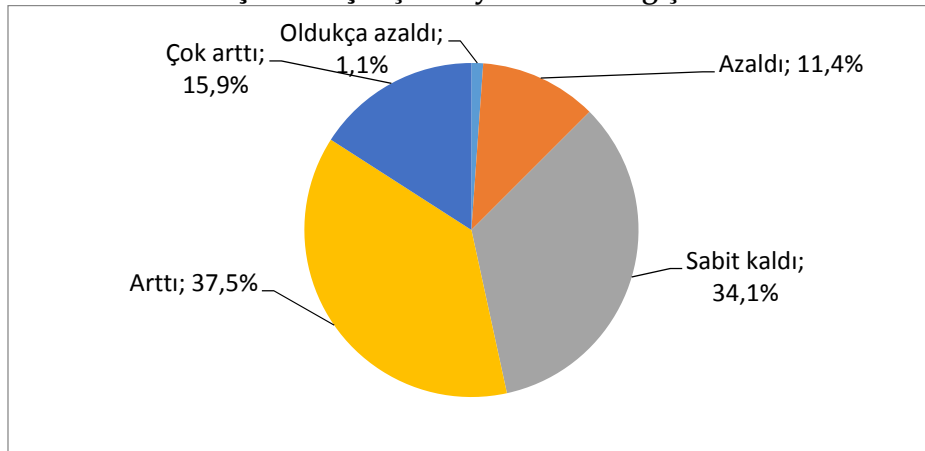
Çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında, ortalama olarak sektörde, çalışanların %71'i üretim işlerinde, %17'si büro işlerinde, %7'si temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %5'i çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır. Çırak ve stajyer çalıştıran sadece 18 firma bulunmaktadır. 17 firmada ise yardımcı görevlerde çalışan herhangi bir çalışan bildirilmemiştir.

Tablo 4: Görev Tipine Göre İstihdam

	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çırak/Stajyer
Kimyasal ve kimyasal ürünler	22.5%	6.7%	69.9%	0.8%
Kauçuk ve plastik	14.8%	6.7%	70.9%	7.5%
Toplam	17.4%	6.7%	70.6%	5.3%

Öte yandan her iki sektör karşılaştırılacak olursak kauçuk ve plastik sektöründe üretim işlerinde çalışanların ve çırak ve stajyerlerin kimyasal ve kimyasal ürünler sektörüne göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

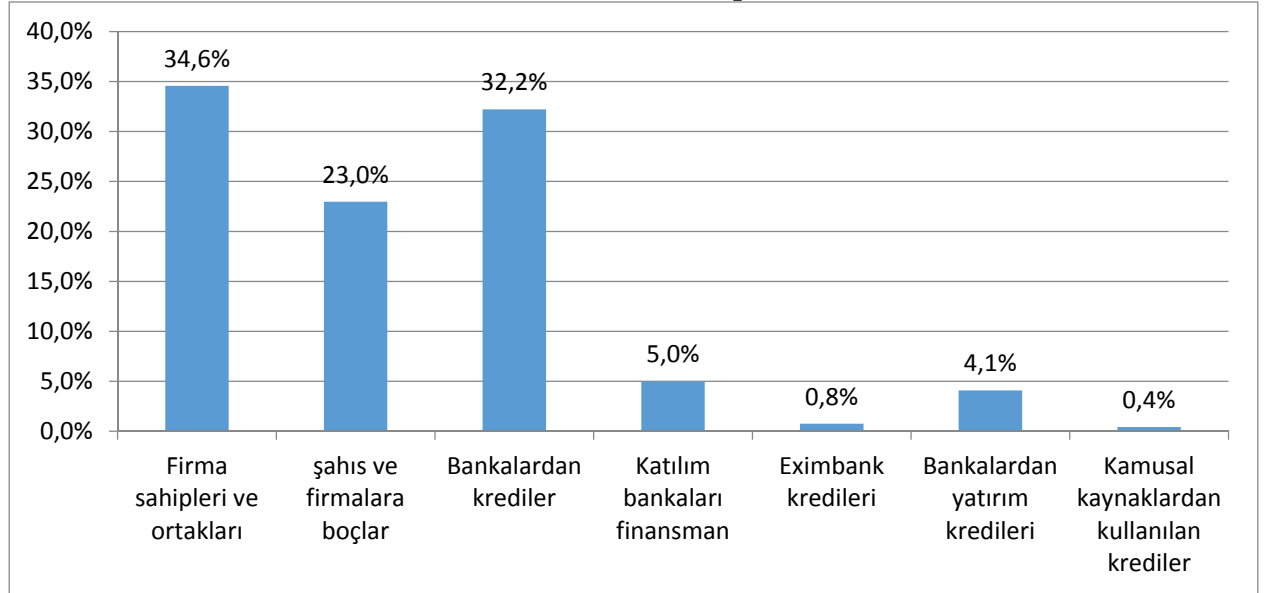

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde her iki sektörden firmaların %11'i çalışan sayılarının azaldığını %34'ü aynı kaldığını ve %37'si arttığını bildirmişlerdir. İki sektöre ayrı ayrı bakılacak olursa, kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe istihdamda azalma %15 iken kauçuk ve plastik sektöründe %10 ve kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe istihdamda artış %42 iken kauçuk ve plastik sektöründe %35'dir.

3.2.3.Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmalara sermaye dağılımı sorulduğunda kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe sadece 2 firmanın tamamının özel hukuk hükümlerine tabi firmalara ait olduğu diğerlerinin özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere ait olduğu; plastik ve kauçuk sektöründe ise 3 firmanın özel hukuk hükümlerine tabi firmalara 60 tanesinin gerçek kişilere ait olduğu görülmektedir⁵.

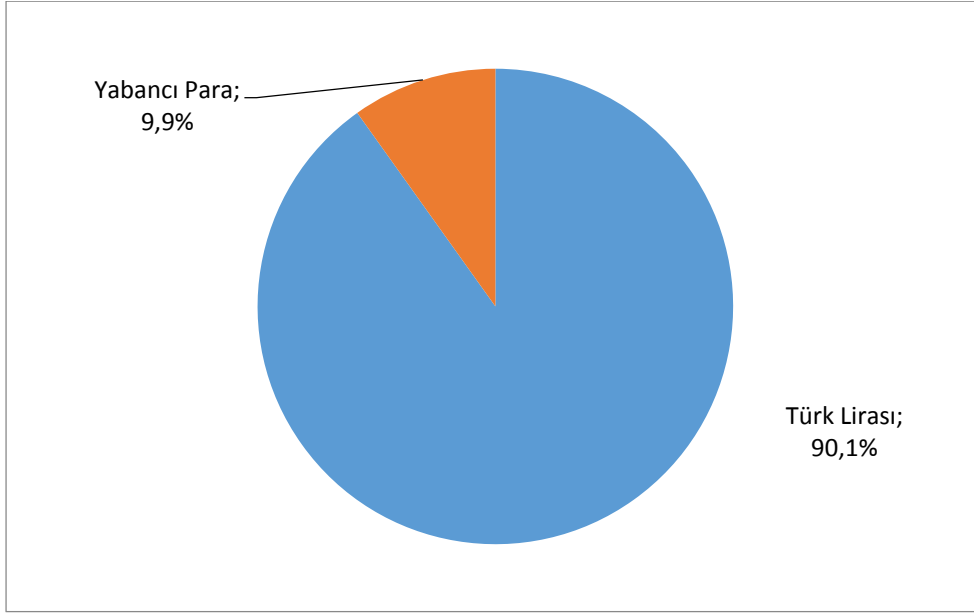
Şekil-7: Borç-Kredi Yapısı

Firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına bakıldığında, araştırma kapsamındaki 24 firma bu konudaki sorulara cevap vermemiş, 8 firma ise herhangi bir borcu olmadığını bildirmiştir. Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla firma sahipleri ve ortaklar, banka kredileri şahıs ve firmalar olduğu görülmektedir. Kimyasal ve kimyasal ürünler sektörü bankalardan yatırım kredileri kullanmamıştır. Bunun dışında her iki sektörde de az miktarda olsa Eximbank, katılım bankaları, kamusal kaynaklarda kullanılan krediler söz konusudur. İlgili borç/kredi kaynağının toplam borç içindeki ortalama miktarı olarak bakıldığında kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe ilk sırada şahıs ve firmalara borçlar, kauçuk ve plastik sektöründe ise firma sahipleri ve ortakları yer alırken her iki sektörde de ikinci sırada banka kredileri en yoğun olarak kullanılan kaynaklardır. Öte yandan kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe, kauçuk ve plastik sektörü ile karşılaştırıldığında firma sahip/ortaklarına görece daha az borçlanılmakta, şahıs ve firmalar ile bankalardan görece daha fazla borçlanılmaktadır.

⁵Kauçuk ve plastik sektöründe 3 firma anket sorusuna cevap vermemiştir.

Şekil-8: Para Cinsinden Borçlar

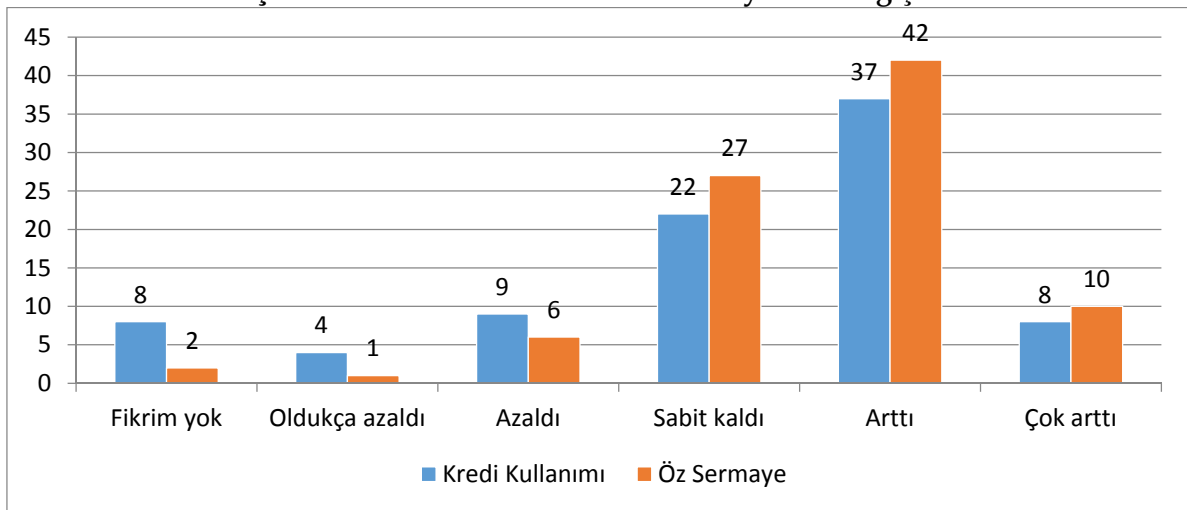

Yukarıdaki şekilde para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Görüleceği gibi her iki sektörde birden ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %90'ını döviz cinsinden borçlar %10'unu oluşturmaktadır. Kauçuk ve plastik ürünleri sektöründe döviz cinsinden borçlanma kimyasal ve kimyasal ürünleri sektörüne göre düşüktür.

2015 yılında kredi/borç kullanımının 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcıların yarıya yakınlığını ifade etmiştir. Her iki sektörde de firmaların dörtte bir borç ve kredilerinin sabit kaldığını beyan etmiştir.

Önceki yıla göre öz sermayede değişim değerlendirildiğinde firmaların yarıya yakını (her iki sektör ortalaması olarak %47.7) arttığını ifade etmiş, kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe %11'i azaldığını, kauçuk ve plastikte ise %4.8'i azaldığını ifade etmiştir.

Şekil-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

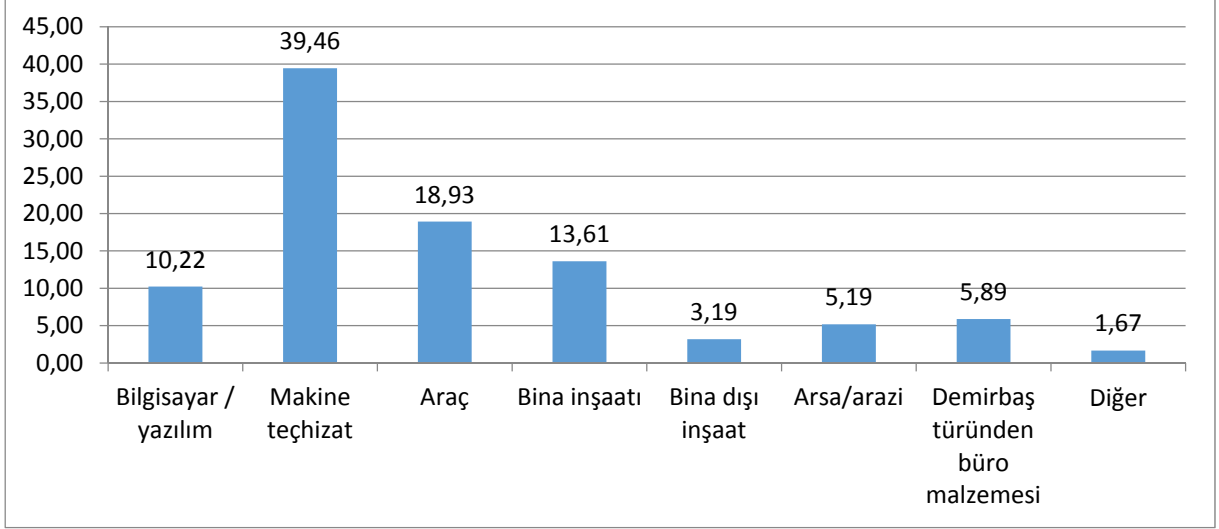

3.2.4. Yatırım, ARGE, Yenilik, Teknoloji

Aşağıdaki şekilde her iki sektörde birden, yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Görüleceği gibi en çok yatırım makine ve teçhizatlar kaleminde yapıl-

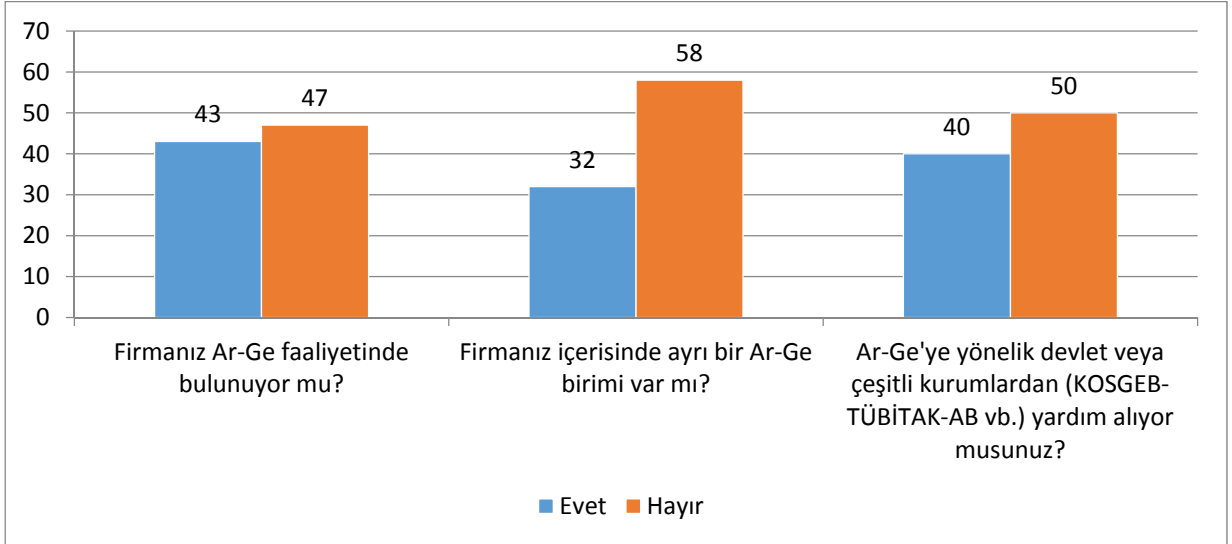
mıştır. Bunu sırayla araç, bina inşaatı, bilgisayar/yazılım ve demirbaş türünden büro malzemele-ri izlemektedir.

Şekil-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 43 firma herhangi bir düzeyde yeni yatırım yaptıklarını, 47 firma ise yapmadıklarını belirtmiştir. 2 firma ise anket sorusuna cevap vermemiştir. Kimyasal ve kimyasal ürünleri sektöründe 18 firma kauçuk ve plastik sektöründe 25 firma yeni yatırım yaptığını belirtmiştir.

Şekil-11: Yeni Yatırımlar

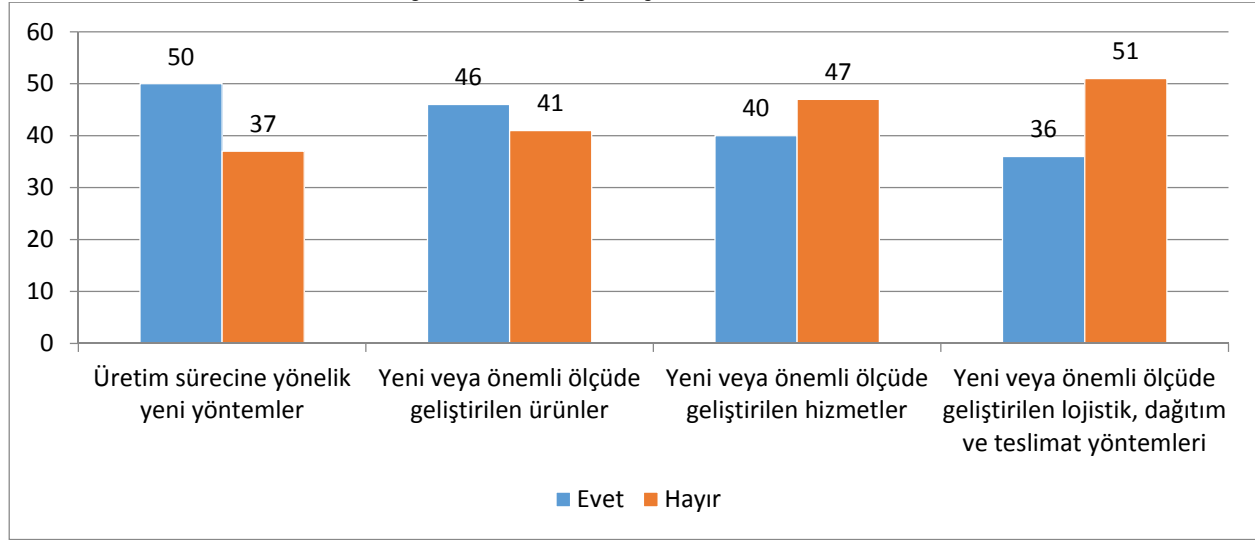

Her iki sektörde toplam 32 firma ayrı bir ARGE bölümlerinin olduğunu bildirmiştir. 40 firma Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım aldığını bildirmiştir.

Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. Kimyasal ve kimyasal ürünlerine toplam sahip olunan belge 17, kauçuk ve plastik sektöründe 20'dir. Hiç belge ve sertifika sa-

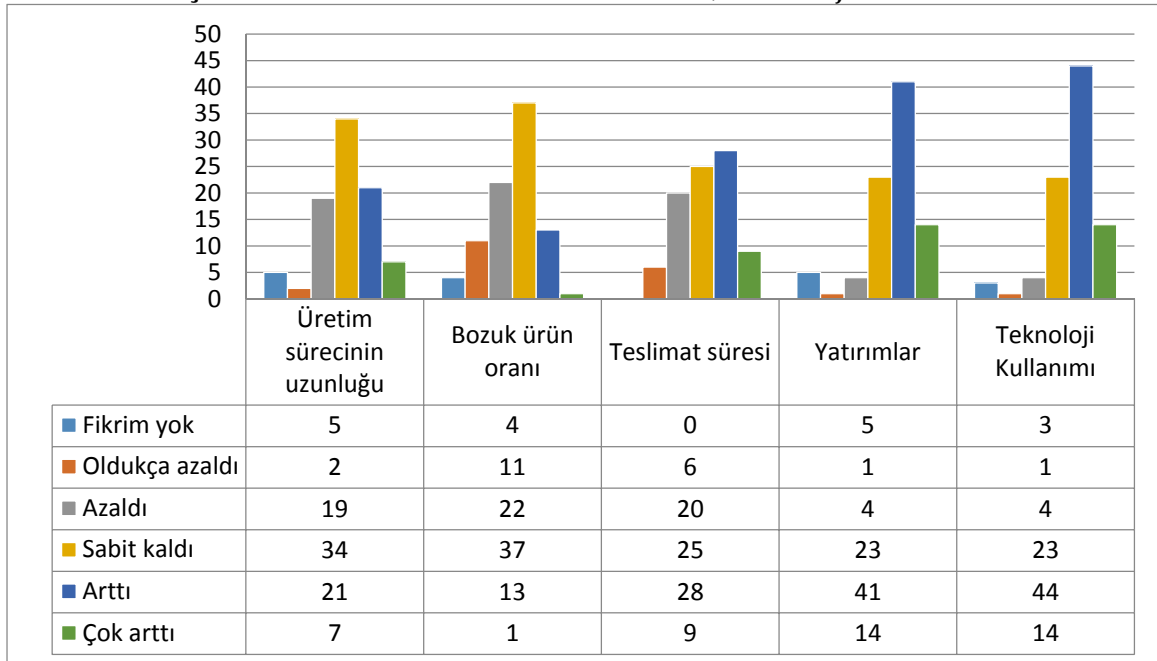
hibi olmadığını bildiren firma sayısı 41 olup, en fazla belge sayısı olarak 4 belgeye sahip sadece 4 firma bulunmaktadır.

Şekil-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

Bu ARGE faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmek olduğu görülmektedir. Bunu ürünlere yönelik yenilikler, hizmetlere yönelik yenilikler ve lojistik/dağıtım/teslimat yöntemlerine ilişkin yenilikler izlemektedir.

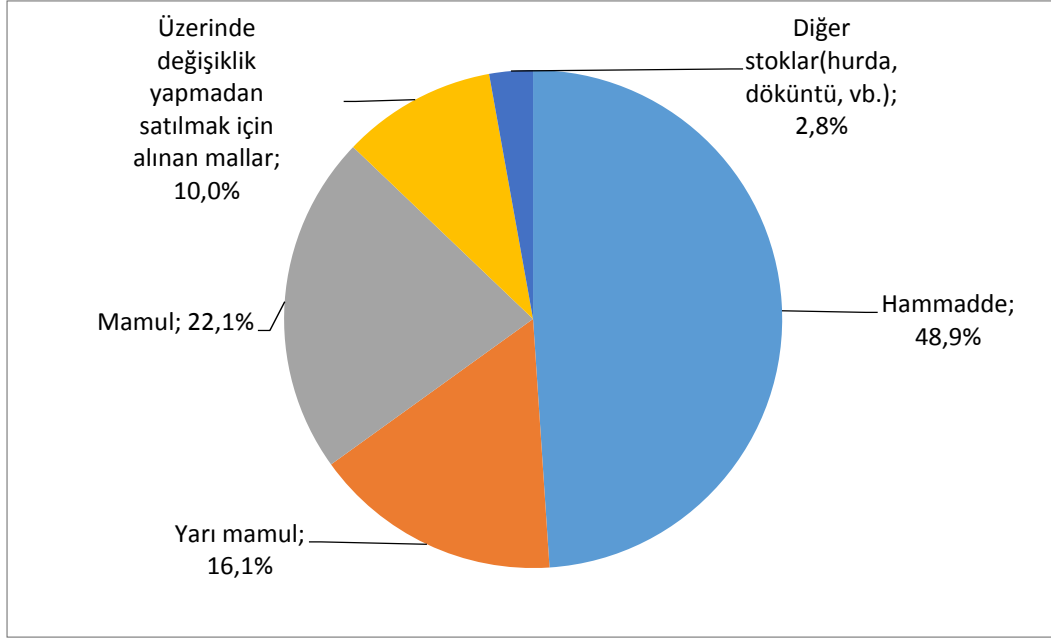
Şekil-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

Yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istendiğinde firmaların %46'sında yatırımların arttığı, %26'sında sabit kaldığı ve %4'ünde azaldığı görülmektedir. Teknoloji kullanımı %50'sinde aynı kalmış ve %26'sında sabit kalmıştır. Üretim sürecinin uzunluğu firmaların %39'unda aynı kalmış, %24'ünde artmış ve %22'sinde azalmıştır. Bozuk ürün oranı firmaların %42'sinde aynı kalmış, %14'ünde artmış ve %25'inde azalmıştır. Teslimat süreleri ise firmaların %28'inde aynı kalmış, %32'sinde artmış, %23'ünde azalmıştır.

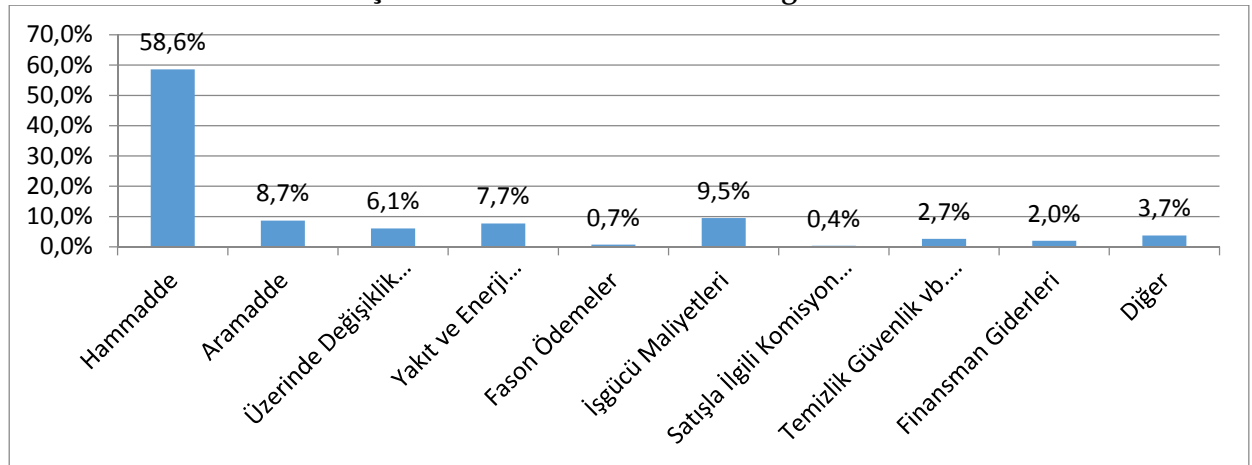
3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Şekil-14: Stok Dağılımı

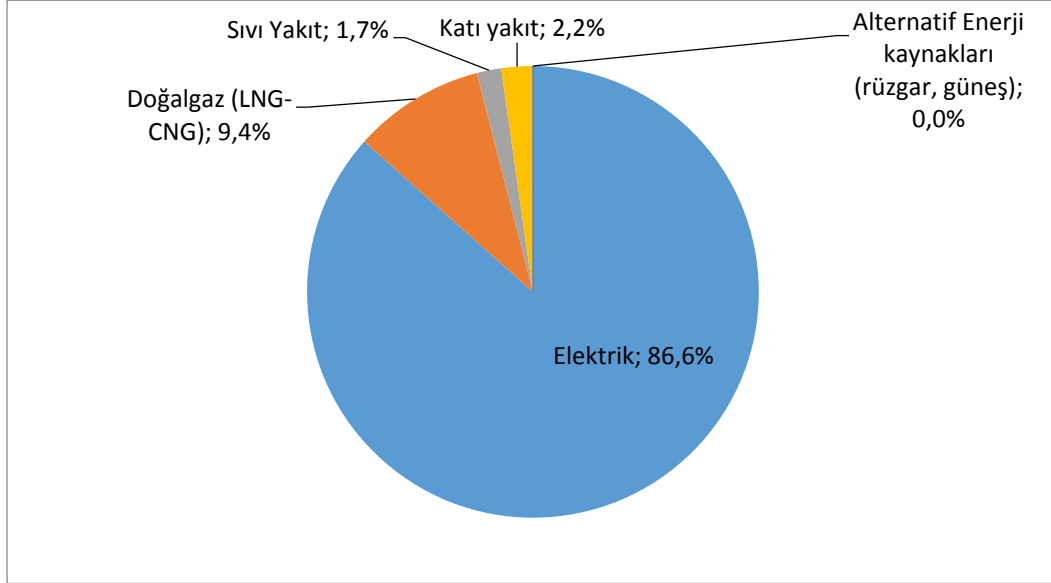
Firmaların stok durumlarına baktığımızda genel olarak hammadde (%48,9), mamul (%21,2) ve yarı mamul (16,1) ürünlerden oluştuğunu görmekteyiz. Diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Şekil-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

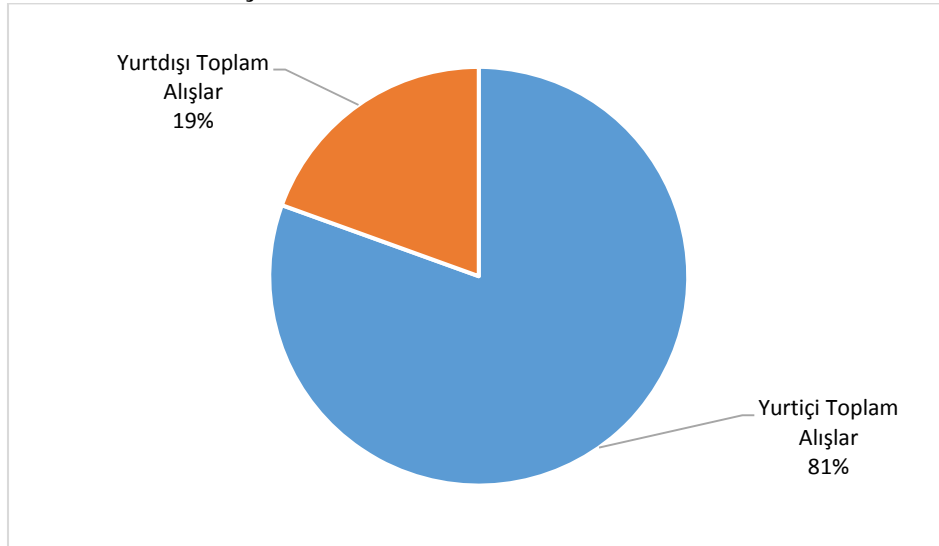
Firmaların harcama dağılımları incelendiğinde en fazla payı %58,6 ile hammadde alımı oluşturmaktadır. İkinci sırada %9,5 ile işgücü maliyetleri yer almaktadır.

Şekil-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

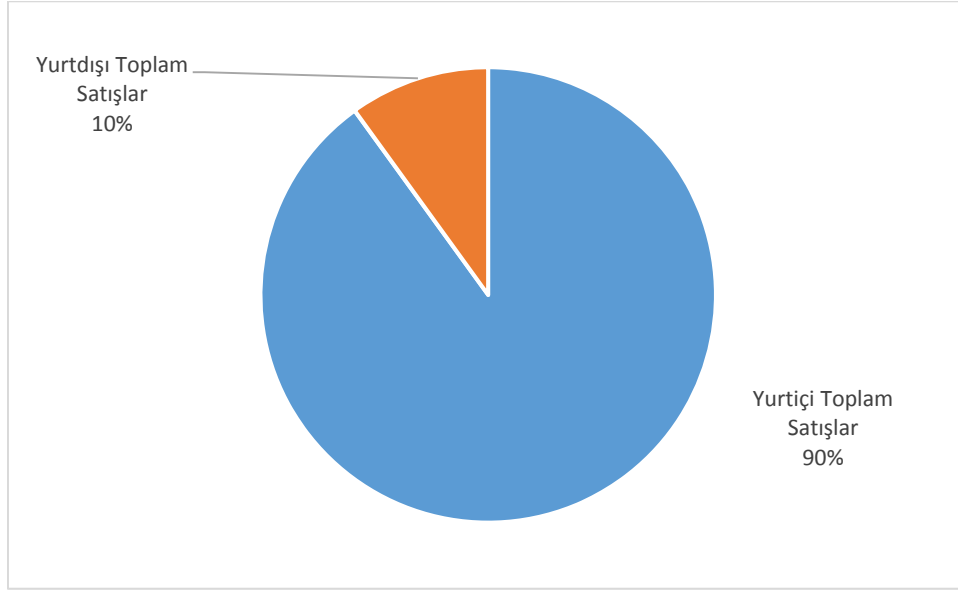
Üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrik (%86.6) ve doğal gazdan (%9.4) elde edilmektedir. Alternatif enerji kaynakları her iki sektörde de kullanılmamaktadır.

Şekil-17: Hammadde Satın Alım Yeri

Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarı mamul gibi girdilerin menşei açısından firmalar değerlendirildiğinde, kauçuk ve plastik ürünler sektöründe %81 oranında yerli ürünler kullanıldığı ancak kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe yabancı menşeli ürün kullanımının daha yüksek olduğu görülmektedir (%21).

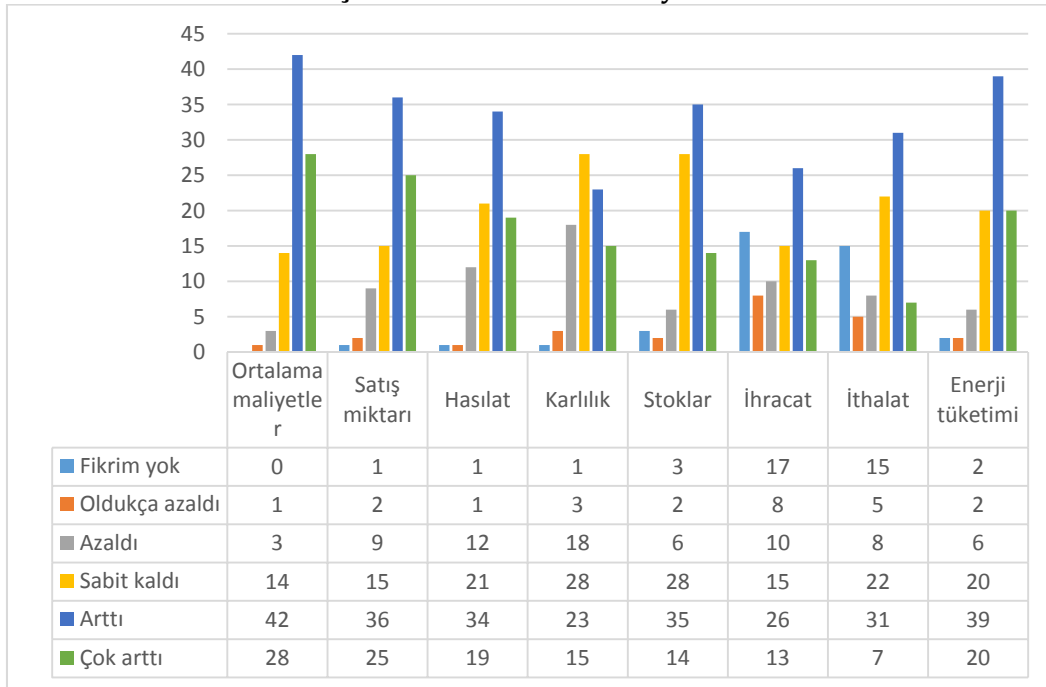
Şekil-18: Ürün Satış Yeri

Firmalar ürettikleri ürünlerin %90'ını yurtiçine %10'unu ise yurtdışına satmaktadır. Görüldüğü üzere kimyasal ve kimyasal ürünler ve kauçuk ve plastik ürünleri sektörleri genellikle yurtiçine yönelik üretim yapmaktadır.

Firmalar 2015 yılında 2014 yılına göre ekonomik faaliyetlerindeki değişimle ilgili olarak 42 firma ortalama maliyetlerinin arttığını bildirirken, azaldığını belirten firma sayısı yalnızca 3'tür. Satış miktarı ile alakalı olarak 36 firma artış yaşadığını, 15 firma 2014 yılıyla aynı miktarda gerçekleştiğini diğer bir deyişle sabit kaldığını paylaşmıştır. Sektörlerde 26 firma ihracat, 31 firma ise ithalat artışı yaşadığını, 39 firma da enerji tüketiminde artış yaşadığını belirtmiştir.

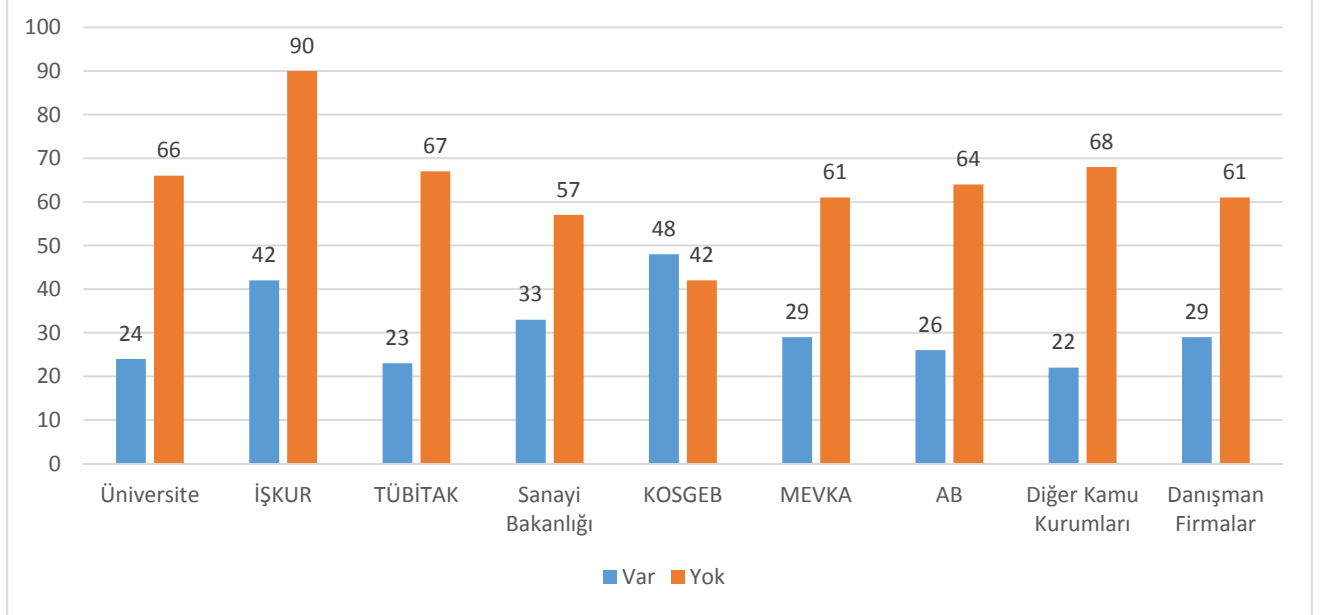
Şekil-19: Ekonomik Faaliyetler

3.2.6. İşbirlikleri

İşbirlikleri bölümünde firmalara hangi kurumlarla işbirliği yapıp yapmadığı sorulmuştur.

Şekil-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

Sektör içerisindeki firmaların 48'i KOSGEB ile işbirliği yaparken, 42'sinin de İŞKUR ile işbirliği vardır. Diğer kurumlarla yapılan işbirliği miktarı göreceli olarak daha azdır.

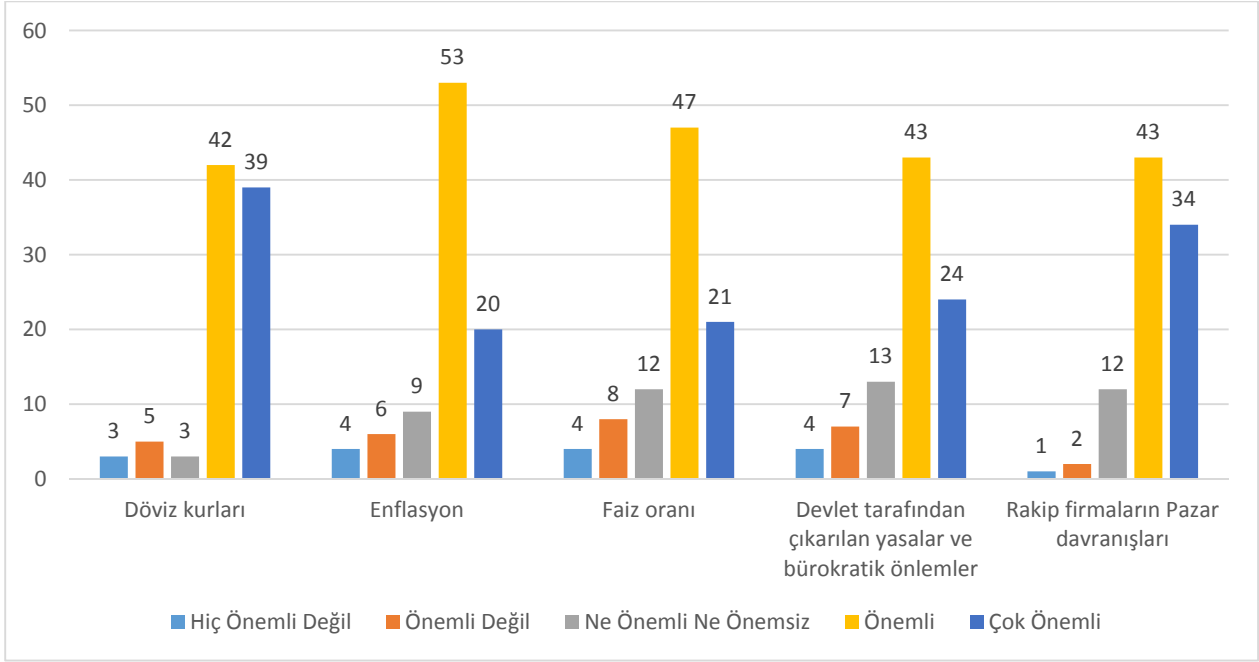
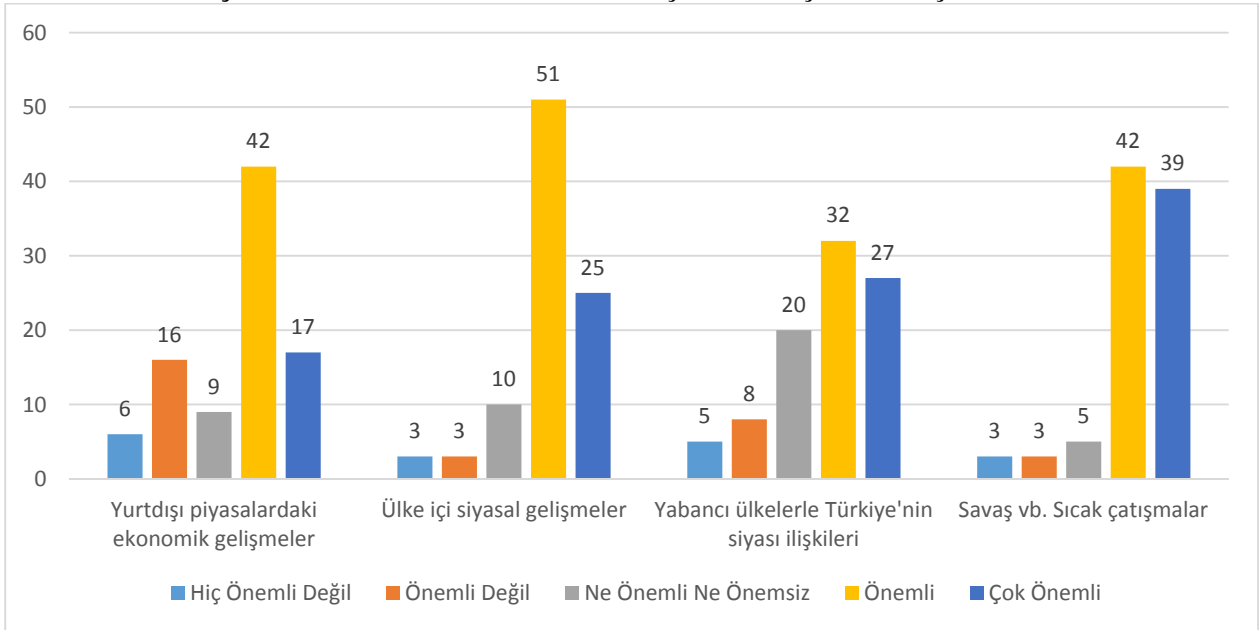
3.2.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

Araştırma anketi kapsamında görüşülen cevaplayıcıların işletmedeki pozisyonunu aşağıdaki gibidir.

Tablo 10: İşletmedeki pozisyon	%
İşletme sahibi	%20.6
İşletme ortağı	%10.9
Üst düzey yönetici	%68.5
Genel Toplam	%100

Anket sorularına cevap verenlerin %68.5 üst düzey yönetici, %10.9'u işletme ortağı ve %20.6 ise işletme sahibidir.

Cevaplayıcılara 2015 yılı faaliyetleri kapsamında tarafımızdan belirtilen bazı ekonomik değişkenlerin ve siyasal gelişmelerin iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturmuş olduğu soruldu. Verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Şekil-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1**Şekil-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2**

2015 yılı faaliyetleri kapsamında firmaların bazı ekonomik değişkenlerin ve siyasal gelişmelerin iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturduğu sorusuna verdikleri cevaplara göre 39 firma döviz kurlarındaki değişmelerin çok önemli olduğunu belirtirken, 53 firma enflasyon oranının, 47 firma faiz oranının önemli olduğunu bildirmiştir. Bu gelişmelerin önemsiz olduğunu söyleyen firma sayısı çok azdır. Ülke içi siyasal gelişmeler, yabancı ülkelerle Türkiye'nin siyasî ilişkileri, savaş vb. sıcak çatışmalar, yurtdışı piyasalarındaki ekonomik gelişmeler sektörlerdeki firmaları önemli derecede etkilemektedir.

4. Sonuç

Kimya sektörü, kimyasal karışımlar yoluyla üretilen mamulleri geliştiren, imalat ve satışını yapan şirketlerin genelini kapsamaktadır. Kimya sektörü tarafından üretilen ürünler günümüzde neredeyse hemen hemen her alanda ara malı ve nihai mal olarak kullanılmaktadır.

Konya'da kimyasal ve kimyasal ürünler imalatı sektörünün payı %3 iken Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı sektörünün payı %8 dir. Plastik sektörü içerisinde PVC üretiminde ülkemizin 2 büyük firması Konya'da yer almaktadır.

Çalışmada Konya'da yer alan kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründen 26, kauçuk ve plastik sektöründen 66 firma ile görüşülerek anket çalışması yapılmıştır.

Anket soruları doğrultusunda firmaların hukuki yapıları, istihdam yapıları, üretim yapıları, sermaye ve borç yapıları, yatırımları, Ar-Ge ve teknolojiyi kullanımları vb. Konular hakkında bilgiler elde edilmiştir. Bu doğrultuda bu sektörlerde çalışan firmaların mevcut durumları değerlendirilmiştir.

Genel olarak her iki sektör açısından firmaların hukuki yapıları değerlendirildiğinde firmaların yarısından çoğunun anonim şirket olduğunu söylememiz mümkündür. Anket kapsamında görüşülen 89 firmanın 84'ü özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere aittir.

Firmaların çoğunluğu 1-50 kişi arasında kişi istihdam etmekte ve istihdam edilen personelin %90'ına yakını da erkektir. İstihdam edilen personel sayısı 2014 yılına göre 2015 yılında bir miktar artmıştır.

2015 yılında borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla firma sahipleri ve ortaklar, banka kredileri şahıs ve firmalar olduğu görülmektedir. Her iki sektörde de borçların %80-90'ını TL cinsinden borçlar oluşturmakla beraber 2014 yılına göre 2015 yılında borç/kredi miktarları çoğunun artmıştır. Bununla birlikte firmaların yarıya yakını bir önceki yıla göre özsermayelerinde artış olduğunu da bildirmiştir.

Ar-Ge, yatırım ve teknoloji alanında ise 2015 yılında 43 firma yeni yatırım yaptığını ve bu yatırımların büyük bir kısmını makine ve teçhizata olduğunu söylemiştir. Ar-Ge faaliyetinde bulunan firmaların oranı kimyasal ve kimyasal ürünler sektöründe %42 iken kauçuk ve plastik sektöründe %58'dir. Bu Ar-Ge faaliyetleri doğrultusunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetleri üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmektir.

Firmaların çoğu 2015 yılında 2014 yılına göre ortalama maliyetlerinin, kapasite kullanımlarının, satışlarının, ithalatlarının, enerji tüketimlerinin arttığını buna karşılık karlılıklarının azaldığını bildirmişlerdir.

Kaynakça

AİA (2012), Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri, Plastik ve Kauçuk Ürünleri Sanayi, İstanbul Sanayi Odası Yayınları

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2014), Kimya Sektörü Raporu, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara

Ekonomi Bakanlığı (2016), Kimya Sektörü, İhracat genel Müdürlüğü, Kimya Ürünleri ve Özel İhracat Daire Başkanlığı

İSO (2012), Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde İstanbul Sanayi Odası Meslek Komiteleri Sektör Stratejileri Geliştirme Projesi: Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalat Sanayi, İstanbul Sanayi Odası Yayınları

İSO(2015), Küresel Rekabette İstanbul Sanayi Odası Meslek Komiteleri Sektör Stratejileri Projesi: Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler İmalatı Sanayi, İstanbul Sanayi Odası, Yayınları

Kalkınma Bakanlığı (2015), Kimya Çalışma Grubu Raporu, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Ankara

Mevlana Kalkınma Ajansı, TR52 Düzey 2 Bölgesi (Konya-Karaman), 2023 Vizyon Raporu (Sanayi Sektörü)

Sanayi Genel Müdürlüğü (2014), Türkiye 81 İl Sanayi Durum Raporu, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

TÜBİTAK (2013), 109G083 Nolu Kamag Projesi El Kitabı, Ankara

Konya İnşaat Faaliyetleri ve Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı Sektörleri

Yrd. Doç. Dr. Hakan ACET
Arş. Gör. Mustafa TEK

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Kelime anlamına bakarsak bir mimarlık terimi olan inşaat; yapı ya da yapı çevresinin, altyapının ve projenin oluşturulma, ve montaj işlemidir. Binalar ve bunların eklentileri, duvarlar, köprüler, raylar, çeşmeler, abideler, liman tesisleri, inşa edilmiş su kanalları, su bentleri, barajlar, maden galerileri ile mahzenler, kanalizasyonlar, telefon ve elektrik direkleri, havagazı boruları, yollar, meydanlar, tüneller, kuyular inşaat kavramının kapsamındadır (Engin, 2007; 18). İnşaat sektörü, emek-yoğun yapısı olan bir sanayi dalıdır. İnsanlığın temel gereksinimi olan barınma ihtiyacını karşıladığı için her zaman önemli bir sektör olma özelliğini korumuştur. Bunun dışında sektör; insanların yaşamını sağlıklı ve refah içerisinde sürdürebilmesi için gerekli olan alt yapıları, tesisleri oluşturmaktadır. Sektör, toplumun ulaşım, yerleşme gibi temel ihtiyaçlarına cevap vererek, konut ile birlikte yol, köprü, baraj gibi insanların yaşam standartlarını arttıran önemli tesisleri de üretmektedir.

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye’de Genel Eğilimler

Yüzlerce çeşit mal ve hizmet üretimi ile doğrudan bağlantısı, yoğun işgücü kullanımı ve sosyo-ekonomik refah düzeyine olan katkısı nedeniyle ekonomik yapı içerisinde ayrı bir öneme sahip olan inşaat sektörü, yarattığı katma değer ve istihdam açısından ülke ekonomilerinin lokomotifidir (Engin, 2007; 21). Büyük ölçüde ulusal sermayeye dayanan Türkiye inşaat sektörü yüzlerce meslek dalını ilgilendirmesi ile istihdam ve üretim sürecini etkilemektedir. Ulusal ve uluslararası alanda büyük bir deneyime ve potansiyele sahip olan inşaat sektörü, kendisine bağlı 200’den fazla alt sektörü harekete geçirme özelliğiyle lokomotif sektör olarak adlandırılmaktadır. Sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak devam ettiren diğer sektörlerin katkısı dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payının yaklaşık %30 seviyesinde olduğu görülmektedir (İNTES, 2016; 2).

Türkiye gelişmekte olan bir ülke olduğu için, inşaat sektörü son derece büyük bir önem taşımaktadır. Sektör her ne kadar birçok sektörle yakın ilişki içinde olsa da Türkiye ekonomisi için sektörün istihdama katkıları oldukça ön planda yer almaktadır. Türkiye de inşaat sektörü 2001 krizinden sonra hızla küçülme sürecine girmiştir. Ancak 2002 yılından itibaren uygulanan istikrar programları ile toparlanmaya başlamıştır. 2004 yılından itibaren tekrar büyüyen sektör, 2007 yılından itibaren yeniden durgunluk sürecine girmiştir.

Dünyada inşaat sektörünü incelediğimizde sanayi devrimiyle birlikte yoğunlaşan demiryolları geçtikleri yerleri yeni sanayi bölgelerine dönüşme sürecine katkıda bulunmuştur. Sanayileşme faaliyetlerin belirli yerlerde toplanması sonucu hızla gelişen yeni kentler oluşmuş, bunun sonucunda bu kentlere doğru yoğun bir nüfus akımı başlamıştır. Ayrıca tarımda makinelerin kullanılması, verimin artması ve bu alanda giderek daha az iş gücüne gereksinim duyulması, kırsal alanda kentlere doğru yaşanan hızlı ve yoğun göçün nedeni olmuştur (Sarigül, 2008; 33).

Küreselleşmenin de etkisiyle inşaat firmaları iş hacmi ve çeşitliliği bakımından önemli ölçeklere ulaşmış, rekabet ise uluslararası platformda keskinleşmiştir. Bu gelişmeler sonucunda sermaye ve kalifiye işgücü akımları hızlanmış, uluslararası ekonomik etkilere maruz kalma nedeniyle riskler artmış ve çeşitlilik göstermeye başlamıştır.

İnşaat sektörü Avrupa ekonomisi için de büyük bir öneme sahiptir. 2,9 milyon adet şirket, 1,3 trilyon Euro değerinde iş hacmi ve 16,4 milyon kişilik istihdam ile sektör AB GSYİH' sinin %10,7'sini oluşturmaktadır. Bölgede inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmaların %99'u KOBİ şeklinde sınıflandırılmaktadır ve ayrıca bu firmalar toplam iş hacminin %80'nini üretmektedirler.

3. Konya'da Sektör

3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya İnşaat Sektörü Güven Endeksi alt sektörler itibarıyla incelendiğinde, Eylül 2016'da geçen yılın aynı dönemine göre "bina dışı yapıların inşaatı" ve "özel inşaat faaliyetleri" sektörlerinde artış yaşanırken, "bina inşaatı" sektöründe düşüş yaşanmıştır. "Bina inşaatı" sektöründe gözlenen düşüş ortalamannın altında gerçekleşmiştir. Konya'da inşaat sektöründe faaliyetleri kısıtlayan faktörlerin geçen yıla göre değişimi incelendiğinde Eylül 2016'da "diğer faktörler", "talep yetersizliği", "materyal veya ekipman eksikliği" gibi unsurlardan şikâyet edenlerin oranında ve faaliyetlerini kısıtlayan hiçbir şeyin olmadığını söyleyenlerin oranında geçen yıla göre artış yaşandığı görülmüştür. "Finansal kısıtlar", "hava şartları" ve "işgücü eksikliği" gibi unsurlardan şikâyet edenlerin oranında düşüş yaşanmıştır. Faaliyetleri kısıtlayan faktörler dile getirilme sıklığına göre ele alındığında Eylül 2016'da firmaların, en çok talep yetersizliğinden şikâyet ettiği görülmüştür.

3.2. Anket Bulguları ile Konya'da İnşaat Faaliyetleri ile Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı Sektörleri

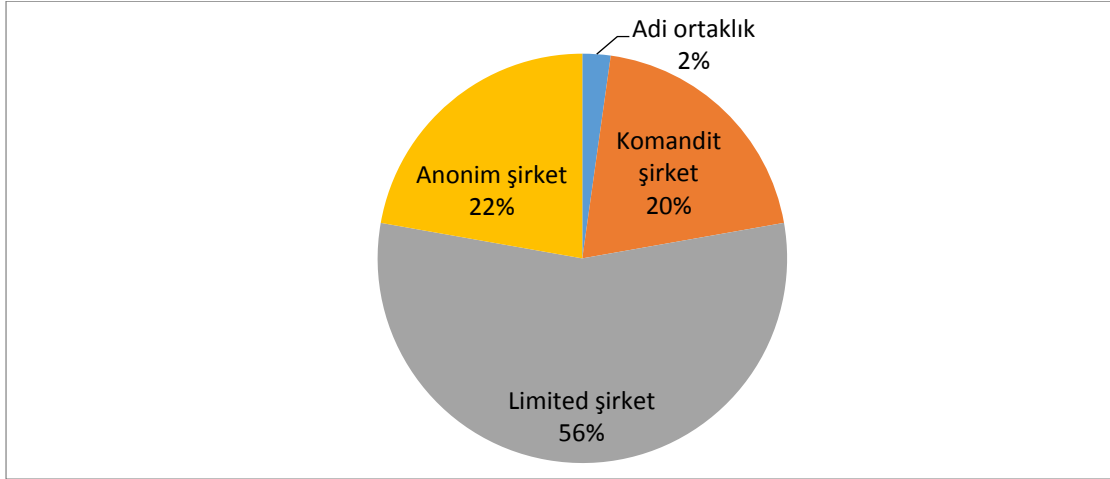
Aşağıdaki tabloda inşaat faaliyetleri sektörü ile diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektörlerine ait dağıtılan ve geri dönen anketlerin alt sektörlerle göre dağılımı yer almaktadır. Firmaların NACE kodlarına göre dağıtımını Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Reel Sektör Ar-Ge ve Uygulama Dairesi Sanayi Müdürlüğü'nün oluşturmuş olduğu sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere inşaat faaliyetleri sektöründen 24 firma, diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründen ise 21 firma olmak üzere toplam 45 firma anketimize dönüş yapmıştır.

Tablo-1: Alt Sektörler					
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı			İnşaat Faaliyetleri		
NACE Kod	Alt Sektör	Firma Sayısı	NACE Kod	Alt Sektör	Firma Sayısı
23.12	Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi	2	41.20	İkamet amaçlı olan veya ikamet amaçlı olmayan binaların inşaatı	6
23.19	Diğer camların imalatı ve işlenmesi (teknik amaçlı cam eşyalar dâhil)	3	42.00	Bina dışı yapıların inşaatı	1
23.20	Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı	2	42.11	Kara yolları ve otoyolların inşaatı	2
23.31	Seramik karo ve kaldırım taşları imalatı	2	42.91	Su projeleri inşaatı	1
23.61	İnşaat amaçlı beton ürünlerin imalatı	4	42.99	Başka yerde sınıflandırılmamış bina dışı diğer yapılara ait projelerin inşaatı	1
23.63	Hazır beton imalatı	5	43.22	Sihhi tesisat, ısıtma ve iklimlendirme tesisatı	1
23.69	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı	1	43.29	Diğer inşaat tesisatı	2
23.70	Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi	5	43.34	Boya ve cam işleri	1
			43.91	Çatı işleri	2
			43.99	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel inşaat faaliyetleri	4
Genel Toplam		24			21

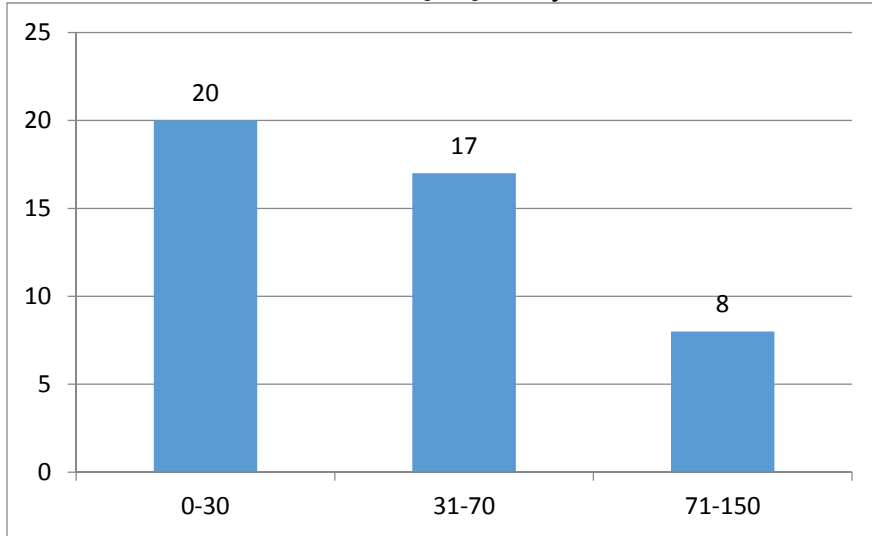
3.2.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

Vergi yükümlülüğü açısından firmalara bakıldığında 42 tanesi (%93,3) birinci sınıf tüccar 2 tanesi (%6,7) ise basit usule tabi tüccar statüsünde yer almaktadır. Hukuki statüleri bakımından ise (Grafik-1) 25 tanesi (%55,6) limited şirket, 10 tanesi (%22,2) ise anonim şirket, 9 (%20) tanesi komandit şirket olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca bir tanede adi ortaklık statüsünde firma bulunmaktadır.

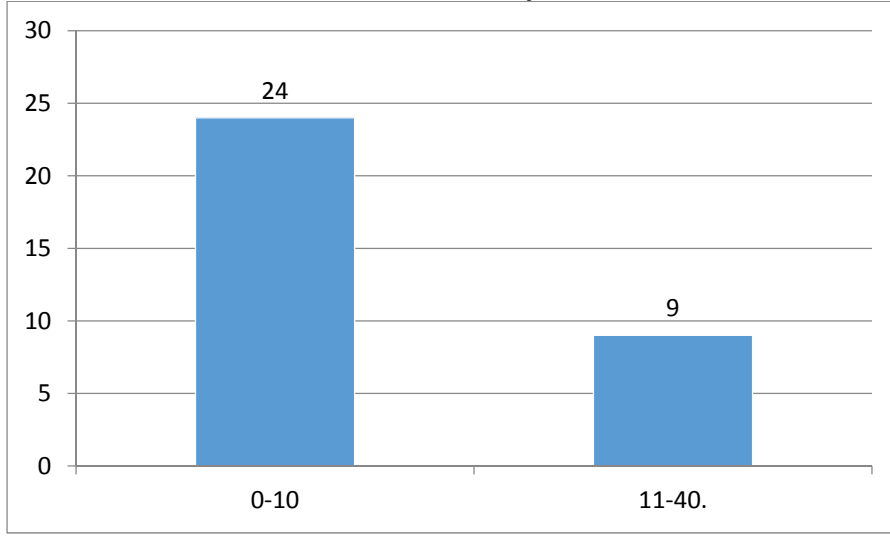
Grafik-1: Hukuki Durum

3.2.2. İstihdam yapısı

Her iki sektörde istihdam edilen kişi sayısı toplam 2081'dir. Diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründe toplam 1017(ortalama 42 kişi), inşaat faaliyetleri sektöründe ise 1064 kişi çalışmakta olup ortalama 50 kişi olarak hesaplanmıştır.

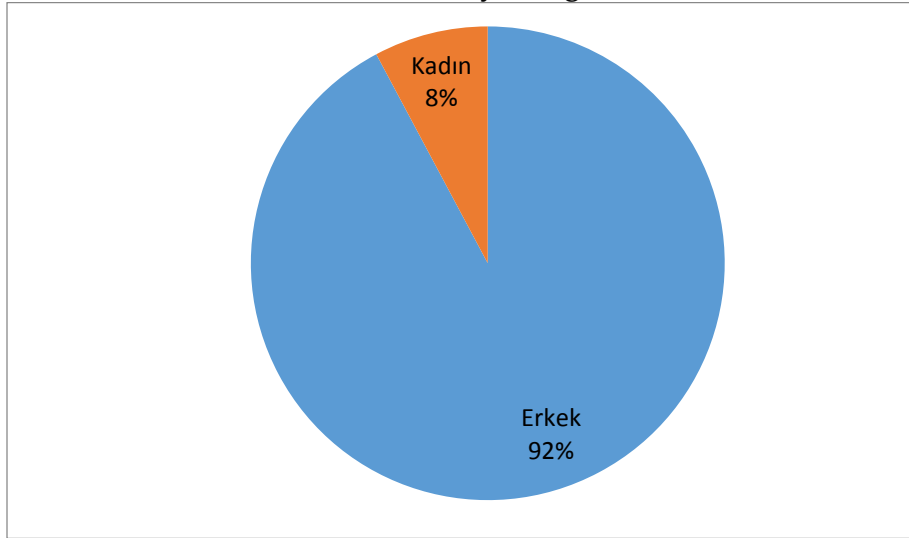
Grafik-2: Çalışan Sayısı

Firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 33 adet firma ciro bilgisini paylaştığı görülmüştür.

Grafik-3: Ciro (Milyon TL)

Sektörlere ayrı ayrı baktığımızda ise İnşaat sektöründe toplam ciro yaklaşık 128 Milyon TL ve ortalama olarak firma başı 7,5 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründe ise toplam ciro 182 Milyon TL olarak beyan edilmiş ve 17 firma ortalama olarak 7,5 Milyon TL ciro elde etmiştir.

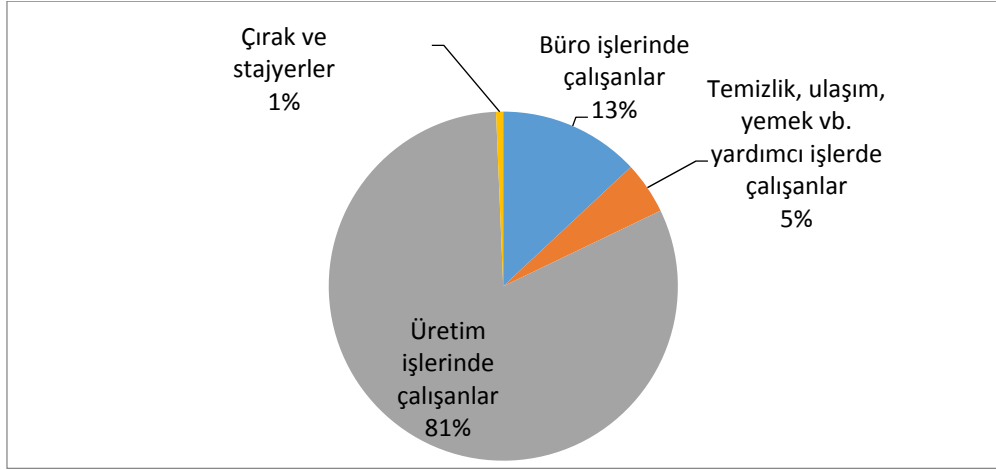
Sektörde çalışanların cinsiyet dağılımlarına baktığımızda kadın istihdamının diğer birçok sektörde olduğu gibi düşük olduğu görülmektedir. Ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %92,2'si erkek çalışanlardan %7,8'i kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

Grafik-4: Cinsiyet Dağılımı

Firmalardan 8 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. Ancak söz konusu 8 firmanın istihdam ettiği toplam engelli sayısı 20 gibi çok küçük bir sayıda kalmıştır. Ancak firmaların hiçbirisi yabancı uyruklu, eski hükümlü ya da gazi-gazi ve şehit yakını çalıştırmadığını bildirmiştir.

Çalışanların firma bünyesinde üstlendikleri görevlerin dağılımına (Grafik-3) baktığımızda üretim işlerinde çalışanların %81 ile en büyük payı aldığını görmekteyiz. Büro işlerinde çalışanların ağırlığı ise %13 olarak belirlenmiştir.

Grafik-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

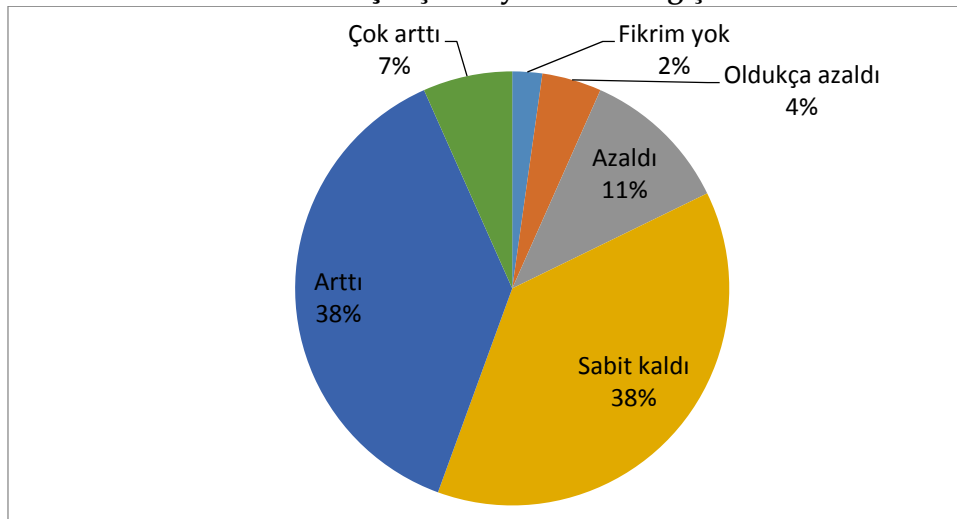
Sektörleri ayrı olarak incelediğimizde çalışanların niteliklerine göre dağılımına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda (Tablo-1) yer almaktadır.

Tablo-2: Görev Tipine Göre İstihdam

	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çıracak/ Stajyer
İnşaat Faaliyetleri	12,3%	4,7%	83,3%	0,6%
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı	14,9%	4,4%	80,2%	0,5%

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %11'i çalışan sayısının azaldığını, %38'i arttığını, %38'i aynı kaldığını ve %7'si çok arttığını bildirmiştir. Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde sektördeki istihdamın artış eğiliminde olduğu çıkarımında bulunulabilir.

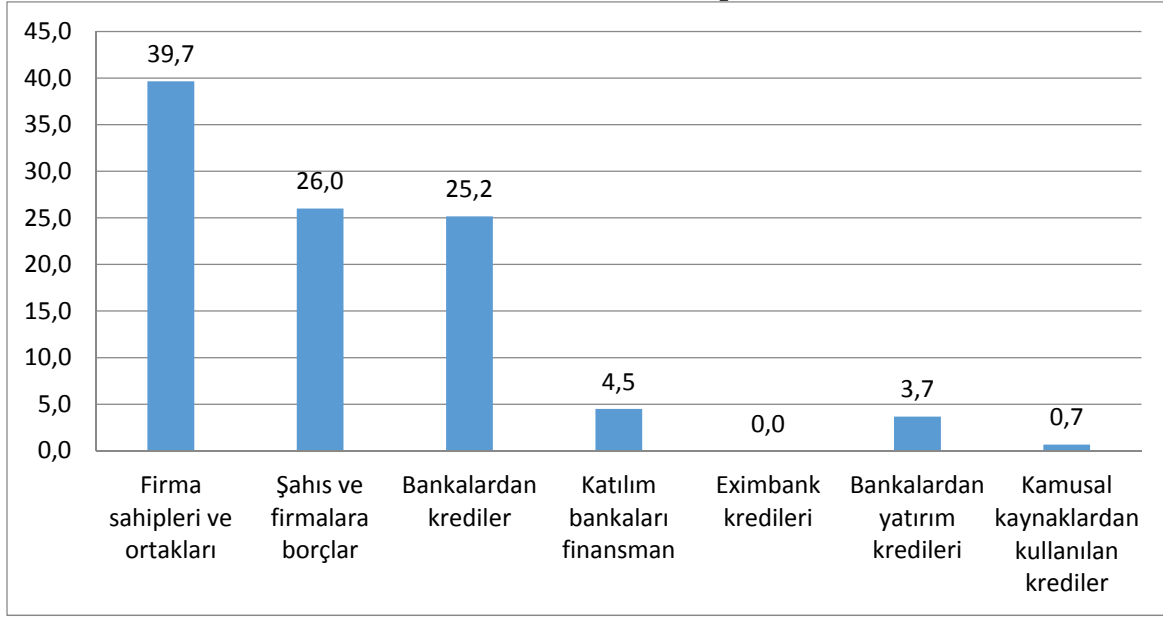
Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

3.2.3. Firmaların Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımlarına baktığımızda 45 firmanın 36 tanesinin tamamında sermayenin özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere ait olduğu bilgisi edinilmiştir. 4 adet firmada ise sermayenin gerçek hukuk hükümlerine tabi firmaların elinde olduğu, kalan 5 adet firmadan 2'sinin bu soruyu cevaplamadığı ve 3 firmada ise sermaye dağılımının daha çeşitli olduğu (yabancı sermaye vb.) görülmüştür.

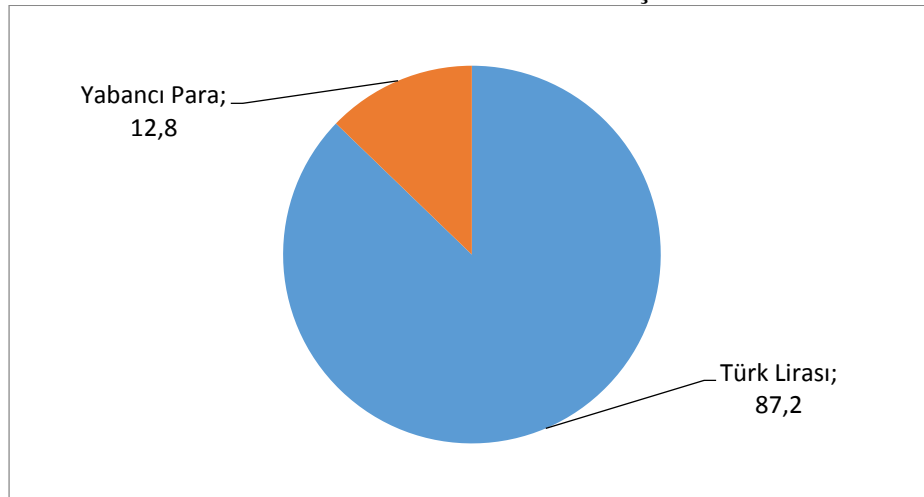
Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

Ankete katılan firmaların borç-kredi yapısı incelendiğinde (Grafik-5) portföyün ortaklardan (%39,7), diğer şahıs ve firmalardan (%26) ve bankalardan (%25,2) alınan borçlarla üç başlıkta yoğunlaştığı görülmektedir. Ankette yer alan diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı görülmüştür.

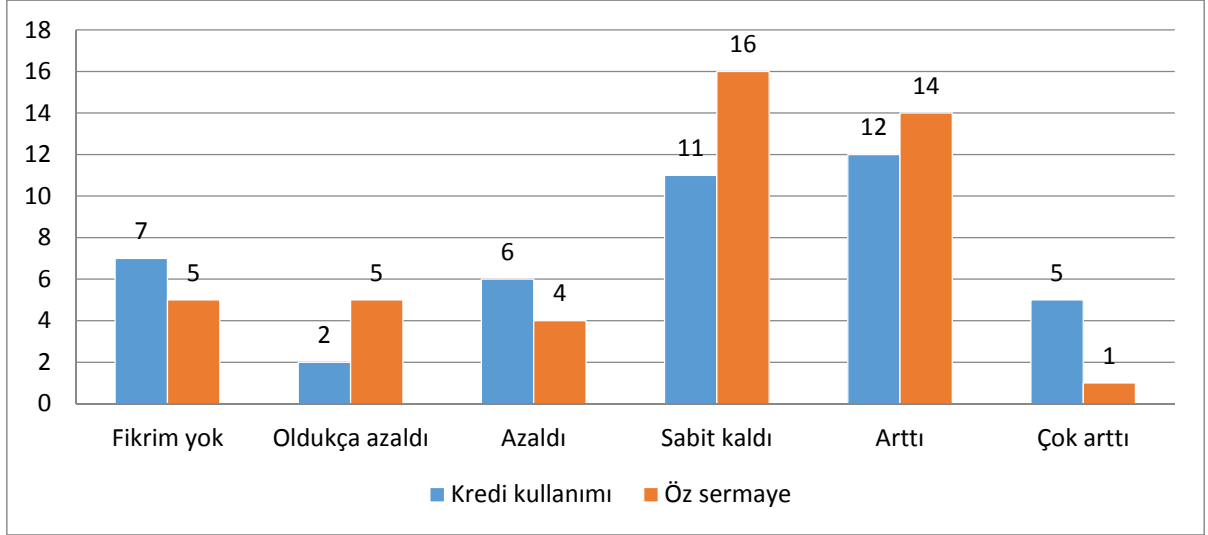
Firmaların toplam borçlarının %87,2'sinin Türk Lirası, kalan %12,8'inin ise yabancı para cinsinden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

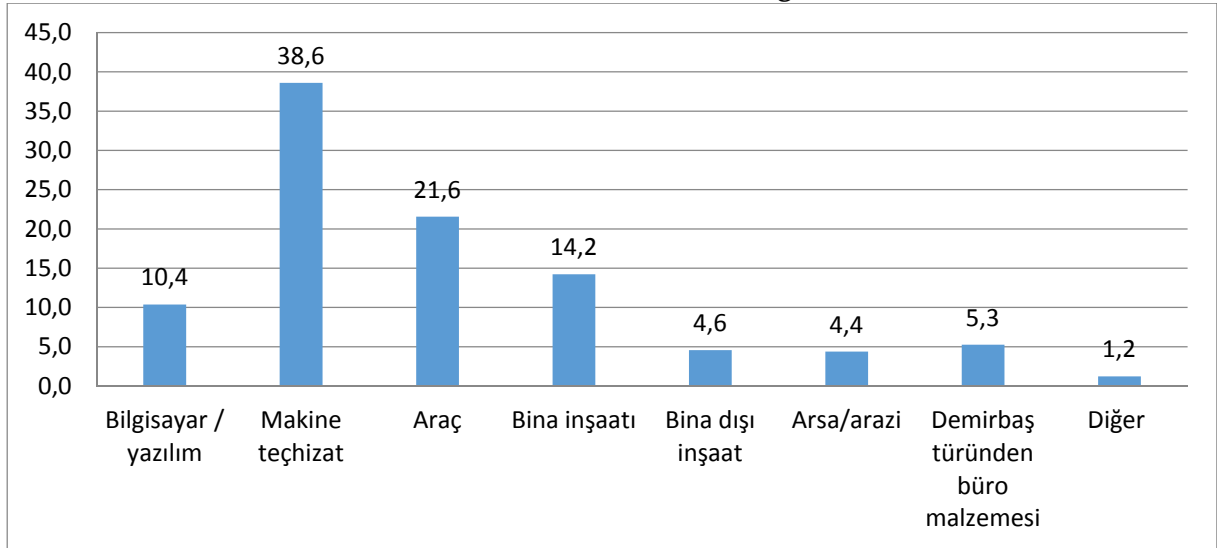
Aşağıdaki grafikte firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Genel itibarıyla firmalar kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin sabit kaldığını ve artma eğiliminde olduğunu beyan etmişlerdir. Fikrim yok, oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise azdır. Kredi kullanımı başlığında fikrim yok diyenlerin sayısının fazla olmasının nedeni ise firmaların stratejik hareket etme isteği olduğu düşünülmektedir.

Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

3.2.4. Yatırım, Arge, Yenilik, Teknoloji

Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

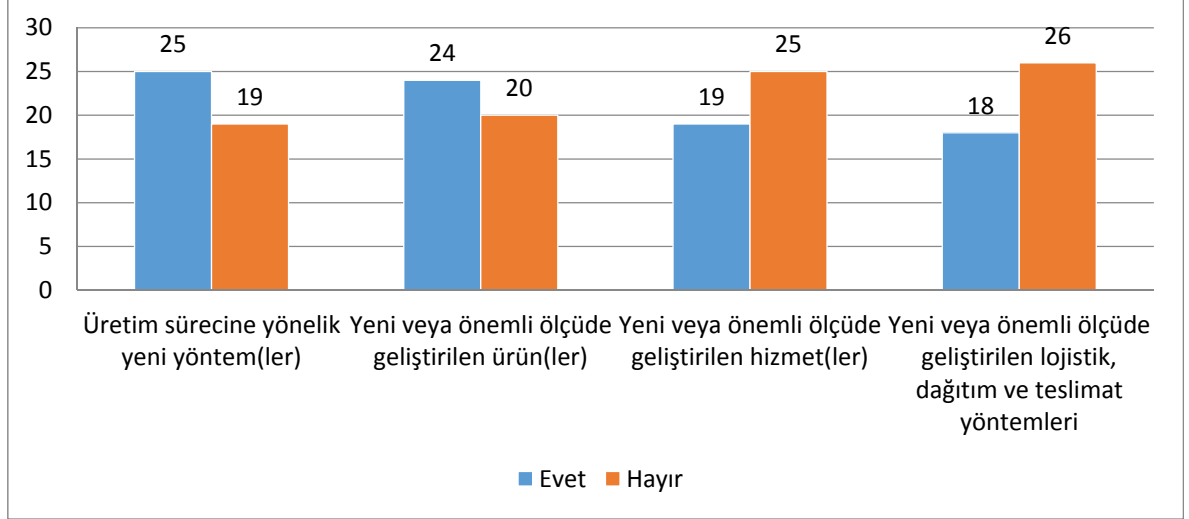

Firmalardan 2015 yılında yatırım yapanların alanlara göre dağılımı yüzde olarak üstteki grafikte yer almaktadır. İnşaat sektöründe yer alan 21 adet firmadan 9 tanesi, diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründe yer alan 24 adet firmadan 4 tanesi yeni yatırım yapmadığını belirtmiştir. Sektörlerin doğası gereği yapılan yatırımların makine/teçhizat ve araç olduğu ortaya çıkmıştır.

Sektörde faaliyet gösteren firmalar genel olarak İSO, TSE, akaryakıt dolun vb. belgelere sahiptirler.

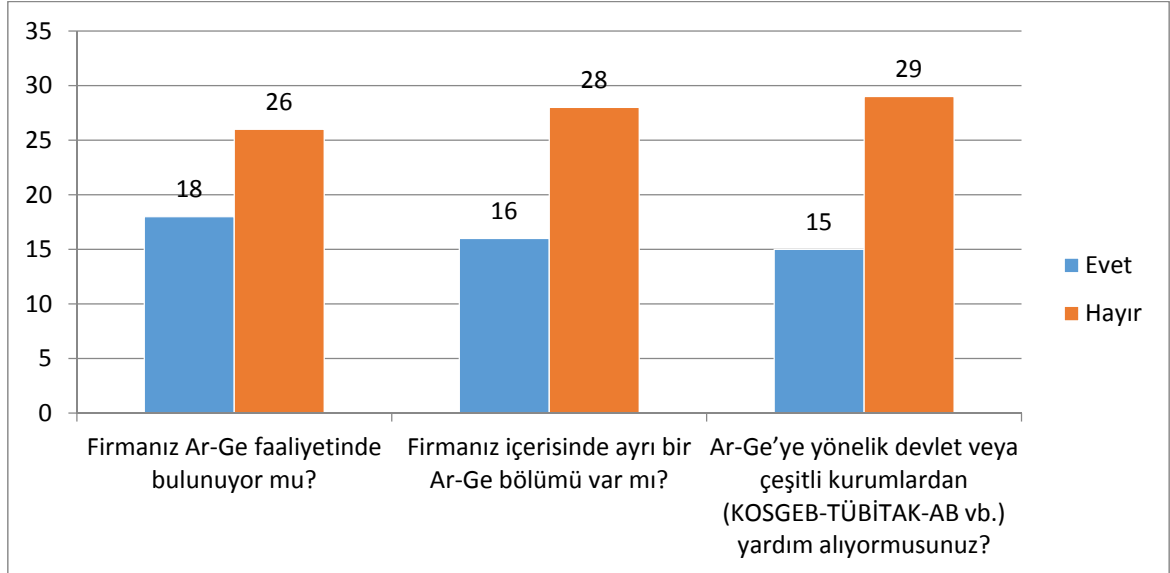
Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı bilgisi yukarıdaki grafikte yer almaktadır. Grafikte firma sayıları verilmiştir.

Grafik-11: Yenilik Faaliyetleri

Ankete katılan firmalardan patent sahibi 7 adet firma bulunmaktadır. Söz konusu firmalardan 2 tanesinde 2 adet diğer 5 tanesinde sadece 1 adet patent bulunmaktadır.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

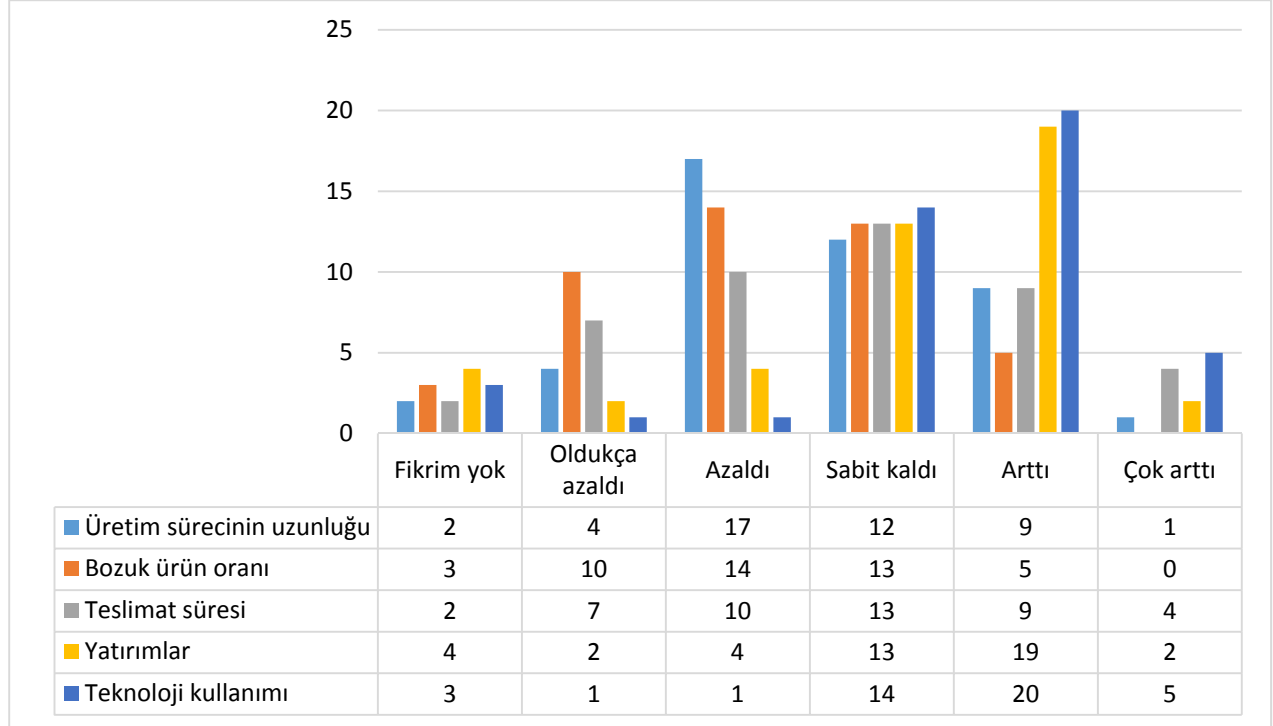

Ar-Ge faaliyetlerinde bulunup bulunmadığı sorusuna 18 firma evet cevabını vermiştir. İlgili firmalardan 16 tanesinin bünyesinde ayrı bir Ar-Ge bölümünün olduğu bilgisi edinilmiştir. Devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım alan 15 firma bulunmaktadır.

Aşağıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri adet olarak yer almaktadır. Grafikte ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı

ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014'e göre aşırı değişim göstermedikleri çıkarımını yapabiliriz.

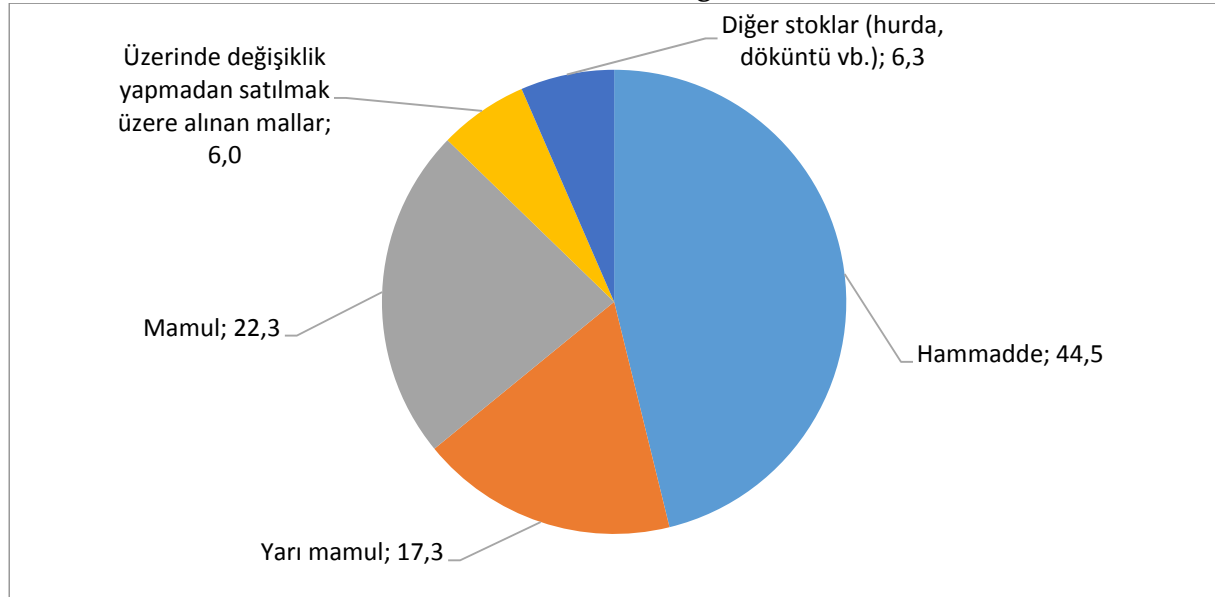
Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

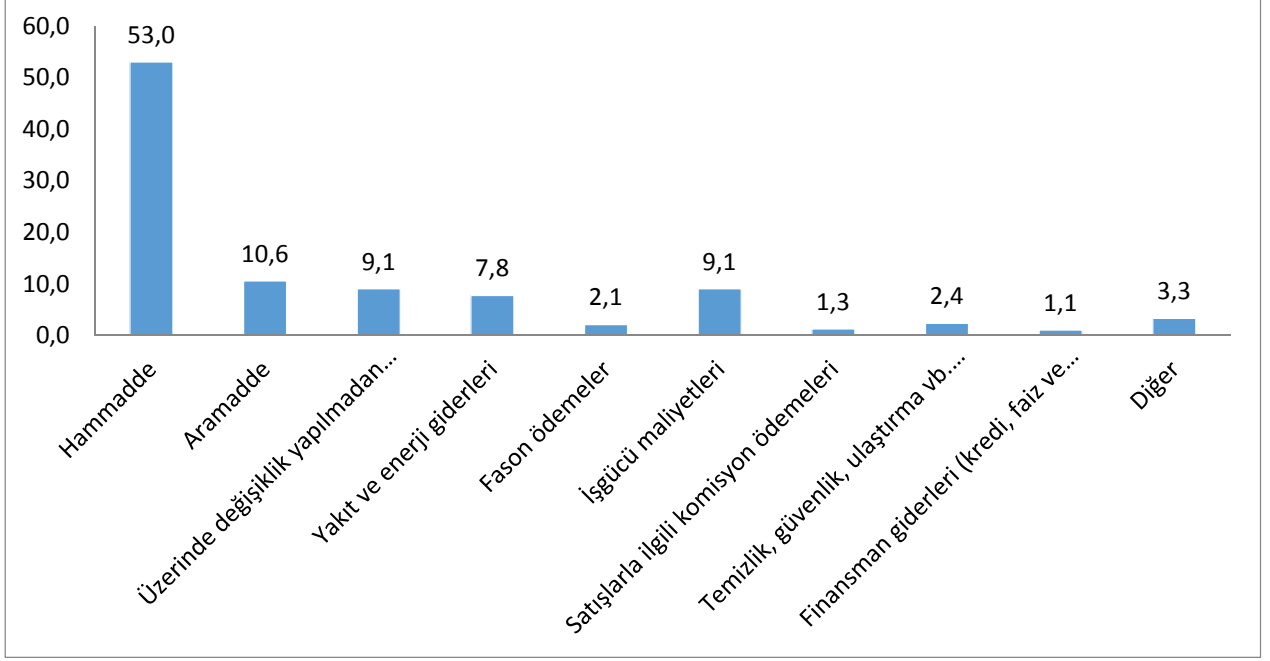
Firmaların temel olarak süt ve peynir, yoğurt ve tereyağı gibi süt ürünleri ürettiği görülmüştür. Ayrıca et ürünleri ve yumurta üretimi yaptıkları da belirlenmiştir.

Grafik-14: Stok Dağılımı

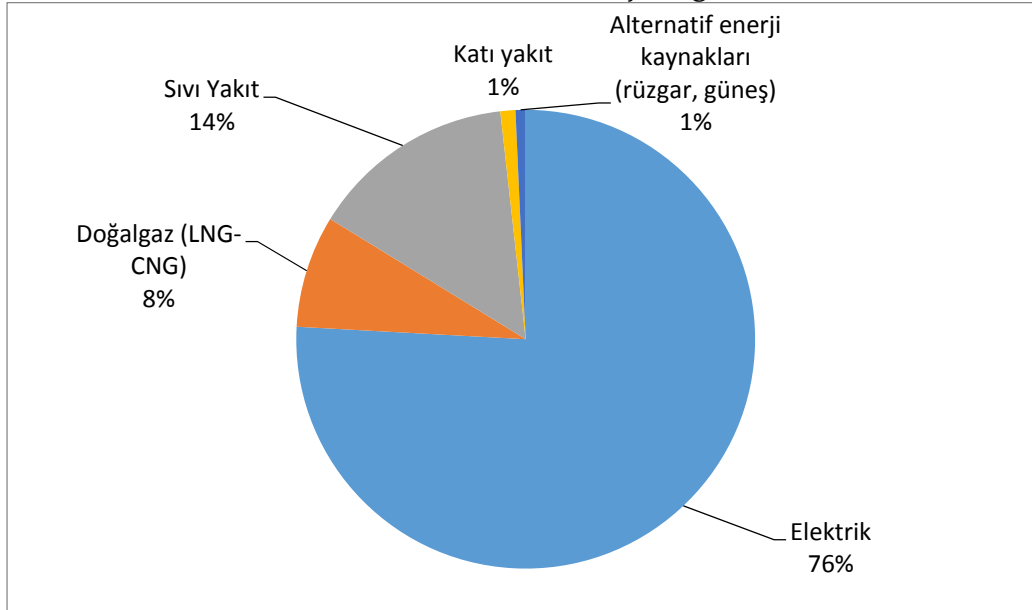
Firmaların stok durumlarına baktığımızda genel olarak hammadde (%44,5), mamul (%22,3) ve yarı mamul (%17,3) ürünlerden oluştuğunu görmekteyiz. Diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

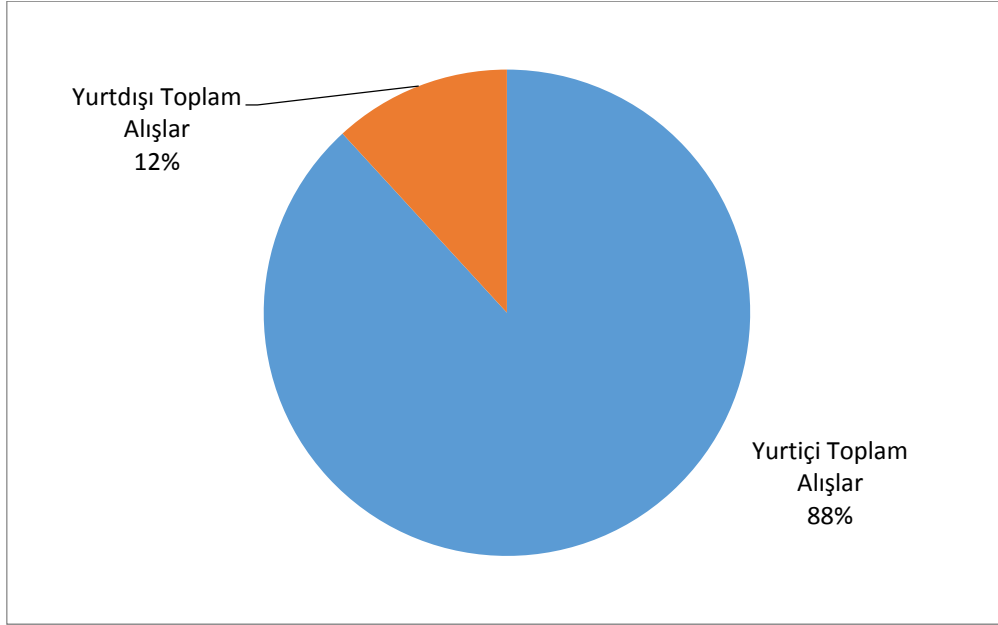
Firmaların satınalım/harcama dağılımları incelendiğinde hammadde kaleminin %53 ile en büyük payı aldığı, ara madde ile iş gücü maliyetlerinin sırasıyla %10,6 ve %9,1 oranlarıyla hammaddeyi takip ettiği görülmüştür.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

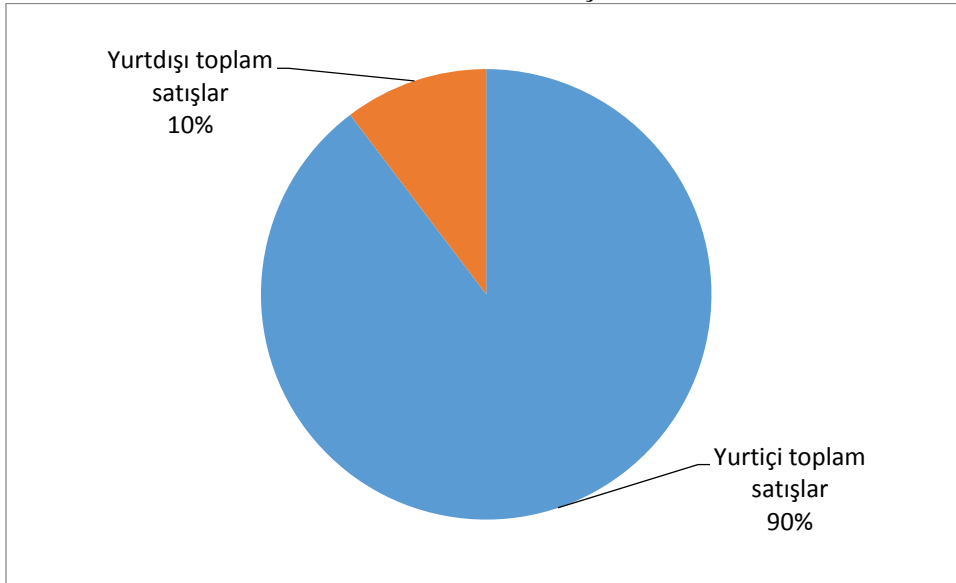
Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda ise %76 ile elektriğin başı çektiği ve %14 ile sıvı yakıtın onu takip ettiğini görmekteyiz. Alternatif enerji kaynakları (rüzgâr, güneş vb.) kullanımının ise %1 ile çok düşük seviyelerde olduğu görülmüştür.

Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri

Kullanılan hammaddenin %88,2'si yurtiçinden, kalan %11,8'inin ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir.

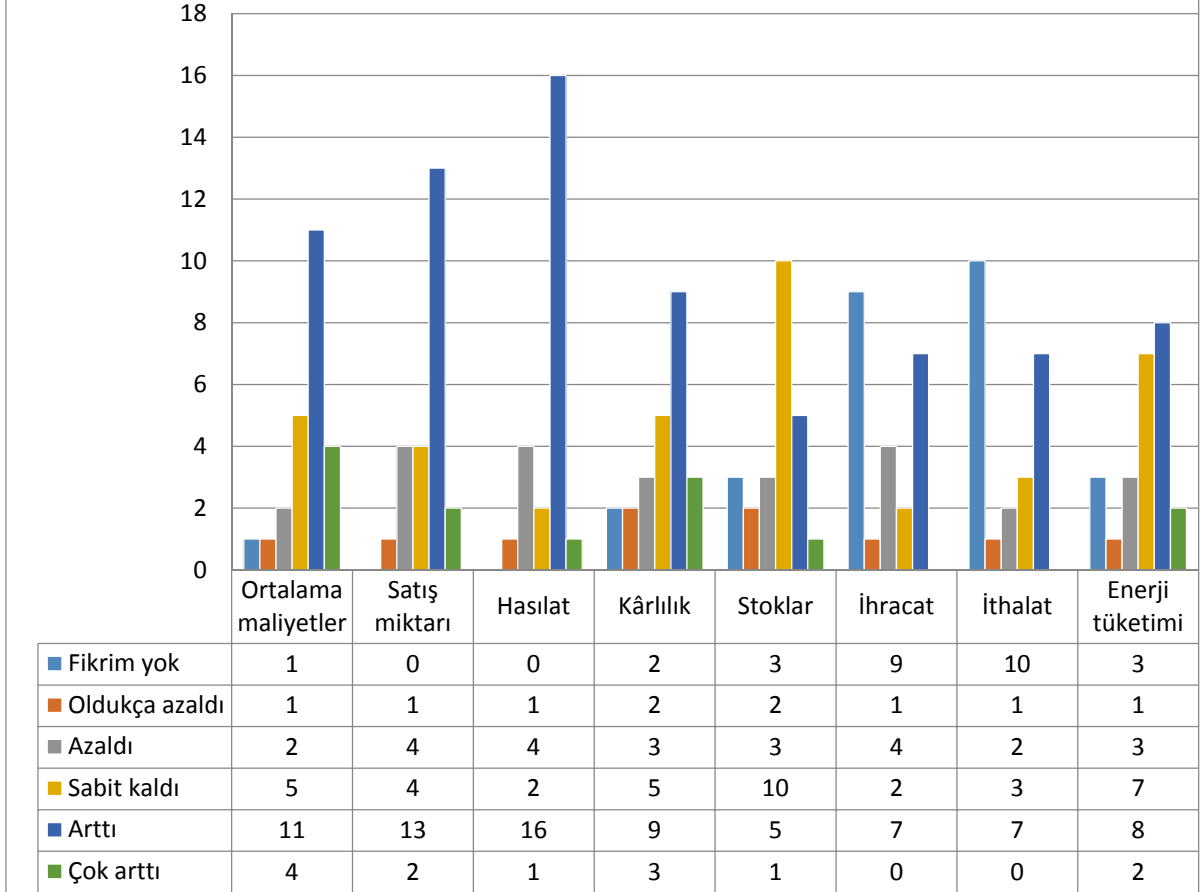
Grafik-18: Ürün Satış Yeri

Yapılan satışların ise %89,7'sinin yurtiçine, %10,3'ünün ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir. Yurt dışına yapılan satışların hepsi diğer metalik olmayan mineral ürünleri sektöründe faaliyet gösteren firmalar tarafından yapılmaktadır. İnşaat faaliyetleri yürüten firmaların yabancılara sattıkları konutlar yurtiçi satış olarak değerlendirilmektedir.

Aşağıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri adet olarak yer almaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlendiği görülmektedir. Fikrim yok seçeneğinin ise stratejik davranıştan ötürü olduğu düşünülmektedir.

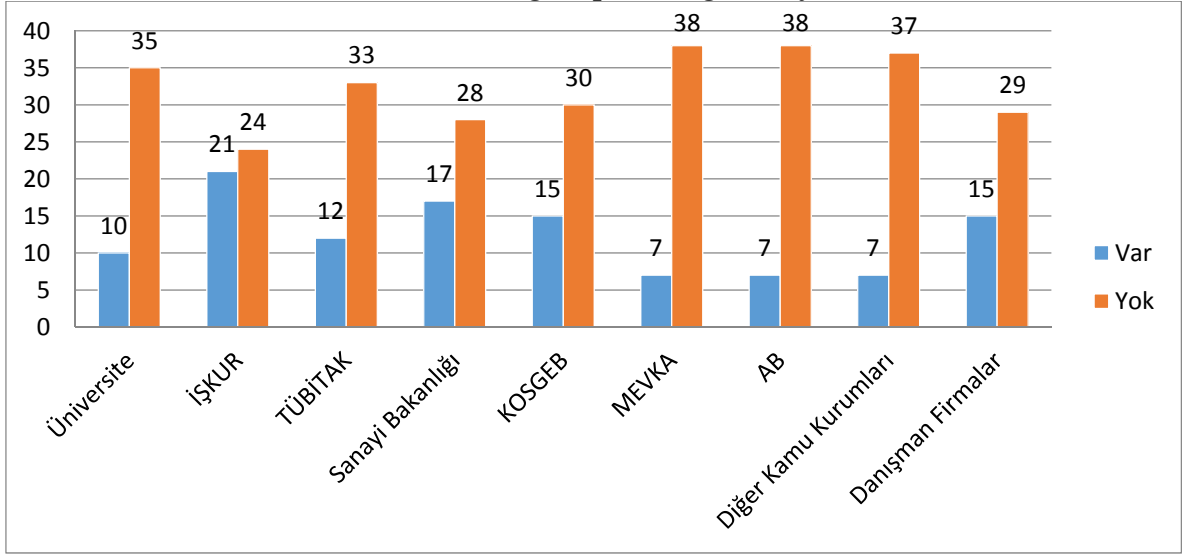
Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

3.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

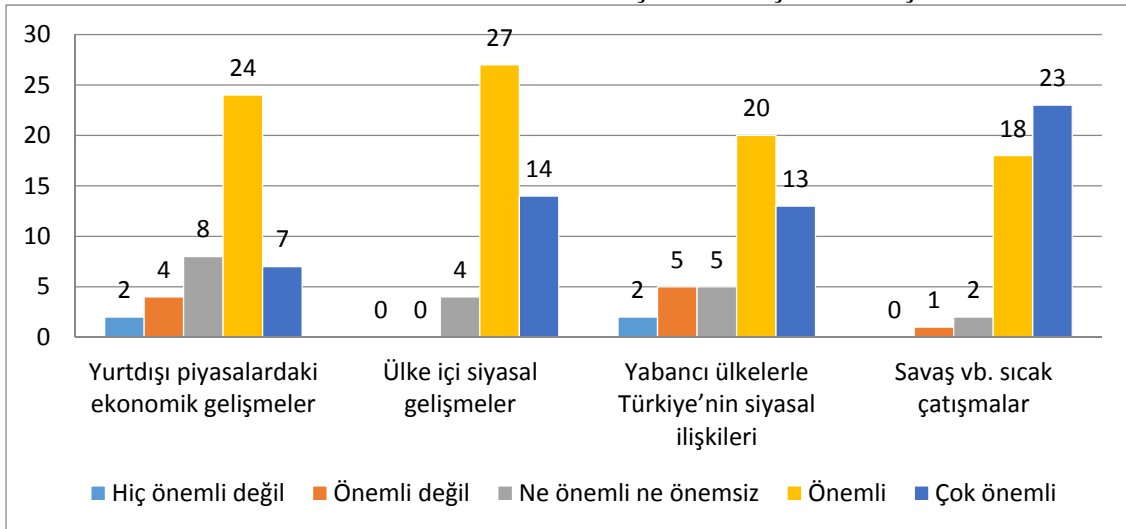
Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

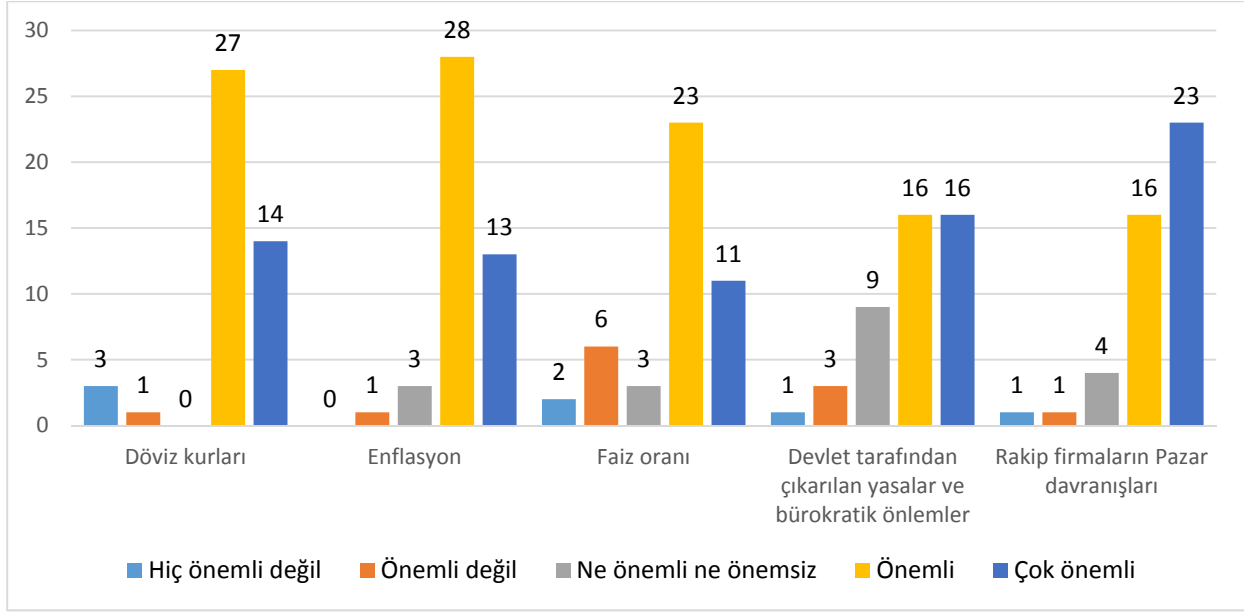

3.2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Anketleri cevaplayan firmaların 6'sında firma sahibinin, 2 tanesinde firma ortağının ve 9 tanesinde ise üst düzey yöneticinin anketi cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu yöneticilerin ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşleri aşağıdaki grafiklerde özetlenmiştir.

Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Grafik-12: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

4. Sonuç

Çalışmada inşaat faaliyetleri sektöründen 24 firmanın, diğer metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründen ise 21 firma olmak üzere toplam 45 firmanın doldurduğu anketler incelenmiştir. NACE kodlarına göre farklı sektörler olmasına rağmen inşaat sektörü ve diğer metalik olmayan mineral ürünleri sektörü (cam ve cam ürünleri, seramik ürünleri, tuğla, kiremit ve fırınlanmış kil ürünleri) birlikte incelenmiştir. Bunun nedeni ise sektörler arasında var olan organik bağlıdır. İngiltere’de yapılan bir araştırma, ortalama yeni bir evde 150 farklı meslek kolunu ilgilendiren 23 bin parça bulunduğunu gösteriyor. Türkiye’de ise yukarıda da belirtildiği üzere ilgili tüm işkollarını dâhil ettiğimizde %30’luk bir paya sahiptir.

Anket sonuçlarına göre sektörde faaliyet gösteren firmaların durumu genel anlamda iyi olarak değerlendirilmektedir. Sektörün yapısı gereği firmalar yeni yatırımlarını makine teçhizat ve araç ağırlıklı olarak yapmaktadırlar. Türkiye’de inşaata olan talep canlı olduğu için hâsılat ve karlılıkta artış olduğu gözlenmektedir. Firmaların maliyetlerini aşağı çekilip kullandıkları makine ve teçhizatın daha teknolojik hale gelmesi ile sektörde karlılığın daha da artacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Engin, O. K. (2007). **Türk Vergi Sistemi Açısından İnşaat Sektörünün Vergilendirilmesi** (Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü)

İNTEs (Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası). (Temmuz 2016). **İnşaat Sektörü Raporu**. http://intes.org.tr/content/insaat_2016.pdf, Erişim Tarihi 30.03.2017.

Sarıgül, A. İ. (2008). **Mimarlıkta Gelecekçilik** (Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü)

Konya Ana Metal Sanayi

Yrd. Doç. Dr. Savaş ERDOĞAN

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

OECD tarafından yapılan, “içerdiği teknoloji yoğunluğuna göre”, teknolojik düzey sınıflamasında ana metal sanayi sektörü, orta-alt teknoloji grubunda yer almaktadır. Sektörde, dünyada kullanılabilen demir-çelik teknolojisi dikkate alındığında ise Türkiye’de kullanılan üretim teknolojisinin orta1 düzeyde olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır (Şahinkaya, 2012:614).

Ana metal sanayi sektörü, NACE Rev. 1.1. sınıflandırmasına göre üçlü düzeyde 5 alt sektör, dörtlü düzeyde ise 16 alt sektörden oluşmakta olup aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Şahinkaya, 2012:614) :

- 27 Ana metal sanayisi
- 271 Ana demir ve çelik ürünleri ile demir alaşımları imalatı
 - 2710 Ana demir ve çelik ürünleri ile demir alaşımları imalatı
- 272 Boru imalatı
 - 2721 Dökme demirden boru imalatı
 - 2722 Çelik boru imalatı
- 273 Demir ve çeliğin diğer ilk işlemleri
 - 2731 Soğuk çekme
 - 2732 Dar şeritlerin soğuk haddelenmesi
 - 2733 Soğuk şekillendirme ve katlama
 - 2734 Tel çekme
- 274 Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi
 - 2741 Değerli metal üretimi
 - 2742 Alüminyum üretimi
 - 2743 Kurşun, çinko ve kalay üretimi
 - 2744 Bakır üretimi
 - 2745 Demir dışındaki diğer metallerin üretimi
- 275 Metal döküm sanayi
 - 2751 Demir döküm
 - 2752 Çelik döküm
 - 2753 Hafif metallerin döküm
 - 2754 Demir dışındaki diğer metallerin dökümü

2. Sektörde Dünyada ve Türkiye’de Genel Eğilimler

Demir çelik sektörünün dünya ekonomisindeki durumu

Dünya ham çelik üretimi, 2000 yılından sonra dünya ekonomisindeki istikrarlı büyümeye ve artan talebe bağlı olarak hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. 2000 yılında 847 milyon ton seviyesinde bulunan dünya ham çelik üretimi, 2009 yılında 1 milyar 226 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. 2010 yılında ise, dünya çelik üretimi yüzde 15 oranında artarak, 1 milyar 413 milyon tona ulaşmıştır. Bu dönemde, dünya ham çelik üretimindeki artışın itici gücünü Çin Halk Cumhuri-

yeti oluşturmuştur. Üretimindeki artışla birlikte Çin, dünyanın en büyük net ithalatçısı konumundan, dünyanın en büyük net ihracatçısı konumuna geçmiştir. Dünya demir çelik ihracatı yıllar içinde tablodaki gibi seyir izlemiştir. 2005 yılından 2009 yılına kadar seyreden artışla 2008 yılında yakalanan 520 milyar dolarlık ihracat, 2009 yılında küresel krizin etkisiyle 273 milyar dolara düşmüştür (T.C. BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI Sanayi Genel Müdürlüğü (Ekim 2012). Türkiye Demir-Çelik ve Demir Dişi Metaller Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2012-2016. http://bakka.gov.tr/assets/Planlama1/ulusal_olcekli_planlar/Demir_celik_ve_demir_%20disi_metaller.pdf. Erişim tarihi: 15.10.2016

3. Konya'da Sektör

3.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya ilinde, dökümcülere ait "Konya Dökümcüler Odası" olmadığından çok sayıda küçük (atölye niteliğinde) ve büyük dökümhaneler farklı meslek odalarında kayıt altındadır. Bu dökümcüler genellikle "Yeni Dökümcüler Sanayi", "Anadolu Sanayi", "1. 2. ve 3. Organize Sanayi Bölgelerinde" faaliyet göstermektedir (Toprak, 2014:13).

Dökümhanelerin bir kısmı çelik döküm işlemi ve alüminyum döküm işlemi ve büyük bir kısmı da pik döküm işlemini gerçekleştirmektedir. Konya'da imal edilen tarım makinelerinin Türkiye makine imalat sanayinin gelişmesinde önemli bir rolü vardır. Tarım makineleri imalat sektörünün gelişmesi ile birlikte döküm endüstrisi de büyük bir gelişme göstermektedir. Döküm endüstrisinin önemi gün geçtikçe, makinelerde kullanılan döküm oranının da artmasıyla daha iyi anlaşılmaktadır. Artık yüksek kalitede üretim gerçekleştirilmesi için döküm standartlarının iyi bilinmesi ve bu standartlar çerçevesinde üretim yapılması gerekmektedir.

Döküm sektöründe faaliyette olan 285 firma mevcuttur. Döküm sektörü potansiyel müşterilerin birçoğu yine Konya'dadır ve böylece Konya'daki tüm işletmelerin tahminen en az %40'ı metal döküm değer zincirinin parçasıdır. Ayrıca, döküm sektörünün Konya ihracatının %63 ve Konya sanayi ihracatının %78'inde payı vardır.

Konya 2008 yılında yaklaşık 180.000 ton döküm parçası üretmiştir (ulusal döküm çıktısının %14'ü). Bölgedeki mevcut kapasitenin yıllık 400.000 ton olduğu tahmin edilmektedir. Konya döküm kapasitesinin % 43'ü gri dökme demir, % 25'i çelik, % 22'si diğer dökme demirler, % 5'i bronz, % 3'ü ventil ve % 2'si alüminyumdur.

Türkiye'deki dökümhanelerin %25'i bu bölgede yerleşiktir. Konya'daki üretimin %65'i demir, %25'i, çelik ve %10'u ferrüz olmayan dökümdür.

Dökümhanelerin %33'ü gri dökme demir dökümhanesi, %27'si diğer dökme demir dökümhaneleri, %25'i çelik, %9'u ventil, %4'ü alüminyum ve %2'si bronz olarak kayıt edilmiştir. Ortalama istihdam, gri dökme demir ve diğer demir dökümhanelerinde 21, çelik dökümhanelerinde 19, ventil dökümhanelerinde 18, alüminyum dökümhanelerinde 38 ve bronz dökümhanelerinde 16 kişidir. En fazla işçi yoğunluğu olan dökümhaneler alüminyum dökümhaneleridir ve ikinci en yüksek ise dökme demir dökümhaneleridir.

Konya'daki döküm sektöründeki istihdam verileri döküm cinsi yönünden incelendiğinde, döküm sektöründeki yoğunlaşmanın pik, sfero ve çelik döküm yapan işletmelerde olduğu görülmektedir.

2008 yılında Konya ihracatının %78'i sanayi ihracatı iken, yine toplam ihracatın %63'ü döküm sektöründe gerçekleşmiştir. Döküm için ana pazar, tüm döküm ihracatının %48'inin yapıldığı Avrupa'dır. En büyük müşteriler İtalya (%11), Yunanistan (%10) ve Almanya (%6)'dır. Sektörde, ülke genelinde ihracatta en büyük pazar Almanya iken Bölge için en büyük pazarın

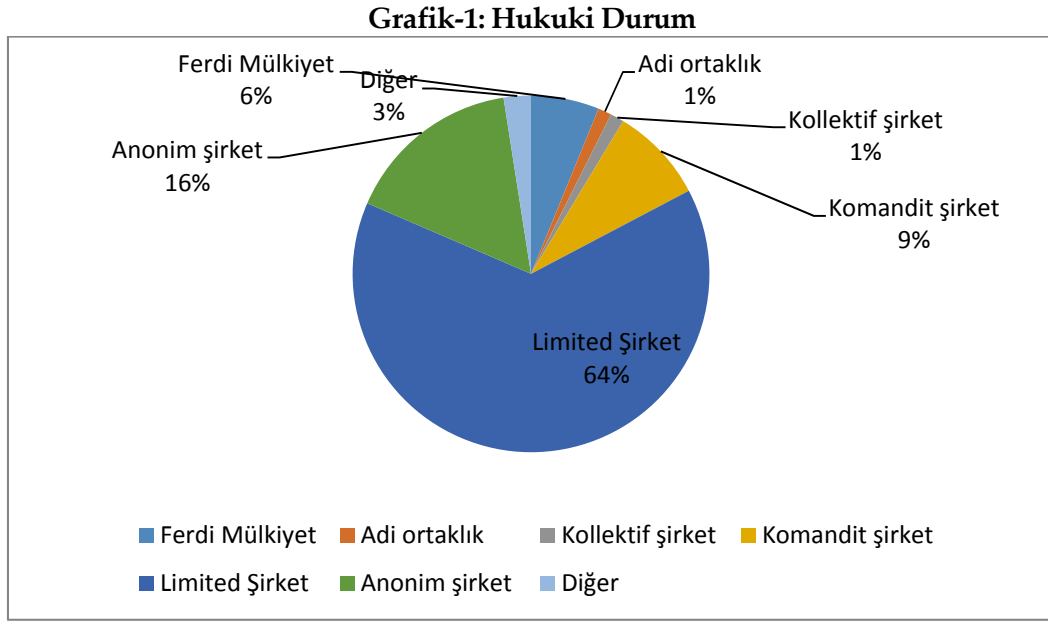
İtalya olduğu ve Almanya'nın üçüncü sırada olduğu görülmektedir. Diğer önemli ihracat pazarları ise İran (%6), Rusya (%6) ve Irak (%4)'tür. İhracat yapılan toplam ülke sayısı 164'tür.

4. Anket Bulguları ile Konya'da Ana Metal Sanayi Sektörü

Konya'da faaliyet gösteren ana metal sanayi sektöründen 81 firma ile görüşülmüş ve bu firmaların yetkilileri ile anket uygulaması yapılmıştır.

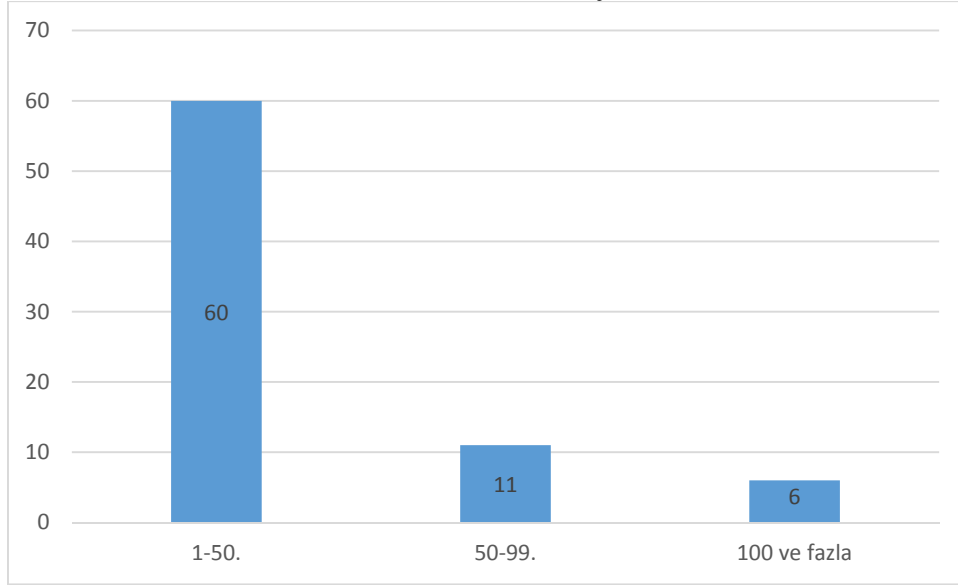
4.1. Sektörde Firmalar ve hukuki Yapısı

Grafik - 1'e göre, firmaların hukuki yapısına bakıldığında toplam 81 firmanın 64 tanesinin limited şirket unvanına sahip, 16 firmanın Anonim şirketi olduğu görülmektedir.

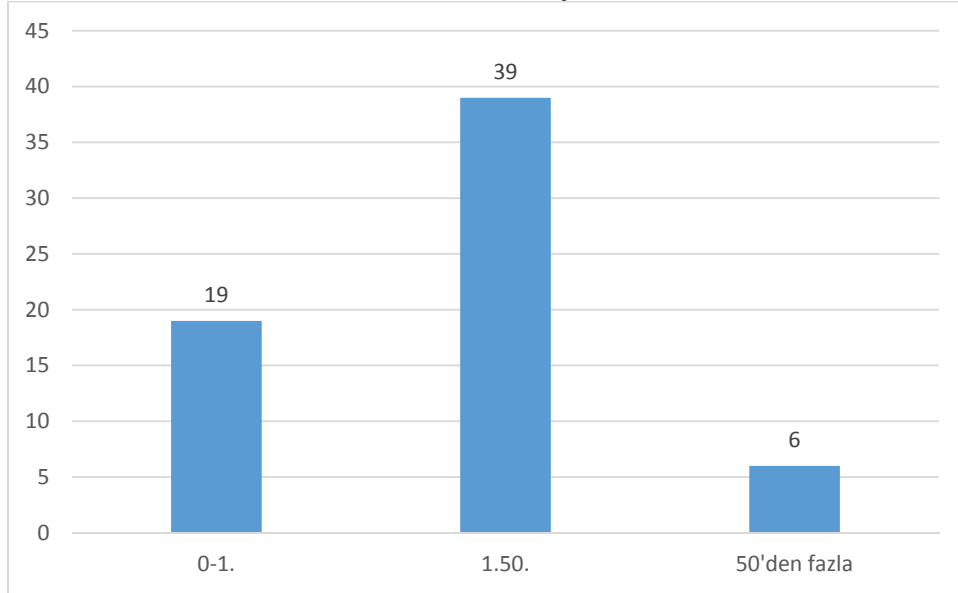

4.2. İstihdam Yapısı

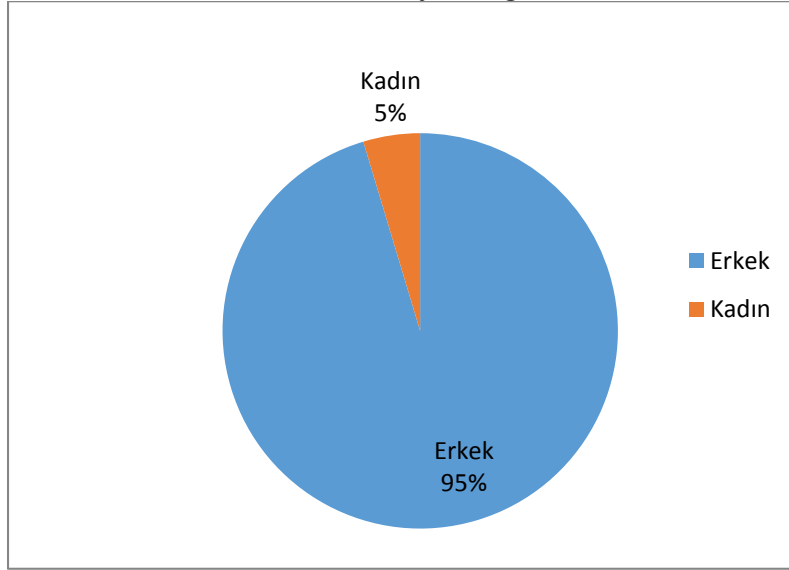
Anket sonuçlarına baktığımızda (grafik -2), 77 firmanın 60 tanesi 1 ile 50 arasında işgücüne sahip firmalar olarak öne çıkmaktadır. 11 firmanın işgücü miktarı 50 – 99 arası, 100 ve üzeri işgücü istihdam eden firma sayısı ise sadece 6 olarak karşımıza çıkmıştır. Bu durumda analize konu olan firmaların yaklaşık %78'i 1-50 arasında işgücü istihdam etmekte olduğu ortaya çıkmıştır

Grafik-2: Çalışan Sayısı

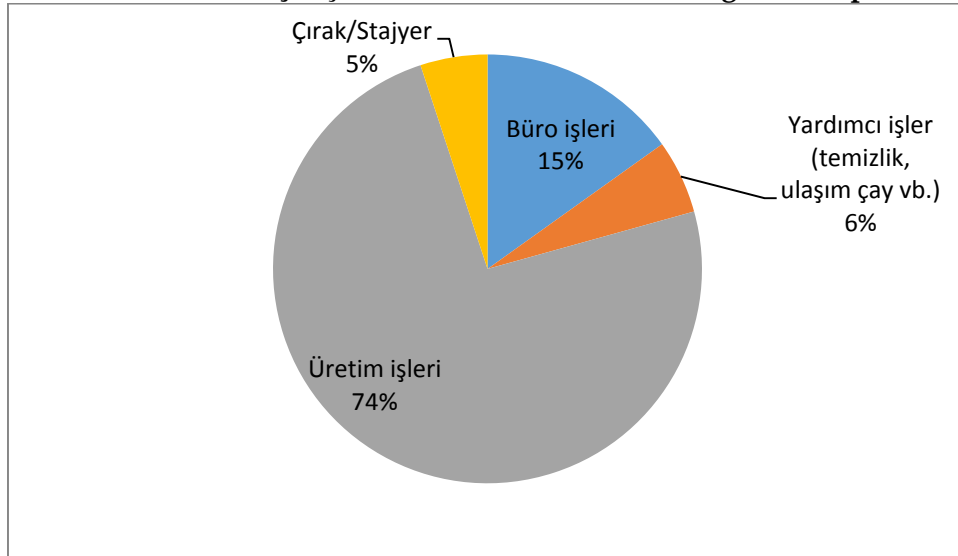
Grafik-3'e göre, anket uygulaması yapılan 81 firmanın 64 tanesi yıllık ciro tutarı sorusuna cevap vermiştir. Bu firmalardan 39 tanesinin yıllık ciro tutarı 1 – 50 milyon TL arasında olmaktadır. 56 firmanın ise yıllık ciro miktarı 50 milyon TL'nin üzerinde olmaktadır. 19 firmanın cirosu ise 1 milyon TL'den daha az olduğu görülmektedir. Bu durumda ankete cevap veren firmaların yaklaşık %70'nin yıllık cirolarının 1 milyon TL'den daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Grafik-3: Ciro (Milyon TL)

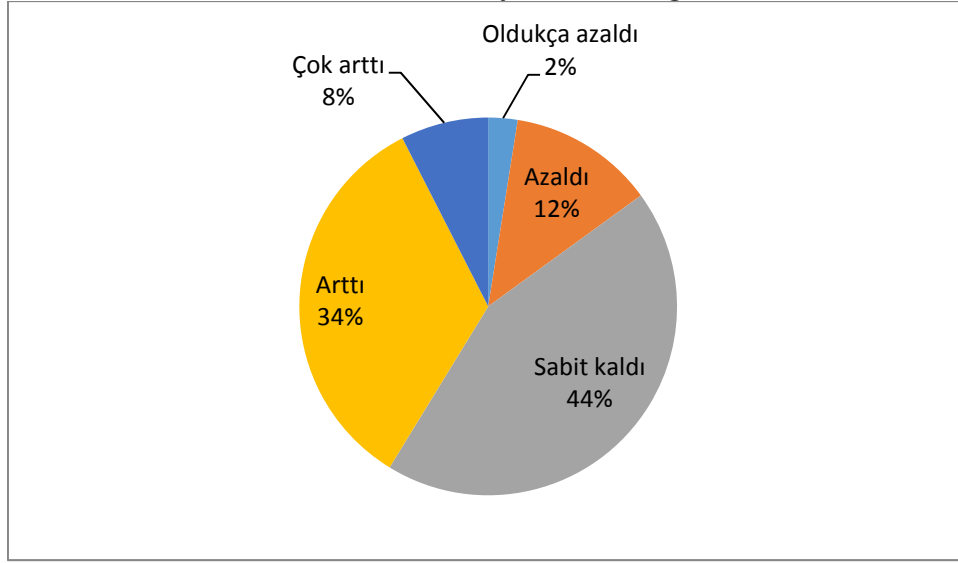
Ana metal sanayi sektöründe kadın istihdamı oldukça düşük olup, bu oran toplam çalışan işgücü miktarı içerisinde %5 olarak ortaya çıkmıştır. Geriye kalan çalışan sayısının %95'i ise erkek işgücünün oluşmaktadır.

Grafik-4: Cinsiyet Dağılımı

Ayrıca sektörde istihdam edilen engelli sayısı toplam 24'dür ve toplam istihdamın %0.8'ini oluşturmaktadır. Sadece bir firmada iki eski hükümlü istihdam etmektedir. Araştırmaya dâhil olan firmalar yabancı uyruklu ve gazi-şehit yakını statüsünde çalışan istihdam bildirmemişlerdir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen 105 kişi bulunmaktadır.

Grafik-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Sektörde çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında, ortalama olarak çalışanların %74'ü üretim işlerinde, %15'i büro işlerinde, %5'i temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %5'i çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır.

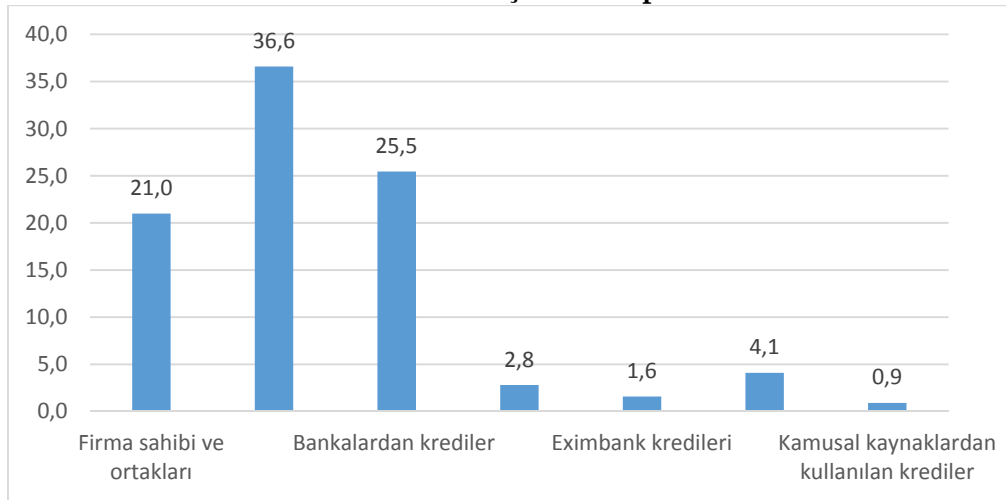
Grafik-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

Çalışmamızdaki anket uygulaması 2015 yılı verilerine ait olması sebebiyle bir önceki yıl olan 2014 yılına göre karşılaştırma yapıldığında, istihdamdaki değişmelere verilen cevaplar şu şekilde olmuştur.

- Firmaların yaklaşık %44'ünün çalışan sayısının sabit kaldığını,
- Firmaların yaklaşık %34'ünün çalışan sayısının arttığını
- Firmaların yaklaşık %12'sinin ise çalışan sayısının azaldığını bildirmiştir.

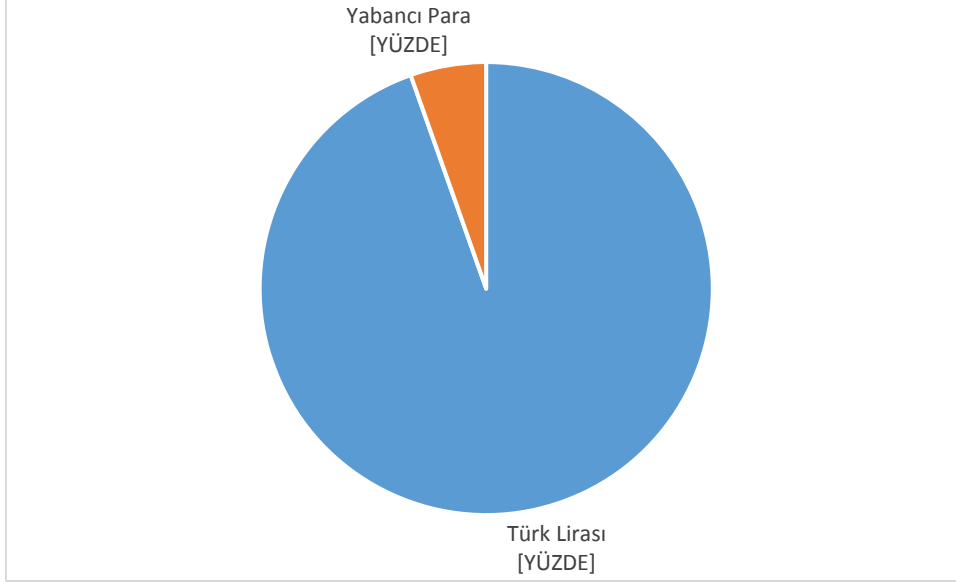
4.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar(%36,6), bankalardan krediler (%25,5), ve firma sahip/ortakları (%21,0), olduğu görülmektedir. En az borç ve kredi kullanma yolları ise kamusal kaynaklardan kullanılan krediler ve Eximbank kredi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik-7: Borç-Kredi Yapısı

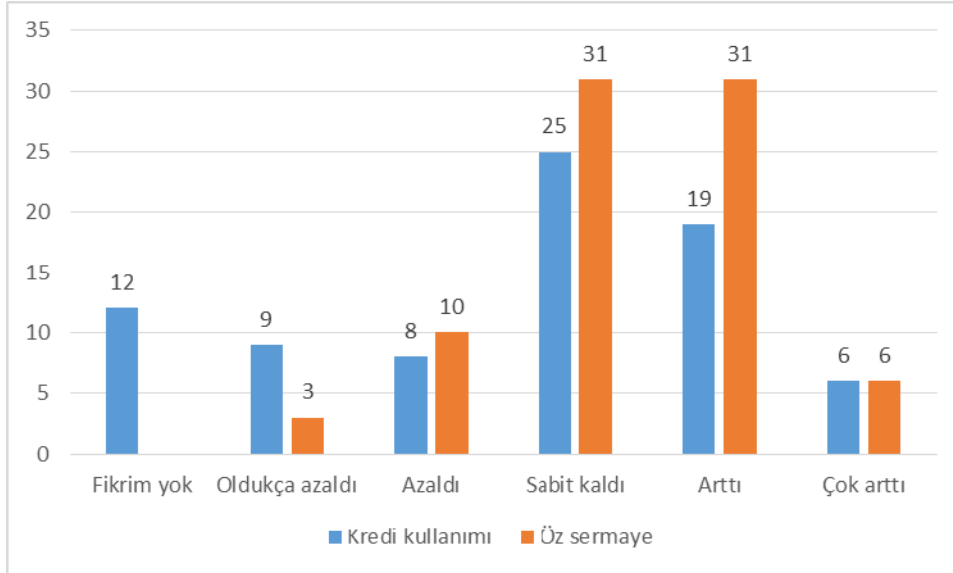
Aşağıdaki grafikte para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Görüleceği gibi sektörde ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %95'ini, yabancı para cinsinden borçlar %5'ini oluşturmaktadır.

Grafik-8: Para Cinsinden Borçlar

2015 yılında kredi/borç kullanımı değeri 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcıların 25'i sabit kaldığını ifade etmiştir. Firmaların 19'u borç ve kredilerinde bir artış olduğunu beyan etmiştir.

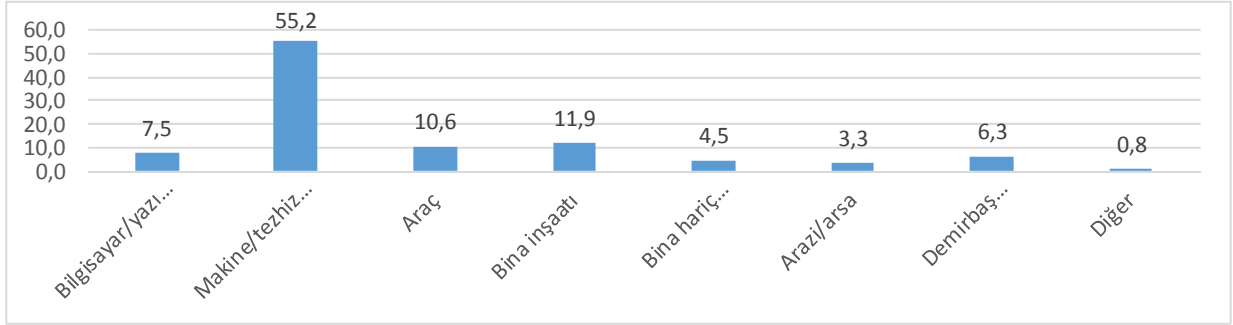
Grafik-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

Önceki yıla göre öz sermayede değişim değerlendirildiğinde firmaların 31 tanesi aynı kaldığını 31 firma arttığını ifade etmiş, 10 firma ise azaldığını ifade etmiştir.

4.4. Yatırım, ARGE, Yenilik, Teknoloji

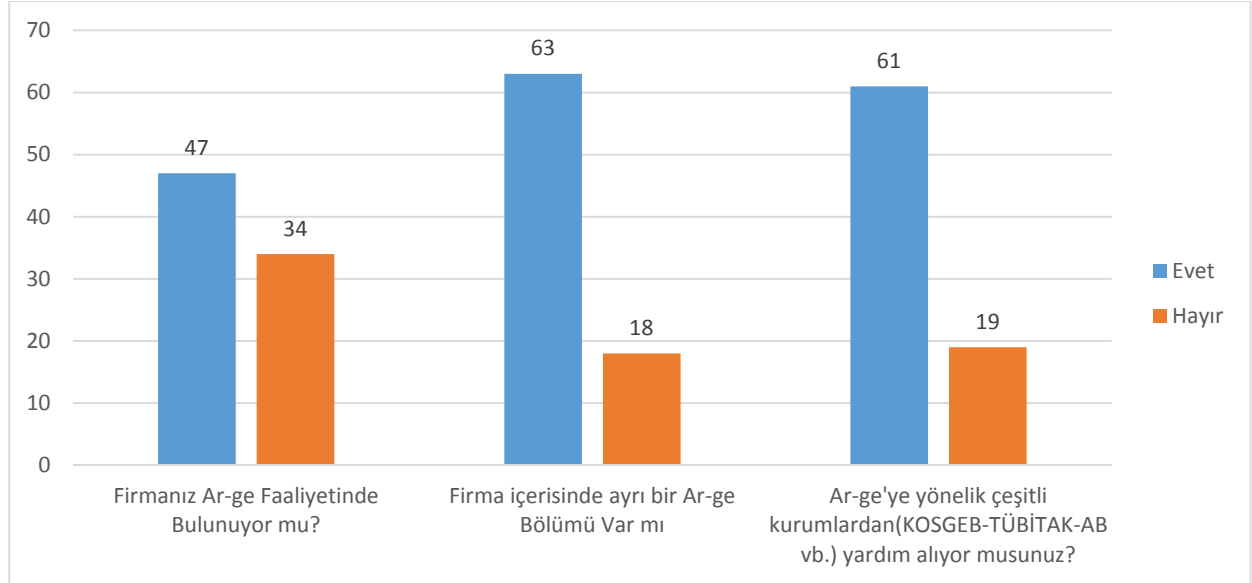
Grafik-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

Yukarıdaki grafiğe göre, sektörde yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Görüleceği gibi en çok yatırım makine ve teçhizatlara yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, araç ve bilgisayar/yazılım türünden büro malzemeleri izlemektedir. En az yatırım yapılan unsur arazi ve arsa olmuştur.

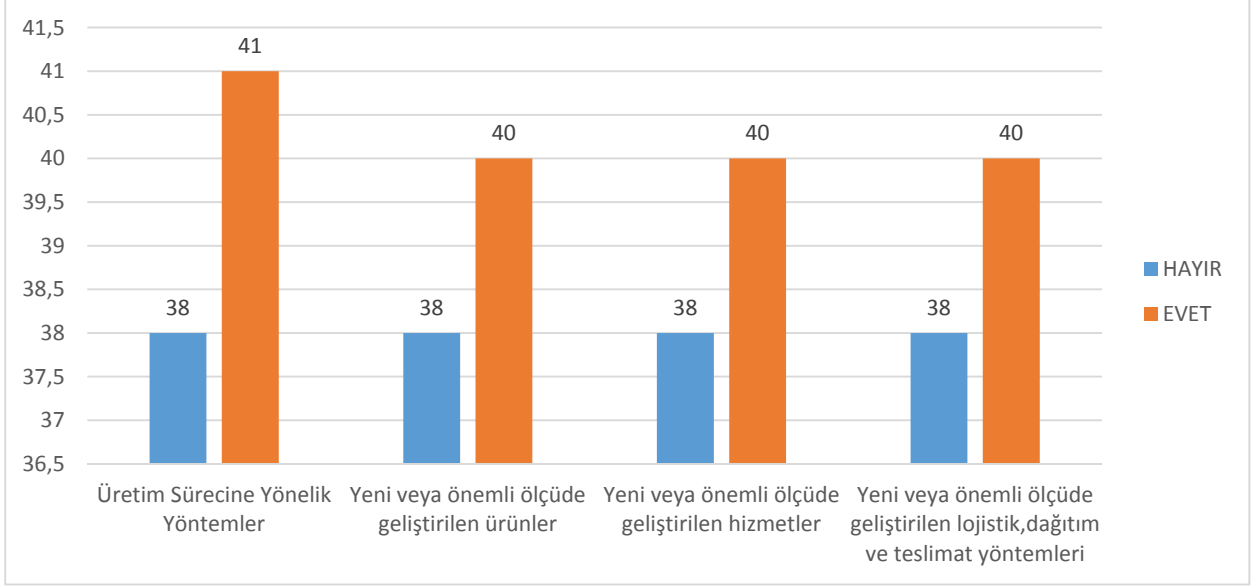
Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. Hiç belge ve sertifika sahibi olmadığını bildiren firma sayısı 26 olup, en fazla belge sayısı olarak 4 belgeye sahip 6 firma bulunmaktadır.

Grafik-11: Yeni Yatırımlar

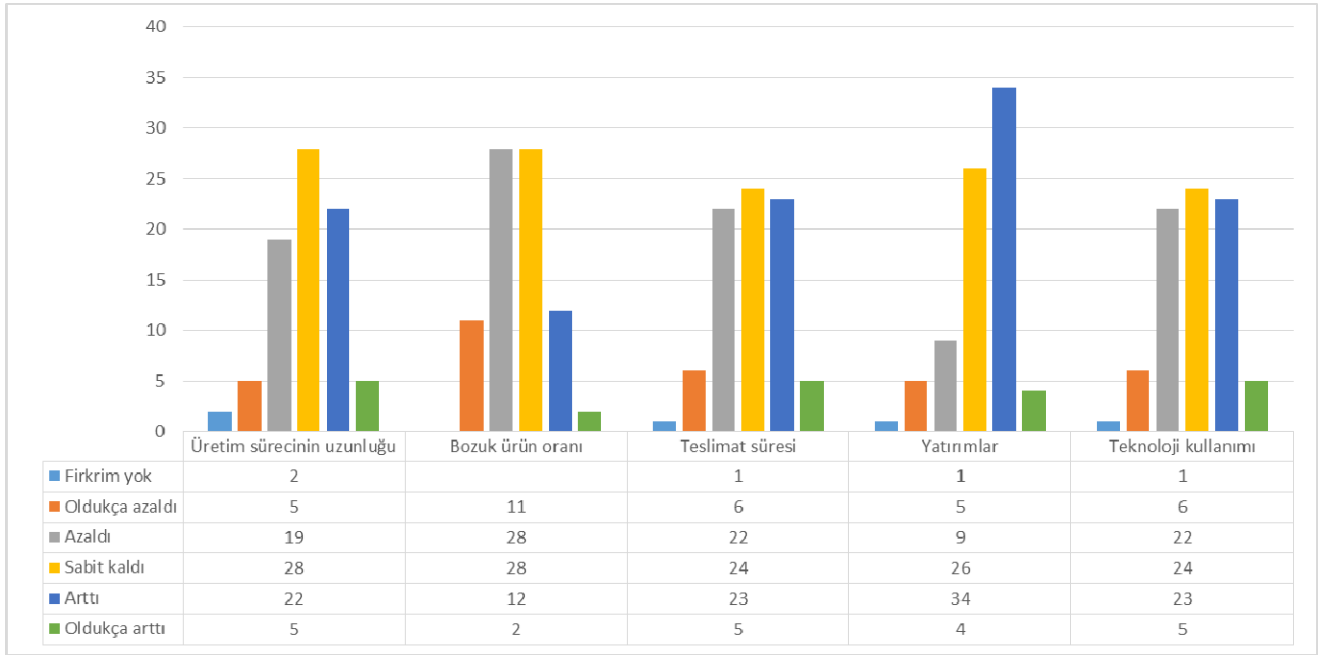
Firmaların Ar-Ge'ye yönelik değerlendirme sorularına verilen cevaplar yukarıdaki grafikte verilmiştir. Buna göre anket çalışmasına katılan firmalardan 47 tanesi AR-Ge faaliyetlerinde bulunduğunu dile getirmiştir. Ar-Ge faaliyetlerinden bulunan firmaları %63'ü firma içerisinde bir Ar-Ge biriminin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca %61'i Ar-Ge faaliyetlerinde TÜBİTAK, KOSGEB vb. kurumlardan yardım aldığını belirtmiştir.

Grafik-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

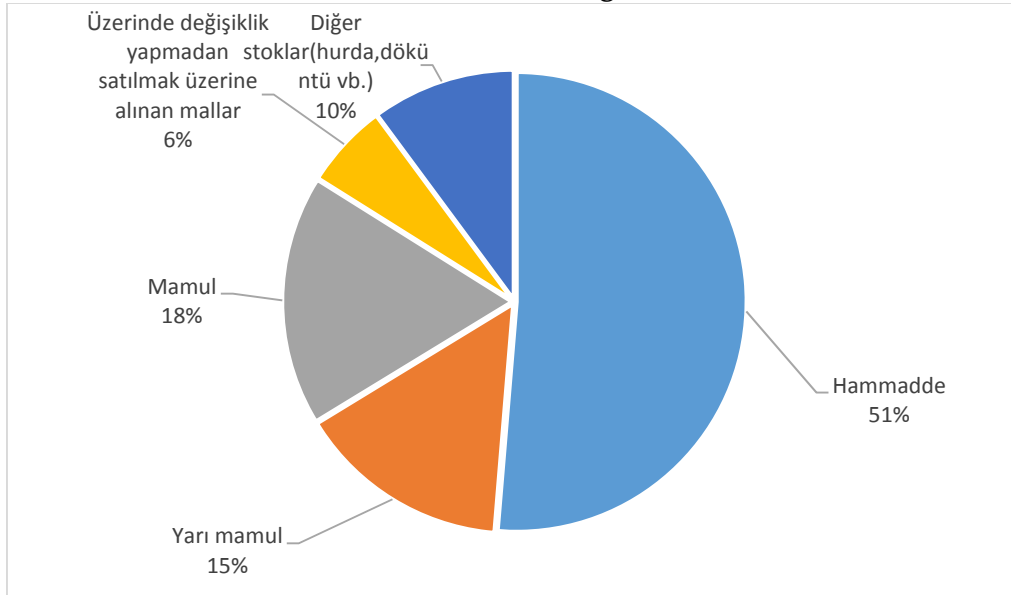
Yukarıdaki grafikte, gerçekleştirilen Ar-Ge çalışmalarının tasnifi söz konusu olmaktadır. Buna göre ankete katılan firmaların yaklaşık yarısı üretim sürecine yönelik, yeni geliştirilen ürün, yeni geliştirilen hizmetler ve yeni geliştirilen lojistik-dağıtım-teslimat yöntemlerine ilişkin Ar-ge faaliyetleri gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda ise 2015 yılının 2014 yılına göre yatırım-teknoloji-üretim bazında değişimleri ele alınmıştır. Üretim sürecinin uzunluğuna bakıldığında firmaların 28 tanesi sabit kaldığını, 22 tanesi arttığını 19 tanesi ise azaldığını söylemiştir. Bozuk ürün oranına baktığımızda geçmiş yıla göre firmaların büyük bir kısmında sabit kalma ve azalma yönünde olduğu dikkat çekmiştir. Sadece 14 firma ise bozuk mal üretiminin arttığını dile getirmiştir. Ürünlerin teslimatı sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, firmaların yaklaşık %30'u sabit kaldığını yaklaşık %29'unun azaldığını ve yine %29'unun ise arttığını söylemiştir. Bir önceki yıla göre yatırımların yaklaşık ankete katılan firmaların %43'ü arttığını, %33'üsü ise sabit kaldığını dile getirmiştir. Teknoloji kullanımı yönünden bir önceki yıl kıyaslandığında, yaklaşık %30'u sabit kaldığını, %30'u arttığını ve %30'u ise azaldığını dile getirmiştir.

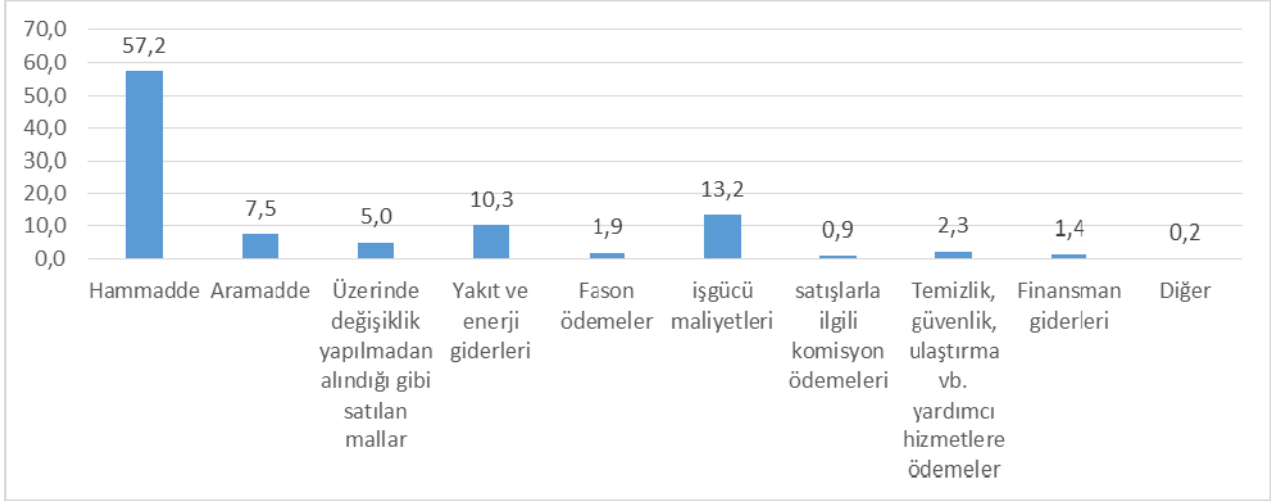
Grafik-13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

4.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

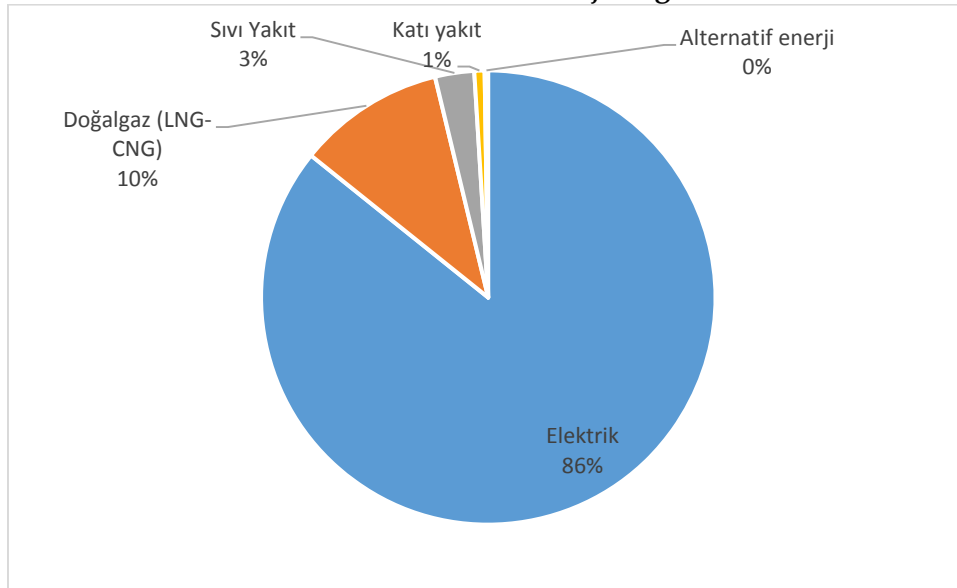
Aşağıdaki grafiğe göre, firmaların stok durumlarına baktığımızda hammadde stoğunun toplam stoklar içinde oranı %51, mamul stokunun %18 ve yarı mamul stokunun ise %15 olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı görülmüştür.

Grafik-14: Stok Dağılımı

Firmaların satınalım/harcama dağılımları incelendiğinde en çok ayrılan payın %57 ile hammadde olduğu görülmüştür. Diğer önemli maliyetlerin ise işgücü maliyetleri, enerji giderleri ve aramada olarak karşımıza çıktığı görülmüştür.

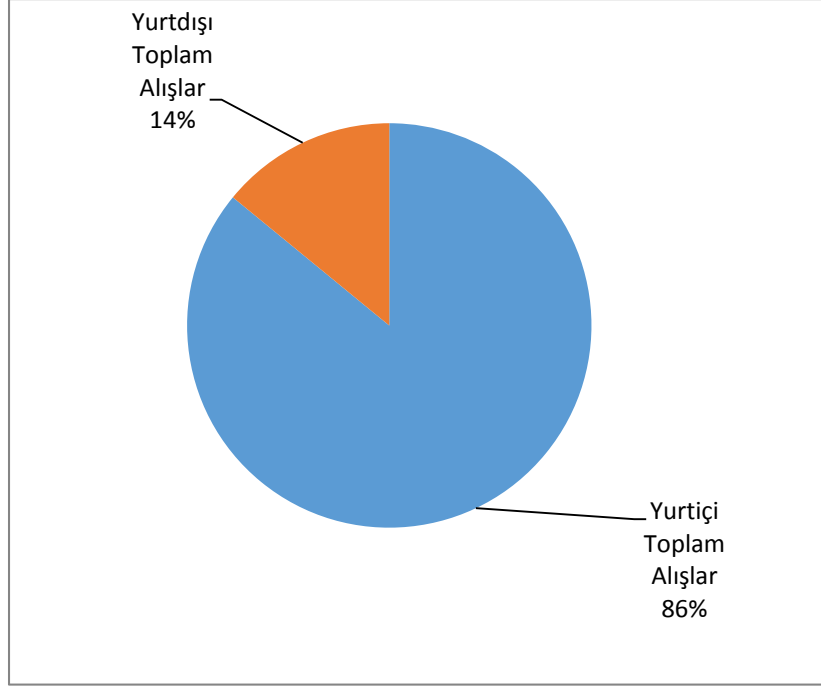
Grafik-15: Satınalım/Harcama Dağılımı

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda ise %86 ile elektriğin başı çektiği ve doğalgazın %10 ile onu takip ettiğini görmekteyiz. Hiçbir firmanın alternatif enerji kaynakları (rüzgar, güneş vb.) kullanmadığı görülmüştür.

Grafik-16: Kullanılan Enerji Dağılımı

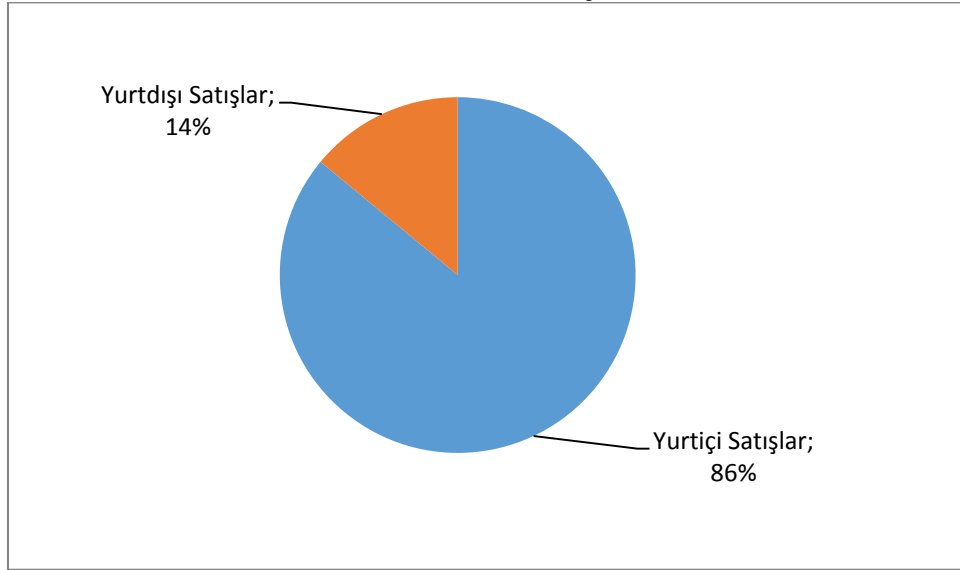
Grafik 17'ye göre, Kullanılan hammaddenin %86'sının yurtiçinden, kalan %14'ünün ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir.

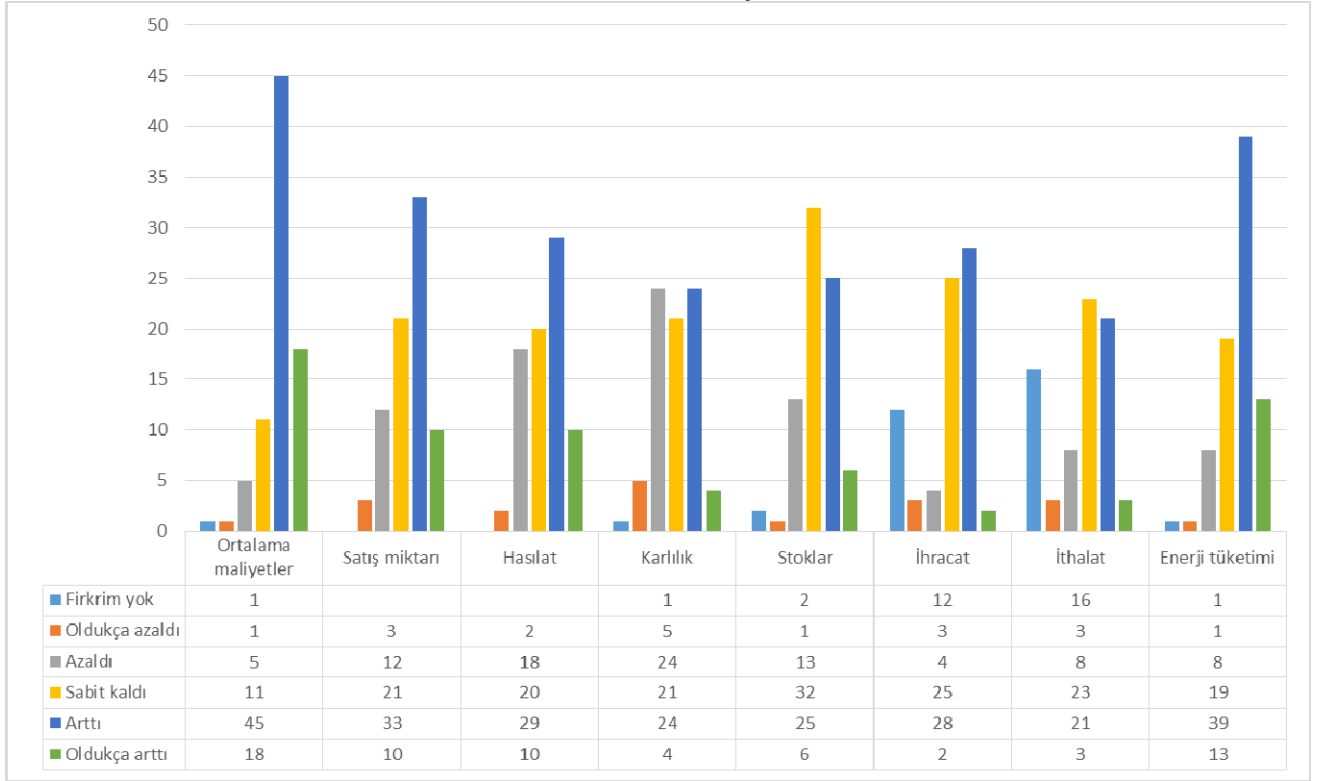
Grafik-17: Hammadde Satın Alım Yeri

Grafik – 18 de ise, Yapılan satışların ise %86'sının yurtiçine, %14'ünün ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir.

Grafik-18: Ürün Satış Yeri

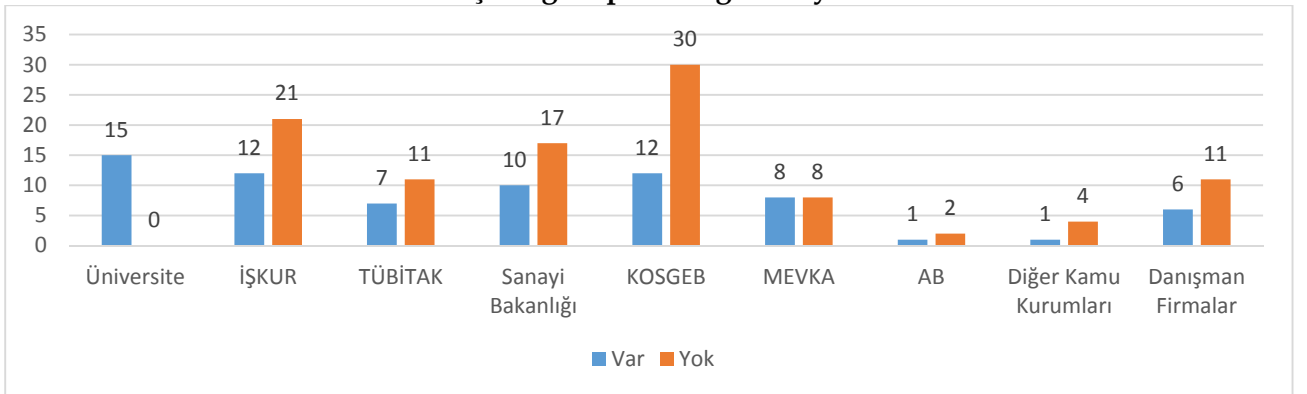

Grafik-19: Ekonomik Faaliyetler

Yukarıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgilerine yer verilmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında firmaların bir önceki döneme göre maliyetleri, enerji tüketimleri ve satış miktarlarının buna bağlı olarak hasılatlarının bir önceki döneme göre arttığı görülmüştür. Stoklar, İhracat ve ithalatlar ise artmakla birlikte genellikle sabit kalmakta sonucu ortaya çıkmıştır.

4.6 İşbirliği

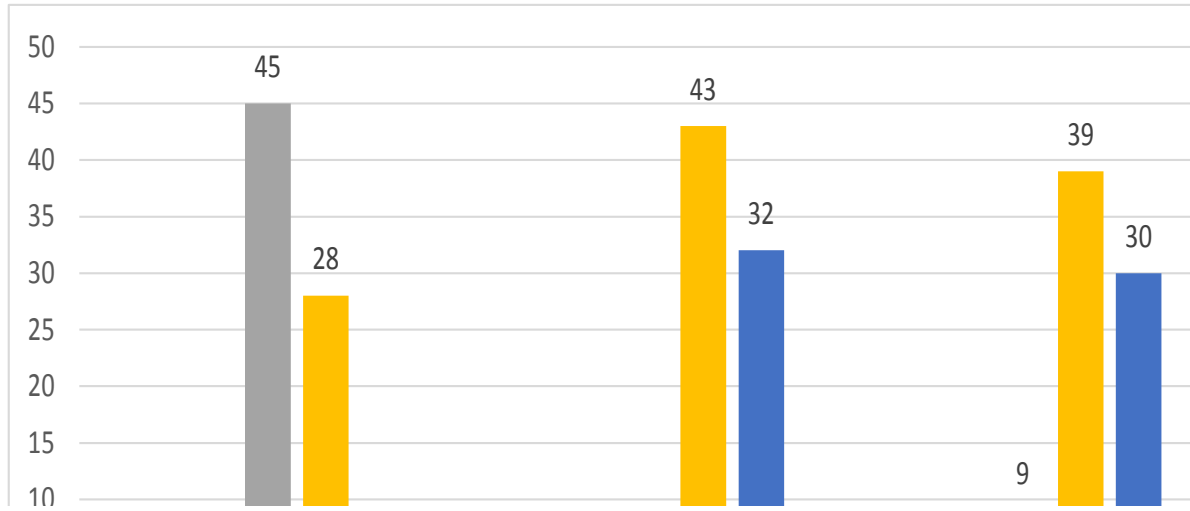
Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır. Ankete katılan firmaların 15 tanesi üniversitelerden yardım aldığını, 12 tanesi İŞKUR'dan, 7 tanesi TÜBİTAK'tan, 10 tanesi sanayi bakanlığından, 12 tanesi KOSGEB'den ve 8 tanesinde MEVKA'dan yardım aldığını belirtmiştir.

Grafik-20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

4.7 Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

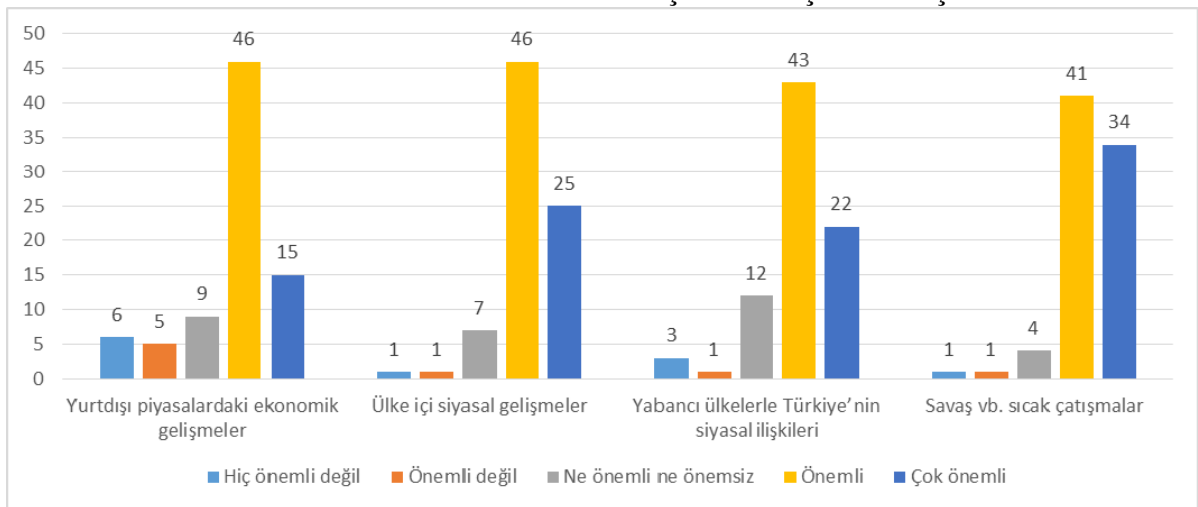
Anketleri cevaplayan firmaların 22'sinde firma sahibinin, 15 tanesinde firma ortağının ve 44 tanesinde ise üst düzey yöneticinin anketi cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu yöneticilerin ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşleri aşağıdaki grafikte özetlenmiştir. Buna göre, ekonomide gözlenen makro ekonomik gelişmelerin bütün firmalar arasında önem arz ettiği görülmüştür. 80 tane anket uygulaması yapılan firmalardan yaklaşık 60 – 65 tanesi döviz kurlarındaki değişimin, enflasyon oranının, faiz oranının, devlet tarafından çıkarılan yasaların ve rakip firmaların Pazar paylarının önemli hatta çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Grafik-21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Aynı şekilde yine katılan firmaların üçte ikisinden fazlasının yurtdışı piyasalarındaki ekonomik gelişmelerden, ülke içi siyasal gelişmelerden, yabancı ülkeler ile ilişkilerden ve Savaş vb. çatışmalardan önemli derecede etkileneceği görüşü önem arz etmiştir.

Grafik-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

5. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada Konya Ana Metal Sanayi sektöründe toplamda 81 firma ile anket çalışması yapılmıştır. Ankete katılan firmaların hukuki yapısına baktığımızda, çoğunluğunun (yaklaşık %64) limited şirket ve %16'si Anonim Şirket olduğu görülmektedir.

Konya'da faaliyet gösteren ve anket çalışmasında yer alan firmalarda toplam çalışan sayısı ise 2712 kişi olup firma başına ortalama çalışan sayısı yaklaşık 35 kişi şeklindedir. Toplam çalışan sayısı içinde sadece 136 kişi kadın istihdamı oluşturmaktadır. Çalışanların niteliklerine göre baktığımızda, çalışanların %74'ü üretim işlerinde, %15'i ise büro işlerinde ve yaklaşık %6'sı ise yardımcı işlerde istihdam edilmiştir. 2015 yılı itibari ile yapılmış olan çalışmada bir önceki yıla göre istihdam sayısında firmalardan çoğunun arttığı yönünde bilgi gelmiştir. Ayrıca Konya'da faaliyet gösteren firmaların %78'i istihdam durumlarına baktığımızda 1-50 arasında kişi çalıştıran küçük ve orta ölçekli işletme olduğu göze çarpmaktadır.

Ana metal sanayi firmaların yaklaşık %60'ın yıllık ciro gelirlerine baktığımızda 1 ile 50 milyon TL, %30'unun ise bir milyon TL'den daha az olduğu görülmektedir. Elde edilen gelirlerin satış yerine baktığımızda, yaklaşık %86'sının yurtiçine yapıldığı görülmektedir. Gelirlere karşın giderlerin yaklaşık %57'si hammadde alımı, %13'ü işgücü ücret ödemeleri, %10'u yakıt ve enerji giderleri ve %8'ini ise ara madde alımı oluşturmaktadır. Hammadde alımının çoğu yurtiçinden karşılanmakta, sadece %14'ü yurtdışından alınmaktadır. Yakıt ve enerji harcamaların çoğunu elektrik ve doğalgaz tüketimi oluşturmaktadır. Bu firmaların borç durumlarına baktığımızda, borçlanmaların çoğunun Şahıs ve firmalardan ve Bankalardan olduğu görülmektedir. Borç para biriminde ise neredeyse tamamının TL cinsinden olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, firmaların özsermaye yapısı bir önceki döneme göre kıyaslandığında firmaların çoğu ya sabit kaldı ya da arttı şekline cevap vermişlerdir.

Firmaların yatırım harcamasına baktığımızda, en çok yapılan yatırım harcamasının makine/teçhizat alımı şekline olduğu sonrasında ise sırasıyla araç alımı, bina inşaatı ve bilgisayar ve yazılım alımı şeklinde olmaktadır. İşletmelerin stok durumuna baktığımızda, stokların yaklaşık yarısını hammadde, yüzde 18'in mamul ve %15'inin yarı mamul olduğu şeklinde olmaktadır. Üretim sürecinin uzunluğu, bozuk ürün oranı, teslimat süresi, yatırım harcaması ve teknoloji kullanım durumları bir önceki dönem ile kıyaslandığında genellikle çoğu firmaların ortalama olarak sabit kaldığı ve arttığı yönünde olmuştur. Ayrıca firmaların Ar-ge faaliyette bulunma oranı yaklaşık olarak %58 ortaya çıkmaktadır. Firmaların işbirliği yaptığı organizasyonlara baktığımızda, sırasıyla üniversiteler, KOSGEB, İŞKUR ve Sanayi Bakanlığı olmaktadır.

Firmaların ekonomik faaliyetlerine baktığımızda, bir önceki döneme göre; Ortalama maliyetlerin, satış miktarının, hasılatın, karlılık oranının, stokların, ihracatın ve enerji tüketiminin genel olarak artış gösterdiği buna karşılık ithalatın ise sabit kaldığı görülmüştür. Ayrıca firmaların ülkemizde meydana gelen ekonomik ve politik gelişmeleri ne derece önemsedikleri araştırıldığında ise, döviz kurlarındaki değişmelerin, enflasyon oranının, faiz oranlarının, devler tarafından çıkarılan yasalar/kanunların ve rakip firmalarının Pazar davranışlarının önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca firmaların ekonomik faaliyetlerinde; ülke içinde meydana gelen siyasi gelişmeler, ülke dışındaki siyasi gelişmeler, yabancı ülkeler ile Türkiye'nin siyasi ilişkileri ve savaş gibi çatışmalarında oldukça önemli olduğu görülmüştür.

Kaynakça

Toprak, Deniz (2014). "Konya Yeni Kimlik Kazanıyor". **Usiad**,76,12-15.

Şahinkaya, Serdar (2014). <http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2012-GA/esamkitap/pdf/anametal.pdf> http://www.kso.org.tr/yayinlardosya/ana-metal-sanayi--sektorel-analiz-raporu-_1385648595.pdf (Erişim tarihi: 24.08.2016)

T.C. BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI Sanayi Genel Müdürlüğü (Ekim 2012). **Türkiye Demir-Çelik ve Demir Dişi Metaller Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2012-2016.**

http://bakka.gov.tr/assets/Planlama1/ulusal_olcekli_planlar/Demir_celik_ve_demir_%20disi_metaller.pdf (Erişim tarihi: 15.10.2016)

Makine ve Teçhizatı Hariç; Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı Sektörü

Yrd. Doç. Dr. Esra KABAKLARLI

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörünün 2008 yılında çalışan sayısı 232.804 olup, faaliyet gösteren işyeri sayısı 50.902'dir. 2010 yılı için 4,911(milyon) dolar ihracatı ve 3.169 (milyon) dolar ithalatı bulunmaktadır (Ersoy, 2012).

Sektörün 2013 yılında imalat sanayi sektörleri içinde toplam tesis sayısı içinde payı %3.1, üretim değeri olarak payı %0,7, katma değerden payı %0,9 olarak gerçekleşmiştir (Eşiyok, 2016) .

İmalat Sanayi içinde yer alan sektörün alt sektörleri; Metal yapı malzemeleri imalatı, Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı, Buhar jeneratörü imalatı (merkezi ısıtma sıcak su kazanları hariç), Silah ve mühimmat (cephane), imalatı Metallerin dövülmesi, preslenmesi, bas-kılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi, Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makede işleme, Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı , Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı şeklinde sıralanmaktadır.

Sektörün alt sektörleri içinde en fazla işyeri sayısının metal yapı malzemeleri imalatında olduğu görülmektedir. 2008 yılı itibariyle sektördeki toplam işyeri sayısının %55.7'si metal yapı malzemeleri imalatında iken, %27.3'ü metallerin kaplanması ve işlenmesi; genel makine mühendisliği, %8.8'i diğer fabrikasyon metal eşyaların imalatı, %6'sı da çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatında yer almaktadır (Ersoy, 2012).

2. Konya'da Sektör

2.1. Konya'da Sektörün Genel Görünümü

Konya Türkiye'nin önemli sanayi şehirlerinden biridir. Otomotiv yan sanayi, değirmen makineleri, makine, gıda ve ayakkabıcılık olmak üzere farklı pek çok sektörde faaliyet gösteren işletme bulunmaktadır. Konya lojistik avantajı ve coğrafi yapısı nedeniyle 5 organize sanayini barındıran ve sanayi açısından büyüme potansiyeli taşıyan bir şehirdir.

Konya Otomotiv Yan Sanayi İş Kümesi, Konya Döküm Kümesi, Konya Tarım Makineleri Kümesi (KONTARKUM), Ayakkabıcılık Kümesi ile Konya Bilişim Kümesi Konyada faaliyet gösteren işbirlikleridir. Rekabetçi ve yenilikçi yaklaşımların önem taşıdığı son ekonomik gelişmeler ışığında KÜMELENME önemli bir aktör olarak yerini almaktadır. Tedarik ağı içerisinde KOBİ'lerin rekabetçilik yeteneklerini geliştirmesinde işbirlikçi anlayışın ortaya çıkması özellikle otomotiv yan sanayi işletmeleri için kullanılması ve öğrenilmesi gereken temel araç ve yöntemlerden birisidir. Konya ekonomisinde faaliyet gösteren bu kümeler Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı Sektörü gibi alt sektörler içinde de yaygınlaştırılmalıdır (Konyacluster, 2017).

Konya'nın makine imalat sanayisinde önemli üretim kalemleri kaynak makineleri, kompresör, otomatik giyotin makas, muhtelif presler, hidrolik silindir ve pompalar, motor yenileme makineleri, muhtelif matkaplar olarak belirtilmektedir Konya, Türkiye'deki metal işleme maki-

neleri ve Fabrikasyon Metal Ürünleri sektörünün lokomotifi konumundadır. (Sanal,2017). Konya'da, Makine ve Teçhizat Hariç; Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatındaki önemli alanlar: Panel radyatör, Motorlu kara taşıtları, demiryolları ve zırhlı savunma araçları için demir veya çelikten dövme aksam ve parçalar, Alüminyum iletken imalatı, Alüminyum korkuluk sistemleri, Metalden prefabrik yapı elemanları olarak sıralanabilir (KTO, 2017).

2.2. Anket Bulguları İle Konya'da Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç) Sektörü

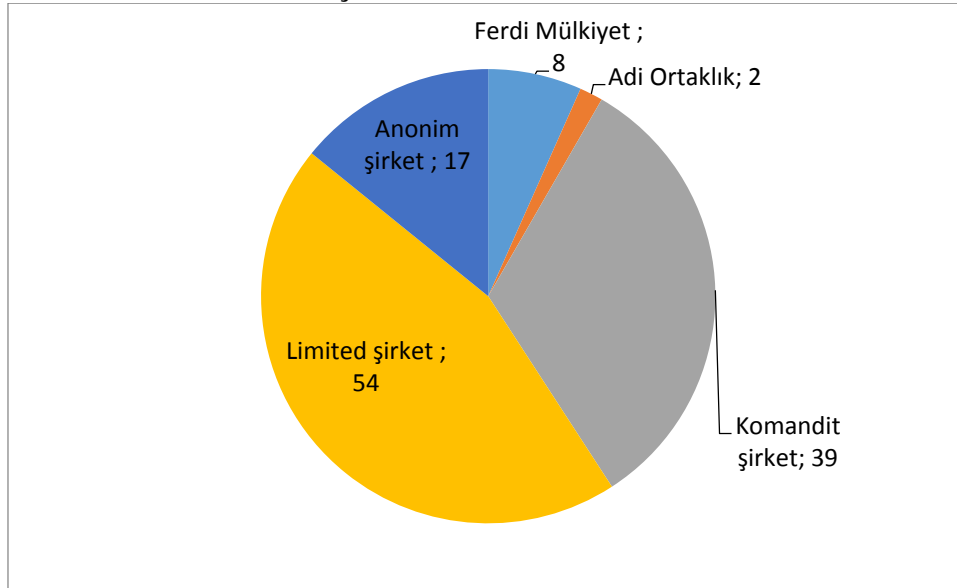
Anket kapsamında fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)sektöründen121 firma ile görüşülmüştür.

2.2.1. Sektörde Firmalar ve Hukuki Yapısı

Firmalara vergisel yükümlülük tipleri açısından bakıldığında anket kapsamında görüşülen toplam 121 firmadan 9 tanesinin basit usule tabi olduğu, diğerlerinden 108 tanesinin birinci sınıf tüccar kategorisinde yer aldığı, 2 tane firmanın da ikinci sınıf tüccar kategorisinde olduğu görülmektedir. 2 firma ise vergisel yükümlülüğünü açıklamamıştır.

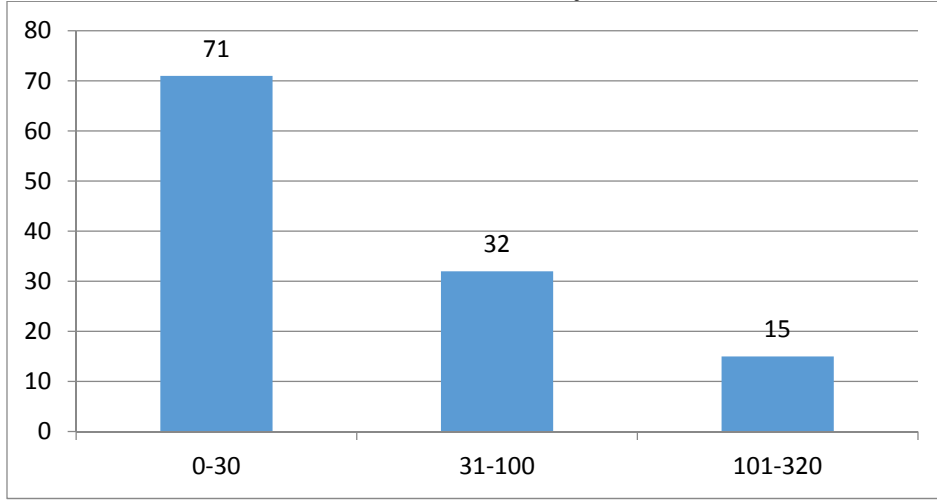
Firmaların hukuki yapıları Şekil-1'de verilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, 39 tanesi komandit şirket, 16 firmaanonim şirket, 8 tanesi ferdi mülkiyet, 2 tanesi adi ortaklık ve 1 firma ise diğer kategorisinde yer almaktadır.

Şekil-1: Hukuki Durum

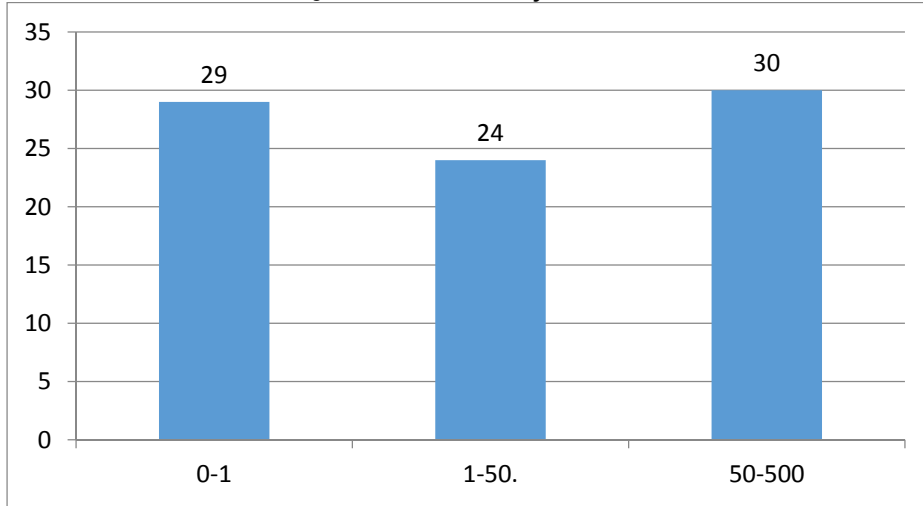

2.2.2. Sektörde İstihdam

Araştırma kapsamında 2 firma soruya cevaplamamıştır. Şekil-2'den görüleceği gibi, 71 firma 0-30 arasında çalışan istihdam etmekte olup, 100'den fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 15'dir.

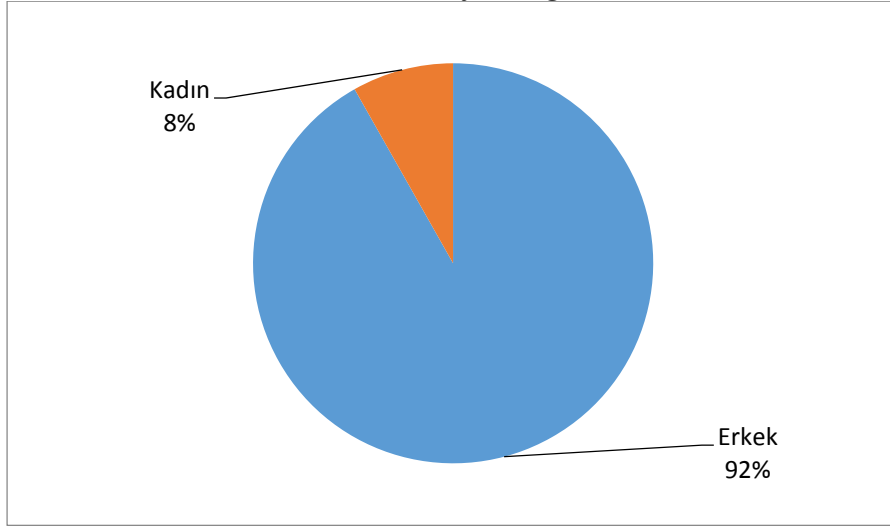
Şekil-2: Çalışan Sayısı

Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu da sorulmuştur. Şekil-3'den görüldüğü üzere, 30 firma 50-500 milyon TL arasında ciroya sahip olduğunu bildirmiştir.

Şekil-3: Ciro (Milyon TL)

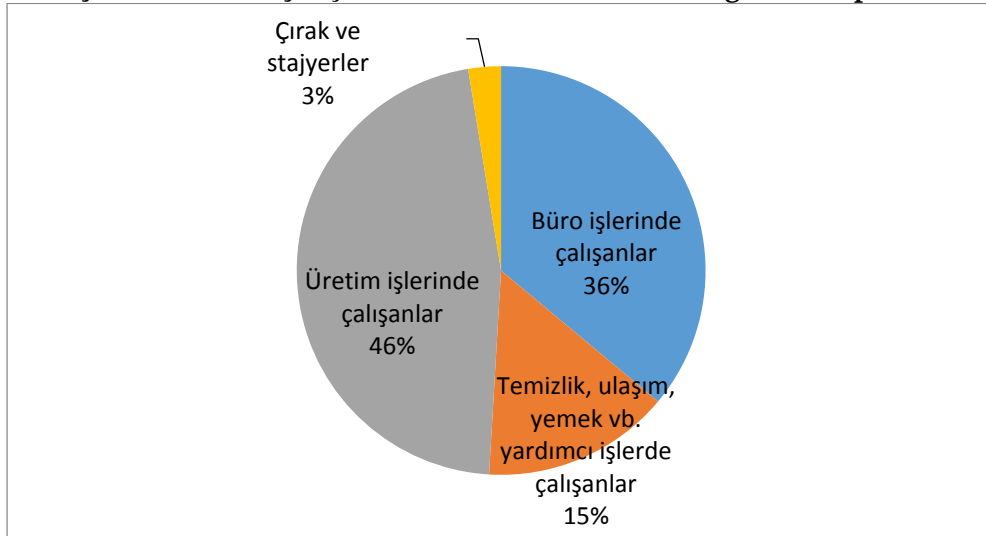
Şekil-4'de sektörün cinsiyete göre istihdam yapısı gösterilmiştir. Toplam istihdama göre, kadın istihdamı oldukça düşük olup, ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %92'si erkek çalışanlardan %8'i kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

Şekil-4: Cinsiyet Dağılımı

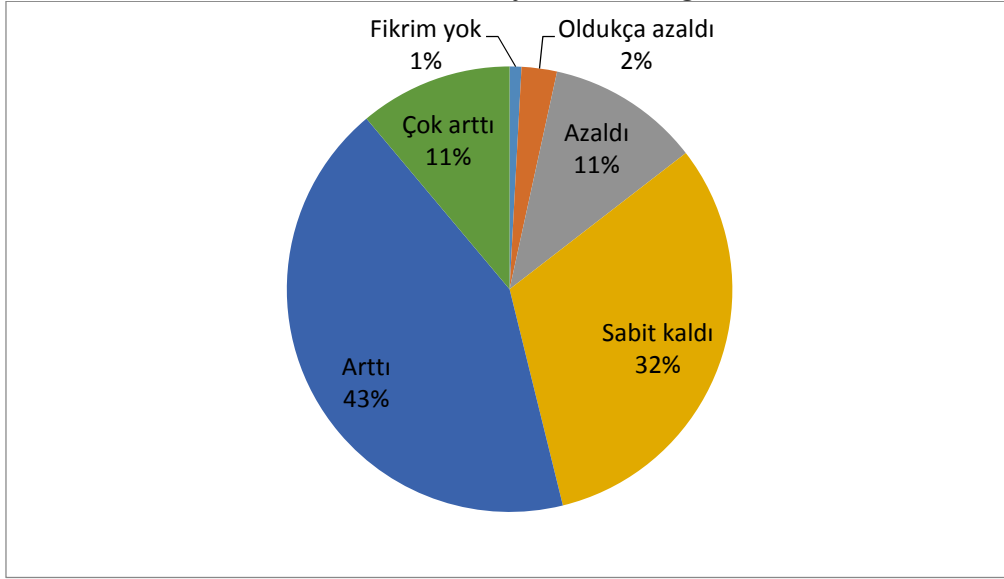
İstihdam edilen çalışanlardan engelli istihdam eden sadece 26 firma, yabancı uyruklu çalıştıran 5 firma ve eski hükümlülere istihdam olanağı sağlayan 8 firma bulunmaktadır. Gazi-gazi ve şehit yakını istihdam ettiğini beyan eden firma bulunmamaktadır. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen 50 firma bulunmaktadır.

Şekil-5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Şekil-5'de çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından durumlarını göstermektedir. Sektörde ortalama olarak, çalışanların %46'sı üretim işlerinde, %36'sı büro işlerinde, %15'i temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %3'ü de çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır.

Şekil-6: Çalışan Sayısındaki Değişim

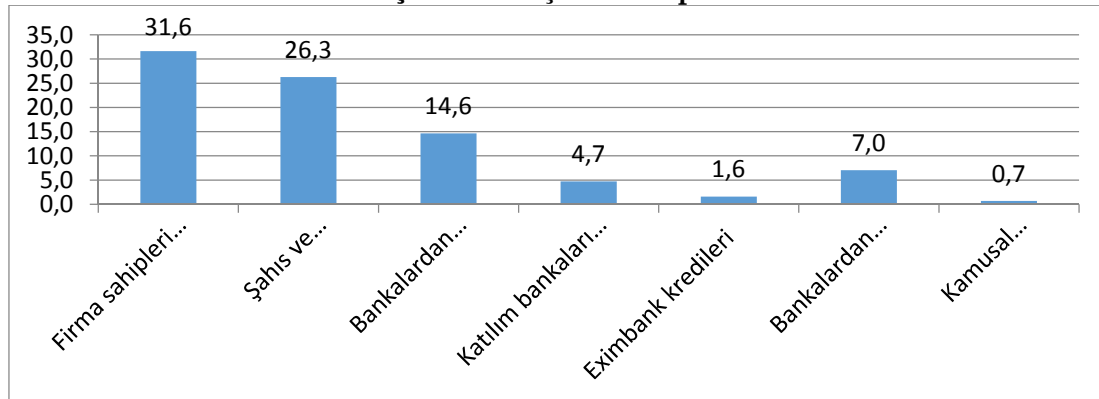
Şekil-6'da firmaların 2014 yılına göre 2015 yılı istihdam değişimleri verilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, sektördeki firmaların %43'ü çalışan sayılarının arttığını, %32'si değişmediğini, %11'i azaldığını, %11'i çok arttığını, %2'si oldukça azaldığını ve %1'i de fikri olmadığını bildirmişlerdir.

2.2.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımları incelendiğinde, sektörde sermayenin %89'u özel hukuk hükümlerine tabi kişilere ait olup, %9'luk kısmı ise gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara aittir. Kalan %2'lik kısım ise yabancı sermaye ve kamusal sermayedir.

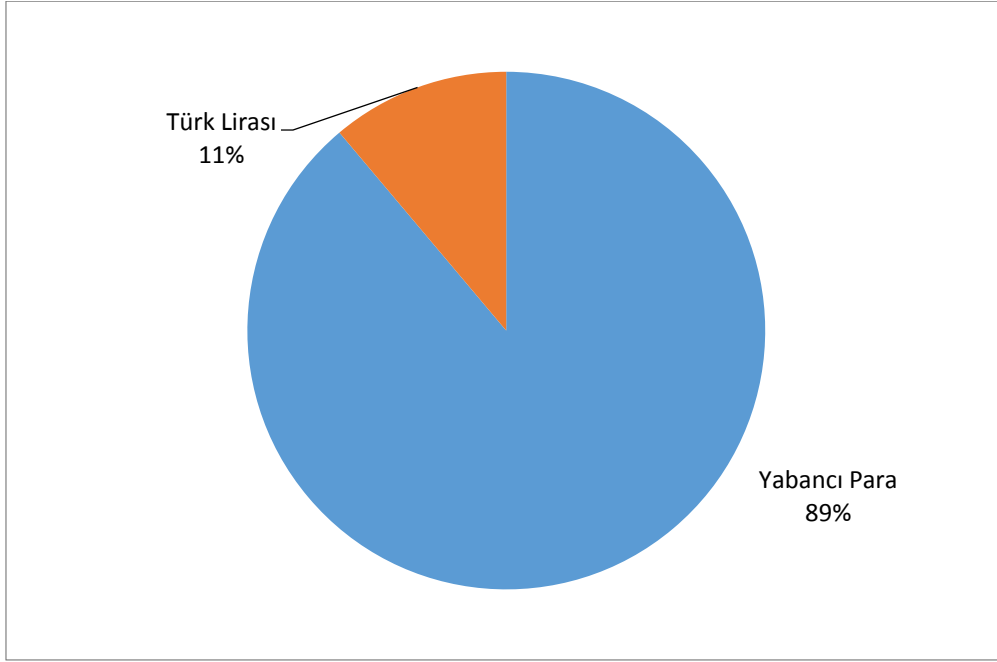
Şekil-7'de firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına ilişkin bilgiler verilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla firma sahip/ortakları, şahıs ve firmalar ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri ve kamu kaynaklı krediler de kullanılan kaynaklar arasında olup, oranları düşüktür.

Şekil-7: Borç-Kredi Yapısı

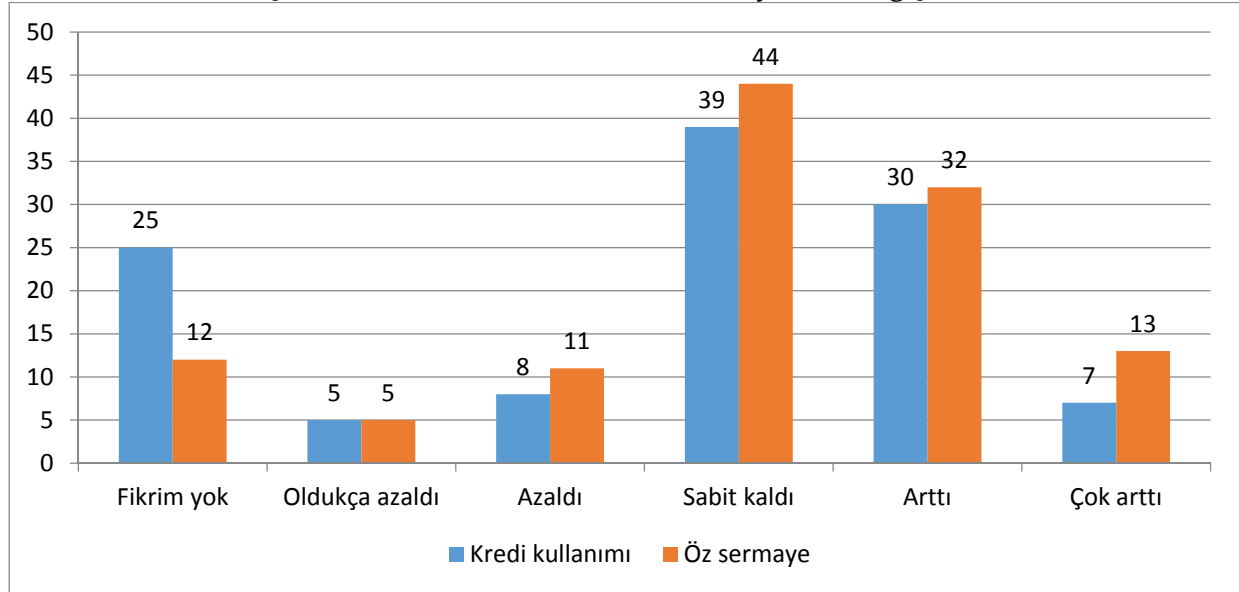
Şekil-8'de para cinsine göre borç ve krediler gösterilmektedir. Görüleceği gibi sektörde ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %89'unu, döviz cinsinden borçlar %11'ini oluşturmaktadır.

Şekil-8: Para Cinsinden Borçlar

Şekil-9'da firmaların 2015 yılının 2014 yılına göre kredi kullanımındaki değişimleri gösterilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, firmalar çoğunlukla kredi kullanımlarının ve öz sermayedeki değişimlerinin sabit kaldığını ve arttığını bildirmişlerdir.

Şekil-9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

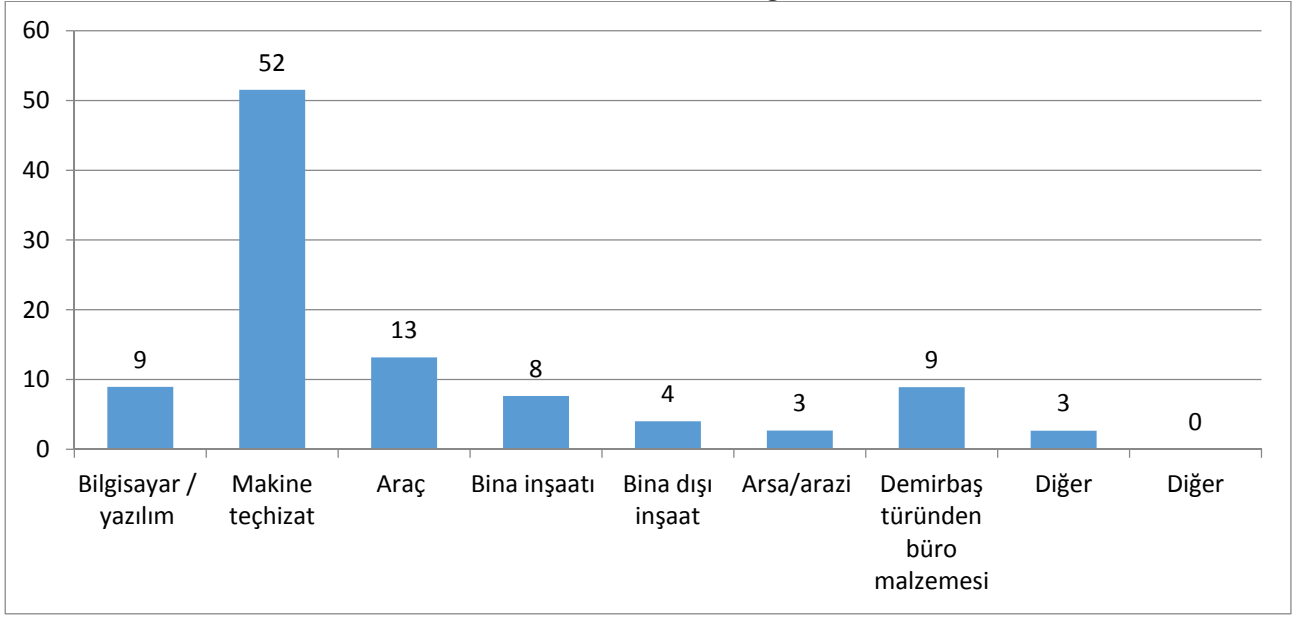

2.2.4. Yatırım, ARGE, Yenilik, Teknoloji

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 23 firma herhangi bir düzeyde yapmadıklarını belirtmiştir.

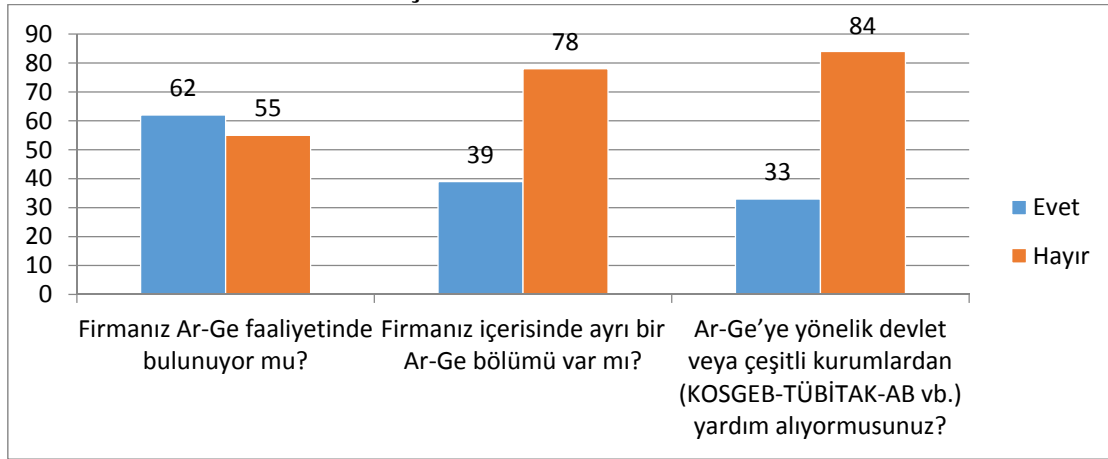
Şekil-10'da sektörde yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Şekile göre, en çok yatırım makine ve teçhizatlara yapılmıştır. Bunu sırayla araç, bilgisayar/yazılım ve demirbaş türünden büro malzemesi izlemektedir.

Şekil-10: Yeni Yatırımların Dağılımı

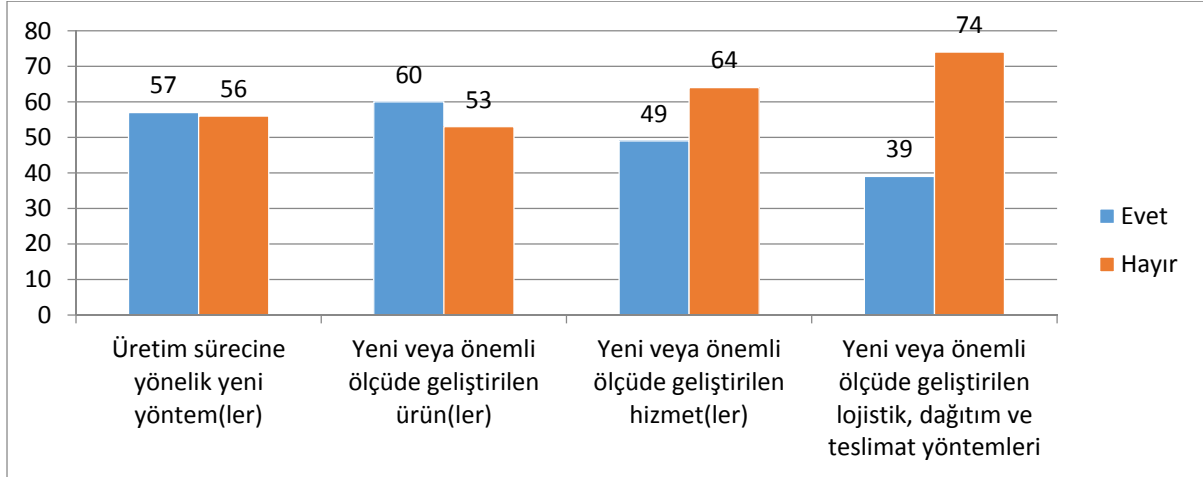
Şekil-11'de firmaların ARGE yapıp yapmadıkları gösterilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, sektör genel olarak değerlendirildiğinde firmaların 62'sinin ARGE çalışması yaptığını söylemek mümkündür. Sektörde 39 firma ayrı bir ARGE departmanı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 33 firma ARGE'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım aldığını bildirmiştir.

Şekil-11: Yeni Yatırımlar

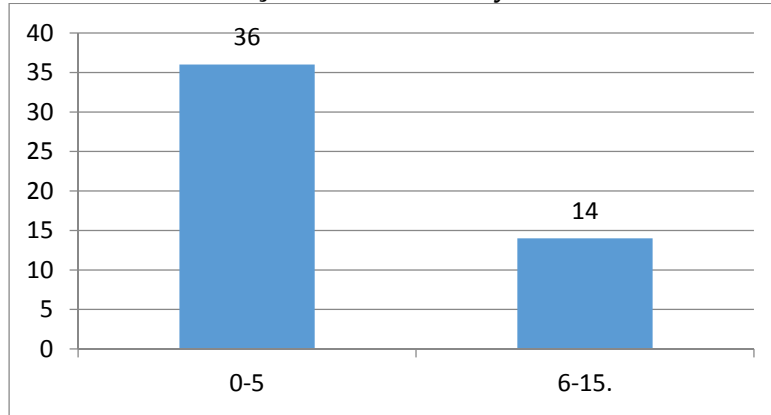
Bu ARGE faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda Şekil-12 hazırlanmıştır. Şekildeki gibi, en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürün veya ürünler ile üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da yöntemler geliştirmek olduğu görülmektedir.

Şekil-12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

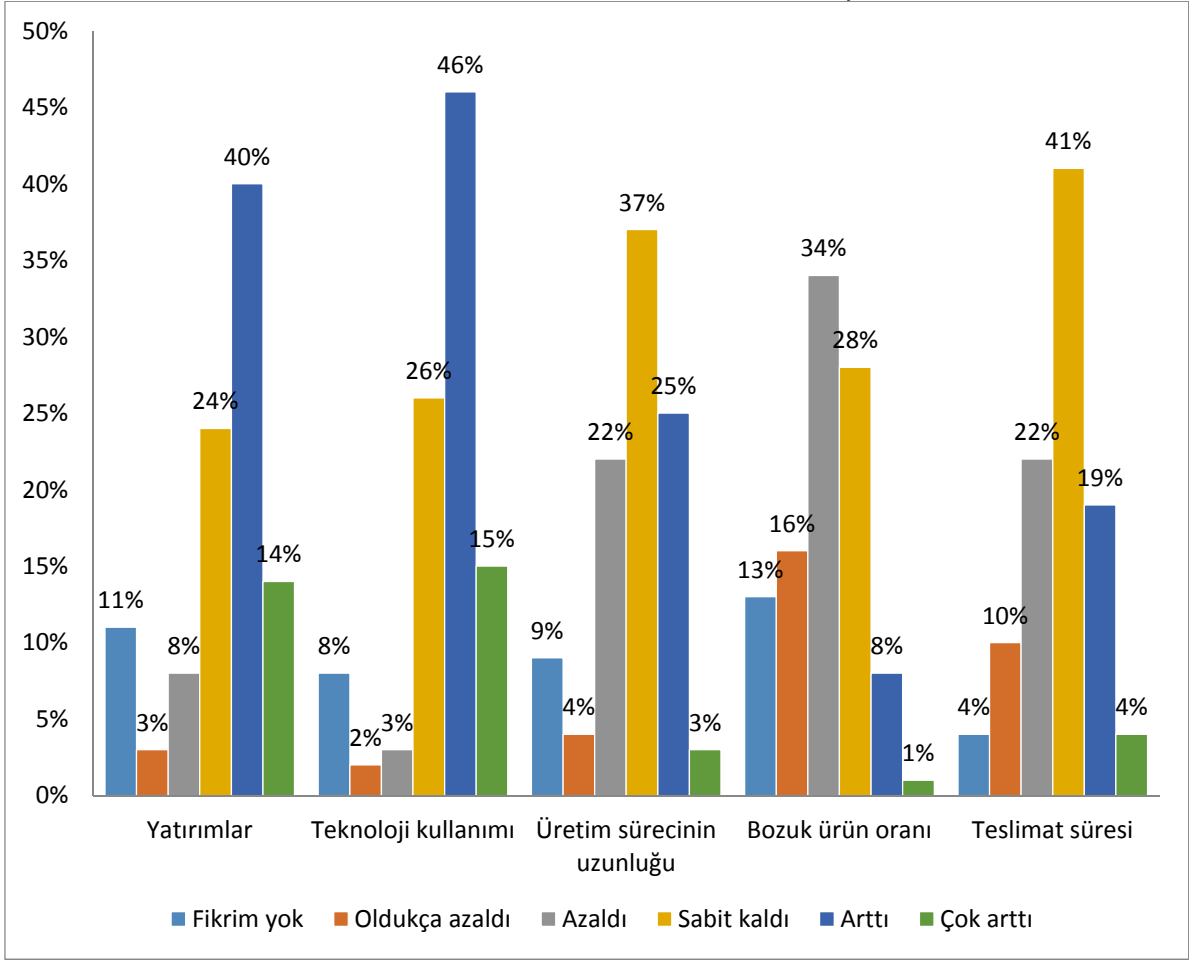
Şekil-13'de firmaların patent sayıları gösterilmiştir. Şekile göre, 6-15 arasında patenti bulunan firma sayısı 14'dür.

Şekil-13: Patent Sayısı

Firmalardan yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istenmiş olup, alınan cevaplara göre Şekil-14 oluşturulmuştur. Firmaların %40'ında arttığı, %24'ünde yatırımların aynı kaldığı ve %14'ünde çok arttığı görülmektedir. Teknoloji kullanımını %46'sında artmıştır. Üretim sürecinin uzunluğu firmaların %37'sinde aynı kalmış, %25'inde artmış ve %22'sinde azalmıştır. Bozuk ürün oranı firmaların %34'ünde azalmış, %28'inde aynı kalmış ve %16'sında oldukça azalmıştır. Teslimat süreleri ise firmaların %41'inde aynı kalmış, %22'sinde azalmış ve %19'unda azalmıştır.

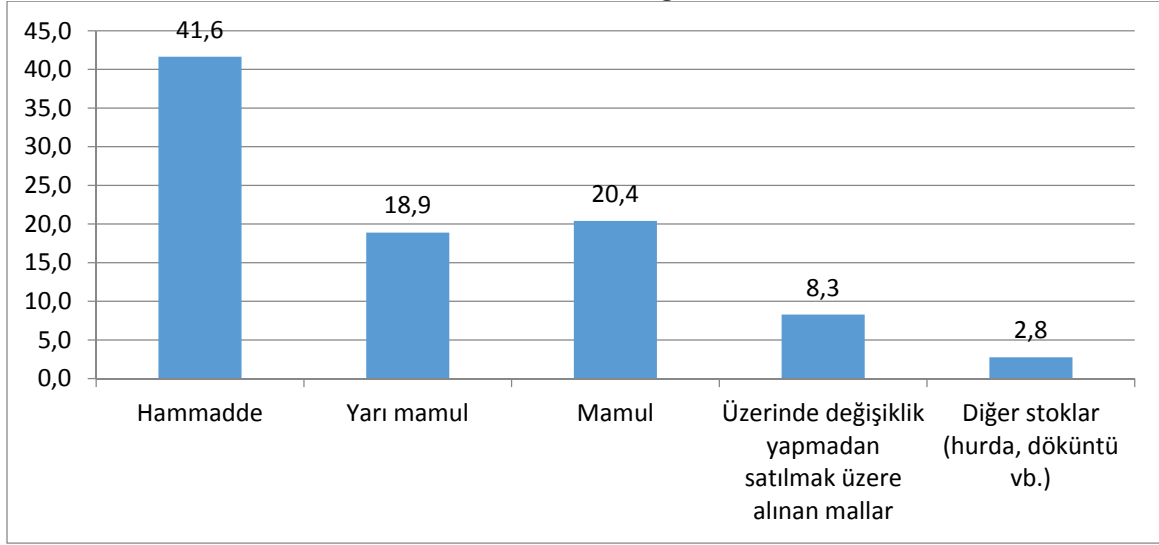
Şekil-14: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

2.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

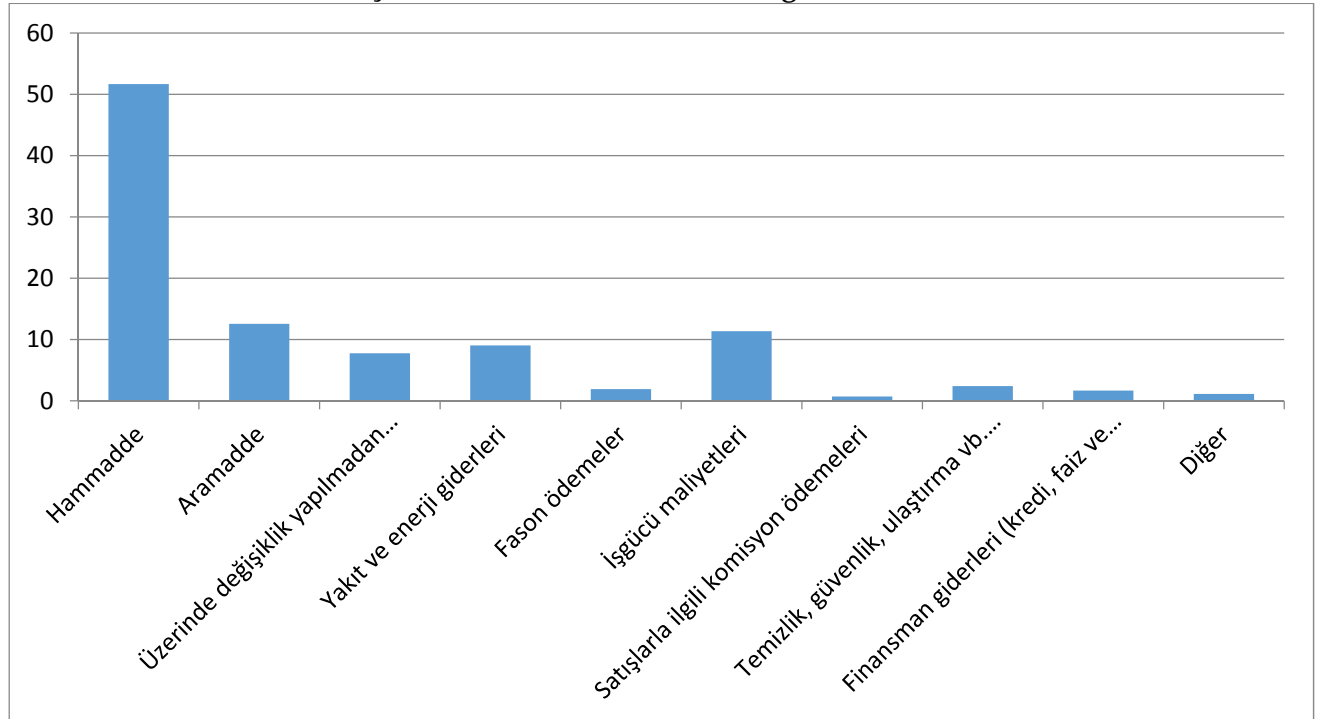
Şekil-15’de sektördeki stok dağılımları gösterilmiştir. Şekilden görüldüğü gibi, stoklardaki hammadde, mamul ve yarı mamul payları sırasıyla %41.6, %20.4 ve %18.9’dur.

Şekil-15: Stok Dağılımı

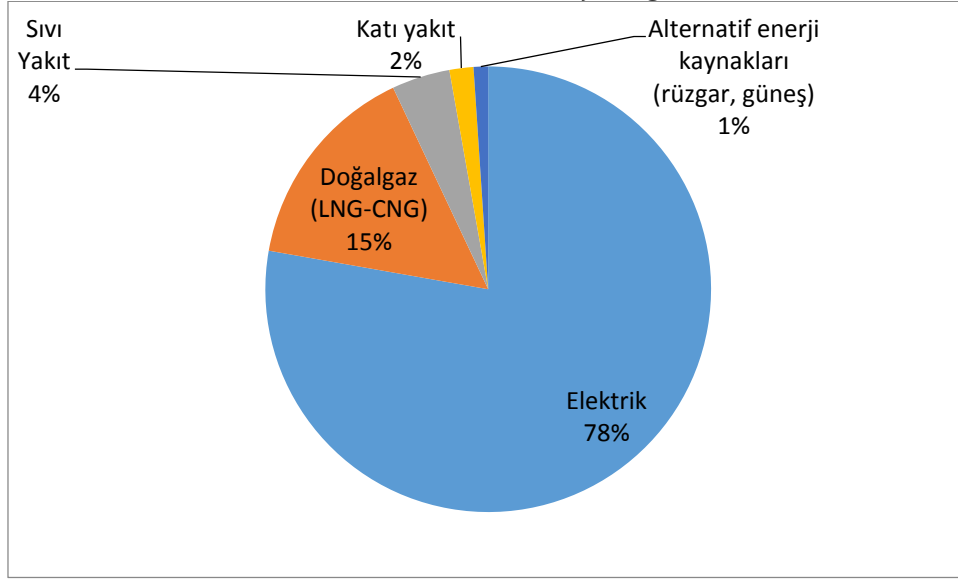
Şekil-16'da satınalım/harcamaların toplam harcamalar içindeki payı gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü gibi, %52'lik pay ile sektörde en yüksek payın hammadde alımlarına ait olduğu görülmektedir.

Şekil-16: Satınalım/Harcama Dağılımı

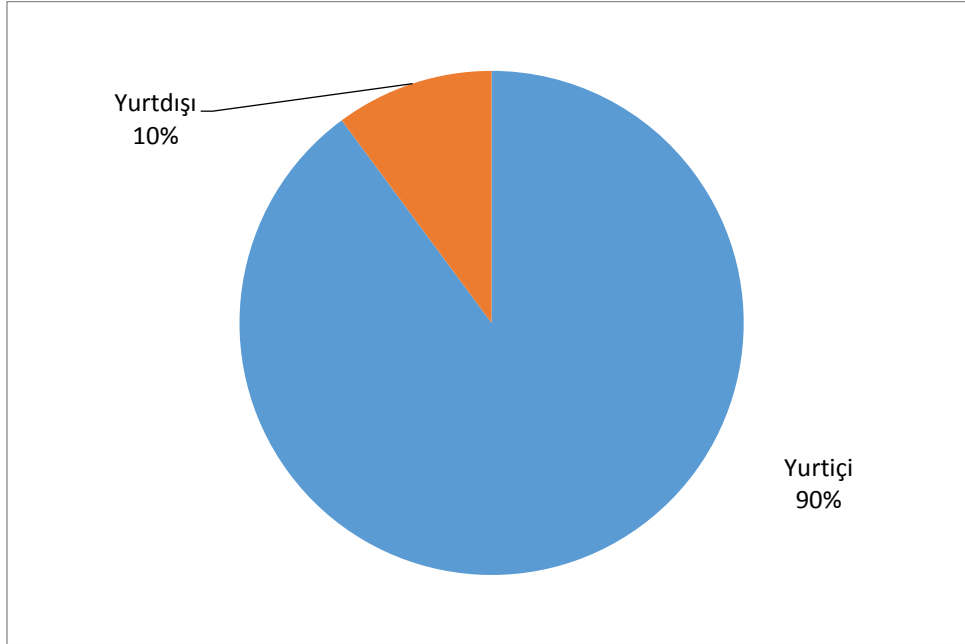
Şekil-17'de firmaların üretim sürecinde kullandıkları enerji türlerinin dağılımı gösterilmiştir. Üretim sürecinde kullanılan enerjinin %78'lik kısmı elektrikten elde edilmektedir.

Şekil-17: Kullanılan Enerji Dağılımı

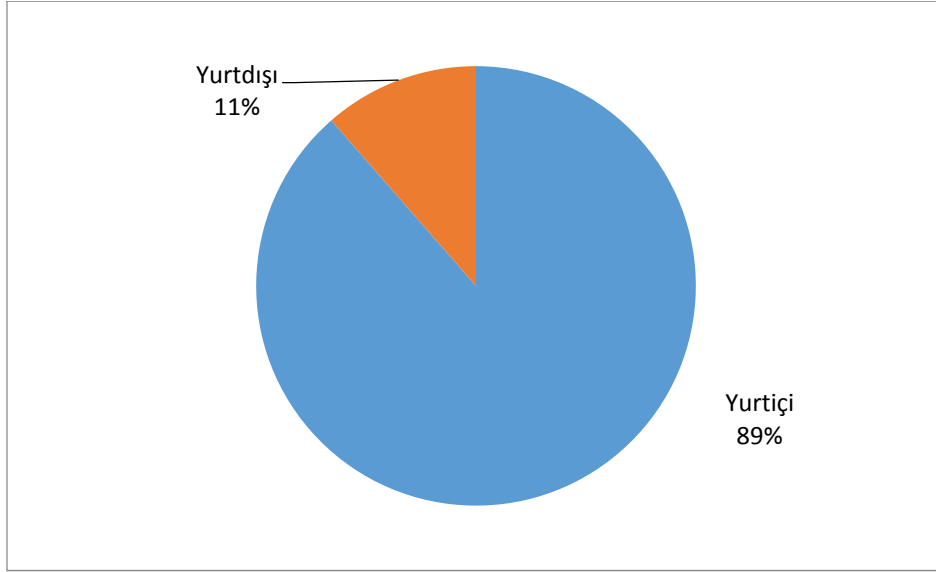
Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarımamul gibi girdilerin menşei açısından firmaların değerlendirilmesi Şekil-18’de verilmiştir. Sektörde %90’lık oranlarla yerli ürünler kullanıldığı görülmektedir.

Şekil-18: Hammadde Satın Alım Yeri

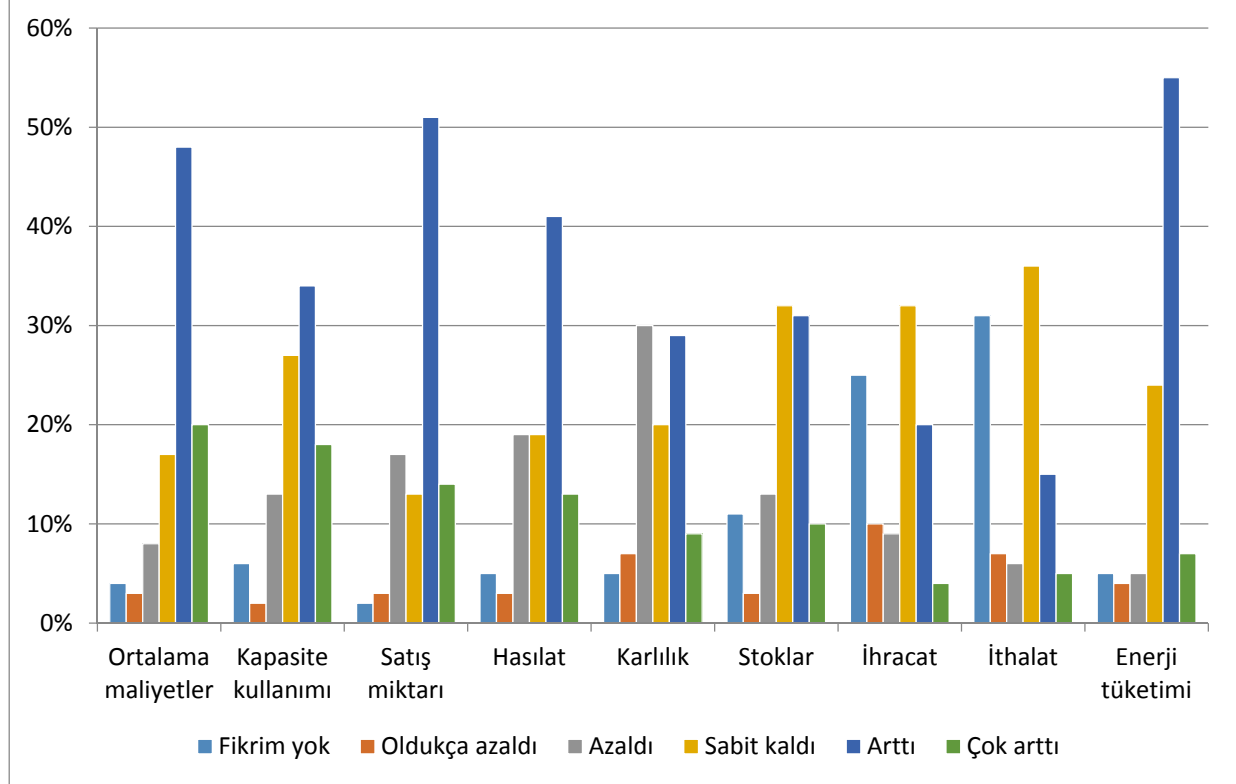
Şekil-19’da firmaların satış destinasyonları gösterilmiştir. Sektöre genel olarak bakıldığında, satışların %89’unu yurtiçi satışlar oluşturmaktadır.

Şekil-19: Ürün Satış Yeri

Şekil-20’de firmaların bazı ekonomik göstergelerinin 2014 yılına göre değişimleri gösterilmiştir. Şekle göre, firmaların %48’i ortalama maliyetlerinin arttığını, %34’ü kapasite kullanımının arttığını, %51’i satış miktarının arttığını, %41’i hasılatının arttığını, %30’u karlılığının azaldığını, %32’si stoklarının değişmediğini, %32’si ihracatının arttığını, %36’sı ithalatının değişmediğini ve %55’i enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir.

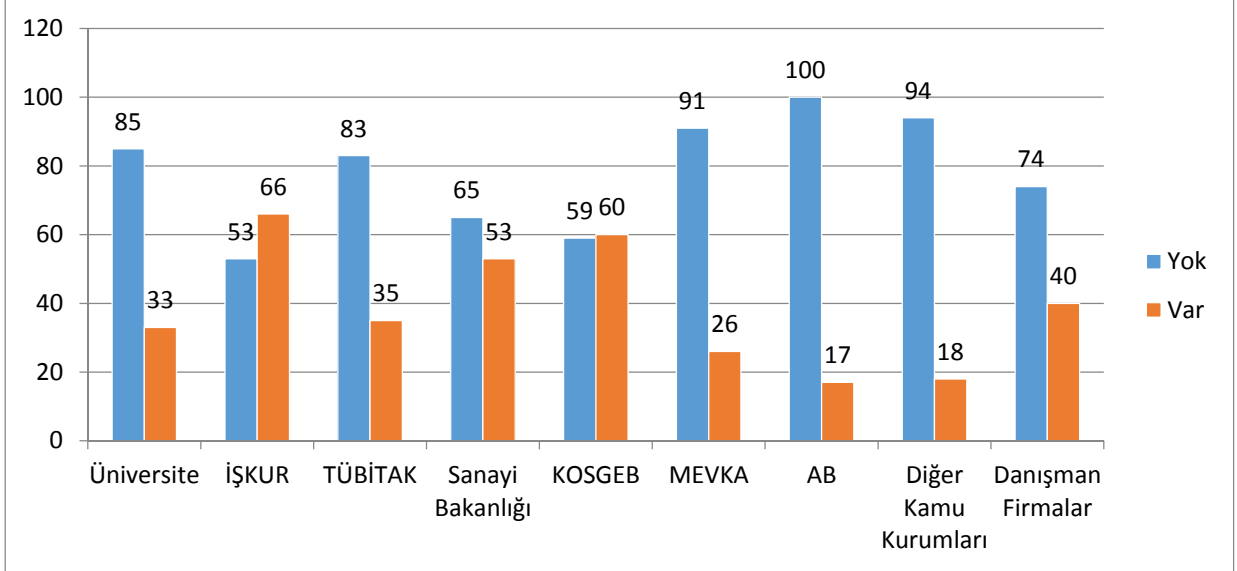
Şekil-20: Ekonomik Faaliyetler

2.2.6. İşbirlikleri

Şekil-21’de firmaların işbirliği içinde olduğu kurumlar verilmiştir. En çok işbirliği yapılan kurumlar sırasıyla İŞKUR, KOSGEB ve sanayi bakanlığıdır.

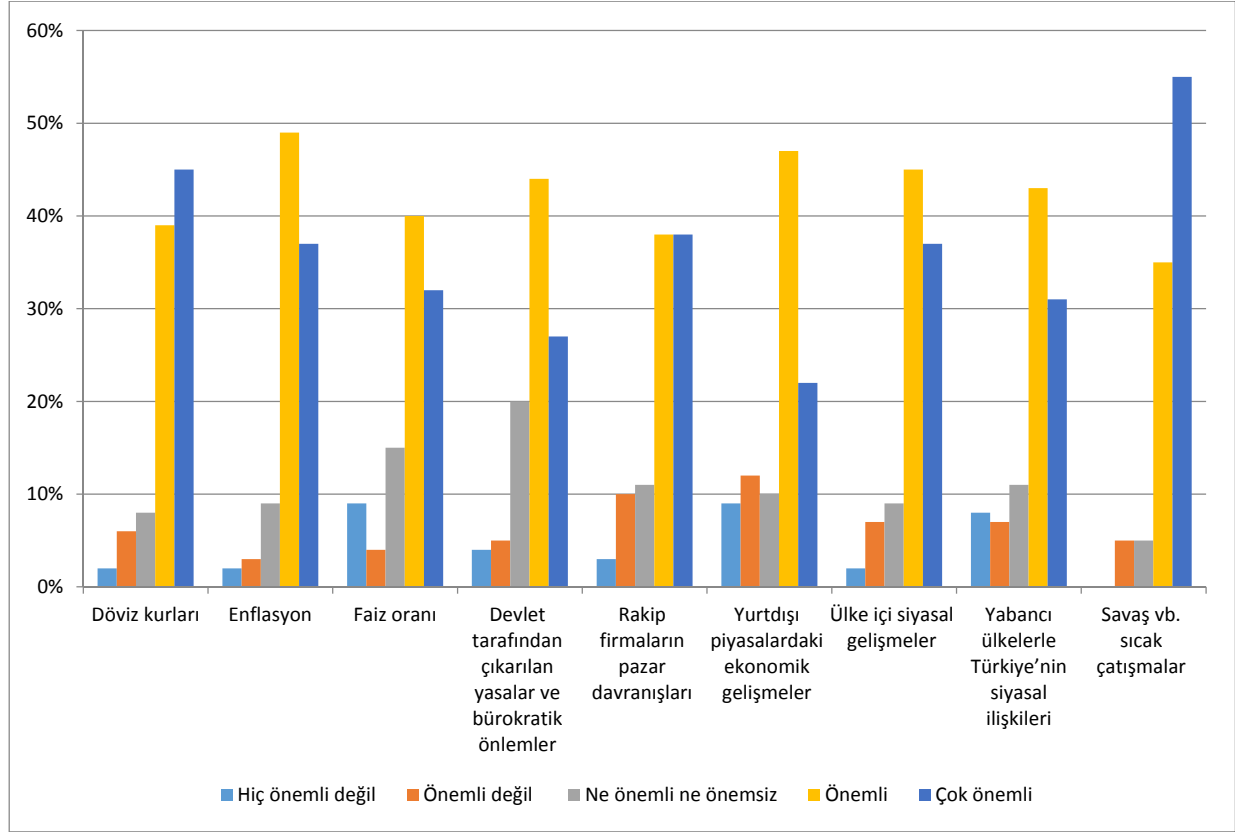
Şekil-21: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

3.2.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

Cevaplayıcılara 2015 yılı faaliyetleri kapsamında tarafımızdan belirtilen bazı ekonomik değişkenlerin ve siyasal gelişmelerin iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturmuş olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda Şekil-22 oluşturulmuştur. Firmaların %35’i için savaş vb. sıcak çatışmalar, %43’ü için yabancı ülkelerle Türkiye’nin siyasal ilişkileri, %45’i için ülke içi siyasal gelişmeler, %47’si için yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeler, %38’i için rakip firmaların pazar davranışları, %44’ü için devlet tarafından çıkarılan yasalar ve bürokratik önlemler, %40’ı için faiz oranı, %49’u için enflasyon ve %39’u için döviz kurları önemlilik arz etmektedir.

Şekil-22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

4. Sonuç

Sektörde firmaların çoğunluğu limited şirket olarak örgütlenmiştir. Firmaların istihdamlarına bakıldığında, 0-30 arasında kişi istihdam eden 71, 31-100 arasında kişi istihdam eden 32 ve 101-320 arasında kişi istihdam eden 15 firma bulunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde firmaların çoğunlukla küçük ve orta ölçekli şirketler olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca sektörde kadın istihdamı oldukça düşüktür. Sektörde çalışanların %46'sı üretim işleriyle ilgilidir.

Borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla firma sahip/ortakları, şahıs ve firmalar ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri ve kamu kaynaklı krediler de kullanılan kaynaklar arasında olup, oranları düşüktür. Bu borçların %89'unu TL cinsinden borçlar, %11'ini ise döviz cinsinden borçlar oluşturmaktadır.

Sektördeki harcamaların %52'lik kısmını hammadde alımları oluşturmakta olup, genellikle hammadde alımları yurtiçinden yapılmaktadır. Üretim sürecinde kullanılan enerjinin çoğu elektrikten elde edilmektedir. Ürün satışlarının çoğunluğu yurtiçinde gerçekleşmektedir.

Bazı ekonomik göstergelerinin 2014 yılına göre bakıldığında, firmaların %48'i ortalama maliyetlerinin arttığını, %34'ü kapasite kullanımının arttığını, %51'i satış miktarının arttığını, %41'i hasılatının arttığını, %30'u karlılığının azaldığını, %32'si stoklarının değişmediğini, %32'si ihracatının arttığını, %36'sı ithalatının değişmediğini ve %55'i enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir.

Sektör genel olarak değerlendirildiğinde firmaların 62'sinin ARGE çalışması yaptığını söylemek mümkündür. Sektörde 39 firma ayrı bir ARGE departmanı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 33 firma ARGE'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan (KOSGEB-TÜBİTAK-AB vb.) yardım aldığını bildirmiştir.

Ekonomik ve siyasal gelişmeler incelendiğinde, firmaların %35'i için savaş vb. sıcak çatışmalar, %43'ü için yabancı ülkelerle Türkiye'nin siyasal ilişkileri, %45'i için ülke içi siyasal gelişmeler, %47'si için yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeler, %38'i için rakip firmaların pazar davranışları, %44'ü için devlet tarafından çıkarılan yasalar ve bürokratik önlemler, %40'ı için faiz oranı, %49'u için enflasyon ve %39'u için döviz kurları önemlilik arz etmektedir.

Kaynakça

Altay, Feyzullah, Konya'da Beş Sektörde Yatırım, <http://www.kto.org.tr/d/file/konyada-bes-sektorde-yatirim.pdf>, erişim 11.04.2017

<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/Konya%20Makine%20%C4%B0malat.pdf>

Eşiyok, Bayram Ali (2016), HBT (Herkes Bilim Teknoloji Platformu), Erişim:11.04.2017

Ersoy, Emrah (2012), Makine ve Teçhizatı Hariç; Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara

Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı Sektörü ve Elektrikli Teçhizat İmalatı Sektörü

Prof. Dr. Orhan ÇOBAN
Araş. Gör. Seyit Taha KETENCI
Araş. Gör. Duygu BAYSAL KURT

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Çalışmada analizlerin bir kısmında Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı Sektörü ile Elektrikli Teçhizat İmalatı Sektörü ayrı ayrı ele alınmasına rağmen bir kısmında ise iki sektör bir arada değerlendirilmiştir.

Dünyada en önemli enerji kaynaklarından biri olan elektriği insanlık açısından faydalı hale getirilmesini sağlayan sanayi kolu elektrikli teçhizat imalatı sanayisidir. Elektrikli teçhizat imalatı sanayinde orta veya yüksek teknoloji ürünler üretilirken, bu sanayinin ekonomi açısından katma değeri yüksektir. Söz konusu sanayinde uluslararası rekabette en önemli unsurlar teknolojik bilgi ve teknolojik altyapıdır. Bu kapsamda önde olan ülkeler ABD, Japonya ve Güney Kore'dir. Ayrıca ülkelerin bu sektörde kalıcı olabilmeleri için sahip oldukları teknolojiyi sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Yani ülkelerin yenilik seviyelerinin yüksek tutmaları önemli bir unsurdur. Türkiye'deki firmaların yenilik ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine ayırdıkları bütçeler kısıtlı olduğundan dolayı bu sanayi kolunda gelişmeler yavaş kalmaktadır (İSO, 2014: XI-XIII).

Türkiye'de elektrikli teçhizat imalatı alanında kurulan ilk tesis, PTT fabrikasıdır. 1869 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun haberleşme malzemesi ihtiyacını karşılamak üzere kurulan bu fabrika uzun yıllar hizmet vermiştir. 1932 yılında askeri sahra kablosu imal etmek üzere İstanbul Kauçuk ve Kablo Sanayii kurulmuştur. 1930'lu yılların ikinci yarısında, NGA tipi izole tesisat iletkenleri, kablo başlıkları, yeraltı buvatları ve kofre sigortaları, bakalit zil butonu ve buvat imali küçük teşebbüsler tarafından gerçekleştirilmiştir. 1950'lilerin ikinci yarısında ise, bazı elektronik teçhizatın yapımı yanında KAVEL kablo fabrikası, Türk Philips radyo fabrikası, pil ve akümülatör tesisleri, motor ve dinamo fırçaları, çeşitli dayanıklı tüketim malları, ilk Direk İmalat Fabrikası (MİTAŞ - 1954), ilk dağıtım trafosu ETİTAŞ (1958), elektrolitik bakır fabrikası RABAK, Türk-kablo (1962), Çelik Halat (1962), kaynak elektrotu fabrikası OERLIKON, porselen izolatör fabrikası ÇANAkkALE SERAMİK (1963) ve AEG - ETİ (1967), şalt cihazları ve pano montajı yapan SİMKO ve ikinci kablo fabrikası AN-KA kurulmuştur. 1963'den sonra sanayinin desteklenmesinden yararlanarak elektrikli teçhizat imalatı sanayinin gelişmesini hızlandırmıştır (DPT, 2001: 4-5).

Araştırmamızda Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı Sektörü ile Elektrikli Teçhizat İmalatı Sektörü bir arada ele alınmıştır. Söz konusu sektörlerin alt sektörleri şunlardır (SATSO, 2016a; SATSO, 2016b),

- ✓ Elektronik bileşenlerin ve devre kartlarının imalatı
- ✓ Bilgisayar ve bilgisayar çevre birimleri imalatı
- ✓ İletişim ekipmanlarının imalatı
- ✓ Tüketici elektroniği ürünlerinin imalatı
- ✓ Ölçme, test ve seyrüsefer amaçlı alet ve cihazlar ile saat imalatı

- ✓ Işınlama, elektro medikal ve elektro terapi ile ilgili cihazların imalatı
- ✓ Optik aletlerin ve fotografik ekipmanların imalatı
- ✓ Manyetik ve optik kaset, bant, CD, vb. ortamların imalatı
- ✓ Elektrik motoru, jeneratör, transformatör ile elektrik dağıtım ve kontrol cihazlarının imalatı

- ✓ Akümülatör ve pil imalatı
- ✓ Kablolamada kullanılan teller ve kablolar ile gereçlerin imalatı
- ✓ Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı
- ✓ Ev aletleri imalatı
- ✓ Diğer elektrikli ekipmanların imalatı
- ✓ Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı
- ✓ Elektrik Motoru, Jeneratör, Transformatör ile Elektrik Dağılım ve Kontrol Cihazları
- ✓ Akümülatör ve Pil İmalatı
- ✓ Kablolamada Kullanılan Teller ve Kablolar ile Gereçler
- ✓ Elektrikli Aydınlatma Ekipmanlarının İmalatı
- ✓ Elektrikli Ev Aletleri İmalatı
- ✓ Diğer Elektrikli Ekipmanların İmalatı

Bu araştırmamızın en önemli amacı, imalat sanayinden hareketle Konya Elektrikli Teçhizat İmalatı Sanayisinde yaşanan sorunları tespit etmek ve bu sorunlara yönelik analitik çözüm stratejileri geliştirmektir. Bu kapsamda çalışmamız bir alan araştırması özelliği olan analizleri içermektedir. Söz konusu analizler, çalışmaya niceliksel bir boyut kazandırmaktadır. Bu bağlamda ilgili sektörün sorunlarını tespit edebilmek amacıyla bir saha çalışması yapılacaktır ve bu kapsamda daha önce test edilmiş anket formlarından yararlanılacaktır.

2. Türkiye’de Sektörün Genel Yapısı

Elektrikli teçhizat imalatı sanayinde 2004 yılında 6223 adet olan girişim sayısı, 2011 yılında 7517’ye yükselmiştir. Ücretli çalışan sayısı yüzde 33 artarak 115831’e ulaşmıştır. Nominal üretimi değeri 2004 yılında 14.4 milyar TL iken, 2011 yılında 35 milyar TL’ye çıkmıştır. Elektrikli teçhizat imalat sanayinin yarattığı katma değer ise nominal değerler ile 2004 yılında 4,5 milyar TL iken, 2011 yılında 6.8 milyar TL olmuştur. Elektrikli teçhizat imalatı sanayinde üretim 2005- 2012 arasında yüzde 76 ile çok önemli ölçüde artmıştır. Elektrikli teçhizat imalatı sanayinde istihdam 2005-2012 döneminde yüzde 47.8 artmıştır. Elektrik teçhizatı imalat sanayinde kişi başı üretim ile ölçülen verimlilik 2005-2012 döneminde yüzde 19.1 oranında artmıştır. Aynı dönemde imalat sanayinde verimlilik veya kişi başına üretim yüzde 15.6 artmıştır. Sektördeki verimlilik artışı imalat sanayi ortalama verimlilik artışının 3.5 puan üzerinde gerçekleşmiştir (ISO, 2014: XIII).

TÜİK (2016) dış ticaret istatistiklerine göre, 2015 yılında Türkiye’nin bu sektörde ihracat yaptığı ilk beş ülke İngiltere, Almanya, Fransa, Irak ve Türkmenistan iken, ithalat yaptığı ülkeler Çin, Almanya, İtalya, Fransa ve İspanya’dır. TÜİK (2016) dış ticaret istatistiklerine göre, 2011 yılında 15.7 milyar TL olan ihracat 2015 yılında 24.9 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2011 yılında 17.1 milyar TL olan ithalat 2015 yılında 23.2 milyar TL’ye yükselmiştir.

3. Konya’da Sektör

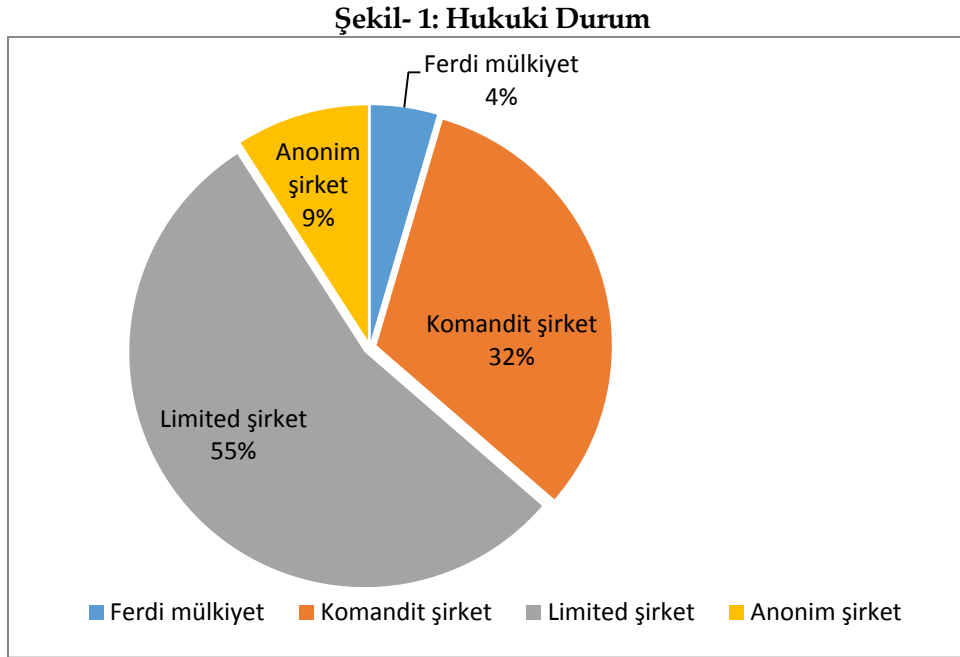
Araştırmanın evrenini Konya sanayinde faaliyet gösteren Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı ile Elektrikli Teçhizat İmalatı sektörleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Konya Sanayi Odasından elde edilen bilgilere göre Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı sektöründe 9 firma Elektrikli Teçhizat İmalatı sektöründe ise 26 firma faaliyet göster-

mektedir (KSO, 2013). Saha çalışmasında tesadüfi örnekleme ve tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri aynı anda kullanılmıştır. Anketler değerlendirildiğinde, bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründen 3, elektrikli teçhizat imalatı sektöründen 19 firmadan elde edilen anketlerin analizlerde kullanılabileceği tespit edilmiştir.

3.1. Sektörde Firmalar ve Hukuki Yapısı

Firmalara vergisel yükümlülük tipleri açısından bakıldığında anket kapsamında görüşülen toplam 22 firmadan 2 tanesinin basit usule tabi olduğu, diğerlerinden 19 tanesinin birinci sınıf tüccar kategorisinde yer aldığı, kalan 1 firmanın da ikinci sınıf tüccar kategorisinde olduğu görülmektedir.

Firmaların hukuki yapıları Şekil-1’de verilmiştir.

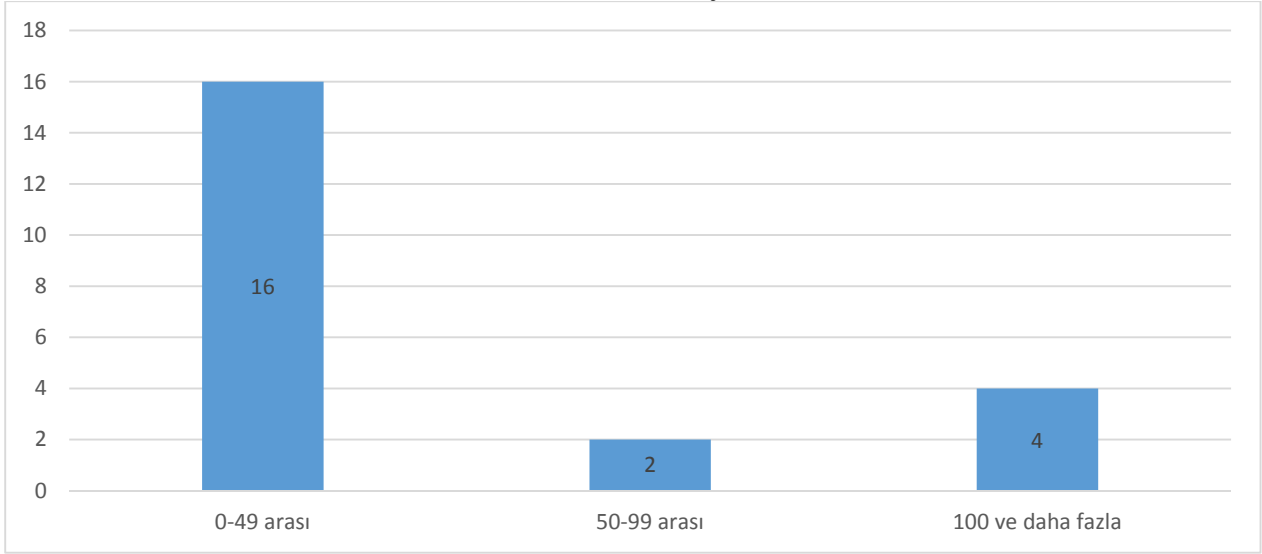

Şekil-1’e göre, firmaların büyük bölümünün %55’inin limited şirket olarak organize olduğu, %32’sinin komandit şirket, %9’unun anonim şirket ve %4’nün ferdi mülkiyet olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir.

3.2. İstihdam Yapısı

Araştırma kapsamındaki 22 firmanın toplam istihdamı 2267 olup, firma başı ortalama istihdam 103’tür. Şekil-2’de firmaların çalışan sayılarının dağılımı gösterilmiştir.

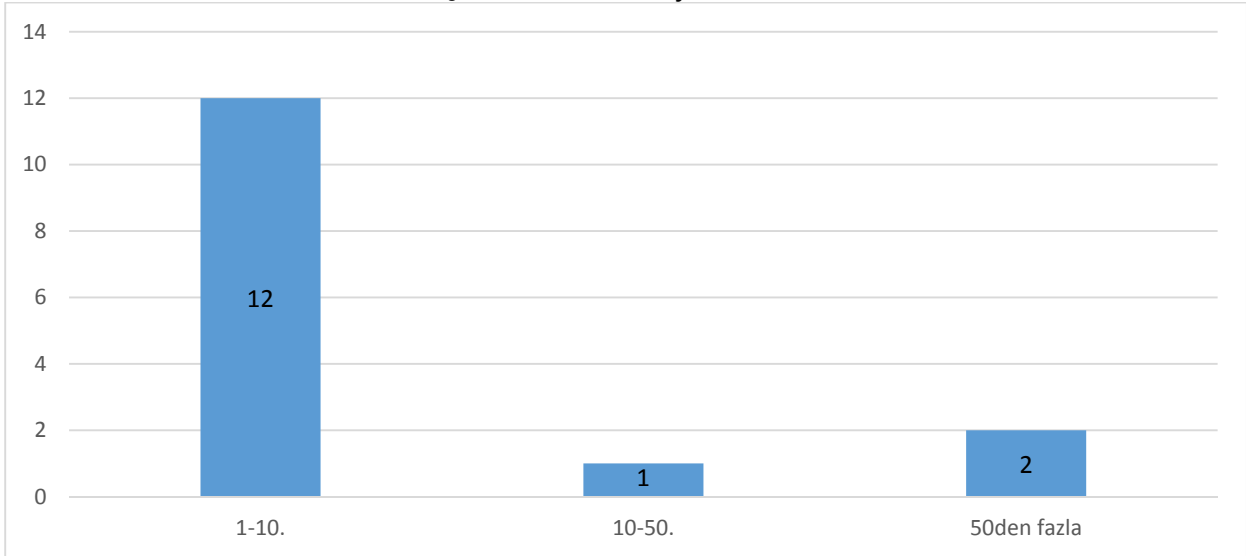
Şekil- 2: Çalışan Sayısı

Şekil-2'den görüldüğü gibi, firmaların büyük bölümü 0-49 arası çalışan istihdam etmekte olup, 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 4'tür. İstihdam ettiği çalışan bakımından en büyük firma elektrikli teçhizat imalatı sektöründe faaliyet göstermekte olup istihdam ettiği kişi sayısı 1000'dir. Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe toplam istihdam 56 (ortalama 19)ve elektrikli teçhizat imalatı sektöründe 2211 (ortalama 116)'dir.

Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu sorulmuş olup, 15 firmadan geri dönüş sağlanmıştır. Şekil-3'de firmaların ciro dağılımları gösterilmiştir.

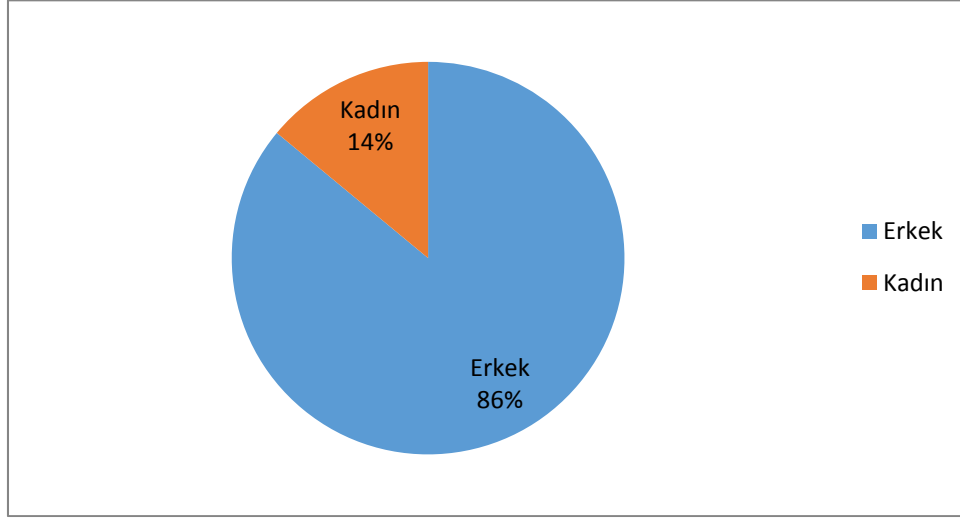
Şekil- 3: Ciro (Milyon TL)

Şekil-3'e göre her iki sektörün 2015 yılı ciro toplamı 223 milyon TL'dir. Ortalama ciro değerlendirildiğinde, elektrikli teçhizat imalatı sektörünün ortalama cirosunun bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründen çok fazla olduğu görülmektedir. Şekil-3'den görüldüğü gibi, firmaların büyük bölümü 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat bildirmiş olup, 50 milyondan fazla hasılat bildiren sadece 2 firma bulunmaktadır.

Her iki sektör birlikte ele alınarak cinsiyete göre istihdam yapısı Şekil-4' de özetlenmiştir.

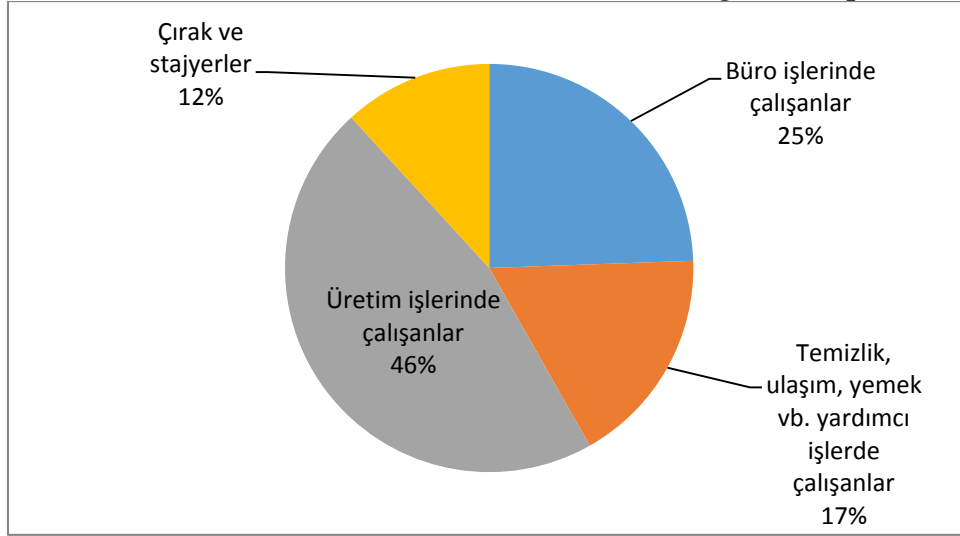
Şekil- 4: Cinsiyet Dağılımı

Şekil-4'e göre her iki sektörün toplam istihdamı baz alındığında, kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %86'sı erkek çalışanlardan %14'ü kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Elektrikli teçhizat imalatı sektörüne bakıldığında çalışanların %86'sı erkeklerden oluşurken, bu oran bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe %82.5'dur.

İstihdam edilen çalışanlardan engelli istihdam eden sadece 4 firma bulunmakta olup, her iki sektörde istihdam edilen engelli sayısı toplam 355'dir. Engelli istihdamı toplam istihdamın %16'sını oluşturmaktadır. Sadece 1 firma gazi-gazi ve şehit yakını istihdam etmekte olup, toplam gazi-gazi ve şehit yakını istihdamı 1 kişidir. Araştırmaya dahil olan firmalar yabancı uyruklu ve eski hükümlü statüsünde çalışan istihdamı bildirmemişlerdir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen 11 firma bulunmaktadır.

Şekil-5'de çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından durumlarını göstermektedir.

Şekil- 5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Şekil-5'e göre, her iki sektörde ortalama olarak çalışanların %46'sı üretim işlerinde, %25'i büro işlerinde, %17'si temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %12'si çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır. Çırak ve stajyer çalıştıran 6 firma bulunmaktadır.

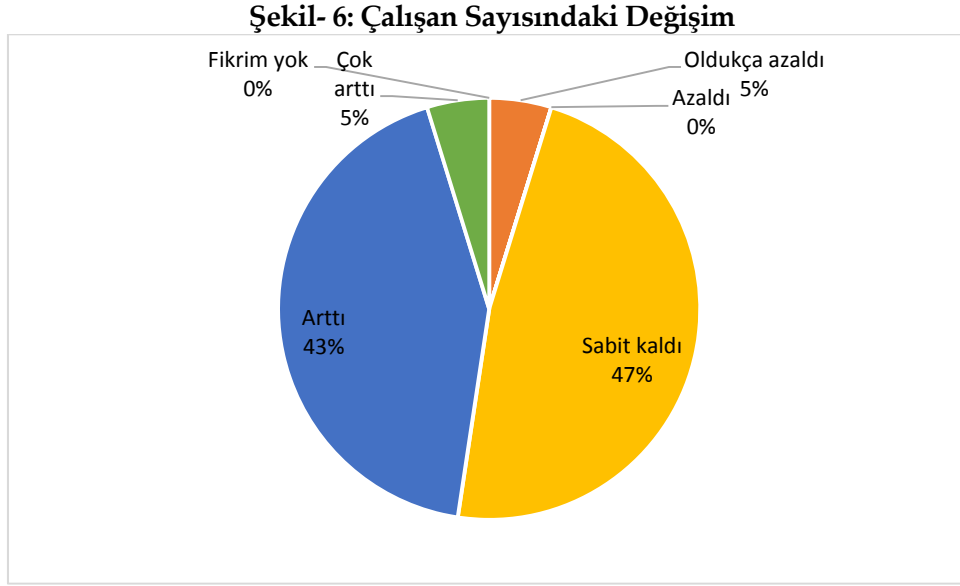
Tablo 1'de her iki sektörün çalışanlarının ifa ettikleri işler bakımından yüzdeleri ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo- 1: Görev Tipine Göre İstihdam

	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çırak/Stajyer
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	48%	7%	38%	7%
Elektrikli teçhizat imalatı	24%	17%	47%	12%
Toplam	25%	17%	46%	12%

Tablo-1'e göre üretim işlerinde çalışanların yüzdesi elektrikli teçhizat imalatı sektöründe daha yüksektir.

Şekil-6'da firmaların 2014 yılına göre 2015 yılı istihdam değişimleri verilmiştir.

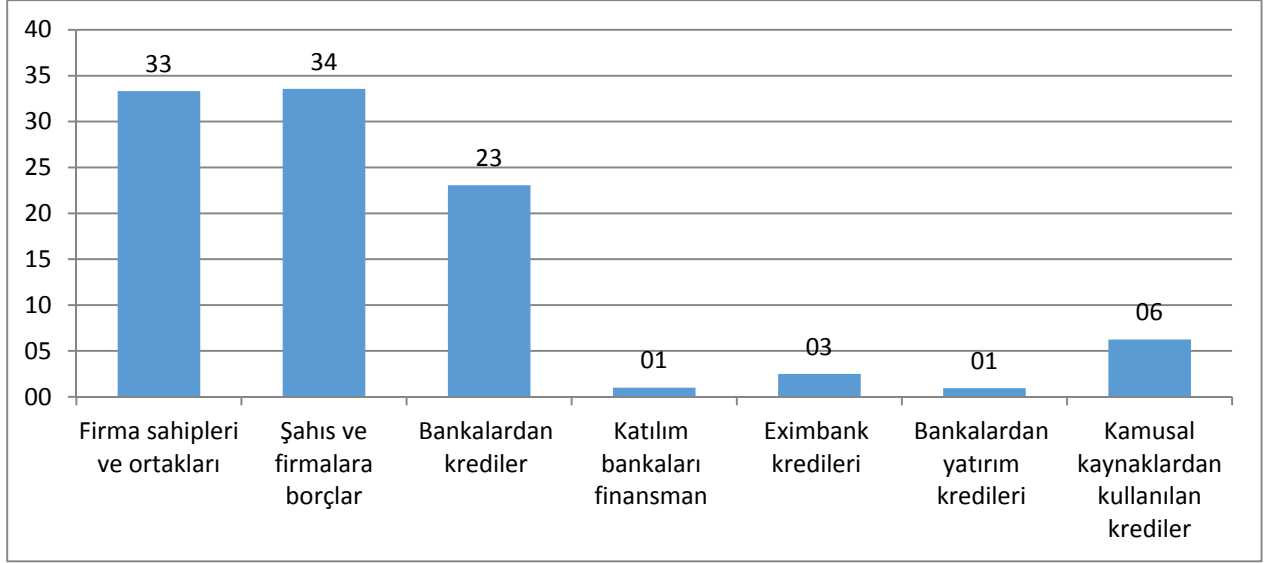
Şekil-6'ya göre her iki sektörden firmaların %47'si çalışan sayılarının değişmediğini, %43'ü arttığını, %5'i çok arttığını ve %5'i de oldukça azaldığını bildirmişlerdir. İki sektöre ayrı ayrı değerlendirilirse, elektrikli teçhizat imalatı sektöründe istihdamda artma %44 iken bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe %33'dür. Ayrıca bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe firmaların %67'si ve elektrikli teçhizat imalat sektöründe ise %44'ü çalışanlarının sayısının değişmediğini beyan etmiştir.

3.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımları incelendiğinde, her iki sektörden ankete katılan 22 firmadan sermaye yapılarına bakıldığında 18 firmanın sermayesinin %100'ünün özel hukuk hükümlerine tabi kişilere, 1 firmanın ise %100'ünün gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara ait olduğunu söylemek mümkündür. 2 firmanın sermayesi ise, hem gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara hem de özel hukuk hükümlerine tabi kişilere aittir. 1 firma sermaye yapısı hakkında bilgi vermemiştir. Ayrıca yabancı sermayeli ve kamu sermayeli hiçbir firma bulunmamaktadır. Her iki sektör ayrı ayrı incelendiğinde, bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe faaliyet gösteren 3 firmadan 2 firmanın sermayesinin %100'ü özel hukuk hükümlerine tabi kişilere aittir, hem gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara hem de özel hukuk hükümlerine tabi kişilere aittir. Elektrikli teçhizat imalat sektöründe ise, 18 firmanın 16'sının sermayesinin tamamı özel hukuk hükümlerine tabi kişilere, 1'nin sermayesinin tamamı gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara ve 1 tanesinin ise hem gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara hem de özel hukuk hükümlerine tabi kişilere aittir.

Şekil-7'de firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına ilişkin bilgiler verilmiştir.

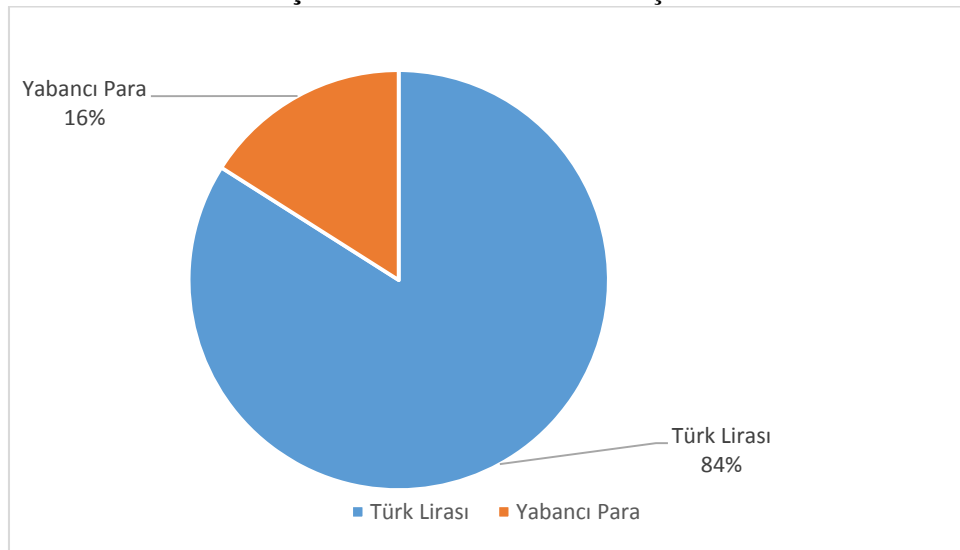
Şekil- 7: Borç-Kredi Yapısı

Şekil-7'de görüldüğü gibi, borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvurulan borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar, firma sahip/ortakları ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri ve kamu kaynaklı krediler de kullanılan kaynaklar arasında olup, oranları düşüktür. Elektrikli teçhizat imalatı sektöründe bütün borç/kredi kaynakları kullanılmakta olup, bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe ise kamu kaynaklı krediler kullanılmamaktadır. Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektöründe firma sahip/ortaklarına olan borçlar %36'lık payla şahıs/firmalara olan borçların arkasından ikinci sırada yer almaktadır. Elektrikli teçhizat imalatı sektöründe ise %32'lik pay ile firma sahip/ortaklarına olan borçlar ilk sırada yer almaktadır.

Şekil-8'de para cinsine göre borçlar gösterilmektedir.

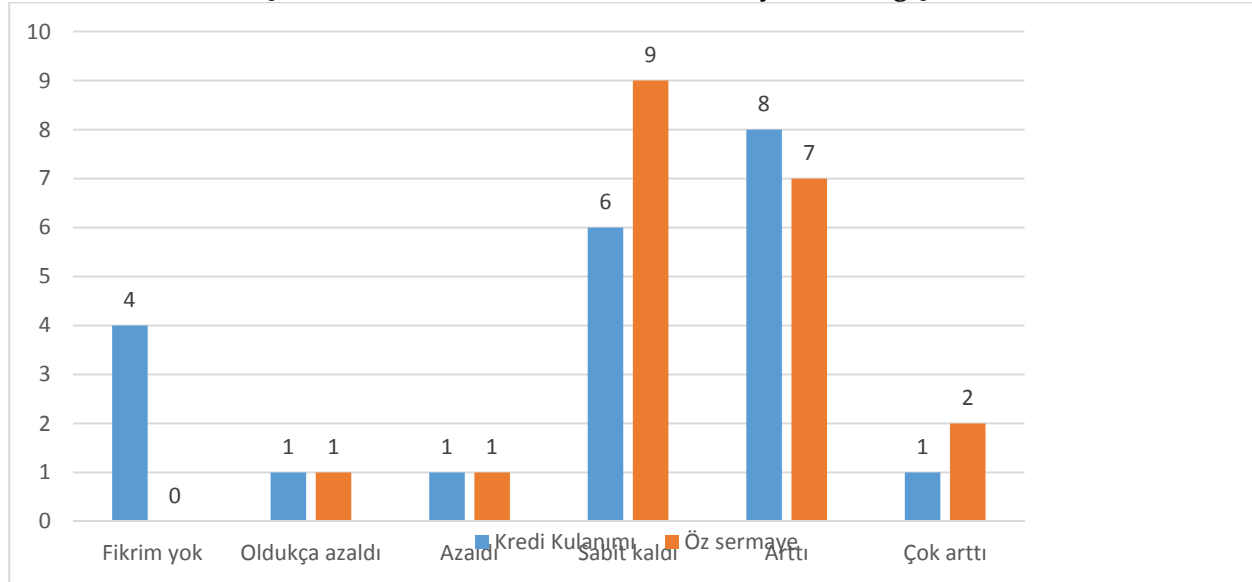
Şekil- 8: Para Cinsinden Borçlar

Şekil-8'e göre her iki sektörde birden ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %84'ünü döviz cinsinden borçlar %16'sını oluşturmaktadır. Elektrikli teçhizat imalat sektöründe döviz cinsinden borçlanma bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektörüne göre oldukça düşüktür.

Şekil-9'da firmaların 2015 yılının 2014 yılına göre kredi kullanımında ve öz sermayesindeki değişimleri gösterilmiştir.

Şekil- 9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

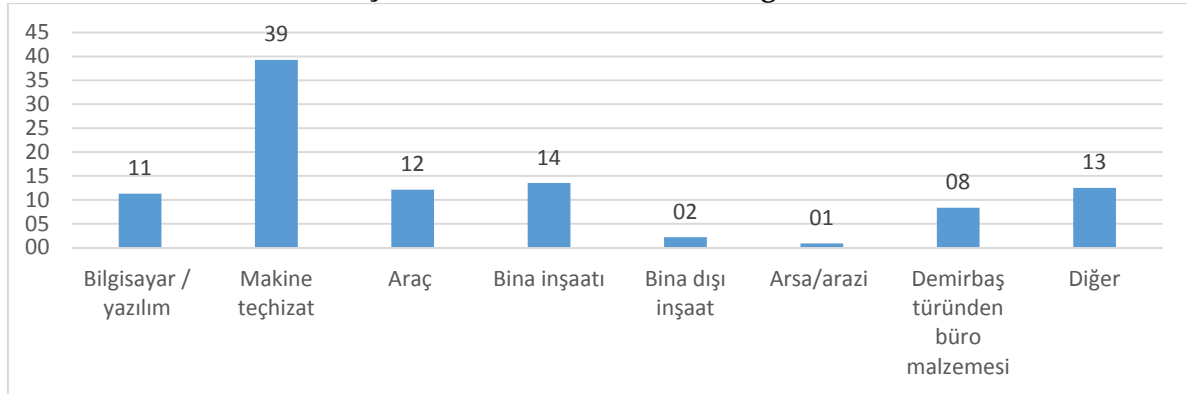
Şekil-9'a göre genel olarak firmalar öz sermaye ve kredi kullanımındaki değişimlerin sabit kaldığını ve arttığını beyan etmişlerdir.

3.4. Yatırım, Ar-Ge, Yenilik, Teknoloji

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 4 firma herhangi bir düzeyde yapmadıklarını belirtmiştir.

Şekil-10'da yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir.

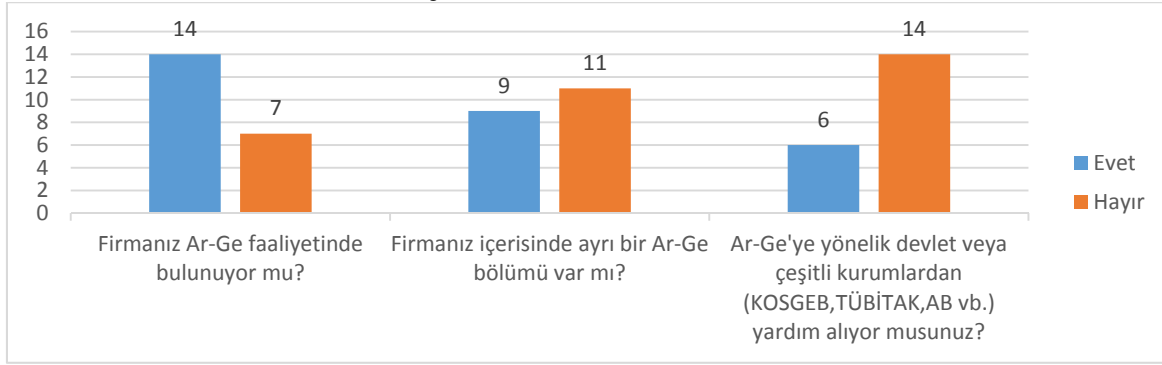
Şekil- 10: Yeni Yatırımların Dağılımı

Şekil-10'da her iki sektörde birden, yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir. Şekle göre, en çok yatırım makine ve teçhizatlara yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, diğer ve araç izlemektedir.

Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. İki sektörde toplam 10 firma söz konusu belge ve sertifikalara sahip olduğunu bildirmişlerdir. 5 belge ile en fazla belgeye sahip firma sayısı 1'dir.

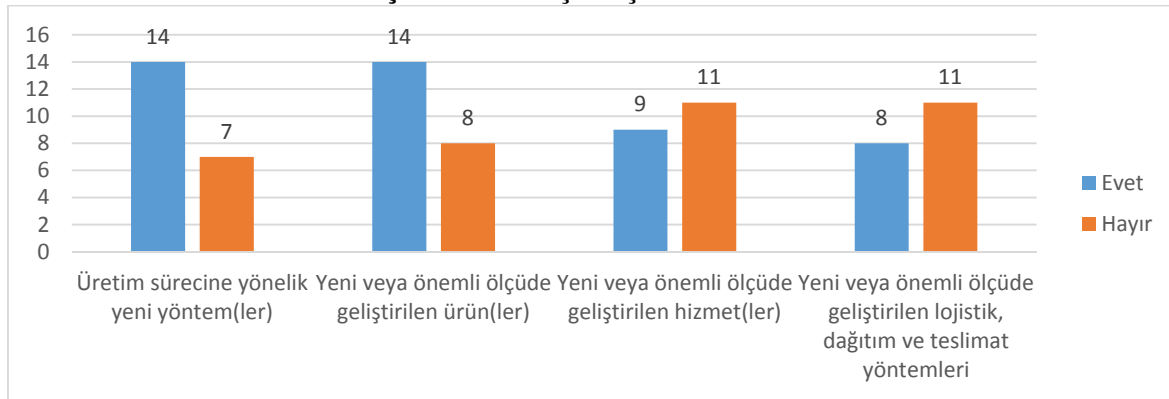
Şekil- 11: Yeni Yatırımlar

Şekil-11'den görüldüğü gibi, Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan firma sayısı 14 olup, firma içerisinde ayrı bir Ar-Ge departmanı bulunduran firma sayısı 9'dur. Ayrıca Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan firma sayısı 6'dır.

Bu Ar-Ge faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda Şekil-12 hazırlanmıştır.

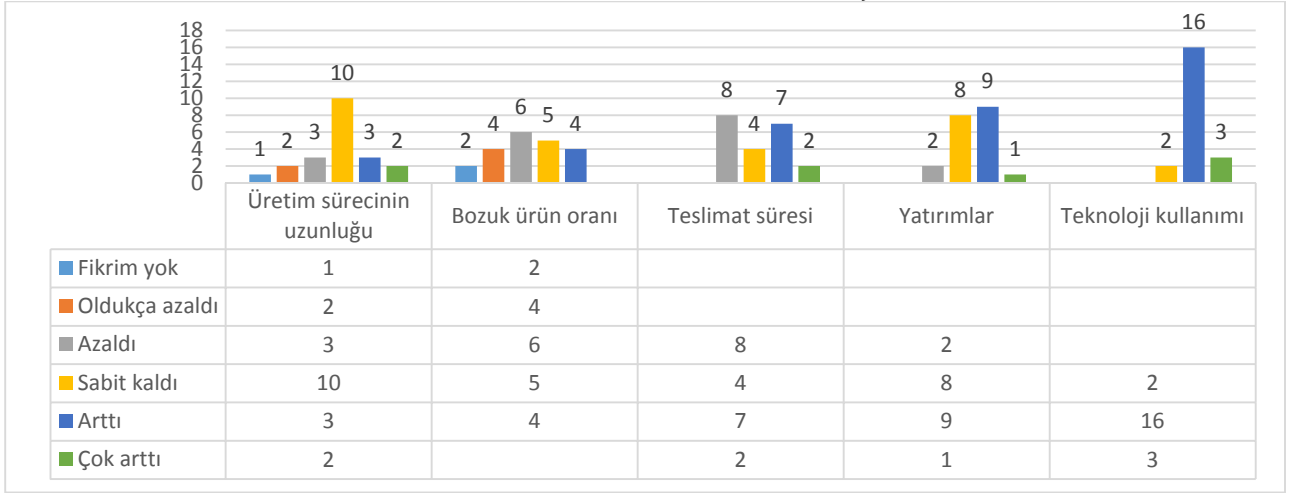
Şekil- 12: Gerçekleştirilen Ar-Ge

Şekil-12'den görüldüğü gibi, en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem(ler) ile yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürün(ler)dir.

Ankete katılan firmalara patenti olup olmadığı sorulmuş olup, 7 firma patenti olmadığını beyan etmiştir. Firmalardan yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istenmiş olup, alınan cevaplara göre Şekil-13 oluşturulmuştur.

Şekil- 13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

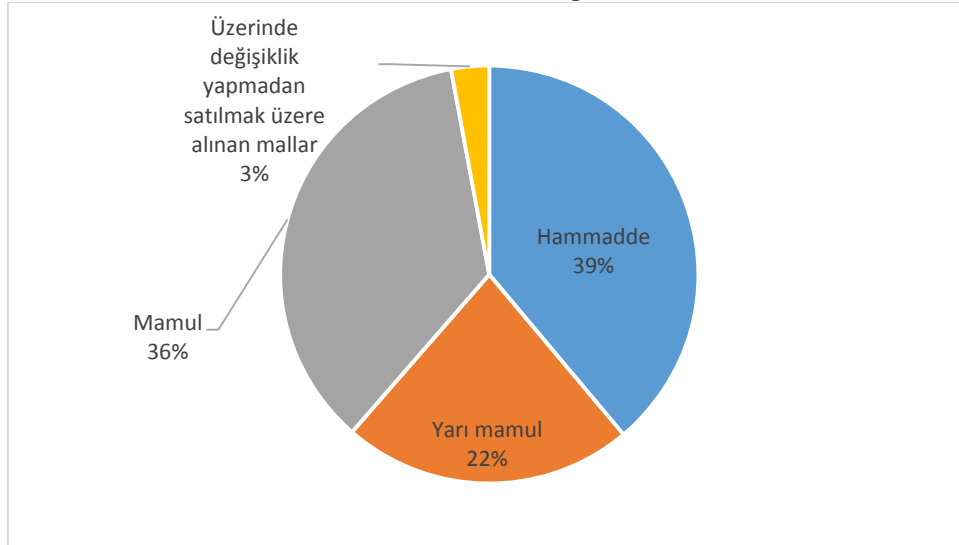

Şekil-13'e göre üretim süreci uzunluğunun değişmediğini beyan eden 10 firma bulunurken, 16 firma teknoloji kullanımının arttığını beyan etmiştir. Ayrıca 8 firma teslimat süresinin azaldığını, 6 firma bozuk ürün oranının azaldığını ve 9 firma yatırımlarının arttığını beyan etmiştir.

3.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Şekil-14'de sektördeki stok dağılımları gösterilmiştir.

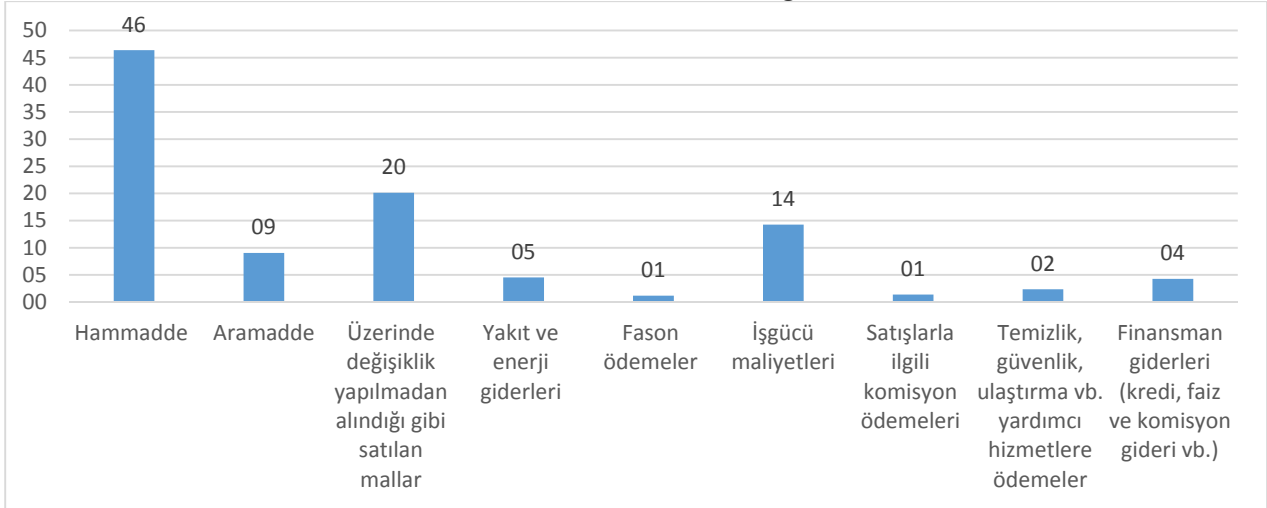
Şekil- 14: Stok Dağılımı

Şekil-14'e göre stoklardaki hammadde, mamul ve yarı mamul payları sırasıyla %39, %36 ve %22'dir.

Şekil-15'de satınalım/harcamaların toplam harcamalar içindeki payı gösterilmiştir.

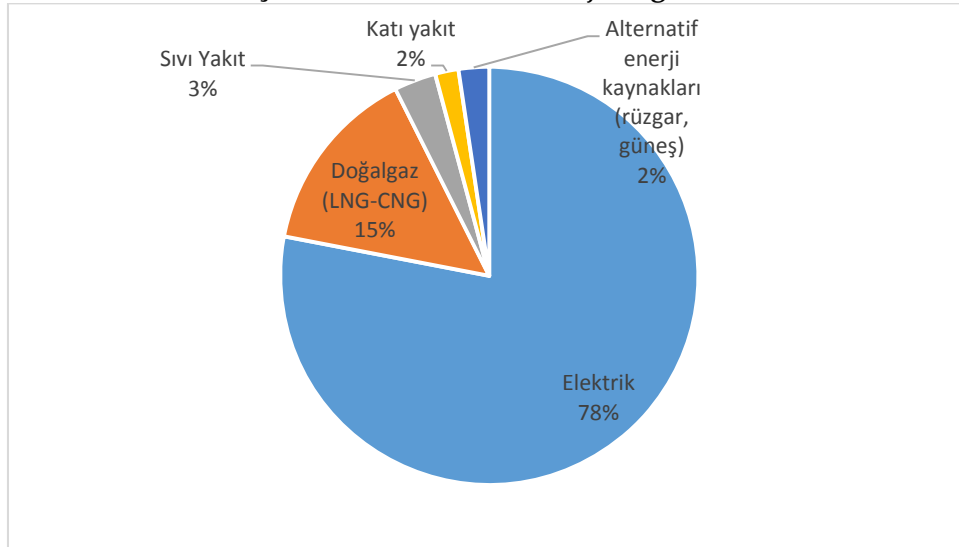
Şekil- 15: Satınalım/Harcama Dağılımı

Şekil-15'e göre toplam harcamalardaki en yüksek pay %46,4 ile hammadde alımlarına aittir. İkinci sırada ise üzerinde değişiklik yapılmadan alındığı gibi satılan mallar yer almaktadır.

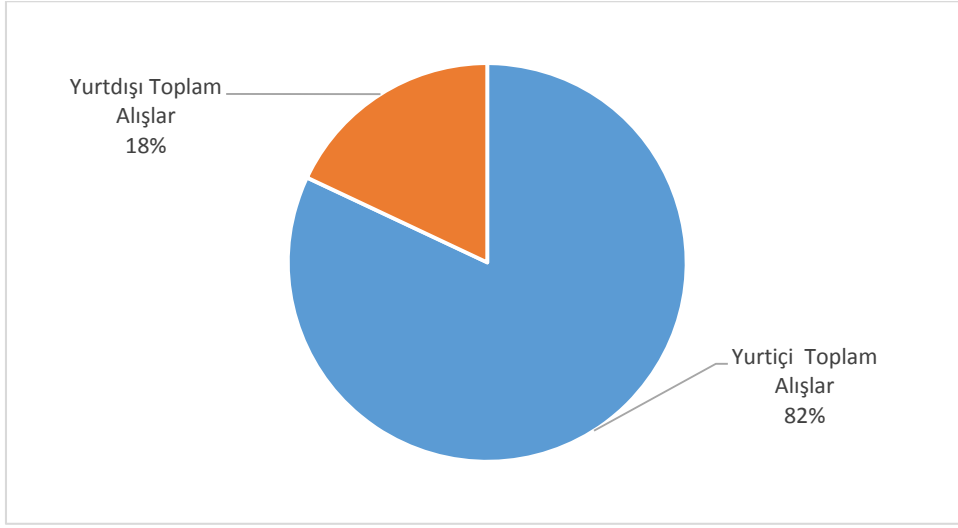
Şekil-16'da firmaların üretim sürecinde kullandıkları enerji türlerinin dağılımı gösterilmiştir.

Şekil- 16: Kullanılan Enerji Dağılımı

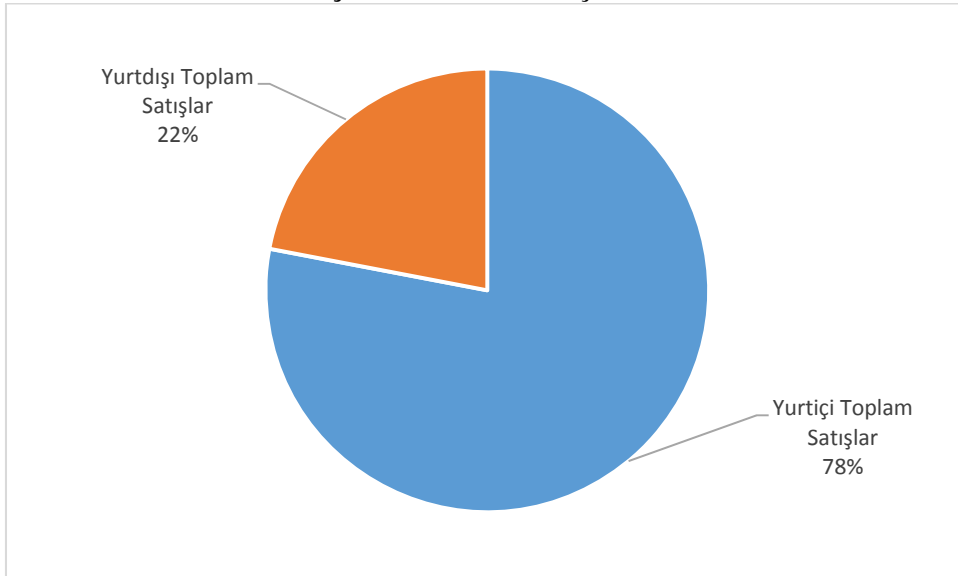

Şekil-16'ya göre üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrikten elde edilmektedir.

Üretim sürecinde kullanılan hammaddelerin menşei açısından firmaların değerlendirilmesi Şekil-17'de verilmiştir. Buna göre sektörde hammaddelerin %82'si yurtiçinden temin edilmektedir.

Şekil- 17: Hammadde Satın Alım Yeri

Şekil-18’de firmaların satış destinasyonları gösterilmiştir.

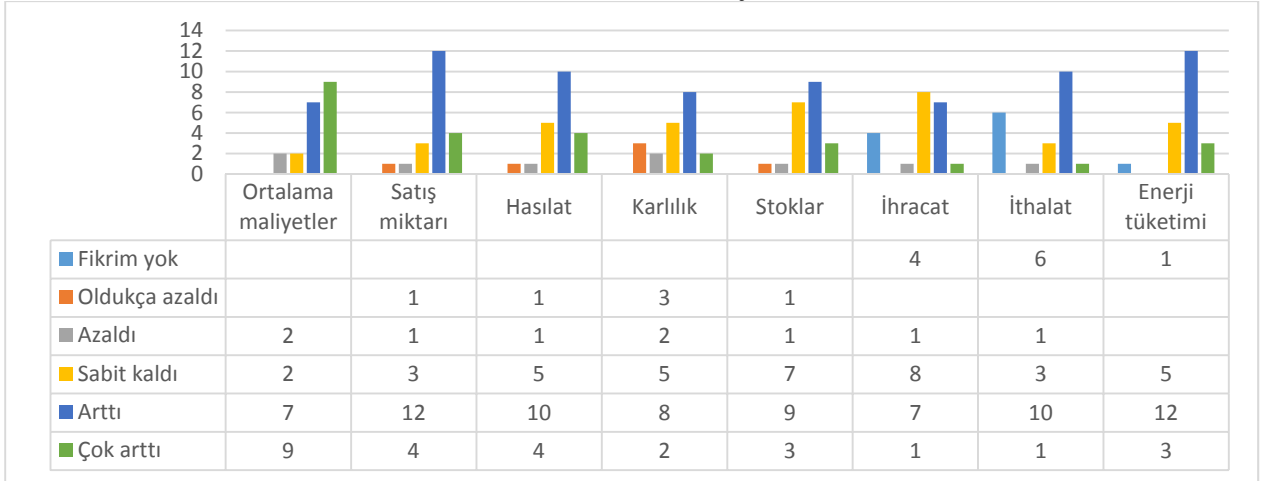
Şekil- 18: Ürün Satış Yeri

Şekil-18’e göre satışların %78’lik kısmını yurtiçi satışlar oluşturmaktadır.

Şekil-19’da firmaların bazı ekonomik göstergelerinin 2014 yılına göre değişimleri gösterilmiştir.

Şekil-19’a göre 9 firma ortalama maliyetlerin çok arttığını, 12 firma satış miktarının arttığını, 10 firma hasılatın arttığını, 8 firma karlılığın arttığını, 9 firma stokların arttığını, 8 firma ihracatın değişmediğini, 10 firma ithalatın arttığını ve 12 firma enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir.

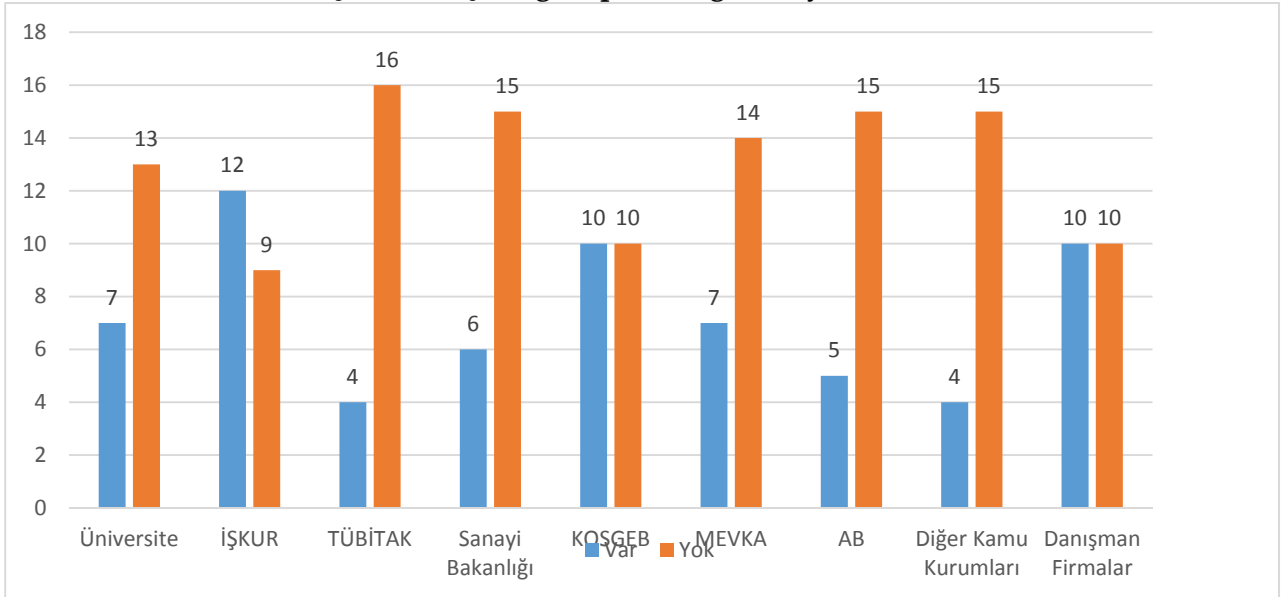
Şekil- 19: Ekonomik Faaliyetler

3.6. İşbirlikleri

Şekil-20’de firmaların işbirliği içinde olduğu kurumlar verilmiştir.

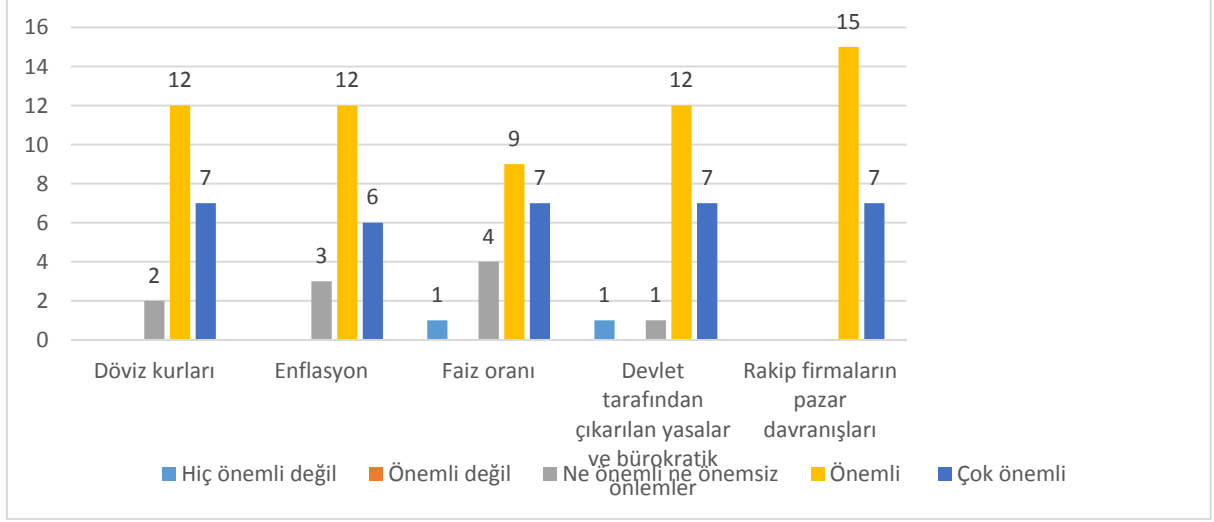
Şekil- 20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

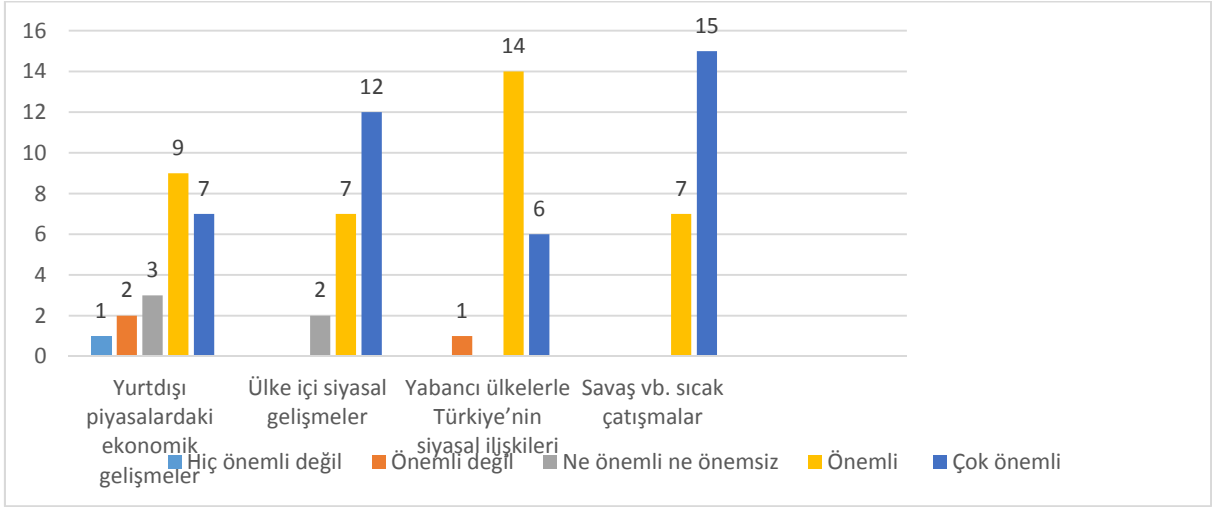
Şekil-20’ye göre en çok işbirliği yapılan kurumlar sırasıyla İŞKUR, KOSGEB ve danışman firmalardır.

3.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

Şekil-21 ve Şekil-22 firmaların ekonomik ve politik gelişmelere ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur.

Şekil- 21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Şekil-21'e göre, döviz kurları, enflasyon, faiz oranı, devlet tarafından çıkarılan yasalar ve bürokratik önlemler ile rakip firmaların pazar davranışları firmaların çoğunun faaliyetlerini etkileyen önemli unsurlardır.

Şekil- 22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Şekil-22'ye göre, çoğu firma için yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeler ve yabancı ülkelerle Türkiye'nin siyasal ilişkileri önemli bir değişken iken, ülke içi siyasal gelişmeler ile savaş vb. sıcak çatışmalar çok önemli değişkendir.

4.Sonuç

Bu çalışmada Konya İmalat Sanayii kapsamında Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı Sektörü ile Elektrikli Teçhizat İmalatı Sektörlerinde faaliyet gösteren işletmeler yapısal açıdan analiz edilmiştir. Analizlerde hali hazırda faaliyet gösteren 35 işletmeden 22 tanesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Bu sektörlerdeki firmaların yarısından fazlası limited şirket olarak organize olmuştur. 22 firmanın toplam istihdamı 2267 olup, firma başı ortalama istihdam 103'tür. Firmalar çoğunlukla 0-

49 arası kişi istihdam etmektedir. Ayrıca istihdamın %86'sını erkekler oluşturmaktadır. Çalışanların %46'sı üretim işlerinde, %25'i büro işlerinde, %17'si temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %12'si çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır. Hasılatları hakkında bilgi veren firmaların büyük bölümü 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat elde ettiğini bildirmiştir.

Borç/kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar, firma sahip/ortakları ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Bu kredi/borçların %84'ü yerli para cinsindedir.

Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan firma sayısı 14 olup, firma içerisinde ayrı bir Ar-Ge departmanı bulunduran firma sayısı 9'dur. Ayrıca Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan firma sayısı 6'dır. Sektörde yapılan yatırımların büyük bir bölümü yatırım makine ve teçhizatları yapılmıştır.

Firmaların harcamaları dikkate alındığında en yüksek pay hammadde alımlarına ait olup, bu alımların %82'sini yurtiçinden temin edilmektedir. Firmaların kullandığı enerjinin %78'ini elektrik enerjisi oluşturmaktadır. Firmaların satışlarının %78'ini yurtiçi satışlar oluşturmaktadır.

Firmalarının ekonomik faaliyetlerinin 2014 yılına göre değişimleri sorulmuş olup, 9 firma ortalama maliyetlerin çok arttığını, 12 firma satış miktarının arttığını, 10 firma hasılatın arttığını, 8 firma karlılığın arttığını, 9 firma stokların arttığını, 8 firma ihracatın değişmediğini, 10 firma ithalatın arttığını ve 12 firma enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen ekonomik ve politik değişimlerin firmalar açısından önemli ve çok önemli değişkenler olarak algılanmaktadır.

Ele alınan sektörler bazında Konya'da küçük ve orta ölçekli firmalar bulunmaktadır. Sektörde istihdam sayısının düşük olduğu görülmekte olup, istihdamı artırmak amacıyla en çok işbirliği yapılan İŞKUR, KOSGEB ve danışman firmalar ile projeler oluşturulması gerekmektedir. Bu sektörün yurtdışı payının artırılması gerekmektedir. Bunun için sektörde yenilik ve Ar-Ge faaliyetlerine önem vererek, teknoloji düzeyinin artırılması zorunludur. Ayrıca üretim sürecinde kullandıkları elektrik enerjisini yerini alacak alternatif kaynaklarını kullanmaları gerekmektedir. Alternatif enerji kaynakları enerji maliyetlerini düşürerek ortalama maliyetlerin düşmesine neden olabilmektedir. Firmaların ekonomik faaliyetlerinde devam edebilmeleri için ülkenin ekonomik ve politik konjonktürünün istikrarlı olması gerekmektedir.

Kaynakça

İSO (İstanbul Sanayi Odası) (2014). Elektrikli Teçhizat İmalatı Sanayi. [www.iso.org.tr/ file/Elektrik_Raporu-384.pdf](http://www.iso.org.tr/file/Elektrik_Raporu-384.pdf), (24.09.2016).

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Elektrikli Makinalar Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu. www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3422/oik574.pdf, (24.09.2016).

KSO (Konya Sanayi Odası) (2013). Konya Sanayi Odası'na Kayıtlı Faal Üyelerin TOBB Tarafından Belirlenen Nace Kodları ve Meslek Komiteleri Listesi. <http://www.kso.org.tr/haberres/konya-sanayi-odasi.pdf>, (24.09.2016).

SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) (2016a). Elektrikli Teçhizat İmalatı. <http://ticaret.satso.org.tr/nace/1024/27-elektrikli-techizat-imalati.aspx>, (24.09.2016).

SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) (2016b). Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı. <http://ticaret.satso.org.tr/nace/953/26-bilgisayarlarin-elektronik-ve-optik-urunlerin-imalati.aspx>, (24.09.2016).

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2016) Dış Ticaret İstatistikleri. [http://www.tuik.gov.tr/ PreTablo.do?alt_id=1046](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046), (24.10.2016).

Tarım Alet ve Makineleri

Doç. Dr. Mehmet MUCUK
Arş. Gör. Ayşen EDİRNELİGİL

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Tarımsal faaliyetler, ekonomik büyüme ve gelişme açısından merkezi bir konum üstlenmektedir. Tarım alanında elde edilen gelirler, diğer sektörlerin gelişimi için ciddi bir kaynak oluşturmaktadır; iktisadi alanda bir değişim ve dönüşümün ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Nitekim Sanayi Devrimini gerçekleştiren başta İngiltere olmak üzere diğer tüm gelişmiş ülkelerin kalkınma sürecinde tarım, belirgin bir rol oynamıştır. Tarımsal gelirlerin artması ve daha fazla pozitif dışsallık yaratabilmesi ise etkinliğin ve verimliliğin yükseltilmesine bağlıdır. Tarımsal faaliyetlerdeki etkinlik ve verimliliğin artırabilmesi bakımından da teknoloji vazgeçilemez bir unsurdur.

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmelere bağlı olarak tarım alanında kullanılan alet ve makineler her geçen gün çeşitlenmekte ve daha gelişmiş bir yapıya kavuşturulmaktadır. Dolayısıyla bu alet ve makinelerin üretimini yapan firmaların da bu değişikliklere göre kendi üretim yapılarını modernize etmeleri gerekmektedir.

2. Sektörün Dünya Geneline Gelişimi

Dünya ekonomisi tarihinde tarım, ilk aşamada ortaya çıkan ve diğer sektörlerin gelişimine kadar da yüzyıllar boyu ağırlığını koruyan bir alan olmuştur. Bu alanda endüstrileşmenin başlaması ise 19. yüzyılda Britanya ve Birleşik Devletler'de meydana gelmiştir. O döneme kadar yerel yerleşim birimlerindeki demirciler tarafından üretilen orak ve pulluk gibi geleneksel tarım aletleri, 1840'lı yıllardan itibaren bazı atölyelerde seri olarak üretilmeye başlanmıştır.

Tarımsal mekanizasyon araçları üretiminde en belirgin gelişmeler, 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Dönemin başlarında benzinli traktör imalatı yapılmasına rağmen; bu dönemde geliştirilen araçlar, küçük ölçekli çiftçiler açısından oldukça büyük, ağır ve maliyetli olmuştur. Ancak zaman içerisinde üretim maliyetlerinin düşmesi, teknolojinin gelişmesi ve talep yapısının değişmesine bağlı olarak bu araçlar, nicelik ve nitelik bakımından büyük bir değişim ve dönüşüm göstermiştir.

Günümüzde tarımsal alet ve makinelerin gerek üretimi gerekse kullanımı, gelişmiş ülkelerin tekelden çıkararak dünya geneline yayılma göstermiştir. Ancak ülkeler arasındaki teknik, ticari ve ekonomik sınırların ortadan kalktığı küreselleşme sürecinde firmalar, oldukça ağır rekabet koşulları altında çalışmalarını sürdürmektedirler. Tarım alet ve makineleri üretimini gerçekleştiren firmalar da bu koşullar altında faaliyetler yürüterek varlıklarını koruma mücadelesi vermektedirler. Çünkü geleneksel aletlerin kullanımı dünya geneline her geçen gün azaldığı için gelişmiş üretim araçlarına olan talep giderek artış kaydetmektedir. Bu durum tarımsal mekanizasyon araçlarının üretimini yapan firmaların, kendilerini geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Tarımsal mekanizasyon araçları, "tarımsal üretimde işgücü verimliliğini artıran, maliyetleri düşüren, modern üretim teknolojilerinin kullanılmasını ve işlemlerin zamanında agroteknik ihtiyaçlara uygun şekilde yapılmasını sağlayarak ürün kalitesini ve verimini artıran önemli bir

tarımsal üretim girdileri grubunu oluşturmaktadır. Tarımda kullanılan alet ve makine ile traktörlerin Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon Numaralarına (GTIP) göre sınıflandırılması aşağıda verilmiştir” (Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, 2016):

Tablo 1: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon Numaralarına Göre Tarımsal Makinelerin Sınıflandırılması

ÜRÜNLER
Tarım Traktörleri
Motokültörler
Traktörler (Lastik Tekerli)
Römork ve Yarı Römorklar
Toprak İşleme Alet ve Makineleri
Pulluklar
Diskli Tırmıklar (Diskarolar)
Diğer Tırmıklar, Kültivatörler, Ot Ayıklama ve Çapalama Makineleri
Tarla ve Bahçe Tarımına Ait Diğer Makine ve Cihazlar
Ekim Dikim ve Gübreleme Makineleri
Tohum Ekme, Fidan Dikme, Fide Söküp Dikme Makineleri
Gubre Yayma-Saçma Makineleri
Hasat ve Harman Makineleri
Motorlu Çim Bıçma Makineleri
Diğer Çim Bıçma Makineleri
Çayır Bıçma Makineleri-Traktöre Takılan Kesme Çubukları Dahil
Ot Hazırlama Makine ve Cihazları
Ot ve Samanı Demet veya Balya Yapan Makineler
Kombine Biçerdöverler (Hasat-Harman Makineleri)
Diğer Harman Makine ve Cihazları
Kök ve Yumru Sökme Makineleri
Diğer Hasat Makineleri
Yumurta, Meyve ve Ürünleri Ayırma, Temizleme Makine ve Cihazları
Hayvancılık Makineleri
Süt Sağma Makineleri
Hayvan Yemlerini Hazırlamaya Mahsus Makine ve Cihazlar
Civciv Çıkartma ve Büyütmeye Mahsus Makine ve Cihazlar
Kümes Hayvancılığına Mahsus Diğer Makine ve Cihazlar
Tarla, Bahçe Ormanlık, Arıcılık İçin Diğer Makine ve Cihazlar
Zirai Mücadele Makineleri
Tarla, Bahçe Ziraatına Mahsus Pulverizatörler
Tarım Alet ve Makineleri Aksam ve Parçaları
Tarım makineleri için bıçak ve kesici ağızlar
Tarla ve Bahçe, Ormanlıkta Kullanılan Makinelerin Aks. ve Parçaları
Hasat Makinelerine ait Aksam ve Parçaları
Sütçülükte Kullanılan Makine ve Cihazların Aksam ve Parçaları
Kümes Hayvancılığı/Civciv Çıkarma Makinelerinin Aksam ve Parçaları
Diğer Tarla, Bahçe, Kümes vb. Makine ve Cihazlarının Aksam ve Parçaları

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-226379>

Tarımsal mekanizasyon araçlarının sınıflandırılması aynı zamanda ülkelere göre değişim gösterebilmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) İstatistik Ofisi tarafından belirlenen Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına göre tarım alet ve makinelerinin sınıflandırılması ise aşağıda verilmiştir (Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, 2016):

Tablo 2: Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına Göre Tarımsal Makinelerin Sınıflandırılması-

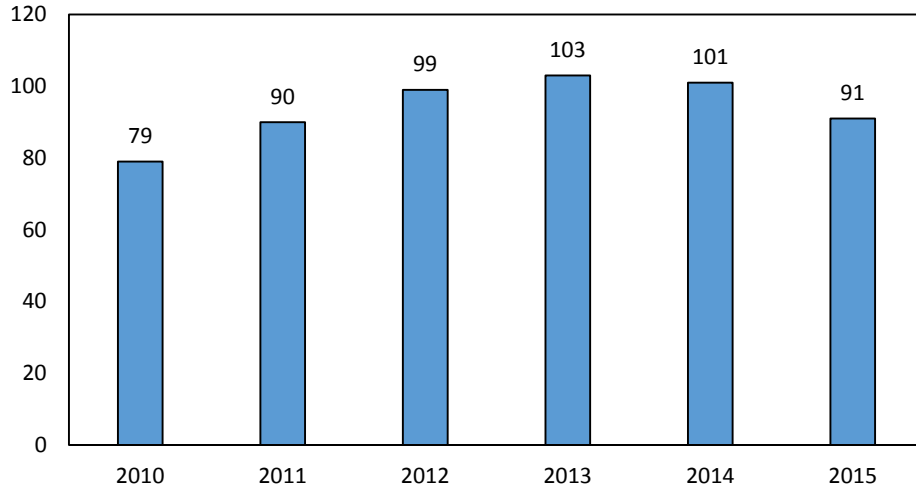
S1

Pulluklar
Ekim, Dikim, Gübreleme Makine ve Cihazları
Diskli Tırmık, Kültivatör, Toprak Frezeleri, Çapa Makineleri vb.
Diğer Tarla, Bahçe ve Ormanlıkta Kullanılan Makine ve Cihazlar
721.1 Faslındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları
Çım Biçme Makine ve Cihazları
Biçerdöverler, Hasat ve Harman Makineleri
Çayır Biçme, Ot ve Saman Balyalama, Kok ve Yumru Sökme Makineleri
Yumurta, Meyve vb. Ürünleri Ayırma ve Temizleme Makine ve Cihazları
Tohum, Hububat ve Bakliyat Ayırma ve Temizleme Makine ve Cihazları
721.2 Faslındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları
Süt Sağma Makineleri
Sütçülükte Kullanılan Makine ve Cihazlar
721.3 Faslındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları
Şarap ve Meyve Suları İçin Pres, Makine ve Cihazlar
Kümes Hayvancılığına Ait Makine ve Cihazlar
Hayvan Yemi Hazırlama, Hububat ve Bakliyat İşleme Makine ve Cihazları
721.91 Faslındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları
721.95 ve 721.96 Faslındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları
Motokültörler
Tarım ve Ormanlıkta Kullanılan Traktörler
Tarımda Kullanılan Kendinden Yuklemeli ve Boşaltmalı Römork ve Yarı Römorklar

Kaynak: <https://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcs.asp?Cl=14&Lg=1&Co=7>

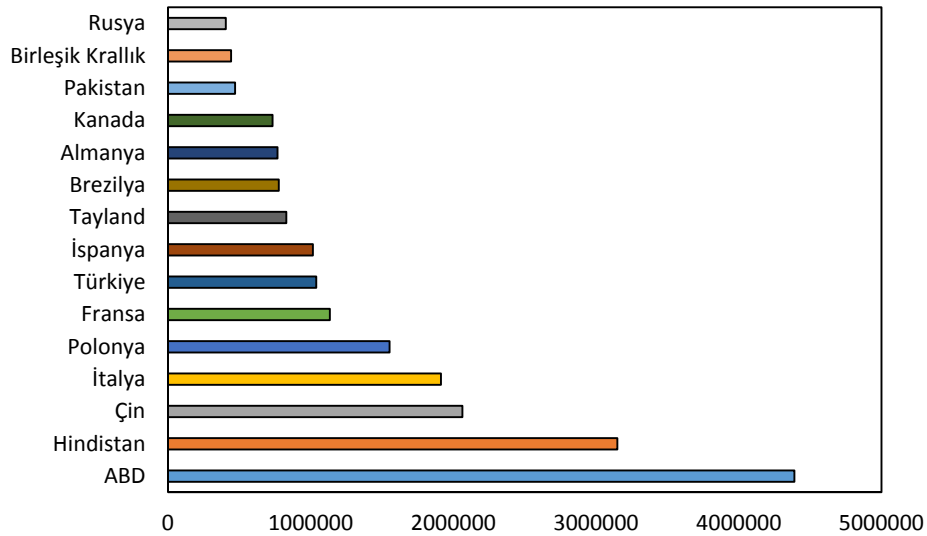
Dünya genelinde üretilen tarım alet ve makinelerinin değeri, zaman içerisinde belirgin bir artış kaydederek günümüzde yaklaşık 100 milyar Euro düzeylerine kadar ulaşmıştır (www.statista.com/statistics/642460/agricultural-equipment-world-production/ 10.04.2017).

Grafik 1. Dünya Genelinde Üretilen Tarım Alet ve Makinelerinin Toplam Değeri (Milyar Euro)

Tarımsal mekanizasyon araçları içerisinde en temel unsur; traktördür. Dünya Bankası'nın 2007 yılına ait verilerine göre traktör (bahçe traktörü hariç) kullanımı açısından ilk 15 sıradaki ülke şu şekildedir (Dünya Bankası, 2017):

Grafik 2. Traktör Kullanımında İlk 15 Ülke (2007)

3. Türkiye'de Tarımsal Alet ve Makineler

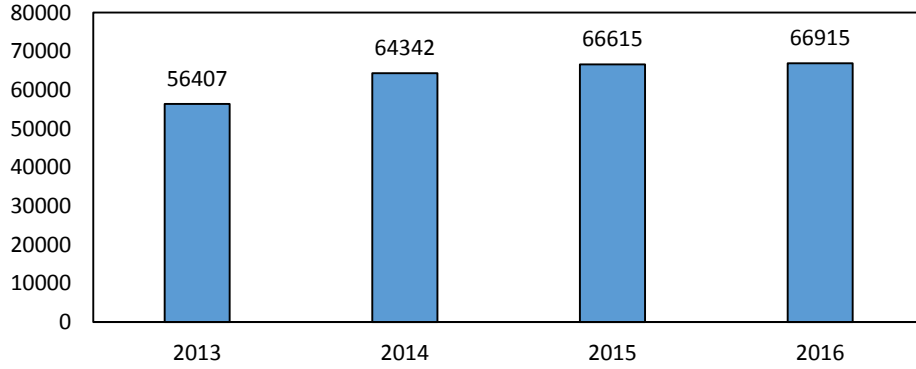
Türkiye'de tarım alet ve makineleri sektöründe yaklaşık 130 farklı alet ve makine üretimi yapılmaktadır. Türk alet ve tarım makineleri imalat sanayisinin ürün yelpazesi içinde yer alan ürünler genel olarak şu şekilde sıralanabilir (Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, 2016):

- Tarım traktörleri
- Biçerdöverler
- Tek-akslı motorlu çapalar (motokültörler)
- Motorlu biçme makineleri
- Toprak işleme ve tohum yatağı hazırlama makine ve ekipmanı
- Ekim, dikim makine ve ekipmanı

- Gübreleme makineleri
- Bitki koruma ve sulama için araç ve donanımlar
- Hasat makineleri ve ekipmanı
- Ürün harmanlama, kurutma, savurma, temizleme, sınıflandırma, işleme için makine ve ekipmanı
- Hayvancılık için makine ve ekipmanlar ve tarla ve bahçe üretimi için diğer makine ve ekipmanı

Grafik 3, Türkiye’de traktör üretiminin gelişimini göstermektedir.

Grafik 3. Türkiye’de Traktör Üretimi (2013-2016)

4. Konya’da Tarımsal Alet ve Makineler

Gelişmiş ve gelişmekte olan sanayi kolları ve tarımsal üretimdeki ekonomik ağırlığı ile Konya, Türkiye’nin önemli merkezlerinden biri konumundadır (Özkul vd., 2014: 312). Yaklaşık 2,27 milyon hektarlık tarım alanı sayesinde ülke tarım alanlarının %9,5’ine Konya tek başına sahiptir. Konya Ovası projesi’nin tam olarak hayata geçirilmesi ile bu alanların daha da genişlemesi mümkün hale gelecektir (KTO, 2014: 73). Ancak Konya sadece tarımsal üretimde değil; tarımsal mekanizasyon araçlarının gerek kullanımı gerekse üretiminde de belirgin bir rol edinmektedir.

Ekonomik kalkınma bakımından merkezi bir konuma sahip olan ve diğer sektörlerin gelişimine de önemli ölçüde destek sunan tarımsal faaliyetler, makineleşme süreci ile birlikte çok daha farklı bir boyuta evrilmiştir. Makineleşme sürecinde niceliksel ve niteliksel açıdan yaşanacak gelişmeler, hem bu alanın hem de diğer sektörlerin ilerlemesine daha fazla katkı sunacaktır.

2002-2014 döneminde tarımsal alet ve makinelerin kullanımında yaşanan gelişmeler şu şekilde özetlenebilir:

- Pulluk kullanımı Türkiye genelinde %2,7 oranında artarken; Konya’daki artış oranı %5 olarak gerçekleşmiştir. Böylece pulluk kullanımında Konya’nın ülke genelindeki payı %5,1’den %5,2’ye çıkmıştır.
- Ekim Makinesi kullanımı Türkiye genelinde %32 oranında artarken; Konya’daki artış oranı %40 olarak gerçekleşmiştir. Böylece ekim makinesi kullanımında Konya’nın ülke genelindeki payı %9,2’den %9,9’a çıkmıştır.
- Gübre Dağıtma Makinesi kullanımı Türkiye genelinde %29 oranında artarken; Konya’daki artış oranı %34 olarak gerçekleşmiştir. Böylece gübre dağıtma makinesi kullanımında Konya’nın ülke genelindeki payı %8,6’dan %8,9’a çıkmıştır.

- Su pompası kullanımı Türkiye genelinde %27 oranında artarken; Konya'daki artış oranı %45 olarak gerçekleşmiştir. Böylece su pompası kullanımında Konya'nın ülke genelindeki payı %6,2'den %7,1'e çıkmıştır.

- Sabit Süt Sağım Makinesi kullanımı Türkiye genelinde %68 oranında artarken; Konya'daki artış oranı %678 olarak gerçekleşmiştir. Böylece sabit süt sağım makinesi kullanımında Konya'nın ülke genelindeki payı %1,4'den %6,5'e çıkmıştır.

- Seyyar Süt Sağım Makinesi kullanımı Türkiye genelinde %175 oranında artarken; Konya'daki artış oranı %295 olarak gerçekleşmiştir. Böylece seyyar süt sağım makinesi kullanımında Konya'nın ülke genelindeki payı %5'den %7,2'ye çıkmıştır.

- Biçerdöver kullanımı Türkiye genelinde %38 oranında artarken; Konya'daki artış oranı %77 olarak gerçekleşmiştir. Böylece biçerdöver kullanımında Konya'nın ülke genelindeki payı %8,8'den %11,2'ye çıkmıştır.

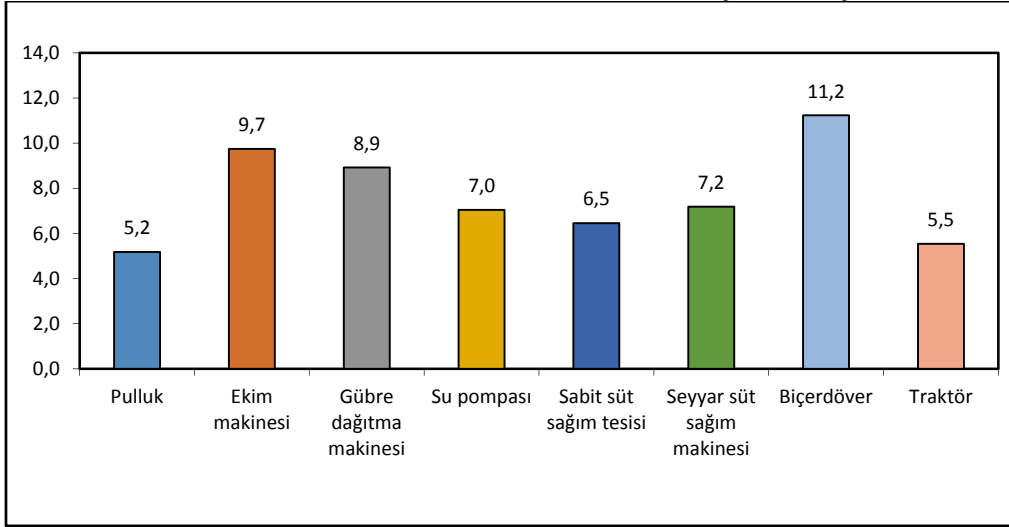
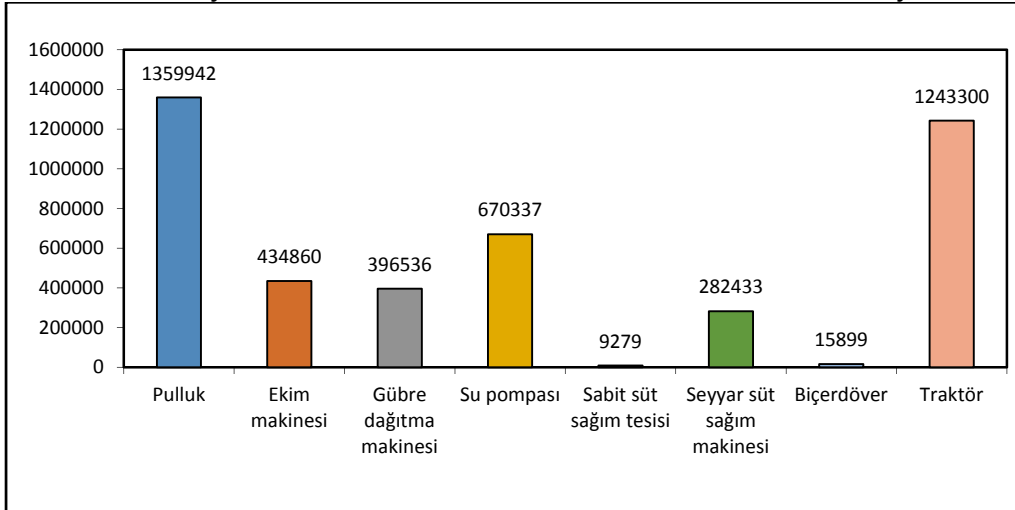
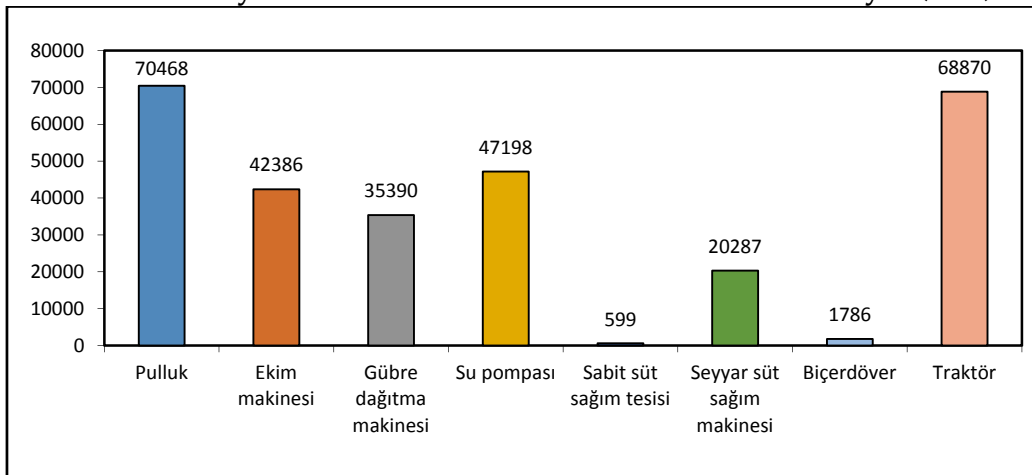
- Traktör kullanımı Türkiye genelinde %28 oranında artarken; Konya'daki artış oranı %54 olarak gerçekleşmiştir. Böylece traktör kullanımında Konya'nın ülke genelindeki payı %4,6'dan %5,5'e çıkmıştır.

2013-2014 döneminde ise Konya'da ekim makinesi hariç diğer tarımsal alet ve makinelerin kullanımı artış göstermiştir.

Tablo 3: Konya'da Tarımsal Alet ve Makine Kullanımı

	Pulluk	Ekim ma- kinesi	Gübre dağıtma makinesi	Su pompa- sı	Sabit süt sağım tesisi	Seyyar süt sağım ma- kinesi	Bıçerdöver	Traktör
TÜRKİYE								
2002	1 324 055	328 560	307 294	527 343	5 522	102 616	11 539	970 083
2003	1 347 644	338 101	316 377	533 760	5 618	109 728	11 721	997 620
2004	1 346 607	344 464	322 280	546 325	5 637	121 534	11 519	1 009 065
2005	1 354 383	343 200	328 515	554 672	5 571	130 087	11 811	1 022 365
2006	1 373 770	351 400	336 411	561 247	5 763	150 049	12 359	1 037 383
2007	1 365 260	357 851	341 399	580 422	5 749	164 051	12 775	1 056 128
2008	1 366 316	367 491	348 438	596 299	6 216	177 630	13 084	1 070 746
2009	1 363 295	376 292	357 196	591 886	6 714	187 123	13 360	1 073 538
2010	1 364 033	392 751	369 063	607 490	7 280	208 457	13 799	1 096 683
2011	1 367 902	406 400	374 279	619 481	7 959	225 937	14 313	1 125 001
2012	1 382 273	420 600	387 668	632 484	7 336	254 348	14 813	1 178 253
2013	1 375 885	428 564	392 833	644 079	8 182	268 164	15 486	1 213 560
2014	1 359 942	434 860	396 536	670 337	9 279	282 433	15 899	1 243 300
KONYA								
2002	66 868	30 291	26 330	32 600	77	5 132	1 011	44 623
2003	67 030	30 722	26 887	32 941	74	5 469	1 009	44 963
2004	67 119	30 851	27 048	33 118	75	5 602	1 013	45 206
2005	68 330	31 619	27 778	33 385	83	6 024	1 043	45 766
2006	70 417	32 167	28 265	33 721	97	6 472	1 080	46 653
2007	67 818	33 260	28 684	35 958	105	8 497	1 111	47 543
2008	70 199	37 373	30 064	41 299	131	9 092	1 127	49 473
2009	69 442	38 890	30 483	40 857	155	10 249	1 268	50 084
2010	68 807	40 707	31 322	42 716	214	13 633	1 305	51 382
2011	68 978	41 451	31 511	42 836	375	14 091	1 327	52 285
2012	69 215	41 914	34 484	44 926	440	19 704	1 457	53 832
2013	69 999	42 398	35 020	46 253	543	20 119	1 733	66 719
2014	70 468	42 386	35 390	47 198	599	20 287	1 786	68 870
KONYA/TÜRKİYE (%)								
2002	5,1	9,2	8,6	6,2	1,4	5,0	8,8	4,6
2003	5,0	9,1	8,5	6,2	1,3	5,0	8,6	4,5
2004	5,0	9,0	8,4	6,1	1,3	4,6	8,8	4,5
2005	5,0	9,2	8,5	6,0	1,5	4,6	8,8	4,5
2006	5,1	9,2	8,4	6,0	1,7	4,3	8,7	4,5
2007	5,0	9,3	8,4	6,2	1,8	5,2	8,7	4,5
2008	5,1	10,2	8,6	6,9	2,1	5,1	8,6	4,6
2009	5,1	10,3	8,5	6,9	2,3	5,5	9,5	4,7
2010	5,0	10,4	8,5	7,0	2,9	6,5	9,5	4,7
2011	5,0	10,2	8,4	6,9	4,7	6,2	9,3	4,6
2012	5,0	10,0	8,9	7,1	6,0	7,7	9,8	4,6
2013	5,1	9,9	8,9	7,2	6,6	7,5	11,2	5,5
2014	5,2	9,9	8,9	7,1	6,5	7,2	11,2	5,5

Kaynak: TÜİK

Grafik 4. Tarımsal Alet ve Makine Kullanımında Konya'nın Payı (%) (2014)**Grafik 5. Türkiye Geneline Kullanılan Tarımsal Alet ve Makine Sayısı (2014)****Grafik 6. Konya İlinde Kullanılan Tarımsal Alet ve Makine Sayısı (2014)**

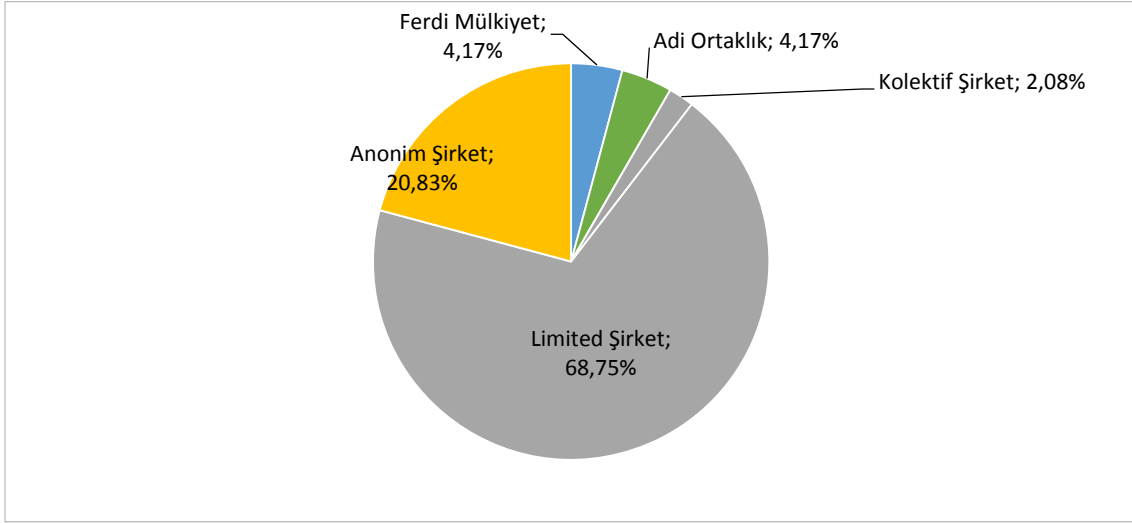
4.1. Anket Bulguları ile Konya'da Tarım Alet ve Makineleri Sektörü

4.2.1. Sektördeki Firmalar ve Hukuki Yapısı

Anket kapsamında 49 adet firma ile görüşülmüş olup vergisel yükümlülük tipleri açısından 39 tanesi (%87) birinci sınıf tüccar 4 tanesi (%9) ikinci sınıf tüccar ve 2 tanesi (%4) basit usul statüsünde yer almaktadır.

Hukuki yapıları bakımından ise (bkz. Grafik-7) büyük bölümünün (33 firma, %69) limited şirket, 10 firmanın (%21) ise anonim şirket olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca iki adet adi ortaklık, 2 adet ferdi mülkiyet ve 1 adet kolektif mülkiyet statüsünde firma bulunmaktadır.

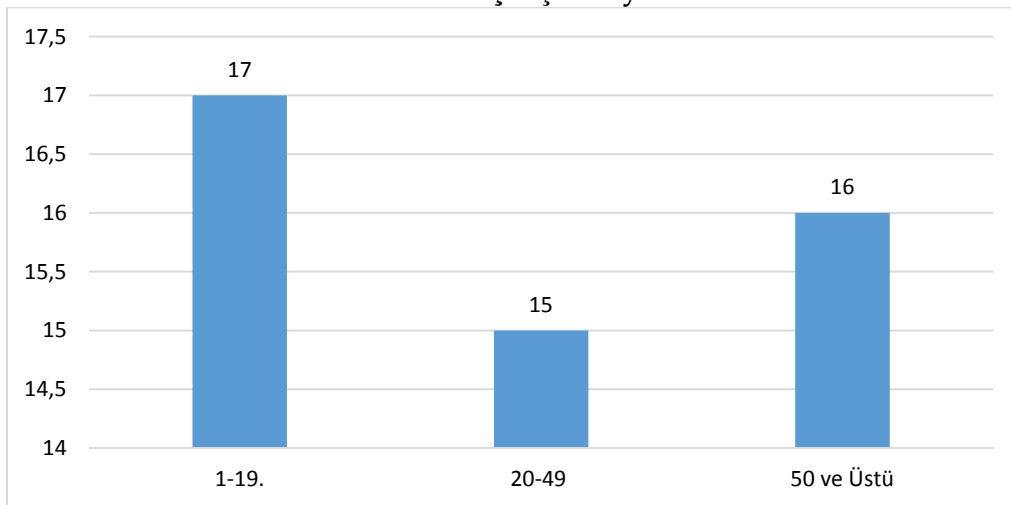
Grafik 7. Hukuki Durum

4.2.2. Sektörde İstihdam

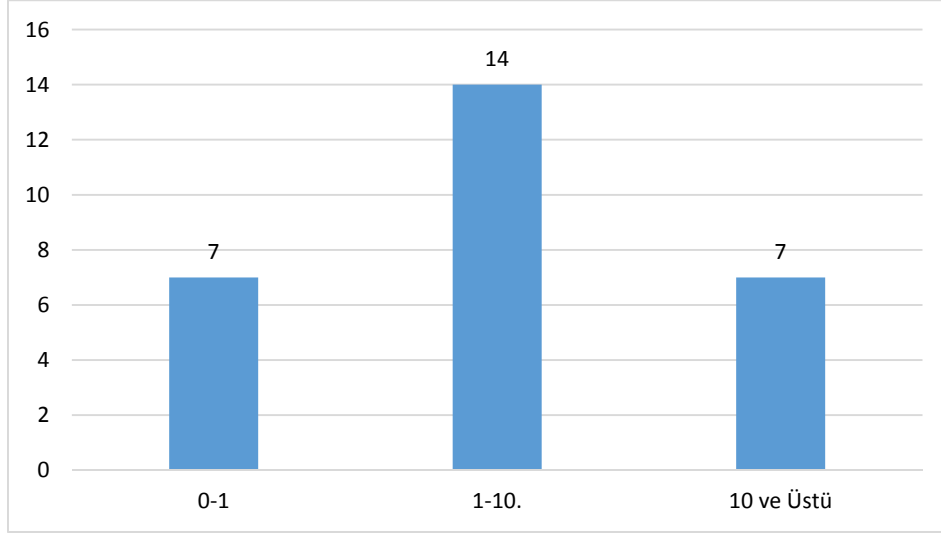
Araştırma kapsamındaki 49 firmanın toplam istihdamı 2247 olup, firma başı ortalama istihdam 46 kişidir. Grafik 8'de görüleceği gibi 32 adet firma 0-50 aralığında kişi, 7 adet firma 51-100 aralığında kişi, 9 adet firma ise 100'ün üzerinde kişi çalıştırmaktadır.

Grafik 8. Çalışan Sayısı

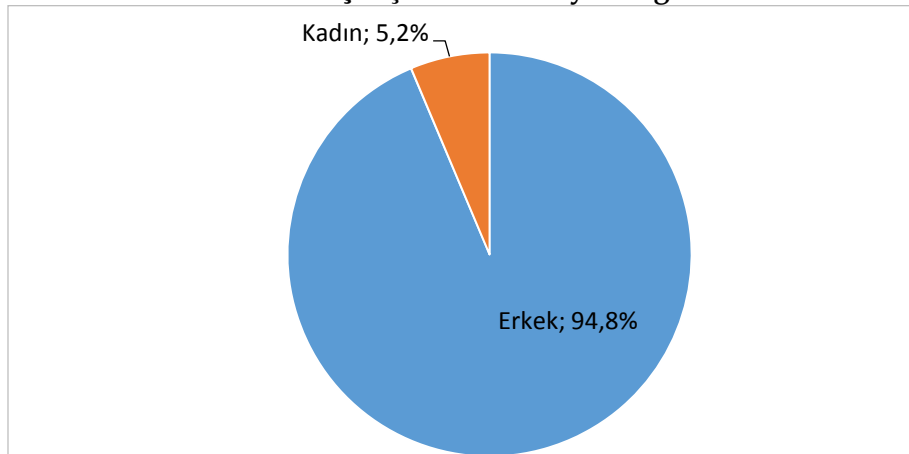
Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu sorulmuştur. Grafik 9'da görüleceği gibi firmaların cirolarına bakıldığında ise toplamda 28 adet firma ciro bilgisini paylaşmıştır. Bu firmalardan 7 tanesi 1.000.000 TL'den daha az, 14 tanesi 1.000.000 TL ile 10.000.000 TL aralığında, 6 tanesi ise 10.000.000 TL'nin üzerinde ciroya sahipken yalnızca bir firma 50.000.000'dan fazla ciroya sahip olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan 21 adet firma ise ciro bilgisi paylaşmamıştır.

Grafik 9. Ciro

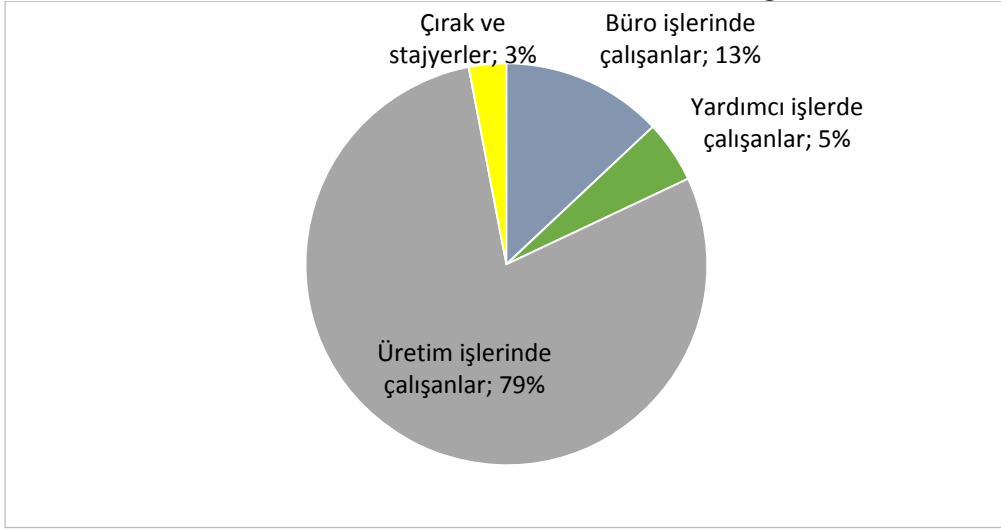

Sektörde kadın istihdamı diğer birçok sektörde olduğu gibi düşüktür. Ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %94,8'i erkek çalışanlardan %5,2'si kadın çalışanlardan oluşmaktadır.

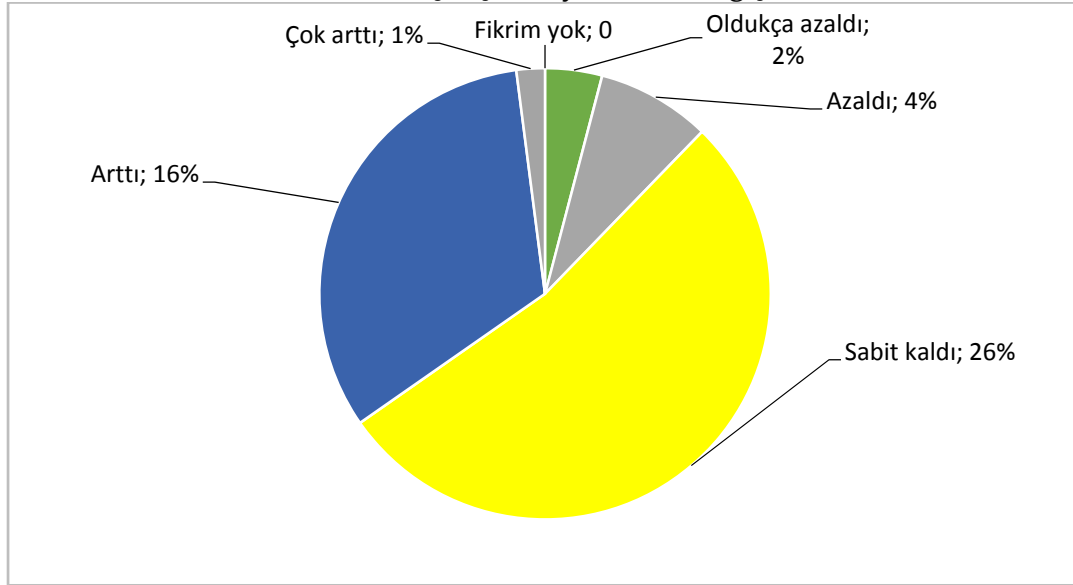
Grafik 10. Çalışanların Cinsiyet Dağılımı

Firmalardan 17 tanesi engelli personel çalıştırdığını beyan etmiştir. 4 adet firma yabancı uyruklu, 1 adet firma eski hükümlü ve 5 adet firma ise gazi-gazi ve şehit yakını personel çalıştırdığını bildirmiştir. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen 28 firma bulunmaktadır.

Grafik 11. Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı

Çalışanların firma bünyesinde üstlendikleri görevlerin dağılımına baktığımızda üretim işlerinde çalışanların %79 ile en büyük payı aldığını görmekteyiz. Büro işlerinde çalışanların ağırlığı ise %12,9 olarak belirlenmiştir.

Grafik 12. Çalışan Sayısındaki Değişim

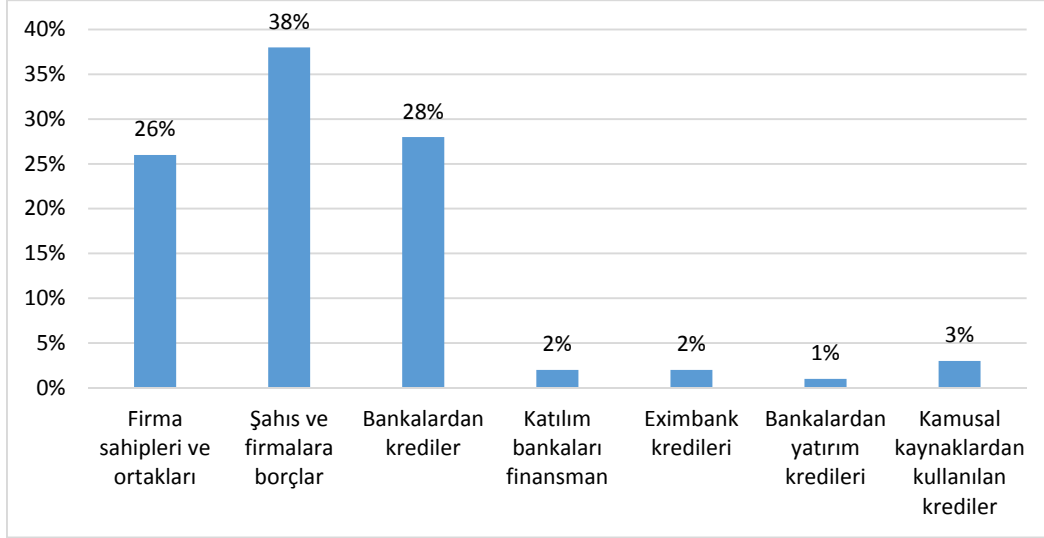
Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında (Grafik-12) firmada istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %4'ü çalışan sayısının azaldığını, %16'sı arttığını, %26'sı aynı kaldığını, %2'si oldukça azaldığını ve %1'i çok arttığını bildirmiştir. Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde sektördeki istihdamın artış eğiliminde olduğu çıkarımında bulunulabilir.

4.2.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımlarına baktığımızda 44 firmanın 33 tanesinde sermayenin tamamı, 7 tanesinde ise sermayenin %50'sinden fazlası özel hukuk hükümlerine tabi gerçek kişilere

ait olduğu bilgisi edinilmiştir. 4 adet firmada ise sermayenin tamamının gerçek hukuk hükümlerine tabi firmaların elinde olduğu görülmüştür

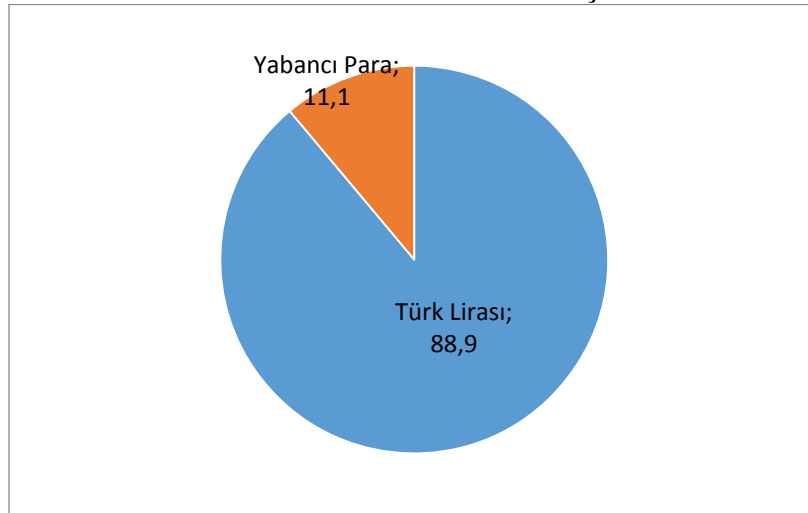
Grafik 13. Borç-Kredi Yapısı

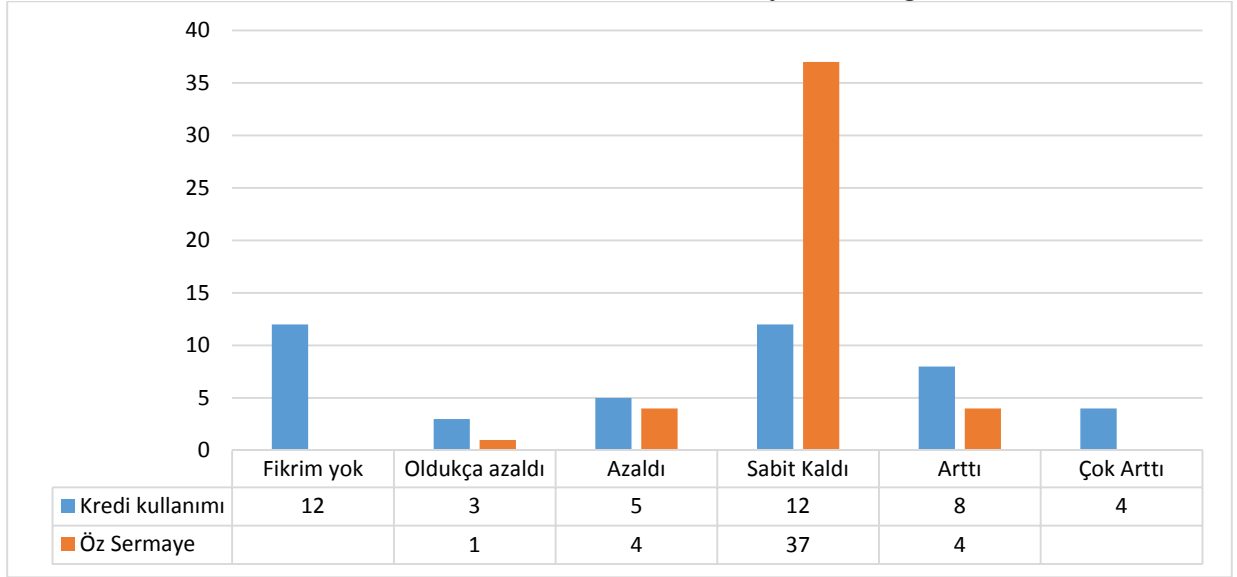
Ankete katılan firmaların borç-kredi yapısı incelendiğinde (Grafik-13) portföyün genel olarak bankalardan (%28), ortaklardan (%26) ve diğer şahıs ile firmalardan (%38) alınan borçlardan oluştuğu görülmektedir. Ankette yer alan diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı görülmüştür.

Firmaların toplam borçlarının %88,9'unun Türk Lirası, kalan %11,1'inin ise yabancı para cinsinden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Grafik 14. Para Cinsinden Borçlar

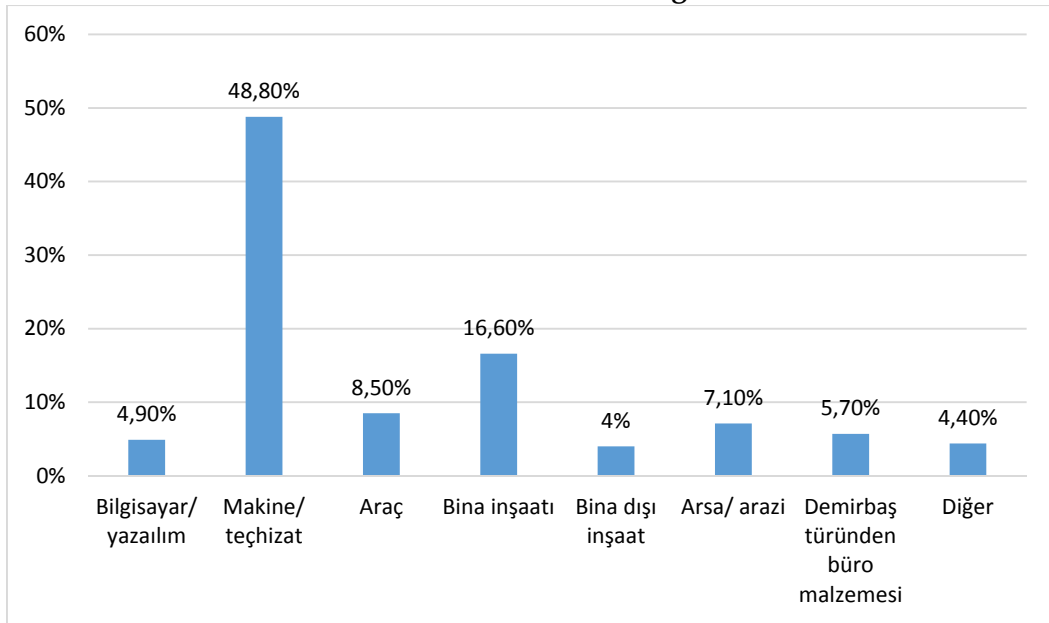
2015 yılında kredi/borç kullanımının 2014 yılı ile karşılaştırılması istendiğinde katılımcılar genel olarak sabit kaldığını ifade etmiştir. Aşağıdaki grafikte firmaların kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin bir önceki yıla göre değişimine ilişkin bilgileri görülmektedir. Fikrim yok, oldukça azaldı, azaldı ya da çok arttı diyen firmaların sayısı ise oldukça azdır.

Grafik 15. Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

4.2.4. Yatırım, Ar-ge, Yenilik, Teknoloji

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 8 firma herhangi bir düzeyde yatırım yapmadığını, 38 firma ise yatırım yaptığını belirtmiştir.

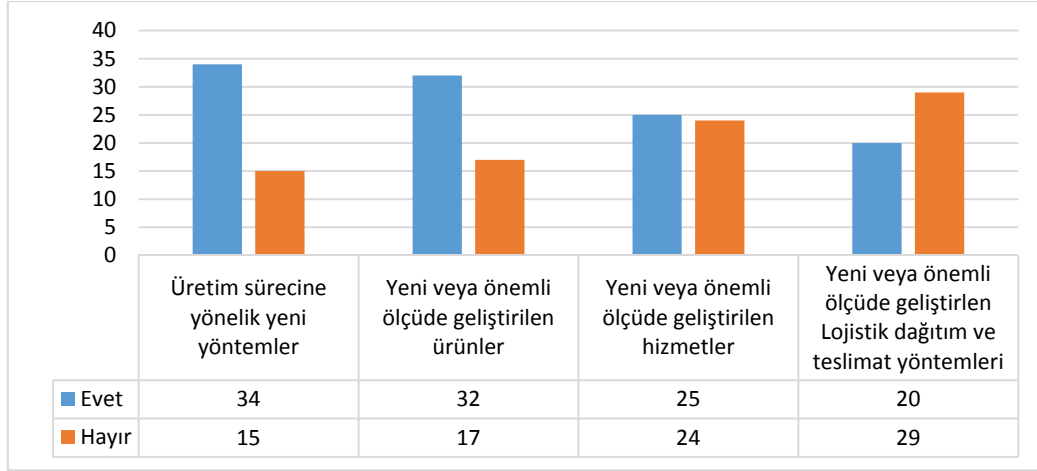
Firmalardan 2015 yılında yatırım yapanların alanlara göre dağılımı üstteki grafikte yer almaktadır. Ankete katılan firmalardan 8 tanesi 2015 yılında yeni yatırım yapmadığını beyan etmiştir.

Grafik 16. Yeni Yatırımların Dağılımı (%)

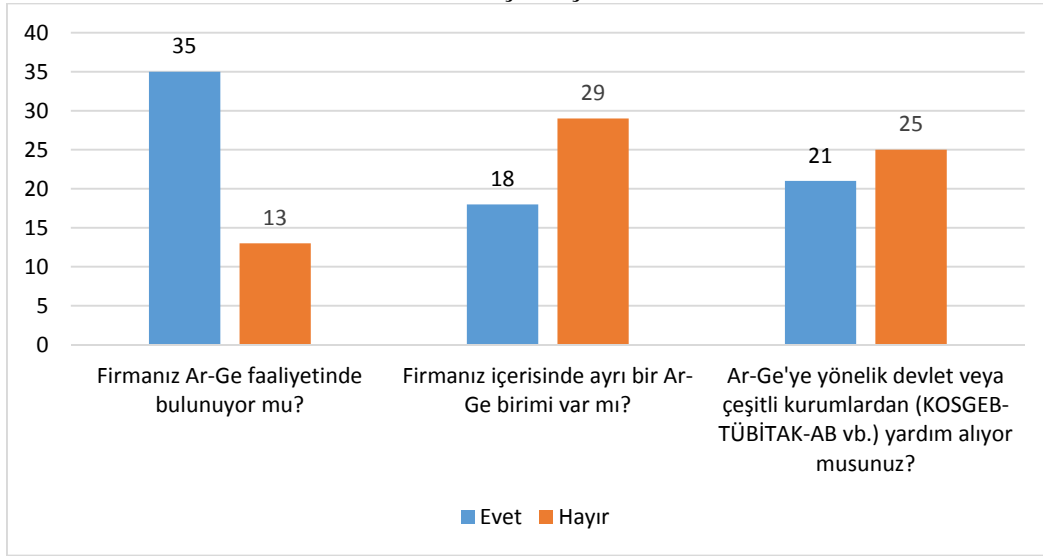
Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları sorulmuştur. Sektörde faaliyet gösteren firmalar genel olarak ISO, TSE, CE, SOLAR KEYMARK, vb. belgelere sahip olup, hiç belge ve sertifika sahibi olmadığını bildirenlerin sayısı 10 ve en fazla belge sayısı olarak 8 belgeye sahip 1 firma bulunmaktadır.

Ar-Ge faaliyetlerinde bulunup bulunmadığına 13 firma hayır, 35 firma evet cevabını vermiştir. 18 adet firmanın bünyesinde ayrı bir Ar-Ge bölümünün olduğu bilgisi edinilmiştir. Devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan 21 firma bulunmaktadır. Firmaların yenilik faaliyetlerinde bulunup bulunmadığına bilgisi ise aşağıdaki Grafik 17'den ulaşabiliriz.

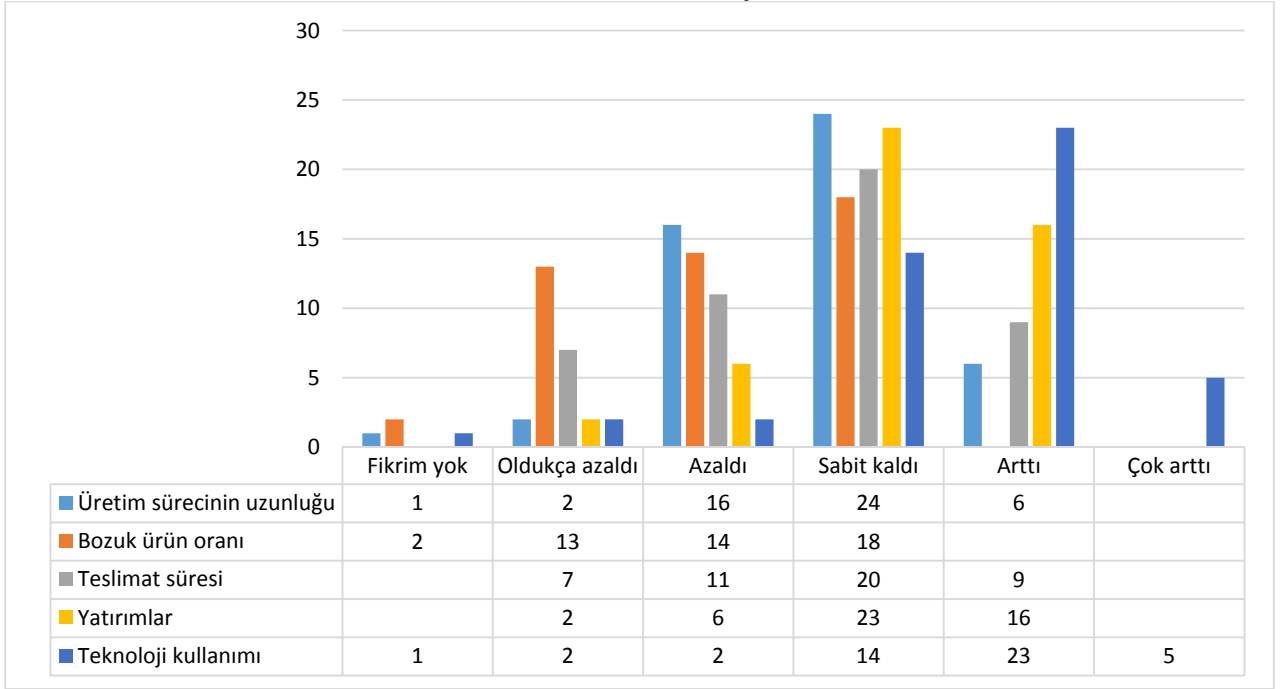
Grafik 17. Yeni Yatırımlar

Grafik 18. Gerçekleştirilen Ar-Ge

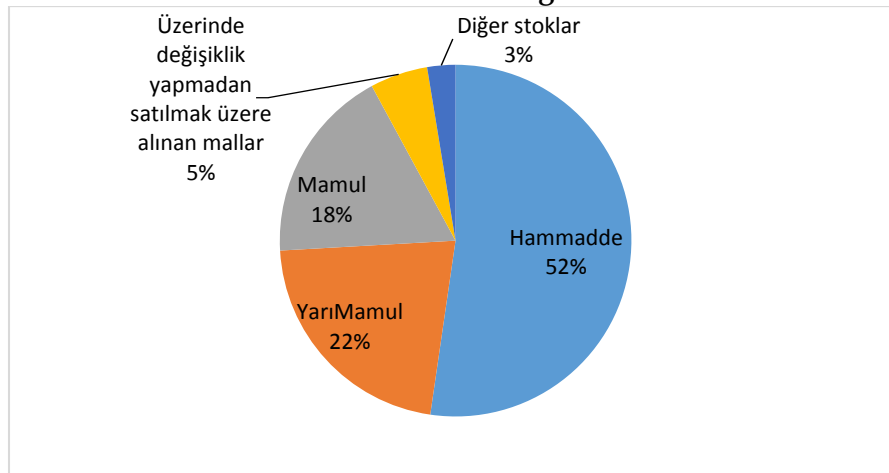
Ankete katılan firmalardan patent sahibi olanların 27'sinde sayı 0-5 aralığında, 4'ünde 5-10 aralığında bulunmakta, 1 adet firma ise 15 adet patent sahibi olduğu beyanında bulunmaktadır.

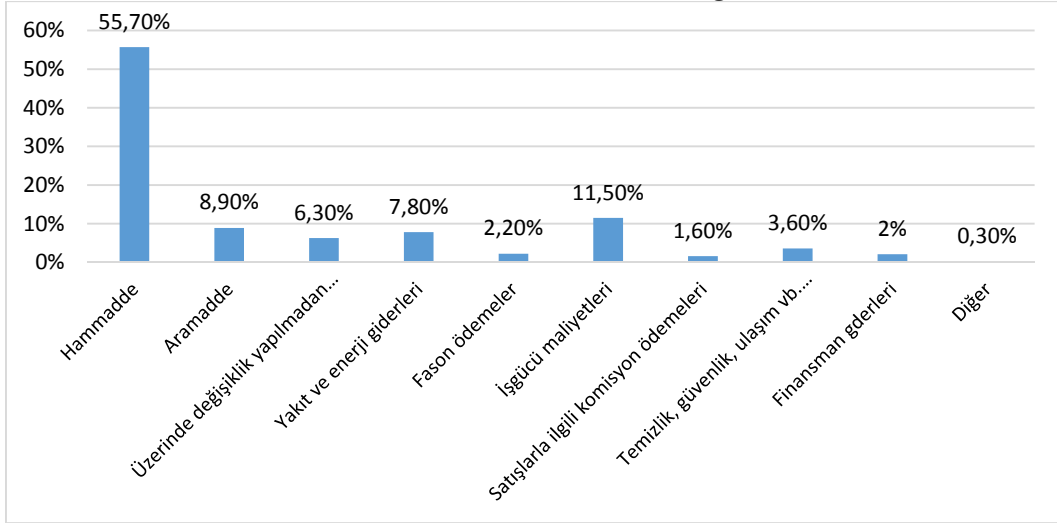
Grafik 19. Ekonomik Faaliyetler

Yukarıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerine ilişkin değişim bilgileri yer almaktadır. Grafikte ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Diğer seçeneklerin az olması firmaların 2015 yılında 2014'e göre aşırı değişim göstermedikleri çıkarımını yapabiliriz.

4.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

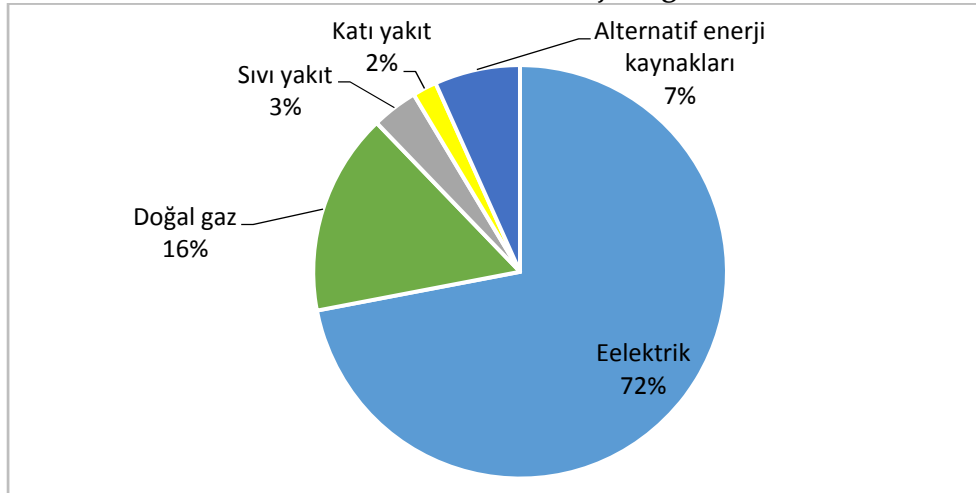
Firmaların stok durumlarına bakıldığında genel olarak hammadde (%36,3), mamul (%46) ve yarı mamul (11,7) ürünlerden oluştuğunu görülmekte olup diğer kalemlerin anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Grafik 20. Stok Dağılımı

Grafik 21. Satın Alım/Harcama Dağılımı

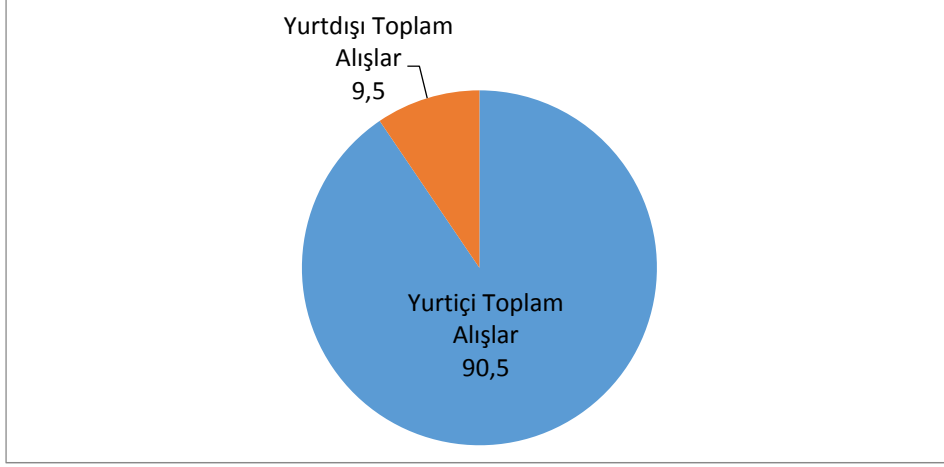
Firmaların satın alım/harcama dağılımları incelendiğinde hammadde kaleminin 55,7 ile en büyük payı aldığı, iş gücü maliyetleri ile yakıt ve enerji giderlerinin sırasıyla %11,5 ve %7,8 oranlarıyla hammaddeyi takip ettiği ve kalan kalemlerin %25'lik kısmı paylaştıkları görülmüştür.

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımına baktığımızda ise %72 ile elektriğin başı çektiğini ve %15,8 ile doğalgazın onu takip ettiğini görmekteyiz. %3,60 oranında sıvı yakıt, %1,90 oranında katı yakıt kullanılırken firmaların %6,7 oranında alternatif enerji kaynaklarını (rüzgar, güneş vb.) kullandığı görülmüştür.

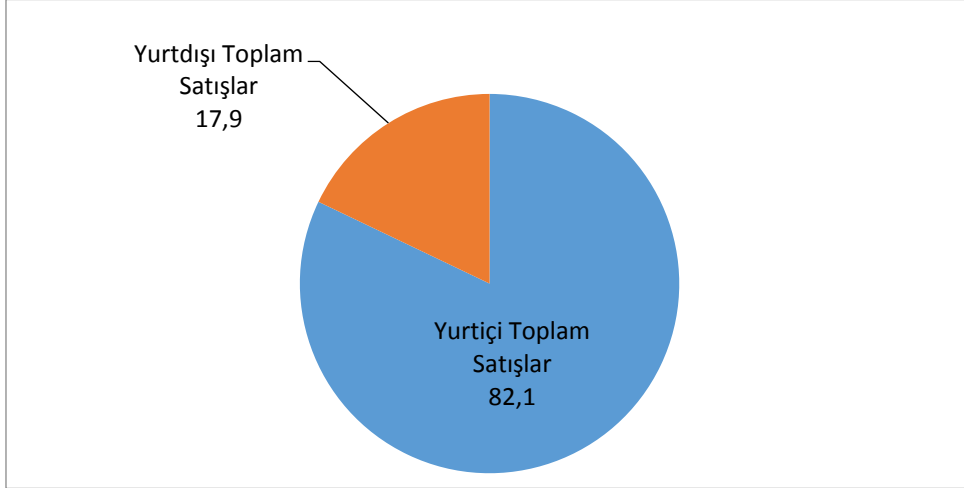
Grafik 22. Kullanılan Enerji Dağılımı

Üretim sürecinde kullanılan hammadde, yarı mamul gibi girdilerin menşei açısından firmalar değerlendirildiğinde, %90,5'i yurtiçinden, kalan %9,5'inin ise yurt dışından temin edildiği bilgisi edinilmiştir. Yapılan satışların ise %82,1'inin yurtiçine, %17,9'unun ise yurtdışına yapıldığı belirlenmiştir.

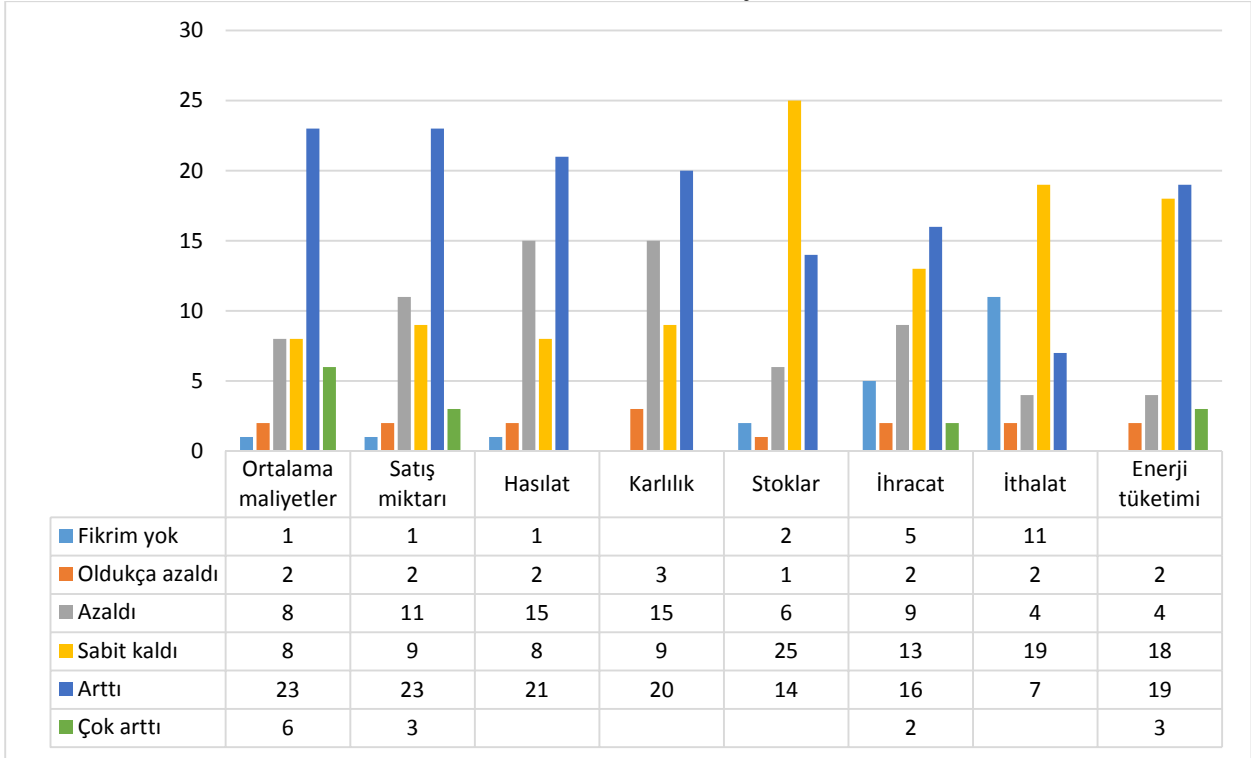
Grafik 23. Hammadde Satın Alım Yeri

Grafik 24. Ürün Satış Yeri

Grafik 25. Ekonomik Faaliyetler

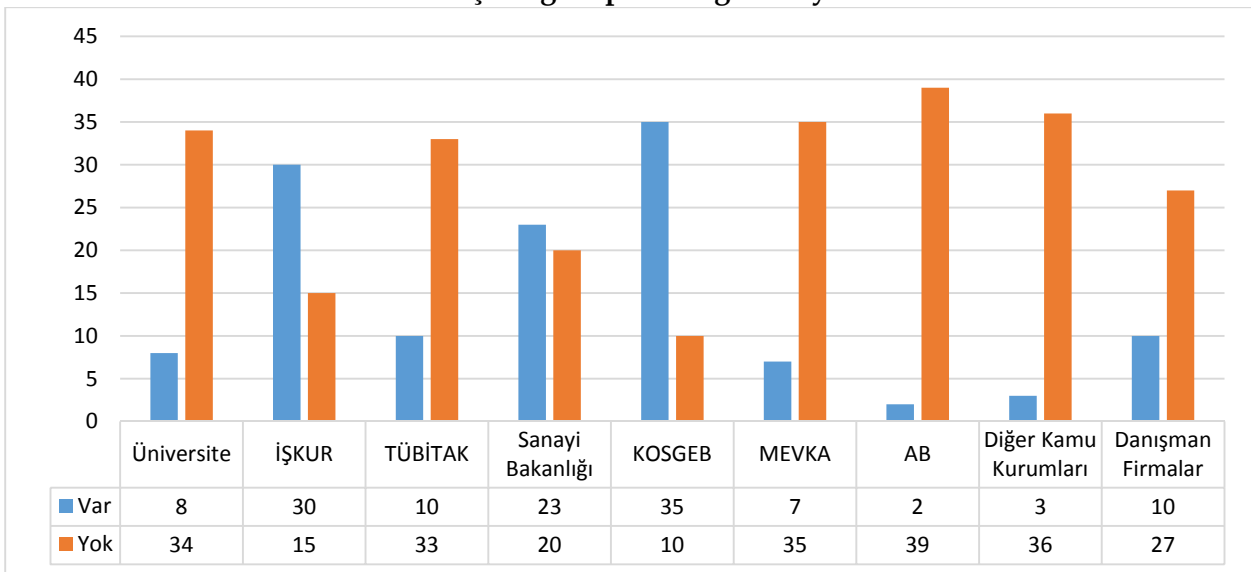

Yukarıdaki grafikte firmaların bazı ekonomik faaliyetlerin bir önceki yıla göre değişim bilgileri yer almaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneğinin en çok işaretlendiği görülmektedir.

4.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

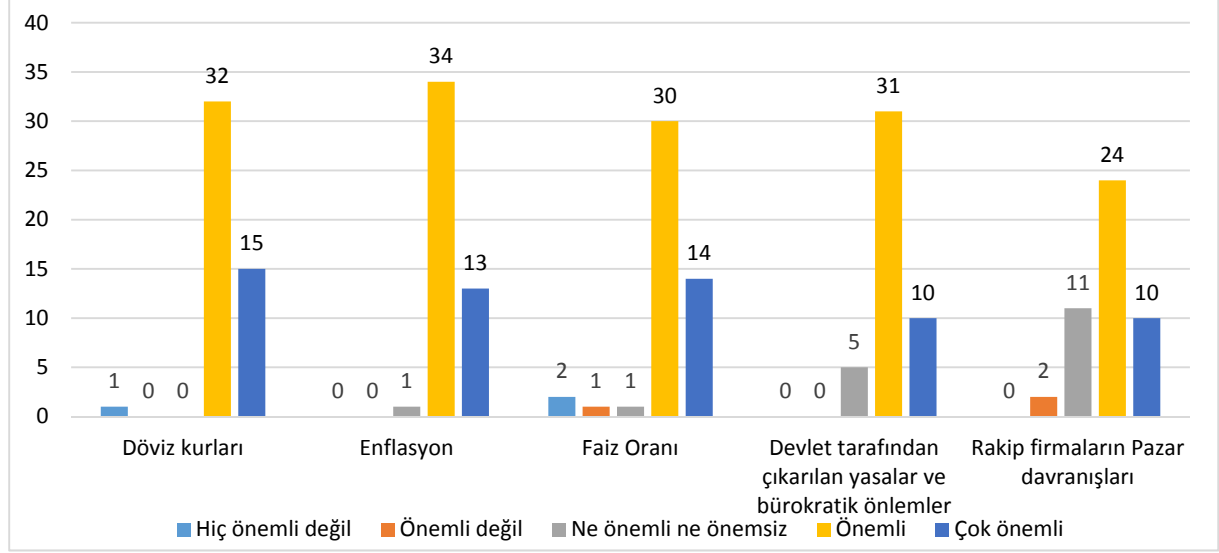
Grafik 26. İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

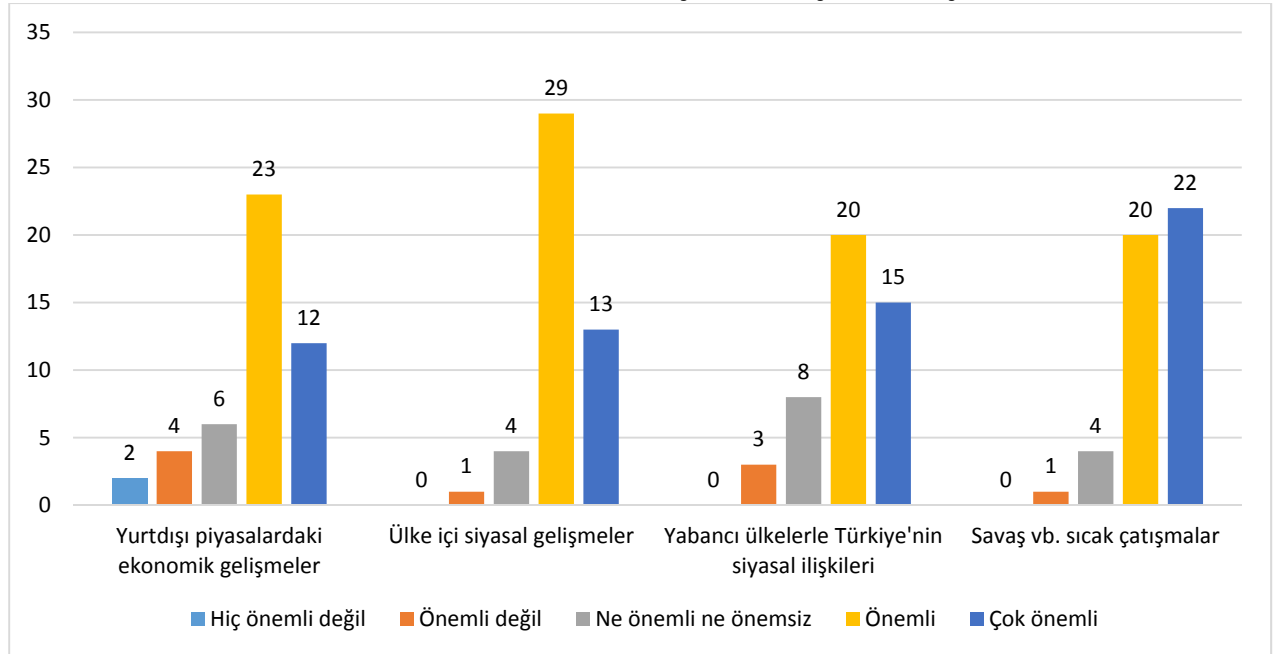
4.2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

Anketleri cevaplayan firmaların 11'inde firma sahibinin, 6 tanesinde firma ortağının ve 32 tanesinde ise üst düzey yöneticinin anketi cevapladığı belirlenmiştir. Söz konusu yöneticilerin ekonomik ve politik gelişmelerin firma faaliyetlerine olan etkisi ile ilgili görüşleri aşağıdaki grafiklerde özetlenmiştir.

Grafik 27. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Grafik 28. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Sonuç

Sahip olduğu verimli topraklar ve arazi yapısı ile zirai faaliyetler açısından önemli olanaklar sunan Konya, Türkiye'nin başlıca tarım merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Aynı zamanda üretim faktörlerinin çeşitliliği ve dinamik girişimcilik ruhu, özellikle son dönemlerde Konya'yı bir sanayi merkezi konumuna getirmiştir. Bu çerçevede gerek bölgede gerekse ülke genelinde ihtiyaç duyulan tarımsal alet ve makinelerin üretimi için Konya elverişli bir zemin sunmaktadır. Nitekim tarımsal üretimde kullanılan malzemelerin önemli bir bölümünün üretimi Konya'da gerçekleştirilmekte, değişen talep yapısına uygun olarak bu malzemelerin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca üretilen tarımsal alet ve makinelerin yurt dışına satışı yapılarak ülke ekonomisine belirgin katkılar da verilmektedir.

Kaynakça

Dünya Bankası (2017), **Dünya Tarım Makineleri Göstergeleri**, <http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TRAC.ZS> (Erişim Tarihi: 26.05.2017).

Ekonomi Bakanlığı (2016), **Tarım Alet ve Makineleri Sektör Raporu**, <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-226379> (Erişim Tarihi: 26.05.2017).

KTO (2014), **Konya Ekonomi Raporu 2013**, Konya Ticaret Odası, Konya.

ÖZKUL, İsmet vd. (2014), **Adana'dan Zonguldak'a 81 İlin Karnesi**, Globus Dünya Basımevi, İstanbul.

<http://www.statista.com/statistics/642460/agricultural-equipment-world-production>

Konya Otomotiv Sanayii

Yrd. Doç. Dr. Alper SÖNMEZ
Arş. Gör. Seyit Taha KETENCİ

1. Sektörün Tanımı

Otomotiv sanayii çeşitli resmi raporlarda ve yayınlarda şu şekilde tanımlanmaktadır: “Motorlu karayolu taşıtları, bir yanmalı veya patlamalı motorla tahrik edilen, yük veya yolcu taşımak ve karayolu trafiğinde seyretmek üzere belirli teknik mevzuata göre üretilmiş bulunan dört veya daha fazla lastik tekerlekli taşıt araçları olarak tanımlanmaktadır. Bu araçları üreten sanayi “Otomotiv Ana Sanayi” olarak adlandırılırken, hem taşıt araçları imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalara hem de parktaki araçların parça yenileme talebine yönelik ana sanayi tarafından belirlenen teknik dokümanlara uygun aksam, parça, modül ve sistem üreten sanayi ise “Otomotiv Yan Sanayi” olarak adlandırılmaktadır. Otomotiv sanayi ise bu iki alt sektörün tümünü kapsamaktadır” (DPT, 2007: 1).

2. Dünyada ve Türkiye’de Sektörün Durumu

Otomotiv sanayii yarattığı katma değer ve istihdam, üretim büyüklüğü, küresel ticaret içerisindeki yüksek payı, yoğun Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile dünyanın önde gelen sanayi kollarından bir tanesidir. Sektördeki üretim dünyanın farklı ülkelerinde faaliyet gösteren çok sayıda ki alıcı ve satıcıların ürettiği binlerce parçanın küresel bir değer zinciri etrafında bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. 2016 yılı verilerine göre yarattığı 4 trilyon dolarlık üretim ile (dünya ekonomisinin %5’i) otomotiv sanayi dünyanın en büyük 4. ekonomisine tekabül edip doğrudan ve dolaylı olarak 80 milyon kişiye istihdam sağlamaktadır (Otomotiv Sektör Raporu, 2017). Dünya otomotiv üretiminin son yıllarda yaşadığı değişime baktığımızda özellikle 2008 küresel finans krizi sektör için bir kırılma noktası olmuştur. Dünya otomotiv üretimi batıdan doğuya, başka bir deyişle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru hızlıca kaymaktadır. Gelişmiş ülkeler otomotiv üretiminde daha çok tasarım, Ar-Ge, ileri mühendislik faaliyetlerinde bulunurken, gelişmekte olan ülkeler ise ağırlıklı olarak montaj aşamalarında yer almaktadır.

Dünya Motorlu Taşıt Üreticileri Organizasyonu (OICA) verilerine göre, 2016 yılında dünyada motorlu taşıt üretimi yapan kırk ülke tarafından 72 milyon adet binek, 23 milyon adet ticari araç olmak üzere yaklaşık 95 milyon adet motorlu araç üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu verilere göre 2016 yılında toplam üretimin %74’ü binek araç, %26’sı ise ticari araçlar olmaktadır. Dünya’da en yüksek üretim yapan ilk on ülke sırası ile Çin, ABD, Japonya, Almanya, Hindistan, Güney Kore, Meksika, İspanya, Kanada ve Brezilya olmaktadır. Çin tek başına toplam üretimin %30’unu yaparken, ABD %12’sini, Japonya %10’unu, Almanya ise %6’sını yapmaktadır. Bu dört ülke dünya motorlu araç üretiminin yaklaşık %60’ını geri kalan 34 ülke ise %40’ını gerçekleştirilmektedir. Dünya üretiminde Türkiye’nin konumuna bakarsak, yine OICA verilerine göre, 2016 yılında Türkiye dünya binek araç üretiminde 950.088 adet ile 17. sırada yer alırken, dünya ticari araç üretiminde 535.039 adet ile 8. sırada yer almaktadır. Türkiye’nin dünya ticari araç üretimindeki payı %2,4 olurken, dünya binek araç üretimindeki payı %1,32 olmaktadır. Türkiye Avrupa’da ticari araç üretiminde ise 1. Sırada yer almaktadır. Türkiye otomotiv sanayisinin Türkiye

ekonomisi için önemi oldukça büyük olsa da, dünya üretimine ilişkin bu veriler Türkiye otomotiv sanayisinin dünya otomotiv sanayisinde oynadığı rolün çok da kayda değer olmadığını ortaya koymaktadır.

Türk otomotiv ana ve yan sanayi Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Sanayinin yoğun olduğu iller Bursa, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Ankara, Konya, Adana ve Manisa olarak sıralanmaktadır. Türkiye'de 2017 yılı itibari ile OSD verilerine göre 12 adet ana sanayii firması 18 fabrikada faaliyet göstermektedir. Bu 12 firmanın 4 tanesi binek araç, 6'sı ticari araç (kamyon, kamyonet, minibüs, midibüs, çekici ve otobüs), 2 tanesi ise hem binek hem ticari araç üretimi gerçekleştirmektedir. Binek araç üreten ana sanayi firmalarının tamamı yabancı sermaye lisansı ve ortaklığı ile üretim yapmaktadır. Ticari araç üreten ana firmalar ise yabancı sermaye lisansı ve ortaklığı ile üretim yapanlar, ya da tamamen yerli sermaye ve kendi lisansı ile üretim yapanlar olmak üzere iki şekilde faaliyette bulunmaktadır.

Türkiye otomotiv yan sanayide yaklaşık 4000 civarında firma faaliyet göstermekte olup, bunların 1120 tanesi ana sanayi firmaları ile doğrudan çalışmaktadır. Ayrıca, yan sanayi doğrudan ve dolaylı olarak 500.000 kişiye iş olanağı sağlamaktadır. Otomotiv yan sanayi ulaştığı üretim yetenekleri sayesinde ülkemizde üretimi yapılan araçlar için gerekli olan yedek parçaların en az % 85'ini karşılayabilecek düzeye erişmiştir (Ekonomi Bakanlığı, 2012: 5). Otomotiv yan sanayindeki ihracat potansiyeli, yetişmiş nitelikli insan gücü, bilgi birikimi, tecrübe, geniş ürün yelpazesi, ucuz işgücü, Türkiye'nin gerek Orta Doğu'ya gerekse Avrupa'ya komşu olması nedeniyle sahip olduğu coğrafi avantajları yabancı yatırımcıları kendine çekmektedir. 2012 verilerine göre otomotiv yan sanayinde 200 yabancı sermaye ortaklığı bulunmakta olup, dünyadaki büyük şirketlerin pek çoğu Türk firmalarıyla ortak yatırımlar yapmışlardır (Ekonomi Bakanlığı, 2012: 6).

3. Konya'da Sektör

3.1. Sektörün Genel Görünümü

Konya otomotiv sanayiinde 1 adet ana sanayi üreticisi (TÜMOSAN) vardır. Otomotiv yan sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sayısı ise, Konya Sanayi Odası (KSO) Kayıtlarına göre 400 civarında olup, hizmet sağlayıcı diğer 1000 firma ile sektörün istihdam kapasitesi 10 bin kişinin üzerindedir (KSO, 2015). Sektör büyüme trendinde olup, büyümenin tevsii yatırımlarla gerçekleştiği görülmektedir. Firmaların tamamlayıcı yatırım kabiliyetleri de yüksektir.⁶

Konya sanayisinde otomotiv yedek parça üretimi oldukça büyük bir öneme sahiptir. Seksen farklı alanda üretim yapılan Konya'da, sanayinin itici gücü otomotiv yan sanayi sektörü olup, Konya'da iki tanesi özel olmak üzere üç organize sanayi bölgesinde yüksek teknolojiye sahip birçok fabrikada üretim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (KTO, 2006: 20).

Konya otomotiv yan sanayine ilişkin hazırlanan raporlara göre, sektörde faaliyet gösteren firmalar yoğun olarak karoseri (kaporta), treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) ile diğer parça ve aksesuarların imalatını yapmaktadır. Özellikle taşıma (dingil), kaldırma (silindirler), diğer hidrolik ve pnomatik aksamlar, motor aksam ve parçaları (supap, piston, gömlek, krank) Konya'da üretilen başlıca parçalardır.⁷ KSO ve KTO raporlarına göre Türkiye'de ki supap üreticilerinin %76'sı ve supap üretiminin %68'i; piston üreticilerinin %50'sinden fazlası ve piston üretiminin %71'i; aks, dingil üreticilerinin %45'i ve aks, dingil üretiminin %56'sı ve segman üreticilerinin %50'si Konya'da bulunmaktadır.⁸

⁶ <http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=2>, Erişim tarihi: 16.05.2017

⁷ <http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=2>, Erişim tarihi: 16.05.2017

⁸ <http://www.konyadayatirim.gov.tr/sector.asp?SayfaID=2>, Erişim tarihi: 16.05.2017

Konya Ticaret Odası'na (KTO) göre, Konya otomotiv yan sanayi ülkemizde üretimi yapılan motorlu kara taşıtları için gerekli olan parçaların %80'ini karşılayabilecek düzeydedir. Konya otomotiv yan sanayi sektöründe ki firmalar katma değer yüksek ürünler üretip büyük bir bölümü otomotivde dünya devlerine parça vermektedir. Ayrıca firmaların %30'u uluslararası pazarlarda kabul gören ve ihracat için sahip olunması zorunlu olan kalite belgelerine sahiptir (KTO, 2006: 20). KTO verilerine göre Konya otomotiv yan sanayi 50'ye yakın alanda uzmanlaşmış üretim yapmaktadır (KTO, 2006: 20).

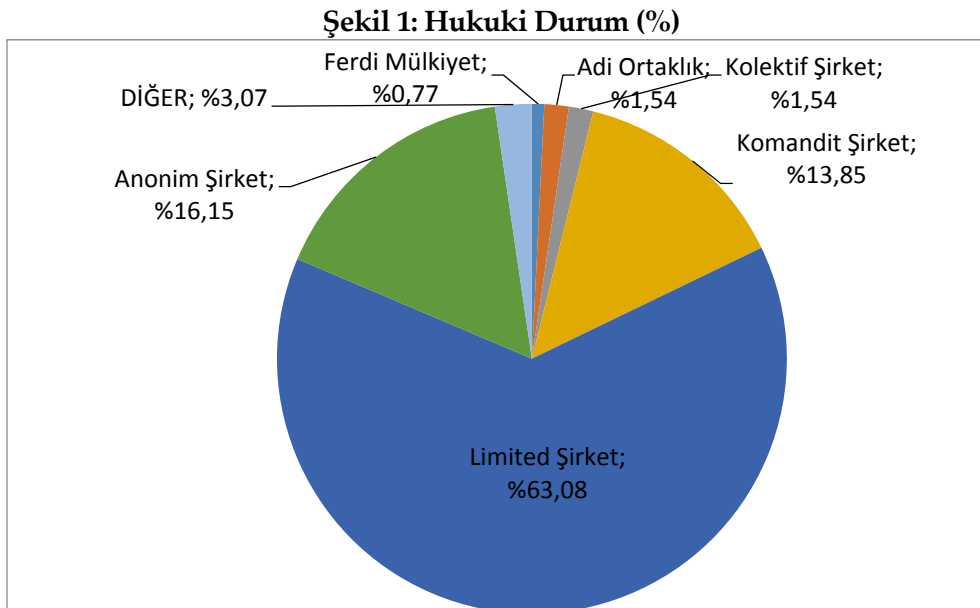
Konya otomotiv yan sanayi sektörü Konya ili ihracatının önünü açan lokomotif bir sektör olmasına rağmen, Konya ilinin Türkiye toplam sektör ihracatı içindeki payı %2'ler seviyesinde kalmaktadır. KSO raporuna göre, Konya'da sektör ihracatı 2009 yılından itibaren artışa geçmiş ve 2012 yılında 215 milyon dolar ile en fazla ihracat yapılan sektör olmuştur. Sektörde 2014 yılında ise 312 milyon dolarlık ihracat rakamlarına ulaşmıştır (KSO, 2015). Orta Doğu'da Irak, İran, Libya, Mısır, Suudi Arabistan; Avrupa'da İtalya, Almanya, Bulgaristan, İspanya, Fransa ve İngiltere; Güney Amerika Ülkeleri, Rusya Federasyonu ve ABD Konya ilinin ihracatının yoğunlaştığı ülkelerdir (KSO, 2015).

3.2. Konya Otomotiv Sanayine İlişkin Anket Bulguları

Çalışma kapsamında Konya'da motorlu kara taşıtları sektöründe faaliyet gösteren 156 adet firma ile iletişime geçilmiştir. Firmaların iletişim bilgileri Konya Sanayi Odasından alınmıştır. Görüşmeler neticesinde bu firmalardan 26 tanesi çeşitli nedenlerle anket çalışmasına katılmak istememişlerdir. Araştırmanın saha uygulaması sonucunda 130 firma ile başarılı bir şekilde yüz yüze görüşülerek (başarı oranı %83) anket çalışması yapılmış ve temel bulgular aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

3.2.1. Sektördeki Firmaların Hukuki Yapısı

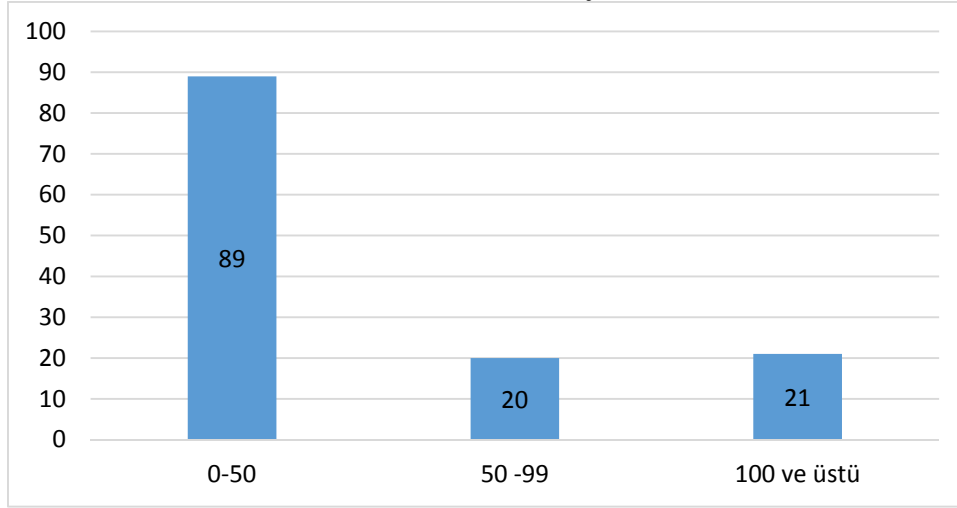
Şekil 1'de gösterildiği üzere anket yapılan 130 firmanın hukuki yapısına bakıldığında sırasıyla 82 (%63,57) firmanın limited şirket, 21 firmanın anonim şirket (%16,15) ve 18 (%13,85) firmanın komandit şirket statüsünde olduğu görülmektedir. Geri kalan diğer 9 firma ise kolektif, adi ortaklık ve ferdi mülkiyet yapısında olmaktadır.

3.2.2. Sektörde İstihdam

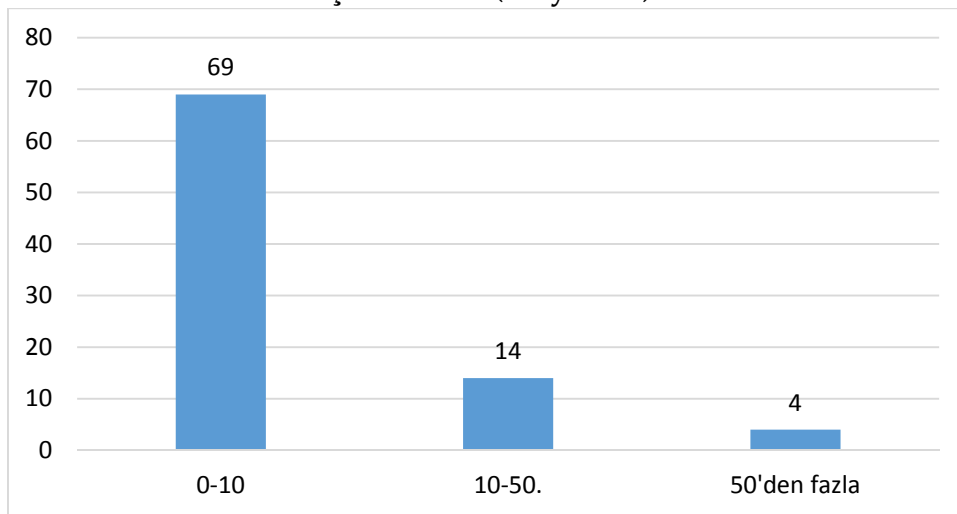
Araştırma kapsamındaki 130 firmanın toplam çalışan sayısı 7328 olup, firma başı ortalama istihdam 56 kişi düzeyindedir. Şekil 2'den görüleceği gibi firmaların büyük bölümü (%68) 50 kişiden az işçi istihdam eden küçük ölçekli firmalardır. 50-99 arası işçi istihdam eden firma sayısı (%15) ise 20'dir. 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden orta ölçekli firma sayısı ise (%16) 21'dir. Bu verilere göre Konya otomotiv sanayiinde faaliyet gösteren firmaların büyük bölümü küçük ölçekli işletmelerdir.

Şekil 2: Çalışan Sayısı

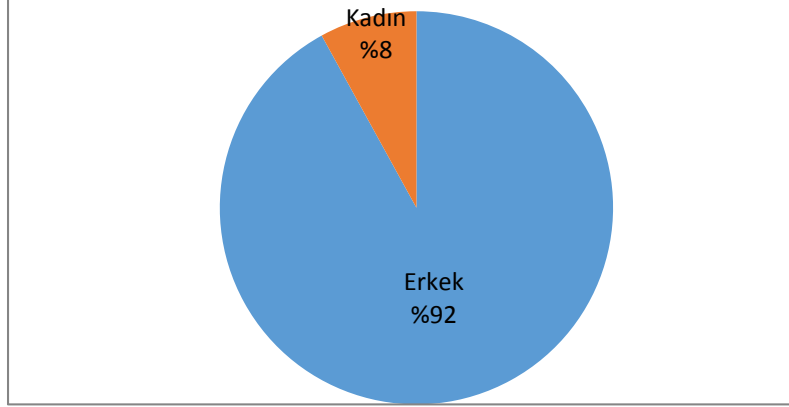
Firmaların 2015 yılı cirolarına göre dağılımları Şekil-3'te gösterilmektedir. Anket çalışması yapılan firmalardan 43 (%33) tanesi ciro rakamlarına ilişkin bilgi vermek istememiştir bu nedenle Şekil-3 ciro rakamlarına ilişkin 87 firmanın dağılımlarını göstermektedir. Bu veriye göre firmaların büyük bölümü (69 firma) 10 milyon TL den az yıllık ciro bildirmiştir. 10-50 milyon TL arası ciro bildiren firma sayısı 14, 50 milyon TL'den fazla ciro bildiren firma sayısı ise 4'tür. Firmaların ciro dağılımlarına ilişkin veriler, çalışan sayısı dağılımında olduğu gibi, Konya otomotiv sektöründe faaliyet gösteren firmaların küçük ölçekli işletmeler olduğunu doğrulamaktadır.

Şekil 3: Ciro (Milyon TL)

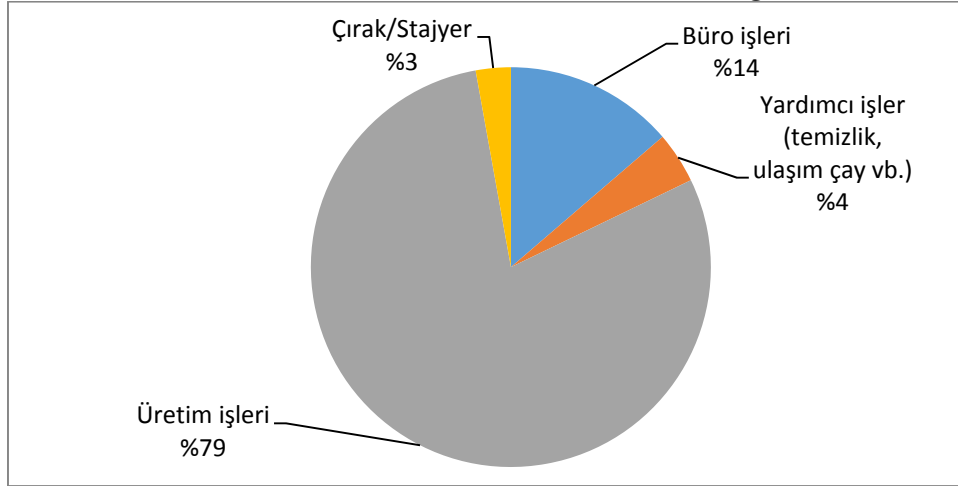
Şekil-4 anket uygulaması yapılan firmalarda çalışanların cinsiyete göre dağılımını göstermektedir. Buna göre Konya otomotiv sektöründe kadın istihdamı ortalama %8 gibi oldukça düşük, erkek çalışan istihdamı ise ortalama %92 gibi oldukça yüksektir.

Şekil 4: Cinsiyet Dağılımı (%)

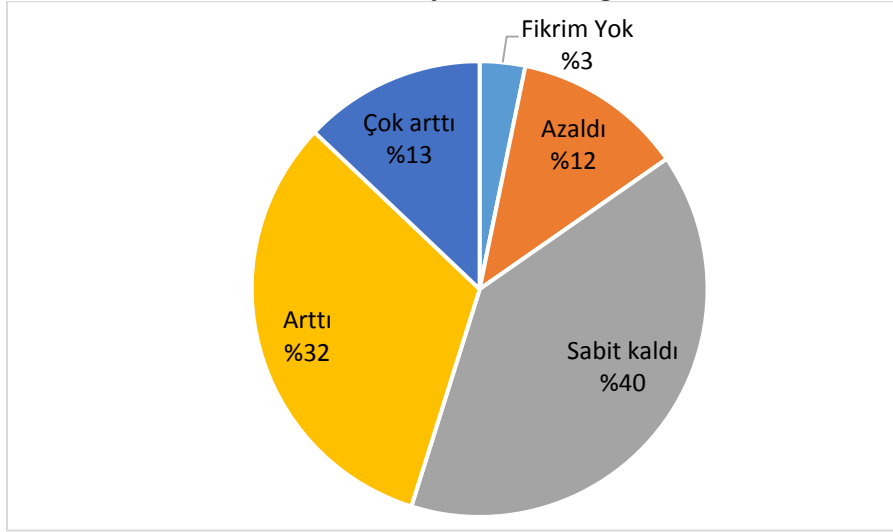
Anket çalışması yapılan firmalarda engelli istihdamına ilişkin verileri incelediğimizde sadece 29 firmanın (%22,31) toplam 75 engelli işçi istihdam ettiğini görmekteyiz. Bu veriye göre toplam istihdamın sadece %1'ini engelli işçiler oluşturmaktadır. Eski hükümlü istihdam eden firma sayısı ise 3 olup her firma sadece 1 adet eski hükümlü çalıştırmaktadır. Araştırmaya dâhil olan firmaların hiçbiri *yabancı uyruklu* ve *gazi-şehit yakını* statüsünde çalışan istihdamı bildirmemişlerdir. Ancak firmalar *ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortakları* statüsünde toplam 174 kişi çalıştırdıklarını bildirmiştir.

Şekil 5: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (%)

Çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından bakıldığında (Şekil-5), sektörde ortalama olarak çalışanların %79'u üretim işlerinde, %14'ü büro işlerinde, %4'ü temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta olup, %3'ü ise çırac ve stajyerlerden oluşmaktadır.

Şekil 6: Çalışan Sayısındaki Değişim (%)

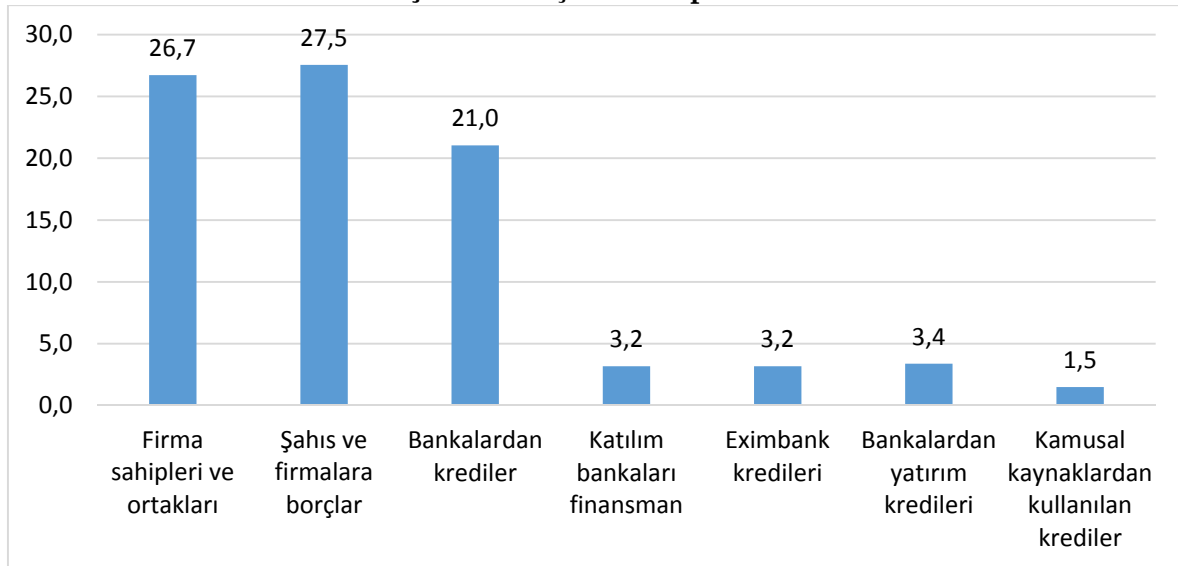

Bir önceki yıl (2014) ile karşılaştırıldığında firmaların 2015 yılına ilişkin istihdamdaki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde, otomotiv sektöründeki firmaların %12'si çalışan sayılarının azaldığını, %40'ı aynı kaldığını ve %32'si arttığını bildirmişlerdir.

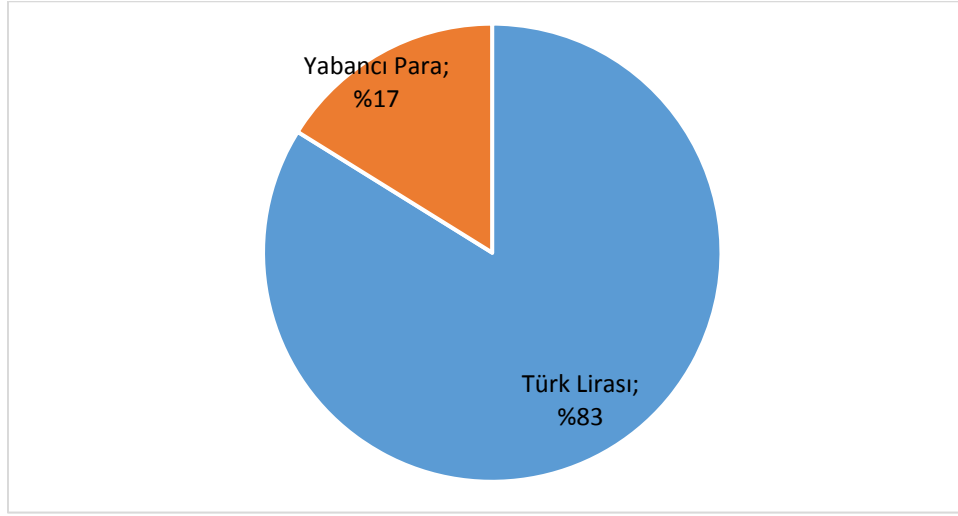
3.2.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Şekil-7 firmaların borç-kredi yapısını sorgulayan yedi faktörün dağılımını göstermektedir. Borç ve kredi kullanımına ilişkin bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırasıyla şahıs ve firmalar, firma sahip/ortakları ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Daha az başvuru kaynakları ise sırasıyla bankalardan yatırım kredileri, katılım bankaları finansmanı, Eximbank kredileri ve kamusal kaynaklardan kullanılan kredilerdir.

Şekil 7: Borç-Kredi Yapısı (%)

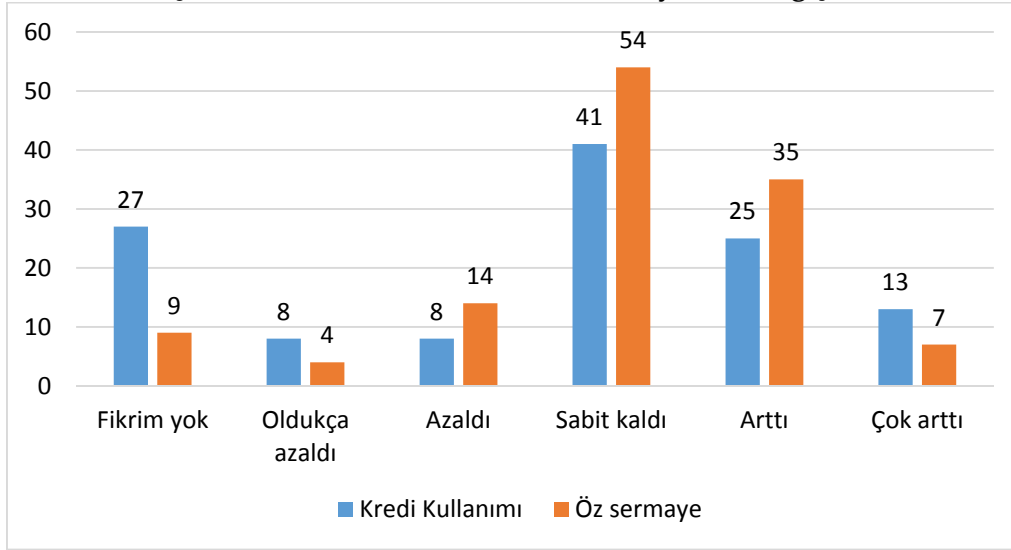

Şekil 8: Para Cinsinden Borçlar (%)

Şekil-8 firmaların para cinsine göre borç ve kredilerinin dağılımını göstermektedir. Görüleceği gibi sektörde ortalama olarak Türk Lirası cinsinden borçlar toplam borçların %83'ünü, yabancı para cinsinden borçlar %17'sini oluşturmaktadır.

Şekil 9: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

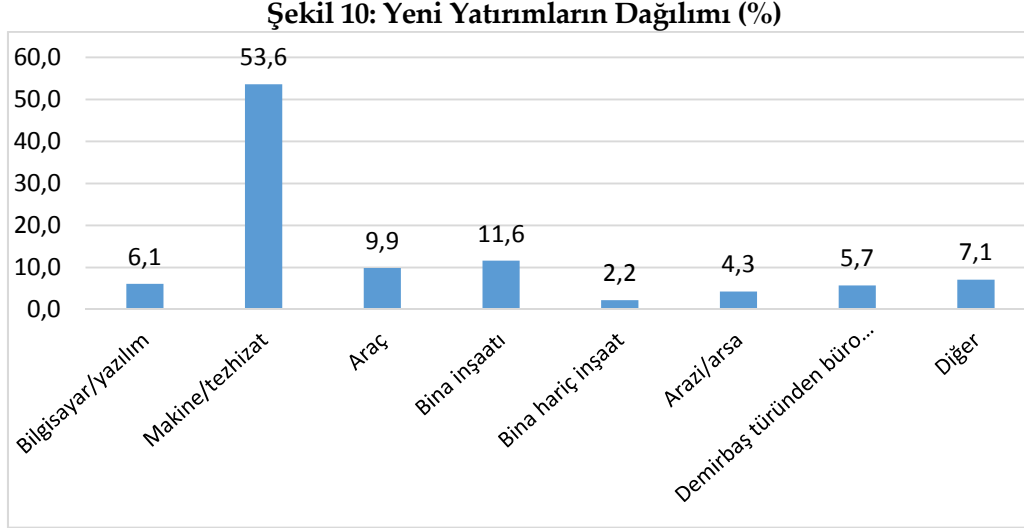

Firmaların 2014 yılına göre karşılaştırıldığında 2015 yılına ilişkin kredi kullanımı ve öz sermayedeki değişimi beşli likert ölçeğine göre (1-oldukça azaldı, 5-çok arttı) değerlendirmeleri Şekil-9'da gösterilmektedir. Buna göre, 41 (%33,6) firma kredi/borç kullanımının sabit kaldığını, 38 (%31,14) firma ise arttığını (arttı ve çok arttı) ifade etmiştir. Firmaların %13'ü ise kredilerde/borçlarda bir azalış (azaldı ve oldukça azaldı) olduğunu beyan etmiştir.

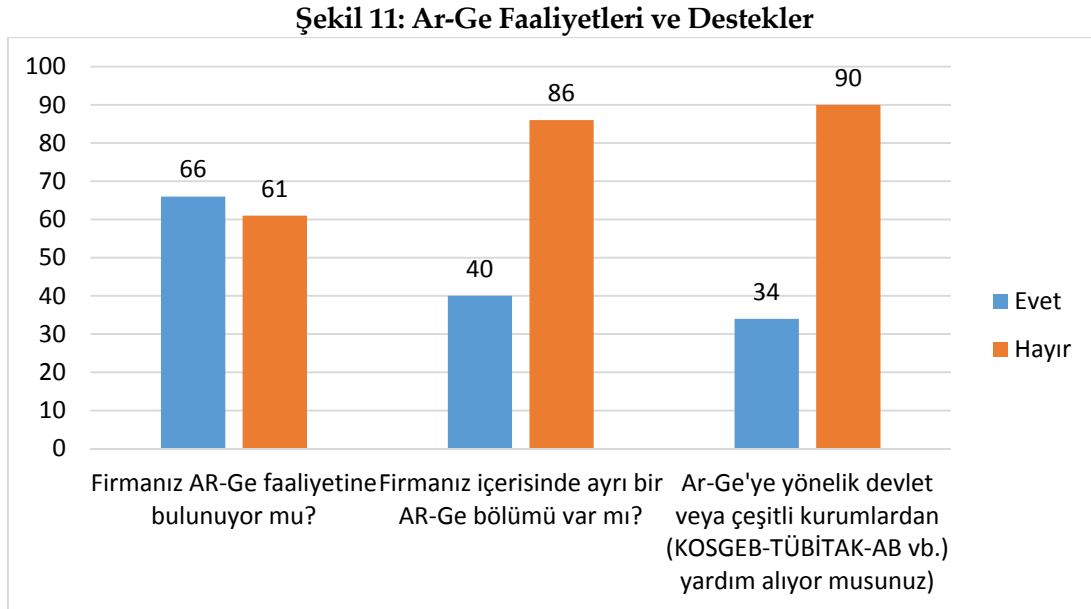
2014 yılına göre firmaların 2015 yılı öz sermayelerinde ki değişim değerlendirildiğinde ise, firmaların büyük bölümü (%44 veya 54 firma) öz sermayelerinin aynı kaldığını ifade etmiştir. Firmaların 42 (%34,14) tanesi ise öz sermayelerinin arttığını belirtmiştir.

3.2.4. Yatırım, ARGE, Yenilik ve Teknoloji

Şekil-10 yeni yatırım yapan firmaların yatırım yaptıkları sekiz alana ilişkin dağılımı göstermektedir. Bulgulara göre en çok yatırım makine ve teçhizatlar (%53,6) yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, araç, bilgisayar/yazılım ve diğer yatırımlar izlemektedir.

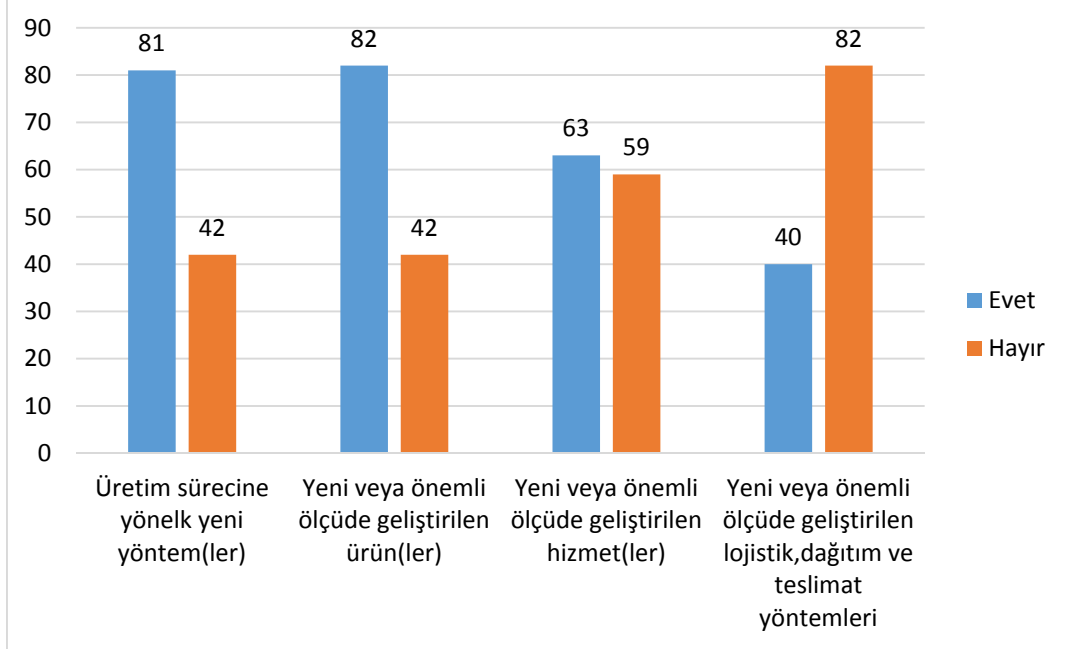
Firmaların Ar-Ge faaliyetlerine ilişkin bulgular Şekil-11’de verilmektedir. Buna göre anket çalışması yapılan 130 adet firmadan 66 (%51) tanesi Ar-Ge faaliyetlerinde bulduklarını, 40 (%31) tanesi ise firmaları içerisinde ayrı bir Ar-Ge bölümüne sahip olduklarını bildirmiştir. Ayrıca bulgulara göre 34 (%26) adet firma Ar-Ge’ye yönelik devlet ve çeşitli kurumlardan yardım aldıklarını ifade etmiştir.

Firmaların yenilik faaliyetleri Şekil-12’de gösterilmektedir. Firmalara Ar-Ge faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri sorulduğunda en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin *yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürünler* olduğu görülmektedir (82 firma, %63). Bunu *üretim sürecine yönelik yeni yöntem ya da*

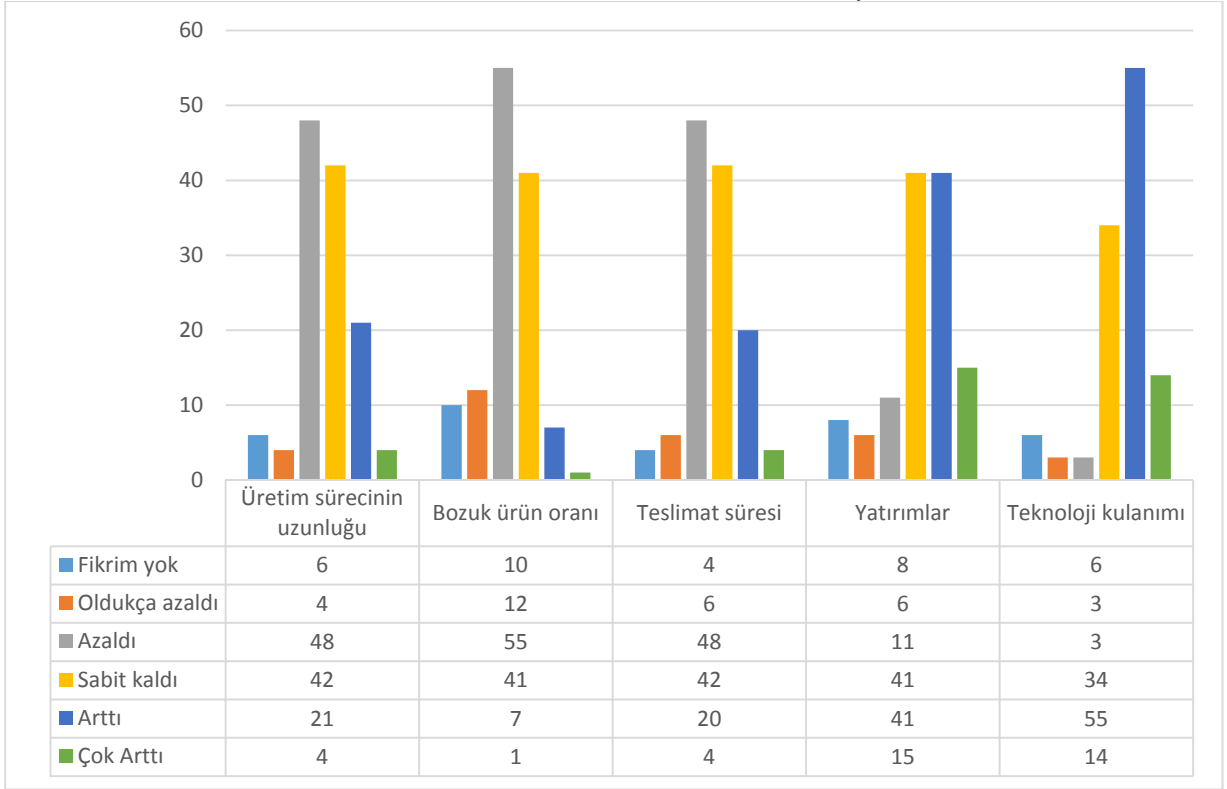
yöntemler geliştirmek (81 firma, %62) izlemektedir. Ürün ve üretim sürecine ilişkin yenilik faaliyetleri sonuçlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Firmaların 63 (%48) tanesi *yeni veya önemli ölçüde geliştirilen hizmetler*, 40 (%31) tanesi ise *yeni veya önemli ölçüde geliştirilen lojistik, dağıtım ve teslimat yöntemlerine* ilişkin yenilik faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Şekil 12: Gerçekleştirilen Yenilik Faaliyetleri

Şekil-13, 2014 yılına göre kıyaslandığında, firmaların ürün ve üretim süreci yeteneklerinin (*ürün teslimat süresi, üretim süreci uzunluğu ve bozuk ürün oranı*), yatırım ve teknoloji kullanım düzeylerinin 2015 yılı gelişim süreçlerini beşli likert ölçeğine göre (1-oldukça azaldı, 5-çok arttı) göstermektedir. Ele alınan değişkenlerde firmaların genel olarak azaldı, sabit kaldı ve arttı seçeneklerini diğerlerine göre (çok arttı, oldukça azaldı) daha fazla işaretledikleri görülmüştür. Buna göre firmaların %44'ü 2015 yılında üretim süreci uzunluğunun azaldığını (azaldı ve oldukça azaldı) belirtmiştir. Bozuk ürün oranı azaldı (azaldı ve oldukça azaldı) diyen firmaların oranı %58, teslimat süresi azaldı (azaldı ve oldukça azaldı) diyen firmaların oranı ise %45 olmaktadır. Bu istatistikler, sektörde faaliyet gösteren firmaların teknoloji yetenekleri konusunda yeterli bir gelişme kaydedemediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca firmaların %46'sı 2015 yılında (2014'e göre) gerçekleştirdikleri yatırımların, %60'ı ise teknoloji kullanımlarının arttığını belirtmişlerdir.

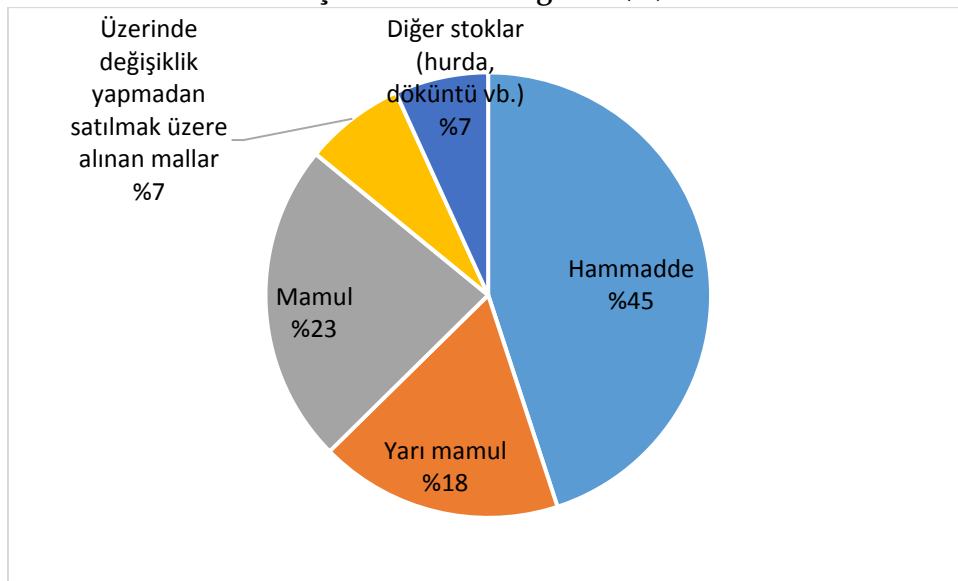
Şekil 13: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

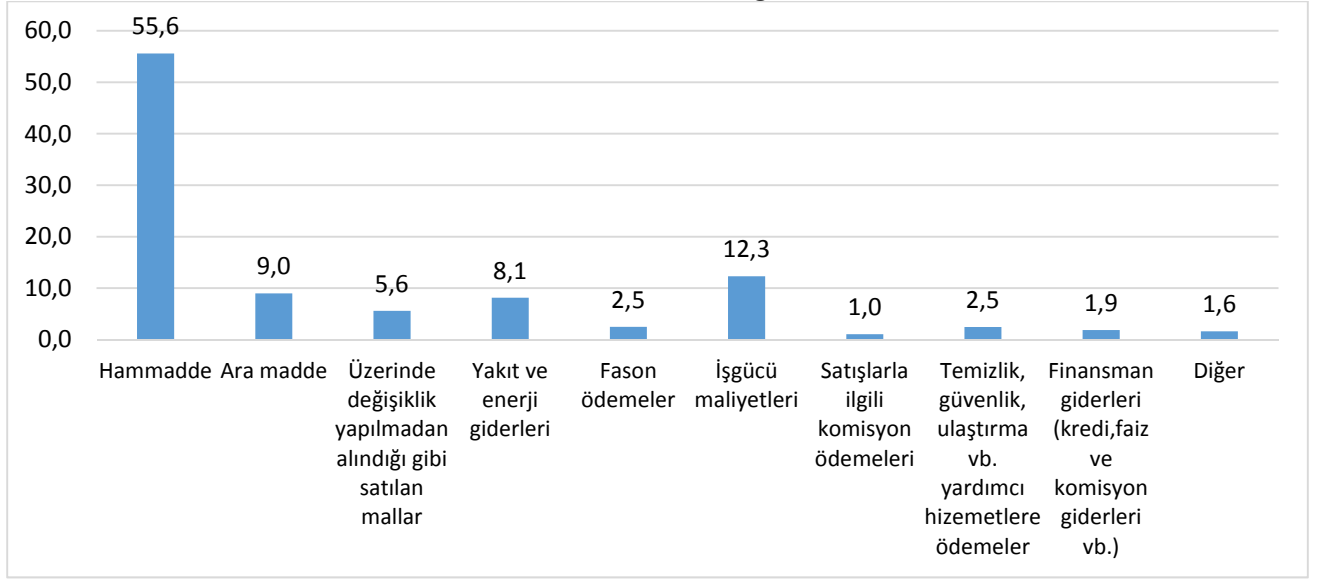
3.2.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Firmaların stok dağılımları Şekil-14'te gösterilmektedir. Firmaların stok durumlarına baktığımızda firma stoklarının sırası ile hammadde (%45), mamul (%23) ve yarı mamul (%18) ürünlerden oluştuğunu görmekteyiz. Diğer kalemlerin ise anlamlı bir ağırlığının olmadığı belirlenmiştir.

Şekil 14: Stok Dağılımı (%)

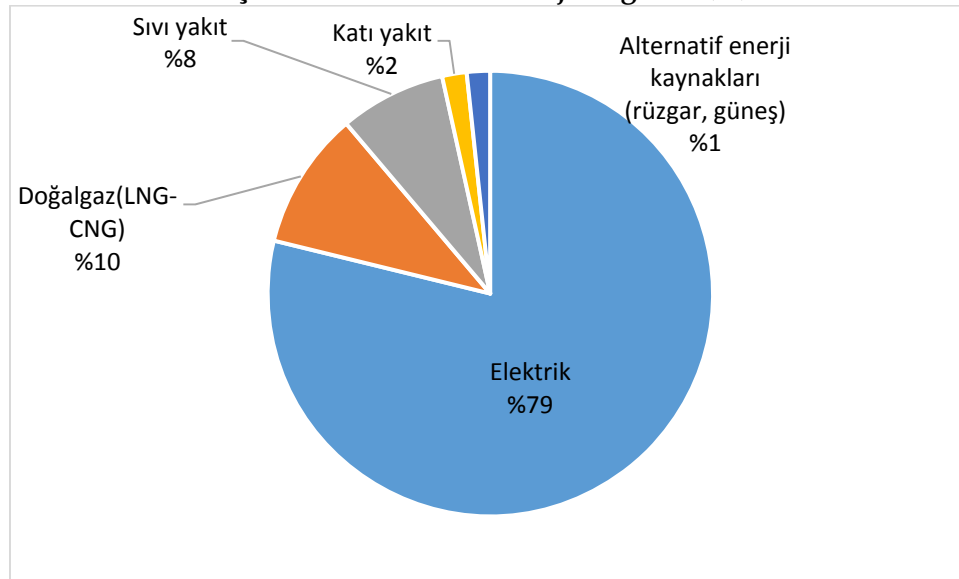
Şekil 15: Satınalım/Harcama Dağılımı (%)

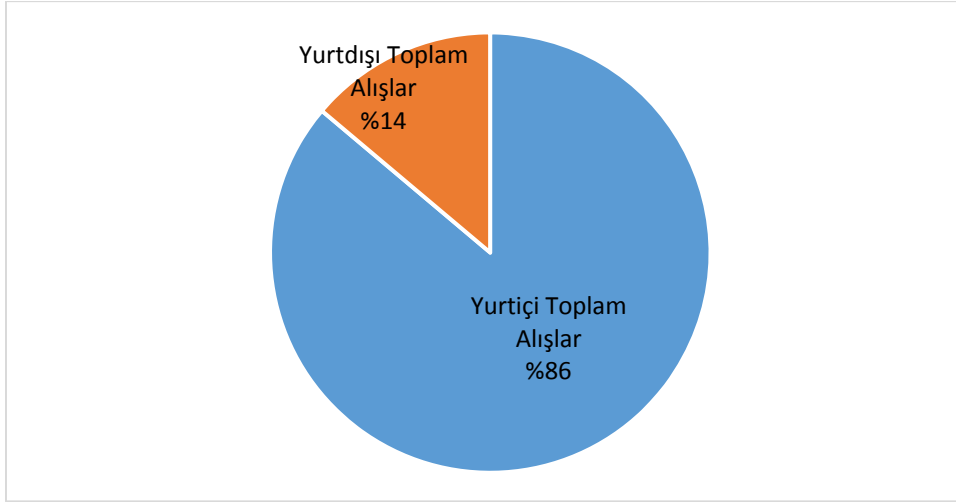
Firmaların on farklı kaleme ilişkin satınalım/harcama dağılımları Şekil-15'te gösterilmektedir. Firmaların satınalım/harcama dağılımları incelendiğinde hammadde kaleminin %55,6 ile en büyük payı aldığı görülmektedir. Bunu iş gücü maliyetleri, ara malı maliyetleri ile yakıt ve enerji giderlerinin takip ettiği görülmüştür. Diğer harcama kalemleri ise %1 (komisyon ödemeleri) ile %5,6 (alındığı gibi satılan mallar) arasında dağılımlara sahiptir.

Firmaların üretim sürecinde kullandığı enerjinin dağılımı Şekil-16'da gösterilmektedir. Buna göre enerji kullanımında %79 ile elektriğin başı çektiği ve doğalgazın %10 ile onu takip ettiğini görmekteyiz. Alternatif enerji kaynakları (rüzgar, güneş vb.) ise %1'lik oran ile bir anlam ifade etmemektedir.

Şekil 16: Kullanılan Enerji Dağılımı (%)

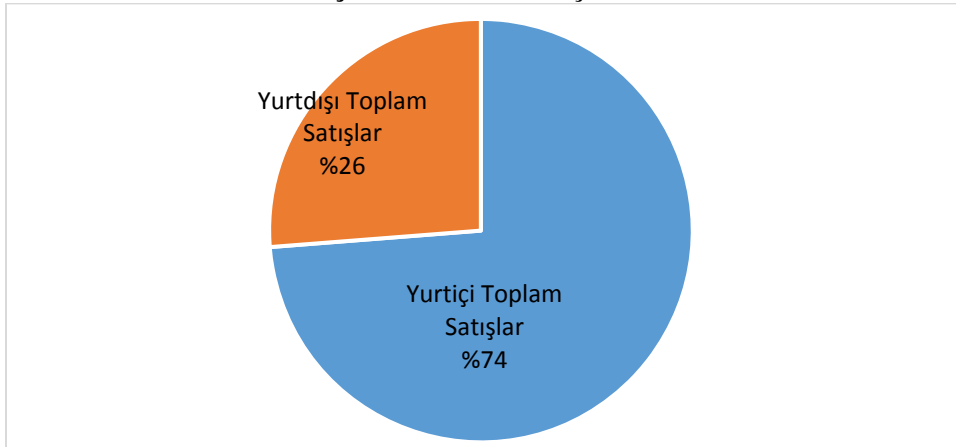

Şekil 17: Hammadde Satın Alım Yeri

Firmaların üretimde kullandıkları hammaddelerin kaynağına ilişkin dağılım Şekil-17'de gösterilmektedir. Buna göre sektördeki firmaların üretimde kullandıkları hammaddenin %86'sını yurtiçinden, kalan %14'ünü ise yurt dışından temin ettiklerini görmekteyiz.

Şekil 18: Ürün Satış Yeri

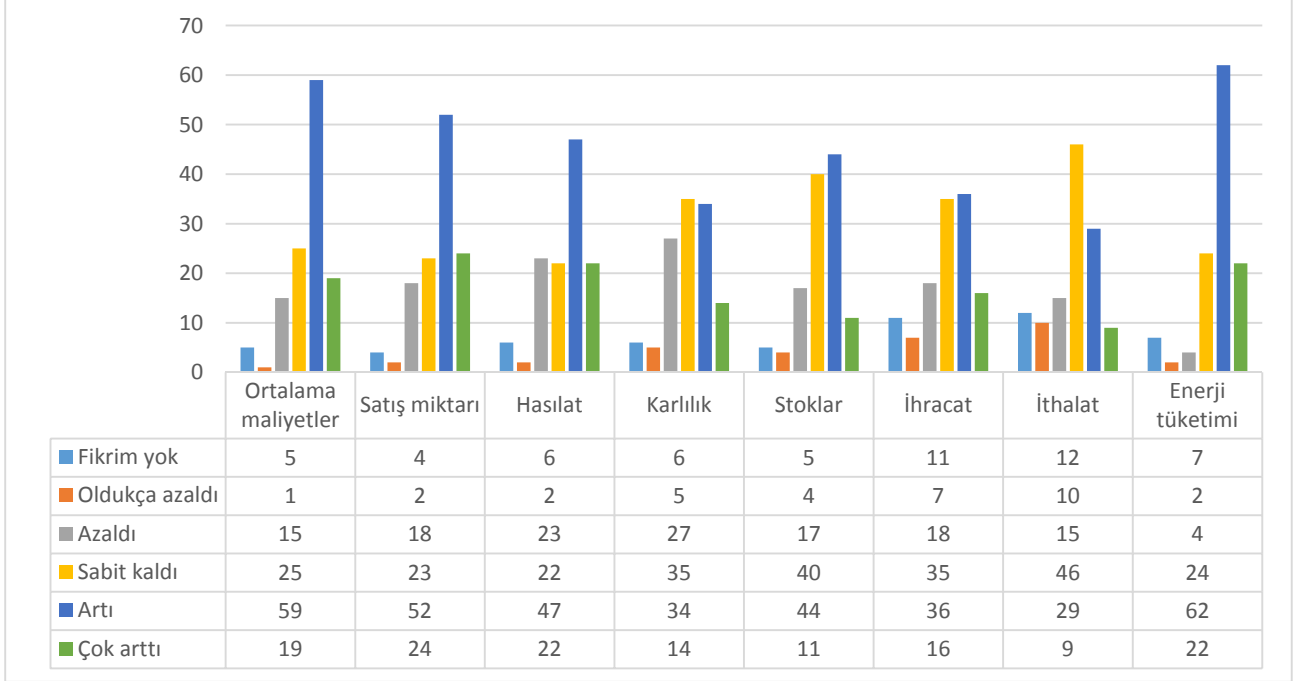

Şekil-18 firmaların yaptıkları satışların yurtiçi ve yurtdışı dağılımlarını göstermektedir. Buna göre firmaların pazar yapılarına baktığımızda satışların %74'ünün yurtiçine, %26'sının ise yurtdışına yapıldığı tespit edilmiştir. Bu verilere göre, Konya otomotiv sanayinde faaliyet gösteren firmaların Türkiye (iç piyasa) odaklı üretim yaptıklarını söyleyebiliriz.

2014 yılına göre kıyaslandığında anket yapılan firmaların çeşitli ekonomik faaliyetlerinin 2015 yılı değişim bilgileri (oldukça azaldı, 5-çok arttı) beşli likert ölçeğine göre Şekil-19'da yer almaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında sabit kaldı ve arttı seçeneklerinin firmalar tarafından daha çok işaretlendiği görülmektedir. Verilere göre, firmaların %65'i (78 firma) 2015 yılında *ortalama maliyetlerin*, %64'ü de (76 firma) *satış miktarlarının* arttığını (arttı ve çok arttı) belirtmiştir. Firmaların %59'u (69 firma) *hasılatın* arttığını belirtmesine rağmen sadece %42'si (48 firma) *karlılık oranlarının* arttığını (arttı ve çok arttı) belirtmiştir. Ayrıca *stokların* arttığını belirten firma oranı ise %47 (55 firma) olmaktadır. Firmaların *ihracat* ve *ithalat* aktivitelerindeki değişimleri değerlendirdiğimizde ise firmaların %46'sı (52 firma) ihracatın arttığını, %35'i de (38 firma)

ithalatın arttığını (arttı ve çok arttı) belirtmiştir. Ayrıca enerji tüketiminin arttığını belirten firma oranı ise %74'tür (84 firma).

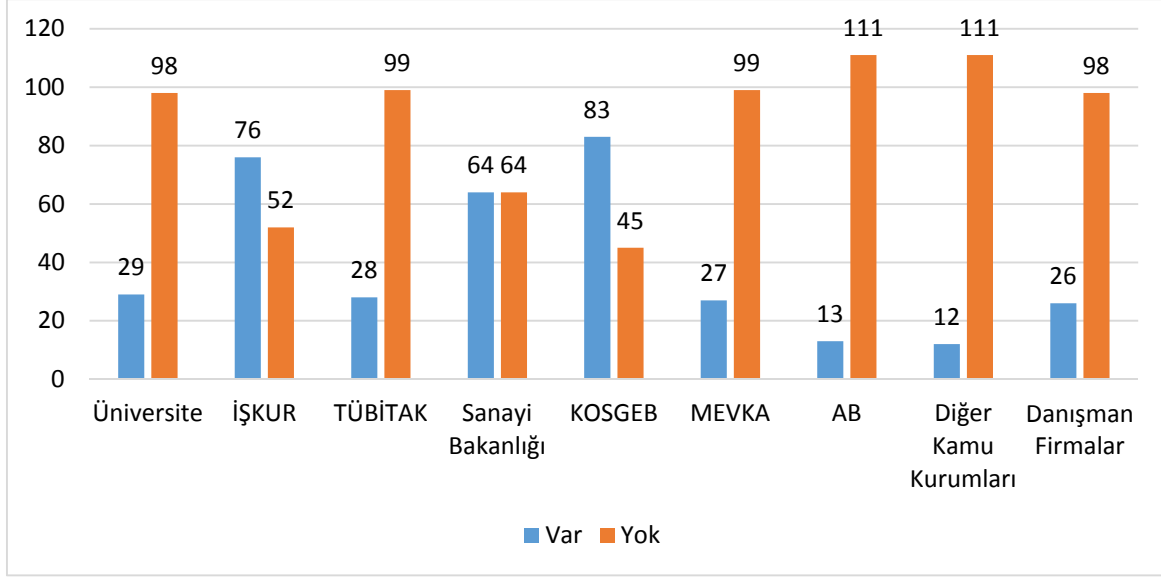
Şekil 19: Ekonomik Faaliyetler

3.2.6. İşbirliği

Firmaların üretim sürecinde işbirliği yaptığı organizasyonlara ilişkin bilgiler aşağıdaki Şekil 20'de yer almaktadır. Buna göre firmaların büyük çoğunluğunun sırasıyla KOSGEB (%65), İŞKUR (%59) ve sanayi bakanlığı (%50) ile işbirliği yaptığı görülmektedir. Bunları sırasıyla üniversiteler (%23), TÜBİTAK (%22), MEVKA (%21), danışman firmalar (%21), AB (%10) ve diğer kamu kurumları (%10) izlemektedir. Firmaların işbirliğine gittikleri başlıca organizasyonlar (KOSGEB, İŞKUR ve sanayi bakanlığı) dikkate alındığında, firmaların bu kurumlarla işbirliği faaliyetlerinin nedeninin yine bu organizasyonlar tarafından sektöre/firmalara sağlanan çeşitli maddi desteklerden yararlanmak amacını güttüğü açıktır. Bir diğer önemli bulgu ise, üniversiteler, TÜBİTAK ve AB ile olan işbirliği faaliyetlerinin oldukça düşük düzeyde gerçekleşmesidir. Bu kurumlarla işbirliği yapma koşullarının, bu kurumların sağladığı desteklerden faydalanma kriterlerinin oldukça yüksek olduğu göz önüne alındığında (özellikle AB projeleri), sektördeki çoğu firmanın teknoloji yeteneklerinin yüksek/yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Bir diğer çıkarım ise sektördeki firmaların kendi üretim süreçlerini, teknolojik yenilik ve Ar-Ge yeteneklerini iyileştirmek, geliştirmek için çokta çaba sarf etmedikleridir.

Şekil 20: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

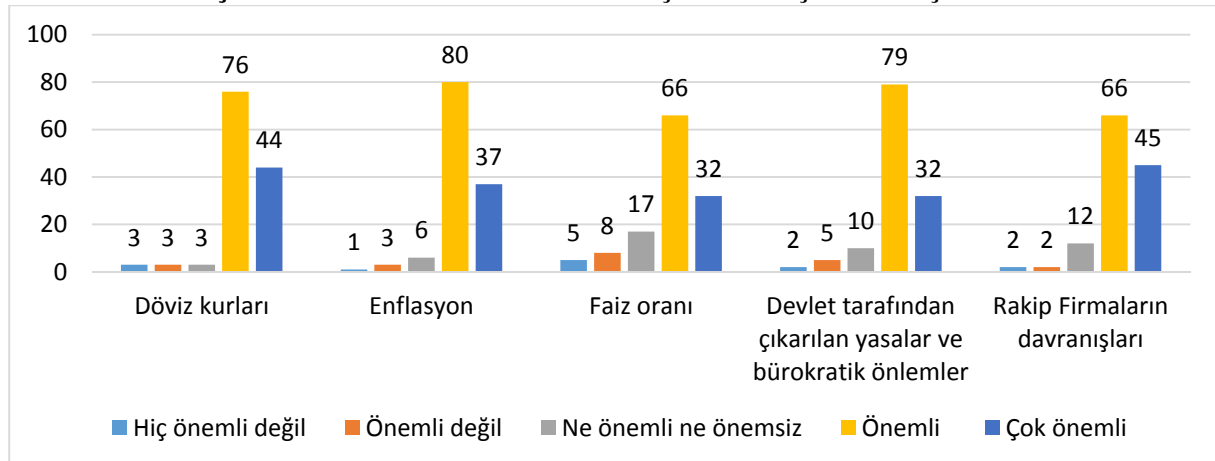

3.2.7. Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler

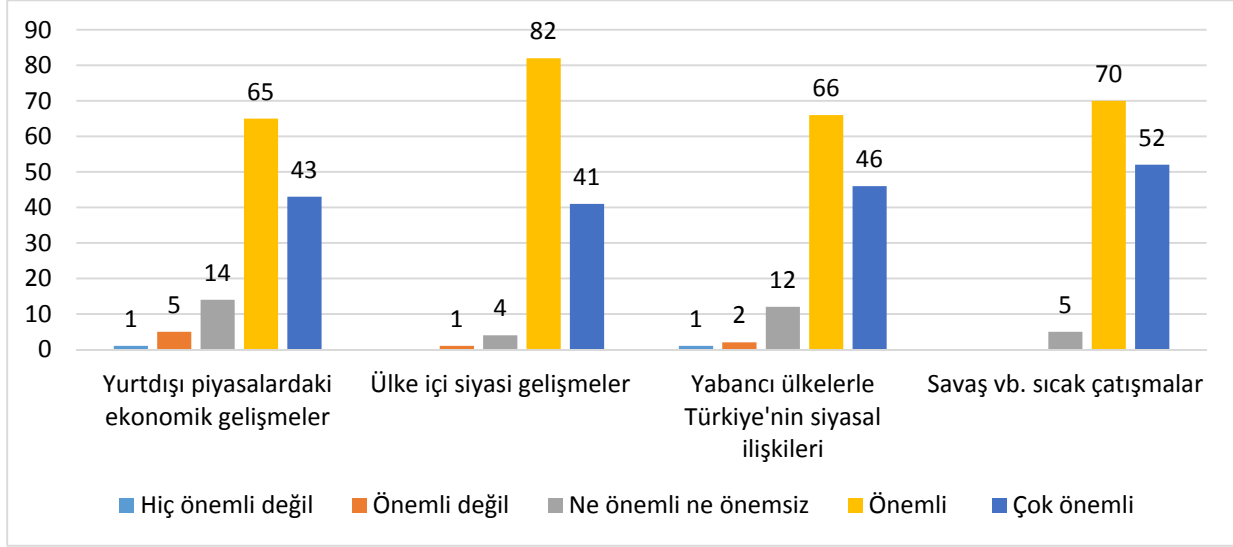
Türkiye’de ki çeşitli ekonomik ve politik gelişmelerin, Konya otomotiv sektöründe faaliyet gösteren firmaların iktisadi faaliyetleri açısından ne derece risk oluşturmuş olduğu Şekil 21 ve 22’de beşli likert önem derecesine göre gösterilmektedir. Buna göre, önem sırasıyla, enflasyon (%93), döviz kurları (%92) ve faiz oranları (%76,5) firmaların iktisadi faaliyetleri üzerine risk oluşturan en önemli ekonomik gelişmeler olmaktadır. Bir diğer önemli bulgu ise firmaların iktisadi faaliyetleri açısından *devlet tarafından çıkarılan yasalar ve bürokratik önlemlere* (%86,70) *rakip firmaların davranışları* (87,40) kadar önem atfetmeleridir. Bu olgu, devletin sektörde oynadığı önemli düzenleyici rolünü ortaya koymasının yanında, aynı zamanda firmaların rekabet eksikliğini göstermektedir.

Firmaların Şekil 22’de belirtilen dört adet politik gelişme faktörüne (%84 ile %96 arasında) oldukça duyarlı oldukları görülmektedir. Firmalar, sırasıyla, *yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeleri* (%84), *yabancı ülkelerle Türkiye’nin siyasal ilişkilerini* (%88), *ülke içi siyasal gelişmeleri* (%96), *savaş vb. sıcak çatışmaları* (%96) kendi iktisadi faaliyetleri üzerine risk oluşturmaları açısından oldukça önemli görmektedirler.

Şekil 21: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler (1)

Şekil 22: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler (2)

4. Sonuç Yerine

Konya ilinde otomotiv sanayiinde faaliyet gösteren 130 adet firmaya 2016 takvim yılı içerisinde uyguladığımız ankete ilişkin bulgular aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Firmaların sadece %16'sı A.Ş. statüsünde olup, geri kalanların büyük bir çoğunluğu ise (%63) limited şirket statüsündedir.
- Çalışan sayısı ve ciro rakamlarına göre sektör genellikle küçük ölçekli firmalardan oluşmaktadır.
- Firmalarda çalışanların %79'u üretim işlerinde istihdam edilirken, istihdamın %92'si erkek çalışan olmaktadır. 2014 yılına göre 2015'de istihdam da bir artış eğilimi olduğu görülmektedir.
- Sektörün küçük ölçekli firmalardan oluşması neticesinde sektörün borç ve kredi yapısında birincil kaynaklar *şahıslar ve firma sahiplortakları* olmaktadır. Borçlanmanın çoğu da TL cinsinden yapılmaktadır. Ayrıca firmaların 2015 yılı kredi kullanımlarının ve öz sermayelerinin sabit kaldığını ya da kısmen arttığını görmekteyiz.
- Firmalar yatırım faaliyetlerinin çoğunu yeni makine ve teçhizat alımlarına yapmaktadır.
- Firmaların %51'i Ar-Ge faaliyetlerinde bulunurken, %31'i ayrı bir Ar-Ge bölümüne sahip olup, %63'ü üretim ve ürüne ilişkin çeşitli yenilik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu oranlar sektör için oldukça yüksektir. Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri istatistiklerine ilişkin Türkiye ortalamaları ve çalışmada yer alan firmaların yapısı (küçük ölçekli oldukları) dikkate alındığında bu istatistiklere kuşku ile yaklaşılması gerektiği açıktır.
- Firmaların ürün ve üretim süreci yeteneklerinin, yatırım ve teknoloji kullanım düzeylerinin iyileştiğini görmekteyiz.
- Firma stoklarının büyük bölümü hammadde ve mamul maddelerden oluşmaktadır. Firmaların harcamaları içerisinde en büyük kalemler hammadde alımları ve işgücü maliyetleri olmaktadır. Hammadde tedarikinin büyük bir çoğunluğu (%86) yurtiçinden yapılmaktadır.
- Firmaların üretimde kullandıkları enerji girdisinin %79'u elektrikten sağlanmaktadır.
- Sektörün dörtte üçü yurtiçi odaklı üretim, sadece dörtte biri yurtdışı odaklı üretim yapmaktadır.

- Firmaların büyük çoğunluğu KOSGEB, İŞKUR ve sanayi bakanlığı ile işbirliği yapmaktadır.
- 2015 yılında firmaların büyük çoğunluğunun ortalama maliyetleri, satış miktarları ve hasılatı artmıştır. Sektörde ki bazı firmaların ise karlılık oranlarının, stoklarının ve dış ticaret faaliyetlerinin (ihracat ve ithalat) arttığını görmekteyiz.
- Sektörde enerji tüketiminde ciddi bir artış olduğu görülmektedir.
- Sektördeki firmalar Türkiye’de ki ekonomik ve siyasi gelişmelere oldukça duyarlıdır.

Kaynakça

DPT, 2007. **Otomotiv Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, 9. Kalkınma planı 2007-2013, Yayın No: 2736, ÖİK: 687, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Ekonomi Bakanlığı, 2012. **Otomotiv Ana ve Yan Sanayii Sektörü**, Sektör Raporları, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı.

Konya Sanayi Odası (KSO), 2015. **Konya Otomotiv Sektörü Bilgi Notu**, Konya Otomotiv Yan Sanayi İş Kümesi-Ocak 2015, Selçuklu, Konya.

Konya Ticaret Odası (KTO), 2006. **Otomotiv Sanayii Sektör Raporu**, Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Servisi, 09.11.2006, Sayı: 2006/462/422, Konya.

Otomotiv Sektör Raporu, 2017. **Türkiye Otomotiv Sanayii Rekabet Gücü ve Talep Dinamikleri Perspektifinde 2020 İç Pazar Beklentileri**, Ocak 2017, Sercan Pişkin, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, TSKB, Ekonomik Araştırmalar.

Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı / Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı / Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti İle Onarımı Sektörü

Prof. Dr. Orhan ÇOBAN
Arş. Gör. Duygu BAYSAL KURT
Arş. Gör. S. Taha KETENCİ

1. Giriş: Sektörün Tanımı ve Temel Faaliyet Alanları

Çalışmada, Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/ Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı Sektörleri ayrı ayrı değerlendirilirken, bazı kısımlarda bir arada ele alınmıştır.

Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sanayinin alt kollarını, genel amaçlı makinelerin imalatı, genel amaçlı diğer makinelerin imalatı, tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı, metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı ve diğer özel amaçlı makinelerin imalatı oluşturmaktadır (İAOSB, 2013).

Araştırmamızda Bilgisayarların, Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/ Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı sektörleri bir arada ele alınmıştır. Söz konusu sektörlerin alt sektörleri şunlardır (SATSO, 2016a; SATSO, 2016b; SATSO, 2016c),

- Genel amaçlı makinelerin imalatı
- Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı
- Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
- Metal işleme makineleri ve takım tezgâhları imalatı
- Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
- Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı
- Sanayi makine ve ekipmanlarının kurulumu
- Motorlu kara taşıtlarının ticareti
- Motorlu kara taşıtlarının bakım ve onarımı
- Motorlu kara taşıtlarının parça ve aksesuarlarının ticareti
- Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların ticareti, bakımı ve onarımı

Bu araştırmamızın en önemli amacı, imalat sanayinden hareketle Konya Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı Sanayisinde yaşanan sorunları tespit etmek ve bu sorunlara yönelik analitik çözüm stratejileri geliştirmektir. Bu kapsamda çalışmamız bir alan araştırması özelliği olan analizleri içermektedir. Söz konusu analizler, çalışmaya niceliksel bir boyut kazandırmaktadır. Bu bağlamda ilgili sektörün sorunlarını tespit edebilmek amacıyla bir saha çalışması yapılmış olup söz konusu saha çalışmasında geçerliliği test edilmiş anket formlarından yararlanılmıştır.

2. Türkiye’de Sektörün Genel Yapısı

Türkiye genelinde sektörde 1670 işletme faaliyet göstermekte olup, Konya’da faaliyet gösteren işletme sayısı ise 301’dir. Buna göre Konya’daki işletmelerin payı %18’dir. Sektörün istihdam payı 2005 yılında %5.05 iken, 2011 yılında bu pay %5.54’dür. Sektör katma değer açısından değerlendirildiğinde, 2005 yılında %4.48 olan katma değer payı 2011 yılında %5.31’e yükselmiştir (TÜSİAD, 2014: 16-20).

TÜİK (2016) dış ticaret istatistiklerine göre, 2015 yılında Türkiye’nin bu sektörde ihracat yaptığı ilk beş Almanya, ABD, İran, Irak ve Cezayir iken, ithalat yaptığı ülkeler Almanya, Çin, İtalya, Japonya ve ABD’dir. TÜİK (2016) dış ticaret istatistiklerine göre, 2011 yılında 11,4 milyar TL olan ihracat 2015 yılında 19.7 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2011 yılında 33.9 milyar TL olan ithalat 2015 yılında 50.7 milyar TL’ye yükselmiştir.

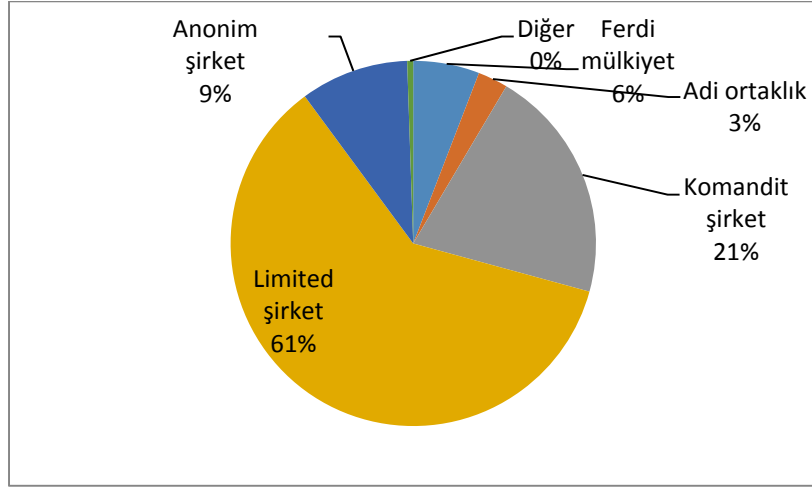
3. Konya’da Sektör

Araştırmanın evrenini Konya sanayinde faaliyet gösteren Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/ Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı sektörleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Konya Sanayi Odasından elde edilen bilgilere göre Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı sektöründe 270 firma, Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı sektöründe 23 firma, Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı sektöründe ise 8 firma faaliyet göstermektedir (KSO, 2013). Saha çalışmasında tesadüfi örnekleme ve tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri aynı anda kullanılmıştır. Anketler değerlendirildiğinde, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektöründen 172, makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründen 12, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı sektöründen 4 firmadan elde edilen anketlerin analizlerde kullanılabileceği tespit edilmiştir.

3.1. Sektörde Firmalar ve Hukuki Yapısı

Firmalara vergisel yükümlülük tipleri açısından bakıldığında anket kapsamında görüşülen toplam 188 firmadan 13 tanesinin basit usule tabi olduğu, diğerlerinden 167 tanesinin birinci sınıf tüccar kategorisinde yer aldığı, kalan 7 firmanın da ikinci sınıf tüccar kategorisinde olduğu görülmektedir.

Şekil- 23: Hukuki Durum

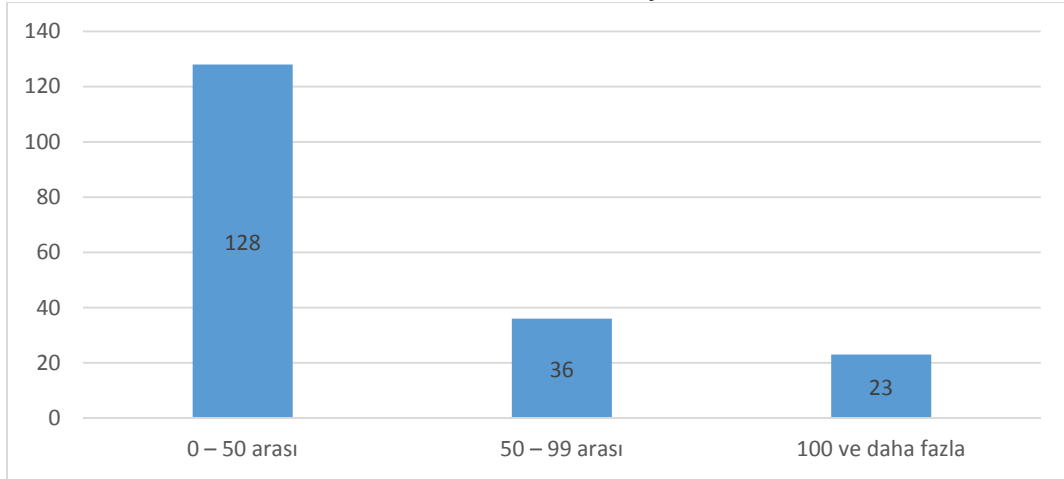

Firmaların hukuki yapıları Şekil-1’de verilmiştir. Şekil-1’den görüldüğü gibi, firmaların %61’nin limitet şirket olarak organize olduğu, %21’i komandit şirket, %9’u anonim şirket, %6’sı ferdi mülkiyet ve %3’ü adi ortaklık kategorisinde yer almaktadır.

3.2. Sektörde İstihdam

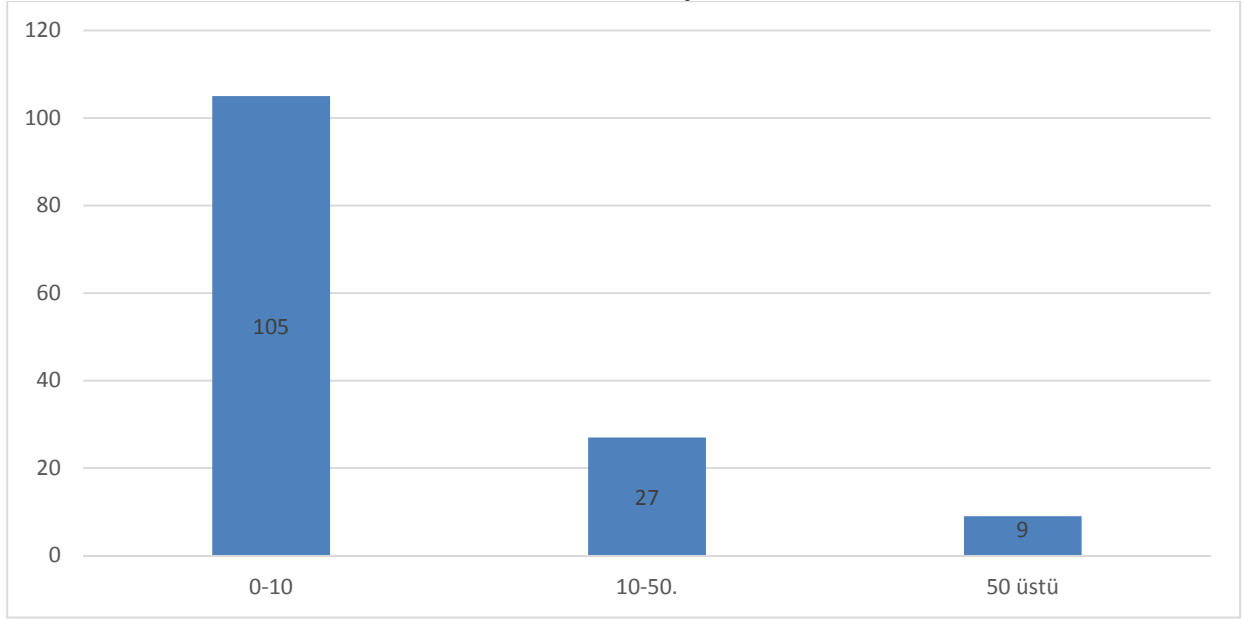
Araştırma kapsamında 187 firmanın toplam istihdamı 9504 olup, firma başı ortalama istihdam 51’dir. Şekil-2’de firmaların çalışan sayılarının dağılımı gösterilmiştir.

Şekil- 24: Çalışan Sayısı

Şekil-2’den görüldüğü gibi, firmaların büyük bölümü 0-50 arası çalışan istihdam etmekte olup, 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 23’tür. İstihdam ettiği çalışan bakımından en büyük firma başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektöründe faaliyet göstermekte olup istihdam ettiği kişi sayısı 480’dir.

Şekil- 25: Ciro (Milyon TL)

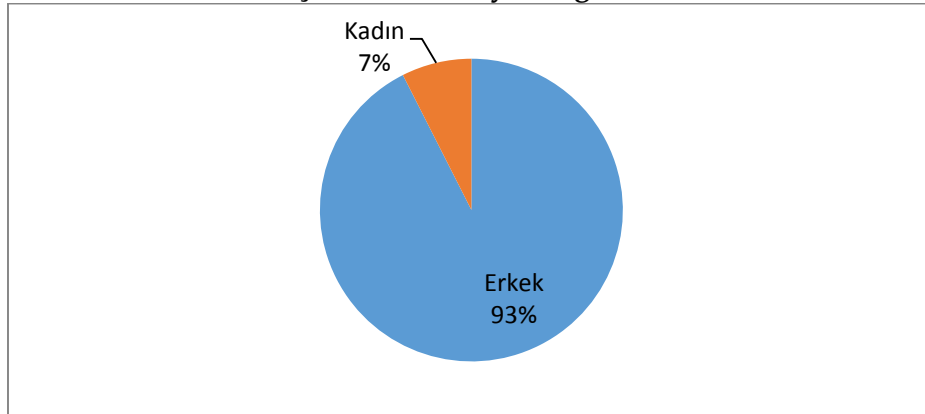

Firmaların büyüklüğünü değerlendirmek için görüşmelerde aynı zamanda firmaların 2015 yılı cirosu da sorulmuştur. Üç sektörün 2015 yılı ciro toplamı yaklaşık 49 milyar TL'dir. Ortalama ciroya değerlendirildiğinde, en yüksek ortalama ciroya sahip sektör motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımdır.

Firmaların ciro dağılımları Şekil-3'de gösterilmiştir. Şekil-3'e göre, firmaların büyük bölümü 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat bildirmiş olup, 50 milyondan fazla hasılat bildiren sadece 9 firma bulunmaktadır.

Şekil-4'de her iki sektör birlikte ele alınarak cinsiyete göre istihdam yapısı gösterilmiştir.

Şekil- 26: Cinsiyet Dağılımı

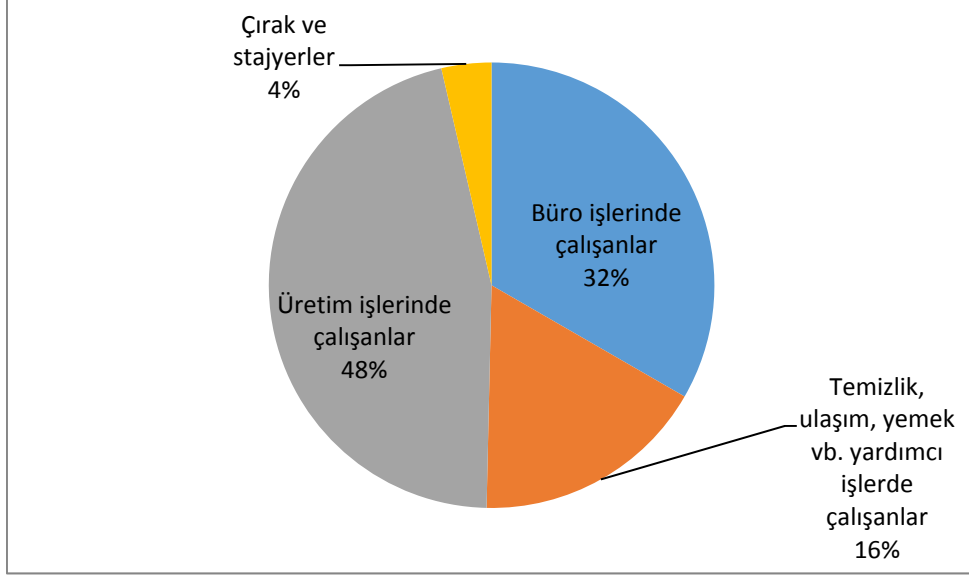

Şekil-4'e göre, üç sektörün toplam istihdamı baz alındığında, kadın istihdamı oldukça düşük olup ortalama olarak firmalarda istihdam edilen kişilerin %93'ü erkek çalışanlardan %7'si kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Üç sektör ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise, erkek istihdamının her birinde %90'nın üstünde olduğu görülmektedir.

İstihdam edilen çalışanlardan engelli istihdam eden sadece 40 firma, yabancı uyruklu çalıştıran 13 firma, eski hükümlülere istihdam olanağı sağlayan 6 ve gazi-gazi ve şehit yakını istihdam

eden 5 firma bulunmaktadır. Ücretsiz çalışan aile ferdi ya da iş sahibi ve ortaklarından çalışan olarak beyan edilen 177 firma bulunmaktadır.

Şekil- 27: Ücretli Çalışanların Niteliklerine Göre Dağılımı (Toplam)

Şekil-5’de çalışanların firmada ifa ettikleri görevler açısından durumlarını göstermektedir. Şekil-5’den görüldüğü gibi, üç sektörde ortalama olarak, çalışanların %48’i üretim işlerinde, %32’si büro işlerinde, %16’sı temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %4’ü çırac ve stajyerlerden oluşmaktadır. Çırac ve stajyer çalıştıran 68 firma bulunmaktadır.

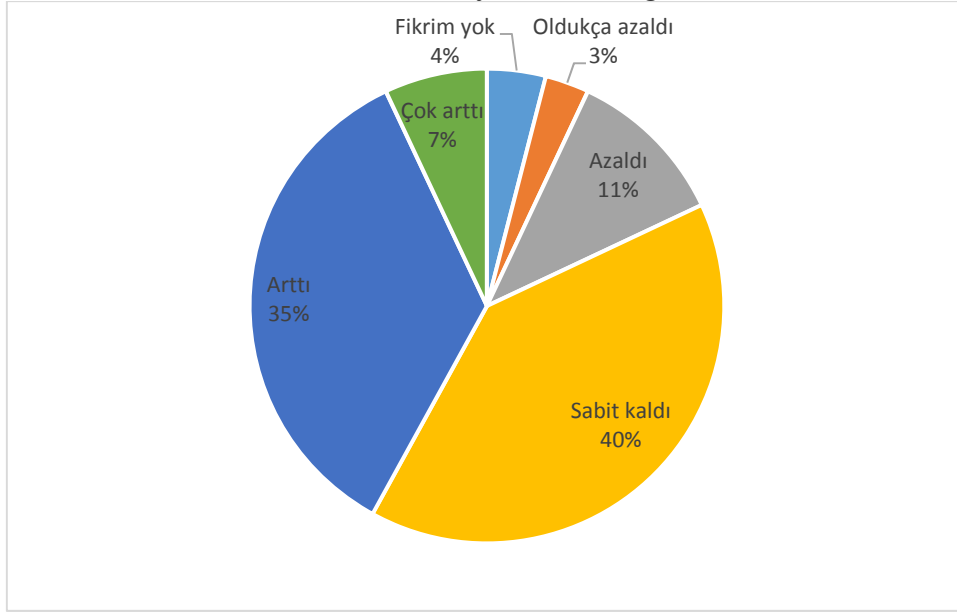
Tablo-1’de üç sektörün çalışanlarının ifa ettikleri işler bakımından yüzdeleri ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo- 2: Görev Tipine Göre İstihdam				
	Büro işleri	Yardımcı işler (temizlik, ulaşım çay vb.)	Üretim işleri	Çırac/Stajyer
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	33%	17%	46%	4%
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	15%	6%	75%	4%
Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı	15%	4%	81%	-
Toplam	32%	16%	48%	4%

Tablo-1’den görüldüğü gibi, üretim işlerinde çalışanların yüzdesi en yüksek olan sektör motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı sektörüdür.

Şekil-6’da firmaların 2014 yılına göre 2015 yılı istihdam değişimleri verilmiştir.

Şekil- 28: Çalışan Sayısındaki Değişim

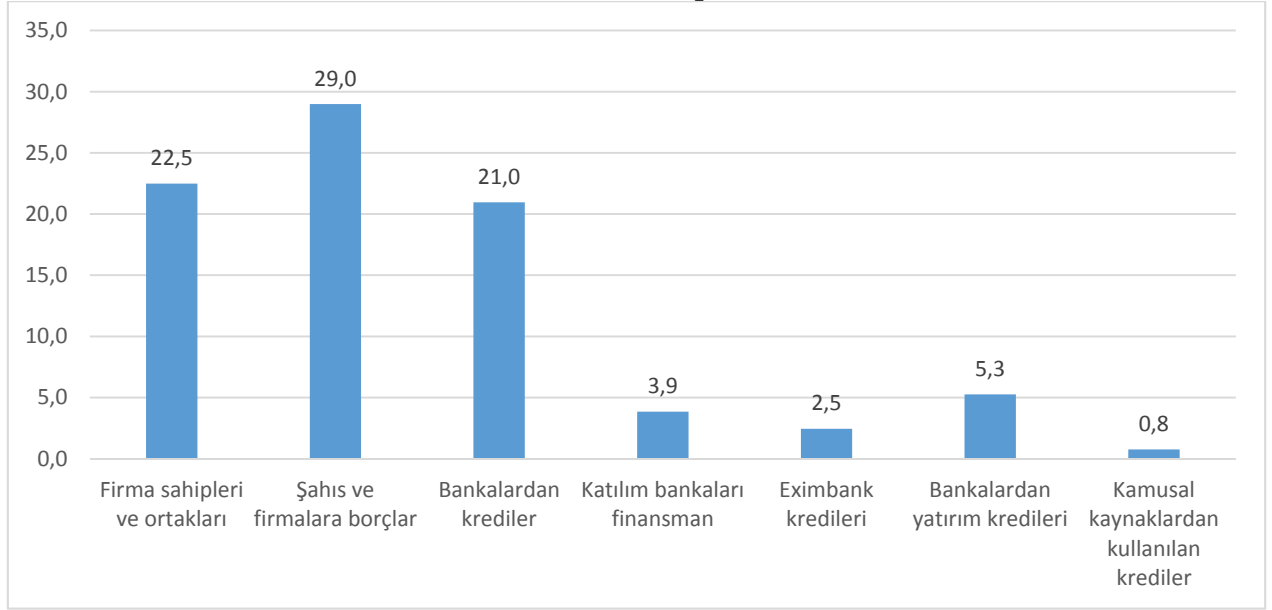
Şekil-6'dan görüldüğü gibi, üç sektörden firmaların %40'ı çalışan sayılarının değişmediğini, %35'i arttığını, %11'i azaldığını, %7'si çok arttığını, %4'ü fikri olmadığını ve %3'ü de oldukça azaldığını bildirmişlerdir. Üç sektör ayrı ayrı değerlendirilirse, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektöründe istihdamda artma %35, makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründe %25 ve motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı sektöründe ise %50'dir.

3.3. Sektör Firmalarının Sermaye ve Borç Yapısı

Firmaların sermaye dağılımları incelendiğinde, üç sektörün genel sermaye yapısına bakıldığında sermayenin %87'sinin özel hukuk hükümlerine sahip kişilere ait olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca sektörler toplamında %2'lik sermaye kamu kurum ve kuruluşlarına aitken, %1'i de yabancı sermayeden oluşmaktadır. Üç sektör ayrı ayrı değerlendirildiğinde, her bir sektörün sermayesinin büyük çoğunluğunun özel hukuk hükümlerine tabi kişilere aittir. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektörü, genel toplam ile aynı oranlarda sermaye dağılımına sahiptir. Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründe sermayenin yapısında kamusal sermaye yer almazken, Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı sektörünün sermayesi hem özel hukuk hükümlerine tabi kişilere hem de gerçek hukuk hükümlerine tabi firmalara aittir.

Şekil-7'de firmaların kullandıkları kredi ve borçların yapısına ilişkin bilgiler verilmiştir.

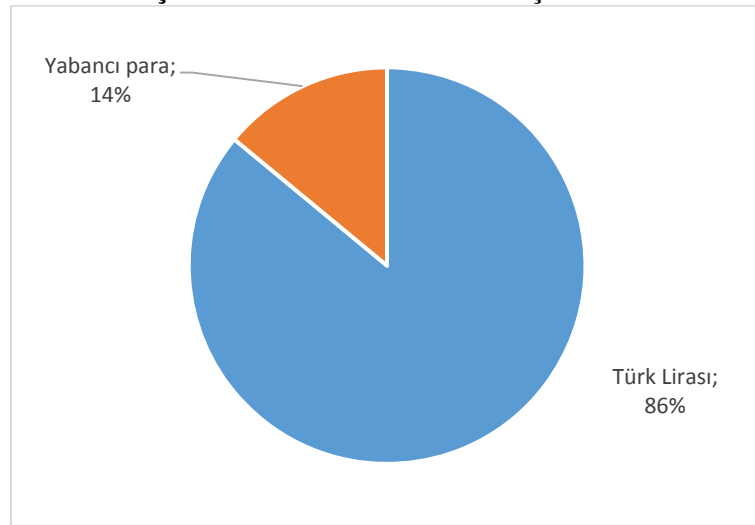
Şekil- 29: Borç-Kredi Yapısı

Şekil-7'den görüldüğü gibi, borç ve kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar, firma sahip/ortakları ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri ve kamu kaynaklı krediler de kullanılan kaynaklar arasında olup, oranları düşüktür. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektörü hariç diğer iki sektörde borç/kredi kaynaklarından birinci sırada olan %50'lerin üzerinde bir oranla banka kredileridir.

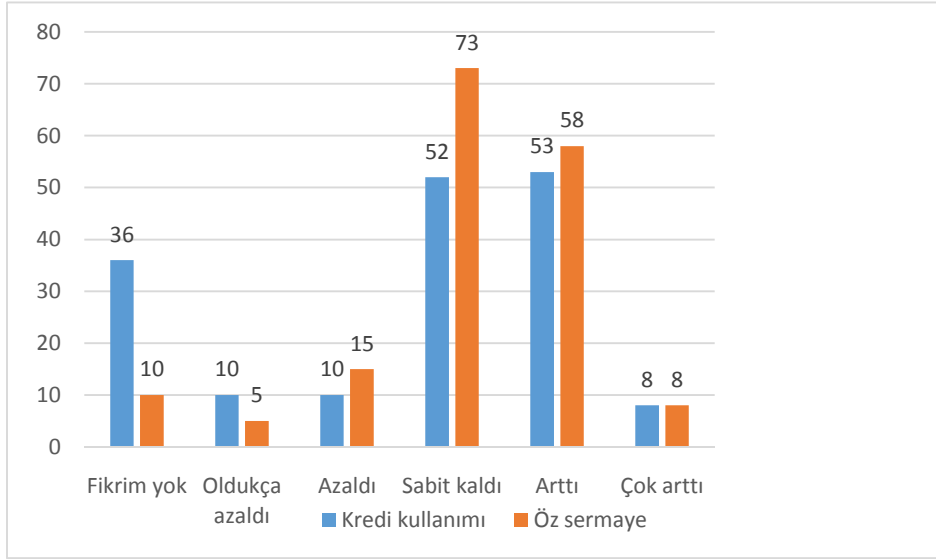
Şekil-8'de para cinsine göre borçlar gösterilmektedir. Şekil-8'e göre, her üç sektörde birden ortalama olarak TL cinsinden borçlar toplam borçların %86'sını döviz cinsinden borçlar %14'ünü oluşturmaktadır. Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründe döviz cinsinden borçlanma diğer iki sektöre göre oldukça düşüktür.

Şekil- 30: Para Cinsinden Borçlar

Şekil-9'da firmaların 2015 yılının 2014 yılına göre kredi kullanımında ve öz sermayesindeki değişimleri gösterilmiştir.

Şekil- 31: Kredi Kullanımı ve Öz Sermayedeki Değişim

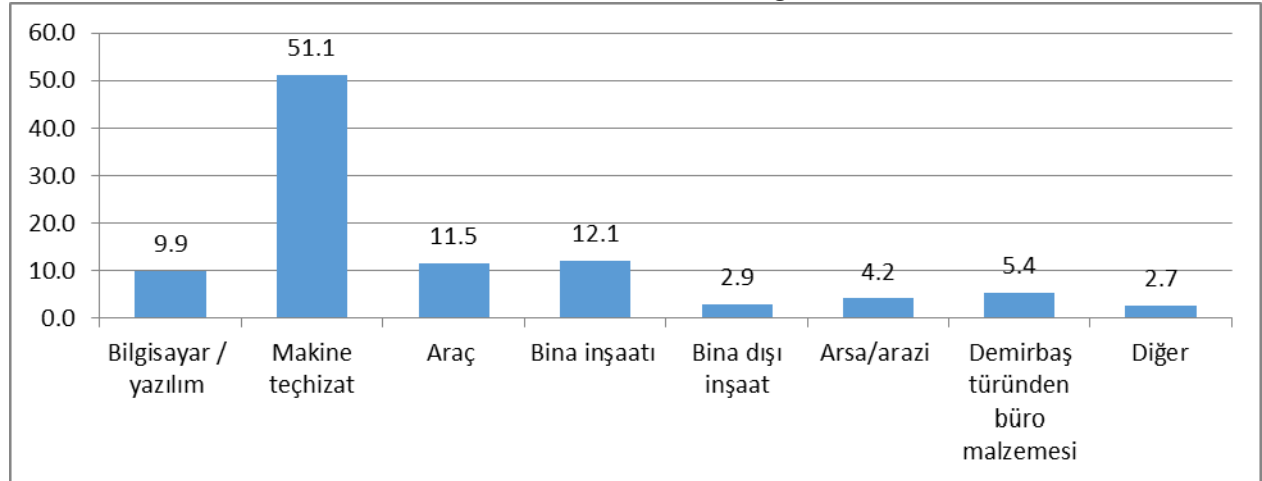
Şekil-9'da görüldüğü gibi, genel olarak firmalar öz sermaye ve kredi kullanımındaki değişimlerin sabit kaldığını ve arttığını beyan etmişlerdir.

3.4. Yatırım, Ar-Ge, Yenilik, Teknoloji

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 27 firma herhangi bir düzeyde yapmadıklarını belirtmiştir.

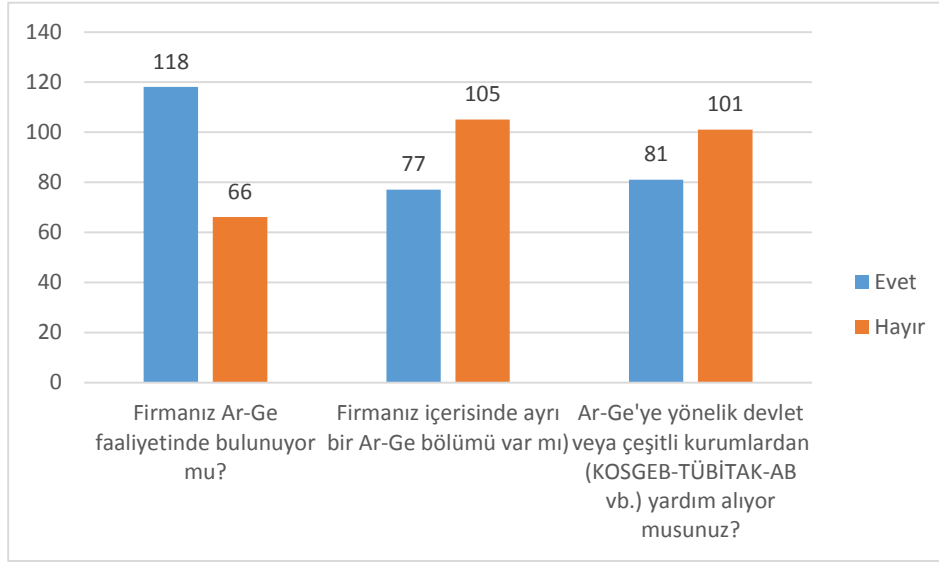
Şekil-10'da üç sektörde birden, yatırım yapan firmalar açısından yeni yatırımların dağılımı görülmektedir.

Şekil- 32: Yeni Yatırımların Dağılımı

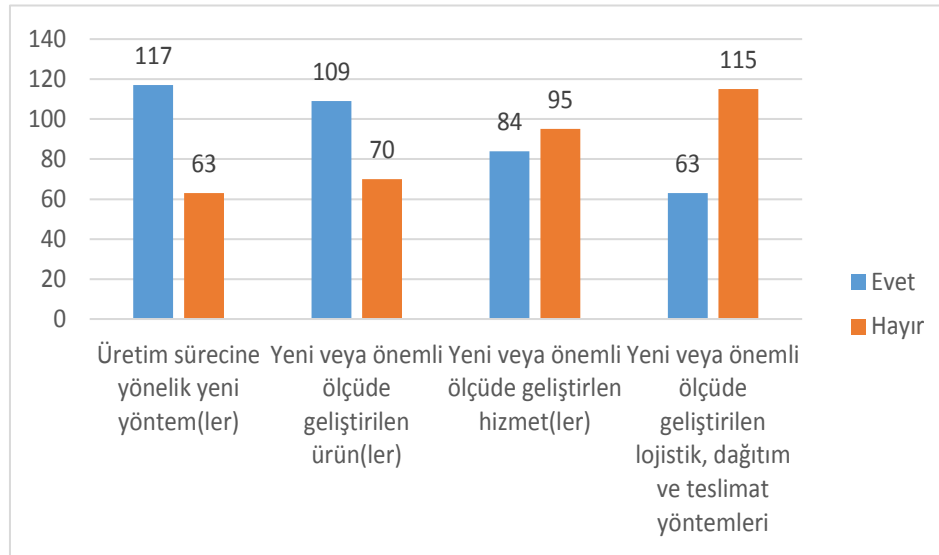
Şekil-10'a göre, en çok yatırım makine ve teçhizatlara yapılmıştır. Bunu sırayla bina inşaatı, araç ve bilgisayar/yazılım izlemektedir.

Firmalara ayrıca sanayi, üretim ve kalite standartlarına ilişkin belge ve sertifika sahibi olup olmadıkları ve ne türden belgelere sahip oldukları sorulmuştur. İki sektörde toplam 145 firma sözkonusu belge ve sertifikalara sahip olduğunu bildirmişlerdir.

Şekil- 33: Yeni Yatırımlar

Şekil-11'den görüldüğü gibi, Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan firma sayısı 118 olup, firma içerisinde ayrı bir Ar-Ge departmanı bulunduran firma sayısı 77'dir. Ayrıca Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan firma sayısı 81'dir.

Bu Ar-Ge faaliyetlerinin neticesinde son üç yılda çeşitli biçimlerde yenilik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri firmalara sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda Şekil-12 hazırlanmıştır.

Şekil- 34: Gerçekleştirilen Ar-Ge

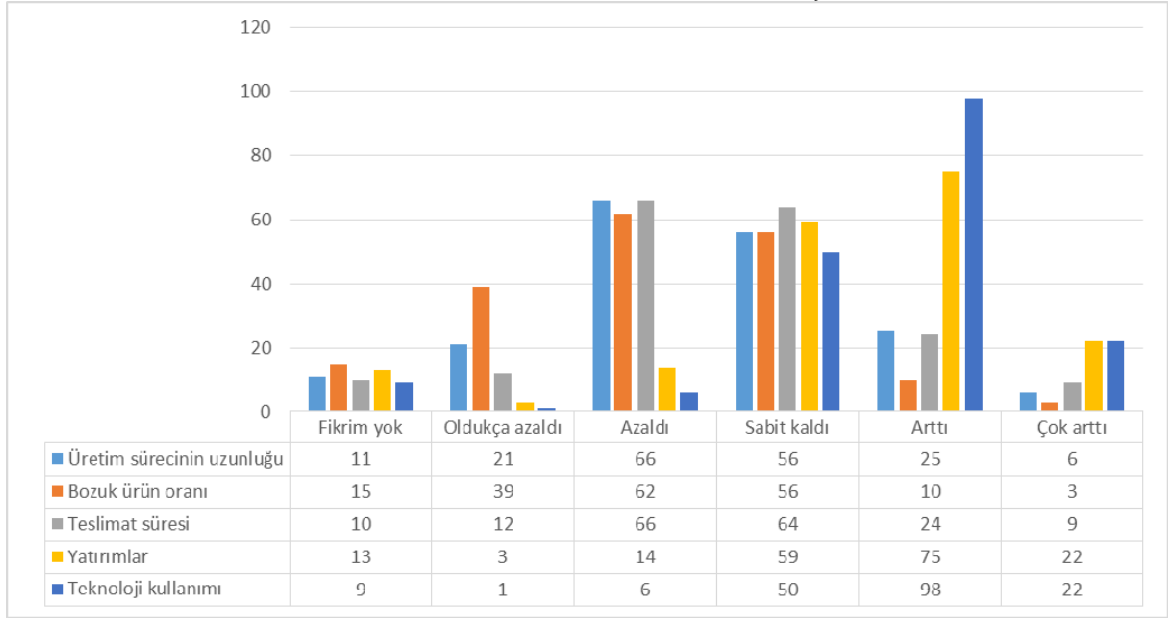
Şekil-12'den görüldüğü gibi, en sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem(ler) ile yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürün(ler)dir.

Ankete katılan firmalara patenti olup olmadığı sorulmuş olup, patenti bulunmayan 80 firma varken, 71 firmanın patente sahip olduğu görülmüştür.

Firmalardan yatırımlar, teknoloji ve üretim faaliyetlerindeki gelişmelerin geçen yıl ile karşılaştırılması istenmiş olup, alınan cevaplara göre Şekil-13 oluşturulmuştur.

Şekil-13'e göre, üretim süreci uzunluğunun azaldığını beyan eden 66 firma bulunurken, 98 firma teknoloji kullanımının arttığını beyan etmiştir. Ayrıca 66 firma teslimat süresinin azaldığını, 62 firma bozuk ürün oranının azaldığını ve 75 firma yatırımlarının arttığını beyan etmiştir.

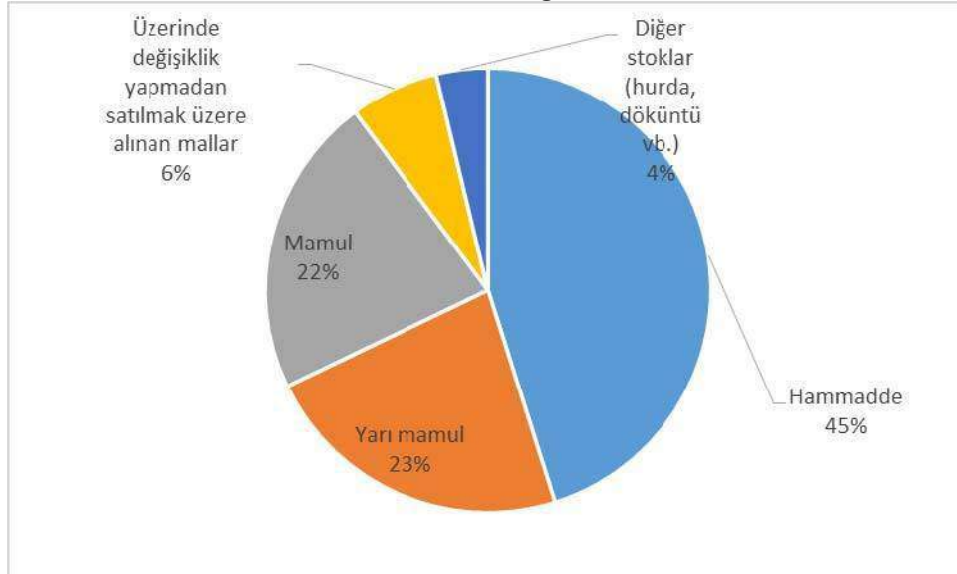
Şekil- 35: Bir Önceki Yıla Göre Yatırımlar, Teknoloji ve Üretim

3.5. Ürünler, Maliyetler, Ticaret, Stok

Şekil-14'de sektördeki stok dağılımları gösterilmiştir.

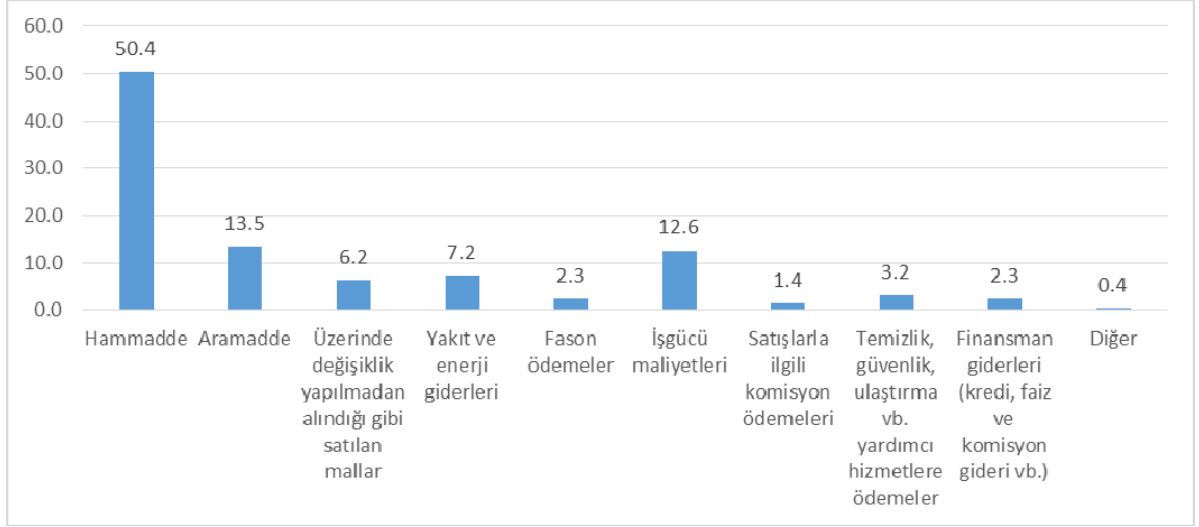
Şekil- 36: Stok Dağılımı

Şekil-14'den görüldüğü gibi, stoklardaki hammadde, yarı mamul ve mamul payları sırasıyla %45, %23 ve %22'dir.

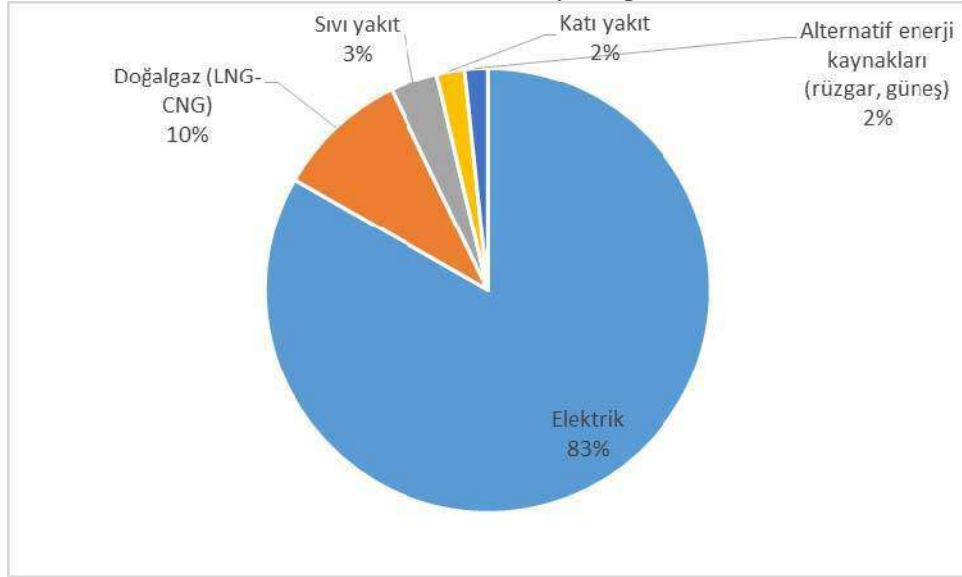
Şekil-15'de satınalın/harcamaların toplam harcamalar içindeki payı gösterilmiştir.

Şekil- 37: Satınalım/Harcama Dağılımı

Şekil-15'e göre, toplam harcamalardaki en yüksek pay %50.4 ile hammadde alımlarına aittir. Şekil-16'da firmaların üretim sürecinde kullandıkları enerji türlerinin dağılımı gösterilmiştir.

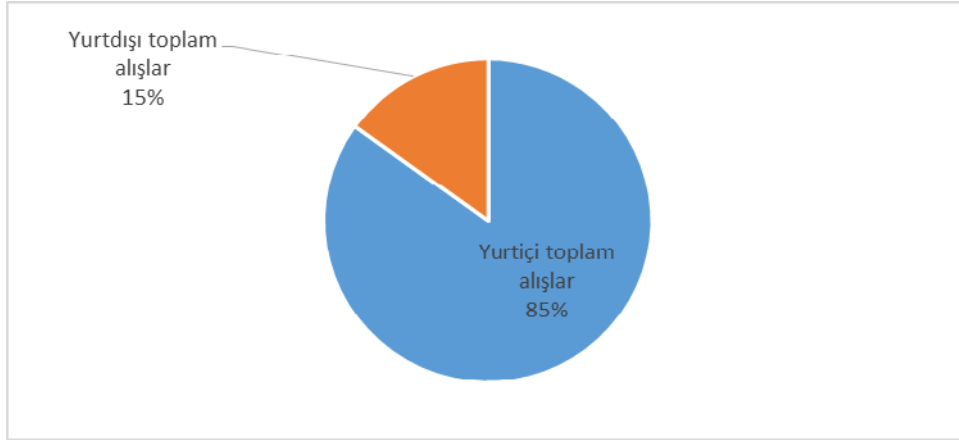
Şekil- 38: Kullanılan Enerji Dağılımı

Şekil-16'dan görüldüğü gibi, üretim sürecinde kullanılan enerjinin büyük bölümü elektrikten elde edilmektedir.

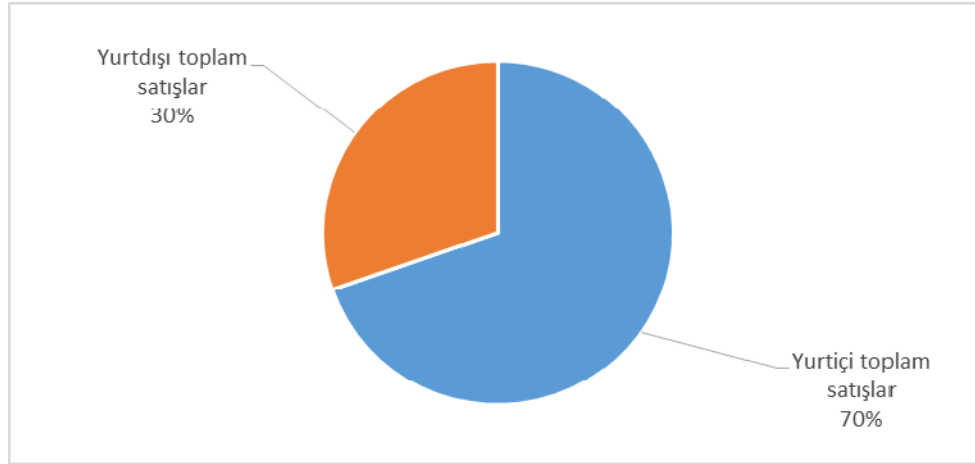
Üretim sürecinde kullanılan hammaddelerin menşei açısından firmaların değerlendirilmesi Şekil-17'de verilmiştir.

Şekil- 39: Hammadde Satın Alım Yeri

Şekil-17'e göre, sektörde hammaddelerin %85'i yurtiçinden temin edilmektedir. . Şekil-18'de firmaların satış destinasyonları gösterilmiştir.

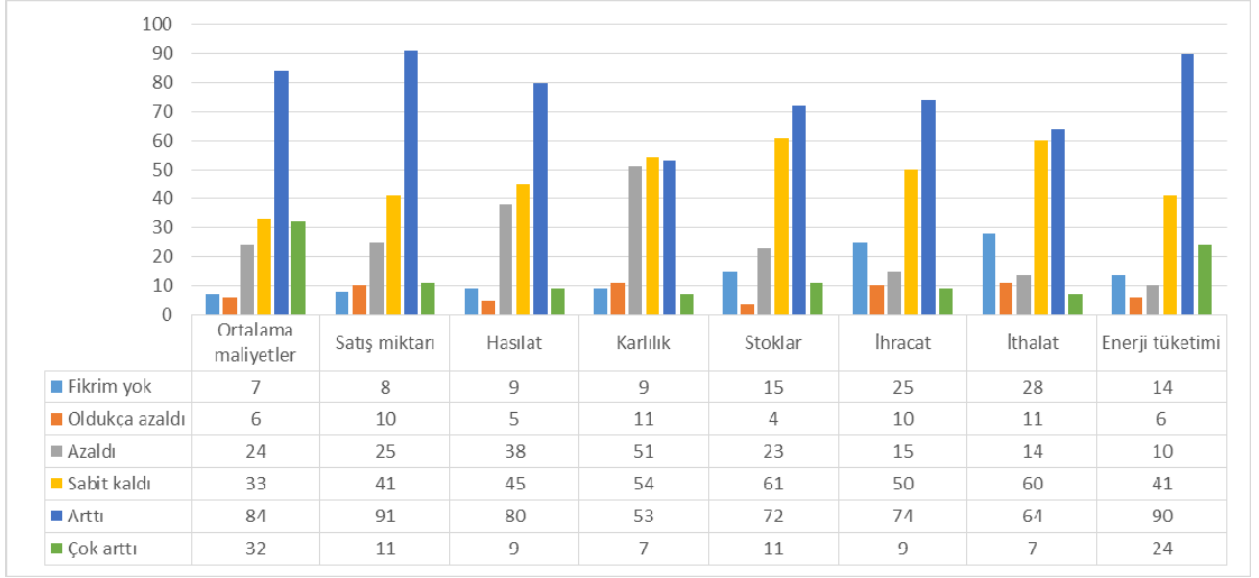
Şekil- 40: Ürün Satış Yeri

Şekil-18'den görüldüğü gibi, satışların %70'lik kısmını yurtiçi satışlar oluşturmaktadır.

Şekil-19'da firmaların bazı ekonomik göstergelerinin 2014 yılına göre değişimleri gösterilmiştir. Şekil-19'dan görüldüğü gibi, 84 firma ortalama maliyetlerin arttığını, 91 firma satış miktarının arttığını, 80 firma hasılatın arttığını, 54 firma karlılığın değişmediğini, 72 firma stokların arttığını, 74 firma ihracatın arttığını, 64 firma ithalatın arttığını ve 90 firma enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir.

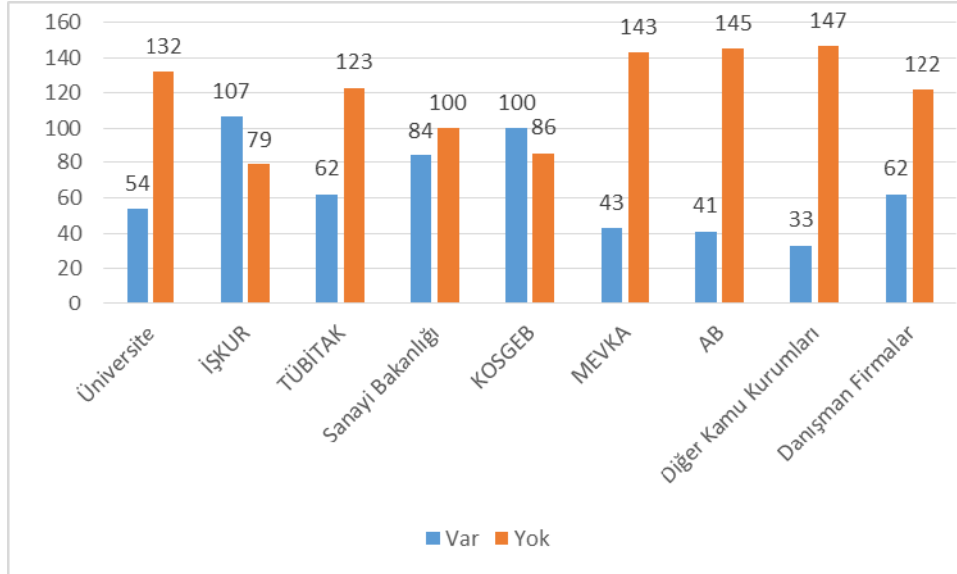
Şekil- 41: Ekonomik Faaliyetler

3.6. İşbirlikleri

Şekil-20' de firmaların işbirliği içinde olduğu kurumlar verilmiştir.

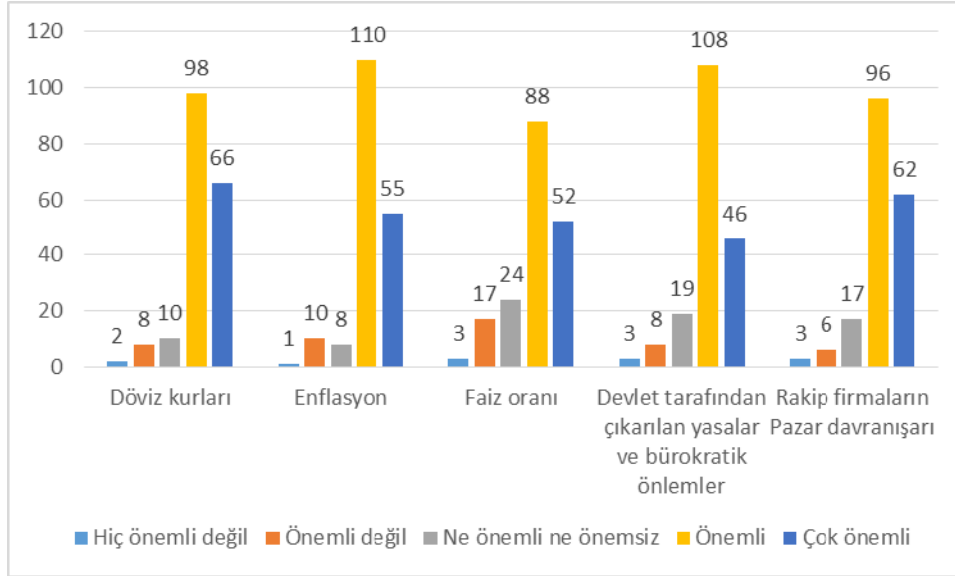
Şekil- 42: İşbirliği Yapılan Organizasyonlar

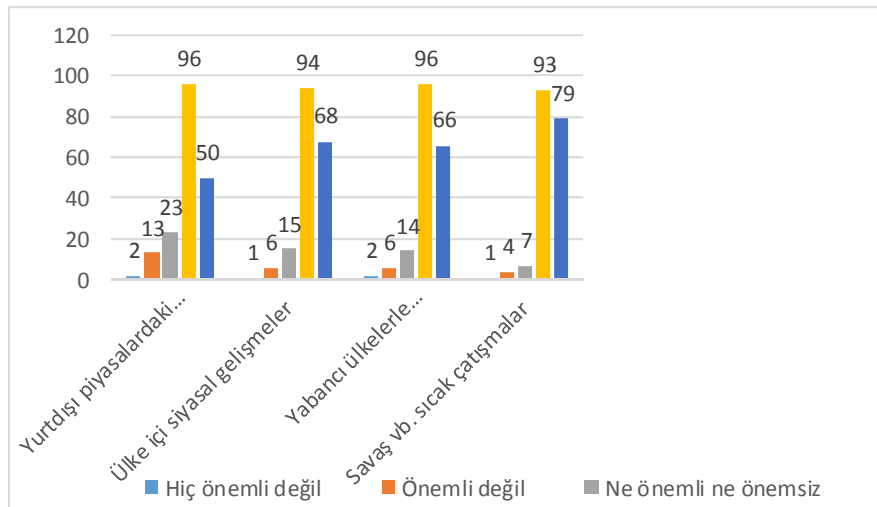
Şekil-20'ye göre, en çok işbirliği yapılan kurumlar sırasıyla İŞKUR, KOSGEB ve sanayi bakanlığıdır.

3.7. Ekonomik Risklere İlişkin Görüşler

Şekil-21 ve Şekil-22 firmaların ekonomik ve politik gelişmelere ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur.

Şekil- 43: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-1

Şekil-21'e göre, döviz kurları, enflasyon, faiz oranı, devlet tarafından çıkarılan yasalar ve bürokratik önlemler ile rakip firmaların pazar davranışları firmaların çoğunun faaliyetlerini etkileyen önemli unsurlardır.

Şekil- 44: Ekonomik ve Politik Gelişmelere İlişkin Görüşler-2

Şekil-22'ye göre, çoğu firma için yurtdışı piyasalardaki ekonomik gelişmeler, ülke içi siyasal gelişmeler, yabancı ülkelerle Türkiye'nin siyasal ilişkileri ve savaş vb. sıcak çatışmalar önemli bir değişkendir.

4. Sonuç

Bu çalışmada Konya İmalat Sanayii kapsamında Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı/ Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı/ Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı Sektörlerinde faaliyet gösteren işletmeler yapısal açıdan analiz edilmiştir. Analizlerde hali hazırda faaliyet gösteren 301 işletmeden 188 tanesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre; %61'i limited şirket olarak organize olan firmaların toplam istihdamı 9504 olup, firma başı ortalama istihdam 51'dir. Firmalar çoğunlukla 0-50 arası kişi istihdam etmekte olup, 100 ve daha fazla çalışan istihdam eden firma sayısı 23'tür. İstihdamın %93'ünü erkekler oluşturmakta olup, sektörde kadın istihdamının düşük görülmektedir. Ayrıca çalışanların %48'i üretim işlerinde, %32'si büro işlerinde, %16'sı temizlik, ulaşım, yemek vb. yardımcı işlerde çalışmakta, ortalama olarak %4'ü çırak ve stajyerlerden oluşmaktadır. Firmaların büyük bölümü 1 milyon TL ile 10 milyon TL arasında yıllık hasılat bildirmiş olup, 50 milyondan fazla hasılat bildiren sadece 9 firma bulunmaktadır. İstihdam ve hasılat dağılımları dikkate alındığında firmaların küçük ve orta ölçekli olduğunu söylemek mümkündür.

Borç/kredi kullanan ve bilgi veren firmalara bakıldığında en sık başvuru borç/kredi kaynaklarının sırayla şahıs ve firmalar, firma sahip/ortakları ve banka kredileri olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, Eximbank kredileri, yatırım kredileri ve kamu kaynaklı krediler de kullanılan kaynaklar arasında olup, oranları düşüktür. Bu kredi/borçların %86'sı yerli para cinsindedir.

Firmaların 2015 yılında yeni bir yatırım yapıp yapmadıkları sorulduğunda toplam 27 firma herhangi bir düzeyde yapmadıklarını belirtmiştir. Yatırım yapan firmalar ise, en çok yatırımı makine ve teçhizatlara yapmışlardır. Bunu sırayla bina inşaatı, araç ve bilgisayar/yazılım izlemektedir. Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan firma sayısı 118 olup, firma içerisinde ayrı bir Ar-Ge departmanı bulunduran firma sayısı 77'dir. Ayrıca Ar-Ge'ye yönelik devlet veya çeşitli kurumlardan yardım alan firma sayısı 81'dir. En sık gerçekleştirilen yenilik faaliyetlerinin üretim sürecine yönelik yeni yöntem(ler) ile yeni veya önemli ölçüde geliştirilen ürün(ler)dir.

Firmaların harcamaları dikkate alındığında en yüksek pay hammadde alımlarına aittir. Bu hammadde alımlarının %85'i yurtiçinden temin edilmektedir. Firmaların kullandığı enerjinin büyük bir bölümünü elektrik enerjisi oluşturmaktadır. Firmaların satışlarının %70'ini yurtiçi satışlar oluşturmaktadır.

Firmalarının ekonomik faaliyetlerinin 2014 yılına göre değişimleri sorulmuş olup, 84 firma ortalama maliyetlerin arttığını, 91 firma satış miktarının arttığını, 80 firma hasılatın arttığını, 54 firma karlılığın değişmediğini, 72 firma stokların arttığını, 74 firma ihracatın arttığını, 64 firma ithalatın arttığını ve 90 firma enerji tüketiminin arttığını beyan etmiştir.

Çalışma kapsamında belirlenen ekonomik ve politik değişimlerin firmaların ekonomik faaliyetleri ve piyasa davranışlarında önemli bir değişken olduğu görülmektedir.

Ele alınan sektörler bazında Konya'da küçük ve orta ölçekli firmalar bulunmaktadır. Sektörde istihdam sayısının düşük olduğu görülmekte olup, istihdamı artırmak amacıyla en çok işbirliği yapılan İŞKUR, KOSGEB ve sanayi bakanlığı ile projeler oluşturulması gerekmektedir. Bu sektörün yurtdışı payının artırılması gerekmektedir. Bunun için sektörde yenilik ve Ar-Ge faaliyetlerine önem vererek, teknoloji düzeyinin artırılması zorunludur. Ayrıca üretim sürecinde kullandıkları elektrik enerjisini yerini alacak alternatif kaynaklarını kullanmaları gerekmektedir. Alternatif enerji kaynakları enerji maliyetlerini düşürerek ortalama maliyetlerin düşmesine neden olabilmektedir. Firmaların ekonomik faaliyetlerinde devam edebilmeleri için ülkenin ekonomik ve politik konjonktürünün istikrarlı olması gerekmektedir.

Kaynakça

İASOB (İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi) (2013). **Türk Makine İmalat Sanayi**. http://www.iaosb.org.tr/Media/FileDocument/Turk_Makine_Imalat_Sanayi_Raporu_Haziran_2013.pdf, (24.09.2016).

KSO (Konya Sanayi Odası) (2013). **Konya Sanayi Odası'na Kayıtlı Faal Üyelerin TOBB Tarafından Belirlenen Nace Kodları ve Meslek Komiteleri Listesi**. <http://www.kso.org.tr/haberres/konya-sanayi-odasi.pdf>, (24.09.2016).

SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) (2016a). **Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı**. <http://ticaret.satso.org.tr/nace/1074/28-baska-yerde-siniflandirilmamis-makine-ve-ekipman-imalati.aspx>, (24.09.2016).

SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) (2016b). **Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı**. <http://ticaret.satso.org.tr/nace/1398/33-makine-ve-ekipmanlarin-kurulumu-ve-onarimi.aspx>, (24.09.2016).

SATSO (Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası) (2016c). **Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Toptan ve Perakende Ticareti ile Onarımı**. <http://ticaret.satso.org.tr/nace/1642/45-motorlu-kara-tasitlarinin-ve-motosikletlerin-toptan-ve-perakende-ticareti-ile-onarimi.aspx>, (24.09.2016).

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2016). **Dış Ticaret İstatistikleri**. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (24.10.2016).

TÜSİAD (2014). **İmalat Sanayi Sektörleri Rekabet Göstergeleri Raporu**. <http://ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/imalatsanayisektorlerirekabetraporu.pdf>, (24.09.2016).

Bu çalışma Konya İmalat Sanayi'ni sektör bazlı bir genel görünümünü sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamındaki analiz ve değerlendirmeler Konya İmalat Sanayi'nde faaliyet gösteren firmalara alan araştırması kapsamında uygulanan anket verilerine dayanmaktadır. Çalışma sadece bir akademik ilgidir, kaynaklanmaz. Bunun ötesinde, içinde yaşadığımız topluma karşı sorumluluğumuzun bir sonucu olarak ortaya çıktı. Selçuk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü öğretim elemanları ve son sınıf öğrencileri ile Konya'nın ekonomik yapısının analizine katkı sağlanması Konya'da yerleşik bir akademisyenin bir sorumluluğu olarak görülmüştür. Üstelik imalat sanayine dair kapsamlı bir taramanın gelecekte yapılacak çalışmalar için bir zemin oluşturması da beklenmiştir. İmalat sektörlerinde Türkiye'nin önde gelen illerinden biri olarak Konya ekonomisinin detaylı olarak incelenmesi akademik olduğu kadar politika geliştirmek için de önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Araştırmanın Konya ekonomisi üzerine gelecek akademik çalışmaları teşvik edici bir etki doğurması ve politika yapıları açısından faydalı olması en büyük temennimizdir.

ISBN 978-605-2338-07-0

9 786052 338070